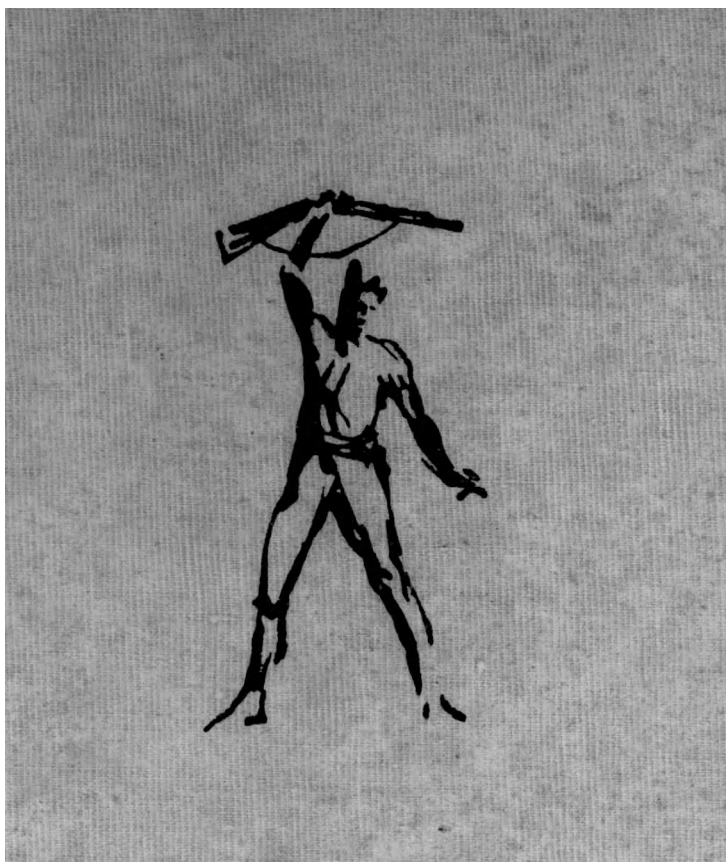


zagorje

hrvatsko

u nob





TISAK I UVEZ: „VJESNIK“ - POGON »TIPOGRAFIJA«, ZAGREB
PRILOG U BAKROTISKU: GRAFIČKI ZAVOD HRVATSKE, ZAGREB

OVA JE KNJIGA NASTALA I OBJAVLJENA
NA INICIJATIVU I U ORGANIZACIJI KOTAR-
SKOG ODBORA SAVEZA BORACA NARODNO-
OSLOBODILAČKOG RATA KRAPINA - ZABOK

REDAKCIJSKI ODBOR

IVAN BAN • MARKO BELINIĆ • MATO BREZOVEČKI • JOSIP
DRUZINEC • IVAN DUPLIŠAK • IVICA GRETIĆ • STJEPAN
IVEKOVIĆ • IVAN JADAN • STJEPAN JUREKOVIĆ • JOSIP
KOLAR • ANA BRLEČIĆ-MRKOCI ■ MARKO MRKOCI • ĐURO
PLEMENČIĆ • VLADO STOPAR • JOSIP ŠPIRANEC • VIKTOR
KALEC • JOSIP TUCMAN ■ FRANJO TUĐMAN • GABRIJEL
VRAGOVIĆ ■ PAVAO ŽUKINA

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK

VLADO STOPAR

TEKSTOVE PRIPREMILI

IVAN JADAN-MIKA • ĐURO PLEMENČIĆ • VLADO STOPAR

OSTALI SURADNICI

MILAN BEKIĆ • STJEPAN CERJAN • NASKO FRNDIĆ • ANTUN
KOZINA • SLAVA OGRIZOVIĆ • MELITA SINGER • VERA VRCIC

ILUSTRIRAO I OPREMIO

BORIS DOGAN



HRVATSKO ZAGORJE

U NARODNO- OSLOBODILAČKOJ BORBI



EPOHA ZAGREB 1959

TITO NARODU HRVATSKOG ZAGORJA

Deset godina je prošlo od vremena narodnog ustanka. Mnogo i mnogo je prohujalo kroz tih deset godina preko naših glava. No ja, drugarice i drugovi, nikada neću zaboraviti da je 1941. godine, kad je čitavu našu zemlju pogodila velika nesreća — okupatori su provalili u našu zemlju, postavili na vlast kvislinge, u prvom redu u Hrvatskoj krvnika Antu Pavelića, da je zagorski narod u tim danima bio dosljedan samom sebi. Nikada krvoločni ustaše nisu mogli uhvatiti korijena u Hrvatskom Zagorju. Zagorci, zagorski narod, napaćen godinama, vječito ekonomski potlačen u socijalnoj bijedi, nije dao da se zavara primamljivim obećanjima ustaških krvoloka. On je ostao dosljedan i već prvih dana dao je svoje najbolje sinove za našu oslobodilačku borbu. Borci koji su već 1941. i 1942. godine, a naročito 1942., prolijevali krv na ovom terenu, gdje nema šuma, gdje nema vrleti i skrivalista, u neposrednoj blizini najjačih i okupatorskih i kvislinških garnizona i vojnih snaga, imali su smjelosti da se suprotstave i da daju otpor, da se bore. Zašto je zagorski narod ostao dosljedan samom sebi? Zbog svijetlih tradicija koje ima u čitavoj historiji. Zagorski narod dao je Matiju Gupca, zagorski seljaci su se borili i kad je malo gdje u svijetu bilo takvih primjera. Zagorski seljak je često pokazao slobodoljubivi duh, a naročito u doba Khuen Hedervaryja. I tada je zagorski narod dao svoj bogati prilog u borbi protiv mađarskih osvajača, protiv mađarskih ugnjetača naših naroda. I razumije se, u 1942. godini, u velikom Oslobodilačkom ratu, zagorski narod je zauzeo ono mjesto koje mu i pripada, to jest, uredovimaboraca naše oslobodilačke borbe. Ja zbog toga zahvaljujem narodu Zagorja, jer mi je omogućio da se ne stidim kraja gdje sam se i sam rodio.

Zagorski narod nije davao samo žrtve na svojem vlastitom tlu, ovdje. Sinovi zagorskog naroda bili su raštrkani širom naše zemlje, u mnogim drugim krajevima, svugdje gdje se vodila borba za oslobođenje naše zemlje od okupatora i kvislinga. Svugdje su bili i sinovi Zagorja prisutni i dali svoj doprinos.

(Iz govora u Krapini, 10. svibnja 1952.)





Borci zagorskih jedinica s drugom Titom prilikom proslave 10-godišnjice formiranja X. korpusa Zagrebačkog u Bjelovaru 4. listopada 1953. godine



**RADNIČKI POKRET
U HRVATSKOM ZAGORJU**



rema sačuvanim dokumentima austrougarskih vlasti, socijalistički pokret pojavljuje se prvi put u Zagorju potkraj prošloga stoljeća. Devetog travnja 1894. uputila je Kr. županijska oblast u Varaždinu ovaj dopis Kr. kotarskoj oblasti u Krapini :

»Ovih dana dogodio se u području jednog kotara Županije varaždinske slučaj, da je održavan sastanak navodno socijalistične naravi, bez oblastne dozvole, te da su pozivi za isti više danah prije održavanja razasijani seljakom, bez da su oblast, oružništvo, te općinska poglavarstva za taj sastanak znali, već je oblast istom nakon obavljenoga sastanka, uslied učinjene joj prijave za isti saznala. Poziva se jošte (Kr. kot. oblast) da nastoji saznati osobe, koje se socialno demokratskom agitaciom bave, da ih pod nadzor stavi i da preprieći širenje socijalističnih časopisa i brošura ... Boljega orientiranja radi, priobćuje se toj kotarskoj oblasti, da su sudjelujući kod uvodno pomenutog sastanka u zapisnik pred Kr. kot. oblasti u Pregradi izkazali, da je dne 16. ožujka t. g. po podne u krčmi Pilarićevoj u Pregradi stanoviti Mozes iz Krapine držao razvratno socijalistične govore i pravio propagandu za socijalistički list »Slobodu«, stoga neka ta oblast budnim okom kretanja istoga kao i možebitnih mu ortaka prati, te sve mjere opreza proti istome poprими, da ne zarazi razvratnim ideami tamošnje pučanstvo trga Krapine ili u okolici istoga.

U Varaždinu, dne 9. travnja 1894.

Kr. podžupan Billy v. r.«

Pojave »socijalističnih agitatora« nastavljaju se i dalje, te tadašnje vlasti i na početku ovoga stoljeća »budnim okom« prate njihova kretanja.

»Osobito me raduje,« piše u jednom svom izvještaju kr. podžupan županije varaždinske,¹ »što mogu ovdje u prvom redu izvijestiti, da javna sigurnost ne bijaše grubo narušena. Ista bijaše obćenito povoljna te nije bilo potrebno preduzimati kakovih izvanrednih sigurnostnih mjera.

Nastojanjem oblasti nestalo je dosta brzo onog poljodjelskog radničkog pokreta, koji se počeo god. 1904. pojavljivati u kotarima Novi Marof i Zlatar te taj pokret nije mogao u narodu zahvatiti dublji korijen. Razumije se, da je mnogo doprinjelo tome, što su nadnice donekle poboljšane te što naše seljačko pučanstvo kraj svoga siromaštva ne može da sebe svojim posjedom uzdržava, već je velika većina upućena na to, da drugdje traži uvjete za svoju egzistenciju. Pošto je industrija u Županiji varaždinskoj tek u zametku, to seljačkom pučanstvu ne preostaje ino, nego da se najmi za poljodjelske radove.

... Kr. kot. oblast u Krapini izvješćuje, da se u području občine Petrovsko pojavljuje socializam, no tek kod nekolicine žitelja, koji su, povrativši se iz svijeta tu nauku importirali. No u toj občini su ljudi inače mirni i bezazleni te nauka ta nije mogla naći sljedbenika u većem broju, pa nije bilo po javni mir i poredak upravo nikakve pogibli.

Najnepovoljnije u tom pogledu izvješćuje Kr. kot. oblast u Novom Marofu, koja veli, da su se posljedice zlosretnih nemira iz god. 1903. opažale još i u god. 1905. Ovdje se žiteljstvo unatoč nastojanju i uputama od strane oblasti nikako ne može da otrese po bezdušnim agitatorima usadene mu mržnje i nepovjerenja napram oblastnim organima, a i u obće napram zvaničnim osobama.

No Kr. kot. oblast podpuno se nada, da će postupkom svojim i njezinih podčinjenih organa narodu do skora otvoriti oči tako, da će ovaj uviditi, da su mu oblastni organi sigurno najbolji prijatelji. Naravno je, da i ovi u korist naroda ne mogu raditi tolikim uspjehom kao onda, kada bi i narod njima svoje potpuno povjerenje poklanjao te svagdje ih doličnim štovanjem susretao.

Obzirom na javni život, koliko se tiče prava sakupljati se, izvijestiti mi je, da su se među seljačkim pučanstvom u gdje kojim kotarima pojavljivali agitatori, koji su dapače i javne skupštine držati htjeli. Oblasti su ali budnim okom pazile na takove agitatore pa pošto su se njihove nauke primale samo mladih, nesamosvojnih elemenata, dok su trezniji i odrasliji žitelji zazirali od tih agitatora, to njihovo

¹ Izvješće upravnog odbora i kr. podžupana Županije varaždinske ob uredovnom djelovanju pomenutog odbora i kr. županijske i područnih joj kr. kotarskih oblasti za vrijeme od 1. siječnja do 31. prosinca 1905.

Izvještaj Kr. županijske oblasti u Varaždinu Kr. kotarskoj oblasti u Krapini iz godine 1894. o sastanku »socijalistične naravi«, koji je održan u Pregradi

Pr: županjske oblasti u Varaždinu
Br: 4076: 1894.

Pr: Notarskoj oblasti u Trzinu.

U ovoj oblasti dogodilo se u posljednje vrijeme nekoliko slučajeva, koji su obilježeni sastavom, namjerno socijalističnim naravi, bez oblastne dozvole, te da su porivni kao isti, više članovi prije obilježeni sastavom razasijani seljaci, bez da su oblast, arhivirani. Te obilježeni proglašavaju na taj sastavom anali, već je oblast istom namom obilježeni sastavom, uslied učenjima joj prijave zavisti sovjeta. - U povodu toga upozoruje se Pr: na Notarskoj oblasti, naročito, glavno isto, da glede svojega područja, po svih svojih mjestih, niti pripoziti i motri, bud Notarskoj produkcioni ili produkcioni gibanje razasijanih pojedinaca ili već masa područnih i pučanah, kadre da već za vremena sovjeta kao sve što se u njegovu sastavu stvara, da prema potrebi armone produkcije i provesti nužne preventivne mjere. - Upozorujući naročito Pr: Not. oblast na rezervatni oolpis presvietlog Gospodina Pr. Velj. Bog Lupina od 21. srpnja o. g. br: 380, poziva se još da svaki shodno uredi izvršavanje mjesne redovne službe, da nastoji sovjetati na osobe, koje se socijalno domovinskom agitacijom bave, da ih poob nadzra. i da preprici širenje socijalističkih časopisa i bršni. U protivnom pogledu ići je joj sigurno i poštanski uredi no rukov. - Napose valja zaobraniti gostionicarom

djelovanje nije imalo nikakvih pogubnih posljedica po socialni i gospodarski život našega žiteljstva.

Kr. kot. oblast u Klanjcu u tom pogledu izvješćuje, da se je opažalo neko gibanje u občinama Kraljevac i Vel. Trgovište, gdje je među seljačko pučanstvo po nepozvanim agitatorima iz Zagreba posijana ideja o »financijalnoj samostalnosti«, ali i »pravednoj razdiobi imovine«. Ti agitatori nadoše brzo nešto pristaša i pokušahu obdržavati javne skupštine u obćini Kraljevac, što im je ali Kot. oblast osujetila po svom izaslaniku, dočim se je puk odmah mirno natrag povukao uvidiv, da bi te skupštine mogle uroditi zlim posljedicama po seljaka. Pošto su se sazivači skupština pokorili pozivu izaslanika oblasti, da se iz područja kotara odmah odstrane, to nije bilo povoda daljnjem postupanju.«

Godine 1904. dolazi do veće pobune seljaka u Začretju, na području bivše općine Sv. Križ Začretje. Seljaci su se, naime, pobunili protiv nametnutog općinskog odbora i tražili da u odbor uđu njihovi ljudi, koje je narod poštovao. Te nesudene odbornike naziva službeni dokument vlasti »širiteljima socijalističnih ideja«. Vođa pobune, koju je vojska deset dana ugušivala, bio je seljak Imbra Juric.

četvrtog travnja 1905. žandarska ophodnja ubija Ignaca Gašpara, vođu pobunjenih seljaka iz Bobovca, u bivšem Klanječkom kotaru.

Godine 1908. izbio je u ciglani u Bedekovčini¹ štrajk. Vođa štrajka je bio neki Pisačić, mali posjednik, koji je agitirao među radnicima protiv tadašnjih vlasnika. Vjerojatno su Pisačićevi motivi bili nacionalistički : sitni hrvatski posjednik borio se protiv prodiranja stranog kapitala. No vlasnici su brzo slomili štrajk i nemilosrdno uništili izdajicu svoje vlastite klase : Pisačić je morao platiti odštetu i tako mu je posjed otišao na bubanj. Usto su ga još proglasili ludim, te je kasnije — kažu — i završio u ludnici.

Iste godine u Krapinskom ugljenokopu obustavljen je rad na nekoliko dana. Bio je to, također, neuspjeh pokušaj štrajka.

U rudnicima u Starom i Novom Golubovcu dolazilo je češće do sukoba između radnika, koji su tražili povišice plaće, i vlasnika i žandarmerije koja je uvodila »mir i red«. Ti su rudnici izmijenili čitavu plejadu vlasnika : smjenjivali su se grofovi i baruni, ugljenokopna društva i »ortačtva« i dioničari, ali očajni uslovi rada i bijedne plaće nisu se nikada izmijenili.

Tragovi borbe za pravdu i bolje uslove života vode u tim rudnicima daleko u prošlost. Već za prvih vlasnika Jakšića u Novom Golubovcu i mađarskih grofova i domaćih veleposjednika u Starom Golubovcu (potkraj prošlog stoljeća) dolazilo je do manjih pobuna i protesta zbog niskih nadnica i teških uslova rada. Zabilježeni su i kasniji štrajkovi i pobune u Novom Golubovcu za prvih dioničara, zatim nekoliko štrajkova za uprave društva »Société«.

¹ Ručna ciglana u Bedekovčini osnovana je g. 1889. »Wiener Berger« bilo je njeno matično poduzeće. Ciglana se prilično brzo razvijala te je već neposredno prije Prvog svjetskog rata imala oko 300 radnika.

»Bio sam tada dječak. Nosio sam ocu jelo u rudnik«, pripovijeda penzionirani rudar Mijo Grozdek. »Sjećam se da je u vrijeme društva »Société« bilo nekoliko manjih štrajkova. Ostala mi je u pamćenju kolona rudara koji su prekinuli posao i kolektivno pošli na pregovore u Zlatar, tražeći veće nadnice i redovite isplate svojih zarada. I moj je otac sudjelovao u štrajku, a kad je sve to završilo, ostao je bez posla i ubrzo poslije toga otišao u penziju.«

Petar Grozdek iz Gore, jedan od najstarijih rudara u Golubovcu, također se sjeća tih štrajkova. Kao mladić od 18 godina, u doba uprave društva »Société«, pošao je u rudnik. Govoreći o tadašnjim prilikama i zaradama stari rudar kaže:

»Najbolje nadnice iznosile su u to vrijeme dvije krune, a radilo se po čitav dan. Tadašnjim vlasnicima, s direktorom Josipom Resom na čelu, bilo je najviše da se što više iskopa. Sjećam se nekih debelih Francuza iz uprave koje nismo razumjeli. Svaki su dan dolazili u rudnik. Tjerali su nas da kopamo bez prestanka. Tada se radilo na osam rovova, a nas koji smo redovito radili, bilo je nekoliko stotina. Ne znam točno što je bilo povod, ali znam da smo se jednog dana okupili ispred željezničke stanice, da se govorilo o plaćama koje mjesecima nismo primili, i da smo u grupicama došli pred upravu izvikujući: Hoćemo veće plaće! Ne idemo na posao! Nekoliko dana nismo radili, malo su nam povisili nadnice, ali je to bila mršava povišica.«

Ni rudari Starog Golubovca nisu šutke podnosili slabe uslove rada. I oni su pokazali zube naduvenim vlasnicima, prijetili štrajkom i tražili veće nadnice.

»Sjećam se po pričanju svoje braće«, kaže penzionirani rudar Josip Krsnik, »da se jedno vrijeme plaćalo onako »odoka«, isplaćivalo se na kraju mjeseca, a ponekad su radnici i po pet mjeseci radili bez plaća. Poslovođe su obećavali da će novac stići, a kad ništa od toga nije bilo rudari su se okupili ispred upravne zgrade, zaprijetili vlasnicima i prekinuli posao. Kasnije je poduzeće propalo, poslodavci su ostavili rudnik i otišli, radnici nikad nisu dobili svoje zarade.«

Manji štrajkovi i pobune izbijali su i kasnijih godina. Pojavili su se imućniji seljaci kao zakupnici pojedinih rovova, t. zv. »šurferi«. Neko liko je takvih zakupnika nastavilo kopanje, svaki od njih unajmio je do stotinu radnika, ponovo se radilo bez ikakva plana i sistema, a rudarske zarade smanjile su se do minimuma. Raširilo se lihvarstvo nastala je trka zakupnika za bogaćenjem. U svemu tome najmanje se vodilo računa o proizvođačima, o njihovim zaradama i higijenskim uslovima rada. Radilo se u jamama bez dovoljno zraka i ikakvih uređaja za ventiliranje, u vodi do koljena i blatu, rudari su rukama izno sili ugljen iz jama. Zbog toga u to vrijeme dolazi do čestih sukoba između poslodavaca i radnika, do fizičkih obračuna i grupnih pobuna.

No ipak su sve to bile manje, neorganizirane akcije rudara, lokalni pobune, u kojima nije bilo dovoljno upornosti ni iskustva. Takvi štrajkovi obično su završavali bez uspjeha, u najboljem su slučaju rudari

dobili od vlasnika obećanja od kojih na kraju nije bilo ništa. Radnici su prekidalali posao na nekoliko dana, kasnije su popuštali i vraćali se u rudnike, a niske nadnice i teški uslovi rada trajali su i dalje.

Mnogi su već tada tražili izlaz iz tih teških prilika. Odlazili su daleko od svojih sela i domova tražeći bolje uslove života u austrijskim i mađarskim rudnicima, a neki su dospjeli i dalje na sjever, u Njemačku, Belgiju i Holandiju.

Prije Prvog svjetskog rata djelovalo je na području Zagorja nekoliko socijaldemokratskih organizacija, ali su podaci o tome prilično oskudni. Bit će zbog toga zanimljivo da zabilježimo sjećanja Miroslava Pavliše iz Ravnica (bivši Klanječki kotar).

»Godine 1910. vratio se moj suseljanin Jakob Tišljar iz Njemačke. Bio je po zanimanju krojač, rodom iz sela Ravnica. On je izučio krojački zanat u Njemačkoj, gdje je više godina radio i postao član Socijaldemokratske stranke. U Njemačkoj je polazio i političku školu, gdje su se proučavala djela Marksa i Engelsa.

Tišljar je počeo okupljati naprednije seljake i govorio im o marksizmu i socijalizmu, proučavajući zajedno s njima program Socijaldemokratske stranke i ostalu marksističku literaturu. Osim toga je dijelio spomenutu literaturu među seljaštvo.«

I tako je došlo do stvaranja socijaldemokratske organizacije. Prvi njeni članovi bili su Josip Antolković (Velika Erpenja), Bolto Besednik (Vilanci), Nikola Fišter (Ravnice), Lacko Pavliša (Ravnice), Stjepan Pavliša (Ravnice), Josip Šurina (Velika Erpenja), Josip Tišljar (Ravnice). Osim Slavka Pavliše, koji je bio postolar, svi su ostali bili zemljoradnici.

Jakob Tišljar bio je spretan agitator i znao je okupiti oko sebe seljake. Dobro je govorio, i ljudi su ga slušali s velikim zanimanjem. Naravno, počele su i neprilike : kler je razvio veliku kampanju protiv njega i njegovih »bezbožnih ideja«, a vlasti su ga proganjale i kažnjavale.

Veliki nemiri 1918.

Kao i mnogi drugi krajevi naše zemlje, narod Zagorja dočekao je godinu 1918. u ogromnom previranju, kao što to veoma dobro ilustriraju dokumenti koji se nalaze u Historijskom arhivu u Varaždinu i u arhivu Narodnog odbora kotara Krapina. Radi se o telefonskim ili brzojavnim informacijama predstavnika vlasti države Slovenaca, Hrvata i Srba, koja je bila tek u nastajanju. Evo kako glase ti telegrami (koje objavljujemo u cjelini ili u nešto skraćenom obliku):

1. XI. 1918. Krapina. Brzojavni ured javlja, da su razbojnici na putu u Klanjec. Poblize ćemo naknadno telefonirati.

1. XI. 1918. Klanjec. Razbojnici se prijete, da će oplijeniti bogate trgovce i štedionicu, koja se nalazi u istoj kući gdje i poštanski ured. Molim 30 momaka odmah poslati.

2. XI. 1918. Klanjec. Oko 60 oružanih seljaka napalo i opljačkalo bližnje vlastelinstvo Novi Dvori. I sada pljačkaju. Razoružali su financijsku stražu. Pogibelj je da bi mogli udariti na Klanjec. Potrebna brza pomoć, po mogućnosti konjanička. Potpis: Kotarska oblast.

3. XI. 1918. Klanjec. Mjesto Klanjec sinoć napadnuto od više stotina žitelja željnih pljačkanja. Oružništvo jedva suzbija napadače. Oružnici osamljeni, jer straža ne funkcionira. Ako još danas ne stigne vojnička pomoć, biti će oružništvo prisiljeno pobjeći i Klanjec prepustiti pljačkašima. Molimo bezodvlačno pomoć. Telefonske veze prekinute, oružja premalo. Oblast.

4. XI. 1918. Pregrada. Oružnička postaja javlja: Seljaci se pobunili. Počeli pljačkati i robiti. Ima više mrtvih. Seljaci izjavljuju, da oni sada mogu raditi, što hoće, jer da je sad sloboda. Moli hitnu vojničku pomoć.

4. XI. 1918. Zabok. Akademikar Njemčić javlja, da tamo ljudi navaljuju na trgovca Rendelija i hoće da mu upale petrolej, a isto napadaju na tamošnji kolodvor. Moli pomoć.

11. XI. 1918. Klanjec: Kotarska oblast javlja: U selima Kraljevec i Gračac nemir je. Molimo, da se pošalje oružana pomoć.

12. XI. 1918. Budinščina. Narod neraspoložen proti grofu Erdödyju, krade ga na veliko i raspušta mu zverinjak u Moždencu a socijalist Podhorsky Vatroslav osujetio osnutak straže, huška proti vlastelinstvu. Proti njemu izdan uhidbeni nalog, do sada uhapšeno pet osoba, narod opkolio općinu, zahtijeva potporu i razbacao knjige.

17. XI. 1918. Klanjec. Između Klanjca i Kraljevca put ugrožen od pobunjenih sela. Pošta Kraljevec već 3 dana ne dolazi u Klanjec, jer je na istu pucano iz zasjede. Poštar klanječki ne može izaći u Kraljevec. Ured zatvoren. Neka se izašalje poštara iz Podsuseda, njegov put preko Zaprešića nije ugrožen. Moli oružanu zaštitu, da se uzmogne odvijati poštanski promet. Ured Klanjec.

Stvaranje nove države SHS (29. oktobra 1918.) nije siromašnom zagorskom seljaku donijelo ništa dobra. Razočaranje i nezadovoljstvo raste. Veleposjednici su ostali, a sitni seljak nije došao do zemlje. Zeleni kadar je ostao simbol i predstavnik siromašnog seljaštva u borbi za zemlju, simbol otpora protiv gospoštije.

Nezadovoljstvo raste i ono se pojačava nakon proklamiranja Kraljevine SHS. U svojoj knjizi »Odjeci oktobra« prof. Ferdo Čulinović govori i o pobuni vojnog garnizona u Varaždinu 23. srpnja 1919., gdje su vojnici Savskog konjičkog puka pograbili oružje suprotstavljajući se samovolji komandnog kadra. Pobuna je krvavo ugušena. Spomenuti postupci komandnog kadra bili su zapravo samo povod — uzroci pobuna

bili su mnogo dublji. Vojnike je potaklo opće stanje u državi, a prema podacima vojne istrage, i vojnici su stajali pod utjecajem »boljševičke propagande«.

Godine 1919. mnogi činovnici iz Zagorja odbijaju da polože prisegu vjernosti kralju Petru I.

Predsjedništvo hrvatske vlade u Zagrebu izvještava o tome ministra unutrašnjih djela Svetozara Pribičevića telegramom br. 5396 od 7. VI. 1919.:

»U Varaždinskoj županiji su svi činovnici i službenici položili prisegu, dočim su uslijed uskrate položenja prisege općinskih odbornika raspuštena općinska zastupstva svih upravnih općina kotara: Ivanec, Klanjec, Ludbreg i Zlatar... U kotaru krapinskom je samo trgovišno zastupstvo u Krapini položilo prisegu, dočim u kotaru pregradskom samo ono u Pregradi.«

Raspuštanje je uslijedilo na osnovu jedne ranije naredbe (telegramom pov. 2066 od 31. III. 1919.) ministra Pribičevića: »Izvješten sam da pojedini općinski načelnici i općinski odbori ne će da polože zakletvu vjernosti vladaru. Povodom toga pozivam da svakog činovnika pa dakle i načelnika, koji ne bi položio zakletvu otpustite iz službe i svaki općinski odbor, koji bi uskratio zakletvu, raspustite i u odnosnim općinama postavite komesara.«

U srpnju 1919. grupa nezadovoljnih seljaka u Gornjoj Stubici, pod parolom »Za Republiku«, pokušava dići bunu. Organizatori pobune spremali su četu za napad na žandarmerijsku stanicu u Stubici i Zaboku, razaranje željezničkih pruga, kidanje telefonskih veza i — pohod na Zagreb ! Vlasti su vrlo ozbiljno shvatile bunu. U G. Stubicu upućena je žandarmerijska brigada da uspostavi red. Kolovođe nisu tom prilikom uhvaćene, ali je uhapšeno sedam pristaša pobune.

Radnici u nekim od malobrojnih poduzeća u Zagorju odgovaraju na eksploataciju štrajkom. Rudari Krapine dugo su štrajkali u znak protesta protiv kršenja kolektivnog ugovora. Rudari rudnika u Klenovcu izvojevali su štrajkom povišenje plaća; štrajk je, prema sjećanju Alojza Debeljaka, protekao prilično burno, jer je dolazilo do sukoba sa štrajkbreherima.

Burni događaji 1920.

Godina 1920. bila je u Zagorju, čini se, jedna od najburnijih i najkrvavijih između dva rata, i vlasti napregnuto prate pobunjeničko kretanje masa. Ban Hrvatske i Slavonije dr. Laginja izvještava¹ više vlasti da su seljaci digli bune u županijama bjelovarsko-križevačkoj, zagre-

¹ Strogo povjerljiv izvještaj bana dra. Laginje ministru unutrašnjih djela u Beogradu, od 24. rujna 1920.

bačkoj i varaždinskoj. Narod je nezadovoljan zbog velike skupoće svih potreština, zbog izmjene novca, zbog hapšenja rodaka vojnih bjegunaca, zbog popisa i žigosanja stoke i t. d. U izvještaju dalje stoji :

»Iz kotara Sveti Ivan Zelina raširio se pokret preko Zagrebačke gore na kotar Stubica, te je dne 8. rujna prije podne javio opet Pomić iz Marije Bistrice telefonom da se masa seljaka preko Laza (cesta Kašina—Marija Bistrica) kreće za Mariju Bisticu. Smjesta je od predsjedništva vlade pozvana žandarmerijska brigada te je određeno da se u Mariju Bisticu pošalje žandarmerijsko pojačanje iz Sv. Ivana Zeline i opet cestom iz Kašine, dok je u Zagrebu rezerviran teretni automobil i njime otpremljeno u Mariju Bisticu 20 žandara sa jednim oficijom.«

Pobunjena masa presjekla je telefonske žice, razoružala žandare u Mariji Bistrici, demolirala žandarmerijsku stanicu, općinsko poglavarstvo, neke trgovine i župni dvor. U sukobu sa žandarmerijom, koja je stigla iz Sv. Ivana Zeline i Zagreba, jedan je seljak teško ranjen.

Gotovo u isto vrijeme seljaci su digli bunu i u Gornjoj Stubici. Provalili su u općinsko poglavarstvo i uništili sve spise, zatim su demolirali trgovine nekih omraženih lihvara.

Nemiri rastu i u Donjoj Stubici, u Zlataru, te ondašnje vlasti u mjesecu rujnu upućuju poseban vlak vojske, koja zavodi okrutne mjere i u zajednici sa žandarmerijom hapsi i zlostavlja seljake.

Državni odvjetnik u Zagrebu javlja 12. rujna 1920. predsjedništvu hrvatsko-slavonske zemaljske vlade:

»Jučer pristupili su k meni u ured dva seljaka iz Marije Bistrice, koji su mi se u uzbuđenom stanju žalili da oružnici i vojnici tuku i zlostavljaju seljake, što su tamo u općinskom poglavarstvu (njih do 15) radi nemira u zatvoru. Izjaviše mi, nadalje, da oni razumiju da se vodi postupak i da su u zatvoru, ali da silno uzrujava ljude, što ih se tuče, jer da se čuje zavijanje i sa ulice.«

Sačuvano je i pismo grupe seljaka iz sela Šagudovca, u kotaru Donja Stubica, koje pišu 23. rujna 1920. banu Banovine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije:

»Seljaci sela Šagudovac, općina Gornja Stubica, podnose pritužbu protiv vojnika, radi pljačkanja i ubojstva:

Danas kada treba najbolje živež pospraviti, narod se sav po šumama najviše razbjegao, a zašto, zato kada vojnici dođu u selo na svakoga napadnu i kažu ti moraš znati to i to — i kada kaže ne znam gospodine, onda ga još k tomu udara, a ljudi i bježe najviše toga radi, jerbo u općini koga prime i zatvore, tuču batinama isto kako su u staro doba pogani Kršćane.«

Seljaci se žale da su žandari često pijani te u pijanom stanju čine zlodjela i pucaju; gdje god stignu, narod pred njima mora bježati.

Zapisnik

od 23. IX. 1920.

Spiran kod predsjedništva pr. zem. vlade u Ljubu
 Primostupja Vjekoslav Pižir i drugovi iz Stubice
 Gornje sela Šagudovca pa se pritacuju, da vojni-
 ci i oružnici prave silna nasilja.

② < Prije ove bune bio je Rudolf Pižir, 47 god star
 iz Šagudovca po oružnicima ubijen sa 50 batina, jer
 je bio okrižen, da je jednom sekutka pokrenuo okrižan.
 Ovo su učinili oružnici iz Gornje Stubice.

Stjepana Rafaja iz Šagudovca, oko 23 god starog, tekl.
 su s batinama kod su dozešli. Stjepanin Balaban
 iz Huma, pri Gornje Stubice, došli su tako, da
 mu je zдробljena lijeva ruka, Stjepanu Krivčaku
 iz Gasparovca izvalili su batinama. Lešovića,
 sina Petra Lešovića, starog oko 14 godina, vodili su
 na klanac, a bio je sav krvav po licu od doštave
 Roru Pižir, ženu od Vjekoslava Pižira ubatnjali.
 su na mrtva ima. Gledu Kupačić iz Gornje
 Stubice objerili su za noze, tako da mu je glava
 lijevo izvala, da jednako su i mnogi drugi doštav-
 ljeni.

Faksimil zapisnika o presiušanju Vjekosiava Pižira iz sela Šagudovca (bivši kotar D. Stubica) i drugova, sastavljen u Zagrebu 23. IX. 1920. U zapisniku se govori o teškim nasiljima pripadnika vojske i oružništva nad stanovništvom

No narod je na to odgovorio još žešćim pobunama. U općini Mače seljaci su presjekli telefonske žice, demolirali općinski ured, bilježni-
 kov stan i župni dvor. Zatim su krenuli u općinu Lobar, gdje su spalili
 spise koji su se odnosili na popis i žigosanje stoke. Usput su po kućama
 skupljali oružje. Na putu od Zlatara do sela Batine pobunjenici su iz
 zasjede dočekali vojnu izvidnicu i napali je puščanom vatrom.

Pripremale su se i bune rudara u Hrašćini i Budinščini, ali su stigli
 jaki žandarmerijski odredi koji su spriječili namjeru rudara da podu-
 pruju seljačke pobune.

I vojni bjegunci su u to vrijeme, pa i nekoliko godina kasnije, davali glavobolju tadašnjim vojnim i civilnim vlastima. U kotarima Donja Stubica, Klanjec i drugima mnogi izvještaji govore o toj pojavi koja je poprimila velike razmjere.

Odjeci revolucije

Revolucionarni pokreti masa u Zagorju bili su izazvani raznim okolnostima, socijalnim i nacionalnim. Napadi seljaka bili su upereni protiv plemića, trgovaca i seoskih gazda. Utjecaj Oktobarske revolucije — na specifičan način, doduše — nesumnjivo je velik. Snažan je i anti-klerikalni pokret.

List »Sloboda« br. 5 od 16. siječnja 1919. piše: »Naši*Jugoslaveni, koji su ostali na životu, su sasvim drugi nego su bili prije rata. Danas su oni jedan misleći narod, a ne više pokorno roblje svakome šarlatanu, kao što su prije rata bili naši Zagorci. Rat je bio pučka škola, a zarobljeničtvo u Rusiji gimnazija i univerza našem hrvatskom Zagorcu.«

U to vrijeme dolaze iz Sovjetske Rusije prvi oslobođeni zarobljenici. Njihovo pričanje o zemlji radnika i seljaka probudilo je nade i dalo poticaja buni. Repatrirane seljake vlasti stavljaju pod strogu pasku, što se vidi iz nekih nešto kasnijih dokumenata.

Predsjedništvo Kraljevske hrvatsko-slavonske zemaljske vlade u Zagrebu obavještava svojom okružnicom broj 17413/Pr od 29. listopada 1921. sve velike župane, redarstvena povjereništva, kotarske oblasti i komandu Četvrte žandarmerijske brigade u Zagrebu, da stave pod specijalan nadzor »naše iz Rusije repatrirane podanike«. Tu se niže oko 150 imena, među kojima se nalaze i neki ljudi iz Zagorja: Dragutin Hršak iz Krapine, Stevan Hauser iz sela Jakovlja, Hugoslav Horvat iz Krapine, Gjuro Merkaš iz Svetog Križa (kotar Krapina), Martin Jantolek iz šušobrega (kotar Stubica), Rako Šćuric iz Stare Bistre.

U jednom drugom spisku navode se Franjo Tuda iz sela Grabrovca, Ljudevit Mihalić iz Sv. Križa i Stevo Prašić iz Lobora.

Na kraju okružnice stoji: »Ovim licima ima se u smislu ovdašnje okružnice od 11. aprila broj 5143/Pr. obratiti što strožija pažnja i pratiti svako njihovo kretanje i rad, te naročito pripaziti ne propagiraju li oni ovdje boljševičku propagandu, u kom se slučaju ima smjesta i najstrožije protiv njih istupiti i točan izvještaj o učinjenom podnijeti ovamo.«

Petnaest dana poslije te okružnice razaslan je svim županijama, redarstvima i žandarmerijama »spisak lica koja su apsolvirala boljševički agitatorski kurs u Moskvi«. Naslov spiska glasi: »Vojni kurs komunističke centrale u Rusiji«. Slijedi spisak repatriraca s datumima povratka. Između ostalih se spominju:

»1. IX. Kamenščak Stjepan, rođen 1891. god., Zabok-Krapina,
3. IX. Gregorić Pajo,¹ 29 god., student medicine iz Zlatara, sada
Varaždin, bivši au. oficir i komunistički kolovoda u Rusiji, 22. IX.
Jurki Albert, 25 god., iz Zlatara.«

Komesar pogranične policije na Krku, aktom od 17. XI. 1921. g. pov. br. 463, izvještava da su »ove sedmice došli svojim kućama bivši nastavnici u poznatoj školi (kursu) crvenih oficira u Moskvi«, među kojima se navodi na četvrtom mjestu Pajo Gregorić iz Zlatara.

U predsjedništvu Kraljevske hrvatsko-slavonske vlade otvoren je poseban predmet »Pajo Gregorić iz Zlatara, učitelj na boljševičkom kursu u Moskvi, repatriran«, pod broj 1172 od 19. XII. 1921.

Dvadeset devetog rujna 1921. sastavljen je kod Kraljevske kotarske oblasti u Zlataru zapisnik o saslušanju Pavla Gregorića. Tu je Pavle Gregorić povrgao tvrđenje da je bio učitelj na boljševičkom kursu u Moskvi.

Varaždinska županija, spisom broj 249 od 19. XI. 1921., izvještava vladu u Zagrebu da je odbila izdati putnicu Pavlu Gregoriću za Njemačku i Austriju radi nastavka medicinskih studija. Ujedno dostavlja vrlo iscrpne generalije Gregorića s »vjernom fotografijom«, te naglašava da, ako bude potrebno, treba »prijabrati još potanje podatke o radu i djelovanju Gregorića u Rusiji...«

Prve organizacije KPJ i općinski izbori 1920.

U takvoj, eto, burnoj situaciji osnivaju se potkraj 1919. ili na početku 1920. (točan datum nije poznat) prve organizacije Socijalističke partije Jugoslavije (komunista).

Krapinska organizacija obuhvatila je općine Jesenje, škaričevo, Petrovsko, Radoboj, Začretje i Đurmanec.²

Iz Zagreba su tada dolazili u agitaciju Kamilo Horvatin, Simo Mijuš i Mijo Radošević. Neposredno prije održavanja općinskih izbora u Krapini održao je Kamilo Horvatin veliki miting na krapinskom trgu.

Zanimljiv razvoj imala je već spomenuta socijaldemokratska organizacija u Ravnicama. U njoj su se još prije osnivačkog kongresa u Beogradu razdvojile dvije struje, jedna na čelu s Jakobom Tišljarom, koja je zastupala »parlamentarne metode«, i druga, koja je bila za »re-

¹ Sada potpredsjednik Savezne narodne skupštine.

² Prema nekim podacima koje je redakcija »Zbornika« dobila, u toj su organizaciji bili među ostalima: prof. Cesarec (brat Augusta), prof. Quiquerez, prof. Jančević, student Stjepan Sinovec, postolar Franjo Šimunić, postolar Janko Švalek, mesar Ivan Jurek, limar Pernjek (koji se u to vrijeme vratio iz Sovjetske Rusije), postolar Ivan Bujanj, seljak Ivan Belačić, Stjepan Nežmahen i drugi. Predsjednik organizacije bio je Franjo Šimunić, a sekretar Stjepan Nežmahen.

volucionarnu aktivnost«. Zbog oportunističkog držanja Jakoba Tišljara neki članovi napuštaju organizaciju i povezuju se s mladim ljudima koji su radili u Zagrebu i bili pod utjecajem komunista!¹

Nema zasada točnih podataka o drugim organizacijama Socijalističke radničke partije (komunista), ali su one nesumnjivo postojale, iako razbacane, nepovezane i često više kao grupacije.

Travanj 1920. prošao je u znaku intenzivne predizborne borbe. Bili su, naime, u toku općinski izbori. Na kandidatskoj listi Socijalističke radničke partije (komunista) u Krapini nalazilo se 18 kandidata, a izabrano ih je sedam ; HRSS dobila je šest mandata. Komunisti su u okolini Krapine imali priličan broj pristaša među seljacima, te je vodstvo HRSS, radi suzbijanja utjecaja komunista, izbacilo parolu: »Ako dođu na vlast komunisti, oni će seljacima od dvije krave uzeti jednu.«

U Velikom Trgovišću (gdje je djelovala revolucionarna grupa iz Ravnica) u glasačku kutiju za komunističke kandidate stavljeno je 99 glasova. U općini Hum na Sutli komunisti su dobili 96 glasova. U općini Lohor izabrano je 11 odbornika komunista, što se vidi iz sačuvanog službenog izvještaja tadašnjih kotarskih vlasti u Zlataru.

Poslije Obznane jedan dio pripadnika organizacije nije dalje radio, dok je drugi dio nastavio rad ilegalno: iz Zagreba su dolazile novine, brošure, leci, i sve se to raspačavalo. Policija je češće obavljala u stanovima komunista premetačine, no hapšenja još tada nije bilo.

Osnivanje sindikalnih organizacija

Stara Jugoslavija zatekla je u Zagorju tek vrlo malo industrijskih pogona, a i za njih bi se prije moglo reći da su bili veće zanatske radionice, s veoma primitivnim uređajima, nego industrijska poduzeća. Poslije Prvog svjetskog rata izgrađeno je nekoliko tvornica: pokućstva u Žutnici (1919—1925), građevinskog materijala u Budinščini, tekstilne industrije u Žutnici kraj Krapine i Oroslavju (1925), kože u Poznanovcu (1928), tekstilne industrije u Zaboku (1936), zatim pilana u Durmancu (1929) i tvornica građevinskog materijala u M. Bistrici.

Uslovi rada bili su u njima vrlo teški, a eksploatacija radne snage krajnje neljudska. U industriji glinenih proizvoda »Zagorka« u Bedekovčini trajalo je, neposredno poslije Prvog svjetskog rata, »normalno« radno vrijeme deset sati. No radnici su prije početka rada sa strojevima morali otkrivati, a poslije pokrivati opeku, tako da su zapravo radili najmanje četrnaest sati. Nadnicu, koja se kretala oko jedan dinar po satu, dobivali su za desetosatno radno vrijeme.

¹ Ta se revolucionarna grupa nije zatim organizaciono povezala, ali je politički djelovala između dva rata.

U Krapinskoj tekstilnoj industriji u Žutnici radilo se, sve do godine 1935., dvanaest, sati na dan, a nadnica se kretala od 75 para do 2.50 dinara po satu. Takvi uslovi rada vladali su i u svim drugim zagorskim poduzećima.

Zbog teške eksploatacije štrajkovi su u nekim tvornicama počeli izbijati već vrlo rano, no bez uspjeha, jer nisu bili dobro organizirani, niti su imali dobro rukovodstvo. Ponekad se događalo da su se kao »organizatori« i »rukovodioci« štrajkova nametnuli, kao u »Zagorki« u Bedekovčini godine 1921., razni lumpenproleter, koji su štrajk iskoristili da pronevjere radnički novac. Zbog takvih ispada nepouzdanih pojedinaca u nekim je poduzećima kasnije bilo teško pristupiti organiziranju štrajka.

U to vrijeme izbijaju štrajkovi i u zagorskim ugljenokopima. Neki od njih poprimili su već ozbiljnije razmjere. U izvještaju Kotarske oblasti u Zlataru br. 19439 od 13. travnja 1923. o štrajku u Golubovcu javlja se:

»Na dan 28. ožujka t. g. stupili su radnici gore navedenog rudarskog poduzeća u štrajk radi povišice plate.

Štrajk je proklamovan letcima općeg Radničkog saveza Jugoslavije koje su letke podijelili istog dana radnicima predsjednik i tajnik podsaveza rudarskih radnika, podružnice Golubovec, Tomo Mikac i Ivan Bratković.

Ovom prilikom štrajkaši su napadali štrajkbrehere te su one koji su polazili na posao, iz zasjede dočekivali kamenjem pa i pucanjem iz pušaka. Žandarmerija je štitila štrajkbrehere te je hapsila radnike koji su ih napadali, i izvodila pred sud.«

Ponovni štrajk rudara u Golubovcu godine 1925., koji je trajao puna tri mjeseca, urodio je i ekonomskim i političkim uspjehom : nadnica je povišena od 29 na 36 dinara, svaki radnik dobio je potreban karbid za rad besplatno, a priznat im je praznik Prvi maj i radnička organizacija.

No sporazum između poslodavaca i radnika ostao je samo na papiru, i štrajk je ponovo buknuo. Konačno je poslodavac pod pritiskom radnika morao popustiti.

U sprečavanju štrajkova poslodavcima je pomagala ne samo žandarmerija nego i razni doušnici, denuncijanti, štrajkbreheri i slični plaćenici. Takve su »pse čuvar« poslodavaca radnici mrzili, te su i protiv njih pokretali štrajkove. Jedan takav štrajk, uperen protiv nadglednika Bratuža, izbio je u »Jugoslavenskom industrijskom ugljenokopnom D. D.« u Novom Golubovcu godine 1928.

Hrvatski radnički savez izdao je u tom povodu letak, obojen mnogo više nacionalistički negoli klasno, no iz njega se ipak vidi kakav su teror nad radnicima vršili razni nadglednici:

Kandidatska lista Socijalističke radničke partije Jugoslavije (komunista) za općinske izbore u Krapini, travanj 1920. god. na kojoj ima 18 kandidata

Komunistička

listina

Soeyalističke radničke partije Jugoslavije (Komunističke)

Redni broj	Broj listine	Ime i prezime	Radničko područje	Radničko područje	Broj članova	Opaska
1	943	Ljumin	Trnovo	postolar	50	
2	659	Leimichen	Sijegan	kopar	76	
3	710	Pemph	Kibola	umar	-	
4	37	Apilar	Duro	atar	9	
5	1019	Tretunjak	Hanko	kojci	255	
6	1011	Travenički	Ljudevit	karar	68	
7	399	Grak	Livan	mar	49	
8	30	Palaganci	Koko	atar	-	
9	167	Loek	Petar	mar	189	
10	1141	Zaplavci	Ljudevit	postolar	52	
11	1016	Travunici	Dragutin	atar	177	
12	490	Amici	Trnovo	atar	21	
13	630	Okici	Stivo	kojci	-	
14	111	Gravci	Ljudevit	umar	6	
15	468	Obog	Zabon	atar	34	
16	631	Mokosak	Vilim	mar	37	
17	150	Ornoci	Antun	atar	35	
18	371	Štich	Ljudevit	atar	13	

M. Marjanić, dne 12. travnja 1950.

»Rudari se opravdano bore protiv ponižavanja i tlačenja naših domaćih sinova po tuđincima i doseljenim strancima. Stupili su u borbu iz nužde, jer ih je divljački proganjao jedan dotepeni stranac Bratuž kojega je iznajmio ravnatelj rudnika oholi Englez Miller.

Bratuž je tukao radnike, bacao im pod noge njihov komadić kruha, što su ponijeli od kuće na posao, uskraćivao im je njihove zarade i ponašao se prema rudarima kao krotitelj prema divljoj zvijeradi. Preziraio je naše ljude kao kakvu gamad i tjerao jednoga radnika da trga noge drugom radniku sa kolicima u kojima se vozi ugljen. Smatrao je da život domaćeg čovjeka ne vrijedi kao život jedne muhe.«

Uprava rudnika nije htjela ukloniti Bratuža, i štrajk se protegao nekoliko mjeseci. Neki su se rudari pokolebali, i 19. rujna u pola pet ujutro krenuli na posao u rudnik, štrajkaši su ih dočekali s puškama, i četvorica su ranjena. Da bi se štrajk okončao, 9. žandarmerijski puk u Zagrebu uputio je 20. studenog petnaest žandara na raspolaganje Gradskom poglavarstvu u Zlataru, sa zadatkom da zaštite štrajkbrehere.

Poslije rasprave, prema naređenju Velikog župana Zagrebačke oblasti od 21. studenog, štrajk je prekinut, ali uprava rudnika nije htjela primiti natrag u posao 130 štrajkaša, nego je popunila smjene drugim radnicima iz Slovenije i iz okolice, žandarmerija je pojačala patrole.

Dvije velike pobjede radnika u Oroslavju

Godine 1925. podigao je Milan Prpić, trgovac drvom i šumskim proizvodima iz Zaboka, prvu industrijsku halu tekstilne industrije u Oroslavju. Nakon dovršenja prve tvorničke prostorije, iz Poljske su stigli strojevi. Bili su to stari uređaji, na kojima se, ipak, mogla zaposliti jeftina radna snaga, i tako uz malo ulaganja dobivati velike profite. Tako je osnovana tvornica pamučnih tkanina »Preslica d. d.«

Nedugo poslije toga, u jesen 1926., u Oroslavju se pojavila i druga firma: Zagorska industrija vunelih tkanina d. d. Prpić i dioničari su bili vlasnici i toga poduzeća. Potkraj g. 1927. pustili su u pogon i treću tekstilnu tvornicu u Oroslavju. Bila je to »Ivančica d. d.«. U kratkom vremenu Oroslavje je postalo industrijsko mjesto, sa 1500 radnika otprilike. Proizvodnja se povećala, tvornica je podizala nove pogone; no sistem eksploatacije bio je okrutan, raslo je i nezadovoljstvo radnika. Ubrzo su oni povelu borbu za svoja prava i veće zarade. Godinu dvije kasnije došlo je već do oštih sukoba s poslodavcima i do organiziranih štrajkova, od kojih su bili najznačajniji oni g. 1928/29. i 1934.

Faksimil s imenima izabranih općin. odbornika na izborima u Krapini 1920.

Iskari
velu inbraung rastupseta na spinu det i hraly
podly hgovita Kropina

	Ime i prezime	Samovaj	Obština	Prejeda shana
1	Blish Dregu	predsta post	Kropina	Kandruva
2	Kri Sabolov	teborac		Frankovae
3	Truba Kropina	inteli		Trjedina
4	Lafrija Kropina	teborac		
5	Samunio Kropina	predstela	h. jarek	Komunista
6	Kanabru Kropina	teborac	Kropina	
7	Kropina Kropina	teborac		
8	Kropina Kropina	teborac	Kropina	
9	Trubajac Kropina	teborac	Kropina	
10	Trubajac Kropina	teborac	Kropina	
11	Trubajac Kropina	teborac	Kropina	
12	Kropina Kropina	teborac		Trjedina shana
13	Kropina Kropina	teborac	Kropina	
14	Kropina Kropina	teborac	Kropina	
15	Kropina Kropina	teborac	Kropina	
16	Kropina Kropina	teborac	Kropina	
17	Kropina Kropina	teborac	Kropina	Frankovae
18	Kropina Kropina	teborac	Kropina	Trjedina shana

Kropina, dne 20/IV 1920.
[Signature]

Prema sjećanju najstarijih radnika, prve njihove plaće iznosile su dinar na sat. Radno vrijeme bilo je, doduše, određeno, ali se poslodavci često nisu pridržavali odredaba — ponekad se radilo mnogo duže od osam sati.

Tako je to trajalo do kraja godine 1928. Nakon nekoliko novih uzaludnih pokušaja da dobiju veće plaće, neraspoloženje radnika postalo je još veće. Na svojim sastancima birali su povjerenike koji su energično tražili veće plaće i sklapanje kolektivnog ugovora. Poslodavci su to uporno odbijali. Na početku prosinca 1928. organiziran je štrajk. Na znak sirene, u 10 sati prije podne, prvi put su stali svi strojevi u Zagorskoj industriji vunениh tkanina d. d., »Preslice« i »Ivančici«. Poslodavci su potražili štrajkbrehere u nekim okolnim selima. Nakon tri tjedna u nekim je pogonima tvornice počela proizvodnja, štrajkaši su upozoravali štrajkolomce da obustave rad, opominjali su ih i prijetili im, ali mnogi su i dalje dolazili na posao.

Situacija je bila neizvjesna. Na jednoj su strani bili radnici, još uvijek nedovoljno iskusni u vođenju štrajkova, ali sa čvrstom odlukom da ustraju, a na drugoj, udruženi poslodavci, na strani kojih je bila i žandarmerija. Dok je štrajkaški odbor radio na tome da odvraća kolebljive radnike od posla, dotle su poslodavci sa svojim nadglednicima počeli vrbovati pojedine radnike, uvlačeći ih u posao, kako bi na taj način razbili štrajk. Žandarmerija je zaposjela sve prilaze tvornicama i čuvala onaj mali broj kolebljivaca, ali su i radnici zaposjeli pojedine putove i odvrćali kolebljivce. Povjerenici su održavali sastanke po selima, i tako je moral štrajkaša rastao. No usprkos tome, ipak je poslodavcima uspjelo da u prvih četrnaest dana štrajka uposle oko 100 radnika u sva tri poduzeća. Čak su ih i hranili u tvornici, kako ne bi morali odlaziti kućama. Kako ni na taj način nisu mogli ugušiti štrajk, odlučili su da kamionima dovlače radnike iz udaljenijih mjesta Dubrave, Špičkovine, Bedekovčine. Dopremali su ih u kamionima i pod pratnjom žandara. U isto je vrijeme pojačano proganjanje povjerenika i organizatora štrajka. Ali solidarnost radnika nije popustila, pa su čak i imućni seljaci stali na stranu radnika pružajući im pomoć u živežnim namirnicama. Ali se broj štrajkolomaca povećavao. Poslije održane skupštine radnici su obilazili kuće štrajkbrehera i tumačili im kakvu štetu oni nanose svojim postupkom. Nakon toga je više radnika zatvoreno.

Poslije intervencije sindikata iz Zagreba Prpić je pokušao sazvati sve radnike za dan 6. XII. 1928. Na zbornom mjestu sastali su se međutim samo povjerenici, općinski odbornici i jpredstavnici sindikata. Ispočetka je Prpić odbijao svaki razgovor, ali nakon dolaska sreskog načelnika počeli su pregovori, koji su završili samo obećanjem. Naredni su pregovori održani 17. XII. Prpić se tako odnosio prema radničkim predstavnicima, da je razljutio čak sreskog načelnika, koji je otvorio prozor i viknuo radnicima: »Dalje štrajk!« Jedino poslodavac »Preslice« ponudio je da potpiše kolektivni ugovor s radnicima poduzeća, što su

oni odbili, jer su u tome vidjeli razbijanje radničke solidarnosti: tražili su da se jednak ugovor potpiše za sva tri poduzeća, štrajk se nastavio.

Jedan od učesnika štrajka Josip Cukovečki sjeća se tih dana:

»Iako naša solidarnost nije nimalo popustila, ipak su poslodavci sve više dovodili radnike izvana. Tada smo zaključili da je jedini izlaz da se prisili poslodavac na popuštanje, ako organiziramo jaku skupinu koja će se suprotstaviti štrajkbreherima i spriječiti ih da idu na rad. Bio sam u grupi radnika koja je preuzela taj zadatak. Nas oko stotinu krenulo je 25. XII. 1928. prema Bračku, gdje smo u šumici ispod Kulmerova dvorca odredili mjesto zasjede. Načinili smo plan i čekali. Bili smo po desetinama, svaki je imao na prsima bijeli znak, i svaki je dobio lozinku koja je glasila: »Bomba«. Uskoro je došla prva grupa iz Dubrave. Kad smo ih zaustavili, oni su kazali, da idu na kolinje. Zadržali smo ih i dalje čekali. Na čelu druge grupe došao je Joža Čajko, koji je bio već ranjen. Na to je došla treća grupa, vrlo jaka i naoružana. Izdaleka su nam se smijali: »Kak kumeki čekaju!« No kad su se približili, Pavao Gorupec je komandirao: »Brza paljba!« Nastao je grdan rusvaj, obostrana pucjava. Uskoro je komandir opet komandirao: »Prekid paljbe! Municiju čuvati za žandare!« Prestali smo pucati, a u ruke smo uzeli toljage, štrajkbreheri su se dali u bijeg, neki su poskakali u rijeku Krapinu, i kad nismo imali više koga tući, povukli smo se u šumicu. Za čitavo to vrijeme bili su u blizini žandari. Kad su čuli komandu da treba municiju čuvati za njih, oni su se povukli pod most i kasnije su pričali: »Bogamu, samo vojnički rade!«

Od toga časa više nitko nije dolazio na posao. Nakon daljnjih intervencija došlo je do ponovnih pregovora 27. XII., kad su sklopljeni kolektivni ugovori, koji su, doduše, samo minimalno popravili materijalno stanje radnika, ali je štrajk bio visoka škola za nas u našoj daljnjoj borbi. S radom smo počeli 2. I. 1929. Svi su se radnici vratili iz zatvora, jedino je ostao bez mjesta ložič koji je sirenom svirao znak za početak štrajka.«

Na početku godine 1934. u Oroslavju su počeli opet nemiri. Izabrani su novi povjerenici, koji su pokušali pregovore s poslodavcima, ali su ovi i dalje uporno odbijali zahtjeve radnika. U proljeće g. 1934. došlo je do eksplozije: na održanom sastanku radnici su zaključili da počnu štrajk. Bio je organiziran, pošto su već g. 1933. radnici bili organizirani u URSS-ovim sindikatima, te su i organizatori toga štrajka bili delegati KPJ iz Zagreba Ivan Božičević, Drago Marušić, Đuro Bermanec; oni su bili povezani s Androm Šalecom, Ivanom Breberom i Jankom Vdovićem, radnicima iz Oroslavja. Nakon tjedan dana ponudili su pregovore, i poslodavci su prihvatili ponudu. Razgovori su trajali nekoliko dana, ali rezultata nije bilo. Uprava poduzeća tražik je na sve strane nove radnike, no javilo se tek nekoliko štrajkolomaca. Radnici su organizirali međusobnu pomoć. Složno su izdržali, nisu po puštali, odlučivši da nastave štrajk dok ne dobiju povišicu.

Ali ni poslodavci nisu bili spremni na popuštanje, računajući da će i ovaj put naći štrajkolomce, kao što im je to pošlo za rukom g. 1928. No nisu uspjeli. Najzad su uvidjeli, da će ovaj put morati da kapituliraju. U upravi poduzeća počeli su pregovori. Radnici su ublažili svoje zahtjeve, popustili su i poslodavci, postignut je sporazum: nadnice su povišene u prosjeku za pola dinara po satu. Iako skroman, bio je to uspjeh, prva veća pobjeda radnika i prva kapitulacija poslodavaca.

Do kraja g. 1934. i na početku 1935., u vrijeme kada su se učvrstile radničke organizacije, bilo je još nekoliko manjih sukoba između radnika i poslodavaca u Oroslavju. U proljeće g. 1935. sukobi su dobivali sve oštriji karakter. Radnička organizacija u Oroslavju odlučno je zastupala prava svojih članova. Poslodavci više nisu otpuštali s posla kad im se prohtjelo, kako se to događalo prijašnjih godina. Učvršćivalo se samopouzdanje radnika i vjera da pripadaju društvenoj klasi koja sve snažnije istupa na pozornici događaja.

Uoči Prvog maja 1933. u Oroslavju se govorilo o potrebi da se taj dan svečano proslavi. Dogovoreno je da se na praznik rada na tvorničke zgrade istaknu crvene zastave, i Prvog maja ujutro na zgradi Zagorke d. d. zalepršala je takva zastava. Uprava tvornice je protestirala. Vlasnici su tražili da se zastava odmah skinе, a kad su radnici odbili zahtjev, došli su žandari, sami skinuli zastavu, a radničke povjerenike Ivana Brebera i Marka Hižaka odveli u zatvor u Donju Stubicu.

Zagorjem je ponovo prošao val nezadovoljstva. Radnici iz Oroslavja, njih oko 1200, okupili su se ispred tvornice, svrstali se u dugu kolonu i pod zastavom krenuli prema Stubici. Putem su nailazili na žandarske patrole, ali bojeći se većih nereda, žandari nisu napadali demonstrante. I u samoj Stubici sve je teklo mirno.

„Delegacija radnika pošla je kotarskom predstojniku Turkalju i zatražila da odmah pusti povjerenike. U strahu od mase radnika koje su prijeteći stajale pred zgradom, predstojnik je popustio: naredio je žandarskom naredniku da odmah dovede uhapšeničke u njegovu kancelariju. Tek tada su radnici pristali da pregovaraju. Na kraju je predstojnik obećao da će pustiti povjerenike, uz jedini uslov da se radnici mirno vrate u Oroslavje. Delegacija je pristala na taj zahtjev, i čim su se pregovarači pojavili s oslobođenim povjerenicima, kolona je krenula prema Oroslavju; na njenom je čelu pobjedonosno lepršala zastava, ispod koje su hodali povjerenici Ivan Breber i Marko Hižak.

Bila je to druga velika pobjeda tekstilaca iz Oroslavja, pobjeda u kojoj su još više učvrstili svoju organizaciju i pokazali poslodavcima da su snaga s kojom se mora računati. Otada su se svi sporovi rješavali mnogo lakše. Nadnice su osjetno povišene, a radnicima su priznata i druga prava. Kasnije su vlasnici tvornice pregovarali o svakom radničkom zahtjevu, izbjegavali su sukobe, tako da do Drugog svjetskog rata, izuzev nekoliko manjih incidenata, u Oroslavju nije bilo većih okršaja.

Štrajkovi, URSS-ovi sindikati i osnivanje partijske organizacije u Bedekovčini

Od g. 1922. do 1932. radila je ciglana u Bedekovčini bez prekida. Na početku studenog g. 1932. tvornica prvi puta obustavlja pogone i prelazi na sezonski rad. Počinje ponovo raditi tek u proljeće g. 1933. Plaće se smanjuju za jednu trećinu. Raste buntovno raspoloženje radnika. Godine 1934. ponovo su snižene plaće, a i takve, ne isplaćuju se redovito.

Pojedinim radnicima bilo je jasno da se mogu uhvatiti ukoštac s poslodavcima tek ako se organiziraju. Taj su zadatak preuzeli na sebe Lacko i Antun Jakuš-Mejarec, Ivan Čajko i Ivan Jadan. Poslije izvršenih priprema 15. i 16. lipnja g. 1934. gotovo su svi radnici primili članske knjižice URSS-ovih sindikata. Pripreme za to obavljene su tajno, noću. Radnicima su pri tome pomogli Simo Crnogorac¹, Slavko Kranjec, Blaž Valin, Drago Petrović i drugi članovi Saveza građevinskih radnika.

Prvi radnički povjerenici bili su: Ivan Jadan², Lacko Jakuš, Antun Jakuš, Vilko Jurec³, Ivan Čajko i Stjepan Čehulić. Predsjednik je bio Čajko, a tajnik Antun Jakuš.

Sreski načelnik šolić bio je ubrzo nakon toga, »po kazni«, premješten, jer nije znao za osnivanje organizacije, a direktor šrajner, sin glavnog akcionara, u čudu je pitao radnike: »Kako ste se mogli tako brzo organizirati?«

Organizirani radnici postavili su sebi ove ciljeve: borba za priznanje organizacije, za povećanje plaća i za kolektivni ugovor. Akcija se vodila cijelu zimu i ponovo u novoj sezoni 1935. Kako poslodavci nisu htjeli popustiti, buknuo je štrajk koji je trajao pedeset i dva dana. Osnovan je i štrajkaški odbor.

¹ Strijeljan s Božidarom Adžijom i Otokarom Keršovaniem g. 1941.

² Rođen 16. V. 1910. u Bedekovčini, u Krapinskom kotaru. Osnovnu školu završio je u rodnom mjestu godine 1922. i iste se godine zaposlio u poduzeću »Zagorka«, industriji glinenih proizvoda u Bedekovčini, kao ciglarski radnik. Tu je radio, uz kraće prekide do godine 1941. U radnički pokret stupio je 1934. godine, a u rujnu 1935. primljen je u KPJ. U poduzeću je bio radnički povjerenik i tajnik podružnice S.G.R.J-e (URSSJ) u Bedekovčini sve do zabrane ove organizacije 1940. godine. Učestvovao je u štrajkovima ciglarskih radnika u Bedekovčini 1935. i 1939. kao aktivni rukovodilac štrajka. U NOB aktivno sudjeluje od 1941. i obavlja razne dužnosti. Bio je član OK KPH Krapina. Odlikovan Ordenom za hrabrost, Ordenom zasluga za narod II. reda, Ordenom Bratstva i jedinstva II. reda i Ordenom rada III. reda.

³ Vilko Jurec, rođen 1911. u Bedekovčini, gdje je polazio školu i izučio bravarski zanat. U radnički pokret stupio je 1934. u poduzeću »Zagorka« u Bedekovčini. Bio je radnički povjerenik i jedan od organizatora štrajka 1935. Poslije pobjede štrajka u »Zagorki« odlazi u Varaždin, u ondašnji »Tivar«, sada »Varteks« i učestvuje kao rukovodilac štrajka. Tadašnje su ga vlasti progonile, i on u januaru 1941. odlazi u ilegalnost s Florijanom Bobićem. Jedan od rukovodilaca u bivšem okrugu Varaždin, pogiba herojskom smrću kao organizacioni sekretar Okružnog komiteta KPH Varaždin u Jalkovcu 1942. sa još nekim članovima OK KPH Varaždin.

Svi su radnici jednodušno prihvatili štrajk. U tvornicu je došlo trideset i pet žandara. Radnici su organizirali straže, koje su spriječile dolazak štrajkbrehera što ih je pokušao ubaciti u tvornicu direktor Šrajner. Sa žandarima su radnici imali nekoliko sukoba. Materijalnu pomoć dobivali su od svoga saveza iz Zagreba. No najveću pomoć, i materijalnu i moralnu, imali su od seljaka. Najviše su ih pomagali obitelj Amalije Šenjuga, u kući koje je bila i podružnica URSS-a, Ivan Hršak pekar, zatim obitelji Stjepana, Janka i Alojza Vidičeka, Stjepan Mahalec i drugi. No i svi su ih drugi mještani u Bedekovčini pomagali, a na masovne sastanke koje su radnici organizirali, dolazile su mase seljaka. Napokon su poslodavci kapitulirali i pristali da povise plaće za 5—10 posto.

U povodu toga štrajka građanski »Jutarnji list« donio je ovu vijest: »OBUSTAVLJEN JE RAD CIGLARSKIH RADNIKA U BEDEKOVČINI«

Zlatar, 16. VII. Obustavljen je rad u tvornici glinenih proizvoda »Zagorka« d. d. u Bedekovčini. Radnici su stupili u štrajk radi niskih nadnica. U toj su tvornici radničke nadnice slijedeće: mladići do 18. godine imaju 0.90 do 1 Din po satu, djevojke 0.75 do 1.25 Din, a odrasli 1.25 do 1.90 Din, dok su kvalificirani radnici plaćeni 2.40 do 2.60 Din po satu. Radnici su još 1. lipnja podnijeli upravi na potpis ugovor, u kojem traže povišenje od 30 posto na dosadašnje nadnice. Uprava tvornice u Bedekovčini je dostavila taj ugovor centrali u Zagreb, jer ona nije kompetentna za rješavanje takovih pitanja. U ime radnika intervenirala je kod centrale Radnička komora, kojoj je odgovoreno, da nema u Zagrebu članova ravnateljstva, bez kojih se ne može stvoriti nikakva odluka. Radnici su čekali sve do 13. ov. mj., pa kako pregovori nisu napredovali, prekinuli su posao i u subotu u 1 sat poslije podne stupili u štrajk. Iz Zagreba su stigli u Bedekovčinu predsjednik i tajnik Saveza građevinskih radnika. Oni su zatražili intervenciju sreskog načelstva u Zlataru, ali ono nije moglo ništa učiniti, jer to pitanje ne spada u njegovu kompetenciju. Kako se saznaje pregovori bi imali započeti u Bedekovčini u subotu, ali kako je to prilično dugi rok, očekuje se posredovanje Inspekcije rada, da bi pregovori što prije započeli i uspješno završili.«

Nekako u to vrijeme osnovana je u poduzeću i partijska organizacija, kojoj su članovi bili Lacko Jakuš, Antun Jakuš i Ivan Jadan.

Tada je politički aktivno djelovao u Bedekovčini i Poznanovcu Rudolf Jakuš, i član Partije, koji je bio protjeran iz Karlovca, gdje je bio zaposlen, zatim Stanko Mahalec, student iz Bedekovčine, Josip Novosel, student iz Poznanovca i Ivica Vrančić, student iz Zaboka.

¹ Rudolf Jakuš otišao je u španjolski rat i umro u jednom francuskom logoru. Prema sjećanju nekih drugova, španjolski rat mnogo je utjecao na podizanje političke svijesti radnika, a i seljaka u Zagorju. Iz raznih krajeva Zagorja bili su neki napredni radnici u španjolskom ratu, tako student Andrija Muhek, radnici Izidor Strok, Josip Husinec, Marija Habulin-Mirna i drugi.

Karakteristično je da je spomenuti štrajk utjecao i na poljoprivredne radnike po okolnim vlastelinstvima. Njihov je položaj bio veoma težak: za prekopanje voćnjaka, na primjer, dobivali su pola dinara po kvadratnom metru. Godine 1936. i 1937. izbili su štrajkovi na Millerovom poljoprivrednom imanju. Štrajk je pripremila partijska organizacija,¹ i on je uspio: nadnice su povišene za sto posto!

Godine 1937. štrajkala su na Millerovim dobrima čak i djeca, koja su vrlo energično nastupala prema štrajkbreherima. Zbog razbijačke djelatnosti HRS-a taj štrajk nije uspio.

Godine 1936. izbio je ponovo štrajk u »Zagorki«, sa zahtjevom za povišenje plaća. Radnici su zahtijevali da se ukloni iz poduzeća upravitelj ciglane, koji je maltretirao radnike, a posebno žene. Štrajk je završio s uspjehom.

Godine 1936., poslije štrajka u Bedekovčini, izbija štrajk u Tvornici kože u Poznanovcu. Trajao je oko tri sedmice. Na čelu štrajka bila je i tu URSS-ova organizacija. No i taj su štrajk HRS-ovci uspjeli razbiti.

Radnički pokret u krapinskim poduzećima

Već nešto prije g. 1930. radili su na organiziranju radnika u krapinskim tvornicama Stjepan Nežmahen,² Stjepan Križnik, Ivica Božić³ i drugi. Iz Zagreba su dolazili na agitaciju Marušić i Bermanec. Rezultat toga bili su štrajkovi u tvornici štapova g. 1929. i 1930.

Godine 1932. zaposlio se u Krapinskoj tekstilnoj industriji August Herceg,⁴ koji je već ranije radio po raznim rudarskim poduzećima. Uz pomoć Đure Bermanca, predsjednika Saveza tekstilaca, Hercegu i drugima je uspjelo prilično brzo nakon toga, g. 1935., učlaniti u URSS-ove

¹ Neki radnici iz ciglane radili su za zimskih mjeseci na tom dobru.

² Jedan od najstarijih komunista u Okrugu Krapina. Politički aktivan između dva rata, pristupa odmah NOP-u. Oslobođen 1943. iz Lepoglave, radi do kraja rata na raznim istaknutim dužnostima u organima narodne vlasti. Dulje vremena poslije oslobođenja bio je predsjednik NO općine Krapina. Ima više odlikovanja.

³ Rođen 1910. u Brdovcu. Iako iz imućne obitelji, pristupa radničkom pokretu još 1928. Pristupa NOP-u u samom početku, uhapšen je, ali oslobođen iz Lepoglave od partizanskih jedinica. Vraćajući se s Kalnika sa još 14 drugova, naišao je na ustašku zasjedu u šumi kod Gornjeg Peščenja (kod Konjščine). Pogoden od mitraljeza pao je zajedno s Dragicom Makar iz Svedruže.

⁴ August Herceg radio je još za vrijeme Austro-Ugarske u nekim mađarskim rudnicima, gdje se upoznao s radničkim pokretom. Rođen je 1898. u Jesenju Gornjem, u općini Đurmanec, kotar Krapina. Potječe iz siromašne seljačke porodice, po zanimanju je bio rudarski radnik. Član URSS-a postao je 1929., a 1932. počeo je raditi u Tekstilnoj tvornici u Žutnici, gdje se radilo 12 sati dnevno. Tu je organizirao radnike i proveo štrajk, a nakon prodora HRS-a bio je izbačen iz posla u veljači 1936. Od 1940. do 1941. radio je u Banovinskim rudnicima u Đurmancu; u kolovozu 1940. postao je član KP i tada formiranog Okružnog komiteta KPH Krapina. U toku NOB bio je na raznim dužnostima. Umro je 16. X. 1954.

sindikate sve radnike u tvornici, njih 240. Izbio je štrajk, radno je vrijeme skraćeno od dvanaest na osam sati, a nadnice su povišene za 36 posto.

Pokreti radnika šire se i dalje: na rudnik »Krapina«, na Radoboj i t. d., s manje ili više uspjeha.

Godine 1936. pojavio se takozvani Hrvatski radnički savez. Narodni zastupnik HSS, reakcionarno nastrojeni dr. Malić, naročito je protiv URSS-ovih sindikata agitirao po selima, a kako je veći dio radnika u Krapinskoj tekstilnoj industriji bio sa sela, imao je u tome uspjeha. Dru. Maliću je uspjelo da u zajednici s poslodavcima organizira privremenu upravu HRS-a, i već iste te godine izbačeni su s posla August Herceg i Stjepan Kovačec.¹ Poduzeće je prekinulo sve ugovore sklopljene preko URSS-ovih sindikata.

U mjesecu lipnju 1936. izbio je štrajk koji je trajao dvadeset i jedan dan. No HRS-ova je organizacija razbila i taj štrajk, te je ovaj put izbačeno s posla sedam radnika na čelu sa Stjepanom Križnikom.

Sve te radničke pokrete organizirala je Partija.

Opći štrajk »Tivarovih« radnika i službenika 1936.

Opći štrajk radnika i namještenika bivšeg »Tivara«, koji je izbio 27. travnja i završio 6. lipnja 1936. godine bio je krupan politički događaj i uspjeh klasne borbe koju je tada vodila radnička klasa Jugoslavije na čelu sa svojom Komunističkom partijom, a naročito je to bio snažan događaj u daljnjem razvitku borbe što ju je vodila radnička klasa Varaždina i okolice pod rukovodstvom komiteta partijske organizacije za Okrug Varaždin—Čakovec. Donosimo nešto opširniji prikaz toga štrajka i zbog toga, što je on uvelike utjecao na razvoj radničkog pokreta na području koje u ovoj knjizi prikazujemo.

Nadnice u bivšem »Tivaru« sve do štrajka bile su veoma niske, jer je teret tadašnje ekonomske krize g. 1929. bio prebačen isključivo na radnike. Neposredno prije samog štrajka, g. 1936., većina nadnica kretala se od 1 do 2 dinara na sat. Povrh toga, u poduzeću je bio zaveden sistem globljenja radnika. Globe su iznosile i do 50 dinara. Prakticirao se i sistem kažnjavanja i na taj način, što su davani t. zv. neplaćeni dopusti. Na dnevnom su redu bila izbacivanja s posla, bezrazložna prebacivanja s bolje plaćenog na slabije plaćeni posao i t. d. Radnici su se često dizali protiv takvih postupaka.

Ogorčenje radnika došlo je do svoje kulminacije na početku g. 1936. Dolazilo je do svakodnevnih sukoba između pojedinih radnika i šefova odjela, nadmajstora i majstora, iza kojih je, naravno, stajala uprava tvornice. U tvornici je tada bilo zaposleno oko 120 namještenika i oko 2400 radnika.

¹ Strijeljan u Zagrebu 22. siječnja 1943.

Do tog vremena postojale su u Varaždinu grupe komunista, koje su se okupljale oko Slavka Lončarića, krojačkog radnika, koji je bio jedan od šezdeset komunističkih poslanika izabranih na izborima za narodnu skupštinu odmah poslije Prvog svjetskog rata. Slavko Lončarić bio je neobično omiljen među drugovima, poštovan od građana Varaždina, koji su ga poznavali kao skromnog, pravednog i poštenog čovjeka.¹ Grupa oko Slavka Lončarića nije bila organizirana u partijsku organizaciju, članovi grupe radili su u sindikatu i u radničkom kulturno-prosvjetnom društvu »Sloboda«. Bili su povezani s manjim brojem radnika u »Tivaru« i »Svilani«, ali su i te veze bile pojedinačne i slabe.

Organizirani je rad počeo kad je u Varaždin došao (1931) Blažo Jovanović, sadašnji predsjednik Narodne skupštine NR Crne Gore. On se povezo s grupom Slavka Lončarića, a preko nje i s izvjesnim brojem drugih radnika i namještenika. Uspostavio je vezu s partijskom organizacijom u Zagrebu i osnovao u Varaždinu Mjesni komitet, na čelu kojega je stajao sve do svog odlaska u Crnu Goru g. 1934. Poslije njegova odlaska na čelu organizacije stajao je Josip Hrnčević. Još za vrijeme boravka Blaža Jovanovića u Varaždinu, a naročito nakon partijske direktive za ulazak članova partije u URSS-ove sindikate i osvajanje tih sindikata, partijska organizacija u Varaždinu koncentrirala je gotovo svu svoju djelatnost na organiziranje radnika URSS-ove podružnice prema strukama, kao i na politički i kulturno-prosvjetni rad preko tih podružnica.

Partijska organizacija u Varaždinu bila je sve do ljeta g. 1935. bez stalne veze s partijskim rukovodstvom u Zagrebu. Situacija se izmijenila nakon dolaska Anke Butorac u Čakovec ujesen g. 1935., i kasnije, njenim prelaskom u Varaždin. Živeći ilegalno ona je ustvari sve do osnivanja Okružnog komiteta Varaždin—Čakovec (1937) sjedinjavala rad partijskih organizacija na tom području i bila je povezana s partijskim rukovodstvom u Zagrebu. Ona je bila glavni partijski rukovodilac štrajka g. 1936. u »Tivaru«.

Punu pomoć sindikalnoj podružnici URSS-a i štrajkaškom odboru u Varaždinu pružao je Ujedinjeni savez tekstilnih radnika u Zagrebu, koji je preko svojih podružnica organizirao prikupljanje materijalne pomoći za štrajkaše. Od sindikalnih rukovodilaca URSS-a koji su dolazili iz Zagreba, svakako valja istaknuti Đuru Bermanca.²

Dvadeset devetog travnja 1936. počeo je opći štrajk radnika i namještenika u »Tivaru«, jedan od najvećih i najupornijih štrajkova te godine u Hrvatskoj. Radnici su, preko svoje sindikalne organizacije, Ujedinjenog saveza tekstilnih radnika i štrajkaškog odbora, stavili upravi poduzeća zahtjev za sklapanje kolektivnog ugovora, u kojem su tražili da se utvrde nadnice za tekstilne radnike oko 4 dinara, a za ostale

¹ Za vrijeme okupacije ubijen u logoru »Danica« u Koprivnici.

² Poginuo u Kerestincu 1941.

oko 3,50 dinara na sat. Drugi je osnovni zahtjev radnika bio, da uprava poduzeća prizna URSS-ov sindikat. Daljnji zahtjevi: poboljšanje uvjeta rada, plaćeni dopust, poštovanje prava radničkog povjerenika, ukidanje raznih globa, poboljšanje higijenskih uslova rada i t. d. Glavna se bitka vodila oko osiguranja visine minimalnih nadnica i priznanja URSS-a. Da bi slomila štrajk, uprava poduzeća organizirala je štrajkbrehere, kojih je ispočetka bilo oko pedeset, a kasnije, u toku štrajka, narastao je njihov broj na nekoliko stotina.

štrajkaški je odbor organizirao oko tvornice jake štrajkaške straže koje su se izmjenjivale danju i noću. U štrajkaškim stražama učestvovali su i mnogi seljaci iz okolnih sela koji nisu bili uposleni u bivšem »Tivaru«, a dolazili su među štrajkaše, jer su se solidarizirali s borbom radnika za bolji život. Na stražu su dolazili i neki obrtnici iz Varaždina.

štrajkaški odbor organizirao je od najborbenijih radnika udarne grupe za borbu protiv štrajkbrehera. Na čelu borbenih grupa bili su Florijan Bobić¹ i Antun Cvetković.² Udarne grupe gonile su štrajkolomce i sprečavale cjepački rad HRS-ovih izaslanika, koji su bili poslani iz Zagreba u Varaždin i okolna sela da razbiju jedinstvo radnika.

Za čitavo vrijeme štrajka održavale su se radničke skupštine, na kojima je rukovodstvo upoznavalo radnike kako stoje pregovori s upravom poduzeća i bodrilo ih da ustraju u štrajku. Podizanju borbenosti štrajkaša mnogo su pridonijeli posjeti čakovečkih i zagrebačkih radnika i borbeni pozdravi, koje su štrajkašima slali radnici iz čitave zemlje.

Zahvaljujući svome jedinstvu štrajkaši su napokon prisilili upravu tvornice na popuštanje, te je 6. lipnja sklopljen privremeni sporazum kojim je uprava tvornice prihvatila glavne zahtjeve radnika i obavezala se da će u roku od dva mjeseca sklopiti kolektivni ugovor. Tako je nakon šest tjedana uporne borbe završen štrajk u »Tivaru«.

Opći štrajk u »Tivaru« dao je podsticaj za izbijanje niza radničkih štrajkova i jačanje radničkog pokreta u Međimurju i Zagorju. Od godine 1937. Okružni komitet Varaždin—Čakovec, uz pomoć partijskog rukovodstva u Zagrebu, otpočeo je preko partijskih, sindikalnih i drugih radničkih organizacija borbu za stvaranje širokog saveza radnika i seljaka po kotarima i selima Zagorja.

Događaji u rudniku »Mirna«

Trećeg prosinca 1938. izbio je štrajk u ugljenokopu »Mirna«, u Radoboju. U štrajku je sudjelovalo 500 radnika. Dva dana kasnije, 5. prosinca, sreski načelnik u Krapini piše o tome izvještaj :

¹ Poginuo 1942. u Jalkovcu kod Varaždina kao sekretar OK KPH Varaždin. Proglašen je Narodnim herojem.

² Poginuo u NOB.

»Na 3. prosinca o. g. izvidio sam predmet na licu mjesta i preduzeo intervenciju razloživši radničkim predstavnicima da je eminentna potreba da prekinu smjesta ilegalno stanje u koje su zašli ovim štrajkom te da prijave sukob i iznesu zahtjeve na koje će se moći provesti postupak pomirenja u smislu propisa čl. 15 Uredbe o minimalnim nadnicama i t. d. M. S. 54/1937. U tome nastojanju pokušali su i delegati Hrv. radničkog saveza iz Zagreba, ali radništvo nije popustilo te je ostalo u štrajku i dalje unatoč toga što je na 3. prosinca o. g. izgledalo da će u toku nedjelje pristati da pođu na posao od ponedjeljka, t. j. danom 5. decembra o. g.«

Na kraju izvještaja sreski načelnik u Krapini traži pojačanje od dvanaest žandara.

Kakvo je stanje bilo u radobojskom rudniku, vidi se iz izvještaja Općinske uprave u Radoboju br. 40 od 10. siječnja 1939. Kraljevskoj banskoj upravi Savske banovine. Taj izvještaj glasi:

»Ova općinska uprava podnosi naslovu protiv »Mirne«, ugljenokopnog d. d. ugljenika u Radoboju i protiv njihovih pretpostavljenih slijedeću prijavu:

1. Radi zla postupka sa rudarskim radnicima, neki Brandes je naperio repetirku na rudarskog radnika Pospiš Dragutina i vodili su rudarske radnike u pisarnu na čuškanje Košutić Stjepana, Poljak Josipa i Košutić Stjepana iz Bregi i druge, vozili su u rov na t. zv. »cicki«drvo, pa je jedan od pretpostavljenih od rudnika zadnjem rekao da neka tjeraju, pa da makar prvima polamaju noge, proklinjali su neki od pretpostavljenih radnicima ženu i djecu i onaj objed, kojega mu žena iskuha, natjerali su radnike 2 sata dulje rada po osamnaest-satnom radu, a ako to nije izvršio uzeta mu je cijela dnevnic, pa je radi samovoljnog snižavanja plaće, to jest radi kršenja važećeg i na snagi stojećeg kolektivnog ugovora, a konačno što se nije htjelo pristupiti pregovoru za sastav novoga kolektivnog ugovora iz ovoga razloga obustavljen je dana 1. prosinca 1938. navedenog rudnika rad.

21. i 22. prosinca 1938. zatrpani su svi t. zv. »Ljuhtšafti«, a u rovu nalazi se 250 radnika, a pred rovom su oružnici zapalili vatru sa ugljenom i bacali su u vatru stare krpe i naperili su u rov dim, te ove dane uskratili su radnicima u rovu hranu, i oružnici su tukli one žene, koje su donosile hranu i tjerali su ih više od pol kilometra, a po selima su ih oružnici tražili kamo su se žene -sakrile. To je bio nepristojni teror.

2. Rudarski radnici nalaziju se od 21. i 22. XII. 1938. u rovu, a oružnici strogo postupaju, nedaju izmjene, a u rovu se pojavila i bolest, koja može biti zarazna i prenesti se dalje, od čega prijete velika opasnost, a njihov poslodavac inženjer Aleksander iz Zagreba ne pristaje na nikakav prijedlog od strane radnika, a ova općinska uprava sama posvjedočava, da ovi radnici nisu krivi i da su nedužni, a ovakvo zlo dalje trpjeti ne mogu.

Iz navedenih razloga, a pošto njihov poslodavac inženjer Aleksander ne pristaje na nikakav prijedlog već tako dugo vremena, moli se Kraljevska banska uprava Savske banovine, da bi blagoizvolila oružničku stražu ispred rova (jame) odstraniti, da se mogu radnici izmjenjivati, pošto su radnici u mirnom stanju, a mjesto oružnicima jest kod pisarne i upravitelja rudnika. Oružnici pak nalaze se na drugoj strani u rovu u jami 150 metara sa oružjem, puškama i bajunetama, što rudarski zakon nikako ne dopušta i nedonaša, pa iz ovog razloga umoljava občinska uprava Kraljevsku bansku upravu Savske banovine, da blagoizvoli donijeti hitno rješenje na ovu prijavu i provesti dati strogu istragu o zlom postupku sa radnicima, te ustanoviti krivca ove obustave rada, kojega i podvrći zakonskoj odgovornosti.

Občinski odbornici
Mijo Pospiš v. r.
Milan Rihter v. r.
Jurinjak Dragutin v. r.
Julius Tušek v. r.

Predsjednik občine :
Petrić Stjepan v. r.

Općina Radobojska, srez Krapinski«

Dok je tako općinska uprava u Radoboju humano ocijenila težak položaj radnika u ugljenokopu, pa se čak direktno obratila banovini u Zagrebu, zaobišavši tako redovit put — sresko načelstvo u Krapini, drugačije je pokretu radnika za poboljšicu životnih i radnih uslova pristupio predsjednik HRS-a Pećnik, kao što se vidi iz izvještaja sreskog načelnika u Krapini o štrajku radobojskih rudara u siječnju 1939. g.

»Rudari, koji su se još nalazili u rovu —njih 51 — izašli su na intervenciju predsjednika Hrv. radničkog saveza g. Pećnika uz prisustvo potpisanog načelnika dobrovoljno iz rudničkog rova koji se počeo zarušivati tako te je za njihov izlazak trebalo zakrčeni izlaz najprije raskopati. Potom je držana unaprijed odobrena skupština cjelokupnog rudarskog radništva, na kojoj je pomenuti predsjednik HRS-a iz Zagreba izložio radnicima da su pogrešili i da radnička borba za njihova prava treba da bude organizovana i da stoga svi treba da postanu članovi Hrv. radničkog saveza, jer će se putem Saveza moći njihove zahtjeve pomagati na uspješan način, a da ne dođe više do ovakvog ilegalnog štrajka, koji je nanio veliku štetu i radnicima i poduzeću. Naglasio je da radnici moraju da budu disciplinovani i spram svojeg saveza i spram poslodavca, i da u određenom redovnom vremenu moraju učiniti što se od njih traži u punom opsegu i da tek onda imaju pravo da traže pravednu naplatu svojega rada.

Govorio je o radničkim poverenicima i odbornicima podružnice

H. R. S. koji su ne krivi izgubili povjerenje radnika te ih uputio kako treba izabrati radničke povjerenike, te preko njih i svojeg Hrv. radn. saveza svaku radničku potrebu i spor provoditi, te će Savez svako pitanje povoljno urediti.«

Općinska uprava, dakle, konstatira teror i veoma teške uslove rada, te se naivno nada da će banska uprava »hitno i energično uredovati i postupati sa eventualnim krivcima po zakonu«; Pećnik pak drži govor radnicima koje su žandari »dobrovoljno« izvukli iz rova »koji se već počeo zarušivati«, govori o nekom »ilegalnom štrajku«, o disciplini prema poslodavcima i da »u određenom vremenu moraju učiniti što se od njih traži u punom opsegu i da onda tek imaju pravo da traže pravednu naplatu svojega rada«.

Sreski načelnik, žandari i Pećnik na jednom jedinstvenom frontu — radnici na drugom.

Ovako djelovanje HRS-a² nije u to vrijeme bilo usamljeno.

Crven je Istok i Zapad

U Novom Golubovcu osniva se URSS-ova organizacija godine 1935. Osnivanju su prethodili događaji ispunjeni novim sukobima i borbom s vlasnicima. Nadnice rudara iznosile su 16 do 22 dinara, uslovi rada u pojedinim rudnicima, naročito u rudniku »Grič«, bili su veoma teški, a nakon poznatih događaja godine 1928. poslodavci nisu ni pomišljali na pregovore s radnicima.

Na početku godine 1935. u rudniku su ponovo iskrsele teškoće. Vlasnici su počeli otpuštati radnike, davali su neplaćene dopuste, rudari su radili po tjedan ili dva u mjesecu, a svakog je časa svaki od njih mogao dobiti otkaz. Trebalo se pripremiti za nov otpor i organiziranu obranu. Radnici su odlučili da zatraže pomoć od svoje klasne organizacije, te su njihovi predstavnici otputovali u Zagreb i zatražili da delegat URSS-a dođe na osnivačku skupštinu golubovečke podružnice. Kad su saznali za namjere radnika, vlasnici su pokušali spriječiti dolazak delegata i osnivanje nove organizacije. Ali to im nije uspjelo.

U proljeće godine 1935. stigao je delegat iz Zagreba. U kući Ivana Riseka u Veternici održana je osnivačka skupština URSS-ove organizacije. Prvi je predsjednik postao rudar Mijo Pretković, za tajnika je izabran Anđro Grozdek, za članove odbora Anđro Klarić, Ivan Burina, Mato Vučković, Mato Kužir, August Sokolić i Vilim Kresonja.

Delegat iz Zagreba obećao je članovima odbora da će organizirati posjet radnika varaždinske tvornice »Tivar« golubovečkim rudarima. Nedugo poslije toga iz Varaždina je stigla obavijest da naredne nedjelje dolazi grupa tekstilaca. Svojim drugovima iz Varaždina golubovečki rudari priredili su svečan ručak. Nakon toga su i gosti i domaćini pro-

² Citat iz izvještaja općinske uprave u Radoboju deset dana kasnije.

▪ Pojedini poštteni funkcioneri HSS-a počeli su zbog toga da okreću leđa mačkovskoj politici i prišli na stranu radničkog pokreta. Tu se ističu Stjepan i Franjo Petrovečki iz Bedekovčine, obojica poginula u NOB, zatim Dragutin Broz u Kraini, i drugi.

šetali do brijega iznad pogona u Golubovcu. Razgovaralo se o položaju radničke klase, o programu i ciljevima Komunističke partije Jugoslavije. Poslije dužih razgovora netko je zapjevao: »Crven je Istok i Zapad...« I gosti i domaćini prihvatili su najprije ovu, a kasnije su zapjevali i druge revolucionarne pjesme. Na povratku prema željezničkoj stanici jedna je radnica istakla veliku parolu: »Proleterii svih zemalja ujedinite se!« U preostalom vremenu do polaska vlaka prema Varaždinu radnici su obojenim kredama ispisali takve parole po svim vagonima.

Suradnja između golubovečkih rudara i varaždinskih tekstilaca nastavljena je i kasnije. Iz Varaždina su češće dolazili delegati donoseći radničku štampu, brošure i drugi propagandni materijal. Tako se u to doba počelo stvarati klasno jedinstvo između golubovečkih rudara i radnika drugih poduzeća u Zagorju, koji su već imali veće iskustvo u klasnoj borbi. URSS-ovi sindikati na čelu te borbe, rukovodeni najsvjetnijim drugovima, komunistima, izvršili su velik utjecaj u Golubovcu. Rudarima se ponovo vratilo povjerenje u svoje snage koje su u dobroj mjeri bili izgubili u štrajku godine 1928. Plašeći se novih sukoba poslodavci su opet postali mnogo umjereniji u saobraćaju s rudarima. Na zahtjev radnika vlasnici rudnika pristali su godine 1936. da se uz male izmjene obnovi kolektivni ugovor od god. 1924.

Veliko političko previranje osjećalo se i u Mariji Bistrici. Ondje je grupa komunista povezana sa zagrebačkim drugovima razvila smionu aktivnost, koja je ostavila duboke korijene. Jedan od učesnika u tom revolucionarnom radu, Andrija Muhek, na zanimljiv način opisuje burne godine između 1934. i 1937.

»Za vrijeme vlade Bogoljuba Jevtića osjećalo se u Mariji Bistrici veliko političko previranje i moglo se pretpostavljati da predstoji period većih promjena. U političkom životu Zagorja i čitave sjeverne Hrvatske igrala je Marija Bistrica važnu ulogu zbog toga, što je masa katolika dolazila na hodočašće i tako imala doticaj s mještanima i saznavala razne događaje. Dominantan utjecaj imala je Mačekova HSS, koja je u sprezi s klerofašizmom nastojala da Bistricu iskoristi u svoje propagandističke svrhe. U duhu partijskog stava da se djeluje na lijevo krilo HSS-a, počeli smo koristiti naprednije snage HSS-a u Mariji Bistrici, ali je osnovno bilo formirati svijest širokih narodnih slojeva.

Da bismo izvršili taj zadatak, bilo je potrebno da upotrebimo razne metode rada. Organizacijski se to odvijalo u dva pravca. Trebalo je, prvo, formirati uži kružok, i drugo, organizirati grupe po pojedinim selima Marije Bistrice. Kružok su sačinjavali aktivisti koji nisu svi bili članovi KP ili organizirani omladinci. Uži kružok, koji je rukovodio cjelokupnim radom, predstavljali su: Pavel Papić, Andrija Brezovečki, Perica Kušić, Ivica Vuk, Alojz Topolovec, Franc Šimunec, Andrija Muhek i Josip Husinec. Direktive za rad, zatim propagandni materijal i razna druga pomoć Partije kružoku, dolazila je preko Josipa Husinca. Prva veza njegova u Zagrebu bila je Svetličić-Ketty, a kasnije Franekić, Bogdan Jančić i dr. Pajo Gregorić.

U naprednoj grupi u selu Tugonici, gdje su vladali posebni uslovi zbog rudarskog centra, nalazili su se »Skrohut«, Joža Šimunec, Ivica Matok, Ivica Klancir i t. d.

U naprednoj grupi u selu Podgorju bili su Pavel Papić, Šimek Kečec, Andrija Brezovečki, Ivan Mustać, Andrija Škrlec, »šušek« i pojedini kožarski radnici kožare »Antonie«.

Istaknutiji pojedinci, pored tih grupa, bili su u Humu Perica Kušić, Matek Brezovečki (koji je povremeno boravio u Humu), Tomo Obad, Drago Mikuš u Lazu, Marko šćuric i Franjo Hudek iz Marije Bistrice.

Kružoci su od vremena do vremena održavali sastanke na kojima se diskutiralo o aktuelnim političkim problemima, o položaju radničke klase uopće, a posebno o uslovima rada u rudnicima Tugonica i Podgorje, o seljačkom pitanju (raskrinkavanje politike rukovodstva HSS-a), o najpogodnijim formama borbe protiv Jevtićevog režima, o borbi narodnih frontova u pojedinim evropskim zemljama, posebno o španjolskom građanskom ratu, o životu i položaju radnika i seljaka u SSSR-u i privrednom i političkom jačanju SSSR-a.

Kroz taj rad, postavljen na antifašističke osnove, razgoltili smo negativne korupcionaške elemente, zelenaše i fašiste. To su bili Pavel Kukulja, štefek Kukulja, svećenik Drago Kukulja, student Josip Zagar i Alojz Čukman, kasniji šef policije i poznati ustaški zločinac.

Rad se odvijao na predavanjima, diskusijama o pojedinim pitanjima u okviru kružoka, kao i u javnim diskusijama pred stotinama seljaka, pretežno u Mariji Bistrici i u okolnim selima.

Jedna od vrlo značajnih formi rada bilo je izdavanje letaka. Letke je, na osnovu poznavanja mjesnih prilika, sastavljao redakcijski odbor, a za njih je davala svoju suglasnost partijska veza u Zagrebu, koja je omogućila i njihovo štampanje i prebacivanje u Mariju Bisticu. Prvi je letak izašao i rasturen je u 800 primjeraka; kasnije su leci dosegli mnogo veću tiražu.

U raspodjeli letaka primjenjivali smo uvijek novu metodu. Prvi smo letak rasturali preko mnogih suradnika simpatizera i prikačivanjem na javna mjesta. Drugi je letak razaslan na mnogobrojne adrese simpatizera i poznatijih ljudi preko općinske pošte, tako da je došlo do paradoksa da su letke raspačavali općinski panduri, koji su sa zadovoljstvom obavljali taj neslužbeni zadatak, jer su bili od adresata obilno nagrađivani, čašćeni; tek na kraju posla pozvao ih je na odgovornost kotarski načelnik, i platili su novčanu kaznu. Treći je letak rasturen preko mnogobrojnih simpatizera.

Radi pojačanja naših snaga pozvali smo drugove iz Zagreba, iz redova naprednih radnika, neke članove KP i SKOJ-a, napredne srednjoškolce i studente koji su radili u zagrebačkim organizacijama, a posebno napredne ljude iz istoga kraja koji su živjeli u Zagrebu. To su bili: Franjo Šimunec, zidarski radnik, Franc Šćuric, bravarski radnik iz Podgorja, Franc Vedrina, tipografski radnik, i njegov brat Benci, postolar iz Zagreba. Dolazili su i poznati zagrebački omladinci, od kojih



su neki bili članovi Partije, kao Zvonko Kljaić, rodom iz Grubišnog Polja (njega je dao ubiti Alojz Čukman), zatim Vicko Raspor, Rade Vlkov i Petar Jurbašić.

Svi su oni aktivno sudjelovali u diskusijama sa seljacima, tumačili događaje i ukazivali na put napredne i revolucionarne borbe. Naročito se istakao zidarski radnik Franjo Šimunec, kod kojega smo u Zagrebu uvijek imali svestranu podršku i koji nam je pomogao sa svojim iskustvom u klasnoj borbi. Isto je tako potrebno istaći vrlo pozitivnu ulogu starijeg druga Bencija, postolara, koji je imao već iza sebe dugogodišnje iskustvo sindikalnog radnika.

Nabavljali smo i propagirali ljevičarsku i radničku legalnu štampu i literaturu, kao i ilegalnu partijsku štampu. Uz partijsku pomoć u Zagrebu slali smo ljevičarsku štampu na adrese pojedinih simpatizera i članova kružoka. Jedan dio te štampe i literature bio je: »Seljačka misao«, »Radnik«, »Politička ekonomija« od Segala, »Umovanje zdravoga razuma« od Vase Pelagića, »Proleter«, »Srp i čekić« i t. d.

Razvili smo rad i preko »Narodne čitaonice« u Mariji Bistrici. Zatim smo preko općinskih službenika nametali općinskoj upravi pojedine mjere. Djelovali smo u vatrogasnom društvu, u pjevačkom društvu »Tomislav« i vodili žestoku borbu protiv mjesne križarske organizacije suzbijajući njen utjecaj na narod, posebno na omladinu.

Rad kružoka imao je toliki utjecaj na seljačke mase, da je seljaštvo povelu masovne demonstracije protiv poreskih službenika općine, tako da je morala intervenirati Uprava Savske banovine. Pod pritiskom masa upravna vlast Savske banovine bila je spriječena da provodi svoje odluke.

Radom kružoka naročito je bio poljuljan utjecaj zagrebačkog Kaptola i bistričkih svećenika, iako je prije Marija Bistrica za njih predstavljala hrvatski Lurd. Zbog rada i utjecaja kružoka Kaptol je bio prisiljen da šalje u Mariju Bisticu specijalne »isusovačke misije«, da bi vratile ugled crkvi. Njihov »hrvatski Lurd« bio je postao centar antifašističke i antiklerikalne propagande među tisućama hodočasnika i turista koji su tamo dolazili. Zbog toga Kaptol saziva konferenciju zagrebačkih kanonika i velikog broja župnika u sredini godine 1937. u Mariji Bistrici; tu se raspravljalo o mjerama za suzbijanje antifašističke i antiklerikalne propagande. Da bi utjecali na vjernike, kanonici i župnici nisu se ograničili na vlastitu aktivnost, nego su tražili pomoć od žandarmerije, policije i upravnih organa. Tako su iduća hodočašća bila osigurana specijalno poslanim žandarmerijskim odredima i jatima agenata zagrebačke policije. Bilo je brojnih hapšenja, zatvaranja i prebijanja hodočasnika i turista.

Karta, koju je grupa Zagoraca, španjolskih boraca, uputila iz francuskog konc. logora Na karti stoji: »Uvjereni, da će vaša borba osloboditi nas«

Zbog te aktivnosti crkvenih organa i policije sugerirano je partijskom vezom da se privremeno povučemo s terena zbog lične sigurnosti, a da se od provjerenih kadrova osnuje partijska organizacija. Ujesen godine 1937. održan je na brdu »Rebro« u Mariji Bistrici osnivački sastanak partijske organizacije s delegatom iz zagrebačkog Mjesnog komiteta.

Kružok u Mariji Bistrici izmjenjivao je iskustva s pojedinim grupama ili naprednim pojedincima, na primjer s drugovima iz Bedekovčine, iz Poznanovca, Pušče Bistre i Zeline.«

Zagorci u španjolskom građanskom ratu

Partijske organizacije na području Zagorja organizirale su sakupljanje pomoći španjolskim borcima. Grupa komunista Zagoraca otišla je u španiju da se bori s oružjem u ruci na strani republikanske vojske.

Jedno se dirljivo pismo sačuvalo iz toga vremena. Napisao ga je iz Barcelone Stjepan Rogina¹, konjšćinski radnik, svome bratu.

Pismo glasi:

Dragi brate,

Mogu ti javiti da sam živ i zdrav, koje i Tebi želim. Nadalje ti mogu javiti da se nalazim već godinu dana u Španiji. Ja nisam zaboravio ni Tvoju molbu da ti pomognem. Strpi se, kad završimo svoju zadaću ovdje, onda će i Tebi biti lakše. Mi, radnici i seljaci iz drugih država došli smo da pomognemo golorukom španjolskom narodu u borbi protiv generala Franka. A njemu pomažu Hitler i Musolini. Oni bi htjeli da zarobe cijeli svijet, i da vladaju njime. Ali to im mi, radnici i seljaci, nikada ne ćemo dati.

Vidiš, bratac, kako si i ti siromašan, nalaziš se u bijedi, gospoda imaju velika imanja, a ti nemaš niti toliko da bi mogao preživjeti sa ženom i djecom. Nemaš zašto kupiti soli. Zemlja je seljačka i treba je dati seljacima. Ja se nalazim na strani Republike, a naša pobjeda koristila bi i radnim ljudima Jugoslavije.

Za mene ne brini, jer sam zdrav, i kada se svrši rat, ja ću se vratiti i sretno ćemo živjeti.

Zasad ništa više, nego primi srdačni pozdrav od Tvog brata Stjepana, vojnika Narodne armije, borca za slobodu i mir.

živjela Republika, živjela sloboda, zdravo!

Stjepan Rogina

¹ Rogina se kasnije uspio prebaciti u domovinu i odmah otupio u NOV. Godine 1942. poginuo je kao komesar čete kod Budinščine.

U španjolskom su ratu sudjelovali Antun Bednjanec¹, Marija Habulin², Josip Husinec³, Rudolf Jakuš⁴, Andrija Muhek⁵, Juraj Rožman⁶ i Izidor Štrok.

Prva i druga partijska konferencija

Dvadeset osmog srpnja 1940. održana je u Krapini, u Starom gradu, Prva okružna partijska konferencija, na kojoj su sudjelovali delegati iz tadašnjih kotara Klanjec, Pregrada, Krapina, Zlatar i Stubica. Partijske organizacije postojale su u to vrijeme u Lugu Poznanovečkom,

¹ Rođen 1912. u Selnu, stolarski radnik. Godine 1941. sudjeluje u osnivanju odreda u Bosni. Pao u ruke ustaške policije kad je kao kurir došao u Zagreb. Strijeljan 1941.

² Rodena 1912. u Poznanovcu. Završila Učiteljsku školu u Zagrebu, gdje je i službovala. U Komunističku partiju primljena oko 1935. Po nalogu Partije ujesen 1934. odlazi u Beč, Pariz, a 1937. učestvuje u španjolskom ratu. Vraća se u domovinu 1939. Nastanila se u Zagrebu, gdje je uhapšena i odvedena u beogradsku glavnjaču. Za izvjesno vrijeme izašla iz zatvora i otišla u Zagreb, gdje je nastavila s ilegalnim radom. Jedno se vrijeme kretala u svojem rodnom selu i okolici. Uhapšena i strijeljana u Rakovom Potoku 1941.

³ Rođen 1913. u Mariji Bistrici, u srednjoj seljačkoj porodici. Završio Pravni fakultet. Na njegovo lično traženje partijska organizacija omogućila mu je odlazak u republikansku Španiju, gdje je u Internacionalnoj brigadi primljen za člana Partije. U Španiju je stigao 1. VIII. 1937. u sastav 129. internacionalne brigade, bataljon »Đuro Đaković«. Za vrijeme borbe na Aragonskom frontu zarobljen 3. IV. 1938. Pokušao bijeg iz logora, ali je na putu uhvaćen i vraćen, te osuđen na 4 godine zatvora. Listopada 1942. upućen u logor Mirando de Ebro, a tek listopada 1944. uspjelo mu se sa još nekoliko drugova prebaci u Jugoslaviju, na Vis. U NOV je stupio odmah nakon dolaska u zemlju, priključivši se I. dalmatinskoj proleterskoj brigadi, gdje je ostao do Oslobođenja.

• Rođen 1908. u Lugu Poznanovečkom, kožarski radnik; radio neko vrijeme u Karlovcu. Član KPJ od 1934. Iz Karlovca bio protjeran kao komunist u Bedekovčinu. Po partijskom zadatku otišao u Rusiju, a nakon godinu dana u španjolski rat. U Španiji je umro u logoru.

⁵ Iz M. Bistrice. Završio veliku maturu u Zagrebu. Od rane mladosti pripadao grupi naprednih omladinaca. Došao u sastav čete »Ivan Cankar«, u bataljon »Đuro Đaković«, krenuvši na Andaluzijski front. Pored dužnosti sekretara osnovne partijske organizacije obavljao i dužnost komesara čete. Odlikovan sa 3 ordena španjolske Republike. Odmah nakon kapitulacije Jugoslavije stupio u diverzantsku grupu. U akciji za oslobođenje kerestinečkih zatočenika-komunista uhvaćen sa još nekoliko drugova i osuđen na smrt. Uz pomoć partijske organizacije pomilovan na 20 godina i otpremljen u Lepoglavu, odakle je oslobođen 13. VII. 1943. U NOV nalazio se na raznim partijskim i vojnim dužnostima. General JNA.

• Rođen 1908. u Brestovcu, kraj Zl. Bistrice, u seljačkoj porodici. Godine 1926. otišao na rad u Francusku, gdje je najviše radio u rudnicima. Ondje primljen u Partiju; 1937. otišao kao dobrovoljac u Španiju. God. 1941. transportiran u Njemačku na rad. G. 1943. uspio se prebaci do slovenskih partizana u Slandrovu brigadu, a na početku 1945. u Zagorsku brigadu. Stekao čin majora JNA. Sada živi u svom rodnom mjestu, a radi kao rudarski nadzornik u rudniku Tugonici.

Bedekovčini, Poznanovcu, Zaboku, Đurmancu, Krapini, Bistrici¹ i Orolavju. Osim toga su članovi Partije djelovali u raznim drugim mjestima. Na konferenciji su u ime Centralnog komiteta Komunističke partije Hrvatske prisustvovali Anca Butorac, Miško Bukovac i Martin Franekić. Tada je biran Okružni komitet Krapina i delegati za Petu zemaljsku konferenciju u Zagrebu godine 1940.

U Okružni komitet KPH ušli su August Herceg, Marija Lovrenšćak², Vid Čižmek³, Marko Čižmelc⁴, Stjepan Kovačec⁵, Ivan Huis⁶, Lacko Jakuš, Antun Jakuš, Petar Kin⁷ i Stanko Mahalec. Izabrani su i delegati za Petu zemaljsku konferenciju KPJ : Lacko Jakuš, August Herceg i Petar Kin.

Ova je okružna partijska konferencija donijela važne odluke za daljnji organizacioni i politički rad; osnovni je zadatak bio: upoznati mase s političkim stanjem i zadacima, širiti marksističku literaturu, okupljati omladinu i pripremati čitav narod na obranu zemlje od najezde njemačkog i talijanskog fašizma.

U tom je radu već narednih mjeseci bilo vidljivih rezultata i uspjeha. Potkraj g. 1940. postojali su već gotovo u svim kotarima kotarski komiteti. Broj partijskih i skojevskih organizacija znatno se proširio.⁸

U toku ljeta godine 1940. održano je i šire partijsko savjetovanje u jednom zaseoku kraj Zlatara, u kući Dragutina Careka.⁹ Na tom se savjetovanju raspravljalo o problemima rada partijskih organizacija, o potrebi njihova povezivanja i o koordinaciji rada. Tu je izabran Kotarski komitet KPH Zlatar, na koji je bila vezana i partijska organizacija u Bistrici.

Prvog siječnja 1941. održana je u Đurmancu Druga partijska konferencija okruga Krapina. Održana je u stanu Petra Kina, u radničkoj nastambi, a prisusvovalo joj je dvadesetak delegata. Nije bilo moguće ustanoviti imena svih učesnika. Zna se da su prisustvovali : Petar Kin,

¹ U toj su partijskoj organizaciji bili Ivan Vuk, Alojz Topolovec-Lojzek, Pavao Papić i drugi.

² Učiteljica, rodom iz Krapine. Poginula u Jasenovcu 1942.

³ Poginuo u NOB.

⁴ Umro u ustaškom logoru u Jasenovcu.

⁵ Osuđen na smrt od ustaškog prijedlog suda i strijeljan 1943. poslije strašnih mučenja.

⁶ Strijeljan zajedno sa svojom drugaricom Cvijetom Huis u Zaboku 1943.

⁷ Odselio iz Zagorja u vrijeme rata, i ne zna se gdje se nalazi.

⁸ Podaci o tome nisu potpuno precizni. U referatu u povodu 15-godišnjice Zagorskog odreda Ivica Gretić ističe da je u to vrijeme bilo 37 partijskih organizacija i 190 članova Partije. Međutim, prema podacima Grupe za historiju pri KK SKH Krapina, postojala je u to vrijeme 21 organizacija sa 101 članom Partije.

* Uhapšen 1941. i obješen od ustaša.

August Herceg, Ivan Jadan, Josip Špiranec¹, Juraj Rogan, Stjepan Čehulić, Alojz Čleković², Lacko Jakuš, Janko Čajko, Antun Jakuš, Stanko Goluban³ i Ivica Borovčak.⁴

Konferenciji je u ime CK KP Hrvatske prisustvovao Karlo Mrazović, objašnjavajući historijske odluke V. zemaljske konferencije. Sjećajući se te konferencije, Ivan Jadan kaže:

»Bilo je to u prosincu godine 1940., kada smo dobili zadatak da

1. siječnja 1941. dođemo u Đurmanec. Na samu Novu godinu 1941. stizali smo po dogovoru, i sakupilo nas se dvadesetak u jednoj kući pokraj pilane, uz cestu koja presijeca Maceljske šume i vodi za Ptuj. To je bio stan drvodjelskog radnika Kina. Tu su se našli na okupu delegati partijskih organizacija Poznanovca, Bedekovčine, Luga Poznanovečkog, Marije Bistrice, Zaboka, Oroslavja, Krapine i Đurmanca. Konferencija je započela odmah ujutro, a završila je naveče. Kao glavna tema bilo je pitanje jačanja i proširenja partijskih organizacija, i vanjska politička situacija, a na kraju je izabran novi Okružni komitet, koji će rukovoditi partijskim organizacijama na terenu našeg sadašnjeg kotara.

Drug Karlo Mrazović je diskutirao o svim problemima i davao nam uputstva i odgovore na naša pitanja. Dobro se sjećam njegova izlaganja o opasnosti od fašizma, koji prijete svima, a naročito malim narodima. Vodio je brigu o tome da nam bude sve jasno o čemu smo raspravljali, i učio nas kako to treba da prenosimo na naše ljude na terenu.

Ta je konferencija bila za nas veliko saznanje, doživljaj, prije svega zbog toga, što smo na njoj mnogo naučili i mnogo novoga čuli, pa smo se razišli višestruko jači i sposobniji za rad.«

Uoči rata održavaju se u Krapinskom okrugu dva partijska kursa. Prvi zimi 1939./40., a drugi godinu dana kasnije. Prvi je kurs posjećivalo 30 članova, a održavao se u podrumu kuće Gabrijela Juga-Rabusa u Poznanovcu. Na kursu se proučavao razvitak društva, a predavao je jedan stolarski radnik iz Zagreba.⁵ Drugi kurs je posjećivalo 15 članova, a održavao se u jednoj klijeti u Maču, noću, dvaput na nedjelju; trajao je tri mjeseca.

Sjećajući se toga vremena Ivan Jadan ističe da je bilo dosta drugova iz Zagreba koji su dolazili u Zagorje i pomagali u revolucionarnom radu: Simo Crnogorac, u ono vrijeme predsjednik Podsaveza građevinskih radnika za Hrvatsku; Blaž Valin, tajnik Podsaveza građevinskih radnika za Hrvatsku (poginuo u NOB); Drago Petrović, sindikalni funkcionar, pečarski radnik iz Zagreba; Pavao Markovac, profesor iz Zagreba (poginuo u NOB); Martin Franekić iz Zagreba; Karlo Mrazović iz Zagreba

¹ Radnik, za vrijeme rata komandant Zagorskog partizanskog odreda, kasnije na raznim istaknutim dužnostima. Sada predsjednik Narodnog odbora Varaždinskog kotara.

² Poginuo u NOB.

³ Živi sada u okolini Zaboka.

⁴ Sada radi u Zaboku u ugostiteljskoj struci.

⁵ Nije bilo moguće utvrditi njegovo ime.

Sovet proletarijskih radnika Jugoslavije
Postrojica Beolekovića

Broj: 25/40

T. t.

ZK 21/1940

Primljeno:	27. IX. 1940
Riješeno:	

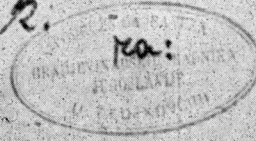
Ravnateljstvu tr. "Zagorba"
u Beolekovićima

Sobratim, na novostalu skupocinu
u poricima na čl. 2, toč. 01, Uredbe o rješava-
vanju radnik. sporova, nitke podpi-
sana organizacija, unakojna gornji
nastor. Ma. na čl. 9. covrove neposre-
dne predovore, za povišenje plata za
obitelja u visini postupkuja životnih
potrebitina.

Molimo gornji dostor
da ovo izvoli primiti na znanje,
i o pristanku ili nepristanku na
predovore nos obavijestiti blagovremeno.

U Beolekovićima 26/IX-40

Preokjednik.
L. J. J.



Tajnik:
K. J. J.

(sada potpredsjednik Sabora NR Hrvatske), Josip Kraš, narodni heroj, poginuo u narodnoj revoluciji kao član CK KPJ, i Marko Belinić.¹

U ovoj su knjizi samo letimično izneseni glavni momenti historijata radničkog pokreta u Zagorju. No i iz tih je podataka vidljivo da je radnički pokret na tom području bio značajan faktor općeg razvoja toga kraja, i konačno, odlučan faktor u stvaranju i razvijanju Narodno-oslobodilačke borbe. Mogli bismo, u općim i grubim crtama, reći da je radnički pokret u Zagorju prošao dvije glavne faze.

U prvoj fazi radnici spontano istupaju, odupiru se poslodavcima, pritisnuti teškom eksploatacijom. Ni uspjesi, naravno, u toj fazi nisu naročiti, i ponekad ti spontani štrajkovi već u početku završavaju slomom, ponekad se prvobitni, često i neznatni uspjesi naknadno pretvaraju u neuspjehe, zbog nedovoljne upornosti i jedinstvenosti radnika.

U drugoj fazi nastupa organizirana snaga — Komunistička partija, preko klasne radničke organizacije URSS-ovih sindikata. HRS nastupa tada kao razbijač jedinstva u redovima radnika, katkada otvoreno kao pomagač i zaštitnik vladajuće klase, protiv Komunističke partije, katkada prikriveno, nastupajući s demagoškim nacionalističkim parolama, kao uostalom i organizacije HSS-a. štrajkovi su u toj fazi u mnogim poduzećima čvrsto organizirani, u njihovim se programima i parolama sada ističu ne samo ekonomski nego i politički zahtjevi. I baš ti, klasni, politički zahtjevi radnika imaju kao posljedicu sve čvršće jedinstvo u redovima radnika: na sve širim se područjima osnivaju podružnice URSS-ovih sindikata i partijske organizacije. Sve to, opet, urodilo je i uspjesima u borbi za ekonomske zahtjeve. A što je veoma značajno, organizirani pokret ne širi se samo među radnicima nego i među seljacima.

² Rođen 13. VIII. 1911. u Jakovlju (bivši kotar Donja Stubica). Po zanimanju je bio krznarski radnik. Od 1925. ističe se političkom aktivnošću u Nezavisnim radničkim sindikatima kao član Mjesnog međustrukovnog odbora, sve do šestojanuarske diktature koja je zabranila djelovanje Nezavisnih radničkih sindikata. Član KPJ postao 1934., a 1935. sekretar V. rajonskog komiteta KPH u Zagrebu. Od 1937. do 1939. profesionalni sindikalni funkcionar; tada radi kao sekretar Saveza tekstilaca; u isto je vrijeme član OK KPH u Varaždinu, iz kojeg dobiva policijski izgon i vraća se u Zagreb, gdje nastavlja rad u URSSJ. Zbog revolucionarne aktivnosti u sindikatima i Partiji bio je šest puta hapšen. Godine 1939. na putu za internaciju u Lepoglavu pobjegao policiji iz vlaka pred stanicom u Zaboku i vratio se u Zagreb, gdje je nastavio ilegalni rad kao član MK KPH Zagreb, zatim OK KPH Zagreb, sve do okupacije 1941. god. U NOP istakao se kao jedan od organizatora ustanka u Hrvatskoj uopće i posebno u Hrvatskom Zagorju. Bio je komandant i komesar I. zagorskog partizanskog odreda, komesar II. operativne zone, član Povjerenstva CK KPH za Zagrebačku oblast i član Političkog biroa CK KPH. Vijećnik AVNOJ-a i ZAVNOH-a od I. zasjedanja. Poslije Oslobođenja obavlja najodgovornije funkcije. Član je Izvršnog komiteta CK SKH i član CK SKJ. Narodni heroj. Nosilac Spomenice 1941. Odlikovan Ordenom za hrabrost, Ordenom partizanske zvijezde I. reda, Ordenom bratstva i jedinstva I. reda, Ordenom zasluga za narod I. reda i Ordenom narodnog oslobođenja. Rezervni general.

Faksimil zahtjeva, koji je podružnica URSS-a uputila 26. rujna 1940. godine direkciji tvornice »Zagorka« u Bedekovčini za pregovore o povišenju plaća

**OKUPACIJA, PRIPREME
I ORGANIZACIJA
ORUŽANOG USTANKA**



atnih operacija većih razmjera u Hrvatskom Zagorju prilikom napada na Jugoslaviju u travnju 1941. godine nije ni bilo. Šestog travnja bombardiralo je dvanaest štuka i osam lovaca Zabok, važnu saobraćajnu raskršnicu. Ubrzo poslije toga kolone njemačkih tenkova i ostala motorizacija jure kroz Zagorje.

Preuzimajući vlast koju im je na bajnetu donio okupator, ustaše jedva pronalaze, u glavnim centrima, pojedine svoje simpatizere, koji zatim postaju najveći krvnici. Inače se ustaše uglavnom oslanjaju na aparat stare Jugoslavije. Ali bez obzira na to što je izostala podrška masa, ipak je ustašama uspjelo, zahvaljujući stjecaju okolnosti, da u tom kraju prilično brzo osiguraju funkcioniranje svog aparata. Ne treba, naime, zaboraviti da je pri tome odigralo veoma veliku ulogu reakcionarno vodstvo HSS-a sa svojim poznatim stavom lojalnosti ustaškoj vlasti. Na osnovu takve opće direktive, niži funkcionari HSS-a, obično općinski načelnici, ostajali su na svojim dužnostima i uglavnom poslužili konsolidaciji ustaške vlasti. U Stubičkom kotaru na primjer, ostali su na dužnosti svi općinski načelnici, osim jednog, koji je svoju dužnost predao predsjedniku kotarske organizacije HSS-a Ferenčaku. Valja ovdje naglasiti da je već na samom početku bilo onih koji su odbili da surađuju s ustaškom vlašću te su se povezali s NOP potkraj godine 1941. ili na početku 1942. Kasnije su to učinili mnogi općinski funkcionari, i time pridonijeli razvitku NOB.

Uglavnom je to preuzimanje vlasti išlo utvrđenom šablonom na izvanrednim sjednicama općinskih odbora. Sačuvan je zapisnik takve sjednice trgoviškog zastupstva Krapine, održane 22. travnja 1941. Na-

čelnik »u duhu novog nastalog stanja u domovini«, t. j. jer je proglašena Nezavisna i Slobodna Država Hrvatska pozdravlja sakupljene članove i predlaže da se sa prve sjednice zastupstva održane u Slobodnoj Državi Hrvatskoj odašalju brzojavi ovog sadržaja:

»Gospodin dr. Ante Pavelić
Poglavnik

Zagreb

Zastupstvo trgovišta Krapine šalje Vam pozdrave vjernosti i odanosti sa svoje prve sjednice u Slobodnoj Državi Hrvatskoj sa vrućom željom, da Vam Providnost Božja dade snage i zdravlja, a da uzmognete oživotvoriti sve Vaše ogromne zadaće, koje ste si preduzeli u Vašem dugogodišnjem progonstvu, za dobrobit i budućnost cijelog hrvatskog naroda i države Hrvatske.

Gospodin

Slavko Kvaternik
vojskovođa

Zagreb

Zastupnici trgovišta Krapine, puni nade, da će naša mlada vojska pod Vašim vrhovnim zapovjedništvom stajati uvijek hrabro na braniku slobodne domovine vjerna svojim slavnim tradicijama, odajemo Vam sa svoje prve sjednice u Slobodnoj Državi Hrvatskoj svoju nepokolebivu vjernost i odanost.«

Zatim se u zapisniku navodi da »zastupstvo sa ushitom zaključuje, da se pročitani tekst brzojava odmah pošalje«.

Stvorena zato da bude čuvar režima stare Jugoslavije, da u zametku uguši svaki revolt naroda, svaku akciju za poboljšanje teških životnih uslova širokih narodnih slojeva, korumpirana i gramžljiva, ova vlast i nije mogla da postupi drugačije nego da prigine šiju pred okupatorima i njihovim slugama ustašama.

Izdaja HSS-a

Izjave o lojalnosti ustaškoj vlasti mjesnih organizacija HSS-a tekle su također po utvrđenom redu. One su u prvom redu rezultat izdaje vodstva HSS-a i dokument situacije u koju je vodstvo bacilo članove svoje stranke. Ilustracije radi donosimo izjavu mjesne organizacije HSS-a iz Klanjca.

»Gospodinu

dr. Andriji Ar tuko viču
ministru unutrašnjih poslova

Zagreb

Mjesna organizacija bivše HSS u Klanjcu na svojem danas održanom sastanku stvorila je slijedeći

Z a k l j u č a k

Potpisani uvijek su smatrali konačnim ciljem svoje političke borbe ostvarenje Hrvatskog državnog prava u osnutku Nezavisne Države Hrvatske, zato su velikim oduševljenjem pozdravili uskrsnuće Nezavisne Države Hrvatske po Ustaškom oslobodilačkom pokretu, kojemu je na čelu neustrašivi otačbenik i borac naš Poglavnik dr. Ante Pavelić.

Saglasni smo stoga s izjavom g. Janka Tortića i drugova, te ovime izjavljujemo u ime svih članova naše organizacije, svoju odanost i vjernost Nezavisnoj Državi Hrvatskoj i njezinom Poglavniku dr. Anti Paveliću, te mu se sa celom organizacijom stavljamo na raspolaganje i stupamo u oslobodilački Ustaški pokret.«

Istim putem pošli su i funkcionari poznate proturadničke organizacije HRS-a.

Iako su pojedine partijske organizacije u Hrvatskom Zagorju imale snažan utjecaj na području na kojem su djelovale, ipak je njihov utjecaj, opće uzevši, bio nedovoljan da se u prvi čas aktivno suprotstavi ogromnoj neprijateljskoj propagandnoj mašini. Neprijatelj je trubio na sva usta o stvaranju »nezavisne države«, o Njemačkom Reichu kao zemlji reda i pravde, kao zemlji nacionalsocijalizma (pri čemu je »socijalizam« naročito naglašavao), koristeći pri tome davnu težnju ovog siromašnog naroda za ljepšim i pravednijim životom. Ipak ta propaganda nije imala onaj uspjeh koji su očekivali njeni pokretači; narod je na sve te parole gledao vrlo sumnjičavo. A ako je netko i imao nekih iluzija, i one su bile brzo razbijene. Kada su okupatori i ustaše počeli širom zemlje progoniti i ubijati rodoljube, kada su okupatorski i ustaški nož i konopac stupili u akciju, vijesti o tome širile su se Zagorjem ogromnom brzinom.

U svibnju i lipnju 1941. narod u Zagorju sve kritičnije promatra događaje, sve češći su nepovoljni komentari o tim događajima.

I još jedan moment: mobiliziranje radnika za rad u Njemačku. Raspisom Iseljeničkog ureda Ministarstva zdravlja NDH broj 4074-SP-6/41. od 19. svibnja 1941. predviđeno je »angažiranje« radnika koji žele raditi u rudokopima u Njemačkoj : iz kotara D. Stubice 200, Zlatara 300, Novog Marofa 300, Varaždina 200, Ivanca 300, Krapine 300, Pregrade 300, Klanjca 200 radnika.

To je »angažiranje« uspijevalo djelomično direktnim pritiskom, a djelomično zbog bijede stanovništva i zbog nasjedanja obećanjima o sjajnoj zaradi. Ali ubrzo poslije toga stižu vijesti o katastrofalnim radnim uslovima u Njemačkoj.

U tom periodu — svibanj, lipanj 1941. — djeluju već na širem frontu partijske organizacije, antifašisti, pri čemu su važnu informativno-protuustašku agitaciju obavljali i mnogobrojni radnici koji su radili u Zagrebu, a stanovali u Zagorju. Prikuplja se prvo oružje, agitira se protiv odlaska u neprijateljsku vojsku, ali na pitanje: što raditi?, kuda ići?, nije još bilo točnog odgovora.

»Naša partijska organizacija«, sjeća se Marko Mrkoci,¹ »održala je sastanak potkraj travnja. Znali smo da su pred nama veliki događaji, ali kakvi, to nismo znali. Pa iako smo skupili dosta oružja, nije nam bilo jasno što ćemo s njime. Mi mladići željeli smo akciju, bili smo nestrpljivi, bacali smo pijesak u lagere vagona, pokušavali paliti sijeno određeno za Njemačku, ali nam zadaci nisu bili jasni.«

Jasnoću unosi Proglas CK KPJ za ustanak.

Prve diverzije

Za Nijemce i ustaše Hrvatsko Zagorje bilo je važno područje. Taj potpuno hrvatski kraj, u neposrednoj blizini Zagreba, neiscrpan izvor radne snage i topovskog mesa, nastojali su odmah od početka staviti pod apsolutnu kontrolu. Omeđeno s južne strane glavnom željezničkom prugom Zagreb—Ljubljana, sa sjeverne podravskom nizinom, s istočne Zagrebačkom gorom i autostradom Zagreb—Varaždin, a sa zapadne rijekom Sutlom i granicom koju su Nijemci naročito dobro čuvali — ispresijecano željezničkom prugom Zagreb—Varaždin i Zagreb—Krapina—Rogatec i nizom tvrdih cesta kojima su se Nijemci služili na mariborskom pravcu prilikom napada na Jugoslaviju, a kasnije za snabdijevanje i povlačenje, bogato mnogobrojnim rudnicima uglja, s nekoliko tekstilnih tvornica — Zagorje je bez sumnje bilo za neprijatelja neobično strateški važno. Zato su ga već u početku načičkali mnogobrojnim njemačkim, ustaškim i žandarmerijskim garnizonima.

¹ Rođen 1918. u Poznanovcu, u siromašnoj seljačkoj porodici. Završio osnovnu školu (poslije rata malu maturu i višu partijsku školu) i izučio strojobraverski zanat u Zagrebu i Poznanovcu. Zaposlio se u Slavonskom Brodu, zatim u Zagrebu i Karlovcu, ali je u tom periodu često bio bez posla ili je radio povremeno poslove fizičkog radnika. S radničkim pokretom počeo je surađivati 1935., a u prosincu 1939. primljen je u Komunističku partiju. Do 1941. bio je u vojsci (kraljeva garda), gdje je bio povezan s partijskom organizacijom i provodio dobivene direktive za držanje i rad u vojsci. G. 1941., pošto se vratio u Poznanovec, odmah je počeo aktivno raditi na prikupljanju oružja i organizaciji NOP-a. U ožujku 1942. ulazi u partizanski vod, a kasnije odlazi u Slavoniju. Nakon nekog vremena prebačen je u štab Druge operativne zone u Moslavini. U listopadu 1942. ponovo se vraća u Zagorje. U veljači 1943. na partijskom savjetovanju biran je u sekretarijat Okružnog komiteta, a 1944. na konferenciji u Trakošćanu izabran za sekretara toga komiteta, i na toj dužnosti ostaje sve do Oslobođenja. Narodni heroj. Odlikovan Ordenom zasluga za narod II. reda, Ordenom bratstva i jedinstva II. reda. Nosilac Spomenice 1941. Sada direktor »Jugokeramike« i narodni poslanik Sabora.

Ali ustaše na tome području primjenjuju posebnu taktiku. Vršeći teror prije svega nad komunistima i istaknutim antifašistima, pa zatim nad Židovima, oni tada uglavnom izbjegavaju druga hapšenja. Prema podacima s kojima raspolazemo, do masovnijeg hapšenja došlo je neposredno poslije okupacije jedino u Ivancu. Petnaestog travnja 1941. ustaše su uhapsili grupu rodoljuba (među kojima Bukovca, Petra Pakića, čičeka, Levanića) i izvršili mnogobrojne pretrase rudarskih stanova.

Sve su to važne okolnosti s kojima se susrela Partija, u trenutku kada je došao Proglas CK na ustanak.

Po partijskoj organizacionoj šemi Zagorje je tada bilo razdijeljeno na tri okružna komiteta: Zagreb, Krapina i Varaždin. Ti su komiteti djelovali do kraja rata i, kao rukovodstvo NOB na svom terenu, prema svojim mogućnostima, poduzimali mjere za razvijanje ustanka, polazeći od vlastitih uslova.

U ovoj knjizi govori se o području OK KPH Krapina i kotarima Stubica, dijelu kotara Zagreb i kotaru Ivanec. O prva dva kotara zbog toga, što su oni ušli, stjecajem okolnosti, u sklop priprema za formiranje Prvog zagorskog partizanskog odreda, a o kotaru Ivanec zbog toga, što on kasnije ulazi u Krapinski okrug.

Proglas CK na ustanak stavio je i partijske organizacije u Zagorju pred nove zadatke. One su započele odmah poslije Proglasa sistematsku pripremu za dizanje narodnog ustanka. Napad Njemačke na Sovjetski Savez povoljno je politički utjecao na borbenu raspoloženje naroda. Tu je došla do izražaja djelatnost Partije na populariziranju Sovjetskog Saveza kao velike socijalističke zemlje. Ulazak Sovjetskog Saveza u rat narod je u velikoj mjeri shvatio kao konačnu borbu za uništenje fašizma.

U tim se pripremama Partija prije svega oslanjala na one centre gdje je radnički pokret bio razvijen, gdje su postojale partijske organizacije i njihov utjecaj i gdje je narod u prijašnjim sukobima s vlastodržcima bio prekaljen. U ovom dijelu Zagorja postojala su tri takva osnovna »bazena«. Jedan se nalazio na širokom području koje je obuhvaćalo dio kotara Stubica, Klanjec i Zagreb. Drugi je obuhvaćao Bedekovčinu i Poznanovec, a treći Krapinu, Đurmanec, Radoboj. U Zlatarskom kotaru postojala je partijska organizacija u Bedekovčini, Lugu Poznanovečkom i Poznanovcu, s komunistima iz Lobora, Mača i Konjščine. Izvan Zlatarskog kotara bile su u ono vrijeme (prije rata) organizacije u Bistrici, Zaboku, Đurmancu i Oroslavju.

Ali i u mnogim drugim mjestima Zagorja osjećalo se djelovanje komunista i antifašista, naročito poslije dolaska Ede Leskovara¹ za novog sekretara OK KPH Krapina. Izbor je obavljen na sastanku održanom u kolovozu godine 1941. Novi Okružni komitet imao je ovaj sastav: sekretar Edo Leskovar, zadužen za Klanjec i Pregradu, članovi August Herceg-Brko, za Krapinu, Lacko Jakuš, za Zlatar, a za Stubicu Pavao

¹ O Edi Leskovaru govori se opširno u drugom dijelu knjige.

žukina.¹ Na sastanku je istaknuto da treba što hitnije čvršće povezati partijske organizacije, prići formiranju grupa simpatizera i okupljanju antifašista, jačati partijske organizacije. Sastanak Okružnog komiteta KPH Krapina održan je u klijeti Josipa žukine.²

Odmah poslije spomenutog sastanka, Edo Leskovar stvara ilegalnu organizaciju u Pregradskim ugljenokopima, i u nju okuplja Alojza i Augusta Debeljaka, Stjepana Tepeša, Ivana Ciglenjaka. Grupa izvodi diverziju: ruši piramide koje su Nijemci postavili na brdima kao oznake. Edo Leskovar donosi štampu, koja je mnogo koristila razvitku pokreta. Naročito su snažno djelovale vijesti o partizanskoj borbi u drugim krajevima zemlje. Pokret u ovom rudniku tako se naglo proširio, da su potkraj 1941. godine 73 radnika davala Narodnu pomoć.

Povezan s Edom Leskovarom djeluje u tom kotaru i stari revolucionar Jaša Jureković.³ On zajedno s Jankom Halapirom i braćom Bednjancima radi na okupljanju ljudi u Klokovcu i Maloj Erpenji, selima koja će nešto kasnije odigrati veoma važnu ulogu u NOB u Zagorju.

U Svedruži, u Krapinskom kotaru, osniva August Herceg simpatizersku grupu, u koju su ušli Faget, Mijo Bešenski, Slavko Presečki, Ivan Rumbak-Zivko i njegov brat Janko, Julius Šenjuga⁴ i Miha Hriberski.⁵

Na tom su području bile u toku pojedine diverzije: sječenje telegrafskih stupova, postavljanje papuča na prugu, kidanje telefonskih veza. U Krapini djeluje grupa rodoljuba koja radi na prikupljanju hrane i odjeće za partizane i raspačava letke. Ustaše hapse 7. VIII. u Krapini 17 ljudi, čitavu organizaciju, ali na intervenciju građana ubrzo ih puštaju.

Sređuju se i one partijske organizacije koje su poslije okupacije prestale živjeti zbog kolebanja pojedinih članova ili zbog nekih drugih razloga. Osnivaju se i nove partijske organizacije. Značajni rezultati postignuti su u kotaru Stubica, koji je još tada spadao pod OK KPH Krapina. U općini Bistrica osnovana je partijska jedinica i četiri grupe

¹ Rođen 1921. u Podgori (D. Stubica). Od 1935. do 1938. učio je stolarski zanat u Zagrebu, te se poslije toga uključio u radnički pokret. Bio je aktivan u URSS-u i većinom radio s radničkom omladinom. 1941. biran u vodstvo radničkog sektora SKOJ-a za grad Zagreb, a u ožujku iste godine primljen u KP. Ujesen 1941. u novoformiranom Okružnom komitetu KPH Krapina bio zadužen za Stubički kotar. Na početku 1942. (kad je Stubički kotar priključen Zagrebu) prelazi u Okružni komitet Zagreb, a zatim se nalazi na raznim dužnostima. Bio je član Oblasnog komiteta SKOJ-a za Zagrebačku oblast, sekretar divizijskog komiteta 33. divizije i pomoćnik komesara II. moslavačke brigade. Odlikovan.

² Rođen 1894. u Podgori, seljak, prije rata bio pripadnik HSS-a. Kako su mu sinovi surađivali s NOP-om, u njegovu su kuću dolazili već 1941. organizatori NOB u Zagorju. 1942. Josip Žukina i cijela obitelj bili su nekoliko dana u zatvoru, ali su pušteni. Za cijelo vrijeme rata u njegovoj kući sklanjali su se partizani, dolazili drugovi iz Zagrebačkog odreda, ilegalni politički radnici i t. d. Na početku 1945. otišao je u Moslavinu na oslobođeni teritorij i bio ondje do krajš rata, kad se vratio kući.

³ O Jaši Jurekoviću govori se opširnije u drugom dijelu ove knjige.

* Ubijen od gestapovaca 1944.

⁵ Tri sina Mihe Hriberskog: Slavko, Franjo i Rudolf, bili su u partizanima. Dvojica su rezervni oficiri, jedan podoficir.

sa 50 simpatizera. U Gornjoj Stubici također je ponovo osnovana partijska organizacija od četiri člana; u nju su ušli Milan Kuren¹ (kao sekretar), Franjo Ciglencečki, Dragutin Krmec i Mato Blagec. U pet grupa nalazilo se organizirano 70 simpatizera. U selu Podgori osnovana je organizacija od pet članova — Mikulčić (sekretar), Cesarec, Kraševac, Dimitrović i Vlahović. Bilo je i pet simpatizerskih grupa u kojima je bilo obuhvaćeno 50 rodoljuba, i jedna omladinska grupa od osam članova. Jaka simpatizerska grupa — 17 uglednih mještana — djelovala je i u samom kotajiskom centru, u Donjoj Stubici.

U Mokricama je osnovana partijska organizacija od pet članova i veoma snažna simpatizerska grupa od 30 mještana i oko 100 radnika tekstilne tvornice u Oroslavju. Simpatizerske grupe i partijske organizacije djeluju i u Klanjcu,³ Zaboku. Nova partijska organizacija osnovana je u Konjščini⁴ i u Jesenju.⁵

Za tu situaciju previranja, snažnijeg djelovanja organizacija i lične inicijative pojedinih antifašista zanimljiv je neprijateljski dokument iz g. 1941. koji glasi:

»Zapovjednik oružničke postaje Ivanec brzojavlja:

Dana 26. i 27. listopada poglavnikova slika u rudniku Ivanec, koja je bila na vanjskom zidu na magazinu izvješena, namazana je blatom. Do sada nepoznato da li hotimično ili nehotično. Istraga se vodi.

Predao službujući častnik nadporučnik Taras.

Primio bojnik Kezan.«

Bilo je tada značajnih primjera lične inicijative. Ivan Crnić-Lav iz Desinića uzeo je u Miljani Nijemcima mitraljez, sakrio ga i kasnije predao partizanima. Učitelj u Jesenju Stjepan Gojković organizirao je na cesti Bednja—žutnica presijecanje telefonskog kabela. Zbog toga su

¹ Rođen 2. svibnja 1912. u siromašnoj seljačkoj porodici u selu Šagudovcu, kotar Donja Stubica. U Komunističku partiju primljen 25. kolovoza 1941. Iste godine postaje i član Kotarskog komiteta KPJ za Donju Stubicu. 17. ožujka 1942. odlazi u Zagorsku čet. G. 1943. kao član OK KPH Zagreb sudjeluje u organiziranju Zagrebačkog odreda. Na dužnosti komesara toga odreda ostaje do svibnja 1944.; 21. rujna 1944. stupa u OZN-u za Okrug Krapina. Odlikovan Ordenom bratstva i jedinstva I. reda, Ordenom zasluga za narod II. reda, Partizanskom zvijezdom III. reda, Ordenom za hrabrost; nosilac Spomenice 1941.

² U simpatizerskoj grupi u Klanjcu nalazili su se Krsto Iveković, Jožica Milčić, Milan Posavec i Stjepan Iveković, koji je rukovodio grupom. Njegova viša veza bio je Mladen Iveković. Od te grupe simpatizera osnovan je 1. rujna 1941. Narodno-oslobodilački odbor, koji je organizirao druge odbore na području općine Klanjec. U veljači 1942. osnovao je Marko Belinić od te grupe partijsku organizaciju.

³ U Zaboku su tada radile dvije partijske organizacije.

⁴ U tu su organizaciju ušli Zlata Bedeković, Ivo Kosovec i Bežek (tri brata Bežeka sudjelovali su u NOB i svi su poginuli).

⁵ U organizaciju su ušli Valent Katalenić, Ivan Katalenić-Pero (poginuo 6. IV. 1944. kao sekretar KK Krapina), August Herceg, Ladislav Grabar (trgovac, ustaše su ga objesili 1945. u Lepoglavi), i Stjepan Kovačec.

Nijemci uhapsili Ivana i Josipa Brodara, Žigu Kranjčeca i Josipa Hercega.¹ Alojz i August Debeljak² presjekli su telefonski kabel kojim se služila njemačka vojska na relaciji Lupinjak—Krapina.

Među značajne takve primjere spada djelovanje Franje Tuđmana iz Velikog Trgovišća. On je razvio intenzivan politički rad u Velikom Trgovišću i uz podršku svoga oca Stjepana Tuđmana obasipao to područje letcima koje je sam prebacivao iz Zagreba, organizirajući prije toga njihovo štampanje. Ubrzo poslije toga Franjo Tuđman povezuje se s Markom Belinićem i Josipom Tucmanom³ i radi na osnivanju odreda. Pod rukovodstvom Franje Tuđmana radio je i Vlado Stopar, koji je g. 1941. štampao u Zagrebu i sudjelovao u prenošenju u Zagorje partijskog materijala. U Zagrebu je, po naređenju, ostao sve dok mu nije zaprijetilo hapšenje, 11. svibnja 1942.

Jedan dio svoje revolucionarne aktivnosti posvećuju ustanku u Zagorju u to vrijeme i drugovi Stjepan Cerjan i Boris Ilej. Stjepan Cerjan, koji je tada djelovao u omladinskom pokretu Zagreba, poslao je u partizane u Zagorje nekoliko drugova, osiguravao veze i nabavljao oružje. Boris Ilej nabavljao je razne falsificirane objave. On je kasnije, u ljetu 1942., bio neko vrijeme u Zagorskoj tehnici, a zatim je odlukom Povjerenstva CK KPH prebačen na žumberak.

Tako se postepeno širi Narodnooslobodilački pokret u Zagorju, s naročitim intenzitetom u spomenuta tri »bazena«.

Istina o borbi partizana u drugim krajevima, naročito u Srbiji, sve više prodire u Zagorje. Ujesen god. 1941. bila su oslobođena velika područja širom zemlje. Ugrožen kod nas, osobito velikim oslobođenim područjem u Srbiji, neprijatelj je donio odluku da što prije, što brže i što temeljitije obračuna s Narodnooslobodilačkim pokretom. Zato osniva u Srbiji »vladu« na čelu s bivšim kraljevskim ministrom generalom Milanom Đ. Nedićem. Nacistička vrhovna komanda izdala je naređenje da se uguši ustanak u Srbiji i Hrvatskoj, i da se svi oni koji u toku borbe ili pri akcijama budu zarobljeni, vješaju ili strijeljaju, četnici na čelu s Dražom Mihailovićem ubrzo otvoreno stupaju na stranu okupatora. Dolazi do Prve neprijateljske ofenzive (rujan—studen 1941.), poduzete da se u krvi uguši oslobodilačka borba, koja se posvuda počela rasplamsavati.

¹ Naknadno su 1941. uhapšeni u Jesenu Ivan Strmečki-Stanko, Stjepan Herceg, i Alojz Suk.

² Poginuo u NOB 1944.

³ Rođen 2. VII. 1907. u Kupljenovu u seljačkoj porodici. Do 1936. radio kao postolar u Zagrebu, a zatim živio u Zagrebu ilegalno. Član KP od 1939.; 1940. osnovao partijsku organizaciju u Kupljenovu. Kao partijski radnik djeluje u Zagrebu i na području bivših kotara Zagreb, Stubica i Klanjec. U NOB sudjelovao od 1941., prvo kao sekretar KK KPH Zagreb, a od studenog 1941. kao član Okružnog komiteta KPH Zagreb. God. 1942., dolazi u Okružni komitet KPH Krapina, najprije kao član, a onda kao sekretar. U listopadu 1943. postaje član Oblasnog komiteta Zagreb. Izabran je za narodnog poslanika Zagrebačkog kotara u Saveznoj narodnoj skupštini.

**OSNIVANJE ZAGORSKOG
PARTIZANSKOG ODREDA**



a sastanku OK KPH Zagreb održanom na početku studenog 1941. detaljno je pretresena politička situacija toga područja i razmotrene su sve mogućnosti za razvijanje ustanka. Bio je tu priličan broj komunista, koji su svi bili spremni da se s oružjem u ruci bore protiv okupatora; osim toga, čitav niz kompromitiranih ljudi iz Zagreba trebalo je prebaciti ovamo i uključiti u oružanu formaciju.

Na sastanku je donijet zaključak: hitno pristupiti osnivanju veće partizanske jedinice i intenzivno prikupljati oružje. Bilo je to moguće, to više, što je u to vrijeme nastalo jako previranje u redovima HSS-a i što su se dotada učvrstile partijske organizacije na terenu.

Okružni komitet KPH Zagreb ponovo održava sastanak u prosincu 1941. Sastanku je prisustvovao i Vladimir Bakarić; bili su još prisutni: Dragutin Saili,¹ Pavel Lončar, Joža Tucman, Ivan Krkač i Pavel Videković. Dragutin Saili, kao član Politburoa CK KPH, neposredno je

¹ Rođen 19. XI. 1899. u Zagrebu. Učio strojobraverski zanat. G. 1917. postaje član socijaldemokratske omladine. Srpnja 1918. hapšen od austrougarske žandarmerije zbog organiziranja štrajka. Učestvuje u generalnom štrajku željezničara. Od 1922. do 1924. radi u vojnoj radionici, uspostavlja sindikalnu i partijsku organizaciju. Primljen u KPJ 1922. Od 1925.—1929. radi na JDZ u Zagrebu; sekretar organizacije i član MK. Na izborima izabran za radničkog povjerenika. Hapšen 1929., predan sudu i 1930. pušten zbog nedostatka dokaza. Od 1931.—1934. radi na obnavljanju partijske organizacije. Boravio u Sremskoj Mitrovici i godinu i po u Vel. Kikindi, Lepoglavi. Kao član CK KPH radi ilegalno u Zagrebu, Prigorju i Hrvatskom Zagorju. Od 1942. član Povjerenstva CK KPH za Zagrebačku oblast. Član Izvršnog komiteta CK SKH. Nosilac Spomenice 1941., odlikovan s više odlikovanja.

rukovodio pripremama oružanog ustanka na širem području sjeverne Hrvatske. Zbog specifičnih prilika u Zagorju naročito je pažnju posvećivao baš tome terenu.

Na tom je sastanku potpuno utvrđena koncepcija o ustanku u Zagorju. No iznenadna zima s velikim snijegom malo je omela planove. Snijeg je otežao prebacivanje ljudi, brzo hvatanje veza i otežao problem skloništa. Tako su siječanj i veljača godine 1942. protekli uglavnom u prikupljanju ljudi i oružja.

Dvadeset i osmog veljače 1942. održan je u Bedekovčini prošireni plenum OK KPH Krapina. Plenumu je prisustvovao kao delegat CK KPH Marko Belinić, koji je iznio plan za dizanje ustanka u Hrvatskom Zagorju i rasporedio dužnosti. Plenumu su još prisustvovali Edo Leskovar, Lacko Jakuš, Antun Jakuš, Alojz Čleković, Ivan Jadan i August Herceg. U Okružni komitet kooptirani su Jadan (kao sekretar partijske ćelije u Bedekovčini) i Čleković (kao sekretar partijske ćelije u Poznanovcu). Raspodijeljena su zaduženja po sektorima: I. Jadan za Klanjec, A. Herceg za Krapinu, E. Leskovar za Pregradu i A. Čleković za Zlatar.

Ta su dva mjeseca veoma značajna za NOB u Zagorju. Politička situacija postaje za ustaše sve nepovoljnija. Čitav niz sela u Zagorju u cjelini su uz NOP, i to ne samo »simpatizerski« nego spremna da najaktivnije sudjeluju u borbi protiv ustaša. Osim toga, već se formiraju likovi nekih rodoljuba-seljaka, koji, iako neizgrađeni u političko-partijskom smislu, zbog svoga poštenja pristupaju pokretu gledajući u njemu borbu za ostvarenje vjekovnih narodnih ideala.

Narodnooslobodilačkom borbom u Zagorju neposredno su rukovodili Okružni komitet KPH Zagreb, osnovan 31. listopada 1941. na konferenciji u Novakima, u kući Pavla Videkovića,¹ OK KPH Krapina i novoosnovani štab partizanskih jedinica Hrvatskog Zagorja. Komandant i komesar toga štaba bio je Marko Belinić.² Njegovi najbliži suradnici bili su Josip Tucman-Crni, u OK KPH Zagreb zadužen za vojsku, Edo Leskovar, sekretar OK KPH Krapina i Pavao Žukina-šumski, član OK KPH Krapina.

¹ Rođen 1907. godine u selu Novakima, općina Samobor. Potječe iz seljačke porodice. Već u ranoj mladosti upoznao se s teškim seljačkim životom, te kao mladić počeo politički djelovati. G. 1939. primljen za člana KPJ. Odmah nakon Proglasa o dizanju ustanka počinje ilegalno raditi. Njegova kuća u Novakima služila je kao sklonište ilegalcima, u njoj su se liječili ranjeni komunisti, prikupljao materijal i municija za oslobođeni teritorij. Mnoge je drugove on sam prebacio na Žumberak. Bio je dobar drug i borac, poštovan i hrabar, te je služio svima za primjer. Po zadatku Partije radio je politički u Samoborskom kotaru i obavljao mnoge odgovorne dužnosti u jedinicama. Poslije osnivanja Kotarskog komiteta KPH za kotar Samobor bio je izabran kao član, a neko vrijeme bio i sekretar. Poginuo 10. travnja 1943. u blizini svog rodnog sela naišavši na njemačku zasjedu. Odlikovan Ordenom Narodnog heroja.

² Nešto kasnije je komandant štaba postao Ivan Krajačić, a komesar je ostao Marko Belinić, koji se neko vrijeme potpisivao sa M. Stubičanec.



Ivan Krajačić

Karlo Mrzović



Anka Berus





Marko Belinić



Antun Biber

Milka Kufin





Dragutin Sali

Stipe Ugarković



Lepa Perović





Ivo Marinković



Anka Butorac

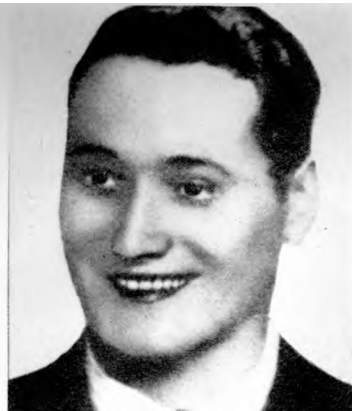


Rudolf Krofin

Ivan Krkač



Janko Jutriša

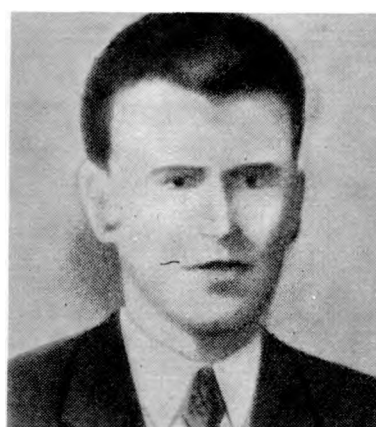


Slavko Mrkoci





Ivan Gluhak



Janko Lisak

Stjepan Rogina





Josip Debeljak



Pavel Videković



Izidor Strok



Ivan Bogović-Matija

Cvijeta Huis



Tonka Mrkoci-Jurin





Ivica Božić

Krsto Iveković



Dragica Makar i Cvijeta Kunštek





Milan Posavec

August Herceg-Brko



Pepica Broz (druga s lijeva) s grupom partizana





Marija Lovrenčak



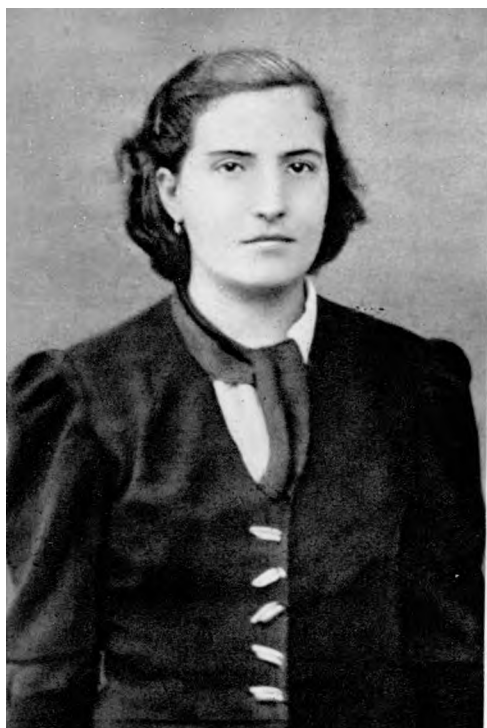
Nada Brlčić

Josip Turin



Tomislav Radić





Pepica Klasić



Ruža Klas

Ljudevit Varžić, Marko Čižmek i Vid Čižmek



Jakob Jureković-Jaša



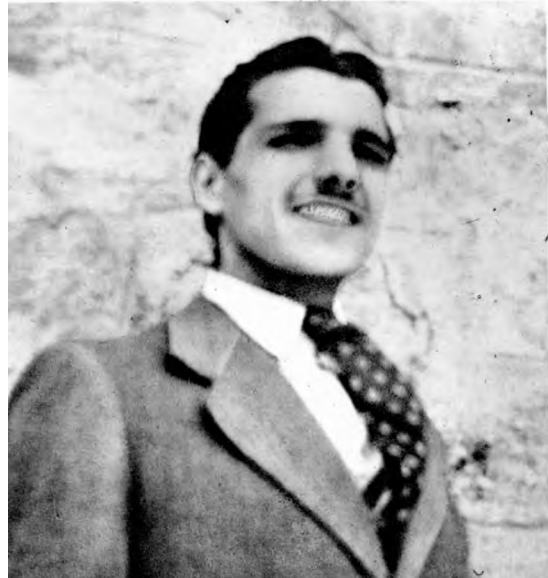


Nada Markus (lijevo) s drugaricom



Antun Bednjanc

Gusta Lončar



Milan Vidiček





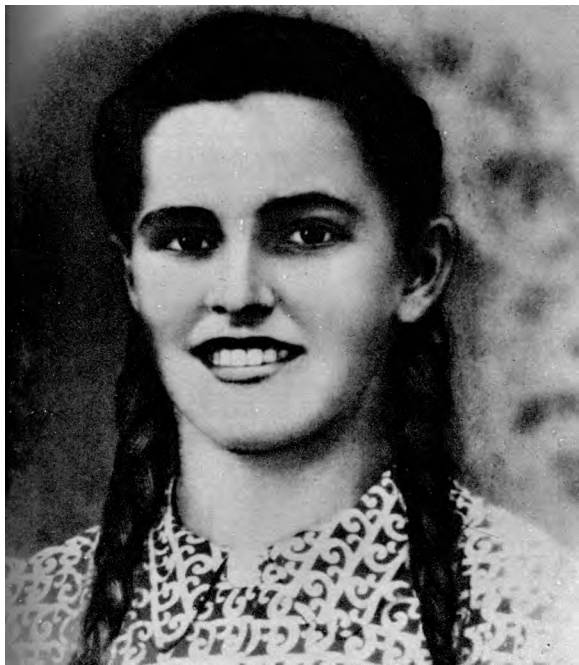
Vilko Jurec

Branko Masnjak-Mustafa

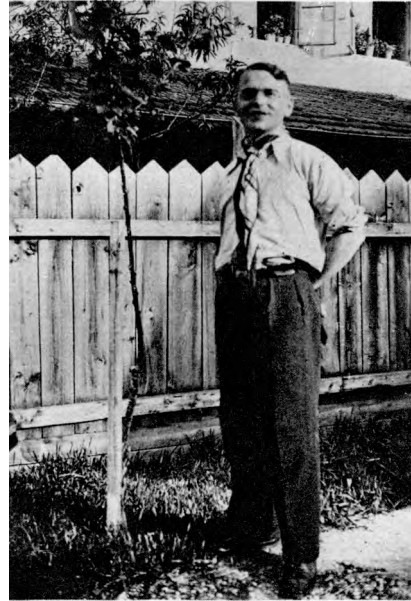


Ankica Odorčić





Vfilka Kos



Josip Kenfelja

Tomo Lončar

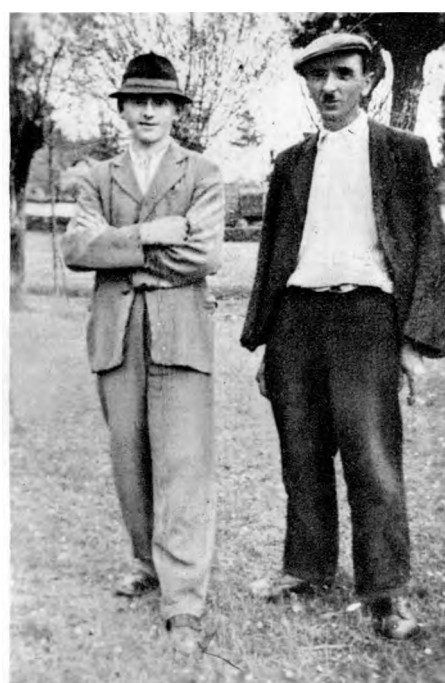


Pero Pijek





Josip Tkalec-Brko



Mirko Pavliša i Petar Bartol



Jurek Plečko



Josip Novosel

Prva zagorska oružana jedinica na tom području osnovana je 17. ožujka 1942. iznad Brdovca, u jednoj kući u vinogradu. Vencilir toga posjeda bio je Janeković, član OK KPH Zagreb, koji je kasnije, godine 1943., poginuo u Jakovlju. Sastanku su prisustvovali Dragutin Saili, Marko Belinić i niz komunista koji su ušli u jedinicu. Za komandira je postavljen Ivan Sokolić-Fabijan,¹ a za komesara Pavel Videković.

Još ujesen godine 1941. Poznanovec je imao svoju oružanu grupu. U kolovozu neprijatelj vrši raciju u tom selu, hapsi grupu rodoljuba, ali ih pušta. Zatim ponavlja hapšenja u Poznanovcu, Lugu i Konjščini. Tada su uhapšeni i kasnije ubijeni u Zagrebu, u Maksimiru, Josip Novosel i Marija Habulin, a uhapšeni su i Franjo Habulin i Joža Mrkoci (članovi Partije iz Konjščine) i nekoliko drugova iz Bedekovčine.²

S oružjem u ruci povlače se iz sela Marko Mrkoci, Alojz Čleković, Joža Mrkoci, Gabrijel Jug, Milan Vidiček, Gabro Vidiček, Joža Jurin, Lacko Jakuš, Antun Jakuš, Valent Jakuš, Viktor Jakuš, Vida Jakuš, Ruda Vidiček, Joža Vuksan, Josip Galic, Juraj Rogan i Dragutin Novosel. Grupa je vršila patrole i vježbala se u gađanju. Događalo se da s jedne strane ulazi u selo patrola te grupe, a s druge ustaše. Bila je to neka vrsta dvovlašća, zanimljiva i rijetka pojava u ono vrijeme u Zagorju.

Ali ustaše još ne žele zaoštriti situaciju. Poznati poznanovečki ustaša Rukljač odlazi nekoliko puta u Zlatar na konzultiranje, čini se da su ustaše odlučili da »politički« likvidiraju ovu očitu pobunu, te šire glasine da se svi vrate kućama i nikome se ne će ništa dogoditi. Situacija grupe postaje sve teža, jer se u tako kratkom vremenu nisu mogle uspostaviti sve potrebne veze za daljnji pokret. Tako se cijela grupa povukla iz šume u selo, razumije se, imajući stalno pred očima krajnji oprez.

Novoosnovani vod u Brdovcu našao se pred čitavim nizom problema. Prije svega je trebalo ispitati teren i naći sigurne baze, zatim donijeti odluku, da li se u svojim akcijama orijentirati na Žumberak ili Ivančicu. Zbog toga se vod razdijelio : manji dio ostao je u Zagorju. Komandu nad tom grupom preuzeo je Lazo Vračarić-Kuglič.

Vod je neko vrijeme bio smješten u Jakovlju (kod Kuhte), a zatim odlazi na Zagrebačku goru. U njemu se nalazilo 8—10 drugova, među ostalima i Ivan Krkač.³ U međuvremenu su počeli u vod pristizati novi borci, uglavnom komunisti iz Zagreba.

¹ Rođen u seljačkoj porodici 1917. u selu Rakitju, općina Samobor. Polazio osnovnu školu i izučio limarski zanat. Još kao mladić pristupio KPJ, u koju je primljen 1936. Za vrijeme stare Jugoslavije bio je tri godine na robiji kao komunist. Poslije kapitulacije stare Jugoslavije bio je zarobljen, te se iz zarobljeništva vratio u srpnju 1941. Odmah je počeo ilegalno raditi na razvoju partijske organizacije u Samoborskom kotaru, sakupljao oružje i hranu za partizane, skrivao ilegalce i t. d. U proljeće 1942. otišao u partizane u Zagorju, te obavljao mnoge odgovorne političke dužnosti. U lipnju iste godine postavljen za političkog komesara I. žumberačke partizanske čete, a potkraj iste godine izabran za sekretara novoosnovanog Kotarskog komiteta KPH za kotar Samobor. Poginuo 1944. u Lukinić-Brdu kao komandant Pokupsko-turopoljskog područja, u borbi sa Čerkezima.

² Ivan Jadan nalazio se u zatvoru

³ Opširnije o drugu Krkaču govori se u II. dijelu knjige.

Kretanje i zadržavanje partizanskih jedinica na spomenutim područjima, pred masom jakih neprijateljskih snaga, bilo je moguće jedino uz neograničenu podršku cijelog naroda u tim krajevima. Samo u općini Pušća osnovano je 1941. godine 16 narodnooslobodilačkih odbora. Sela, kao Pljuska, Kupljenovo, Hrušćevac, Igrišće, Jakovlje, V. Trgovišće, Ravnice, Dubrovčan, bila su gotovo u cjelini na strani NOP-a.

U međuvremenu, u drugom kraju Zagorja, dva sela — Poznanovec i Bedekovčina — čitava su na nogama. Staro i mlado, sve se sprema na oružani ustanak : kopaju se zemunice, žene šivaju naprtnjače, priprema se suha hrana, kolje se stoka; u partizane se spremaju svi u doslovnom smislu riječi.

U Zlatarskom kotaru osnovan je g. 1941. niz narodnooslobodilačkih odbora — u Belcu,¹ Loboru,² Konjšćini,³ Zlatar-Bistrici, Lipovljanu, Poznanovcu, Lugu i Bedekovčini.

U veljači 1942. Marko Belinić, na sastanku sa članovima Okružnog komiteta KPH Krapina, razmatra u Bedekovčini, u kući Ivana Hršaka, problem dizanja naroda u borbu, a na početku ožujka odlazi u Klanjec. Ondje osniva partijsku organizaciju u koju su ušli Stjepan Iveković-Braco, Jožica Milčić, Milan Posavec-Roda, a nešto kasnije Krsto Iveković; ta se partijska organizacija povezuje sa već ranije osnovanim organizacijama u Ravnicama i Dubrovčanu.

U Donjoj Stubici osnovan je Kotarski komitet;⁴ u to vrijeme postojao je u Klanjcu Narodnooslobodilački odbor, koji je organizirao takve odbore u Suhom dolu,⁵ Gredicama i Novim Dvorima,⁶ Ledinama.⁷ Na početku g. 1942. osnovao je Edo Leskovar, u suradnji s Josipom Tkalcem,⁸ prvu udarnu grupu u kotaru Pregrada. U grupu su ušli Alojz

¹ U odbor u Belcu ušli su Peppek Sambolić, Jura Sambolić i još neki.

² U odbor su ušli Franjo Adamić (poginuo 1943), Lesičar i još neki.

³ Odbor je osnovan u mlinu Venčeslava Rohana, a u njega su ušli Rohan, Lojz Hurčak i Gluhak. Sastanku je prisustvovao Vilči Lončar, koji je poginuo u Jasenovcu.

⁴ Ovaj komitet ujesen 1942. prelazi u OK Zagreba. U njemu su u toku rata bili Pavao Zukina, Vid Čizmek, Petar Zmak, Vilko Krušelj, Vid Fijan, Stjepan Muhek, Ignac Ciglencečki, Stjepan Kenfelja, Josip Kenfelja, Ljubomir Vrtarić, Mijo Hunjak, Mirko Lončarek i Barica Glavač.

⁵ U NOO ušli su Zvonko Tončić, Ivan Vahtarić i Duka Županić.

⁶ U NOO u Gredicama i Novim Dvorima ušli su Franjo Poslek, Josip Špoljar i Tomo Lovrek.

⁷ U NOO su ušli Miško Vlahović, Mirko Skrbeta i Ivan Balja.

⁸ Josip Tkalec, rođen u siromašnoj seljačkoj porodici 1905. u Pregradi. Kao mladić otišao u grad da izuči brijački zanat. Još mlad, godine 1923., prišao je radničkom pokretu. Prvu vezu s Partijom uspostavio u Slavonskom Brodu 1923. Ubrzo postaje član Mjesnog komiteta, a kasnije je prešao u Rajonski komitet. Po direktivama Partije radi u URSS-ovim sindikatima. Uhapšen 20. studenog 1940. zajedno s grupom drugih političkih radnika. Dokaza nije bilo, no grupa ipak nije puštena na slobodu. Stupila je u štrajk gladu. Poslije toga su 22. veljače 1941. trojica — među njima i Tkalec — pušteni. Tkalec je i dalje bio pod paskom policije, i 19. srpnja 1941. ponovno uhapšen, a 4. studenog protjeran u Pregradu. U toku NOB Tkalec se nalazi na raznim dužnostima; tako je godine 1943. bio sekretar Kotarskog komiteta u Pregradi. Umro je poslije rata, nakon duge i teške bolesti.

Debeljak, August Debeljak, Ciro Debeljak, Stjepan Tepeš, Josip Tepeš, Ivan Cigljenjak i Martin Pajtler. Grupa je ubrzo sakupila 10 vojničkih pušaka, 4 pištolja i 4000 metaka.¹

Oružani ustanak u Zagorju počeo je dobivati i svoje vojno-orgarilzacione forme. One se potpuno mogu shvatiti samo u sklopu općeg strateškog plana na području sjeverne Hrvatske.

U pismu koje je drug Tito uputio, u ime Vrhovnog štaba NOP odreda Jugoslavije i CK KPJ na početku siječnja 1942. godine, partijskom i vojnom rukovodstvu Hrvatske, ističe se, između ostalog, potreba stvaranja većih jedinica i vršenja jačih napora radi osvajanja oružja i municije. Da bi se to postiglo, upozorava drug Tito, potrebno je obaviti temeljite pripreme i imati dobru obavještajnu službu, kako bi se takvi pothvati mogli obaviti s uspjehom i minimalnim gubicima. Osim toga je potrebno organizirati pobune u domobranskim redovima i tako dolaziti do oružja.

U početku siječnja izdao je Vrhovni štab naređenje o proširenju partizanskog djelovanja na cijelu Hrvatsku i odredio četiri vojno-operativne zone. Po tom naređenju, u II. operativnu zonu spada prostor Varaždin—Brežice—Karlovac—Sisak—Bjelovar. Na tom prostoru treba »formirati jedno operativno rukovodstvo sa tri do četiri partizanska odreda. Jezgro ovih odreda činit će partizanske grupe prebačene sa operativne zone pod I. (to je područje Korduna, Banije i Like). Dakle, prebaciti četiri odreda najmanje od po 50 već prekaljenih boraca-partizana. U početku njihova uporišta moraju biti u brdovitim predjelima, odakle će se početi spuštati ka ravnici i udarati na komunikacije. Sasvim povoljna uporišta su: Žumberačke planine, Bilogora i Ivančica«.

U naređenju se također ističe : »Ne primati frontalne borbe sa okupatorom, već vršiti prepade po komunikacijama, sa težnjom da se dođe do što više oružja i municije.«²

Kao što se iz toga vidi, bilo je predviđeno osnivanje nekoliko odreda u Drugoj operativnoj zoni, t. j. na području Varaždin—Brežice—Karlovac—Sisak—Bjelovar. Trebalo je da jedan od tih odreda, čini se, obuhvati područje Zagrebačkog, Krapinskog i Varaždinskog okruga. Jedinice koje bi operirale na području Zagrebačkog i Krapinskog okruga, činile bi drugu, a jedinice na Kalniku, prvu četvu toga odreda. Uskoro je došlo do osnivanja te zagorske čete, koja je imala oko 140 boraca.

Tako je, dakle, došlo do toga da je ova zagorska jedinica dobila naziv »četa« ; ustvari je ona, s obzirom na to da je obuhvatila tri partizanske grupe: stubičku, zlatarsku i klanječku, koje su djelovale na vrlo udaljenom području (u tri različita kotara), predstavljala partizanski odred. Zbog toga nema sumnje da je Zagorje u proljeće g. 1942. imalo svoj partizanski odred, i tako je on i tretiran u ovoj knjizi.

¹ Grupa se oslanjala na Branka Gretića, Petra Vraničara, Mima Turniškog i Štefeka Gretića. U veljači 1942. osnovana je od te grupe partijska organizacija.

² To je naređenje stiglo u Glavni štab NOP odreda Hrvatske tek na početku ožujka 1942.

100 7050

UPRAVA POLICIJE U ZAGREBU.

M. Fotogr. br. 19322 God. rođenja 1911 Reg. br. 55.657 14
66.646

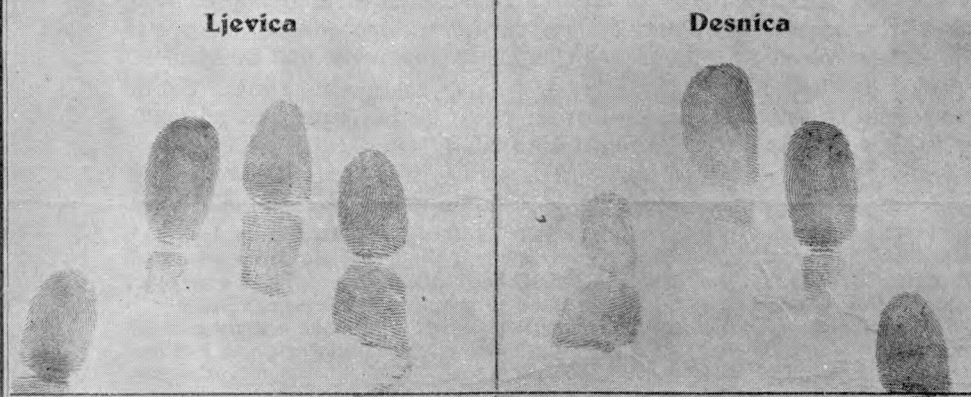
Ime i prezime Trkan Ivan
 rođen 1911 u Jabrovi zanimanje radnik

Ljevica

Kažiprst	Srednjak	Mezimak	Mali prst	Palac
7	8	9	10	6
M 15 5	M 14 5	M 23 6	M 16 5	M 7

Desnica

Kažiprst	Srednjak	Mezimak	Mali prst	Palac
2	3	4	5	1
M 19 6	M 16 6	M 22 6	M 15 4	M 23 6



Snimio kod uprave policije u Zagrebu
 dne 9. I. 1933
 Klasificirao Poljić
 Ispitao Gradman
 Perustrirao Čuković

Opaska:

Uspjesi u borbi s neprijateljem

Došlo je vrijeme da se prijeđe na akcije. Odlučeno je da stubička grupa izvrši u isto vrijeme, noću 8. travnja, dva napada, jedan na Donju Stubicu, a drugi na Zaprešić.¹

I tako se vod podijelio. Jedan je dio krenuo na čelu s Vračarićem prema Zaprešiću, a drugi prema Donjoj Stubici. Ovoj grupi priključio se Pavel Žukina s grupom omladinaca iz okolice Stubice. Tu su bili Miško Kraševac, Milan Horvat, Franjo Vlahović (kasnije poginuo), Ivan Landripet i drugi. Omladinci su pripadali grupi, ali su se još nalazili kod kuće na raznim zadacima. Grupi su se priključili i Milan Kuren-Gubec, Miholčić i još dvojica.

U Stubici se nalazilo desetak žandara. Jedinica nije imala zadatak da razoruža neprijateljski garnizon. Vod je prekinuo telefonske žice i otvorio vatru na žandarmerijsku stanicu, žandari su pružili žilav otpor. U dnevnom izvještaju br. 99 neprijatelj spominje ovaj napad:

»Noću 8. IV. oko 3 sata izvršen je napad od nepoznatih osoba sa vojničkim puškama i samokresima na oružničku postaju Donja Stubica. Borba se vodila do 5 sati ujutro. Napadaj je odbijen bez žrtava. Potjera za napadačima nastavljena odmah i vodi se dalje.«

Sjećajući se toga napada na Stubicu, koji se slavi u Zagorju kao početak oružanog ustanka, Pavel Žukina kaže :

»Velika zima 1941. na 1942. dugo je sputavala aktivnost zagorskih partizana. Živjelo se u zemunicama, pokreti su bili veoma otežani zbog visokog snijega, na kojem se usto poznao svaki trag. Taj je snijeg dugo potrajao, pa smo čak Prvi maj proslavili u zemunici. Unatoč tome, mi smo stalno mislili na neku veću akciju, a neke male smo bili u međuvremenu i organizirali.

Uto su naši drugovi uspostavili vezu s nekim domobranima u garnizonu u Brdovcu; prema njihovim se podacima predviđala mogućnost da se čitav garnizon napadne i razoruža. Pala je odluka da u toj akciji sudjeluje čitav bataljon. Ali taj je plan predvidio da se u isto vrijeme organizira fingirani napad na neko veće mjesto, kako bi se kod neprijatelja stvorila zabuna. Odlučeno je da to bude Stubica, koja je bila kotarsko mjesto te je imala jaku žandarmerijsku stanicu. Ja sam se tada nalazio na stubičkom sektoru, pa je Milan Kuren-Gubec donio poruku da sam zadužen da tu akciju organiziram i provedem.

¹ Napad na Zaprešić bio je pripremljen u dogovoru s jednim domobranom iz garnizona. Trebalo je da on pomogne u izneradnom prepadu da se razoruža 80 domobrana. U posljednji čas komandir voda Vračarić odustao je od akcije, smatrajući je nesigurnom i nedovoljno pripremljenom.

Faksimil kartona iz evidencije uprave policije u Zagrebu na kojem su 3. listopada 1933. godine registrirani otisci prstiju narodnog heroja Ivana Krkača.

Rok je bio veoma kratak, samo dva dana, a trebalo je mnogo toga uraditi. Dok su svi partizani sa Zagrebačke gore bili povučeni da učestvuju u napadu na Brdovec, četiri su partizana upućena da pomognu u napadu na Stubicu. To su bili neki »šuco«, rodom iz Gole, Mikulčić, porezni činovnik iz Stubice, neki radnik Dalmatinac i Milan Kuren. Sad je trebalo prikupiti još omladince i članove Partije s područja Stubice, koji su još živjeli u legalnosti, da i oni sudjeluju u napadu. Trebalo je za njih prikupiti i oružje, jer su naoružani bili samo partizani. Zatim su se morale prikupiti informacije o stanju u Stubici, o broju žandara, o stanju u žandarmerijskoj stanici, o tome tko je inače u mjestu naoružan.

Partizane smo smjestili u klijet moga oca, gdje su oni imali izraditi plan napada; pri tome im je mnogo koristio Mikulčić koji je dobro poznao prilike u Stubici. Ja sam najprije odredio drugove koji će još u akciji sudjelovati: Miško Krašovec iz Toplica, Ivan Landripet (sada potpukovnik JNA) i Milan Horvat iz Stubice. Preostalo mi je da prikupim još oružje i neke drugove iz Oroslavja. Oružja smo nešto imali u Podgori, ali je bila i jedna puška u Mokricama kod Oroslavja, koja nam je također bila veoma važna. Kako nju dopremiti? Nije mi preostalo drugo nego da posudim bicikl i odvezem se usred bijela dana u Oroslavje i dalje u Mokrice. Iskoristili smo priliku, jer su u to doba seljaci rezali vinograd, pa smo pušku zamotali u svežanj »rožda«, taj svežanj stavili na bicikl, i ja sam je tako, po danu provezao kroz Oroslavje i Stubicu do Golubovca, gdje sam »rožde« bacio, a s puškom se uputio prema klijeti. Uto su stigle informacije, ali smo čekali prilično dugo dok se vratio Gubec, koji je bio otišao na vezu u Pljusku po posljednje upute.

Još smo jednom pretresli plan. Najprije ćemo prerezati telefonske i telegrafske žice, onda ćemo prići samom napadu. Pritom smo imali dvije kombinacije: prvo, ako ne budu spuštene rolete, baciti kroz prozor bombu, uskočiti u zgradu, pokupiti oružje, koje je za nas bilo naročito interesantno, te konačno zgradu zapaliti benzinom. Ako pak budu na prozorima rolete, morat ćemo žandare namamiti da izađu iz zgrade. U tom slučaju ovako smo rasporedili svoje snage: četvorica će se došuljati u dvorište u zasjedu, dvojica će se smjestiti u zaklonu nasuprot samoj zgradi, a dvojica će biti kod mosta kao osiguranje; oni će ispaliti nekoliko metaka da naprave uzbunu, a na to bi žandari izašli.

Kako je bilo s realizacijom tih planova?

Odmah nas je od početka pratila izvjesna nezgoda, a to je bio gubitak na vremenu. Već sam spomenuo da je rok za sve pripreme bio vrlo kratak, pa smo akciju počeli s priličnim zakašnjenjem. No najviše nam je muka zadavalo kidanje telefonskih žica. Od alata smo imali jedino vinogradarske škare, s kojima se vrlo teško radilo, jer su žice bile jako tvrde. Jedan smo se za drugim redali u tom poslu, a penjanje na stup i spuštanje svakoga od nas nekoliko puta oduzelo nam je opet mnogo vremena. I kad smo napokon negdje pronašli sjekiru i njome

raskidali nesretne žice, već je bio znatan dio noći daleko odmakao. Na sreću, noć je bila prilično svijetla, vidljivost povoljna. Svuda je vladala potpuna tišina, ni pjetlovi se još nisu bili počeli javljati, tek negdje izdaleka čulo se osamljeno lajanje pasa.

Podijelili smo puške, bombe, valjalo je poći u napad, za većinu od nas prvi put u životu, jer svi smo bili mladi, bez iskustva u baratanju oružjem. Od čitave grupe samo su dvojica bila odslužila vojsku. Bez smetnji smo se približili zlokobnoj zgradi. Već smo izdaleka primijetili: rolete ! Treba u napadu, prema tome, prihvatiti drugu varijantu, i začas smo zauzeli unaprijed predviđena mjesta. Napeto smo osluškivali kakva sreća prati onu četvoricu, koji su krenuli prema dvorištu. Ništa se nije čulo, dakle su uspjeli. Iz napetog osluškivanja trgnuo nas je pucanj kod mosta. Četiri metka ! Tako je bilo i dogovoreno. Već je jedan žandar provirio kroz prozor. Bit će sve prema planu! Ali uto je došlo do neočekivane i nikako željene intervencije. Cestom se lagano dovezao seljak s punim kolima bačava. Taj će nam smetati! I zaista, kad je žandar primijetio seljaka, pričekao je na prozoru i poveo s njim razgovor, gdje se to puca. žandar je izašao, a s njim još jedan, i oni su se pokraj seljakovih kola uputili — prema mostu, gdje su bili naši drugovi, koje su žandari — već je svanjivalo — uskoro primijetili i u tili čas na njih pripucali. Ali su žandari bez najmanjeg oklijevanja trkom potražili spas u svojoj zgradi. I mi, koji smo bili smješteni preko zgrade, pucali smo na njih, ali noć, prva nesigurnost, nedostatak iskustva u gadanju i baratanju oružjem, sve je to išio u prilog žandarima, koji su se zatim popeli na krov i raspalili vatru po nama; no mi i oni s dvorišta, a i drugovi koji su se već bili vratili od mosta, žestoko smo im uzvraćali. Već je bio dan i nije nam preostalo drugo nego da se povučemo prema groblju, odakle smo po bijelom danu krenuli prema Zagrebačkoj gori.

Kasnije smo nekoliko puta analizirali tu našu akciju i, dakako, pronalazili mogućnosti koje smo propustili. Ali, nismo još imali iskustva. Pa ipak, akcija je imala ogroman odjek u Zagorju i izvan njega. Ona je imala neobično snažan moralno-politički učinak.«

Neprijatelj je napad shvatio veoma ozbiljno, smatrajući ga predigrom u opći napad. U dnevnom izvješću br. 100 ustaški logor u Donjoj Stubici javlja:

»Očekujemo danas napad komunističkih odreda koji dolaze iz Sljemena prema M. Bistrici i D. Stubici naoružani puškama i mitraljezima i to u većim skupinama.

Više odreda kreće se također iz Kašine, obasipajući letcima i pozivajući narod na ustanak.

Marija Bistrica i Donja Stubica ugroženi su, potrebna je žurna oružana pomoć i to svakako prije mraka.

Molimo da se pošalje bez odlaganja 30—40 naoružanih vojnika u Donju Stubicu i neka putuju preko Podsuseda te se jave Kot. oblasti u D. Stubici.

Molimo ne čekati ni časka odlaganja.
Rezultat javiti odmah na D. Stubicu br. 2

Kotarski logor D. Stubica.«

Ali ne radi se samo o tim garnizonima. Neprijatelj je zabrinut za političku i vojnu situaciju na cijelom području Kalnika i Zagorja. Oružnički pukovnik Mate Rupčić uputio je 9. travnja Glavnom stanu Poglavnika izvještaj, u kojem najprije govori o situaciji na Kalniku. On pokušava dati ocjenu političkog stanja na cijelom području Zagorja i kaže :

»Narod je sklon zelenom kadru. Po selima se govorka da će radije poći u šumu, negoli u Bosnu, Kordun i u Rusiju. Savezno sa svemu rečenom stavljam slijedeći prijedlog:

1. Pokretni prieki sud treba hitno u Varaždinu da donese presudu u pogledu onih 14 komunista, koje sam iz Ludbrega dne 6. ov. mj. dao odpremiti u Varaždin, jer ovoj borbi između dva svijeta valja zločinac kao i sam narod da osjeti kaznu dokle još svi stoje pod neposrednim utiskom počinjenog čina. Osude valja proglasiti javno na području svih obćina dotičnih kotareva.

2. Da se osnuje što prije posada od 2 častnika i 60 domobrana u rajonu Ribnjak—Veliki Poganec.

3. Ustaške stožere, logore i tabore treba uputiti da su dužni domobranstvu i oružničtvu dati oružanu pomoć, kad ta bude od njih zahtjevana. Samostalne akcije navedenih ustaških organizacija valja zabraniti, kako se ne bi kvarili smišljeni planovi koji predstoje, a koji se naravski drže u tajnosti.

4. Oružnike valja što prije i u što većem broju povratiti iz čisto vojničkih zadataka Vrhovnom oružničkom zapovjedničtvu, a kroz potonje Ministarstvu unutrašnjih poslova.

5. Kotarski predstojnici i obćinska poglavarstva treba pod prijetnjom najtežih zakonskih posljedica pozvati na kontrolu kretanja stranih osoba na njihovom području. Valja provodati kontrolu prometnih vozila, koja se kako čujem noćima kreću djeleći letke i sakupljajući hranu za komuniste.

6. Kotarske predstojnike obući u vojničku uniformu, bili pričuvni častnici ili ne, i prisiliti ih da se svi na području imaju striktno pridržavati odluke Mindoma II. br. 3600 od 7. III. 1942.

Kotarski predstojnici treba da kontroliraju i raznih ustaških dužnostnika rad po raznim mjestima, a to s razloga, jer se isti neprestano narodu groze, dok su sami neispravni. Predbacuje im se pljačka, šverc i nasilja. Ozbiljni seljaci i građani gledaju sa strepnjom u budućnost, i drže se po strani.

Ustaški dužnostnici po selima neinteligentni, neupućeni, i ne bi se smjeli mješati u upravu niti u vojničke stvari, a napose ne u pogledu pozivanja u vojnu službu (na vojnu vježbu).

7. Potrebno je preispitati sve one osobe koje danas nose častničku uniformu.«

Neprijatelj priprema teror

Čini se da je o Rupčićevu izvještaju bilo diskusije među najodgovornijim ustaškim funkcionarima, jer u svom izvještaju od 17. travnja isti pukovnik kaže da je po naređenju poglavnika i vojskovođe boravio 15. i 16. travnja u Varaždinu i široj okolici i da je u mjesnom zapovjedništvu u Varaždinu održana 15. travnja sjednica u vezi s komunističkim pokretom na području Velike župe Zagorje. Sjednici su prisustvovali, osim pukovnika, veliki župan Uroić, podžupan dr. Vedriš, gradonačelnik dr. Medvedović, zapovjednik popunidbenog zapovjedništva puk. Boroša, zapovjednik mjesta potpukovnik Schlacher, upravitelj župskog redarstva Batušić, kotarski predstojnik Haraminčić, stožernik Ferenčak, bivši stožernik dr. Frković i krilni zapovjednik Kržisnik. U zapisniku se dalje govori o partizanskim diverzantskim akcijama oko Varaždina, o diverziji na željezničkoj pruzi Trgovišće—Ključ, te zatim o poduzetim mjerama:

»Zapovjednik oružničkog krila preduzeo je mjere za progon komunističke na svojoj teritoriji, i spremio je akciju koja će biti poduzeta paralelno s akcijom I. divizije na Kalniku.

Uvodno spomenuta konferencija složila se da iznese slijedeće:

P R E D L O G E

1. Jer će sa područja Velike župe Zagorja naskoro biti upućen veći broj osoba u koncentracione logore, to je postupak za odpravljavanje tih osoba hitne naravi. Dosadašnja iskustva, sa rješavanjem takvih pitanja, za odpravljavanje u logore, su vrlo spora, i traju čak po nekoliko mjeseci, dok stigne pozitivno rješenje. Treba naći izlaza tako, da u koncentracioni logor određeni mogu već kroz par dana biti odpremljeni.

2. Smrtne osude na komunistima i vojnim bjeguncima izvršavati javno u krajevima gdje su uhićeni, ili gdje su počinili kažnjivo djelo.

3. Valja hitno izvršiti reviziju, dotično preispitati pouzdanost vlasnika krugovalnika, jer se ponekoji služe krugovalnim vještima u svrhu nama neprijateljske promičbe. Ovih dana biti će jedan od tih vlasnika krugovalnika uhapšen kao izraziti komunistički.

4. Valja izmijeniti točku 5. § 12. Zakonske odredbe o oružništvu NDH tako, da oružnik može upotrebiti oružje i protivu pojedinca vojnog bjegunca.

5. Gradonačelnik Varaždina naglašuje potrebu odaslanja razumnih političara među narod u interesu promičbe, podizanja morala i vjere u bolju budućnost našeg naroda i države, a da se time suzbije ogromna neprijateljska promičba. On ističe da bi valjalo junačkim djelima domobrana, oružnika i ustaša dati širi publicitet u novinama i da se povremeno izdaju zidne novine, koje će slikama prikazivati junačka djela pripadnika oružane sile.

6. Veliki župan predlaže da se dade što širi publicitet presudama, koje se izriču protivu raznih dužnostnika. U tim presudama da se opiše radi kakvog je djela osuđeni kažnjen, lišen čina ili zvanja.

7. Podžupan primjećuje da hrđavo utiče na narod neredovno doznačivanje živežnih namirnica i kao primjer navodi, da je bilo slučajeva da je Zagreb dao dispoziciju za doznaku izvjesnog broja vagona žita i brašna mlinovima, gdje zalihe žita i brašna nijesu postojale. Bilo je čak slučajeva, da je žito od strane naroda već unaprijed plaćeno, dok su ti mlinovi to žito bili odpremili na drugu adresu na pr. domobranstvu. Podžupan veli da se tim načinom kod naroda stvara vidno neraspoloženje i daje materijal nepoćudnim za proturežimsku promičbu.

8. Upravitelj župskog redarstva u Varaždinu nema dovoljno osoblja. Stalnih redarstvenika stražarnika na papiru 40 i 15 agenata, dok stvarno ima 23 stražarnika i 5 agenata. Opravdano moli požurenje rješenja za popunu.«

Istog dana kada je završena konferencija u Varaždinu, Velika župa Zagorje pod br. T. 159/42. uputila je okružnicu svim kotarskim predstojnicima, u kojoj se kaže:

»1. Svatko tko na terenu bude nađen sa oružjem, a ne pripada domobranstvu, ustašama, oružničtvu, i drugim priznatim postrojbama, i ako nema propisnog oružnog lista, ili kakovu drugu oblastnu dozvolu (poljari, lugari, vinciliri), ima se odmah smaknuti.

2. Nenaoružana građanska lica, koja se zateknu bez potrebne dozvole (oglasom narod uputiti) na zemljištu van svojih sela, a osobito u šumama i planinama imadu se smatrati kao jataci, te kao takovi uhititi i uputiti u koncentracione logore.

3. Kuće u selima iz kojih bi se pucalo na nas, imade se isprazniti i stanovništvo odvesti u koncentracione logore, a kuće saćuvati za naš živalj, koji će se naseliti u te kuće.

Osim toga objavljuje se ova Vojskovoćina zapovjed:

Ako se u blizini nekog sela dogodi napad na domobrane ili ustaše, poštanske, suhoputne ili željeznićke komunikacije, ili državne ustanove, ima se dotićno selo pretražiti, pa iz svih domova u kojima se ne nađu muškarci (odbjegli), sve osobe (ženske i muške, starce i djecu) odvesti kao taoce u koncentracione logore.

Kuće, blago i žito te ostalo postaje državna svojina.

Što prije objaviti ovo svim područnim vlastima, i u buduće se po ovome ravnati.

Savezno sa gornjom odredbom Vojskovođe nalaže Velika Župa Zagorje još slijedeće :

1. Zapovjednici oružničkih postaja u saglasnosti sa obćinskim i ustaškim dužnostnicima trebaju najžurnije provesti :

- a) očevidnost svih poznatih komunista;
- b) napose očevidnost osoba sumnjivih komunizmu i terorizmu, kao i simpatizera;
- c) poznate komuniste, koji su se kao takovi pokazali i poslije 10. travnja 1941. treba smjesta odpremiti u koncentracione logore i to putem župske redarstvene oblasti;
- d) osobe sumnjive zbog komunizma, ili pomaganja odmetnika, kao i njihove obitelji staviti pod redarstveni nadzor, izdati im pismenu odluku da se bez posebne dozvole mjestnih redarstvenih ili oružničkih vlasti ne smiju nikuda kretati izvan područja svoga sela, i posjeda.
- e) obćine, odnosno oružničke postaje, određuju dotičnima, da se dva puta dnevno imaju lično prijavljivati.

Prekršitelji spadaju u koncentracioni logor, što im se ima predočiti.

2. Najbližu obitelj vojnih bjegunaca može se uhititi i sprovesti u koncentracioni logor, a njihovo pokretno-nepokretno imanje na prijedlog obćinske uprave predati poštenim seljačkim obiteljima na iskorišćavanje.

Na isti način ima se postupati sa obiteljima odbjeglih komunista u šumu, jatacima i sa njihovim imanjima.

3. Kotarski predstojnici trebaju strogo nadzirati kontrolu obćina i oružnika i odazivanja u domobranstvo.

4. Svaka osoba mora imati od strane obćinskog poglavarstva osobnu iskaznicu, po mogućnosti sa fotografijom.

Gornje odredbe provoditi odmah, a radi detaljnijih uputa i dogovora pozivaju se svi kotarski predstojnici odnosno u slučaju spriečenosti istih njihovi zamjenici na konferenciju ovoj Velikoj Župi u Varaždin na dan 21. travnja ove godine u 9 sati prije podne.«

U međuvremenu su se partizanske jedinice Zagorja neprestano povećavale i popunjavale. U pripremi je bila značajna akcija. Još prije toga narodni sud je osudio na smrt dvojicu poznatih ustaša, trgovca Zorka i gostioničara Poturicu iz Jakovlja. Ovo selo, poznato po svojim borbenim tradicijama od prije rata, cijelo je odmah stalo na stranu NOP-a. Prijetila je opasnost da dvojica ustaških špijuna provale organizaciju u Jakovlju i tako zadaju težak udarac ovom veoma čvrstom osloncu NOP-a. Njihovo je suđenje imalo ogroman odjek, mobilizatorski je djelovalo na sve napredne ljude ovoga kraja, a unijelo je prilično pomutnje i straha među neprijatelje.

I tako je došao 18. travnja, jedan dan poslije spomenute konferencije u Varaždinu. U Brdovcu, u zgradi općine, bilo je pohranjeno 40 karabina. U blizini općine nalazila se žandarmerijska stanica koja je čuvala i to oružje. Prema stvorenom planu trebalo je da se brzim pre-

padom odnesu te puške.¹ I tako se jedna desetina boraca, na čelu s Vračarićem, u noći 18. travnja približila Brdovcu. Prema žandarmarijskoj stanici postavljena je jača straža, a druga grupa uputila se u općinu. Svaki borac natovario je na leđa 3—4 puške, i onako natrpana kolona uputila se u Bregovlje. Trebalo je da produlji i dalje, ali nije mogla zbog velikog tereta. Zvuči pomalo anegdotski, ali je potpuno točno: grupa se smjestila u crkvi sv. Jandraša i ondje ostala dva dana. U toj crkvi skrivao se ranije Saša, seljak iz Bregovlja, i on je imao ključ. Crkva je u to vrijeme bila zatvorena, i u nju nitko nije zalazio.

Poslije dvodnevnog odmora grupa se uputila u šimunjakov jarak, u Pljuski, gdje se nalazio također bunker, i spojila se zajedno s ostalima. Ali je jedinica, prilikom novih boraca, postala preglomazna — u njoj je već bilo oko 60 ljudi.

Kako se vod neprestano povećavao, održan je sastanak na obali rijeke Krapine, kojem su prisustvovali Josip Tucman, Vidaković, Sokolčić, Blaž Valin i Lazo Vračarić. Odlučeno je da se grupa razdijeli na dva voda. Za komandira jednog voda, koji se kasnije u izvještaju naziva drugi, postavljen je Tomislav Radić, a za komandira drugog, koji se naziva treći — Lazo Vračarić.

Treći vod dočekao je Prvi maj u zemunici, u neposrednoj blizini Pljuske. U zemunici, u koju je padala kiša i slijevalo se blato, održana je mala svečanost na kojoj je govoreno o neposrednim zadacima i vojno-političkom položaju u svijetu.

Novi borci i dalje su pristizali, iz Zagreba, ali i iz Oroslavja, Stubice i drugih mjesta. U vodu je bilo pola domaćih ljudi, pola iz drugih krajeva. I tako je dvadesetak boraca osnovalo novi — četvrti vod, koji je imao neposredan zadatak da kazni neke ustaše u Pušči.

U isto vrijeme osniva se i vod u Poznanovcu. Osnovao ga je Ivan Jadan, prema zadatku Marka Belinića. Vod je nazvan u spomenutom izvještaju Štaba partizanskih jedinica Hrvatskog Zagorja — prvi vod. Za komandira je izabran Josip špiranec,² za zamjenika komandira Milan Vidiček, a za vodnika Marko Mrkoci.

¹ Akciju je pripremio Josip Tucman zajedno s Belohanom. O toj se akciji govori i u izvještaju Glavnog štaba NOP odreda Hrvatske od 22. svibnja 1942. U Zborniku dokumenata i t. d., tom V. knjiga 4. str. 300, gdje je objavljen ovaj izvještaj, u fusnoti br. 32, ističe se da je napad izvršio vod od 27 boraca, koji je osnovan u Jastrebarskom kotaru, što nije točno.

² Rođen 1917. godine u Bedekovčini, kotar Zlatar. Kao dječak 1931. godine odlazi na rad u tvornicu »Zagorka« d. d. u Bedekovčini. Za svoj rad kao član URSS-a na okupljanju radničke omladine u sindikat i u pojedina društva koja su djelovala u okviru i pod rukovodstvom sindikata, bude primljen 1940. za člana KPJ. Aktivno učestvuje u prvim partizanskim grupama u dizanju narodnog ustanka u Hrvatskom Zagorju. G. 1943. postaje komandant Zagorskog partizanskog odreda. Kasnije je bio politički komesar brigade »Matija Gubec«, i na drugim vojnim i političkim dužnostima do kraja 1945. Rezervni je potpukovnik JNA i odlikovan Ordenom zasluge za narod II. reda, Ordenom bratstva i jedinstva II. reda. Ordenom za hrabrost i Ordenom zasluge za narod III. reda.

Prema operativnom planu Štaba partizanskih jedinica Hrvatskog Zagorja trebalo je da se svi ti vodovi spoje na Ivančici i tako osnuju drugu četvu odreda. Ustvari je to bio Prvi zagorski partizanski odred.

Događaji koji su zatim uslijedili, omeli su te planove. ■—

Vod koji se odvojio i otišao u kotar Stubicu, iznenada je u noći između 4. i 5. svibnja napala veća grupa ustaša, žandara i financa. Vod se nalazio u klijeti kod Vrančičevih". Iznenadan napad nadmoćnijih neprijateljskih snaga i neiskustvo boraca u vodu pridonijeli su njegovu porazu. Oko trideset boraca pokušalo se pod unakrsnom vatrom neprijatelja izvući iz klijeti. U toj je prilici ranjen komandir vjeda-rrčiteij-Tomislav Radić. Njega su, onako ranjena, borci pokušali sakriti u grmlje, ali su ga kasnije ustaše pronašli. Iako teško ranjen u trbuh, Radić je otvorio vatru na ustaše. Poginuo je herojski.

Tom je akcijom neprijatelj uspio razbiti vod. Neki su se drugovi prebacili, poslije mnogo poteškoća, u Zagreb i odande otišli u partizane u druge krajeve. Neki su se uspjeli spojiti s Vračarićevim vodom. Odmah poslije te akcije ustaše su vršili teške represalije nad stanovništvom. Pohapsili su obitelj Vrančić,¹ Marka Mirta- i još jedanaest ljudi iz Oroslavja. U Mokricama su uhapsili Marka Čižmeka, Petra i Josipa čička, Stjepana Pričeka i još neke.

Bila je to, čini se, prva grupa zatočenih zagorskih seljaka u Jasenovcu. Ustaše su ih mučili na najzvjerskiji način. Oni su odmah, poslije užasnog mučenja, ubili Stjepana Pričeka.

Neposredno poslije toga, 7. svibnja, ustaše su s jakim snagama napali prvi vod u Poznanovcu. Nešto prije toga prijetili su se da će u Poznanovcu i Bedekovčini hapsiti neke ljude. Vod je odlučio da to spriječi. No neprijatelj je uspio iznenaditi vod, koji je bio razdijeljen u više grupa. Nekoliko žestokih ustaških juriša bilo je odbijeno. Pavel Jakuš bio je u toj prilici najprije ranjen u ruku, a zatim je i poginuo. Partizani su se herojski borili. Ne odstupajući poginuli su smrću heroja Alojz éleković, Mile Vidiček i Valent Jakuš. Grupa koju je predvodio Marko Mrkoci, zauzela je položaje iznad sela Tenšeki; prema tim položajima nadirala je jaka ustaška kolona. Grupa se zatim povlačila tri dana. Četvrtog je dana stigla na Strahinjščicu.

Na Strahinjščicu je stigla i druga grupa, na čelu s Josipom špirancem i Ivanom Jadanom. Kako su se obje grupe nalazile na raznim stranama gore, nisu znale jedna za drugu. Jedna se od njih povezala s organizacijom u Krapini, a druga s Jesenjem. Pri pokušaju da uspostavi vezu s Krapinom, uhvaćen je i kasnije obješen u Maksimiru Viktor Jakuš. U Jesenju je tada postojao odbor Narodnooslobodilačke fronte, koji je osnovao August Herceg. U snabdijevanju te grupe naročito su se istakli Drago Malogorski, Joža Malogorski i Ladislav Grabar.

¹ Poslije saslušanja i mučenja u zatvoru na Savskoj cesti u Zagrebu ustaše su otjerali u Staru Gradišku Ljubicu Vrančić, a pustili njene roditelje i sestru.

² Poginuo u Jasenovcu.

Poslije lutanja i traženja veze grupe su prestale postojati kao partizanske vojne jedinice. U partizane u Slavoniju otišli su Marko Mrkoci i Joža Jurin¹, a u žumberak Jurinova žena Tonka.

Četvrti vod, koji je imao zadatak da likvidira ustaše u Pušči, prošao je kroz Kupljenovo, Kupljenski i Puščanski Hrušćevac, održavajući mitinge seljacima. Vod se zatim pod komandom Videkovića prebacio u žumberak. O tome se opširnije govori u izvještaju štaba NOP odreda Hrvatskog Zagorja od 30. lipnja 1942. godine.:

8. maja prebacio se IV. vod, koji je operirao u okolici Pušča—Zaprešić—Brdovec u jačini od 20 partizana u Samoborsko gorje (Plješćevicu). Vod se prebacio u ove krajeve po unaprijed određenom planu. Tražeći pogodno mjesto za logor u tom gorju, ovaj se vod susreo sa 11 drugova, koji su došli iz Korduna, a među njima i drugarica Milka K.- Oni su se povezali s ovim drugovima, koji su već tada imali veze, i sa drugovima iz Slovenije u okolici Kostanjevice. Te veze su i dalje zadržane, štaviše, one su produbljene i proširene.

Prije dolaska ovog voda, u tim krajevima nije bilo nikakvih akcija, mada su drugovi iz Korduna bili tamo 14 dana prije dolaska našeg voda; akcija nije bilo ni na strani drugova iz Slovenije protiv Talijana, već su uglavnom vršili akcije protiv domaćih špijuna. No dolaskom ovog voda pristupilo se odmah akcijama. U prvom redu ovi su drugovi počeli odmah sa mobilizacijom domaćih ljudi (iz okolice Samobora i Jastrebarskog) u partizane. U tome su imali i uspjeha. Dok pišemo ovaj izvještaj, oni su porasli od 31 na 63 partizana. Tako smo pristupili formiranju čete i postavili četno rukovodstvo, četa se dijeli na tri voda, te i dalje raste, a svaki vod imade svoga komandira i politrukovioca. Isto je tako dodijeljen i teren za operaciju svakom vodu, tako da preko četnog rukovodstva postoji uska povezanost za rad i akcije sviju vodova. Za komandira čete postavili smo druga Radu Bulata, a politkomesar čete jeste jedan drug Samo borac³, a njegov zamjenik je drugarica Milka.

Organiziran je također političko-ideološki rad među partizanima, koji je sada krenuo naprijed.

Akcije se danas vode na cijelom ovom području — od Žumberka do Podsuseda. Ovo je također podstaknulo i drugove Slovence na akcije, pa je i na njihovoj strani sada življe negoli je bilo prije.

U takvoj, dakle, situaciji nalazila se najveća grupacija — Treći vod i dio već razbijenog Drugog voda. Komandir Vračarić dobio je zadatak

¹ Jurin je kasnije poginuo herojskom smrću.

² Milka Kufrin.

³ Ivan Sokolčić, poginuo kao komandant Pokupsko-turopoljskog područja u borbi protiv Čerkeza 1944. Narodni heroj.

da se prebaci s tom jedinicom na Ivančicu. Međutim, naletjevši na jake neprijateljske snage, i ova grupacija doživjela je poraz 12. svibnja godine 1942.

Neprijatelj je toga dana poduzeo šire vojne operacije, što se vidi iz jedne sačuvane naredbe koja glasi:

MJESNO ZAPOVJEDNIČTVO VARAŽDIN

Br. 71 I/tajno

12. svibnja 1942. godine

Predmet: čišćenje prostorije Krapina
Mihovljani—Mače—Zabok

1. Sred. škol. jah. i voženja
2. Varaždinskom oružničkom krilu
3. I. Topničkom satu
4. I. Pohodnom satu.

Po dobivenim podacima neorganizirane pobunjeničke manje skupine nalaze se na prostoru : s. Mihovljani—Mače, p. Sutinske Toplice—Bede-
kovčina—Začretje.

Naše oružničko-ustaške snage, 1 pohodni sat i 1 sat topnika zatva-
raju prostoriju i to :

Zapadno na liniji Krapina—Zabok: oružnici sa ustašama.

Južno na liniji Zabok—Zlatarska Bistrica: postrojbe oružničkog
krila iz Zagreba.

Istočno na liniji Sutinske Toplice—Mače—Mihovljani: ustaše i top-
nički sat.

Sjeverno na liniji D. šemnica—Mihovljan: 1 pohodni sat iz Varaž-
dina.

U cilju čišćenja ugrožene prostorije — Z A P O V I J E D A M

1. Bojnik Kohrin Juraj sa konjičkim satom, jednim vodom topnika
iz I. Topničkog sklopa i 1 vodom iz 1 pohodnog sata, polazi iz Varaždina
vlakom 13. o. mj. u 3 sata sa željez. postaje Varaždin do ž. p. Golubovec.

Z A D A T A K :

1. Sa linije raskrsnice Mihovljan Golubovec D. šemnica i raskrsnice
zapadno od ove, poduzima čišćenje gore označene prostorije obćim
pravcem; k. 292—Ključni vrh—Vojnić breg—k. 228 Orahovečki Bresto-
vec—Kebel—Bede-
kovčina, u prostorije desno do linije: 1. obala rieke
Šemnice do lakta ceste zapadno Ključnog vrha—s. Sekirišće—Dvor Bre-
zova—s. špičkovina; a lievo do linije: Zaključno do utoka riečice Voj-
sak, s tim da se na liniji želj. pruge Zabok—Bede-
kovčina zaustavi.

2. — 1 pohodni sat — nadporučnik Srednoselec čisti prostoriju:
pravcem 5. D. šemnica—s. Vrankovec raskrsnica cesta Dvor Brezova—
s. Bretković s. Dubrava, u zoni desno: cesta Začretje—Zabok, ali lievo
dodirna linija desno granice sa konjičkim satom, s tim da se zaustavi na
liniji želj. pruge Zabok—Bede-
kovčina (Bračak).

3. Topnički sat — satnik Kadliček Stjepan, čisti prostoriju: pravcem s. Mihovljan—Oreh, Pustodol—Kolemnica—s. Vrh Poznanovec—Šantaki; u zoni desno od dodirne linije sa konjičkim satom. Cesta Orehovića do utoka u r. Vojsak, a lijevo; cesta Mihovljan—Mače—Želj. s. Sutinske Toplice, s tim da se zaustavi na liniji želj. pruge Bedekovčina—Sutinske Toplice.

4. Oružnici i ustaše zatvarat će:

Zapadno: Krapinski oružnici vod liniju od s. Donja šemnica—Začretje—Zabok (prelaz preko Rijeke).

Južno: Zagrebačko oružničko krilo liniju : Zabok—Bedekovčina—Sutinske Toplice.

Istočno: Od Sutinskih Toplica do s. Mače, zatvara oružnička postaja Zlatar sa ustašama i oružnicima.

Od s. Mače do s. Mihovljani zaposjesti sa seoskim stražama pod zapovjedništvom zapovjednika oružničke postaje Mihovljan.

OBĆE ODREDBE:

a) Dnevni rad od 6 sati u jutro do 20 sati, pokrete vršiti lagano obazrivo, održavajući tijesnu vezu s dielovima lijevo i desno.

b) Noću izvan označenog vremena pod a) pokrete ne vršiti, prema tome sve osobe sumnjive van naseljenih mjesta na području rada uhititi i predati najbližoj oružničkoj ophodnji ili postaji na koju se naide.

c) Hranu ponijeti sa sobom za dva dana.

d) Ponijeti zavoje za prvu pomoć.

e) Izvještaj o radu u toku dana dostaviti mi preko najbližih oružničkih postaja na oružničku postaju Zabok.

f) Prenočište sa osiguranjem na liniji Zabok—Bedekovčina, Sutinske Toplice, gdje sačekati zapovied za sljedeći rad.

g) Oružničke postaje na cjeloj teritoriji ostaju u zasjedi na svojim prostorijama.

h) Ranjenike upućivati na cestu kod sela Začretje liečniku s. Začretje (pohodnog sata)

Liečnik Hrvatske legije kretat će se sa bojnikom Kohrinom.

Liečnik iz Zlatara kretat će se do s. Mače gdje će primiti ranjenike topničkog sata.

Zapovjednik Pajić p. p.«

U izvještaju štaba partizanskih jedinica Hrvatskog Zagorja od 18. svibnja 1942. ovaj događaj ovako je prikazan:

»Tako je II. i III. vod odlučio da se povlači. On se povlačio prema Sv. Križ Začretje i na putu naišao na neprijateljsku mitraljesku zasjedu, od 11. na 12. maja. U toj borbi neprijatelj je imao 8 mrtvih i nešto ranjenih, dok je na našoj strani palo 10 mrtvih, 8 ranjenih i 4 živa uhvaćena. Neprijatelj je doduše bio mnogo nadmoćniji, ali naši gubici su u svakom slučaju daleko preveliki.«

Poraz naših jedinica zabilježen je i u jednom neprijateljskom dokumentu :

»1 sat osnutka doknadne bojne 14. p. p. i 1 sat topničkog sklopa — akcija čišćenja na prostoriji Mihovljan—Mače ž. p. Sutinske Toplice—Zabok—Začretje.

Akcija uspjela.

Naši gubitci: 3 domobrana ranjena.

Protivnički gubitci: 20 mrtvih i 23 ranjena.«

Zagorski partizanski odred imao je 147 boraca

Prvi zagorski partizanski odred imao je oko 147 boraca.

Nije se moglo točno utvrditi koliki su bili gubici odreda u mrtvima i zarobljenima. Naši i neprijateljski dokumenti osjetno se razilaze. Čini se da u našim dokumentima iz onog vremena ne odgovaraju podaci o neprijateljskim gubicima. Nije se moglo provjeriti u kojoj su mjeri podaci u neprijateljskim dokumentima vjerodostojni.

Redakcija Zbornika uložila je mnogo truda da sazna imena svih boraca Prvog zagorskog partizanskog odreda. Iako su imena mnogih boraca pronađena, nije uspjelo pronaći imena svih.

U Prvom zagorskom odredu bili su:

Iz K u p l j e n o v a :

Josip Jandras (poginuo prilikom prvih borbi u Zagorju), Stjepan Tucman (poginuo istom prilikom), Bzik (ime nepoznato).

Iz P o j a t n a :

Stjepan Filković (ranjen prilikom prvih borbi u Zagorju, uhvaćen i strijeljan), Stjepan Zebec (uhapšen, otjeran u Jasenovac, danas živi u Zagrebu), Stjepan Misir (radi u Vodnoj zajednici Kupljenovo), Karlo Zebec (uhapšen, bio u logoru, sada radi u bolnici na Rebru), Slavko Vidak (poginuo), Nikola Jandras.¹

Iz B r e g o v l j a n a :

Nikola Saša (sada kapetan JNA), Stjepan Bzik (živi u Pušči).

Iz H r u š č e v c a :

Mirko Barilović (zarobljen, poginuo u Jasenovcu), Josip Milić (zarobljen, poginuo u Jasenovcu).

Iz B r d o v e č k o g P r i g o r j a :

škrba (ime nepoznato) (poginuo), Josip širanović.

¹ Jandras je bio bogat seljak sa 40 jutara zemlje. Poslije poraza Prvog zagorskog partizanskog odreda odlazi na Kalnik, gdje postaje komandir čete u Kalničkom odredu. Poginuo je prilikom borbi za Ludbreg.

Iz J a k o v l j a :

Ivan Krkač i njegova žena Barica (Krkačevu ženu ustaše su zarobili prilikom razbijanja Vračarićeve grupe, mučili je i izmrevarenu vodali po selima. Poginula je u Jasenovcu), jedan omladinac skojevac (ime i prezime nepoznato), Franjo Kuhta, Ivan Coha (kasnije poginuo), Đuro Đundeč (ubijen u logoru), Ivan (?) Svetek.

Iz G. i D. S t u b i c e :

Milan Kuren-Gubec, jedan član Partije (ime i prezime nepoznato), Tomo Nikolčić, Ivan Landripet i Franjo Lacković.

Iz M o k r i c a :

Jedan čuvar u tvornici (ime i prezime nepoznato), Ljudevit Lončar, Božo Lončar (dvojica posljednjih zarobljeni i ubijeni u Jasenovcu), Josip ščitnik, dva borca iz Posavine (imena i prezimena nepoznata) i Petar Lončar.

Iz V e l i k o g T r g o v i š ć a :

Franjo Tuđman¹ (bio je postavljen za omladinskog rukovodioca).

Iz B r d o v c a :

Pavao Belokan, seljak (poginuo izdajom) i Joža Širanović, radnik.

Iz N o v a k a :

Pavel Videković, Tomaš čahanić i Andrija Benceković (svi seljaci).

Iz R a k i t j a :

Ivan Sokolčić (seljak, poginuo).

Iz H o r v a t a :

Ignac Pipić i Tomaš (seljaci).

Iz O r o s l a v j a :

Dva brata Lončara.

Iz Z a g r e b a :

Blaž Valin, sindikalni funkcionar (poginuo), Stjepan Glumpak (radnik, sada potpukovnik JNA), jedan krojač vojne bolnice (ime i prezime nepoznato), jedan stari građevinski radnik, radnik Nikola (prezime nepoznato), tramvajski radnik (ime i prezime nepoznato), Maček (ime nepoznato) (metalski radnik), jedan mladi Židov (ime i prezime nepoznato), Franjo Bajt, krojač (sada oficir JNA), Dragutin Petrović, sindikalni funkcionar (poginuo), Lazo Vračarić.

¹ Rođen 14. V. 1922. u Velikom Trgovišću, gdje je završio osnovnu školu, a srednju je školu polazio u Zagrebu. Od svoje dvanaeste godine izdržavao se i školovao sam (davanjem instrukcija), a od najranije mladosti priključio se naprednom omladinskom pokretu. Radi učešća u proslavi Oktobarske revolucije uhapšen od zagrebačke policije 1940. Odmah poslije okupacije, u travnju 1941., napušta školovanje u Zagrebu i radi ilegalno za Narodnooslobodilački pokret sve do ožujka 1942., kad je upućen u I. zagorski partizanski odred za omladinskog rukovodioca. Nakon razbijanja toga odreda (u svibnju 1942) ostaje s Edom Leskovarom i Jožom Tucmanom na ilegalnom radu u Zagorju do ponovnog stvaranja odreda u kojem je bio prvi partijski rukovodilac. U toku NOB obavljao je razne dužnosti: član OK KPH Krapina, v. d. političkog komesara 32. divizije. Poslije rata otišao na dužnost u Ministarstvo (sekretarijat) Narodne obrane. Nosilac je partizanske Spomenice 1941., odlikovan ordenima bratstva i jedinstva I. reda, partizanske zvijezde II. i III. reda, zasluga za narod II. reda, za hrabrost i narodne armije II. reda.

Iz D u g o g S e l a :
Dvojica seljaka i jedan drug sa žumberka (imena i prezimena nepoznata).

Iz S u š a k a :
Tomislav Radić, učitelj (poginuo).¹

Iz B e d e k o v č i n e i P o z n a n o v c a :
Alojz Čleković, Valent Jakuš, Pavao Jakuš, Milan Vidiček (svi poginuli), Rudi Vidiček, Josip Jurin (poginuo), Viktor Vidiček (poginuo), Vilča Vidiček (poginuo), Marko Mrkoci, Dragee Glumpak (bio sekretar KK Ivanec), Draga Jakuš, Franc Jakuš, Ludva Vidiček, Kata Vidiček, Gustav Jurin, štef Pozaić, Gabro Mrkoci, Josip Vidiček, Ruda Novosel, Josip Novosel, Josip Mrkoci, Blaž Jakuš, Lacko Jakuš, Tonč Jakuš, Janko Čajko, petoro braće špiranec: Josip, Mato, Antun, Ivan i Alojz, Ivan Jadan, Jura Glumpak (zvjerski ubijen), Antun Pilek, Franjo Pilek, Viktor Car, Gabro Jug, Viktor Jakuš (poginuo), Josipa špiranec.²

Zbog čega je došlo do privremenog neuspjeha

Zagorski odred bio je sastavljen dijelom od domaćih ljudi, a dijelom od zagrebačkih radnika, čitavu zimu veći dio odreda živio je u donjem Zagorju, i o njemu su se brinule ne samo partijske organizacije već i najsvjesniji dio naroda Zagrebačkog, Stubičkog i Klanječkog kotara. On se tu održao i mogao razvijati svoju djelatnost bez nekih većih prirodnih zaklona, živeći i krećući se među narodom, kojega je sastavni dio postao i koji je povezoao svoju sudbinu s njegovom. I zato su ljudi bdjeli nad njim, čuvali ga i jačali. Položaj terena, doduše, nije bio povoljan za jaču oružanu akciju. Ali nisu bile iskorištene sve mogućnosti za akcije. Previše je kruto bio razdijeljen period priprema (konspiracija) i period akcija. Sitnijim iznenadnim akcijama na raznim stranama borci odreda vjerojatno bi prošli bolju školu i stekli veća vojna iskustva. Pošavši prema povoljnijem terenu, zamišljenoj bazi Strahinjščica—Ivančica, odred je naišao na neprijateljske zasjede koje su stigle iz Varaždina i okolnih uporišta (Zlatar, Krapina) i pretrpio osjetne gubitke, što je bilo presudno za njegov daljnji opstanak.

Neposredno prije toga neprijatelj je napao na bedekovčansko-poznanovečku grupu. Neposredni rukovodioci nisu imali nikakvog vojnog iskustva, a odred je bio i veoma slabo naoružan: borci su, doduše, imali puške, ali je na svakog dolazilo samo po nekoliko metaka.

Ne poznavajući teren odred je ušao u zaselak Tenšeki, u kojem su živjeli veoma zaostali seljaci, koji su potpali pod utjecaj ustaške propa-

----- |i -
¹ Učitelj Tomislav Radić rodio se 1913. na Sušaku. Učiteljevaio je u raznim mjestima Hrvatske djelujući svuda kao napredni lijevi intelektualac. U NOP-u sudjeluje od samog početka ilegalno u Zagrebu. Kad je pozvan u domobranstvo, odlazi u Zagorski partizanski odred. Poginuo herojskom smrću.

² Kasnije uhapšena i ubijena od gestapovaca u Začretju g. 1943.

gande. Iz istraga, kasnije poduzetih, vidi se da su neki seljaci iz toga zaseoka javili neprijatelju prisustvo, jačinu i naoružanje partizana.

Svibanj 1942. znači za Zagorje važnu etapu Narodnooslobodilačke borbe. Bili su to dani marširanja partizanskih kolona, dani borbenog poleta, početnih partizanskih planova, ponekad naivnih, ali uvijek prožetih oduševljenjem. Bio je tu odred! Ta etapa ima ogromno značenje, koje sigurno prelazi lokalne okvire toga kraja. U srcu Hrvatske, neposredno kraj Zagreba, usprkos izdaji vodstva HSS-a i taktiziranju ustaša, razvio se, pod rukovodstvom Partije, snažan narodni bunt protiv fašizma, feudalaca, lihvara, žandara, kotarskih predstojnika i popova.

U toj etapi još više je prekaljeno borbeno, revolucionarno jedinstvo zagorskih seljaka i radnika i zagrebačkih radnika. Zagorje može biti ponosno na činjenicu da su na početku godine 1942. postojali uslovi da prihvati one revolucionare koji su otišli iz Zagreba, i ne samo da ih prihvati već da im pridruži svoje najbolje sinove.

Privremeni neuspjeh ništa ne mijenja iznijete činjenice. On samo ukazuje na neobično teške uslove u Zagorju i teškoće koje su poslije savladavali oni članovi Partije i rodoljubi koji su ostali u Zagorju.

Svibanj 1942. bio je mjesec velikog uspjeha i teških udaraca koje je NOP tada podnio. Bio je to maj, u pravom smislu riječi : »Črteni maj, kervavi maj«. Istoga dana kad se dogodio poraz, 12. svibnja, ustaše su poručili živoderu da dovuče u Mihovljan četrnaest poginulih partizana. Tu su, do jedne živice gdje su poslije leševi bili zakopani, povlačili izmrcvarene leševe za noge gazeći ih pri tome i tukući. Među žrtvama su se nalazili Blaž Valin, Dragutin Butorac, Josip Jandras, Stjepan Tucman, Karlo Korošec i drugi.

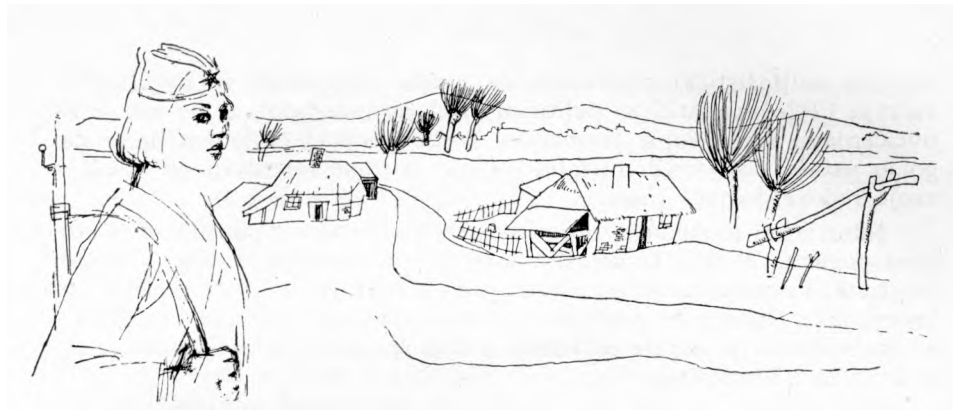
Prema pričanju očevidaca, isti su dan ustaše iz Krapine dovukli sa sobom jednu učiteljicu, sa još nekoliko zarobljenika. Učiteljicu su tukli, pokazivali joj izmrcvarene lešine i govorili: »Jesi li ikada vidjela ljudsku utrobu? Je si li ikada vidjela ljudsko srce? Tako će sutra biti i tebi!« Ona je prezirno stisnula zube podnoseći mučenja. Kasnije su je ubili.

I u Pljuski su ustaše izvršili strašan teror. Uhapsili su Pepeka Masnjaka i strahovito ga mučili, no on nije ništa priznao. Uhapsili su i njegovu ženu Baricu. Još prije toga počinila je samoubojstvo Marica šimunjak, potresena pogibijom nekih drugova.

U Poznanovcu su ustaše uhapsili čitavu obitelj Stjepana Vidičeka. Obljepili su selo lecima: »Svi odbjegli neka se vrate za 14 dana kući i neka se prijave vlastima«, i prijetili se da će pohapsiti čitavo selo.

Usporedo s vojnim operacijama ustaše su u Zagorju pripremili i opširnije političke mjere. Tako ustaški »Hrvatski narod« u svom broju od 27. svibnja 1942. donosi vijest o velikim skupštinama u Zagorju, prvoj u Oroslavju, kojoj je »bilo prisutno preko 1500 osoba«, a drugoj u Mariji Bistrici: »Veliki trg pred crkvom bio je prekriven mnoštvom svijeta.« I u brojevima od 29. i 30. svibnja »Hrvatski narod« donosi dvije reportaže iz Zagorja, nastojeći, suprotno službenim strogo povjerljivim izvještajima, prikazati tobožnje oduševljenje naroda za ustaški pokret.

**DALJNJE RAZVIJANJE
USTANKA U ZAGORJU**



rivremeni neuspjeh odreda u Hrvatskom Zagorju u proljeće četrdeset i druge utjecao je na daljnji razvoj Narodnooslobodilačkog pokreta u tom kraju. Posljedice su bile teške, trebalo je da se prebrode ozbiljne teškoće. Umjesto permanentne otvorene borbe s vojnim formacijama (odredom), moralo se prijeći na druge oblike partizanskog rata, koji bi odgovarali objektivnim uslovima

— općem političkom stanju i broju i iskustvu kadrova.

Događaji u svibnju 1942. god. nisu obezglavili Narodnooslobodilački pokret u Zagorju, iako posljedice nisu bile male¹. Usprkos tome što je dosta boraca palo, a većina ostalih prebacila se u partizanske odrede u druge krajeve (Kalnik, žumberak, Slavoniju), kontinuitet u širenju Narodnooslobodilačkog pokreta nije bio prekinut gotovo nigdje. Ocjena situacije koja je nastala, mogla bi se sažeti ovako: razbijanjem odreda neprijatelj je, doduše, uklonio neposrednu vojničku opasnost za svoje garnizone, ali time u Zagorju nije došlo gotovo ni do kakvih promjena političkog raspoloženja u njegovu korist. Još nedovoljno pripremljen za otvorenu oružanu borbu, narod Zagorja bio je, u cjelini uzevši, tako

¹ Govoreći o tome na svečanoj sjednici bivšeg Okružnog komiteta KPH Krapina i Štaba Zagorskog partizanskog odreda, u povodu 15-godišnjice osnivanja odreda, Ivica Gretić kaže: »Taj naš poraz u proljeće 1942. godine izazvao je priličnu demoralizaciju i zaplašenost na čitavom terenu. Mnogi aktivisti su se trenutno pasivizirali, ili pak otišli sa ovog terena. Od Okružnog komiteta i aktivista na terenu su faktički ostali aktivno raditi Edo Leskovar, Joža Tucman, Franjo Tudman, August Herceg i još neki pojedinci.«

odlučno antifašistički raspoložen da ustaše nisu mogli ni događaje u svibnju 1942. iskoristiti za političko predobivanje ljudi, a još manje za uvlačenje u svoje vojne formacije. Treba podvući činjenicu da u Zagorju ustaše nisu mogli formirati svoje oružane formacije ili uvući u svoje redove domaće ljude.

Neprijatelj je Zagorju obratio naročitu pažnju u političkom i vojnom pogledu. Njemačko-ustaške snage (vrlo brojni njemački, ustaški, žandarski i domobranski garnizoni, posade i stražarske jedinice) bile su veoma jake. Osim toga, neprijatelj je imao još relativno velike mogućnosti za intervenciju protiv partizana u Zagorju, glavnim svojim snagama iz Zagreba i Varaždina.

Sve to, a posebno i činjenica da narod još nije bio politički i organizaciono pripremljen za širok, opći ustanak, nametalo je zaključak da u razvijanju ustanka treba ići novim putem : daljnji rad za razvoj Narodnooslobodilačke borbe u Zagorju trebalo je da se usmjeri u pravcu razvijanja široke političke djelatnosti, radi osiguranja pobjede političke linije Narodnooslobodilačkog pokreta. Trebalo je naći i zamjenu za poginule borce, pokrenuti nove akcije s novim snagama i uspostaviti veze po cijelom terenu. S obzirom na to da ustaški fašistički pokret ne samo da nije imao baš nikakvog političkog korijena u narodu već je izazivao opću mržnju i prezir, ustaški režim ustvari nije bio politički, već jedino vojni protivnik. Radi pobjede političke linije Narodnooslobodilačkog pokreta trebalo je razbiti i raskrinkati politiku mačekovskog vodstva HSS-a, koja se na riječima opredjeljivala protiv ustaštva, za takozvanu politiku čekanja, a u praksi svodila na pomaganje okupacije i pružanja podrške borbi protiv NOP-a. Politička borba za razotkrivanje izdajničkog i štetočinskog karaktera takve politike i razotkrivanja djelovanja reakcionarnog klera — i u uslovima fašističke okupacije, i u pogledu budućnosti hrvatskog naroda posebice i Jugoslavije kao cjeline — nametnula se kao osnovni, prvorazredni zadatak rada i borbe za Narodnooslobodilački pokret.

Pobjeda političke linije Partije na razbijanju utjecaja HSS-a — ukazivanjem na spregu svih narodnih neprijatelja, od ustaša preko vodstva HSS-a do četnika i londonske vlade — upozoravanje naroda da se na vlastitom iskustvu uvjeri o štetnosti svakog čekanja i o potrebi suprotstavljanja — kroz razne forme otpora, sve do oružane borbe — zločinačkom režimu ustaških najamnika i fašističke okupacije, bio je, prema tome, preduslov za razvoj Narodnooslobodilačke borbe prema općem oružanom ustanku.

Ova situacija iako teška, sadržavala je u sebi klicu novog poleta. Na čitavom području, od Pušće do Luke i Zlatara, postojala je mreža partijskih i narodnooslobodilačkih organizacija. U njima je bio niz prokušanih revolucionara i odanih rodoljuba. Radilo se o tome da se ide dalje u širinu, okupljajući što više svijesnih ljudi koji su bili spremni žrtvovati sve za borbu protiv fašizma.

U razvijanju političkog rada naročitu je ulogu odigrala štampana riječ (redovno izdavanje »Glasa Hrvatskog Zagorja«, radio-vijesti, letaka i mnogobrojnih drugih materijala). Ta je forma političke agitaciono-propagandne djelatnosti bila u Zagorju snažno razvijena i naročito je djelovala i na usmjeravanje i kvalitet rada aktivista, i na široke seljačke slojeve, kojima je bila ne samo sredstvo obavještanja nego i dokaz snage Narodnooslobodilačkog pokreta. Štampa je bila svjedočanstvo razvoja Narodnooslobodilačke borbe u ostalim krajevima naše zemlje, rezultata općeg oslobodilačkog rata protiv fašističkih sila i uloge i mjesta Narodnooslobodilačkog rata Jugoslavije u njemu, sredstvo konkretiziranja opće politike i zadataka Narodnooslobodilačke borbe na određene prilike u Zagorju. U tom je smislu štampa i u ovom kraju odigrala veliku ulogu i bila stvarno (razumije se, u određenim okvirima) lenjinski kolektivni organizator i mobilizator. Jasno, da je ona to mogla biti samo zbog toga što je nailazila na plodno tlo u širokoj mreži aktivista i općem raspoloženju naroda.

Zagorje je, doduše, bilo snabdjeveno štampanim materijalima već i prije. Neke su donosili još g. 1941. Huis, Gretić, Leskovar i drugi.¹ Osim toga, na inicijativu Franje Tuđmana organizirana je u Zagrebu, u Civilnoj zaštiti, koja je bila pod rukovodstvom Ministarstva domobranstva, »priručna tehnika«, koja je od jeseni g. 1941. stalno funkcionirala. Ali, ta su rješenja otpala u ono vrijeme. Trebalo je osnovati vlastitu Tehniku.

Odluku o osnivanju Tehnike donijelo je Povjerenstvo CK, pod kojim je Tehnika bila sve do ljeta g. 1942. Otada je Tehnikom rukovodio OK Krapina. U Tehnici je najprije štampan letak upućen radićevcima, u kojem se obrazlagalo stvarno stanje u našoj zemlji i pozivalo narod da ne gubi vjeru u pobjedu. Letak je imao velik odjek na širem području. Poslije toga, u veoma teškim uslovima, Tehnika počinje s izdavanjem »Vijesti partizanskog radija«², a u lipnju 1942., poslije smještaja Tehnike kod obitelji Rožić u Požarkovcu, izlazi prvi broj »Glasa Hrvatskog Zagorja«. Štampan u Tehnici Povjerenstva CK, preštampano se u tehnikama Varaždinskog, Zagrebačkog i Bjelovarskog okruga.

Listom je neposredno rukovodio Dragutin Saili. Sama činjenica da Dragutin Saili neposredno rukovodi radom na »Glasu Hrvatskog Zagorja« (sudjelujući u njemu i nizom članaka), pokazuje, kako je veliku važnost Povjerenstvo CK pridavalo štampi.

U knjizi »Zapisi ilegalca« kaže Stipe Ugarković o štampanju »Glasa Hrvatskog Zagorja« u Zagrebu:

U mjesecu ožujku iste godine Franjo Kozjak donio je u stan Olge Bace pisači stroj, jednu roto-mašinu za umnožavanje, a kasnije, zajedno

¹ Partijske organizacije organizirale su i ranije, od 1935. godine, redovito raspačavanje revolucionarne štampe i letaka u mnogim mjestima Zagorja.

² Jedan broj ovih vijesti zvao se »Vjesnik«. To ime dali su drugovi iz Tehnike, ne znajući da »Vjesnik« izlazi kao glasilo Oslobodilačke fronte Hrvatske.

s Katicom Bukvić, nabavljena je još jedna pisaća mašina, te je tako tehnički dobro organizirana Tehnika pristupila umnožavanju lista Glas Hrvatskog Zagorja i raznih letaka.

U kolovozu 1942., kad se rad pokrenuo, zadesio je Zagorje težak gubitak. Dobivši zadatak da se poveže sa slovenskim partizanima, Edo Leskovar, sekretar Okružnog komiteta, prebacio se u Sloveniju. Vraćajući se u Zagorje naišao je na zasjedu i junački poginuo. Novi sekretar Okružnog komiteta postaje Josip Tucman.

Partija, iako teško pogođena gubitkom Ede Leskovara, nastavila je uporno rad na širenju ustanka. Centar njenog djelovanja bio je u to vrijeme kotar Klanjec. Uz punu suradnju bivših istaknutih funkcionara HSS-a Stjepana Tuđmana i Augusta Bartola okupljen je na tom području izvjestan broj napredno orijentiranih seljaka. Veći dio sela kotara Klanjec brzo je obuhvaćen narodnooslobodilačkim odborima, kroz koje se vodio politički rad na terenu. Očišćene su od oportunističkih i obnovljene partijske organizacije koje su neko vrijeme bile razbijene. Veza s Povjerenstvom CK održavala se posebnim kuririma na liniji Dubrovčan-Veliko Trgovišće—Zagreb i Dubrovčan—Klanjec—Zagreb. Josip Tucman odlazio je nekoliko puta na savjetovanja u Zagreb, a Marko Belinić dolazio je češće na teren.

U kolovozu 1942. osnovan je Kotarski komitet Klanjec. U komitet su ušli : Stjepan Iveković kao sekretar, Franjo Plečko, August Bartol i Franjo Tuđman. Situacija u drugim kotarima bila je slabija. Poslije pogibije Ede Leskovara razbijena je u kotaru Pregrada jedina partijska organizacija. Dvojica drugova bila su uhapšena i otjerana u logor u Lepoglavu, dok je sekretar organizacije Josip Tkalec uspio izbjeći hapšenje. Organizacija je bila dotad aktivna; pripremila je 12 pušaka koje je Tkalec spasio. NOP se proširio u općinu Krapinske Toplice, gdje je osnovana jača partijska organizacija. Preko te organizacije obuhvaćen je narodnooslobodilačkim odborima donji dio kotara Pregrada. I u gornjem dijelu toga kotara osnovano je nekoliko narodnooslobodilačkih odbora.

U to vrijeme dolazi iz Slavonije u Zagorje Marko Mrkoci. On ponovo počinje obnavljati partijske i druge organizacije u Zlatarskom kotaru.

Naročito snažno razvija se ponovo pokret u Poznanovcu. Partijska organizacija se obnavlja i proširuje novim članovima. Osnovan je Narodnooslobodilački odbor i odbor Antifašističke fronte žena.¹

¹ U partijsku organizaciju primljeni su Stefica Hrvoj, Ljubica Čleković i još neki. Odbor AFŽ sačinjavali su Mina Mrkoci, Malča Mrkoci, Hedviga Mrkoci, Ljubica Čleković i Marija Mrkoci-Ana. U NOO su ušli Ljubica Čleković, Alojz Jug, Ljudevit Vidiček i Tomo Vidiček.

Naslovna strana »Vijesti«, štampanih ujesen 1942. Prvi brojevi »Vijesti« bili su veoma opširni i sadržavali su mnoge komentare o zbivanju u svijetu.



U mjesecu kolovozu izvršeno je u Zagorju nekoliko diverzija. U izvještaju štaba II. operativne zone spominje se uklanjanje zagrebačkog agenta tajne policije Đure Konrata. Akciju je LZveo 5. kolovoza u Zaprešiću vod bataljona »Josip Kraš«, koji se prebacio sa Žumberka preko Save. U istom izvještaju se ističe, da je razorena željeznička pruga između Ključa i Luke i razbijena lokomotiva i jedan vagon. Toga dana razorena je i pruga kod Zlatara.

Sve su te okolnosti dovele do ponovnog jačanja Narodnooslobodilačkog pokreta u Hrvatskom Zagorju. Masovni njegov pristupanja pokretu, doduše, nije bilo: trebalo je slomiti utjecaj mačekovske parole »čekanja«.

U članku »Hrvatsko Zagorje i Narodnooslobodilačka borba«, objavljenom u »Glasu Hrvatskog Zagorja« br. 4. od 15. rujna 1942., kaže se:

Hrvatsko je Zagorje već dokazalo, da je odlučno protiv fašističkih okupatora i njihovog plaćenika Pavelića, tog najvećeg krvnika i izroda našeg naroda. Zagorci su stupanjem u partizanske odrede dokazali, da su dostojni potomci velikog seljačkog junaka Matije Gupca, koji se digao u borbu protiv tuđinskih porobljivača i domaćih izdajica i tlačitelja, za prava radnog naroda. Pred zagorskim rodoljubima predstoji zadaća: proširenje Narodno-oslobodilačke borbe na'sva sela, tako da ne bude ni jedne kućice, ni jednog doma, koji ne bi pomagao svetu borbu za narodno oslobođenje. Predstoji zadaća još čvršćeg zbivanja oko Odbora Narodno-oslobodilačke Fronte, predstoji zadaća još svestranije borbe protiv krvavog fašizma, još mnogobrojnijeg stupanja u redove partizanskih boraca za slobodu, jer samo tako ubrzat će se oslobođenje naše domovine i slom ogavnog fašizma, čiji su dani odbrojani. Pobjeda naše pravedni oslobodilačke borbe, pobjeda svih slobodoljubivih naroda nije daleko. Čas slobode nastupa brzim korakom.

Ustaše su pažljivo pratili razvoj događaja u Zagorju. U ljetu g. 1942. osjeća se njihova pojačana aktivnost. Drugog kolovoza održan je zbor u Klanjcu, prilikom polaganja ustaške zakletve. Jedan od govornika na tom zboru je rekao da se nešto priča o preseljenju Zagoraca iz krajeva pokraj Sutle,¹ ali da to nije istina, već naprotiv: »Ako se nama prohtije slovenske zemlje, to ćemo je jednostavno oduzeti i naseliti, jer mi smo sila i puškom u ruci ostvarujemo što hoćemo ...«

Valja istaći da takve bratoubilačke parole nisu imale nikada odjeka u Zagorju.

U jednom neprijateljskom dnevnom izvještaju od 12. listopada g. 1942. ističe se:

»Zapovjedništvo Hrvatskog Oružništva izvještava da se 11. o. inj. pojavila jedna grupa partizana oko šume Dubrava (13. km sj. od Zaprešića). Partizani su razno obučeni i naoružani, a predvodi ih jedna žena obučena u športsko odielo.

¹ Sutla dijeli Hrvatsku od Slovenije. To je bila granica između NDH i Njemačkog Reicha.

Oružničkim postajama: Podsused—Zaprešić—Savski Marof izdat je nalog za uništenje ove grupe partizana. Pored ovoga od strane ovoga zapovjedništva izdat je nalog zapovjedniku Dorojničke škole u Krapini, da preduzme čišćenje prostorije unutar r. Sutle i r. Krapine, a juž. od s. Klanjec, a u saradnji sa oružništvom. Dielovi Dorojničke škole su 12. o. mjeseca već izašli na teren za izvršenje zadatka.

Oružnička postaja Vel. Trgovišće javlja, da je 12. o. mj. na pruzi V. Trgovišće—Zabok iskliznuo putnički vlak, pošto su šarafi na tračnicama skinuti od strane partizana. Lokomotiva i službena kola su izvrnuta u grabu, a za ostalo se nema podataka. Ima dosta mrtvih i ranjenih osoba. Brzoglasna veza sa Klanjcem i Varaždinom prekinuta.«

O čemu se zapravo radilo?

Žumberačka četa

Ujesen g. 1942. u Zagorje dolazi prva partizanska jedinica koja nije formirana na njegovu terenu. Bila je to Žumberačka četa, sastavljena od četrdesetak partizana Kordunaša i Zagoraca koji su stupili u partizane u Kordunu i Baniji.

Sa četom, kojoj je komandir bio šime Hudek, a komesar Ivo Robić, nalazio se i drug Izidor Štrok »Mrkić«¹, nekadašnji španjolski dobrovoljac. U to vrijeme on je na osnovu odluke Glavnog štaba Hrvatske i naredbom štaba II. operativne zone imenovan za komandanta Kalničkog odreda.

Za Štroka je znao neprijatelj, što se vidi po izvještaju Poglavarstva u Krapini Kotarskoj oblasti.

»Juraj Konjić prepoznao je među partizanima Izidora štrok, rođ. 1911. godine u selu Podgora, koji mu se je i predstavio, štrok je odsutan iz občine od svoje mladosti, jer se sa majkom i bratom preselio prije više godina u Zagreb. Prema podacima sa kojima ova občina raspolaže štrok je za vrijeme španjolskog rata bio u logoru u Francuskoj kao komunista.«

¹ Rođen 24. travnja 1911. u selu Podgori, kraj Krapine; potječe iz sitne obrtničke obitelji. Završio mašinsko-bravarski i šoferski zanat. Samostalno počeo raditi 1927. najprije u tekstilnoj tvornici u Žutnici i na pilani u Zagrebu. Legalno je otišao u Francusku (u Pariz), a odavde se javio dobrovoljno u vojsku Republike Španije u grupu »Eslavo«, u tešku artiljeriju. U Španiji je ostao do vremena kada su se dobrovoljačke jedinice povlačile u Francusku, gdje je interniran u logor. 10. VIII. 1938. primljen u KP. U kolovozu 1941. vratio se u domovinu, stupio u II. kordunaški odred i postavljen za komesara I. bataljona. U listopadu 1942. došao s grupom partizana u Hrvatsko Zagorje i otada stalno krstario Zagorjem, Kalnikom i okolicom, mijenjajući dužnosti do komandanta 32. divizije. Nosilac Spomenice 1941. i proglašen Narodnim herojem. Rezervni pukovnik.

GLAS

AKTIV
OKSKH

Br. 2 HRVATSKOG ZAGORJA

SEPANI 1948



Iz mjesta Sošice, u Žumberku, četa je krenula prema Savi. Devetog listopada prešla je bez borbe rijeku kod sela Brdovca. Nedugo poslije prijelaza neprijatelj je primijetio četu na ovom, za njega, vrlo osjetljivom terenu. Od toga časa pa do ulaska u sastav Kalničkog odreda, koji je gotovo u isto vrijeme, 10. listopada, nakon formiranja u selu Bijela u Slavoniji, krenuo prema Kalniku, četa je neprestano vodila borbe s ustašama, domobranima, Nijemcima i jedinicama njemačke vojne policije.

Putem za Kalnik četa je izvršila nekoliko manjih akcija: likvidirala je domobransku posadu na željezničkoj stanici u Ključu; na istom mjestu izvela je manju diverziju pruge; zatim je zapalila željezničku stanicu u Zaboku, napala Đurmanec i vodila nekoliko borbi oko Marije Bistrice.¹

Osim nekih manjih, Žumberačka četa izvršila je i jednu veću akciju na Ivanec. Evo što se o tome kaže u Operativnom izvještaju štaba II. op. zone G. Š. H. od 3. XII. 1942.:

»10. XI. izvršili napad na kotarsko mjesto Ivanec. Napad je potpuno uspio. Rudnik je bio razoružan od jedne naše čete, u rudniku je bilo 25 domobrana, koji su razoružani. Zaplijenjen je 21 karabin, jedna duplica, 1 pištolj i ostalog ratnog materijala. Zaplijenjeno je u blagajni 440.000 kuna. Uništena je električna centrala, uništene su glavne pumpe, kancelarije i 16 pisanih strojeva, šteta se računa na više od 30 milijuna. Održan je govor rudarima, koji su vraćeni svojim kućama, pošto je rudnik privremeno onesposobljen.«

Poslije borbe za Ivanec četa se smjestila u vinogradima iznad Cerje Tužnog, da se odmori i izbjegne neprijateljsku potjeru koja je krenula za njom poslije borbe. Dva dana kasnije četa se u noći spustila na stanicu Cerje Tužno i tu izvršila poznatu akciju na vlak. Prema pričanju štefa Ivančića — učesnika u toj borbi — ona je izgledala ovako:

»Kad smo se približili željezničkoj stanici Cerje Tužno, kraj nas je u stanicu ulazio teretni vlak iz Lepoglave. Svi smo se bacili u jarak uz prugu da nas iz vlaka tko ne primijeti. Odmah je donesena odluka da se napadne vlak. Čim je vlak prošao, ustali smo i trčali prema stanici.

Začas smo bili na stanici, upali u prostorije i kraj prestrašenih namještenika i kočničara porazbijali sve naprave i uređaje. Drugi su zarobili strojovođu i naredili mu, pošto smo se svi ukrcali na vlak, da vozi. Vlak nas je odvezao do Vidovca.

¹ Sa Žumberačkom četom odlazi i Slavko Mrkoci. Bio je to mlad radnik, Skopjevac od 1941. Sudjelovao je u ustanku u Poznanovcu. Slavko Mrkoci poginuo je kao komandir čete i neustrašiv borac prilikom napada na Varaždinske Toplice. Proglašen Narodnim herojem.

Faksimil naslovne stranice »Glasa Hrvatskog Zagorja«. Izradio ju je nepoznati autor u Zagrebu, a u Tehniku ju je poslao drug Dragutin Saili.

Ispred Vidovca četa se iskrcala, i pošto je prije toga zapalila vagone, pustila prazan vlak punom brzinom prema Varaždinu.«

Zapaljeni vlak krenuo je u Varaždin, a četa pješice prema Kalniku. Kad je četa prvi put stigla na Kalnik, tamo još nije prispio Kalnički odred iz Slavonije, pa se vratila nazad u Zagorje. Putem je vršila manje akcije, likvidirajući pojedine ustaše, špijune i ostale neprijatelje.

Četa je tako, vršeći akcije, lijepo primljena i dočekan od naroda, ostala u Zagorju nešto više od mjesec dana, da bi potkraj listopada ponovo krenula na Kalnik, gdje je ušla u sastav Kalničkog odreda. Njen tako dugi boravak u Zagorju pokazuje ujedno i snagu Narodnooslobodilačkog pokreta, organizacije kojega se brinu da četa bude smještena, da ima osiguranu hranu i da je neprijatelj ne iznenadi.

U jednom pismu Marka Belinića od 23. listopada 1942. govori se o toj četi:

Glavnom štabu

Narodno-oslobodilačkih partizanskih odreda Hrvatske

Dragi drugovi!

Kao što je bilo stavljeno u zadatak Štabu II. Oper. zone, da formira jednu četvu, koja treba da krene u pravcu Ivančice u Zagorju, a nakon toga da produži put prema Kalniku, ta je četa odmah nakon našeg dolaska u žumberak formirana. O tome ste vjerojatno dobili obavijest od komandanta naše Zone. Ista se četa uspješno prebacila 9. o. mj. preko Save u Zagorje. S tom četom pošao je drug Štok. Ona je već imala i nekoliko okršaja sa neprijateljem. No kakav je bio rezultat borbi, još mi nije poznato, jer operativni izvještaj od druga Štroka nismo primili. Čuje se jedino to, da se vodila oštra borba kod Marije Bistrice i da partizani nisu imali nikakvih gubitaka. Također su vodili borbu kod Bedekovčine i krenuli prema Kalniku.

Istovremeno kad su se partizani prebacili u Zagorje, izvršila je jedna borbena grupa akciju na pruzi kod Vel. Trgovišta. Razrušena je pruga, i naletio je vlak. Razbijena je lokomotiva i 6 vagona. Ova grupa izvela je tu akciju zbog toga, da pomogne partizanima, jer su protiv njih kretale veće neprijateljske snage, a grupa je htjela da skrene neprijatelja u drugom smjeru. Ona je u tome momentano i uspjela. Ne znam, da li ste primili o tome izvještaj Štaba, t. j. komesara i komandanta naše Zone.

Pojavu partizanskih jedinica na ovom području neprijatelj je veoma ozbiljno shvatio, to više, što u borbi protiv njih nije postigao nikakav uspjeh. U noći između 1. i 2. listopada četa je napala Zaprešić i Zabok i nastavila dalje s akcijama, nanoseći neprijatelju na svakom koraku iznenadne udarce i teške gubitke, o kojima se mnogo govori u čitavom nizu neprijateljskih dokumenata.

U isto vrijeme, 15. listopada 1942., ubijen je omraženi ustaški krvnik tvorničar Janko Rukljač. Ova akcija, koju je organizirao Marko Mrkoci, imala je veoma veliko značenje za razvitak NOP u ovom kraju. Događaj se spominje u izvještaju župske redarstvene oblasti od 15. listopada :

»Danas oko 12 sati u podne ubijen je poznati tvorničar i pristaša Ust. pokreta u Poznanovcu, kotar Zlatar, iza svoje kuće na njivi Janko Rukljač, po nepoznatom počinitelju.«

Kalnički odred

Neposredno poslije boravka Zumberačke čete na području Zagorja prokrstarila su istim terenom dva bataljona Kalničkog partizanskog odreda.

U razvoju Narodne revolucije na području Hrvatskog Zagorja Kalnički je odred odigrao veliku ulogu. Osnovan je 10. listopada od Banijske proleterske čete i partizana iz slavonskih odreda u selu Bijela u Slavoniji. Na svom putu od Bijele do Kalnika odred je izvršio nekoliko usputnih akcija (Spišić-Bukovica, Šibenik, Ribnjačka, i t. d.), da bi se poslije prve ofenzive na Kalnik, u drugoj, sukobio s Francetićevom Crnom legijom.¹ Za vrijeme borbi sa Crnom legijom po grebenima Kalnika 9. studenog 1942. štab odreda donosi odluku da se probije prema Ivančici. Prvi pokušaj odlaska u Hrvatsko Zagorje nije uspio. Odred se zatim probio prema Bilogori, da bi se nakon kratkog vremena ponovo vratio na Kalnik. U studenom odred je s uspjehom izvršio nekoliko manjih akcija, a naročito one na pruži Križevci—Koprivnica i Koprivnica — Ludbreg. Osjetivši upornost i odlučnost Kalničkog odreda da se zadrži na ovom terenu, neprijatelj je postao sve više uznemiren, pa donosi odluku za akciju i poduzima ofenzivu na Kalnički odred 29. studenog 1942.

— ali udara u prazno. Saznavši da se priprema ofenziva štab odreda je odlučio da neopazice provuče odred s Kalnika na taj način, da 1. bataljon krene u Hrvatsko Zagorje, i to na područje Zagrebačke gore i njezinih sjeveroistočnih padina, 3. bataljon, komandant kojega je bio Stevo Došen, u pravcu jugozapadno od Varaždina, sa zadatkom da djeluje u kotarima Novi Marof, Ludbreg, Ivanec i Zlatar, kao i na obroncima Ivančice, dok je 2. bataljon bio upućen na zapadni dio Bilogore. Štab odreda nalazio se sa 1. bataljonom.

Nezavisno od te odluke štaba Kalničkog odreda, Povjerenstvo CK upućuje mu 26. studenom pismo u kojem se kaže:

»U vezi sa izvršenjem jednog veoma važnog zadatka, potrebno je da odmah po primitku ovoga pisma, sa najvećim oprezom prebacite jednu četu u Ravnice, opć. Veliko Trgovište. To je mjesto gdje su se partizani

¹ Francetić je u studenom 1942. zarobljen od partizanskih jedinica na Kordunu.

svojevremeno, prije akcije u Zaboku, odmarali. Tamo neka smjesta stupe u vezu sa drugom Francekom,¹ koji će isto biti obaviješten o njihovom dolasku, i on će ih spojiti sa drugom koji će se predstaviti »JA SAM RODA«. I on će im dati daljna uputstva.

Kod polaska na određeno mjesto kao i odlaska ne vršiti nikakve akcije, kako bi što više neopaženo došli i sa izvršenim zadatkom otišli. Sa ostalim snagama osigurajte put ka Kalniku.

Ovaj zadatak je vrlo hitan i veoma važan.«

Povjerenstvo CK KPH pripremalo je baš u to vrijeme akciju za oslobodjenje grupe sovjetskih oficira koji su se nalazili u njemačkom logoru sa slovenske strane rijeke Sutle. Akcija je povjerena partijskoj organizaciji u Klanjcu, i u njoj se naročito angažirao Milan Posavec-Roda. Izvršenje akcije ponešto se kompliciralo uslijed neprijateljske ofenzive na Kalnik i odlaska Kalničkog odreda u Zagorje.²

U međuvremenu je stigla sa Žumberka novoformirana četa Kalničkog odreda. Povjerenstvo CK upućuje komandi čete pismo u kojem objašnjava čitavu stvar i stavlja četi u zadatak da oslobodi sovjetske oficire. Oslobodjenje je pripremio Okružni komitet po uputi Povjerenstva CK.

Kratko vrijeme poslije toga »Borba« je, 23. prosinca 1942., izdala posebno izdanje posvećeno toj uspješnoj akciji. U uvodniku »Najljepša naša pobjeda« piše »Borba« :

Slava naših partizana još jednom će se — ljepše nego ikada do sada — pronijeti širom svijeta, a naročito širom bratskog Sovjetskog Saveza. O našim partizanima govoriće neprijatelji sa još većim ogorčenjem i strepnjom ; o njima će naša sovjetska braća govoriti riječima divljenja i bratske zahvalnosti, a sovjetske majke govoriće o njima, očiju punih suza-radosnica.

Hrvatski partizani izvojevali su najljepšu pobjedu naše vojske. Oni su, u Hrvatskom Zagorju, oteli iz njemačkog zarobljeništva, sa prisilnih zarobljeničkih radova, pet sovjetskih oficira. Oni su petorici sovjetskih boraca, koji su se borili za čast i slobodu svoje domovine i svih porobljenih naroda, dakle i našeg naroda — vratili čast i slobodu u bratstvu, na našoj oslobođenoj teritoriji. Oni će bratskoj Crvenoj armiji vratiti pet boraca, a sovjetskim majkama — pet sinova.

Naša oslobođena braća nalaze se na putu za Vrhovni štab Narodno-oslobodilačke vojske i partizanskih odreda Jugoslavije. Prolazeći kroz naše oslobođene krajeve, živeći kod nas, oni će vidjeti koliko naš narod voli sovjetsku domovinu; oni su već vidjeli i još će vidjeti kako naša herojska vojska ostvaruje svoje oružano, svoje nerazrušivo bratstvo sa

¹ Franjo Tuđman

² Vrlo je vjerojatno da dotada štab Kalničkog odreda nije ni dobio pismo Povjerenstva CK.

BORBA

ORGAN KOMUNISTIČKE PARTIJE JUGOSLAVIJE

Vanredno saopštenje

23 decembar 1942 g.

Najlepša naša pobjeda

Slava naših partizana još jednom će se — ljepša nego ikada do sada — proširiti širom svijeta, a naročito širom bratskog Sovjetskog Saveza. O našim partizanima govoriće neprijatelji sa još većim ozorečenjem i strepanjem: o njima će boreći u porobljenim zemljama javljati sa ushićenjem; o njima će naša sovjetska brata govoriti riječima divljenja i bratske zahvalnosti, a sovjetske majke govoriće o njima, očiju punih suza-radostnica.

Hrvatski partizani izvojevali su najljepšu pobjedu naše vojske. Oni su, u Hrvatskom Zagorju, oteli iz njemačkog zarobljeničtva, sa prisilnih zarobljeničkih radova, pet sovjetskih oficira. Oni su petoricu sovjetskih boraca, koji su se borili za čast i slobodu svojih otčina i svih porobljenih naroda, dakle i našeg naroda, — vratili čast i slobodu u bratstvu, na našoj oslobođenoj teritoriji. Oni će bratskoj Crvenoj armiji vratiti pet boraca, a sovjetskim majkama — pet sinova.

Naša oslobođena brata nalaze se na putu za Vrhovni štab Narodno-oslobodilačke vojske i partizanskih odreda Jugoslavije. Prolazeći kroz naše oslobođene krajeve, živeći kod nas, oni će vidjeti koliko naš narod vodi sovjetsku domovinu; oni su već vidjeli i još će vidjeti kako naša herojska vojska ostvaruje svoje oružano, svoje nerazrušivo bratstvo sa nepobjedivom Crvenom armijom. Oni će vidjeti, i još jednom će reći svijetu ko se u ovoj zemlji bori za slobodu naroda i za ispunjavanje dužnosti prema saveznicima. Oni će vidjeti kako mi umijemo da volimo i da se borimo.

Zarobili smo Francetića

Dvadesettričetog decembra oborena su dva aviona kod Slunja. Posada jednog aviona zarobljena je, dok se za posadom drugog aviona, kao i za samim avionom, još uvijek traga. Među zarobljenom posadom nalazi se izlogični ban lit. Jure Francetić, komandant Crnih lagira u Bosni, čovek koji je prema iskazima zarobljenih ustala, trebao ovih dana da postane ministar Pavlečevićevog domobranstva i celokupne Pavlečevićev „vojske sile“. Ban lit. Francetić je poznat iz bezbrojnih

pokolja Srba i partizanskih porodica u istočnoj Bosni i pokolja seljaka u selu Urjama kod Donjeg Vakufa te pokoljima seljaka u Malovanu, Janju, Piljevi iđ, Raabojnik. Francetić je pokušao da da otpor ali su ga partizani ranili i živog uhvatili. Sada će ovaj zlikovac, koji na duši nosi desetino hiljada mrtvih žena, dece i staraca, konačno platiti sve svoje zločine. „Neka znaju ti podlaci da neće pobedi od odgovornosti za svoje zločine, da ih neće mimoići osveta našeg naroda“ (Staljin).

Novi uspjesi Sovjetske ofanzive

Sovjetska ofanziva postigla je velike uspjeha još na jednom sektoru. Nemačkoj decembra ove godine Crvena armija otpočela je ofanzivne borbe na centralnom Donu, u oblasti između Voronjeza i Staljingrada. Probiti se preko istočne Donu, Crvena armija uspela je i probiti na njemačke linije i zaradila nekoliko stotina i do desetak kilometara, a jedinstvo — u širini od 100 km, u 500 kilometara mase, 1.900 mitraljeza, 28.000 topova — u širini od 30 km. Njemački paradiž, preko 10 miliona partizanskih mina, 10 miliona topovskih granata i mina za tenke, 70 radna stanica, 6.500 automobila, 30 motornih prikolica, 120 protivavionskih mitraljeza, preko 300 motornih aviona, 170 motornih letjelica, preko 300 aviona, od kojih 6 gradova, i mnogo više oružja i materijala.

Demanti Vrhovnog štaba NOV i POJ

Vrhovni štab NOV objavio je: „Sve što je nedavno objavio list 'Njujork Tajms' povodom borbe Draže Mihailovića protiv okupatora i o tobožnjim uspjesima njegovih četnika jeste najordinaranija izmisljotina. U Bosni i svim drugim krajevima Jugoslavije borbu protiv okupatora vodi Narodno-oslobodilačka vojska i partizanski odredi pod rukovodstvom Vrhovnog štaba N.O. Vojske, a ne Draža Mihailović i njegovi četnici. U Srbiji borbu protiv mađarskih i njemačkih okupatora vode uspješno naši partizanski odredi a ne četnici izdajnika Draže Mihailovića. Isto tako, četnici Draže Mihailovića nisu vodili nikakve borbe protiv Nemaca u Danilov Gradu, jer u Ormaj Gori nema ni jednog jedinog njemačkog vojnika. Tako se nalaze italijanske trupe s kojima Draža saraduje i od kojih je dobio vlast kao nagradu za borbu protiv N.O. Vojske i partizanskih odreda. Što se tiče bojeva oko Kopaonika, nikom nije poznato da su se ikada vodili ma kakvi bojevi između četnika Mihailovića i njemačkih okupatora. Naprotiv, saznanje se da su tačnu borbu vodili partizanski odredi protiv njemačkih okupatora, kojima su pomagali četnici Mihailovića. Ista na je da su četnici Mihailovića u Istočnoj Bosni stupili u sukob sa ustašama u selu Semčici, a ne u gradu Semčici, jer taj grad u Bosni uopšte ne postoji. Sve vesti „Njujork Tajmsa“ pojavljuju se kao rezultat fašističnih izmisljotina jugoslovenske vlade u Londonu. Svi oni koji sumnjaju u tačnost naših izvještaja pozivaju se da dođu na oslobođenu teritoriju, gdje će se na licu mesta uveriti o stvarnom stanju u našoj zemlji. Mi se nadamo da će naši saveznici primiti naš predlog, a na oslobođenoj teritoriji će im se na licu mesta pružiti mogućnost da konstatuju ko stvarno vodi borbu protiv okupatora u našoj zemlji“.

IZJAVA D-r S. KOSANOVIĆA

Član izvršnog odbora Samostalne demokratske stranke, dr. Sava Kosanović, ministar jugoslovenske vlade u Londonu, nedavno je na jednom zboru u Americi, govoreći o junačkoj borbi Crvene armije, podvukao junaštvo naših partizana i naše Narodno-oslobodilačke vojske koja vodi oslobodilački rat za slobodu našeg naroda. U svome govoru Sava Kosanović je sugerisao, osuđujući politiku šovinista nekih naših političara koji pokušavaju da razjedine naš narod. On je osudio sve one diplomate koji pokušavaju cepati jedinstvo našeg naroda u njegovoj borbi za slobodu. Izjava dr. Kosanovića samo potvrđuje raniju izjavu dr. Ivana Štamblića u sličnom smislu i sadržajnu radu izbegličke bande u Londonu.

Hrvatski partizani u Zagorju oslobodili su iz njemačkog zarobljeničtva pet sovjetskih oficira.

Uхваćen je vođa ustaške Crne legije, pukovnik Jure Francetić.

Crvena armija napredovala je 75 do 120 km. na frontu južno od Voronjeza, na srednjem Donu.

Vrhovni štab Narodno-oslobodilačke vojske i partizanskih odreda Jugoslavije, demantuje najnovije laži izdajničkih bjegunaca o tobožnjim borbama Draže Mihailovića protiv okupatora.

Dr. Savica Kosanović otkriva izdaju londonske izbegličke vlade.

Naši borci eborili su za posljednja četiri dana 4 ustaška aviona: dva kod Slunja, kada je uхваćen Francetić, i dva kod Sanskog Mosta.

Druga divizija zaplenila je u Duvnu: 6 bacača sa 700 mina, 150 pušaka, 6 teških i 9 lakih mitraljeza, 120 hiljada metaka, vagon i poštedera, 2 vagona žita i 1 pasulja, nekoliko vagona ostalih namirnica i 1 radio-stanicu.

Naši borci na položaju kod Sanskog Mosta uhvatili su 4 od 5 vreća hleba, koje su ustaški avioni bacili svom opsednutom garnizonu.

Faksimil naslovne strane posebnog izdanja »Borbe«. Ovo izdanje posvećeno je uspješnoj akciji zagorskih partizana u oslobađanju ruskih zarobljenika.

nepobjedivom Crvenom armijom. Oni će vidjeti, i još jednom će reći svijetu ko se u ovoj zemlji bori za slobodu naroda i za ispunjavanje dužnosti prema saveznicima. Oni će uvidjeti kako mi umijemo da volimo i da se borimo.

U isto vrijeme kreću dva bataljona Kalničkog odreda različitim pravcima kroz Zagorje. Prvi je bataljon na cesti Zagreb—Varaždin kod Bisaga uništio jedan kamion i putnički auto. Petog prosinca oko podne bataljon je preko Orešja i Podgorja stigao do Marije Bistrice, gdje se kod seljaka raspitao o posadi u Mariji Bistrici. Da bi lakše izvršili akciju na žandare u Mariji Bistrici, partizani su stavili na glave domobranske kape i tako nesmetano došli pred žandarmerijsku stanicu. Žandari su, naravno, bili iznenađeni i nespremni za otpor. Bili su razoružani bez borbe. U Mariji Bistrici bataljon je ostao jedan dan. Kad je 7. prosinca krenuo iz Marije Bistrice, za njim se odmah uputila u potjeru jedna satnija legionara iz Kašine. Na prostoru Mrzljaka, k. 823, bataljon se razvio za borbu s legionarima, koji su ga pratili u stopu. Teren za obranu bio je idealan. To su primijetili i legionari. Zastali su i neko vrijeme zadržali tu, a pred mrak su se vratili u Kašinu.

Uveče istoga dana bataljon je izbio na Rauchovu lugarnicu, na Zagrebačkoj gori. Jedna se patrola uputila prema Tomislavovu domu, odakle je ispalila nekoliko rafala prema Zagrebu, dok je ostali dio bataljona, osim osiguranja, odsjeo u lugarnici, koja je u to vrijeme služila za odmaralište njemačkih i ustaških oficira i podoficira. Jedna je četa razoružala stražu Pavelićevog šumskog gradilišta, na kojem je radila grupa mobiliziranih Srba. Neki od njih stupili su u odred.

Noću od 7. na 8. prosinca bataljon je krenuo preko Pila i Krušljeva prema Velikom Trgovišću. U teškom noćnom maršu bataljon se razdvajao i sakupio se tek sutradan u svitanje po obroncima iznad ceste Veliko Trgovišće—Ključ—Luka, iznad sela Žeinci. Cestom i prugom ispod položaja bataljona neprestano su se kretali vlakovi i kamioni s neprijateljskim vojnicima. Oko podne 8. prosinca dio bataljona otvorio je vatru na jedan od kamiona. Nekoliko minuta poslije toga krenule su prema položajima bataljona od Zaboka neprijateljske snage tri do pet puta nadmoćnije od partizanskih snaga. Čitavo poslije podne na prostoru sela Družilovca i Ravnica vodila se žestoka borba između bataljona i neprijatelja koji je napadao. Pred noć je lijevo krilo bataljona, pod komandom Stojana Komljenovića—»Čoke«, poduzelo protivnapad u pravcu sela Gregurovec—Ravnice i odbacilo neprijatelja prema Velikom Trgovišću. Kad je pala noć, neprijatelj se povukao u Veliko Trgovišće i Zabok. Pošto se skupio, bataljon je krenuo u selo Oratje, gdje je i prenoćio. Poslije borbe komesar odreda je s ranjenicima i osiguranjem krenuo pravcem Krapina—Ivančica—Kalnik. Dvije se grupe nisu više spojile sve do dolaska jedne i druge na Kalnik. Devetog prosinca poslije podne, oko 1,5 km južno od Krapinskih Toplica, neprijatelj je napao bataljon s komu-

nikacije Veliko Trgovišće—Gubaševo—Krapinske Toplice. Došlo je do kratke, ali oštre borbe, u kojoj se glavnina bataljona, unatoč ustaškim tenkovima, uspjela probiti preko ceste Veliko Trgovišće—Krapinske Toplice i produžiti put prema Ivančici. Grupa od oko 40 boraca s komandantom odreda ostala je odsječena i opkoljena u području sela Jasenovac. U šumi južno od Jasenovca grupa partizana je očekivala napad. No zahvaljujući slučaju, znatno premoćniji neprijatelj nije prilazio položajima. U samo svitanje 10. prosinca bataljon je prošao ispred Krapine i prebacio se na jugoistočne padine Strahinjšćice. Noću 10. prosinca, bataljon je krenuo, preko zaseoka Donji Kamenički i šume Sekolje, prema Veterničkom Golubovcu. Prolazeći šumom kroz jedan duboko usječeni put bataljon je pred sobom primijetio neko svjetlo. Prema riječima vodiča, to je morala biti lugarnica. Čelo kolone nije prošlo ni stotinu metara, kad je netko naglo povikao: »Stoj, tko ide!« Mate Jerković je hladnokrvno odgovorio : »3. domobranska satnija, natporučnik Ivanković«. Poslušivši se tim lukavstvom bataljon je prošao kroz neprijateljski raspored bez borbe.

Grupa koja se kretala s komesarom odreda razbila je u selu Prigorec kod Ivanca domobransku patrolu koja joj se ispriječila na putu. Isto tako, na mostu preko Bednje kod Margečana, neprijateljska zasjeda pobjegla je odmah nakon nailaska spomenute grupe. Na pruzi Zagreb—Varaždin, kod sela Presečno kraj Novog Marofa, predala se domobranska posada jednog bunkera.

Put III. bataljona Kalničkog odreda bio je približno sličan putu I. bataljona. Prvu borbu bataljon je imao nedaleko od ciglane kraj Novog Marofa. Poslije borbe kod Marofa bataljon je u jednom maršu produžio prema Zajezdi, gdje je uništio električnu centralu i kompresor, te na taj način onesposobio rudnik za daljnje korištenje. Isto je tako onesposobljen rudnik u Gotalovcu. U svom daljnjem nastupanju bataljon je očistio od ustaša i žandara područja kotara Ivanec i Zlatar. Pod pritiskom velikih neprijateljskih snaga, u neprestanom čarkanju s neprijateljem, i jedan i drugi bataljon povukli su se na Kalnik.

U izvještaju štaba II. operativne zone NOV i PO Hrvatske br. 43. od 16. I. 1943. polit, komesaru NOV i PO Hrvatske kaže se o ovim borbama :

»Nakon dva uzastopna pokušaja neprijateljske ofenzive na naš odred (misli se na Kalnički odred, prim, red.), da ga unište ili rasprše s njegovog terena, neprijatelj je dosta brižno i veoma tajno pripremao novu ofenzivu, koja je započela 29. XI. 1942. Uslijed slabe obavještajne službe, štab odreda saznao je za ovu ofenzivu tek 28. XI. i odmah donio odluku da Odred po bataljonima krene u slijedećim pravcima: I. bataljon s komandantom i komesarom Odreda u pravcu Zagreba, II. bataljon sa zamjenikom komesara odreda u pravcu Bilogore, III. bataljon s jednim članom Varaždinskog O. K. i obavještajnim oficijom u pravcu Ivančice. Takav zaključak donijet je na osnovu naređenja našeg štaba.

Neprijateljska ofenziva promašila je, dakako, kao i obično, a naš se odred, boreći se, povećao i zarobio novog oružja. Put I. bataljona završio je s potpunim uspjehom, makar je neprijatelj uspio da ga na povratku razbije u nekoliko grupa. Naše jedinice provele su desetak dana u srcu Zagorja. Tom prilikom održan je miting u Mariji Bistrici, Kolarcu, Lazu, Šagudovcu i Sv. Matiji.

Inače narod je naše borce vrlo lijepo dočekaao. Nigdje nije bježao pred našim borcima, častio ih je i lijepo se ophodio prema drugovima. Iako dotada u mnogim selima nije bilo partizana, narod je naše drugove smatrao kao svoje znance, na bazi: »Ah, vi ste siromahi kak i mi«. Za ilustraciju kako je narod primao naše borce navodimo slijedeće: 8. XII.

1942. gonili su ustaše naše borce s tenkovima, oni su se povlačili pod neprekidnom vatrom iz brda na brdo iscrpljeni i gladni. Narod ih je dočekivao, noseći iz kuće kruha i vina i nudio da se okrijepe.«

A što je o tome pisao neprijatelj, najbolje se vidi u izvještaju I. domobranskog zbora od 2. XII. 1942. :

»2. XII. 1942. godine oko 16 sati skupina od navodno 200 partizana ušla je u Mariju Bisticu, gdje se zadržala do 5 sati 3. XII. i spalila općinsku i poštansku pismohranu i uzela nešto hrane, potom se povukla u šumarke u sjeveroistočnom smjeru. Iz Novog Marofa, Ludbrega i Križevaca upućene su čete za progon ove skupine.

U toku 7. XII. vršen je progon partizana u okolici Klanjca. Obuhvatnim napadajem oklopnog sklopa kod s. Tuhelj potpuno su raspršeni partizani. Partizanski gubici: oko 60 mrtvih (30 izbrojana), a ostatak se traži po zemljištu. Zarobljena je 1 partizanka i 4 partizana. Zaplijenjeno je mnogo domobranskih i ustaških odijela, gunjeva, pušaka (1 par strojnih samokresa), streljiva, strojopisa i šapirograf, što pokazuje, da su partizani potpuno demoralizirani i da traže spas u bijegu u građanskim odijelima, u koja su se presvukli. Uzmak partizana je uslijedio uglavnom u smjeru Krapina—G. Jesenje.

Progon se nastavlja.«

Koliko neprijatelj pretjeruje, najbolje se vidi iz daljnjih podataka.

»Ukupno u borbama 6. i 7. XII. partizani su oko Klanjca i Vel. Trgovišta imali 84 mrtva i 12 zarobljenih. Naši gubici : 7 mrtvih (1 ustaša) i 17 ranjenih (2 ustaše).«

O borbama III. bataljona neprijatelj je zabilježio u izvještaju I. domobranskog zbora od 1. XII. 1942.:

»1. XII. 1942. godine partizani su napali rudnik Zajezda (5 km s. z. od Budinščine), radnike pustili, a pogonsku središnjicu uništiti i odnijeli 37.258 kuna, te veću količinu eksploziva. Osim toga napadnut je i kame-nolom Gotalovec (3 km s. od Budinščine), a mala skupina pojavila se i u s. Ivanečka Željeznica (4 km j. i. od Ivanca).«

Borbe Kalničkog odreda na tom području bile su značajne. To je prvi put da su Zagorjem prokrstarile veće partizanske formacije poslije žumberačke čete.

Tako je Zagorje dočekalo prosinac g. 1942. u previranju. Sistematski rad Partije na razvijanju ustanka, obavještavanje o događajima i njihovo tumačenje, naročito preko »Glasa Hrvatskog Zagorja«, uspješno krstarenje partizanskih jedinica, sve su to okolnosti koje su imale prvo-razredno značenje.

Narodnooslobodilački pokret prodire i obuhvaća nova sela. Zanimljiv je u tom pogledu zaselak prozvan »Republika«. Radi se o selu Gregurovec u Pregradskom kotaru. U zaseoku su živjele i danas još žive tri obitelji : Ljudevita Plećka, Miška Mihaljeka i obitelj njegova zeta Alojza. Zaselak je tako smješten, da se iz njega lijepo vidi cesta koja vodi iz Velikog Trgovišća i Zaboka u Krapinske Toplice i Pregradu. U zaseoku su se zadržavali politički radnici i održavale se sjednice. Ni odrasli ni djeca nikada nikome nisu o tome kazali ni jedne jedine riječi. Kako u tom zaseoku nikada nije bilo ni izdaja, ni bilo kakvih neprijateljskih ispada, prozvan je »Republika«. To ime još i danas nosi.

Osjećajući takvu situaciju, ustaše nastoje da politički djeluju. U Krapini je 29. studenog održao govor sam ministar postrojnik i doglavnik Ljudevit Šolc. On je ponavljao stare parole koje su imale izvjestan utjecaj u proljeće g. 1942., no one su, pod snagom događaja, postale sada još praznije i neefikasnije. Nakon počinjenih zvjerstava, tjeranja na rad u Njemačku, tjeranja ljudi u vojsku, ustaška vlast nije više mogla računati na neki veći utjecaj na nara.

Dvadeset drugog studenog ustaše hapse grupu komunista u Krapini, nakon strahovitog mučenja izvode je u Zagrebu pred »prieki sud«.

0 ovom je suđenju pisao ustaški »Hrvatski narod« od 23. I. 1943.:

SMRTNE OSUDE POKRETNOG PRIEKOG SUDA

Zagreb, 22. siječnja. Iz Ministarstva unutrašnjih poslova pod brojem 7448 izdan je ovaj oglas :

Po pokretnom priekom sudu u Zagrebu, dana 20. siječnja 1943. osuđeni su na kaznu smrti strijeljanjem :

Opt. Stjepan Kovačec, rkt. vjere iz Jesenjola, 33 godine star, neoženjen ;

Opt. Stjepan Nežmahen, rkt. vjere iz Krapine, 48 godina star, oženjen, otac 1 djeteta;

Opt. dr. Petar Richter, rkt. vjere iz Radoboja, 28 godina star, oženjen i

Opt. Ivan Božić, rkt. vjere iz Brdovca, 32 godine star, oženjen.

što je Stjepan Kovačec, počam od mjeseca srpnja 1942., bio član komunističke stranke, član kotarskog komunističkog komiteta i sekretar općinskog komiteta u Đurmancu, kao jedne trojke; što je organizirao i vodio komunističke sastanke, na kojima je zaključivao glede daljnjeg organiziranja i sakupljanja narodne pomoći i oružja; što je vršio sabotažu rušenjem žične željeznice ugljenokopa Mirna, prekidanjem nje-

mačkog brzoglasnog vođa, dizanjem u zrak željezničkog mosta kod Đurmanca, spajanjem električnog voda sa željezničkim tračnicama u Đurmancu, svrhom ubijanja vlakovođe električnom strujom; nadalje što je bio i sam vođa jedne grupe za sabiranje narodne pomoći, te opetovano davao sam, a i sabirao od drugih novčane prinose, da nabavi jednu vojničku pušku sa nabojima; što je izdavao naloge Branku Gretiću, Leopoldu Horvat i Franji Čkalec članovima komunističkog komiteta da presieku njemački brzoglasni vod i što je još u vrijeme od 21. rujna 1942. posjedovao jednu vojničku pušku sa sto naboja, te konačno što je skupa sa Stjepanom Nežmahen i dr. Petrom Richter, propustio prijaviti vlastima ostale poznate komuniste i partizane, kao i njihov protudržavni rad

Što je Stjepan Nežmahen, kao komunistički simpatizer, davao hranu komunisti Slavku Leskovaru iz Zagreba i sa ovim kao i delegatom komunističke partije Petrom Richterom organizirao odbor za sakupljanje narodne pomoći i preuzeo ulogu blagajnika za Krapinu, te što je opetovano davao sam u tu svrhu novčane priloge i takove sabirao od drugih, te konačno što je propustio prijaviti vlastima poznate mu komuniste i partizane, kao i njihov protudržavni rad.

Što je dr. Petar Richter, kao komunistički simpatizer jednog točnije neustanovljenog dana u proljeće 1942. u Krapini, sa delegatom komunističke partije iz Zagreba, Augustom Herceg, organizirao odbor za narodnu pomoć u Krapini, te opetovano davao sam novčane priloge u tu svrhu i što nije prijavljivao vlastima protudržavni rad drugih poznatih mu komunista i partizana.

Što je Ivan Božić, opetovano davao novčane iznose za narodnu pomoć.

Smrtna kazna izvršena je nad Stjepanom Kovačecom u zakonskom roku, a milošću Poglavnika smrtna kazna je pretvorena Stjepanu Nežmahenu i dr. Petru Richter u doživotnu tešku tamnicu, a Ivanu Božić na dvadeset godina teške tamnice.

Zagreb, dne 21. siječnja 1943.

Iz Ministarstva unutrašnjih poslova

Dvanaestog prosinca 1942. uputilo je Povjerenstvo CK Okružnom komitetu Krapina dva pisma. U prvom se ističe, da je potrebno čvrsto se povezati s rudarima i nastojati iz njihove sredine naći jednog druga za Okružni komitet. U drugom, Povjerenstvo javlja da šalje druga Bracu¹

¹ Radi se o Stjepanu Ivekoviću. Iveković je rođen 1911. Po zanimanju pravnik. Prije rata pripadao naprednoj omladini. Kao prvoborac obavlja u NOB razne funkcije. Bio je zamjenik komandanta Zagorskog partizanskog odreda, komesar Zapadne grupe POH-a, šef POG-a za sjevernu Hrvatsku. Nosilac je Spomenice 1941. Poslije Oslobođenja obavlja visoke vojničke dužnosti, te je demobiliziran u činu pukovnika. Izabran je za narodnog poslanika Sabora NR Hrvatske za izborni kotar Klanjec, član Revizione komisije CK SKH i Izvršnog vijeća NRH.

IZ MINISTARSTVA UNUTARNJIH POSLOVA

Broj: 7410.

Zagreb, dne 21. siječnja 1943.

OGLAS

Po pokretnom priekom sudu u Zagrebu, dana 20. siječnja 1943. osuđeni su na kaznu smrti strijeljanjem:

Opt. Stjepan Kovacec, rkt. vjere, iz Jesenjola, 33 godine star, neoženjen;

Opt. Stjepan Nežmahen, rkt. vjere, iz Krapine, 48 god. star, oženjen, otac

1 djeteta;

Opt. Dr. Petar Richter, rkt. vjere, iz Radoboja, 28 god. star, oženjen i

Opt. Ivan Božić, rkt. vjere, iz Brdoeva, 32 god. star, oženjen.

Što je **Stjepan Kovatec**, počev od mjeseca srpnja 1942., bio član komunističke stranke, član kotarskog komunističkog komiteta i sekretar obcinskog komiteta u Djurmancu, kao jedne trojke; što je organizirao i vodio komunističke sastanke, na kojima je zaključivao glede daljnjeg organiziranja i sakupljanja narodne pomoći i oružja; što je vršio sabotazu rušenjem žične željeznice ugljenokopa „Mirna“, prekidanjem njemačkog brzoglasnog voda, dizanjem u zrak željezničkog mosta kod Djurmance, spajanjem električnog voda sa željezničkim tračnicama u Djurmancu, svrhom ubijanja vlakovode električnom strujom; nadalje što je bio i sam vođa jedne grupe za sabiranje narodne pomoći, te opetovano davao sam u i sabirao od drugih novčane prinose, da nabavi jednu vojničku pušku sa nabojima; što je izdavao naloge Branku Gretić, Leopoldu Horvat i Franji Skele, članovima komunističkog komiteta, da presjeku njemački brzoglasni vod i što je još u vrijeme 21. rujna 1942. posjedovao jednu vojničku pušku sa sto nabojja, te konačno što je, skupa sa **Stjepanom Nežmahen** i **Dr. Petrom Richter**, propustio prijaviti vlastima ostale poznate komuniste i partizane, kao i njihov protudržavni rad.

Što je **Stjepan Nežmahen**, kao komunistički simpatizer, davao hranu komunisti Slavku Leskovaru iz Zagreba i sa ovim, kao i delegatom komunističke partije, Petrom Richterom, organizirao odbor za sakupljanje narodne pomoći i preuzeo ulogu blagajnika za Krapinu, te što je opetovano davao sam u tu svrhu novčane priloge i takove sabirao od drugih, te konačno što je propustio prijaviti vlastima poznate mu komuniste i partizane, kao i njihov protudržavni rad.

Što je **Dr. Petar Richter** kao komunistički simpatizer, jednog točnije ne ustanovljenog dana u proljeću 1942. u Krapini, sa delegatom komunističke partije iz Zagreba, Augustom Hereeg, organizirao odbor za narodnu pomoć u Krapini, te opetovano davao sam novčane iznose u tu svrhu i što nije prijavio vlastima protudržavni rad drugih poznatih mu komunistu i partizana.

Što je **Ivan Božić** opetovano davao novčane iznose za narodnu pomoć.

Smrtna kazna izvršena je nad **STJEPANOM KOVAČECOM** u zakonskom roku, a milošću **POGLAVNIKA** smrtna kazna je pretvorena **STJEPANU NEŽMAHEN** i **Dr. PETRU RICHTER** u doživotnu tešku tamnicu, a **IVANU BOŽIĆ** na dvadeset godina teške tamnice.

IZ MINISTARSTVA UNUTARNJIH POSLOVA

za člana OK. U pismu se dalje kaže : »Ne čekajući povratak druga Crnog¹ raspravite sa drugom Bracom stanje u vašem okrugu i poduzmite mjere za poboljšanje rada vaših partijskih organizacija. O mjerama koje ste poduzeli izvijestite nas prvom poštom.«

Nešto kasnije, 30. prosinca, Povjerenstvo CK stavlja u zadatak Okružnom komitetu Krapina da uspostavi direktnu vezu sa susjednim okružnim komitetima — Zagreb i Varaždin — radi izmjene obavještenja, štampe i iskustava.

Već prije se vratio iz Slavonije Marko Mrkoci, koji djeluje u Zlatarskom kotaru, a zatim u Zagorje dolaze i drugi partijski aktivisti, Josip Kolar i Ivica Gretić. Time su znatno ojačani partijski kadrovi i stvoreni uslovi da se pride osnivanju novog, potpunog Okružnog komiteta. Sa žumberka se vratila i Tonka Mrkoci i počela okupljati žene.

Okružno partijsko savjetovanje

Šestog i sedmog veljače 1943. održano je na Hrsovom bregu³ partijsko savjetovanje za Okrug Krapina, na kojem je prisustvovalo 15 delegata iz čitavog okruga⁴, a u ime Povjerenstva CK Ivo Marinković-Slavko⁵. Do savjetovanja je došlo na inicijativu Okružnog komiteta Krapina, a imalo je značaj partijske konferencije.

Na savjetovanju je razmotren čitav niz političkih i organizacionih problema. Ono je održano u vrijeme kad su sistematskim i upornim radom, često naoko sitnim, stvoreni politički i organizacioni uslovi da se odlučno pristupi dizanju općeg narodnog ustanka. Primjer Zagorja veoma dobro ilustrira jednu misao druga Tita izrečenu na proslavi 10-godišnjice X. korpusa zagrebačkog u Bjelovaru. Drug Tito je prilikom zdravice, govoreći o svom ranijem revolucionarnom radu, istakao, kako sitan, ali sistematski i uporan rad, ako se provodi pažljivo i s ljubavlju, može dovesti u novim uslovima do ogromnih rezultata.

¹ Josip Tucman-Crni nalazio se tada na partijskom kursu u Lici. Povjerenstvo CK uputilo je ovo pismo Franji Tuđmanu.

² Rođen je 1919. u Putkovcu, kotar Krapina. Četiri razreda srednje škole svršio u Krapini 1934., a grafički zanat od 1935. do 1939. u Zagrebu. 1935. počeo u Zagrebu s aktivnim društveno-političkim radom u Savezu grafičke omladine, a zatim u URSS-ovim sindikatima i Stranci radnog naroda. 1938. postaje član SKOJ-a. Za vrijeme NOB obavljao razne političke i vojno-političke dužnosti: sekretar OK Krapina, sekretar divizijskog komiteta 32. divizije, politički komesar Zagorske brigade, Zapadne grupe odreda, te 32. divizije, a na početku 1945. postaje član Oblasnog komiteta KPH za Zagrebačku oblast. Nosilac »Partizanske spomenice«, odlikovan Ordenom za hrabrost, Partizanskom zvijezdom, Ordenom zasluga za narod i Ordenom bratstva i jedinstva. Poslanik Savezne narodne skupštine.

³ Selo Ravnice, kotar Klanjec.

⁴ Osim kasnije izabраниh članova OK, savjetovanju su prisustvovali Franjo Tuđman, Milan Posavec, Ivan Bogović i drugi.

⁵ Narodni heroj, poginuo ubrzo poslije svog povratka u Zagreb herojskom smrću.

Baš to se zbilo u Zagorju; doduše ne još u vrijeme savjetovanja, ali neposredno poslije njega. Učesnici savjetovanja osjećali su to više revolucionarnim instinktom nego na osnovu brojaka. To se najbolje vidi iz telegrama upućenih CK KPH i CK KPJ. Ocjenjujući pravilno snage NOP-a u Zagorju i mogućnosti njegovog naglog širenja, u njima učesnici savjetovanja preuzimaju kao neposredan zadatak dizanje općeg narodnog ustanka.

Telegrami glase :

»Drugarskom CK KPH

Dragi drugovi!

Svijesni slabosti naših part, organizacija i nedostatnog našeg rada na mobilizaciji ovog dijela Hrv. Zagorja u NOB-u, obećajemo da ćemo uložiti sve svoje snage na učvršćenju part. org. i pod Vašim rukovodstvom proširiti narodni ustanak u sve kotare našeg okruga.

Primate naše plamene komunističke pozdrave.

Učesnici savjetovanja
Krapinskog okruga«

»Drugarskom CK KPJ

Dragi drugovi !

Ponosni na boljševičko rukovodstvo naše Partije, na naš herojski CK KPJ, koji pod vodstvom druga Tita uspješno vodi pravednu borbu naših naroda za oslobođenje od mrskih okupatora i njihovih slugu ustaša i četnika, obećajemo da ćemo još intenzivnije poraditi na mobilizaciji hrvatskih masa i organiziranju narodnog ustanka u našem okrugu, i šaljem Vam naše plamene komunističke pozdrave.

Učesnici savjetovanja
Krapinskog okruga«

Savjetovanje je prošlo u vedroj, optimističkoj atmosferi. Na dnevnom redu bile su ove točke :

1. Organizaciono stanje; 2. Politička situacija; 3. NOO-i i AVNOJ; 4. Partizani i udarne grupe; 5. SKOJ i USAOH; 6. AFŽ; 7. Agit-prop; 8. Razno; 9. Formiranje OK.

Uzimajući riječ odmah u početku. Ivo Marinković je istakao da savjetovanje treba da bude prekretnica u radu partijske organizacije u okrugu. Mobilizacija seljaka u Narodnooslobodilačku vojsku i razvijanje partijske organizacije dva su neposredna zadatka. Kasnije, u diskusiji, Ivo Marinković je naglasio potrebu da se partijske organizacije očiste od svih oportunističkih, da se povežu s novim, borbenim članovima, da se posveti pažnja podizanju ideološkog nivoa članova. Organizacije treba da žive pravim partijskim životom.

Pregled o organizacionom stanju partijske organizacije podnio je Josip Tucman, o narodnooslobodilačkim odborima i Agit-propu Stjepan Iveković, o SKOJ-u i SMG (Savez mlade generacije) Josip Kolar, o AFŽ-u Marko Mrkoci.

Kotar Klanjec: Partijske organizacije postojale su u Klanjcu, Luci (obnovljena), Dubrovčanu (obnovljena), Ravnicama (vrlo aktivna, povezana s okolnim selima). Postojao je Kotarski komitet¹. U kotaru je bilo šest NOO-a, a četiri su bila u osnivanju.

Kotar Pregrada: Kotarskog komiteta nije bilo, a postojala je jedna partijska organizacija — Krapinske Toplice.² U kotaru je postojao jedan NOO, a tri su bila u osnivanju.

Kotar Krapina : Ujesen godine 1942. pohapšeno je u tom kotaru 30 pripadnika NOP-a, među njima i neki članovi Partije. Na savjetovanju je to konstatirano i istaknuto da ima povoljnih izgleda za rad. Prije hapšenja postojala je partijska jedinica od 7 članova, od kojih je bio formiran Mjesni komitet Krapina i Kotarski komitet.

Kotar Zlatar: Govoreći u izvještaju o tom kotaru, Josip Tucman je istakao veliku tradiciju što je tu ima radnički pokret. Postojao je Kotarski komitet, a četiri člana Okružnog komiteta bila su iz tog kotara. Poslije poraza u svibnju 1942. rad je prestao sve do povratka Marka Mrkocija. Do konferencije su obnovljene i osnovane ove organizacije : tri partijske organizacije u općini Mače, dvije partijske u općini Lohor, dvije organizacije u općini Bedekovčini i jedna u Hrašćini Trgovišću. U kotaru je bilo jedanaest NOO-a.

U vrijeme savjetovanja bila su u Okrugu Krapina 52 člana Partije.

U Okrugu je postojala jedna skojevska jedinica sa pet članova, a u posljednja dva mjeseca bilo je osnovano deset odbora SMG.³ Radila su i dva odbora AFŽ-a, a tri su bila u osnivanju.

Govoreći o udarnim snagama Josip Tucman iznosi da su izvršene ove veće akcije: dvaput je srušena pruga, i u toj prilici prevaljene dvije lokomotive i tri vagona, razrušena je žičana željeznica u rudokopu Radoboj, ubijena su dvojica ustaša i zaplijenjeno 700 kg pšenice.

U vrijeme savjetovanja postojale su četiri omladinske udarne grupe.

Stjepan Iveković govorio je u svom izvještaju o uspjehu propagande OK Krapina. Do savjetovanja Tehnika je izdala 11 brojeva »Glasa Hrvat-

¹ U prvom Kotarskom komitetu KPH Klanjec nalazili su se Stjepan Iveković (kao sekretar), Josip Milčić, Franjo Plečko, Ivan Bogović, Milan Posavec, Franjo Tudman, Mirko Pavliša i Juraj Plečko. U toku rata sekretari toga komiteta bili su još Ivan Bogović, Ruža Keršovani, Milan Posavec, Zdenka Sladović i Franjo Hlad. Članovi komiteta su još bili Josip Lovrek, Miško Berislavić, Ankica Berislavić, Franjo šoštar, August Bartol.

² Organizacija je imala 9 članova; u izvještaju je istaknuta njena aktivnost. U njoj su bili Jaša Jureković, Slavko Petak, Ivan Halapir, Janko Halapir, Josip Sinković i drugi.

³ Odbore je osnovao Josip Kolar-Matek. Rođen 13. XII. 1923. u Zagrebu. Učesnik NOP-a od 1941., kada je i primljen za člana Partije. Član i sekretar Okružnog komiteta SKOJ-a u Zagrebu, Krapini i Varaždinu 1941—1944. Član OK KPH Krapina od 1943., od 1944. do oslobođenja organizacioni sekretar OK KPH Krapina. Narodni poslanik Savezne narodne skupštine. Nosilac je Spomenice 1941., Ordena za hrabrost, Zasluge za narod XI. reda, Bratstva i jedinstva II. reda.

skog Zagorja«, 7 brojeva »Vijesti partizanskog radija«, 2 biltena Vrhovnog štaba, 12 brošura¹, više raznih letaka.²

Na savjetovanju je izabran novi Okružni komitet KPH Krapina, u koji su ušli : Josip Tucman, kao politički sekretar, Marko Mrkoci, kao organizacioni sekretar, Stjepan Iveković, Ivica Gretić, Josip Kolar, Gabro Jug, August Bartol, Janko Halapir i Tonka Jurin.a

Za daljnji razvitak Narodnooslobodilačke borbe u Zagorju savjetovanje je imalo ogromno značenje. Ono je riješilo niz dugo neriješenih organizacionih pitanja, na njemu su postavljeni točni zadaci, ukratko, stvoreni su uslovi za brz i sistematski revolucionarni rad.

U organizacionom pogledu ustanak je, kao što se vidi iz iznijetih podataka, bio još u povojima. Ali, iako malobrojni, kadrovi su bili prekaljeni. Neuspjeh u svibnju 1942., koji je stvorio nepovoljne uslove, postepeno se pretvara u borbenu tradiciju na kojoj se dalje gradilo. Politička situacija potpuno se izmijenila. U svibnju 1942. narod mnogih zagorskih sela nije ni znao za partizane, brkajući ih sa četnicima, a i »balk komunizma« odigrao je izvjesnu ulogu. Na početku godine 1943.

o Narodnooslobodilačkoj borbi znalo se prilično. Polako je u narod prodirala svijest o vojsci koja se bori za slobodu i za bolji život, široki slojevi zagorskih seljaka počeli su gledati na NOB kao na »borbu protiv gospode uopće«, što je nešto kasnije bio neobično važan faktor za masovno pristupanje Zagoraca u NOB. Tome je pridonijela i odluka o puštanju zarobljenih domobrana, koji su došli svojim kućama i više se nisu vraćali u jedinice. Veoma značajnu ulogu odigrala je, bez sumnje, i borba partizanskih jedinica u drugim krajevima, kao i pobjeda Crvene armije kod Staljingrada.

Odlazak grupe boraca na Kalnik

Odmah poslije savjetovanja Okružni komitet počeo je realizirati postavljene zadatke: brzo i smjelo jačanje partijskih organizacija, oštar kurs na upućivanje simpatizera i aktivista u partizane i što više akcija na terenu, tako da neprijatelj bude na što više mjesta neprestano uznemiravan. Trebalo je i što hitnije formirati kotarska rukovodstva.

¹ Dimitrov: O kadrovima; Manuilski: Staljin, veliki teoretičar komunizma; Proleter 14—15; Pjesme grmečkih partizana; Tito: Međunarodni značaj NOB u Jugoslaviji i zamaskirane izdajice; Moskva nama i o nama; Pjesme borbe; Konspiracija; Organizacija narodne vlasti; Reakcionarno vodstvo HSS-a; Staljin: Nacionalno pitanje i o nacionalnom pitanju u Jugoslaviji.

² Letak štaba Zagorskog partizanskog odreda zagorskim seljacima, letak »Svim rodoljubima«, letak »Hrvatski vojnici, podoficiri i oficiri«, »Poziv jugoslavenskih oficira«, »Ženama Jugoslavije«, letak OK Krapina, Okružnica AVNOJ-a »Svim NOO-ima«.

³ Osim spomenutih, bili su u toku rata članovi OK KPH : Cvijeta Huis, Franjo Tuđman, Matija Bogović, Boris Majer, Ivan Jadan, Ivica Kranželić, Drago Rafaj, Gabrijel Vragović i Janko Čajko.

Članovi Okružnog komiteta preuzeli su zadatke po sektorima rada i po kotarima. Josip Tucman odlazi u kotar Pregradu¹, Marko Mrkoci u Zlatar, Ivica Gretić u Krapinu, Stjepan Iveković u Klanjec. Osnivaju se općinski komiteti. U travnju je osnovan Općinski komitet u Maču². Za kratko vrijeme počele su odlaziti na Kalnik grupe dobrovoljaca, uglavnom mladića. Prva takva grupa otišla je iz Klanječkog u Krapinskog kotara, a jedna grupa mladih ljudi krenula je iz Zlatara. Iz Krapinskog kotara otišli su omladinci iz Putkovca i Prigorja³.

Zbog hapšenja u Zlatarskom kotaru grupa se zadržala neko vrijeme na području kotara Krapina i Pregrada. Ostala je prikriivena u Oratju kod Tereze Bednjane, u Krapinskim Toplicama kod Ivana Halapira, u Klokovcu kod Jaše Jurekovića i Janka Halapira. Prije odlaska grupa je ubila jednog špijuna i jednog tabornika teže ranila.

Od zagorskih partizana osnovana je na Kalniku Zagorska četa; kasnije je ona prerasla u bataljon »Matije Gupca«. Borci su se poslije vratili u Zagorje kao prekaljeni i iskusni partizani.

Najznačajnija akcija u veljači svakako je napad na željezničku stanicu u Konjščini. Nekoliko dana prije toga prerezani su kod Budinščine telefonski stupovi i dijeljeni leci. Napad na Konjščinu, 10. ožujka, organizirao je Marko Mrkoci; u njemu je sudjelovao veći broj seljaka koji su već bili uključeni u udarne grupe.

U jednom svom izvještaju neprijatelj iznosi ove podatke o napadu:

»U 01.20 sati oko 50—100 partizana napali sa sviju strana željezničku postaju Konjščina. Borba je trajala oko 5—10 minuta. Straža od 10 domobrana 1. sati križevačke stražarske bojne razoružana i ostavljena na postaji. Odnešeno im je 10 Manlicher-pušaka sa streljivom, 15 bombi, nadalje 3 kabanice, 3 gunja i 5 pari cipela. Željeznička postaja i prozori na istoj mjestimično oštećeni od pušanih zrna. Brzoglasne i brzoglasne naprave nisu oštećene, osim što je pokidano nekoliko žica. Partizani su došli s područja Sv. Ivan Zelina, kamo su se i povukli.«

¹ Kotarski komitet KPH Pregrada osnovan je mjeseca srpnja 1943. Do kraja rata u njemu su bili: Alojz Mišak, Franjo Smud, Dragutin Hohnjec, Janko Halapir, Ljudevit Bednjane, Tonka Jurak, Marica Ježek, Milan Grilec (Humski), Ćiril Drenški, Andrija Blažun, Martin Kordej, Jagoda Božić, Alojz Debeljak, Mijo Kuhar, Ćiril Drenški II., Željko Ljubić.

² U komitet su ušli Dragutin Novosel, Dragutin Vidiček, Rude Vidiček, Dragutin Jug-Rabus, Gabro Vragović i Ana Mrkoci.

³ Ta sela, zajedno sa Svedružom i Slatinom, postala su djelovanjem Ivica Gretića baze NOP-a u Zagorju. Iz njih su tada otišli u partizane Ivica Družinec, Ferek Klasić, Franjo Gretić, Branko Gretić, Dragutin Družinec, Rudolf Belošević, Rudek Belošević t. zv. Hitler i Đuro Barišić. Kasnije su otišli i mnogi drugi, gotovo je svaka kuća dala partizana. Pojedine obitelji sudjelovale su u cjelini u partizanima. Tako je petoro braće Gretić sudjelovalo u NOB. Njihovi roditelji otišli su u svibnju 1943. na oslobođeni teritorij. Tragična je sudbina obitelji Klasić, koja je dala sve za partizane. Sve troje djece je poginulo: Ferek u Dubrovčanu 1945. kao komandant bataljona, Branko je uhvaćen i strijeljan u Bežancima kao sekretar KK Krapina i tajnik kotarskog NOO-a, Pepicu je zadesila ista sudbina: uhvaćena je od Nijemaca, kad je kao omladinka išla na jedan kurs.

Neprijatelju je jasno da u ovim i drugim napadima sudjeluju seljaci, kako se to vidi i po izvještaju domobranskog generala Markulja, zapovjednika grada Zagreba.

»Na području zapovjedništva mjesta Varaždin (misli se na šire područje Zagorja, op. ur.) izgleda kao da među partizanima dobar dio njih sačinjava domaći živalj, koji po danu radi svoj posao, a noću vrši napad.«

Neprijatelj vrši represalije u Zlatarskom kotaru i hapsi rodoljube¹.

U međuvremenu Okružni komitet donosi odluku da se odmah pristupi formiranju Zagorskog odreda s oslonom na Kozje u Sloveniji, gdje je postojala grupa partizana. Formirana je jedinica od 26 boraca na čelu s Markom Mrkočijem, Ivanom Jadanom i Gabrom Vragovićem. Grupa se prebacila preko Sutle, u Kozje, sa zadatkom da uspostavi vezu sa slovenskim partizanima.²

Jedan od rukovodilaca te čete Ivan Jadan ovako opisuje ostvarivanje zadatka:

»OK KPH Krapina je na osnovu sve masovnijeg odaziva boraca pristupio osnivanju vojne partizanske jedinice na vlastitom terenu. Najprije je odlučeno da se sastavi manja jedinica koja će služiti kao jezgro za ponovno formiranje odreda, s tim, da će ona za svoju bazu uzeti Kozjanske planine u Sloveniji i spojiti se s Kozjanskim partizanskim odredom. Bilo je mišljenja da se mobilizacija za tu jedinicu izvrši u donjem dijelu Zagorja (kotar Klanjec i dio kotara Pregrada) i da se borci šalju u Kozjansko u sastav ove naše jedinice. A kad bi se ona ojačala, vratila bi se u Zagorje i tu vršila operacije (iz gornjeg dijela Zagorja borci su upućivani u Kalnik zbog toga, što je to bio kraći put do jedinice u koju su odlazili).

Potkraj svibnja 1943. osnovana je jedinica od 26 boraca, koji su otišli u sastav Kozjanskog partizanskog odreda. Vezu je uspostavio Stjepan Iveković-Braco, preko drugova iz partijske organizacije Klanjca, Milana Posavca i Krste Ivekovića te Milana Šepetauca.

Poslije toga smo jedne noći prešli između Dubravice i Kraljevca granicu i našli se u Sloveniji. Graničnu žicu sasjekao je hrabri borac Kozjanskog partizanskog odreda drug Janez (drugo mu ime ne znam), koji nas je tu pričekao i poveo u planinu. Ovdje treba kazati da su u pripremama za prijelaz granice sudjelovali i drugovi iz Kraljevca.

Već na prvim koracima u Sloveniji došlo je do kratke pucnjave, jer su nas primijetili Nijemci. Njihova je patrola krstarila uz granicu

¹ Uhapšena je Ana Mrkoci, njena majka Vera, Josip Mrkoci, Mato Mrkoci, Antun Mrkoci, Maša Mrkoci, Milan Mrkoci, Kata Sajko, Tomo Vidiček, Alojz Sajko (nestao u ustaškom logoru), Janko Sajko (ubijen prilikom pokušaja bijega), Dana Mrkoci i Dragica Vragović.

² Veza između Okruga Krapina i Slovenije bila je već ranije uspostavljena i dobro je funkcionirala. Vezu je sa slovenske strane držao u to vrijeme Milan Šepetauc, koji je živio u Sloveniji, uz granicu kod svoga brata.

i opazila nas. Mi smo im odgovorili na isti način i produžili put. Kad smo ušli već duboko u šumu, opet nas je s jedne uzvisine neprijateljska zasjeda osula puškomitralješkom i puščanom vatrom. Da usput kažem, tome je bio kriv Gabrijel Vragović¹, jer je ispalio metak na policijskog psa koji se na nas zaletio. Odgovorivši vatrom, mi smo produžili put do Kozjanskog odreda. Susret s drugovima iz Kozjanskog odreda bio je veoma dirljiv. Najprije smo se malo odmorili, dok je bila gotova hrana, a nakon okrepe smo zajedno krenuli na novi položaj. Kad smo se smjestili, održali smo svečani sastanak, na kojem su Slovenci sa svoje strane, kao i mi sa svoje, evocirali uspomene na događaje iz daleke historije, iz vremena seljačkih buna, kad su Slovenci i Hrvati u ovim istim predjelima, sjedinjeni u borbi za slobodu i pravdu, ginuli kao i u tom periodu, u borbi protiv fašističkih okupatora i njihovih slugu.

Radi bolje suradnje bio je izabran zajednički (koordinacioni) štab, u koji su ušli od Slovenaca drugovi Krsto i Bogo, a od nas Iveković i Mrkoci. Komandir naše jedinice bio je Gabrijel Vragović-Crni. Za vrijeme boravka u Kozjanskom bili smo u nekoliko manjih akcija zajedno sa Slovencima. Te su akcije imale propagandni karakter; s onakvim snagama, naime, nije u ono vrijeme bilo moguće na onakvom terenu poduzimati veće zahvate.

Boraveći kratko vrijeme na Kozjanskom području došli smo do spoznaje da u Sloveniji ne ćemo moći obaviti mobilizaciju, jer je na granici bila pojačana kontrola s obzirom na okolnosti pod kojima smo ušli u Sloveniju, a i sama granica bila je na širokom prostoru utvrđena žicom; ali je bilo najosnovnije, što je slovenski živalj s toga područja bio od fašista protjeran, i to nam je naročito otežavalo kontakt s ljudima.

Zbog toga smo odlučili da se vratimo u naš okrug, da obavijestimo OK o stanju u Kozjanskom i uslovima za mobilizaciju na tom području.

U Sloveniji smo bili oko tri tjedna — od kraja svibnja do polovice lipnja. Nakon povratka u Zagorje, Gabrijel Vragović je s borcima upućen u Kalnik, a mi smo ostali raditi na terenu kao i prije.«

Nakon toga Okružni komitet analizira novonastalu situaciju, smatrajući da u Zagorju treba osnovati odred na širokoj osnovi, a da se prije toga formiraju mnogobrojne udarne grupe. Osim toga valja organizirati takvu mrežu narodnoslobodilačkih organizacija, koje će, snabdijevanjem i obavještavanjem, osigurati održavanje partizanskih snaga, usprkos mnogobrojnim neprijateljskim garnizonima. Najveći je problem bio smještaj i pružanje liječničke pomoći ranjenim borcima.

¹ Postoji mišljenje da je ovaj »incident« spasio grupu od teških gubitaka, jer bi bez toga naletjela pravo na mitraljeske cijevi.



Kalnička četa

Narodnooslobodilački pokret naglo se širi. Akcije protiv neprijatelja postaju sve češće i masovnije. Evo kako ih opisuje »Glas Hrvatskog Zagorja« br. 16. od 1. lipnja 1943., u članku »Hrvatsko Zagorje proslavlja 1. maj« :

Hrvatsko Zagorje proslavilo je 1. maj, praznik radnog naroda, u znaku mobilizacije svojih snaga u borbu protiv fašizma i vršenja akcija. Uoči 1. maja rodoljubi su zapalili kresove gotovo po čitavom Zagorju, a naročito u kotarima Klanjec, Pregrada, Krapina i Zlatar. Na Cesargradu, iznad samog mjesta Klanjca, izvješena je zastava slobode i borbe protiv nasilja i zapaljen je ogroman kriješ. Između općine Klanjec i Krapinskih Toplica porušeno je 19 telegrafskih stupova u dužini od 800 metara. Stupovi su prepiljeni na polovicu, a žica odnesena. U kotaru Krapina u Maclju razrušena je telefonska i telegrafska veza s Njemačkom, a uništeno je preko 300 kabela i sva žica. Osim ovih akcija likvidirali su zagorski rodoljubi nekoliko ustaških razbojnika. Tako je na pr. u kotaru Pregrada ranjen logornik, a u kotaru Zlatar ubijen je ustaški tabornik Galjo Keliš, u općini Budinščina i ustaški špijun Klethofer ...

U isto vrijeme ubijeno je u Zagorju i nekoliko drugih poznatih ustaških zlikovaca. Tako je 21. siječnja strijeljan u Poznanovcu ustaški tabornik Maloseja, koji je poslao u koncentracioni logor mnoge rodoljube, a po nekima i sam pucao. Bio je desna ruka omraženog ustaše Rukljača.

U travnju i svibnju 1943. Kalnički odred uputio je u Zagorje dio svojih snaga. Jedna četa odreda, kojoj je komandir bio Jovica Mandić i komesar Đuro Milosavljević, izvela je dublji prodor u Zagorje i na tom putu uništila rudnik Ladanje. U toj je prilici podijelila siromašnim seljacima i radnicima veću količinu zaplijenjenog žita. Četu je, odmah prilikom njezina stupanja na teritorij Hrvatskog Zagorja, neprijatelj počeo pratiti u stopu. Pod njegovim pritiskom četa se morala vratiti na Kalnik. Na prijelazu ceste nedaleko od Novog Marofa, borbom prsa u prsa i bombama, prokrčila je sebi put preko blokirane komunikacije. Evo kako je neprijatelj opisao djelovanje ove čete po Zagorju kroz izvještaje operativnog područja za Zagorje od 4. IV. 1943.:

»4. IV. ujutro pojavile su se partizanske ophodnje kod kupališta Varaždinske Toplice. Upućena je potjera.

4. IV. posada iz Marije Bistrice vršila je razvidanja prema Kalniku i utvrdila da se oko 100 partizana nalazi kod s. Ljubeščica (2 km j.ist. od Novog Marofa).

12. IV. na području oko 14 km j.j.z. od Varaždina (Ivančica pl.) nalazi se skupina od navodno 300 partizana.

Noću 10./11. IV. partizani su zapalili želj. postaju Budinščina (23 km j.j.z. od Varaždina).

13. IV. partizanska skupina (oko 100 ljudi), koja se 11. IV. nalazila u s. Žirovnica (6 km s. od Lepoglave) povukla se u smjeru s. Višnjica (10 km s.z. od Lepoglave). Upućena je potjera.

14. IV. Noću 11./12. IV. kod s. Cvetlin (11 km s.z. od Lepoglave) ustaški odjel raspršio je partizansku skupinu, koja se je 11. IV. nalazila u s. Žirovnica (6 km s. od Lepoglave).

Dnevno izvješće br. 103. Raspršeni partizani su se povukli u smjeru s. Mancelj (15 km s.z.s. od Lepoglave).

16. IV. Razbijena je 14. IV. partizanska skupina na vrhu Ivančice (21 km j.z. od Varaždina). Dio skupine jačine oko 50 partizana povukao se 14. IV. preko s. D. Kraljevac (22 km j.z. od Varaždina), na Velišće (39—22 km j.j.z. od Varaždina). 3 partizana su ranjena.

17. IV. kod s. Čanjevo (7 km j. od Novog Marofa). 14. IV. skupina od oko 150 partizana napala je našu zasjedu jačine 1 sat. Poslije borbe i nakon što je nestalo strijeljivo sat se povukla prema s. G. Rijeka (4 km ist. od s. Čanjevo). Vlastiti gubitci: 1 domobran je poginuo, a 1 je ranjen.«

Zagorska četa

šesnaestog svibnja s Kalnika je u Hrvatsko Zagorje krenula Zagorska četa Kalničkog partizanskog odreda, formirana nekoliko dana prije. Prvi komandir čete bio je Slavko Mrkoci¹. Sa četom je pošao zamjenik komandanta odreda Stjepan Kučiš. Pored akcija i političkog rada u Zagorju četa je dobila zadatak da ponovo uspostavi vezu s Kozjanskim partizanskim odredom u Sloveniji. Ali, zbog jakog neprijateljskog pritiska iz garnizona u Krapini i Pregradi, zadatak nije obavljen, četi je ipak uspjelo izvršiti nekoliko akcija: uništena je žandarmerijska stanica u Hrašćini, Trgovišću i Budinščini, kao i čišćenje terena u okolici Lobora.

Da bi onemogućio Zagorsku četu, neprijatelj je budno pratio njezine pokrete i odmah organizirao potjeru. O tome se govori u izvještaju »postrojbi« na operativnom području grada Zagreba.

»18. V. Partizani su izvršili napad na želj. i oružničku postaju Budinščina. Iz blagajne su odnijeli 100.000 kuna, spalili sve spise i uništili unutrašnji brzoglasni i brzojavni uređaj. U borbi je jedan naš oružnik ranjen, a ostali oružnici razoružani i odvedeni, ali su kasnije pušteni, no bez oružja i odjeće.

19. V. grupa partizana od oko 100 ljudi napala je s. Lobar.

¹ Komesar iste čete bio je Josip Kolenko, zamjenik komandira Stjepan Mrkoci, a zamjenik komesara Josip Jadek.

28. V. Oko 03.00 sati neprijatelj jačine oko 200 napao je želj. postaju Konjščina. Razoružana je i zarobljena željeznička straža. Domobrani nisu ispalili ni naboja. Uništili su postajne uređaje i zapalili skladište. Po izvršenom činu povukli su se u pravcu Petruševac-Belce.

29. V. u 23.10 sati partizani jačine od oko 150 ljudi napali su želj. postaju Budinščina. Borba je trajala 20 časaka. Ustaška posada (20 ustaša) napad je odbila. Neprijatelj je oko 03.30 sati prešao državnu cestu Zagreb—Varaždin kod s. Breznice i uputio se u pravcu Draškovića.«

Zagorska četa izvršila je uspješne akcije i djelomično izvan teritorija Zagorja. Trećeg rujna napadnuta je stanica Don jara na željezničkoj pruzi Koprivnica—Križevci. Na cesti Novi Marof—Gornja Rijeka četa je napala kolonu legionara u kamionima, zarobila 24 puške, 4 mitraljeza i 1 bacač mina. Nekoliko dana kasnije, 21. rujna, Zagorska četa je napala na Varaždinske Toplice. Četa je neopazice došla do zgrade u kojoj su bili žandari, i veoma brzo zauzela polovicu zgrade. Drugi vod isto je tako vrlo brzo zauzeo prvi kat zgrade, u kojoj su se smjestili domobrani. Domobrani su bombama uspjeli suzbiti pokušaj voda da zauzme drugi kat. Vod se pod teškim uslovima, u toku noći, uspio izvući iz zgrade. Za to vrijeme, u vodu koji se borio sa žandarima, poginuo je komandir čete Slavko Mrkoci. Poslije pogibije komandira čete i ovaj se vod povukao.

Zbog situacije u Zagorju neprijatelj je vrlo zabrinut. Tu, u neposrednoj blizini Zagreba, ruši se cjelokupna propagandna ustaška teza o partizanskom pokretu kao srpskom pokretu. Primajući funkcionare ustaške mladeži stožera Velike župe Zagorje, u veljači 1943., Pavelić je naglasio »da mu je drago što vidi ustaške dužnostnike iz ove velike župe, koja je korjenito hrvatska, pa prema tome samo po sebi jasno, da mora biti i ustaška.« Od takvih plitkih propagandnih izjava, koje su bile samo puke ustaške želje, mnogo su realniji neki strogo povjerljivi neprijateljski izvještaji. Tako se u mjesečnom izvještaju u kojem se opisuju akcije domobranskih jedinica na operativnom području Zagreba u toku mjeseca svibnja 1943., kaže za situaciju u Zagorju:

»Odmetnici napadaju u sve većim grupama. Njih vode domaći ljudi ... Glavni cilj im je da pobune rudare u Zagorju, što pokušavaju pomoću letaka; ovo se potkrepljuje činjenicom, da se je nekoliko seljaka iz s. Gornje Jesenje odmetnulo u šumu.

U zadnje vrijeme odmetnike potpomažu i djeca od 14—16 godina, koja vrlo dobro služe za razvidanje.

U toku ovog mjeseca svoje djelovanje partizani su na području Zagreba (operativnom) usredotočili na uništavanje državnih objekata naročito u Zagorju.

Treba naglasiti da sigurnost visokih ličnosti koje se voze u insurgiranom području sa oružanom pratnjom nije zajamčena ako se ne drži u tajnosti cilj samoga puta.

Dojavna služba prema neprijateljskoj vrlo slaba. Mještani bojeći se osвете ne javljaju pokrete odmetnika, a ukoliko jave to je obično kasno, čak poslije nekoliko dana.«

Bilo je to vrijeme velikog previranja u Zagorju. Sve veći broj bje-gunaca iz domobranstva dolazi kući. U formiranju su mnogobrojne par-tizanske udarne grupe.

U kakvoj su se situaciji nalazili oni zagorski sinovi koji su odvedeni u Njemačku na vojnu izobrazbu, veoma dobro karakterizira pismo koje je iz Brucka uputio jedan zagorski mladić, domobran.

Pismo je objavljeno u »Glasu Hrvatskog Zagorja«, br. 14 od 15. travnja 1943.

Bruck, 21. I. 1943.

Dragi Vujče i Vujna!

U početku moga pisanja najprije Vas lijepo pozdravljam i mogu vam javiti da sam fala Bogu živ i zdrav koje i zdravlje vama želim. To vam piše Rudek sada najprije davam pišem što sam doživl. Doživl sam to da sam se preobukel u njemačku uniformu nas su prodali. Kada smo došli ovamo onda su nam govorili da ostanemo ovde 3 mjeseca onda su nam govorili da ostanemo još 3 mjeseca pa onda idemo u Hervacko ali su nam rekli da svučemo Hervacko uniformu i donesli su nam njemačku uniformu i oružje ali mi nismo htjeli primiti njemačke uniforme i oružje nego smo se svi pobunili nastala je buna. Onda su nam rekli da je poglavnik rekel da Hervacka nema odijela i oružja, za 23. godište i da nam njemačka posudi uniformu i oružje, za nas 22. godište. Tako smo morali onda uzeti njemačku uniformu i oružje. Sada su nas preuzeli Njemci. Sada smo učili Hervacku vježbu zaj.....su nas i gonili ko vragove a sada opet ćemo vježbati njemačku vježbu a kada to svršimo onda će nas sigurno poslati na Rosijo. Da mi je samo još jenput dojt u Hervacko ja nebi žalil da u Hervackoj poginem, ali znam da je nigda nebum videi.

Dragi Vujče meni gusto krat dojde da se ubijem ali ovde je smenom Jura i Joža pa mi jen drugog tešimo. Dragi Vujče da sam bar ja tebe posluhnil nigdar mene ne bi videla njemačka da sam ja to znal gusto se ja setim što si ti meni govoril ali sada je kesno. Ako nas budu tako zaj.....ja se rajše ubijem i tak znam da ne bum živ ostai kad gremo na Rosijo. Sada vam šaljem svoju sliku da bote imali za uspomenu od mene i tak znam da se ne bomo več videli. Prek nek bomo šli otud vam pišem še jer pokle neznam da ču moči pisati. Sada dragi Vujče i Vujna lijepo pozdravim i pozdravite mi vse susede i pri vas gore vse dekleta.

Rudek

Oslobodjenje Lepoglave

U srpnju godine 1943. dolaze u Zagorje po prvi put veće jedinice Narodnooslobodilačke vojske, i to 12. i 28. udarna slavonska divizija. Nakon odmora i uobičajenih priprema u okolici Voćina 12.¹ divizija pošla je na put u Hrvatsko Zagorje 27. lipnja 1943.

Osnovni je zadatak divizije na tome putu bio, da borbama pridonese daljnjem razvijanju i učvršćenju Narodnooslobodilačke borbe ovih krajeva, da svojom prisutnošću u ovom izrazito hrvatskom kraju pokaže snagu Narodnooslobodilačke vojske Jugoslavije i da neprijatelju pokaže da je u ovom, za njega toliko važnom predjelu, moguće pružiti otpor i s ovako krupnom jedinicom.

Divizija je imala nevjerojatno težak zadatak. O tome najbolje govore podaci o borbama koje je gotovo neprekidno vodila do Zagorja, u samom Zagorju i na povratku u Slavoniju. Nešto više od mjesec dana koliko se divizija zadržala u Zagorju, obilježeno je teškim, ali uspješnim borbama.

Cim je divizija napustila Slavoniju i prešla u Bilogoru, 1. srpnja, imala je borbu u selu Zrinjskoj i Brazji. U žilavoj borbi uspjela je odbaciti neprijatelja u Veliki Grđevac i Pisanicu nanijevši mu teške gubitke — oko 60 mrtvih i 100 ranjenih Nijemaca. Divizija je također imala znatnije gubitke — oko 40 izbačenih iz stroja. Sutradan, 2. VIII., neprijateljska avijacija u selu Ribnjačkoj uhvatila je kolonu XVIII. brigade i bombardirala je. U toj je prilici poginuo komandant brigade Uroš Popara.

Divizija je uz svakodnevne manje borbe izbila na komunikaciju Križevci—Koprivnica. Prijelaz komunikacije osigurala je XVIII. brigada, koja je, osim toga, dobila zadatak da vrši stalan pritisak na prugu i cestu Križevci—Koprivnica, kako bi na taj način vezala za sebe izvjesne neprijateljske snage i time olakšala prodor XII. i XVI. brigade u Hrvatsko Zagorje. Poslije prijelaza pruge Križevci—Koprivnica divizija se srela s Kalničkim partizanskim odredom, koji je za vrijeme čitavog njenog boravka u Zagorju sudjelovao s pojedinim brigadama u svim borbama.² Već su 7. srpnja 12. divizija i Kalnički odred izvršili akciju na Jalkovec kraj Varaždina, poznatu širom naše zemlje. Akciju je

¹ Da bi se izbjegla zabuna, naročito čitajući naše i neprijateljske dokumente, upozoravamo da je 12. udarna slavonska divizija prije nosila naziv 1. i 4. udarna slavonska divizija; mi ćemo je u tekstu uvijek nazivati 12. udarna slavonska divizija. 28. udarna slavonska divizija nosila je jedno vrijeme naziv 2. i 10. udarna slavonska divizija; mi ćemo je spominjati uvijek kao 28. udarna slavonska divizija.

² U Operativnom izvještaju štaba II. operativne zone Glavnog štabu Hrvatske od 31. VII. 1943. o dolasku divizije na Kalnik stoji: »5. VII. stigla je na sektor Kalničkog odreda XII. divizija. Formiran je zajednički operativni štab za XII. diviziju i Kalnički partizanski odred«.

izveo, prema unaprijed pripremljenom planu, Kalnički odred. Brigade 12. divizije bile su na osiguranju prema susjednim uporištima, naročito Varaždinu.

Garnizon Jalkovca sačinjavao je »Domobranski topnički sklop« pod komandom bojnika Demetra Varde, koji je duže vremena bio povezan s Narodnooslobodilačkim pokretom. On je već prije izrazio spremnost da prijeđe sa čitavom svojom jedinicom u partizane. Za izvođenje takve akcije bila je potrebna prisutnost veće jedinice Narodnooslobodilačke vojske. Sada se za to pružila prilika.

Prethodno se sporazumjevi s predstavnicima operativnog štaba koji je bio formiran prilikom polaska s Kalnika u Hrvatsko Zagorje, bojnik Varda predao je bez borbe Kalničkom odredu svoj »Topnički sklop«, u sastavu kojega se nalazilo, pored ljudstva, 8 haubica, 2 vagona granata, 250 pušaka, 2 teška mitraljeza, 40.000 metaka i razni ostali materijal. Budući da snage Narodnooslobodilačke vojske nisu mogle evakuirati sav zaplijenjeni materijal, odmah je uništeno 6 haubica i veći dio artiljerijske municije. To je bio prvi značajniji prijelaz čitave jedne domobranske jedinice na stranu Narodnooslobodilačke vojske u ovim krajevima, i snažno je odjeknuo ne samo u sjevernoj Hrvatskoj već diljem čitave naše domovine.

Pošto je likvidiran Jalkovec, divizija je zajedno s Kalničkim odredom pošla put Ivančice. Na cesti Zagreb—Varaždin, u selu Oštrice, na divizijsku kolonu naletjela su dva kamiona krcata njemačkim vojnicima. U kratkoj borbi kamioni i vojnici bili su uništeni. Nešto prije pola noći 13./14. srpnja 12. divizija i Kalnički partizanski odred napali su kazneni zavod u Lepoglavi, u kojem se nalazilo, pored raznih osuđenika, i više od stotinu političkih zatočenika.

Neprijateljski je otpor svladan za nepunih osam sati. Brzom likvidaciji neprijateljskog otpora, pored velikog zalaganja boraca i rukovodilaca, pridonijela je i vatra iz jedne od zaplijenjenih haubica iz Jalkovca, koju su partizani privukli na četrdesetak metara od zida kaznonice. Rezultat borbe u Lepoglavi bio je oslobodenje oko stotinu političkih zatočenika i oko 600 ostalih. Jedan dio teških kriminalaca nije oslobođen, nego je ostao i dalje u kaznionici. Zarobljeno je 120 kaznioničkih stražara, a ubijeno ih je sedamnaest. Zaplijenjena su 3 puško-mitraljeza, 2 automata, 1 teški mitraljez i 140 pušaka. Napad je izveo 3. bataljon XII. udarne brigade, koji je imao minimalne gubitke: 5 mrtvih i 13 ranjenih boraca. Na osiguranju prema Varaždinu, koje je vršila XVI. omladinska brigada »Joža Vlahović«, uništena je neprijateljska posada na željezničkoj stanici Cerje Tužno.

Evo kako opisuje svoje dojmove o tome Stjepan Jureković, jedan od osuđenih komunista što su čamili u tamnici:

Među zidinama Lepoglave više od stotinu komunista ležalo je u ćelijama i slušalo tupi korak stražara na hodniku.

Već nekoliko dana svi su bili zatvoreni u ćelije. Nisu odlazili na rad u radionice, a ustaše i kaznionički stražari nalazili su se u strogoj

pripravnosti, jer su se jedinice 12. slavonske divizije i Kalničkog partizanskog odreda kretale u blizini Lepoglave. Nitko od Lepoglavaca nije sumnjao da će naše jedinice napasti kaznionicu. Robijaši su bili sigurni u to da će, ako ih ustaše ne pobiju prije prodora naših, biti oslobođeni. Oni nisu mislili na to da su zidine zgrade deblje od jednog metra i da su zgrade opkoljene debelim, više od 6 metara visokim zidom. Njihovu čitavu nutrinu ispunjavao je osjećaj da im je sloboda nadohvat ruke. Vjerojatno je rijetko koji od njih mogao kako tako zrelo razmisliti o tome, koliki su ogromni naponi potrebni za osvajanje takvog uporišta. To su oni tek kasnije mogli ocijeniti, kad su kao borci u partizanskim jedinicama napadali neki bunker ili utvrđeno uporište. No tada niti su mogli, niti su htjeli o tome razmišljati. Oni su željeli slobodu, željeli su da se uključe u partizanske jedinice, da iskale sve ono što nisu mogli u kaznionici, da se bore protiv krvnika.

Ranije, u jesen godine 1942., robijaši su mislili da će drugačije doći do njihova oslobođenja. Kratko vrijeme poslije svog dolaska u kaznionicu stvorili su organizaciju. U Lepoglavi je tada radio kao civilni majstor drug Ferek, član Kotarskog komiteta KPH Ivanec. On se povezao s organizacijom robijaša, donosio im štampu i ilegalni materijal. Organizacija je vrlo dobro radila. Organizirano je redovito obavješćavanje o najvažnijim događajima na frontama i drugim važnim događajima, iako je kaznionica bila podijeljena na novu i staru zgradu. Dobiveni materijali doturani su do svih drugova, iako su bili razbacani po raznim odjelima i pomiješani s kriminalcima. Svi su jednako snabdijevani hranom i cigaretama.

Među drugovima postojalo je puno jedinstvo. Briga za pojedinca bila je zajednička briga. No osnovna je težnja organizacije bila, da se organizira bijeg iz kaznionice. Robijaši su to sebi predstavljali mnogo jednostavnije nego što je to moglo biti. Oni su forsirali da im organizacija izvana pošalje pištolje i bombe, a svaki je robijaš na korake izračunao svaki svoj pokret, za slučaj da dođe do akcije. Vjerovali su u izvedivost akcije, jer se u to vrijeme posada Lepoglave sastojala samo od lepoglavskih stražara, o čijoj snalažljivost i borbenosti nisu imali visoko mišljenje, a vanjskog osiguranja nije bilo.

Međutim, u kasnu jesen 1942. situacija se bitno izmijenila. U neposrednoj blizini Lepoglave, na Ivančici, pojavila se jedna partizanska četa s Kalnika. U borbama protiv te čete učestvovali su i neki stražari iz Lepoglave. Jedan je borac iz čete uhvaćen te je pod batinama umro u podrumu lepoglavske kaznionice. Otada se češće čulo o kretanju partizana u blizini Lepoglave.

Poslije toga ustaše su ubrzano pristupili izgradnji bunkera i čitavog sistema vanjskih utvrđenja i pojasa bodljikave žice. Lepoglava je pretvorena u ustaški garnizon, posadu kojega je sačinjavala jedna bojna iz Hercegovine. Režim je u kaznionici znatno pooštrćen. Često se do kasno u noć čula divljačka ustaška pjesma. Lepoglavski stražari, od kojih su mnogi služili u toj kaznionici još za stare Jugoslavije, a među kojima

je bilo i takvih koji se prema robijašima komunistima nisu odnosili neprijateljski — pooštrili su pod pritiskom ustaša postupak prema komunistima.

Velike je usluge komunistima učinio tada lepoglavski stražar Bozo Šamec, koji je preko Fereka bio povezan s drugovima izvana, i kad Ferek nije mogao održavati vezu s robijašima, činio je to Šamec. Robijaši su poslali drugovima točan opis unutrašnjih i vanjskih utvrđenja. Misao o oslobođenju iz Lepoglave, iako su se uvjeti znatno pogoršali, bila je posljednja pri lijeganju i prva pri buđenju.

Vrijeme je odmicalo, a drugovi izvana su poručivali da se strpe dok partizanske jedinice na terenu Zagorja i Kalnika ojačaju. Robijaši su iz ilegalne štampe koju su dobivali preko Fereka i šameca, pratili herojske borbe partizanskih jedinica. Iako su živjeli među zidinama, bez veze sa svijetom i stvarnošću, oduševljavali su se uspjesima, ne znajući za ogromne poteškoće koje je podnosila svaka partizanska jedinica i svaki borac.

Na početku srpnja 1943., jednog jutra kad su se robijaši spremali da krenu u radionice na rad, otjerani su nazad u ćelije. Brzo se pronio glas da se veće partizanske jedinice kreću prema Lepoglavi. Organizacija nije ništa određeno znala, a drugovi raštrkani po ćelijama nisu imali mogućnosti da se bolje obavijeste. Napeto su pratili svaki korak stražara, svaki su povik registrirali i nagađali što se vani dešava.

Dani su gmizali kao godine. Divljačka pjesma ustaške posade koja se tom drekom hrabrila, bila je sve nesnosnija. Uzbuđenje i nervoza rasli su iz sata u sat.

Predvečer 12. VII. 1943. sve se umirilo, čuli su se samo brzi koraci izvan kaznioničkog zida, a po hodnicima su se stražari brže kretali. Tu i tamo čuo se iz daljine pokoji hitac i rafali. To je povećalo uzbuđenje.

Poslije 9 sati navečer, nasred kaznioničkog kruga u staroj zgradi tresnula je minobacačka granata. Tresak je odzvanjao zidinama najprije oštro, a zatim se muklo gubio u prostoru bivšeg starog pavlinskog samostana. Za prvom slijedila je druga, pa sve više. Počeli su štektati mitraljezi. Razvila se oštra borba. Tresak mina, granata, štektanje mitraljeza i puščana paljba pomiješali su se s vikom ustaške posade. U dvorište su nahmpili civili, obitelji lepoglavskih stražara koje su pobjegle u zidine Lepoglave i zavukle se u podrume. Vatra iz svih mogućih oružja, čas se pojačavala, pa opet jenjavala, kao valovi. Po krovovima su treskale mine i drobile crijep. Po hodnicima su trčali stražari. Borba je trajala već više od dva sata, kad se najednom čitava zgrada stresla. Odjeknuo je strahovit tresak — haubica je počela rušiti zgradu ...

Partizani su radili precizno i oprezno, da ne bi povrijedili robijaše. Granate su udarale u zidove ondje, gdje su bili hodnici. Kratko vrijeme poslije toga počelo je puškanje i eksploziranje bombi po kaznioničkim hodnicima. Partizani su prodrli u zgradu.

Još je dugo trajala borba. Po hodnicima su odjekivali povici partizana: »Drugovi, evo nas, spašeni ste, izvući ćemo vas!« Oko 5 sati ujutro

13. VII. 1943. pucala su vrata na svim ćelijama, iz kojih su istrčavali robijaši i grlili se s partizanima. Njihovo je uzbuđenje bilo neopisivo.

Sloboda! Teško je opisati šta je sve sadržano u toj jednoj riječi. Nemoguće je riječima izreći splet svih osjećaja koji su strujali ljudima.

Robijaši su brzo napuštali kaznionicu. Istrčali su u kaznionički krug, po kojem je još uvijek sa crkvenog tornja brisao neprijateljski teški mitraljez. U odstojanju su trčali prema jednom uglu kaznioničkog zida i povlačili se kroz rupu koju je otvorila haubica. U koloni, predvođeni jednom partizankom-kurirom, ubrzanim su koracima kretali robijaši do najbližeg partizanskog štaba.

Svanulo je divno ljetno jutro, a robijaši koji su sjedili u kaznionici i po dvije godine (drug Radivoj Davidović — 13 godina!), kretali su se na svježem zraku, kroz lugove preko polja. Razvukla se duga kolona. Kolona bijelih robijaških uniformi kretala se kroz intenzivno zelenilo zagorskih polja i lugova. Nisu mislili na to da su divna meta za neprijateljske avione. Bili su slobodni, i to je za njih bilo najhitnije. Partizani su ih upozoravali na oprez i učili ih, kao što majka uči dijete prvim koracima, o čemu treba voditi računa. Mnogi su od njih pri svojim prvim partizanskim koracima pali, pokošeni neprijateljskom vatrom.

Kad su robijaši, poslije svoga oslobođenja, vidjeli izvana utvrđenja i sistem bodljikavih žica oko lepoglavskog uporišta, kad su čuli koliko je drugova partizana palo u borbama na utvrđenjima, kad su vidjeli ranjene drugove, kad su čuli kakve su teške borbe jedinice 12. slavonske divizije i Kalničkog partizanskog odreda vodile na pruži i cesti prema Varaždinu, odakle je lepoglavskom garnizonu stizalo pojačanje oklopnim vlakovima, motorizacijom praćenom tenkovima, tek tada su shvatili kakav su težak zadatak partizanske jedinice obavile i koliko je to žrtava stajalo.

Cijeli se dan nastavila teška borba. Po noći su jedinice krenule prema Trakošćanu. Ujutro 14. VII. 1943. kolone partizana i bivših robijaša kretale su se po brežuljcima iznad Trakošćana. Obasjan jutarnjim suncem dvorac Trakošćan dizao se iz jezera i magle kao kula iz bajke. Mnogi su se robijaši sjetili da je taj datum, datum pada Bastilje, za njih imao isto značenje.

Vijest o oslobođenju Lepoglave proširila se po čitavoj zemlji. U Zagrebu se tih dana mnogo pričalo o tome, a naročito među rodbinom robijaša.

Tako je pala zloglasna tamnica upravo na godišnjicu kada je francuski proletarijat zapalio poznatu parišku kaznionicu Bastilju.

U isto vrijeme, u noći 12./13. srpnja, napadnut je Ivanec, u kojem su ubijena 42 žandara, i žandarmerijska postaja u Bednji, gdje je ubijeno 11 žandara.

Poslije borbi za Lepoglavu XVI. brigada otpratila je ranjenike na Kalnik, a XII. brigada i Kalnički odred smjestio se na južnim padinama Ravne Gore. No XII. brigada nije imala mnogo vremena za odmaranje. Već 15. srpnja ujutro prihvatila je u selu Žarovnici tešku borbu s ne-

prijateljem koji je nastupao od Ivanca i Lepoglave. U borbama je sudjelovala i neprijateljska avijacija. Nakon osmosatne borbe neprijatelj je odbijen i djelomično razbijen.

Šesnaestog srpnja XII. brigada i Kalnički odred izveli su pokret prema Trakošćanu. U šumi kod Trakošćana naišli su bataljoni na ustašku zasjedu. U borbi koja je trajala samo pola sata, neprijatelj je razbijen i protjeran sa svojih položaja. U isto je vrijeme jedna neprijateljska kolona napala bataljon koji je išao u zaštitnici brigade i s kojim se nalazila jedna haubica iz Jalkovca. Na teško prohodnom terenu kolona se sporo kretala. U kratkoj, ali žestokoj borbi neprijateljski je napad odbijen. Tome je nešto pridonijela i njegova avijacija, koja je bombardirala svoje vlastite snage. Toga dana poslije podne, na istim položajima, jedna je grupa neprijateljskih vojnika, potpomognuta sa tri tenka, pokušala ponovo napasti brigadu, ali i ovaj put bez uspjeha.

Zbog teškog i neprohodnog terena za haubicu, nakon te borbe simbolički su na njemačke garnizone u Sloveniji izbačene 24 granate, poslije čega je haubica uništena. Sedamnaestog srpnja izveden je pokret preko Strahinjščice prema rudnicima Radoboj i Golubovec. Kalnički odred napao je na cesti Bednja—Jesenje iz zasjede jednu ustašku satniju. Uz pomoć dviju četa XII. brigade neprijatelj je vrlo brzo razbijen. Istoga dana jedinice XII. brigade uništile su rudnike Radoboj i Golubovec; bili su uništeni svi rudnički uređaji.

Na sektoru Golubovec-Zaježda spojila se XII. brigada s brigadom »Jože Vlahovića«, koja se vratila s Kalnika. Poslije spajanja brigada i prebacivanja na sektor Kalnika započinje neprijatelj veliku ofenzivu na Kalnik, u jačini od oko 4000 Nijemaca, ustaša, domobrana i uz sudjelovanje tenkova i avijacije. Dvadesetdrugog srpnja neprijatelj je u nekoliko kolona napao XII. udarnu brigadu. U isto je vrijeme napadnut Kalnički partizanski odred, a dvije neprijateljske kolone napale su brigadu »Joža Vlahović«. Nakon teških borbi koje su trajale čitav dan, XII. i XVI. brigada, stalno praćene jakim neprijateljskim snagama, krenule su preko Bilogore prema Slavoniji.

Time je završen prvi boravak slavonskih jedinica na teritoriju sjeverne Hrvatske i Zagorja.

Bilanca tridesetodnevnog boravka i borbi na ovom teritoriju, prema djelomičnim podacima, iznosila bi : uništena 4 kamiona, 4 tenka, 1 lokomotiva, 2 motocikla, uništeni rudnički uređaji u tri rudnika, zapaljena 1 kasarna i 2 kaznioničke zgrade. Zarobljeno oko 330 neprijateljskih vojnika, broj ranjenih i mrtvih nije poznat; zaplijenjeno 8 haubica, 8 puškomitraljeza, 3 teška mitraljeza, 513 pušaka, 2 laka mitraljeza, 14 automata, više od 50.000 metaka i t. d. Gubici divizije iznosili su 95 mrtvih i 100 ranjenih boraca, te 100 nestalih.

Pothvat 12. udarne divizije neprijatelj je shvatio veoma ozbiljno, te su domobransko-ustaška i njemačka komanda »West« temeljito pripremali operacije protiv divizije i Kalničkog odreda. Operacija je dobila

naziv »Pothvat srpanj«, i »Varaždin« u svojoj drugoj fazi. Zanimljivi su neprijateljski podaci o pothvatima i uspjesima partizanskih snaga, pa ćemo prema njima vidjeti kako je neprijatelj opisivao već spomenute događaje.

Neprijatelj priznaje poraz

Nakon nizanja podataka o neprijateljskim jedinicama i brojnomo stanju (oko 3000 vojnika samo u koloni pukovnika Peričića) evo što piše o tim borbama pukovnik Peričić, koji je pod komandom domobranskog generala Brozovića i njemačkog generala Braunera, zajedno s potpukovnikom Vikićem komandirao cijelom operacijom :

»13. VII. godine u 11.15 sati primljeno je izvješće XI. ustaške bojne, da su naše bojne prešle u s. Margečan, te da su stigle u s. Ivanec, a Lepoglava da je pala u ruke partizana, koji po njoj pljačkaju, da su s obzirom na ovakvo stanje naše dvije bojne produžile nadiranje k Lepoglavi.

Od zapovjedništva Gruppe West traženo je odmah da poduzme bombardiranje partizana u Lepoglavi. Kratko nakon toga zapovjedništvo Gruppe West obavijestilo je, da su zrakoplovi upućeni u razviđanje i bombardiranje oblasti Lepoglave, kao i da su po 2 sati upućene u djelovanje smjerom: Krapina—Đurmanec i Krapina—Rudnik ugljena st. Golubovec te da će uskoro uslijediti i djelovanje njemačkih četa smjerom : Marija Bistrica—Zlatar—Rudnik ugljena St. Golubovec.

U 13.00 sati naloženo je zapovjedniku posade Ludbreg, da prvim vlakom odpremi u Varaždin 2. koturaški sat, a polubitnicu I. topničkog sklopa da i dalje zadrži u Ludbregu.

U 13.10 sati zapovjednik PTS pukovnik Moškov javlja, da će nastojati što prije neku snagu uputiti u Krapinu, a odjel brzog sklopa PTS da ostaje i dalje na raspolaganju ovog stožera.

U 14.30 sati stožer divizije prebačen je u Varaždin. Obilazkom oblasti s. Cerje Tužno oko 18.00 sati ustanovljeno je tamo zatišje.

Ovoga dana zanoćeno je bez veze sa našim bojnama u s. Margečan i s. Ivanec, a stanje u oblasti Lepoglave potpuno je nerasvjetljeno ...

14. VII. 1943. godine u 04.00 sati dobiveno je iz s. Ivanec krugovalno izvješće, da su naše bojne u navedenom selu obkoljene od nadmoćnih partizanskih snaga i da im je ponestalo streljiva.

Od zapovjedništva Gruppe West traženo je da se odmah poduzme razviđanje oblasti s. Ivanec, bombardiranje i bacanje streljiva našim opkoljenim bojnama, čemu je nakon kratkog vremena i udovoljeno.

Ovoga dana predveče suzbili su partizani dvije njemačke sate upućene od s. Cvetlin sa njemačke granice prema s. Trakošćan.«

U ustaškom izvještaju od 13. VII. 1943. o borbi za Bednju neprijatelj javlja:

»12. VII. 1943. između 21.20 i 22 sata napadnuta je oruž. postaja Bednja po jakoj part. skupini. Oružnici su pod borbom napustili postaju. 5 momaka uspjelo odstupiti s oružjem. Za 11 momaka se ne zna, gdje se nalaze.«

O sudjelovanju neprijateljske avijacije u ovim borbama, u izvještaju I. zrakoplovne skupine zrakoplovne luke u Zagrebu od 14. VII. 1943. godine piše:

»Po brzoglasnom nalogu Glavnog stožera (pukov. Obuljen) upućen je na zadatak, da izvrši izvidanje o stanju u Lepoglavi, zrakoplov Bücker-Jungmeister pilot nadpor. Veselinović, koji je po povratku podnio sliedeći izvještaj :

12.20 sati. Lepoglava. Prema zadatku izvršio sam izvidanje Lepoglave i njezine okolice. U samoj Lepoglavi primetio sam, da nema naše posade i da su ušli partizani. Isti su se na pojavu zrakoplova posakrivali po zgradama. Jedno krilo kaznionice počelo je da gori. U samoj kaznionici bilo je dosta žena iz okolnih sela, koje su pljačkale. Partizani su popljačkane stvari vukli u pravcu s. Goranec (sa istima je bilo nekoliko ljudi u kažnjeničkom odijelu). Uhvatio sam partizansku grupu od oko 400 ljudi i nekoliko kola na otvorenom putu kod raskrsnice putova kod sv. Jelene. Isti su se razbježali na pojavu zrakoplova i sakrili po okolnjem žitu. Napao sam ih bombama i strojničkom vatrom. Pošto sam letio na vrlo maloj visini, a pogodci bomba i strojnica bili su vrlo dobri, to sam mišljenja da su svi nastradali. Drugi dio kolone oko 6 kola i 1 veliki teretni samovoz, svi nakrcani popljačkanom robom nalazili su se u s. Žarovnica kod zadnjih kuća na putu kod nadpisa (na sekciji V. Sotinska). Iste sam napao bombama i strojničkom vatrom.

Posada iz Ivanca nije se pokrenula iz samog mjesta.

Utrošio sam 56x12 kg bombi, koje su sve eksplodirale i 1500 na- boja.«

U izvještaju pukovnika Peričića kaže se da su 15. VII. partizani prikupljeni između njemačko-hrvatske granice i rijeke Bednje. Granicu su zatvorile njemačke granične čete. Za taj je dan predviđen napad na partizane.

Jurišna bojna naišla je na jak otpor. Poslije nekoliko sati borbe bile su »krilne sati« primorane na povlačenje, uz jake gubitke. Povlačenje »krilnih sati« primoralo je na povlačenje i srednju, najjaču kolonu.

Kombinirana bojna PTS-a s odjelom brzog sklopa nadirala je na crti Bednja—Pleš—Trakošćan. Nakon žestoke dvosatne borbe partizani su bojnu podijelili na dva dijela. Dio bojne južno od Pleša zadržao se prvobitno u Bednji, sprečavajući prodor partizana na jug, ali je poslije žestoke borbe bio primoran na povlačenje prema Lepoglavi. Partizani su zauzeli Bednju. Dio bojne sjeverno od Pleša ponovo je napadnut, te se povukao u smjeru Krapine.

»Usljed gubitaka tokom borbe«, kaže se u izvještaju, »i radi popune postrojbi strijeljivom kao i radi uzastopne čvrste veze između njih povučene su sve postrojbe pred pad mraka na polazne postave.«

Drugi dan, 16. VII., neprijatelj je vršio »nasilno razviđanje«. Pritom je ustanovio da se »sa raspoloživim snagama ne može uspješno napasti daleko nadmoćni neprijatelj, o čemu je odmah obaviješteno i zapovjedništvo Gruppe West, koje je priobćilo da je dvjema satima željezničarske bojne i dvjema satima kombinirane PTS iz oblasti Krapina naložen pokret u smjeru Trakošćana radi sudjelovanja u daljem djelovanju protiv partizana.

Poslije podne je zrakoplovstvo uspješno bombardiralo partizanske postave nanievši im velike gubitke.

Toga dana dobiveni su podaci o obćoj težnji partizana, da se probiju u smjeru zapada, pa je odlučeno, da se dne 17. VII. ponovno izvrši napad na cijeloj fronti. U tom cilju naređeno je satima željezničarske stražarske bojne i kombinirane bojne PTS (svega 4 sati) da još uveće odpoćnu pokret u smjeru Trakošćana, kako bi ujutro mogle sudjelovati u obćem napadu protiv partizana . . . «

Iz Krapine su 17. VII. upućene četiri »sati«, koje su naišle na jak otpor partizana u visini G. Jesenja. »Sati« ne samo da nisu mogle dalje napredovati već se ni bojna kola nisu uspjela probiti do njih. Na kraju su raspršene.

Partizani su se prebacili na zapad od crte Trakošćan—Bednja i prikupili na prostoru: Zagorski Lužani—G. Jesenje—k. 450—Strahinjšćica, »tako da je produženje napada u smjeru njemaćke granice bilo bezciljno«. U toku dana partizani su zauzeli i uništili stari rudnik ugljena Golubovec. Željeznićka pruga Lepoglava—Golubovec takoder je srušena.

Neprijatelj je u svojim tajnim i povjerljivim izvještajima bio prisiljen da realno ocijeni situaciju na području Kalnika i Zagorja u vrijeme operacija 12. slavonske divizije i Kalnićkog odreda. A ta je situacija bila: ogroman vojni uspjeh i, kao posljedica toga, prisutnost i uspjesi tih jedinica na području Zagorja uvelike su pridonijeli razvoju Narodno-oslobodilaćke borbe u tim krajevima, jer poslije borbe koja se ovdje vodila, dolazi do veoma znaćajnog priliva boraca u partizanske jedinice i do formiranja novih jedinica, u prvom redu brigade »Braće Radića«.

Kalnićki udarni bataljon

Pošto je 12. udarna slavonska divizija napustila sjevernu Hrvatsku i Hrvatsko Zagorje, na Kalnik je sa Žumberka stigao štab Druge operative zone s komandantom Vladom Matetićem i komesarom Markom Belinićem. Neposredno poslije dolaska štaba Druge operative zone na Kalnik, koji je tamo stigao 27. srpnja 1943., formiran je od Zagorske čete i dijelova 2. bataljona Kalnićkog odreda Prvi udarni bataljon¹.

¹ Prvi komandant bataljona bio je Vlado Kobal, a komesar Zlatko Rukavina.

Borbeni put toga bataljona kroz Hrvatsko Zagorje opisan je u knjizi Milana Brunovića »Kalnik u borbi«.

»Čim je formiran«, kaže Brunović, »bataljon se spremio za put kroz Zagorje i početkom kolovoza 1943. krenuo iz sela Slanja u pravcu Gornje Rijeke, Bisaga i Breznice u selo Zajezdu. Idući dan bataljon se prebacio na južne padine Ivančice u blizini Lobora, i tu su ga prvi put napali ustaše iz Zlatara. Ustaše su odmah odbijeni protunapadom bataljona, jer su, otkako je XII. divizija krenula u Slavoniju, u Zagorju operirale samo manje partizanske grupice. Daljnji cilj bataljona bilo je Jesenje Gornje, sjeverno od gore Strahinjščice. Jesenje je ustaničko mjesto, i narod je bataljon primio s velikim veseljem. U Jesenju je organiziran napad na jednu satniju t. zv. dora-puka (domobrankska radna jedinica), koja je u selu Hromec vršila neke radove. Domobranci su zarobljeni, oko 60, a naoružanje i ostala vojnička oprema zaplijenjeni. Ovu akciju pripremili su članovi Okružnog komiteta Ivica Gretić i Dragutin Rafaj, povežavši se s jednim domobranskim satnikom i poručnikom, koji su surađivali s NOP-om. Za vrijeme akcije na Hromec ovi drugovi zapalili su sve spise u općini Đurmanec i zarobili jednog domobranskog pukovnika. Pukovnik se strahovito preplašio, ali je bio pušten i poslije toga pričao, kako su partizani plemeniti borci. Ove akcije neobično su podigle ugled NOP-a u Đurmancu i okolini. Drugi dan neprijatelj je došao iz Krapine i izvršio napad na bataljon, ali je poslije kratke borbe, vidjevši da je preslab, napustio bojište i pobjegao nazad. Iz Jesenja bataljon je krenuo u Petrovsko. Putem je očistio s terena različite neprijateljske elemente i vršio druge akcije. Odmah zatim slijedio je napad na Desinić, gdje su partizani razoružali oko 20 žandara. Bilo je to rano ujutro. Napad partizana bio je iznenađan. Poginuo je jedan partizan. Poslije te uspjele akcije bataljon je krenuo u Veliki Tabor u namjeri da se odmori. U Tabor-gradu pridružila se partizanima jedna opatica, što je, čini se, bio jedini slučaj na ovom području. Odatle je izvršen napad na Klanjec', gdje je bila žandarmerijska stanica, općina i ustaški tabor. Usprkos otporu koji su pružili žandari, svi su zarobljeni.

U Ravnicama je bataljon pohvatao nekoliko neprijateljskih špijuna, koje je narod sam otkrio. U Križ-Začretje ušao je bataljon idućeg dana.² Tu je zarobljeno 15 domobranci s oružjem. Slijedeći marš kroz Zagorje vodio je u Veternicu kod rudnika Golubovec. U rudniku se našla veća

¹ Marko Belinić, u ime štaba II operativne zone, uputio je u tom povodu ovaj telegram Glavnom štabu Hrvatske:

Br. 9. Udarni bataljon u Zagorju razoružao Klanjec, Desinić, Lupinjak i Začretje. Stanje u Zagorju dobro.

Marko

Inače, neprijatelj tvrdi u svom izvještaju da je Klanjec napalo 400 partizana, a sa sličnim preuveličavanjem partizanskih snaga govori i o drugim akcijama ovog bataljona.

² Za vrijeme boravka bataljona u Ravnicama mjesna partizanska udarna grupa napala je logor domobrankske radne bojne kod Zaboka; zarobljeno je oko 150 domobranci i ogromna količina materijala.

količina eksploziva, koji je zaplijenjen. Tu se bataljon sreo s jakim neprijateljskim snagama, koje su nastupale od Lepoglave sa tri mala tenka. U borbi koja se vodila, prvi su put korisno upotrebljeni teški mitraljezi. Tankete su se morale vratiti, jer ih je teški mitraljez bušio. Borba se završila bez naših gubitaka. Ali dok se tu bataljon čitav dan borio, neprijatelj je dovuкао nove snage iz Lepoglave i iz Zlatara i zatvorio oko partizana obruč s namjerom da ih uništi. Bataljon je, međutim, iduće noći neopazice izmakao iz obruča i krenuo na Ivančicu, preko Crne Mlake, u pravcu Zajezde, probio se preko ceste Zagreb—Varaždin i pošao na oslobođeni teritorij Kalnika.«

Na Kalniku je bataljon ušao u sastav brigade »Braće Radića« kao njezin I. bataljon.

Time se ujedno završavaju značajnije samostalne borbe Kalničkog partizanskog odreda u Hrvatskom Zagorju, a posebno na teritoriju koji je obuhvaćao bivši Okružni komitet KPH Krapine.

Ljeto općenarodnog ustanka

Zagorje nije nespremno dočekalo velike vojne operacije na svom području. Bilo je to ljeto općeg narodnog ustanka naroda Hrvatskog Zagorja, ljeto u kojem su i pioniri hapsili špijune i razoružavali domobrane, a narod je govorio: »Dodite i k nama, drugovi!«

Burno je bilo to ljeto godine 1943. Uporan politički rad Partije na tom području, oslobođenje Lepoglave, uopće akcije većih partizanskih snaga i niz drugih okolnosti uvjetovali su masovno pristupanje naroda NOP-u. Počele su se isprepletati akcije novoformiranih udarnih grupa, akcije političkih radnika i masovne narodne akcije. Bilo je u to vrijeme 56 udarnih grupa na čelu s Josipom špirancem, koji je došao s Kalnika, i Franjom Tuđmanom, koji je kao član Okružnog komiteta bio zadužen za formiranje odreda i određen za njegovog partijskog rukovodioca

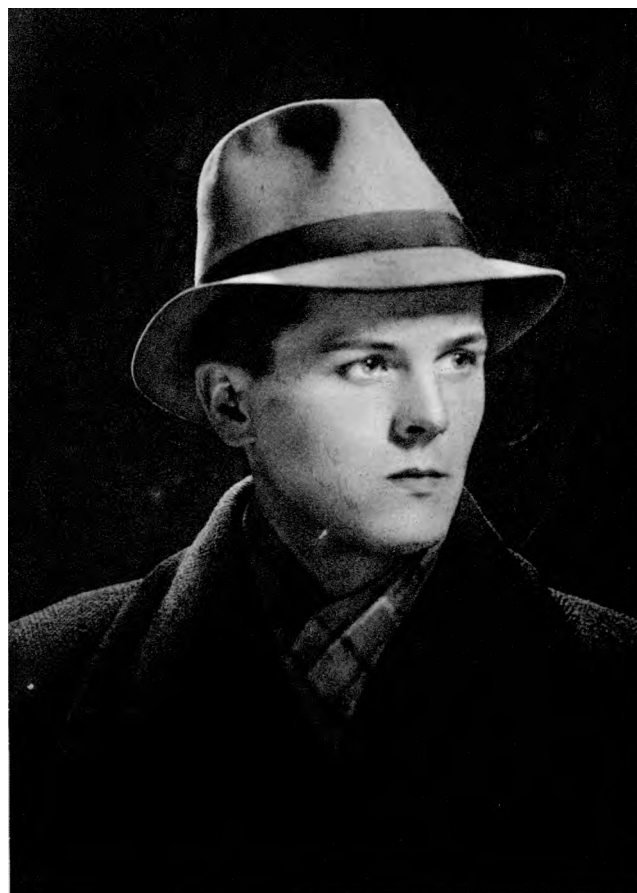
Prema izvještaju pružnog radnika Piacine javlja domobranska postaja u Budinščini »brzoglasnim izvješćem« od 19. VII. 1943. da je »opet danas ujutro na više mjesta razorena pruga i povraćeni stupovi oko 2 km udaljenosti od Budinščine prema Podrutama. Brzobjavne i brzoglasne veze od ranog jutra sa Novim Marofom prekinute. Mjesto Zajezda, Gotalovec i Podrute puno partizana. Državna ciglana Podrute u plamenu. Molimo za žurnu vojnu pomoć.«

Listajući po neprijateljskim dokumentima iz tog vremena jasno vidimo iznenađenje, zabrinutost, a ponegdje i paniku neprijatelja. Udarci se nižu sa sviju strana. Prividno mirno Zagorje pretvorilo se iznenada u vulkan za koji se nikada ne zna gdje će izbiti nova erupcija, i kada će prestati, tko će biti posipan lavom, a tko pepelom.

Kotarska oblast u Krapini, svojim dopisom od 27. VII. 1943. Ministarstvu oružanih snaga, moli za pomoć, bojeći se napada partizana.



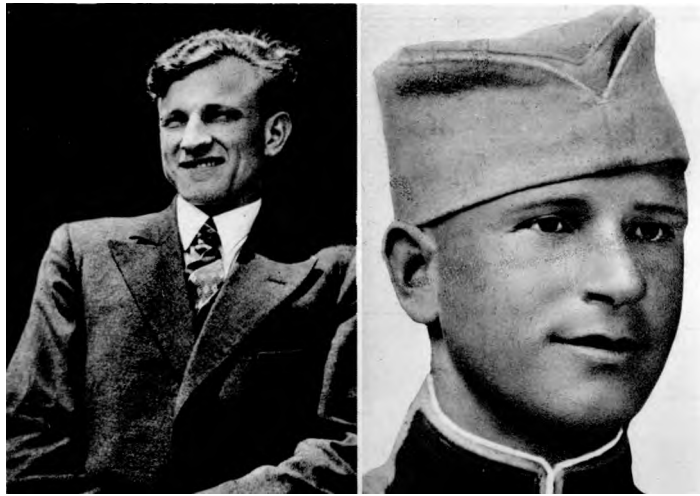
Alojz Clekovič



Radovan Kriškovič

Sprovod poginulog partizana





Stjepan Kovačec i Rudolf Bakran



Stjepan Kenfelja

Oblasni NOO Zagrebačke oblasti 1945. godine u oslobođenom Varaždinu





Vladimir Plečko



Ivica Gretić sa članovima štaba 14. slovenske divizije prilikom njenog prolaza kroz Zagorje 1944. godine

Sastanak starih drugova: grupa radnika iz tvornice »Zagorka« u Bedekovčini, koji su se istakli u revolucionarnom radu





Edo Leskovar, sekretar OR
KPH Krapina 1941. i 1942.

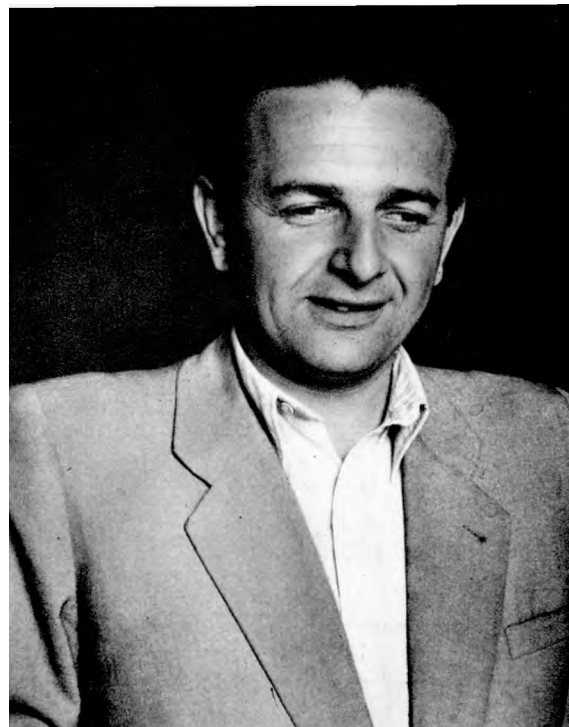
Josip Tucman, sekretar OK
KPH Krapina 1942. i 1943.



Ivica Gretić, sekretar OK KPH Krapina 1943. i 1944.



Marko Mrkoci, sekretar OK KPH Krapina 1944. i 1945.



Josip Kolar, sekretar OK SKOJ-a

Štefica Rukavina rođ. Sipak,
sekretar OK SKOJ-a . Krapina



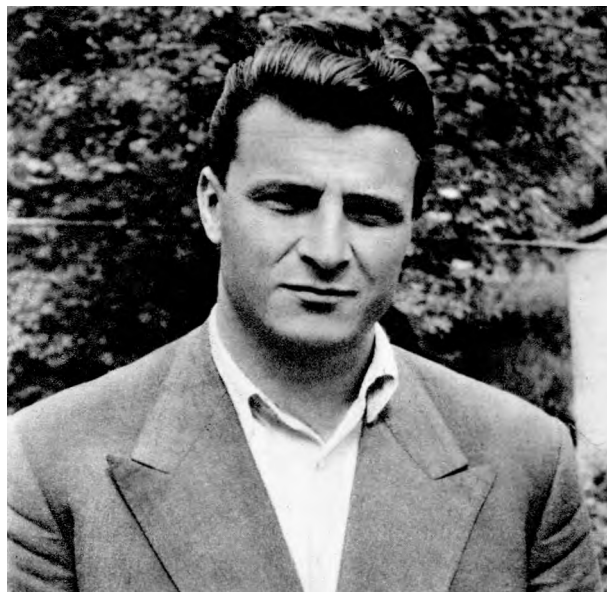


Dragutin Rafaj, član OK KPH Krapina



Stjepan Iveković, član OK KPH Krapina

Stjepan Jureković, pom. komesara brigade u 32. diviziji



Olga Kubović





Milka Katalenić

Ivić Mirko



Josip Bregović





(»upa boraca Zagrebačkog odreda u svibnju 1944. u Hrašćini-Trgovišću

Ivan Kuhta



Franjo Kuhta



Milan Kuren





Ljubomir Horvat, Mato Brezovečki, Maca Brezovečki, Mar-
ko Belinić, Anka Šćuric, Mirko Gudel i Stjepan Belinić

Tomo Obad



Danica Jureković, Pavle
Žukina i Katica Kušec





Zagorska brigada u Pavlovcu



Prva zagorska brigada polaže zakletvu, svibanj 1944. godine

Prva četa II. bataljona ZPOH



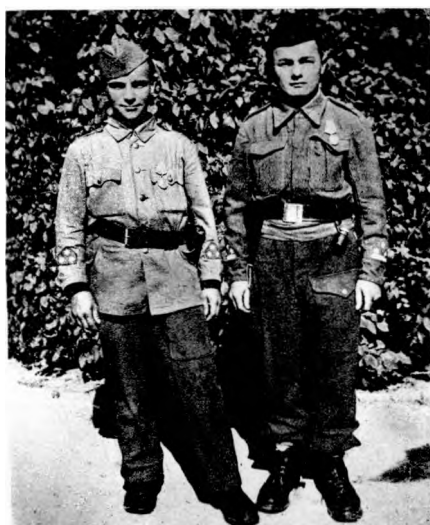
Druga četa II. bataljona ZPOH





Borci Zagorskog odreda u oslobođenoj Pregradi

Gabrijel Skrlec (prvi slijeva) s jednim nepoznatim drugom u III. brigadi kod Čazme



Pioniri iz Strmca (bivši kotar Klanjec) s borcima Zagorskog odreda





Ivan Šibl, komesar X. korpusa (Zagrebačkog) na proslavi godišnjice osnivanja brigade "Braće Radić"

Jovica Mandić, Marženka Kolar
rođena Rohan i Josip Podboj



Skojevke iz sela Gab era (bivši kotar Pregrada);
stoje s lijeva nadesno: Albina Miklenić, Tončika
Jaran i Anka Miklenić; sjedi: Stefica Surbek



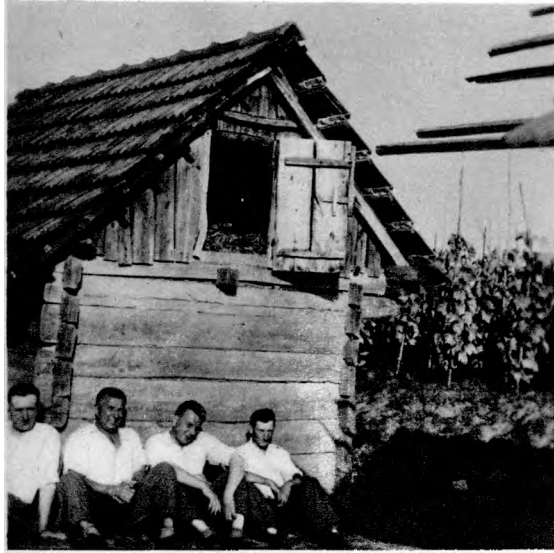
Ivan Jadan, Slavica
Potrč i Josip Špiranec



Ivica Družinec i
Mirko Belošević

Proljeće 1943. godine: grupa
partizana na čelu s Josipom
Špirancem, prvim koman-
dantom i Franjom Tudma-
nom, prvim pomoćnikom
komesara Zagorskog parti-
zanskog odreda Hrvatske





Klijet braće Spiranaca u zaseoku Sps rancima, gdje je potkraj ožujka 1941. godine formiran Prvi vod ZPO Hrvatsk»



Štagalj na podnožju Strahiiu« >... jem je boravila grupa boraca Zagorskog partizanskog odreda u svibnju 1942. god.

Gospodarske zgrade Pepeka Masnjaka, jedno od boravišta boraca ZPOH zime 1941. 1942.





Detalj iz Kozjanskih planina, jedan od baza zagorskih partizana 1943. godim

Kuća u Plemenščini (bivši kotar Pregrada), odakle su u jesen 1943. ispraćene partizanske čete Zagorja na ponovno formiranje Zagorskog odreda u Samboliće — Selnica. Desno: Jedna od baza Zagorskog partizanskog odreda Hrvatske u Sambolićima — Selnica





Radnici tvornice "Za gorka" u Bedekovićima u štrajku 1935. godine



Štrajkaška straža ispred Krapinske tekstilne tvornice u Zutnici 1936. godine



Rudari Golubovečkog bazena nakon više decenija borbe za svoja prava konačno su vlasnici rudnika

»Izvješćuje se naslov, da je niže potpisani primio pismo sa strane partizana I. čete I. bataljona 13. brigade u kojem najavljuje svoj dolazak u Krapinu u najskorije vrijeme. Umoljava se to uzeti do znanja te poduzeti mjere radi osiguranja mjesta Krapine i okolice.«

Tri nedjelje kasnije upućen je iz Krapine još jedan očajan apel: »Sa tri strane skupili su se partizani oko Krapine i to u Jesenju, u Petrovskom i u Novom Golubovcu. Izgleda da su u jačim snagama i namjera im je zauzeti Krapinu.«

Značajna je akcija partizanskih udarnih grupa na području Okruga Krapina paljenje sijena u Velikom Trgovišću. Akciju je izvela udarna grupa iz Dubrovčana, u kojoj je sudjelovalo i nekoliko drugova s terena. U toj je prilici zaplijenjeno 7 karabina, 7 pari odijela, 40.000 kuna, 1 pisaaća mašina i ostali materijal. Zapaljeno je 5 vagona sijena, dvije preše za sijeno i općinska arhiva. Ta je uspješna akcija imala i svoje posebno značenje. Ustaše su, naime, pljačkali od seljaka sijeno za Njemačku. Iako se sijeno moralo davati silom, pod prijetnjom najstrožih kazni, ipak su seljaci mogli, često, izbjeći takva davanja. Radilo se i o volji i odlučnosti. Golema vatra u Velikom Trgovišću koja je progutala sijeno, simbolično je ukazala na to, da sve što ide ustašama, guta ionako plamen, i da je mnogo pametnije sijeno sačuvati za sebe.

Razumije se da je ustašama bilo neobično stalo da se pred Nijemcima, a i pred svojim pretpostavljenima u Zagrebu, opravdaju za poraz. Oni su zbog toga, a i zbog straha, preuveličali snagu partizana. »Prema izjavi narednika Jože Šimunovića«, piše u jednom neprijateljskom dokumentu, »bilo je kod napada prošle noći oko 150 uniformiranih partizana i oko 200 civilnih osoba.« I na kraju toga izvještaja uobičajeno: »Moli se pomoć poslati.«

I sada se sve češće i češće u raznim neprijateljskim dokumentima spominju partizani u Zagorju. Sedamnaestog kolovoza 50 njemačkih vojnika i 27 ustaša iz Zlatara napadnuti su kod Lobora. Prema neprijateljskom izvještaju u okolini Lobora primijećena je tih dana skupina od 120 partizana, a u prostoru rudnika Zajezde skupina od 250 partizana. Iste noći, 18. kolovoza, napadnut je Ludbreg. Neprijateljski dokumenti spominju da su 18. kolovoza primijećeni partizani kod Očure, Jesenja i Starog Golubovca. U Starom Golubovcu uništena je telefonsko-telegrafska linija.

Čini se da je 18. kolovoza bio neobično buran. Toga je dana upućen iz Marije Bistrice Ministarstvu oružanih snaga ovaj apel:

»U posljednja dva dana zapaža se prikupljanje partizana u okolini Marije Bistrice, te je ova ugrožena, pošto ima vrlo malo posade.

Sznaje se, da se u Loboru nalazi oko 2000 partizana, a u Zajezdi oko 600.«

Prateći takav razvoj događaja ustaše su smatrali da je nužno potrebno pojačati garnizone i uopće vojne akcije protiv zagorskih partizana. To se naročito vidi iz ovog neprijateljskog dokumenta:

»Ustaša
Hrvatski oslobodilački pokret
Glavni ustaški stan
Zapovjedništvo postroj nika
Broj V. T. 23/60-1943.

Predmet: Djelatnost partizana u
Zagorju i na Kalniku

Zagreb, 19. kolovoza 1943.
Ž U R N O

MINISTARSTVU ORUŽANIH SNAGA
Operativni odjel

Z a g r e b

Jače partizanske snage već više dana djeluju po Kalniku i Zagorju.
Velika opasnost za Krapinu i tvornicu u Žutnici te ponovo Lepoglava.
Do sad se ništa nije poduzelo.

Stožer Zagorje.

Moli se primiti na znanje i poduzeti potrebno.«

Akcije naših jedinica nižu se dalje:

Noću između 19. i 20. kolovoza napadnuta je općina Tuhelj, uništena pošta, jedan autobus i zaplijenjeno 83.000 kuna. U Kraljevcu na Sutli spaljeni su spisi u općini i na pošti, uništeni autobusi na relaciji Klanjec—Zagreb, napadnuti financi, i u toj je prilici zarobljeno 7 pušaka, 2 pištolja, 2 pisaača stroja i mnoštvo drugog materijala. U selu Erpenji uništeno je istoga dana 36 stupova telefonsko-telegrafske linije. Napadnuta je stanica Ključ i porušena pruga.

Desetak dana poslije toga, 31. VIII. 1943., poslan je Ministarstvu domobranstva drugi izvještaj, sastavljen na osnovu podataka koje su dali poručnik rada Vugrinec i nastavnici rada Bačić i Šimunović, zarobljeni i odvedeni od partizana i pušteni. Hoćeš-nećeš, u tom je izvještaju neprijatelj morao priznati da partizanima narod daje punu podršku :

»Terenske jedinice tvore seljaci iz okolnih mjesta, koji pripravljaју napade i vrše izvidničku službu, a osim toga ruše željezničke pruge i pale državne zgrade, po nalogu bojnih jedinica ... Ta kolaboracija između terenskih i bojnih jedinica omogućava, da se ubrzo stvori velika udarna jedinica i da se u tren oka izgube ... bojne jedinice su operativne jedinice, koje vrše sve operacije uz pomoć terenskih jedinica, t. j. organiziranih domaćih ljudi, koji ne napuštaju svoja mjesta.«

Ustaško Ministarstvo unutrašnjih poslova predbacuje Ministarstvu oružanih snaga slabu aktivnost u borbi protiv partizana:

»Kako smo već u nekoliko navrata istaknuli partizanske akcije se u Zagorju sve više pojačavaju, a osobito oko Krapine. Partizani se uglavnom zadržavaju po selima Jesenje i Cerje u Krapinskom kotaru i Očura

u Zlatarskom kotaru. Dnevno krstare od Starog i Novog Golubovca preko Očure, Cerja, Jesenja, te Đurmanca prema zapadu.

Do danas nije poduzeta nikakva djelatnost protiv ovih partizana, a ukoliko bi i vojska došla, partizani bi sigurno bili već na drugom mjestu. Stoga bi bilo potrebno ove partizane naglo opkoliti i uništiti, jer pojedinačne akcije ne mogu imati nikakvog uspjeha.

Dostavlja se prednje s molbom na znanje.«

Mnoštvo akcija, izvedenih u to vrijeme, koje su tako iznenadile neprijatelja, bile su rezultat upornog rada Partije na ovom području i njenog smišljenog plana na organiziranju narodnog ustanka u Zagorju, kao i pomoći koju su pružile jedinice s drugih područja. Tako je ispunjeno obećanje dano na partijskom savjetovanju Okruga Krapina 6. i 7. veljače 1943., da će se uložiti sve snage na učvršćenju partijskih organizacija i pod rukovodstvom CK proširiti narodni ustanak na sve kotare Krapinskog okruga.

Političke organizacije i narodna vlast

Još na početku godine 1943. Zagorje šalje svog predstavnika Stjepana Tuđmana¹, koji je prisustvovao formiranju Inicijativnog odbora ZAVNOH-a.

Kasnije, na I. zasjedanje ZAVNOH-a, odlazi kao predstavnik Zagorja Ivan Rumbak-Živko.

Sjećajući se ovog velikog putovanja Ivan Rumbak kaže:

»Krenuo sam desetak dana ranije, dakako pješke, partizanskim vezama. U Poznanovcu me dočeka Marko Mrkoci i vodio područjem Marije Bistrice u zelinski kraj. U Ivanjskoj Reki, nedaleko od Seseveta, kuda je prolazio put, grupirali su se Nijemci. Uspjeli smo se skloniti u jedan bunker između Save i savskog kanala. Noću je čamac tiho prelazio rijeku.

Tu — kod Oborova — već se sakupilo dvadesetak vijećnika ZAVNOH-a. U šumi kod sela Poljane čekali su partizanski kuriri. I opet dugo, dugo pješačenje, pod okriljem noći ili uz pripeku sunca.

Kod Pokupskog prešli smo Kupu. U Otočac smo stigli 12. lipnja uveče. Punih 13 nezaboravnih dana ostao sam u Otočcu. Trebalo je da primim mnoge itekako važne upute oko učvršćenja organizacija, oko političkog rada na terenu i drugo.

¹ Rođen 1902. umro 25. IV. 1946. U bivšoj Jugoslaviji kao istaknuti Radićevac u svom kraju učestvuje u političkim akcijama protiv monarhofašističke vladavine. Zbog toga je bio neprekidno proganjan i nekoliko puta hapšen. Odmah poslije okupacije učestvuje u NOP-u sa čitavom svojom porodicom. Hapšen od ustaša i mučen, uspijeva da izađe iz zatvora. 1944. izabran za prvog predsjednika Okružnog NOO-a Krapina. Kao član ZAVNOH-a delegiran za člana AVNOJ-a; 1945. učestvovao u Beogradu na III. zasjedanju AVNOJ-a, odnosno Privremene narodne skupštine.

Natrag sam krenuo s jednom partizanskom desetinom koja je vozila oružje za Baniju.«

U toku proljeća i ljeta godine 1943. formirana su nova kotarska partijska i skojevska rukovodstva, osnovani su narodnooslobodilački odbori, niz organizacija USAOH-a i AFŽ-a, formiran je niz novih osnovnih partijskih i skojevskih organizacija i mjesnih narodnooslobodilačkih odbora. U polovici godine 1943. sve te organizacije predstavljale su već gustu mrežu organizacija, sposobnih za široko političko djelovanje u pravcu mobilizacije naroda za borbu protiv okupatora.

Ljeti godine 1943., primjenjujući pravilno političku liniju CK KPH, uspjelo je pod parolom: »Ne idi te u domobrane, već branite svoj dom i svoje selo«, gotovo potpuno smanjiti odlazak u neprijateljsku vojsku. To je bio velik uspjeh i polazna točka za formiranje partizanskih udarnih grupa i seoskih partizanskih straža i za početak masovnih akcija na komunikacije i veze.

Svi ti uspjesi postignuti su i napornom političkom borbom protiv utjecaja reakcionarnog klera i mačekovaca. U organizacionom smislu HSS u Zagorju nije postojala, ali su neke mačekovske parole: »Čekajte, još nije vrijeme« i »Domobranstvo — hrvatska vojska« nanijele prilično veliku štetu.

Okružni komitet KPH ocijenio je da utjecaj tih parola treba postepeno slamati. Zbog toga se taktika sastojala u odvrćanju ljudi od odlaska u domobrane, u formiranju udarnih grupa za obranu sela i manje akcije, i tek zatim u postepenom ojačanju tih grupa u veće jedinice.

Broj narodnooslobodilačkih odbora i antifašističkih organizacija znatno je porastao. U kolovozu 1943. bilo je u kotaru Klanjec 17 seoskih i jedan općinski NOO, Pregradi 11 seoskih, Krapini 13 seoskih, Zlataru 13 seoskih i 2 općinska NOO-a.

Dvadeset i devetog kolovoza osnovan je Privremeni okružni narodnooslobodilački odbor. U odbor su ušli kao predsjednik Stjepan Tuđman, tajnik Ivan Rumbak, blagajnik Slavko Živičnjak, a kao članovi August Bartol, Cvijeta Huis i Josip Družinec. Na prvom sastanku odbor je sebi postavio ove zadatke : učvrstiti postojeće i stvarati nove narodnooslobodilačke odbore, pripremiti stvaranje općinskih i kotarskih narodnooslobodilačkih odbora. Time je ustvari i u Zagorju, paralelno s razvitkom Narodnooslobodilačke borbe, započeto i dovršeno stvaranje nove narodne vlasti.

U isto su se vrijeme dalje razvile i političke organizacije. Tako je u kotaru Klanjec bilo u to vrijeme 5 skojevskih grupa sa 34 člana (nema podataka o USAOH-u), Pregradi jedna skojevska grupa sa 7 članova, 11 odbora USAOH-a sa 100 članova, Krapini 4 skojevske grupe sa 17 članova i 7 odbora USAOH-a, Zlataru 3 skojevske grupe sa 17 članova

i 7 odbora USAOH-a sa 50 članova. Iako su zagorske žene bile neobično privržene NOB-i i pokazale u čitavom nizu slučajeva neobično veliko junaštvo, nije još tada bilo mnogo organizacija AFŽ-a¹.

U kotaru Pregradi mačekovci organiziraju grupu koja pokušava aktivno djelovati protiv NOP-a. U mjesecu kolovozu te godine uhapšen je jedan od tih mačekovaca. Kod njega je nađeno pismo ustaškog načelnika iz Pregrade kojim ovaj poziva mačekovce da dođu do njega na dogovor, kako bi stupili u vezu s ustaškim vlastima, što je već u drugim krajevima učinjeno.

U kotaru Klanjec HSS također djeluje, ali u mnogo manjim razmjerima. Mačekovci govore narodu da se u vojsku mora ići, jer će to biti vojska HSS-a, da se ustašama mora davati hrana i da treba partizanima postavljati zasjede i ubijati ih.

U kotaru Krapina², u općini Radoboj, počeo je djelovati jedan istaknuti mačekovac. Nakon upozorenja da ne radi protivnarodni posao, prestrašio se i čak je naoko postao suradnik NOP-a. Kasnije se njegovo djelovanje na liniji HSS-a opet primijetilo, i zbog toga su k njemu poslana dva druga da izvide stvar. Oni su kod njega obavili premetačinu i pronašli umnožen letak u ime partizana. On je četrnaest dana prije toga umnožio letak s potpisom Glavnog pomoćnog štaba NOVH. Na pitanje, zašto je umnožio letak, odgovorio je da letak ide u korist NOB.

U jednom kasnijem izvještaju govori se o zanimljivom, iako naivnom pokušaju mačekovaca da dođu do detaljnih podataka o NOP-u u Hrvatskom Zagorju. Oni su uputili u Zagorje Branka Kranjčeca, 19-godišnjeg mladića, s falsificiranom naredbom, prema kojoj on treba da postane komandant svih zagorskih partizana. Na saslušanju je Kranjčec priznao da ga je iz Zagreba poslao neki dr. Vranić, koji preko Tortića drži vezu s Mačekom. Kranjčec je u Zagorje došao preko poznatog mačekovca Stjepana Galovca iz Radoboja, koji je osuđen na smrt i strijeljan, jer je organizirao pljačkašku grupu koja je terorizirala narod, u namjeri da se stvori uvjerenje kako to rade partizani.

U lipnju godine 1943. priprema se ponovno formiranje odreda u Zagorju. Partizanske udarne grupe svuda su nicali; u svemu je bilo 56 takvih udarnih grupa. One nemaju svuda čvrstu organizacionu formu, već prema prilikama u njima sudjeluje manji ili veći broj seljaka, koji po danu zadržavaju izgled poljoprivrednika, a noću sudjeluju u akcijama. Čudno su izgledala tadašnja jutra u mnogim zagorskim selima:

¹ Prema izvještaju OK KPH Krapina, u kolovozu 1943. bilo je u kotaru Krapina jedan općinski i 6 seoskih odbora AFŽ-a, a u Pregradi 6 seoskih odbora.

² Kotarski komitet KPH Krapina osnovan je 17. srpnja 1943. Do kraja rata u njemu su bili: August Herceg, Milka Katalenić (sekretar), Ivan Katalenić (sekretar, poginuo 1944), Dragutin Broz, Ivan Malogorski, Antun Habijanec (poginuo 1944), Gabrijel Drakčević, Pero Đurkin (poginuo 1944), Ivan Kos, Mile Tarle, Zvonko Bešenski, Ivan Rumbak, Janko Rumbak, Stjepan Kovačec (strijeljan od ustaša 1943), Ruža Keršovani-Jasna, Slavko Kovačec, Viktor Vinceljak-Kazelin, Branko Klasić (poginuo 1944), Dragutin Florijan, Mirko Klasić, Žiga Rihter i Gabrijel Vragović.

stanovnici, mjesto na polju, nalazili su se u postelji spavajući i odmarajući se poslije napornih noćnih akcija. Osim samih partizanskih udarnih grupa, i ostali narod masovno sudjeluje u akcijama. Nepregledne kolone seljaka upućivale bi se do pred same garnizone, rušile pruge, ceste, telefonske i telegrafske veze. Više puta se čitavo osiguranje sastojalo od nekoliko pušaka, ali bi te puške s raznih strana zapuckivale na neprijatelja. Sve je to zajedno pridonijelo da se stvori dojam o velikoj vojnoj snazi. Taj zaključak, uostalom, i nije bio potpuno pogrešan. Iako se nije radilo o većim vojnim jedinicama i modernom naoružanju, bio je to opći narodni ustanak, na velikom području. Cijelo je Zagorje vrilo. U masovnim akcijama narod je shvatio da je Narodnooslobodilačka borba — njegova borba, da se tu radi o njemu, o njegovoj budućnosti.

U svom izvještaju od 16. rujna 1943. OK KPH Krapina ističe da se po čitavom Zagorju održavaju masovni mitinzi :

»U posljednje vrijeme održano je oko 30 zborova, kojima je prisustvovalo od 50 do 60 ljudi. Seljaci s velikim zanimanjem slušaju govornike. Na tim se zborovima ispoljuje velika mržnja seljaka prema fašizmu. Kod klicanja parola naročito se kliče drugu Titu, koji postaje sve više popularan.

Našu štampu narod očekuje s velikim nestrpljenjem. Kad je na mitinzima dijelimo, ljudi se prosto trgaju za nju. Centralnu štampu narod s oduševljenjem prima i mnogo govori o njoj.

Partizanske pjesme sve više prodiru u narod. Naročito ih brzo uči omladina. Najpopularnije su pjesme »Omladino, diko našeg roda«, o Matiji Gupcu, »Partizanska šalajka«, a pjevaju se i druge partizanske pjesme. U to je vrijeme naročito popularna bila pjesma »Digli su se Zagorci«, koja se — objavljena u »Glasu Hrvatskog Zagorja« od 1. studenog 1943. — neobično brzo proširila po cijelom Zagorju. Pjevala se na popularnu ariju »Još nijedan Zagorec«, a tekst joj je glasio:

<i>Digli su se Zagorci</i>	<i>Za vas nema druge.</i>
<i>Da izbace Švabe</i>	<i>Napred svi ...</i>
<i>Hitlerove krvnike</i>	<i>A tko nije s narodom</i>
<i>što slobodu grabe.</i>	<i>Taj je izdajica,</i>
<i>Napred svi!</i>	<i>Borbe, žrtve plaši se</i>
<i>U borbu svi!</i>	<i>Samo kukavica.</i>
<i>Partizani Zagorci</i>	<i>Napred svi ...</i>
<i>Napred sve!</i>	<i>Naša bit će pobjeda,</i>
<i>U borbu sve!</i>	<i>Živjela sloboda!</i>
<i>Partizanke Zagorke!</i>	<i>Hrvatskog naroda</i>
<i>O vi bijedne ustaše</i>	<i>Gupčevoga roda!</i>
<i>Fašističke sluge,</i>	<i>Napred svi ...</i>
<i>Osim kugle čelične</i>	

Faksimil naslovne strane »Glasu Hrvatskog Zagorja«. Ovaj broj »Glasa« i još nekoliko brojeva štampani su na većem formatu sa življim prelomom.

ARHIVA
CRSKH

GLAS HRVATSKOG ★ ZAGORJA



NAPRED SVI
U BORBU SVI
PARTIZANI ZAGORCI
NAPRED SVE
U BORBU SVE
PARTIZAN KE ZAGORKE

GOD. III.

1. OŽUJAK 1944

BR. 3

Seljaci odlaze s oduševljenjem u akcije. Tako je u akcijama 11. IX. na pruzi Krapina—Zabok i Zabok—Budinščina sudjelovalo oko 870 ljudi. Tom je prilikom potpuno razoreno 1700 m željezničke pruge Zabok—Durmanec. Pruga Zabok—Budinščina uništena je eksplozivom u dužini od 2 km, dignuta su u zrak 4 manja mosta na pruzi. Također je uništeno 3 km telefonske veze. Iste noći jedna grupa seljaka (40 ljudi) potpuno je uništila telefonsku vezu između Tuheljskih i Krapinskih Toplica. Stupovi su prepiljeni na polovicu. U akcijama 12. IX. na pruzi između stanica Luka i Ključ sudjelovalo je oko 250 ljudi. Tom prilikom razoreno je 200 metara pruge, zapaljene su željezničke stanice Luka i Ključ. Osim ovih, gotovo svake noći vrši se niz sitnih akcija (piljenje stupova, zapljena državnog novca i t. d.) ...

Mali dio naših desetina prilično je naoružan, dok su druge naoružane slabo ili nikako. Tako je danas u Zagorju nastao pravi lov na oružje.

Prije kratkog vremena prokrstario je po našem Okrugu jedan bataljon Kalničkog odreda. Držanje naroda prema NOV bilo je upravo svečano. Seljanke su u povorkama donosile partizanima hranu, tako da su je ovi morali vraćati, jer je bilo doneseno previše. Seljaci su obavještavali partizane o svim kretanjima neprijatelja. Prekinute su bile po čitavom terenu telefonske i telegrafske veze. Narod je s veseljem hrlio u akcije. U kotaru Klanjec spaljeni su u svim općinama spisi i razoružane dvije domobranske i dvije financijske straže. Situacija je slična i u kotaru Donja Stubica.«

Sve je to bilo moguće zato, što je neprekidno rastao otpor naroda u raznim oblicima: od neplaćanja poreza, sprečavanja otkupa i rekvizicije ljudske i stočne hrane, izbjegavanje vojne obaveze (na početku 1943. Zagorje je već puno vojnih bjegunaca), do sabotaža i oružanih akcija protiv neprijateljskih domaćih i ubačenih špijuna, komunikacija, općina, rudnika. Iz takve borbene aktivnosti u prvoj polovici godine 1943. u svim kotarima (Klanječkom, Pregradskom, Krapinskom, Zlatarskom i Stubičkom) nastale su oružane partizanske grupe, predvođene partijskim aktivistima, koje ubrzo prerastaju u čete, da bi se ujese u bataljone i osnovale novi Zagorski partizanski odred.

U ljeto g. 1943., uslijed aktivnosti partizanskih grupa, žandari ne smiju da se pojavljuju u mnogim selima, a neprijateljski saobraćaj cestama i prugama postao je sasvim nesiguran. Mnogobrojnim akcijama partizanskih udarnih grupa masovno se priključuju čitava sela, naročito protiv općina i komunikacija. Pitanje šireg pristupanja naroda u oružanu borbu bilo je, dakle, riješeno u proljeće i ljeto godine 1943.

¹ Kotarski komitet KPH Zlatar osnovan je (po treći put) u kolovozu 1943. U njemu su bili do kraja rata: Franjo Adamić, Josip Bartolec-Fric, Franjo Božiček-Fanač, Franjo Brlečić-Stanek, Janko Čajko-Šnajder, Duka čiček, Ljudevit Gluhak-Drotar, «Zvonko Gluhak-Šepavi, Drago Hurščak, Ivan Jadan, Josip Kolar, Ljudevit Lesičar-čukljavi, Ankica Lončar, Ana Mrkoci, Tonka Jurin, Marženka Rohan-Seka, Dragutin Varga-Bimbo, Gabro Vidiček-2ir i Gabrijel Vragović-Crni.

Tako je Zagorje stupilo u mjesec rujan 1943., mjesec neobično važnih zbivanja na frontama Drugog svjetskog rata, mjesec kada je jedan od fašističkih partnera pokleknuo. Bila je to Italija.

Naš Vrhovni štab, predviđajući događaje, uputio je u Dalmaciju nekoliko najboljih divizija radi brzog razoružanja talijanskih oružanih snaga. Naše su snage razoružale talijanske jedinice i u drugim krajevima (u Crnoj Gori, Primorju i Sloveniji), tako da je od 15 talijanskih divizija bilo 11 potpuno razoružano, a ostatak djelomično. Bio je to velik uspjeh.

Mjesec rujan je i u Zagorju bogat događajima. Prvog rujna partizani su zapalili radionicu i strojarnicu u rudniku Dobovcu (D. Stubica), 3. rujna kotarski predstojnik iz Zlatara javlja da su noću između 2. i 3. partizani dvaput napali tvornicu kože Rukljač u Poznanovcu. Isti predstojnik javio je dan ranije o kretanju partizana preko Budinščine u pravcu Kalnika.

Osmog rujna napadnuta je Miljana. U toj je prilici zarobljena komisija za razgraničenje s Njemačkom (jedan bojnič i četiri domobrana) i uništeni su svi spisi i nacrti te komisije.

Noću između 9. i 10. rujna napadnuta je osmatračka stanica u Krapini. Zarobljena su četiri naoružana domobrana, uništeni telefoni i sprave za osmatranje. Noć kasnije napadnut je rudnik u Vučaku (D. Stubica) i uništena neka postrojenja.

U noći između 11. i 12. rujna porušeno je između Konjšćine—Zlatar Bistrice—Bedekovčine 200 metara pruge i 4 mosta. Na pošti u Desiniću zaplijenjeno je 300.000 kuna, srušena je pruga Zabok—Hlevnica u dužini od 1700 metara, porušen je kolni most između Krapine i Lepoglave. Na pruzi Luka—Ključ razoreno je 200 metara pruge i spaljene su obje stanice.

Trinaestog rujna napadnuta je neprijateljska posada u Mariji Bistrici. O tom se napadu govori u jednom neprijateljskom dokumentu, koji ističe da je partizane predvodio »neki Andrija Muhek, rodom iz Marije Bistrice, koji je ranije bio španski dobrovoljac.«

Druga polovina rujna obilježena je koncentracijom partizanskih udarnih grupa.

Četrnaestog rujna uputio je štab Druge operativne zone pismo Okružnom komitetu, u kojem iznosi plan o formiranju Zagorskog odreda.

»Odmah po primitku ovog pisma pristupite organizaciji četa od udarnih grupa. Ako imate oko 100 ljudi, možete odmah organizirati dvije čete. Organizaciju tih jedinica treba postaviti na vojničku osnovu.«

U pismu se dalje kaže da će prije formiranja odreda biti formiran bataljon, s ovim zadacima:

»Provesti najširu mobilizaciju masa u Narodnooslobodilačku vojsku, očistiti sela od petokolonaških elemenata i stvoriti bazu na Strahinjčici i Ivančici. Bataljon će u prvom momentu svoje akcije usmjeriti na uništavanje komunikacija, željezničkih pruga i cesta, i to : Zabok—Đurmanec, Zabok—Lepoglava, Ivanec—Varaždin, Lepoglava—Bednja—Krapina. Treba pod svaku cijenu nastojati da se izbací iz prometa cesta Krapina—Lepoglava—Varaždin, jer ona predstavlja veliku važnost za okupatora prilikom povlačenja njegovih trupa. Sadašnja koncentracija ima za svrhu osiguranje cesta i pruga Zabok—Rogatec i Zabok—Varaždin. Na svim tim putovima treba postavljati zasjede, sačekivati neprijateljske kolone i dr. Kaniti se takvih akcija, gdje bi imali veće štete.

Na prostoru Strahinjčica—Ivančica bataljon će izgraditi konspirativnu bolnicu. Nastojte mobilizirati liječnike.

štab toga bataljona pobrinut će se da se povežu sa četom, koja se zadržava oko Ivanca, i da je uključi u sastav bataljona.«

Prvo su spojene udarne grupe u Klanječkom kotaru i vođene zajedničke veće akcije. Tako je četa krenula po terenu toga kotara, obavljala mobilizaciju, održavala mitinge, upoznavala narod sa ciljem NOB i postavljala zasjede. Četa je, osim usputnih akcija, održala veliki miting u Kraljevcu na Sutli, kome je prisustvovalo mnoštvo naroda; pošto je završen miting, četi se pridružilo desetak novih boraca. Narod u kotaru Klanjec dočekivao je oduševljeno partizane, u svemu im izlazio ususret, i svakim danom stupali su u četu novi borci. Zatim je četa krenula u kotar Pregrada da se spoji s udarnim grupama koje su tu djelovale. Usput su se održavali mitinzi i uništavala arhiva po svim općinama. Tako je uništena arhiva u općini Vinagora, Desinić i drugima. U isto je vrijeme četa uništila rudnik Hum na Sutli, a u Vinagori je održala veliki miting pred masom sakupljenog naroda. Ovoj jedinici pridružile su se u Prigorju četa iz Pregradskog i četa iz Krapinskog kotara, i tu je izvršeno privremeno formiranje bataljona. Jedinice toga bataljona napale su pograničnu stražu i finance u Lupin jaku i jako utvrđeni bunker u Đurmancu. Napadi u Lupinjaku i Đurmancu su uspjeli: zarobljeno je oko 40 naoružanih domobrana, žandara i financa i 3 podoficira. I tu je uništena arhiva u općini i pošti.

Zatim je bataljon krenuo u pravcu Ivančice. Na prolazu je u Novom Golubovcu potpuno uništio rudnička postrojenja i električnu centralu.

Petog listopada jedinice bataljona stigle su na Ivančicu, gdje im se pridružila, na Crnim Mlakama (na vrhu Ivančice), udarna grupa iz Zlatarskog kotara.

Istog dana Okružni komitet Krapina javlja Oblasnom komitetu KPH za Zagrebačku oblast:

»U toku mjeseca rujna pristupili smo formiranju naših četa, t. j. bataljona. Danas, 5. listopada, održali smo sastanak sviju četa u našem okrugu i formirali smo odred sa dva bataljona po dvije čete. Brojno stanje odreda je 205. Izgledi za daljnju mobilizaciju veoma su povoljni.

Broj političkih organizacija, naročito omladinskih, mnogo se povećao. Isto tako i narodnooslobodilačkih odbora. U okrugu je bilo 14 skobjevskih grupa sa 66 članova, 62 odbora USAOH-a sa 333 člana, a u akcionim odborima 525 članova.

Osim privremenog Okružnog NOO-a postojali su u to vrijeme svi kotarski NOO-i, 6 općinskih i 95 seoskih ...

U rujnu je održan i niži partijski kurs, na kojem je sudjelovalo osam drugova¹«.

Okružna konferencija AFŽ-a

Dvanaestog rujna 1943. održana je Okružna konferencija AFŽ-a, na kojoj je izabran Okružni odbor² od 6 članica. U odbor su ušle Cvijeta Huis (predsjednica), Tonka Mrkoci-Jurin (tajnica), Ana Mrkoci, Milka Katalenić, Marica Plečko i Jagoda Božić.

Žene Zagorja razvile su ogromnu aktivnost u borbi protiv neprijatelja. Doprinos žena NOB bio je neusporedivo veći nego što bi se to moglo zaključiti po broju organizacija. U to je vrijeme bilo u Okrugu Krapina 26 seoskih odbora AFŽ-a sa 111 članica.³

Zanimljiva su sjećanja Bosiljke Krajačić-Bebe, koja je došla u Zagorje da pomogne tamošnjim ženama u razvijanju organizacija.

Niču zagorski odredi, brigade i divizije, sastavljeni od sinova i kćeri hrvatskog naroda. U svakoj kolibi, na svakom brežuljku radi se i pomaže narodnooslobodilačka borba. Uslovi za rad su vrlo teški, jer okupator misli da terorom spriječi val narodnog ustanka, makar u Zagorju, kad mu to drugdje ne uspijeva.

Žene traže da ih organiziramo i mole, da dođemo u njihovo selo na susjedni brijeg, da održimo sastanak. Neke se žale govoreći: »Vidiš

¹ Teme kursa su bile: 1. Ekonomski razvitak društva; 2. Okružnica br. 4 i »Pojačajmo rad NOO-a«; 3. Nacionalno pitanje; 4. Partija, AVNOJ, ZAVNOH i Rezolucija ZAVNOH-a; 5. AFŽ; 6. Borba protiv okupatora, prvi i najvažniji zadatak; 7. Zadaci SKOJ-a; 8. Za čistoću i boljševizaciju Partije, i 9. Dvanaest uslova za boljševizaciju Partije. Predavači Ivan Jadan i Vlado Stopar.

² Inicijativni odbor AFŽ-a osnovan 23. svibnja 1943.

³ Jedan od ovih seoskih odbora AFŽ-a osnovan je ujesen 1942. u Poznanovcu. Sačinjavale su ga: Ljubica Cleković, Hedviga Mrkoci, Mimica Mrkoci, Ana Mrkoci i Barica Mrkoci.

u selu Prigorje bila su već dva sastanke, a kod nas ni jedan.« A kad biraju odbor, traže da se bira javno. »Zašto i ne bi? Narodne izdajice, koji su se našli po selima, istrijebili smo, nema ih više.«

U drugom selu pričaju nam žene : »Znate, jučer smo s našim domaćima prekopavale cestu, da se banda, koja je otišla s tenkovima u pljačku, ne može na vrijeme vratiti u svoja uporišta.« I u smijehu nam dodaju da Švabe imaju osjećaj, kao da iz svakog grma viri partizan na njih, nigdje nisu sigurni, uvijek ih »zrihtamo«.

Koju god ženu u krapinskom okrugu pitaš za Tonku¹, partizanku, ili kako je okupator nazivao »partizanska učiteljica«, žena će s ponosom reći, da je pozna. One su ponosne na svoju seljanku, koja je među prvima još na početku ustanka otišla u partizane. Znaju one, da Tonka ne poznaje zapreka. Jednoga dana, idući s jednim drugo/n po cesti,² naleti na njemačku patrolu. Za tren se razlegne pucanj, oba Švabe padaju mrtvi, i Tonka »svoga« razoružava.

Druga isto tako poznata u Zagorju je partizanka Cvijeta,³ majka jednog djeteta, koja na poziv Komunističke partije odlazi u partizane. U njezinom rodnom mjestu u Zaboku, kad je došla da održi sastanak žena, banda je uhvati živu, te je nakon par dana užasnog mučenja strijeljaju.

Hrvatsko Zagorje imade desetke i stotine takovih kćeri, koje neumorno rade i ne plaše se ni najvećeg terora, ni zapreka.

Danas nije više neobično u Hrvatskom Zagorju, kad žene s ponosom govore: »Moja je Štefa partizanka!« ili »Iz našeg sela su tri »puce« otišle u borcu.«

I mlado i staro prožeto je mržnjom prema okupatoru.

Dolazim u kuću dviju starica. Jedna, mati, ima 86 godina, a druga, kćer, 61 godinu. Pričaju mi o prvom prolazu partizana kroz njihovo selo : »Bojale smo se jako, a kad tamo — to su naši. I mi pomažemo borbu.«

»Reci nam, drugarice, znaju li partizani da ih i mi stare žene pomažemo i volimo?« »Znaju, stara, znaju, vi ste njihova desna ruka, rekao je drug Tito.«

Tito je Zagorac, znaju to one. Znaju one i iz kojeg sela. Neke čak znaju i pričaju šta je nekada, davno, kad je svraćao u selo, govorio o siromašnom Hrvatskom Zagorju. Jednoga dana vodi me Jana-vodič⁴ iz jednog sela u drugo, i usput pričamo. Riječ je o drugu Titu. »Bog zna je V Tito«, veli Jana, »zna da smo se i mi Zagorci digli na ustanak? Najljepše bi bilo, kad bi on jednog dana došao k nama, pa da nas

¹ Tonka Mrkoci-Jurin

² Radilo se ustvari o dva druga: Ivanu Jadanu i Janku Čajku.

³ Cvijeta Huis

⁴ Jana Brodar iz Jesenja, umrla poslije Oslobođenja.

vidi«, oduševljava se tom mišlju Jana. Na svakom koraku, u svakoj kolibi, osjeća se ljubav za borbu i za Tita.

Žene Zagorja organiziraju takmičenja za sakupljanje lana ili, kako ga one zovu »povesma« za vojsku. Slažu hrpicu po hrpicu »povesma«, dok ne naraste ogromna hrpa. Nema žene, nema kuće, koja ne bi od srca odijelila što više može za narodnu vojsku. Niže se kuna do kune, dok ne narastu stotine hiljada, a to je sve dato s jednom mišlju i jednom željom, da se okupator što prije uništi.

Pod najtežim uslovima održava se u Hrvatskom Zagorju, u neposrednoj blizini banditskih uporišta, prvi politički kurs AFŽ-a. Na njega dolaze kradom od okupatora pored ostalih žena i žene antifašistkinje iz uporišta, da bi poslije još spremnije mogle štetiti okupatoru. Kad Švabe upadaju u selo, gdje se održava kurs, omladinka Jaga i pod cijenu života izvlači se iz kuće, u kojoj su bile Švabe na »pretresu« i obavještava drugarice na kursu, da budu pripreme, jer da su Švabe u selu.

Potkraj juna 1943. održan je kurs za članice AFŽ-a, koji je trajao osam dana. Teme kursa bile su: ciljevi NOB u našoj zemlji i ideološka izgradnja žena Jugoslavije. Kurs je održan u Maloj Erpenji, a glavni predavač je bila Bosiljka Krajačić¹.

¹ Govoreći o aktivnosti žena u Zagorju publikacija »žene Hrvatske u NOB« kaže:

U kotaru Zlatar, već u prvim danima NOB, neke žene, kao članovi Partije ili simpatizeri radničkog pokreta, pomažu kod dizanja ustanka. Isticale su se: Tonka Mrkoci-Jurin, Ana Mrkoci, Draga Jakuš, Zlata Bedeković, Roza Uroić, Jagica Hubak, Vera Mrkoci i Dragica Cvilindar. Početkom 1942. g. pod rukovodstvom Okružnog komiteta, formirana su četiri partizanska voda. Žene su učestvovala u svim radovima kod priprema za stvaranje prvih partizanskih grupa. U drugoj polovici 1942. g. postoji u selu Poznanovec-Lug grupa od 12 žena, koje su prikupljale pomoć, održavale veze i vršile kurirsku službu. U toj grupi najviše su se isticale svojim radom: Ana Mrkoci, Zora Vidiček, Draga Jakuš, Ljubica Cleković, Dragica Vidiček, Štefica Grcić i Kata Sajko. Koncem 1942. g. formiran je odbor AFŽ u Konjščini, u kojem rade Ankica i Slavka Rohan, Jagica Hubak, Jagica Zvonar i Ankica Lončar.

U Kosovečkom aktivno radi Ankica Božić. 1944. g. ustaše su opkolili njenu kuću, u kojoj je bilo 7 partizana. Ona je zajedno s partizanima otvorila vatru na ustaše, te iza toga otišla u NOV.

U kotaru Krapina pojedine žene rade na održavanju veza, sakupljaju hranu i oružje, šire štampu i sakrivaju ilegalce.

Antonija Krleža već od travnja 1941. g. radi kao kurir, a u 1942. g. u njenom se stanu nalazi ilegalna štamparija CK.

U radu naročito se ističe selo Jesenje, koje je u toku NOB dalo najviše partizana i najviše stradalo od ustaša. U Jesenju aktivne su već 1941. g. Milka Katalenić i Kata Herceg, a od proljeća 1942. g. Kata Malogorski i Ana Brodar, koje su kroz dulje vrijeme nosile partizanima hranu na Strahinjšćicu. U Zaboku radi od 1941. Cvijeta Huis, a u Podbrezovici Mima Vraničar.

U okrugu Krapina prvi odbori AFŽ počinju se formirati u kotaru Zlatar. Krajem 1942. bili su formirani odbori u Bedekovčini, gdje su se naročito aktivnim radom isticale žene u zaseocima: Spiranti, Glumpaki i Cojki, zatim u selu Loboru, Hrašćini i Budinšćini. U kotaru Krapina odbori AFŽ formiraju se početkom 1943. g., a u Pregradi i Klanjcu tek koncem 1943.

Omladina Zagorja u NOB

Omladina Zagorja snosila je ogroman teret i davala velike žrtve u Narodnooslobodilačkoj borbi. Jedan od sekretara Okružnog komiteta SKOJ-a Boris Majer-Marić¹ iznosi u svojim sjećanjima zanimljive podatke o borbi junačke zagorske omladine.

Došao sam u Zagorje u svibnju 1943. — kaže Marić — po odluci Pokrajinskog komiteta SKOJ-a za Hrvatsku. Preuzeo sam dužnost od Josipa Kolara-Mateka. U to je vrijeme Okružni komitet Partije intenzivno radio na formiranju omladinskih organizacija.

Naš je zadatak bio: organizaciono učvršćenje omladinskog pokreta, stvaranje većeg broja organizacija?

Kako se pokret razvijao, počeli smo se kretati danju, a u tome su nam mnogo pomogle nevidljive omladinske straže koje su budno pratile kretanje neprijatelja.

Počinj u velike akcije u kojima sudjeluju i omladinske udarne grupe.

Najaktivnije su bile grupe oko Erpenje, zatim u selima Marinci, Velika Horvatska, oko Klanjca, u Pljuski i Kraljevcu, oko Krapine, Petrovskog i Svedružje. Imali smo jednu udarnu grupu na Sutli, premda je to bio težak teren. Udarne grupe bile su osnovane i u Konjščini, Bedekovčini, naročito jaka udarna grupa bila je u Poznanovcu.

Sjećam se niza akcija. Omladina je rušila stupove na željezničkoj pruzi kod Velike Vesi, na cesti između Tuheljskih i Krapinskih Toplica i na cesti Velika Horvatska—Desinić. Osim toga zarobljavali su ustaše kad su dolazili na dopust kući. Jedne večeri je udarna grupa, kad se vraćala iz jedne akcije iz Velike Vesi, zapucala iznad Krapinskih Toplica, žandari i ustaše koji su bili ondje, cijelu noć su pucali u strahu. Drugi se dan pričalo da je izvršen napad na Krapinske Toplice i da su partizani odbijeni, a to su bile svega dvije lovačke puške i možda jedna vojnička, koju sam imao ja, a drugi su bili gotovo bez oružja.

Akcije mnogih drugih partizanskih jedinica zajedno s ovim omladinskim grupama kroz političko djelovanje pridonijeli su masovnom odlasku omladine u partizanske jedinice.

¹ Sekretari OK SKOJ-a u toku rata bili su Josip Kolar-Matek, Boris Majer-Marić i šefica Šipak-Ribica; članovi komiteta Rudolf Vidiček-Veselić, Mirko Gretić, Andrija Jadek-Mladić, Micika Družinec, Štefek Gretić, Milan Brlek, Barica Šimunjak, Branko Masnjak-Mustafa (poginuo kao sekretar SKOJ-a u Z. P. O.), Ivanka (kasnije udata Vidiček), Cveta (Slovenka, nije ustanovljeno njeno prezime), Dragica Makar, Cveta Kunštek i Josip Družinec-Ico.

² Prve skojevske organizacije u Zagorju osniva Vicko Raspor 1940. kao član Pokrajinskog komiteta SKOJ-a. Na sastanku KK KPH Zlatar, na kojem je prisustvovao Raspor, bio je zadužen za SKOJ Josip Spiranec-Pintar. U Zaboku je u to vrijeme osnovana skojevska organizacija u kojoj su radili Drago Rafaj, Andrija Jadek, Mato Ladesić i Andrija Kolar. Oni su bili ujedno članovi Partije. U partijskoj organizaciji nalazili su se još Ivan i Cvijeta Huis i Stanko Goluban.

Naročito je važan rad bio među omladinom koja je bila zavedena i odvedena u domobrane. Kad su se ti mladići vraćali kući, mi smo im pristupali, govorili s njima, uvjerali ih da ne valja da se tuku za Nijemce i ustaše, i oni se obično više nisu vraćali u svoje domobranske jedinice, nego su išli u partizane.

Omladina je budno pratila da se ne bi pojavio koji izdajica. Mi smo s te strane, makar je to bio ilegalan rad na okupiranom teritoriju, imali uslove koje sam ja isto tako, recimo, vidio u Lici, gdje je bio slobodni teritorij, gdje sam se kretao s puškom isto tako kao što sam se kretao i u Zagorju, makar je bio neoslobođeni teritorij. Imao sam pušku, uniformu, bez straha da će me netko izdati, provaliti, nanijeti zlo meni ili nekim drugovima koji su radili, premda je bilo dosta garnizona.

Potkraj godine 1943. nije bilo više nijednog većeg mjesta u Zagorju gdje nije bilo omladinske organizacije. Naš rad s omladinom imao je i širi odjek; on je neposredno ili posredno djelovao na onu omladinu koja je prisilno odvedena u domobrane ili je tamo odlazila preplašena i zavarana. Mnogi takvi mladići predali su se partizanima u prvoj prilici. Poznam priličan broj tih Zagoraca koji su u Bosni pristupili partizanima. To je svakako utjecaj svih faktora u zemlji u ono vrijeme, ali i utjecaj događaja u samom Zagorju, o čemu su bili informirani preko svoje rodbine ili na neki drugi način.

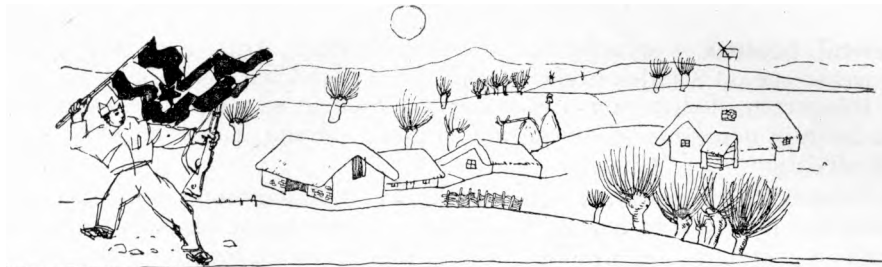
Koliko se sjećam, mi smo stalno sakupljali za ranjenike, čak smo ih i sakrivali na raznim mjestima. Na sabirna mjesta dolazili su mnogi ljudi, naročito omladina s hranom i zavojima.

Za njih nije bilo bijelog kruha, za ranjenike je bilo, bilo je mesa, sve što je bilo najbolje, to su oni odvajali za ranjenike. Gdje god se došlo i reklo, treba za ranjenike, to uopće nije bio neki veći problem.

Nijedno selo nije imalo telefonske stupove. Kad je trebalo piliti stupove, onda su to svi radili. Najjače su akcije bile na cesti Zagreb—Veliko Trgovišće.

Htio bih na kraju istaći, da je Okružni komitet Partije veliku pažnju posvećivao razvitku omladinske organizacije.

OD ODREDA DO BRIGADE



ližio se kraj 1943. godine. Upravo posljednja dva mjeseca te godine obilježena su nastojanjem neprijatelja da preotme partizanskim jedinicama inicijativu i da akcijama i terorom oslabi njihov položaj u Zagorju, i u vojnom i političkom pogledu. Mnogobrojnim neprijateljskim snagama, koncentriranim u Zagorju, suprotstavljao se novoformirani Zagorski odred, koji je neprestanim manevriranjem i iznenadnim udarcima onemogućio neprijatelju da ga opkoli većim snagama.

Na dan formiranja odred je imao 205 boraca raspoređenih u dva bataljona, svaki sa dvije čete. štab odreda sačinjavali su: komandant Josip špiranec, komesar Josip Vidiček, zamjenik komandanta Stjepan Iveković, zamjenik komesara Franjo Tudman, štab I. bataljona: komandant Viktor Jurina, komesar Milan šepetauc, zamjenik komandanta Franjo Tkalec. štab I. čete I. bataljona: komandir Vilim Vinković, komesar Drago Krsnik, zamjenik komandira Juraj Plečko, štab 2. čete I. bataljona: komandir Lojzek Koprivnjak (iz Male Erpenje), komesar August Debeljak, štab II. bataljona: komandant Ferdo Klasić, komesar Pero Capar.

Do formiranja odreda četrdeset i treće došlo je uslijed razvoja i porasta snaga Narodnooslobodilačkog pokreta u samom Hrvatskom Zagorju. Ali ne treba zaboraviti da se sve to odvijalo u okviru općeg razvoja Narodnooslobodilačke borbe i uz veliku pomoć partizanskih jedinica iz okolnih krajeva (Kalnika, Žumberka i Slavonije). U tom pogledu posebnu ulogu ima dolazak slavonskih divizija u gornje Zagorje u ljeto i jesen g. 1943. Oslobođenjem Lepoglave, Zlatara, Ivanca, Varaždinskih Toplica, Ludbrega, te su divizije stvorile ogroman politički efekt, uništenjem velikih garnizona oslabile vojničku snagu neprijatelja na tom

terenu, proširile i stvorile nov slobodni teritorij, koji se na taj način povezo sve od Klanjca preko Strahinjščice i Ivančice s Kalnikom i dalje s Bilogorom, Podravinom i Slavonijom. Time je bila stvorena osnovica za kasnije uspješnije djelovanje Zagorskog odreda, Zagorske brigade i 32. divizije.

Odred je formiran u selu Sambolići, u Zlatarskom kotaru ispod Ivančice, u prisustvu naroda i političkih rukovodilaca. Na spomen-ploči koja je postavljena u Sambolićima kao uspomena na ovaj događaj, piše:

Od partizanskih grupa Zlatara, Krapine, Pregrade i Klanjca, koje su do tada samostalno djelovale, 5. listopada 1943. ovdje je formiran Zagorski partizanski odred, koji je sa svojim herojskim borbama za kratko vrijeme još više rasplamsao narodnu revoluciju u čitavom Zagorju. Brzim proširenjem omogućio je da velik broj boraca ode u sastav brigade »Braće Radića«, »Matije Gupca«, kao i formiranje Prve zagorske brigade. Borci zagorskog odreda u svakodnevnim borbama, pod vrlo teškim uslovima, uništavali su na svakom koraku neprijatelja do posljednjeg dana borbe u Jugoslaviji.

Već dan poslije formiranja jedinice odreda napale su jako neprijateljsko uporište u Budinščini. Napad nije potpuno uspio zbog jakih neprijateljskih utvrđenja i nedostatka automatskog naoružanja. Ipak su neprijatelju nanijeti osjetni gubici u ljudstvu, ali je bilo i vlastitih prilično teških gubitaka. Bilo je to vatreno krštenje novog odreda.

Prve akcije Zagorskog partizanskog odreda

Do kraja godine 1943. Zagorski odred izvršio je niz vrlo uspješnih akcija, nanijevši neprijatelju teže gubitke.

8. X. — Drugi bataljon izveo je pokret na Kalnik, prebacujući ranjenike u bolnicu i plijen za II. operativnu zonu, a I. bataljon krenuo je u pravcu Pregrade i Klanjca.

10. X. — Prvi bataljon na položaju u selu Vojsak kraj Pregrade napao je neprijatelja koji je izašao iz Pregrade, i ubio dva njemačka vojnika, nekoliko ih je ranio, dok su ostali uspjeli pobjeći u uporište. Prvi bataljon, za vrijeme svog kretanja po kotarima Krapina, Pregrada i Klanjec, napadao je i rušio komunikacije.

18. X. — Prvi bataljon napao je ustaško uporište Klanjec. Napadnuta je žandarmerijska i financijska stanica, a 17 dobrovoljaca na čelu s komesarom bataljona Milanom šepetaucom napalo je ustaški logor u kome se nalazilo oko 40 dobro naoružanih ustaša. U zgradi ustaškog logora nalazili su se pritvoreni taoci koje su ustaše dva dana prije toga pohapsili. To su bili Stjepan Iveković, Albin Iveković, Jožica Milčić, Štefica Posavec sa svojom majkom. Napad na Klanjec djelomično je uspio. Nije zauzet jedino prvi kat zgrade ustaškog logora, iz kojega su

davali upornu obranu ustaše na čelu s logornikom drom Milanom Stahu-ljakom. U toj je prilici zarobljeno 16 karabina i mnogo drugog ratnog materijala, uništeni su spisi žandarmerijske stanice i općine Klanjec, zarobljeno je 10 finca i 6 žandara, ubijen je i ranjen veći broj ustaša. Vlastiti gubici: poginuo je zamjenik komandanta bataljona Franjo Tkalec, oslobođen iz Lepoglave u srpnju iste godine, ubijen je civilni vodič, a ranjena su tri borca i komesar bataljona.

20. X. — Jedinice I. bataljona napale su željezničke stanice Luka i Ključ, gdje su se nalazili njemački garnizoni na svakoj stanici po 20 vojnika. Napad na Luku potpuno je uspio. Zarobljeno je 16 njemačkih vojnika, ubijen jedan, a ranjena tri. Plijen: 20 mauzer-pušaka, 1 automat, 1 mitraljez SMG, 15 bombi, 2000 komada municije i drugog ratnog materijala. Bataljon nije imao gubitaka. Napad na stanicu Ključ nije uspio, jer se neprijatelj preselio u drugu zgradu. Oko stanice Ključ vodila se žestoka dvosatna borba, i neprijatelju su nanijeti gubici. Kako mu je dolazilo pojačanje iz Oroslavja i Velikog Trgovišća s tenkovima i kamionima, bataljon se morao povući. Prilikom povlačenja došlo je do sukoba s pojačanjem koje je pristizalo neprijatelju; ubijen je jedan Nijemac, a četiri su ranjena.

21./22. X. — Jedinice Prvog bataljona digle su u zrak most na pruzi Veliko Trgovišće—Zabok. Istog je dana srušen i tunel na pruzi Đurmanec—Rogatec. Zaustavljen je vlak između Đurmanca i Lupinjaka. Putnici su iskrčani, a vlak je pušten punom parom u Krapinu, gdje se razbila lokomotiva i četiri vagona.

24. X. — Nekoliko dana poslije osnivanja odreda stupilo je u njega 100 novih boraca. Time su stvoreni uslovi da se, 24. listopada, osnuje III. bataljon. Za komandanta bataljona postavljen je Stjepan Bosnar, a za zamjenika komandanta Mirko Belošević. Komandant I. bataljona postao je Ivica Družinec.

28. divizija u Zagorju

27. X. — Jedinice I. i II. bataljona krenule su ususret 28. diviziji, koja je vršila ofenzivu na Zagorje. Dolazak tih jedinica bio je predviđen ranije, ali je odgođen zbog jakih neprijateljskih koncentracija u Zagorju.

Polazeći od činjenice da se 12. divizija uspjela, bez obzira na nevjerojatno teške uvjete, održati u sjevernoj Hrvatskoj, a naročito u Hrvatskom Zagorju, oko mjesec dana, uzimajući, zatim, u obzir da je kapitulacijom Italije većina neprijateljskih snaga bila angažirana na jugu naše zemlje, zatim iskrcavanje Saveznika na Siciliji, kao i sve jače razvijanje narodnog ustanka u tim krajevima, Glavni štab Hrvatske i CK KPH donose odluku da u ove krajeve opet upute jednu veću forma-

ciju Narodnooslobodilačke vojske. Ovaj put pada odluka da se uputi 28. slavonska divizija, koja se u to vrijeme nalazila razmještena u Požeškoj kotlini.

Osnovni je zadatak divizije bio da se preko sjeverozapadne Hrvatske probije sve do Hrvatskog Zagorja, da usput napada pojedina uporišta, da svestrano politički djeluje među hrvatskim masama tih krajeva, te da na taj način što bolje pomogne partijskoj organizaciji i jedinicama Narodnooslobodilačke vojske u razvijanju Narodnooslobodilačkog pokreta i oružanog ustanka. Izvršavajući takve svoje zadatke, trebalo je da se divizija što dulje održi u tim krajevima.

Kao i prije svake akcije ili većeg pokreta, u jedinicama divizije obavljale su se temeljite organizacione i političke pripreme. Popravljeno je oružje i oprema, popunjena municija i ostala sredstva.

U partijskim i skojevskim organizacijama, na sastancima rukovodilaca i štabova, temeljito se diskutiralo o iskustvima dosadašnjih borbi jedinica divizije, a naročito o iskustvima 12. divizije. Isto je tako cjelokupnom boračkom sastavu objašnjeno na raznim konferencijama i sastancima političko značenje i zadaci predstojećeg puta. Ovako pripremljena divizija, u sastavu koje su bile XVII. i XXI. brigada, krenula je na put u rujnu 1943.

Sa štabom Odreda i sa štabovima bataljona, koji su se svi koncentrirali u okolini Zlatara, održano je kratko savjetovanje, kojemu je prisustvovao komandant II. operativne zone Vlado Matetić. Prvi bataljon imao je zadatak da krene na rušenje komunikacija Pušča—Luka, Pušča—Zaprešić, Zaprešić—Zidani Most, i ceste Veliko Trgovišće—Krapinske Toplice—Pregrada. Drugi bataljon dobio je zadatak da izvodi operacije oko Ivanca, da ruši prugu Lepoglava—Ivanec—Varaždin i brani Ivanec od napada iz Varaždina i Lepoglave. Treći bataljon dobio je zadatak da se zadržava oko Zlatara, s tim, da organizira prekapanje ceste Zlatar—Zlatar Bistrica, Zlatar—Lovrečani, Zlatar—Mače, i da ne dopusti neprijatelju popravljavanje ceste Zlatar—Bistrica—Varaždin.

Odred je te zadatke izvršio. Jedino I. bataljon nije mogao razrušiti prugu Zaprešić—Zidani Most, zbog jakih neprijateljskih formacija koje su je osiguravale. Prvi bataljon je imao manje okršaje s neprijateljskim patrolama; on je mobilizirao oko 180 novih boraca.

Put do Hrvatskog Zagorja divizija je označila nizom značajnih pobjeda. Jedanaestog rujna napada uporište Hercegovac. U napadu sudjeluju dva bataljona XVII. i jedan bataljon XXI. brigade. Ostale snage nalazile su se u zasjedi prema susjednim uporištima. Odmah u prvom naletu neprijateljski garnizon satjeran je u mlin, odakle je u početku pružao žestok otpor, koji je međutim, prema jutru 12. rujna sve više popuštao. U trenutku kad su se bataljoni privukli pod same zidove mlina, primljeno je naređenje za povlačenje. Prema tome, akcija nije dovedena do uspješnog završetka, iako su za to postojali svi uvjeti. To nije bio dobar početak, ali nije utjecao na daljnji ishod puta i borbi

koje su vođene. Poslije te borbe, XXI. brigada kreće prema selu Ivanjska, a XVII. prema Popovači. Sedamnaestog rujna XVII. brigadi predale su se u Popovači, bez borbe, dvije domobranske satnije. Saznavši za prisutnost narodnooslobodilačkih snaga na tom terenu neprijatelj 18. rujna napada iz Bjelovara XXI. brigadu jačim snagama (prema podacima 28. udarne divizije, oko 2000 njemačkih i ustaških vojnika). U trosatnoj borbi brigada se povlači prema selu Petrička. To je ujedno bila i jedina veća borba na terenu, u kojoj je neprijatelj prvi napao diviziju na njezinu putu. Poslije te borbe neprijatelj je izabrao za sebe naj nepovoljniju taktiku — pasivnu obranu uporišta. On je na tu taktiku bio donekle prisiljen zbog toga, što nije imao dovoljno snaga za borbu na terenu, i što je očekivao da partizanske snage ne će moći napadati utvrđena uporišta. Kao što će se vidjeti, neprijateljska komanda učinila je krupnu griješku.

Dvadeset prvog rujna, sat prije pola noći, XXI. brigada napala je sa tri bataljona Sveti Ivan Žabno, dok je jedan bataljon bio u zasjedi prema Križevcima, a čitava XVII. brigada prema Bjelovaru. Nakon nepunih sedamnaest sati borbe uporište je bilo uništeno. U isto je vrijeme XVII. brigada vodila teške borbe sa snagama koje su nadirale iz Bjelovara. Svi pokušaji ustaša i Nijemaca da se probiju prema Sv. Ivanu Žabnom, ostali su bezuspješni. Osim što je zarobljeno mnogo ratnog materijala u samom mjestu i u zasjedi prema Bjelovaru, XVII. brigada uspjela je uništiti gotovo deset kilometara pruge Križevci—Bjelovar. Nakon toga, uz neke sitnije borbe na terenu, divizija izbija na prugu Križevci—Koprivnica, gdje se susreće s brigadom »Braće Radić« i Kalničkim odredom, s kojima u daljnim borbama zajednički dijeli sve uspjehe. Dvadeset sedmog rujna XXI. brigada napada rudnik Glogovec, koji djelomično uništava. Dvadeset devetog rujna divizija sudjeluje s Kalničkim odredom i brigadom »Braće Radić« u oslobađanju Varaždinskih Toplica. Sam napad na Varaždinske Toplice izvode dijelovi brigade »Braće Radić«, dok se u zasjedama prema Ludbregu nalazi Kalnički odred, XXI. brigada na pravcu Koprivnica—Križevci, Novi Marof—Zagreb, a prema Varaždinu bili su oni bataljoni brigade »Braće Radić« koji nisu sudjelovali u samoj borbi za uporišta. Nakon jednodnevne borbe Varaždinske Toplice su oslobođene, a neprijateljski garnizon uništen ili zarobljen.

Poslije oslobodjenja Varaždinskih Toplica divizija i brigada »Braće Radić« poduzimaju 3. listopada jednu od najuspješnijih akcija na svom putu — napad na utvrđeno neprijateljsko uporište Ludbreg, koje je branilo 800 ustaša, domobrani takozvanog Gorskog sdruga i oružnička postaja. Napad je izvela XVII. brigada, a osigurala ju je prema Koprivnici XXI. brigada, brigada »Braće Radić«, a prema Križevcima Kalnički partizanski odred.

Borba za Ludbreg trajala je samo 8 sati. Veći dio neprijateljske posade bio je zarobljen — oko 500 vojnika i 20 oficira. Manji dio je poginuo, a samo je nekolicini pojedinaca uspjelo pobjeći. U zasjedi prema

Koprivnici XXI. brigada prošla je bez borbe, ali je zato brigada »Braće Radić« na osiguranju prema Varaždinu vodila svoju vjerojatno najkrvaviju borbu. Na brigadu su napali, pored neprijateljskih pješaka, i tenkovi i avioni. Zahvaljujući visokoj svijesti boraca i rukovodilaca brigade, a naročito njenog drugog bataljona, neprijatelj nije uspio probiti zasjedu i stići u Ludbreg. Brigada je to, doduše, platila skupo, ali je časno izvršila svoj zadatak. Oko 200 izbačenih iz stroja bila je za naše uvjete visoka, ali časna cijena. Oslobođenje Ludbrega bio je u ono vrijeme najznačajniji uspjeh borbe u sjevernoj Hrvatskoj.

Nakon te borbe i kraćeg odmora 28. divizija sa brigadom »Braće Radić« produžuje prema Hrvatskom Zagorju. Šesnaestog listopada XXI. brigada napada sa dva bataljona malo, ali jako utvrđeno uporište Bisag, na cesti Zagreb—Varaždin, koje je branilo oko 200 gestapovaca i ustaša. Treći bataljon bio je na položajima prema Varaždinu, a četvrti prema Zagrebu. Sutradan brigada »Braće Radić« napada Ivanec; prema Varaždinu osigurava je XVII. brigada, a XXI. brigada vrši pokret od Bisaga prema Hrašćini—Trgovišću, Podrutama i Zajezdi. U Bisagu je borba bila kratka, ali žestoka. Iza debelih zidova starog dvorca ustaše su se žilavo branili. Vidjevši da ne će moći dugo izdržati, izveli su još za mraka prodor. Manji je dio uspio pobjeći prema Zagrebu. U Ivancu je brigada »Braće Radić« imala lak posao. Satnija domobrana predala se bez borbe. Ali, na položajima prema Varaždinu XVII. brigada je na brdima zapadno od željezničke stanice Cerje Tužno izdržala tešku bitku, s otprilike 1200 neprijateljskih vojnika koji su krenuli iz Varaždina. Unatoč tome što su bili potpomognuti tenkovima i avijacijom, ustaše nisu mogli probiti položaje brigade. Nakon nekoliko neprijateljskih napada XVII. udarna brigada pošla je u protivnapad i gonila ustaše i Nijemce sve do pred Varaždin.

Sa dva bataljona XVII. udarna brigada napada 22. listopada zloglasno ustaško uporište Zlatar. Sa svoja druga dva bataljona brigada se osigurava od Zagreba, ujedno vršeći lažan napad na Poznanovec, u kojem se nalazilo oko 170 neprijateljskih vojnika. Brigada »Braće Radić« nalazila se u zasjedi prema Varaždinu, dok je XXI. brigada sa dva bataljona osiguravala pravac Zagreb—Bisag—Komin—Hrašćina—Trgovišće, a sa druga dva, pravac od Varaždina.

Ovako osigurana XVII. brigada vodila je najtežu borbu koju je imala divizija na svom putu po sjevernoj Hrvatskoj i posebno u Hrvatskom Zagorju.

Evo što o borbi u Zlataru piše Ivan Šibi, koji je u ono vrijeme bio komesar 28. udarne divizije.

»Neprijateljsko uporište Zlatar bilo je branjeno od oko 260 neprijateljskih vojnika, i to: 143 feldžandara, 50 oružnika i 67 ustaša. Naoružanje su imali : 1 top, 4 teška mitraljeza, 14 puškomitraljeza i nekoliko lakih i teških minobacača, te odgovarajući broj pušaka.

Borba za likvidaciju neprijateljskog uporišta u Zlataru bila je izvanredno teška i krvava. Iako je zlatarska posada bila malena, ona je našim borcima pružila očajnički otpor. Ipak u toku 21. i 22. listopada uporište je savladano.

U borbi za likvidaciju neprijatelja u Zlataru naročito se istakla 3. četa 2. bataljona XVII. udarne brigade. Borci te čete jurišali su noću pod kišom neprijateljske tanadi i bombi na utvrđene položaje protivnika. Istovremeno su naše snage na osiguranju prema pravcu Zagreba vodile ogorčene borbe s jakim neprijateljskim kolonama, koje su nastojale pod svaku cijenu probiti se u Zlatar. Rukovodstvo divizije pravilno je ocijenilo situaciju, ne htijući naše jedinice na osiguranju izlagati suviše teškim gubicima zbog Zlatara, te izdalo naređenje za povlačenje. Međutim, demoralizirani neprijatelj iz Zlatara odmah se pridružio nadirućoj koloni iz pravca Zagreba i pobjegao. Tom prilikom XVII. udarna brigada zadavala je neprijatelju udarce nanoseći mu osjetljive gubitke. Između ostalog uništen je i neprijateljski tenk od 15 tona. Zlatar je bio oslobođen.

Ovo je bila najteža akcija 28. divizije za vrijeme njenog boravka u oblasti sjeverozapadne Hrvatske. Ona je, doduše, završila likvidacijom neprijateljskog uporišta, ali je Zlatar bio oslobođen tek pošto se ostatak neprijatelja iz njega probio. Borci 3. čete jurišem su doprli do samih neprijateljskih puškarnica na utvrđenim objektima u središtu Zlatara, uspijevali su da bacaju bombe na objekte, no te bombe nisu imale nikakvog učinka, jer nisu prodirale u same objekte. Junaštvo naših boraca nije bilo u ovom slučaju dovoljno, da bi se do kraja uništio neprijatelj. Trebalo je eksploziva, kad već nije bilo teškog oružja. Trebalo je snalažljivosti kao i u Varaždinskim Toplicama, gdje se uspjelo likvidirati utvrđenu zgradu pomoću vatrogasne štrcaljke i benzina. Takva snalažljivost ovdje je izostala. Gubici neprijatelja u ovim borbama za Zlatar bili su veoma teški. Naši gubici iznosili su oko 50 izbačenih iz stroja, najvećim dijelom ranjenih, a manjim dijelom mrtvih. Neprijateljski gubici u borbama na osiguranju prema Zagrebu ostali su nam nepoznati. U ruke naših boraca pao je i izvjestan ratni plijen u oružju i opremi. Zlatar je u Hrvatskom Zagorju slovio kao jedno od najjačih ustaških uporišta, ne samo u vojničkom nego i u političkom pogledu. To je kotarsko mjesto udaljeno od Zagreba svega oko 50 km. Naš uspjeh odjeknuo je snažno po čitavom Hrvatskom Zagorju. Oslobođeni teritorij Hrvatskog Zagorja mnogo se proširio. Naš utjecaj na hrvatske mase u tom kraju postao je mnogo jači no što je bio ranije. Zagorci su u velikom broju stupali u NOV.«

Poslije borbe za Zlatar neprijatelj je iz pravca Zagreba pokušao da se probije u uporište. O tome se govori u izvještaju štaba Druge operativne zone:

»Prije dva dana neprijatelj je pokušao, t. j. Nijemci, da prodre u Zlatar. Jedinice XVII. i brigade »Braće Radića« razbile su ih i uništile im 2 tenka. U toku jučerašnjeg dana neprijatelj je krenuo s jakim sna-

gama iz Križevca u pravcu Apatovca i Vojakovca, gdje su mu jedinice III. bataljona, XXI. brigade i I. bataljona Kalničkog p. odreda nanijele osjetne gubitke. Neprijatelj je imao namjeru spojiti se sa snagama, koje su kretale iz Varaždina prema Ludbregu i Varaždinskim Toplicama, ali je u tome bio spriječen.«

U izvještaju štaba II. operativne zone NOV i PO Hrvatske Štabu VI. korpusa NOV Hrvatske od 28. X. 1943. ovako su ocijenjene borbe divizije :

»Jedinice X. divizije i brigada »Braće Radić« vode upornu borbu u Hrvatskom Zagorju. Neprijatelj doduše ne reagira s nekim naročitim snagama, ali se služi teškim tenkovima. Zlatar, Ivanec, Novi Marof, Ludbreg, Varaždinske Toplice i okolica još uvijek se nalaze u našim rukama. Jedinice X. divizije, brigada »Braće Radić« i Kalnički partizanski odred u toku ovog mjeseca postigli su sjajne rezultate. Ne samo da je uhvaćen veliki ratni plijen, koji nam je omogućio formiranje ovih jedinica, nego je oslobođen i velik teritorij sa 3 kotarska mjesta. Pruge iz Zagreba prema sjeveru t. j. Križevcima i Varaždinu izbačene su iz prometa. U tim borbama uzeo je učešća Zagrebački i Zagorski odred koji su sa svojom aktivnošću mnogo pridonijeli ovakvom stanju.«

To je bila ujedno i posljednja borba slavonskih jedinica na teritoriju Hrvatskog Zagorja. No potrebno je još u nekoliko riječi osvrnuti se na neke od borbi koje je divizija vodila u sjevernoj Hrvatskoj. Rezultati tih borbi indirektno su utjecali na daljnji razvoj ustanka i u samom Zagorju.

Oslobođenje Koprivnice

U prvom redu je to borba koju je 28. udarna divizija vodila za oslobođenje Koprivnice. Pored divizije, u borbi je sudjelovala i brigada »Braće Radić«, novoformirana II. moslavačka, Kalnički i Bjelovarski odred.

Samo mjesto napala je XXI. brigada 6. studenog 1943. točno u pola noći, sa sva četiri bataljona. Kalnički odred vodio je borbu za uporišta Čardu i logor Danicu, koji su bili vezani uz sam grad. Akciju su osiguravale: XVII. brigada prema Bjelovaru, brigada »Braće Radić« prema Varaždinu, II. moslavačka od Križevaca, a Bjelovarski partizanski odred osiguravao je jednim dijelom svojih snaga pravac od Bjelovara, a drugima kontrolirao pravac Virovitica—Osijek.

Nakon 36 sati borbe, XXI. brigada i Kalnički odred potpuno su slomili otpor neprijateljskog garnizona, koji se vrlo žilavo i uporno branio iz solidno građenih bunkera i pojedinih zgrada posebno uređenih za obranu. Neprijateljski garnizon sačinjavalo je oko 1100 vojnika, pripadnika raznih rodova — dvije satnije ustaša, jedna »koturaška bojna« domobrana, satnija feldžandara, posadni sat domobrana rezervista, padobranska škola, satnija Nijemaca i nešto žandara.

Rezultati ove gotovo dvodnevne borbe najbolje se vide iz podataka 28. udarne divizije.

»Zarobljeno je oko 400 neprijateljskih vojnika i oficira. Zaplijenjeno je 8 teških mitraljeza, 18 puškomitraljeza, 4 laka minobacača, 605 pušaka, 7 automata, 10 revolvera, oko 300.000 metaka, 954 bombe, 620 mina za laki minobacač, 475 kg eksploziva, 2 kamiona, 2 automobila, 4 motocikla, 600 bicikla. Na željezničkoj stanici je nađeno i uništeno, nakon evakuacije, 12 lokomotiva i oko 400 vagona. Tu je zaplijenjeno između ostalog 2 i pol vagona soli, 20 vagona štamparskog papira, veća količina brašna, 7 vagona šećera i različitog drugog vrijednog materijala. Zaplijenjeno je nadalje oko 1000 novih vojničkih odijela i mnogo obuće. Pored zarobljenih, neprijatelj je imao oko 60 mrtvih i veći broj ranjenih vojnika.«

U zasjedama je naročito tešku borbu vodila II. moslavačka brigada i XVII. brigada, koja je neprijatelju nanijela velike gubitke. Brigada »Braće Radić« imala je nešto lakši posao u osiguranju prema Varaždinu, iako je neprijatelj napadao avionima i tenkovima.

Ova krupna pobjeda bila je najveći uspjeh 28. divizije i ostalih jedinica koje su s njom sudjelovale u borbama po sjevernoj Hrvatskoj. Oslobođenje Koprivnice dalo je široke mogućnosti za razvijanje Narodnooslobodilačke borbe i političkog rada, i za mobilizaciju novih boraca. Poslije njezinog oslobođenja formira se brigada »Matije Gupca« i prva divizija u sjevernoj Hrvatskoj — 32. divizija NOV Jugoslavije, u čiji je sastav ušla brigada »Braće Radić« i »Matije Gupca«.

Dvadeset osmog studenog Slavenska divizija je sa XVII. brigadom u zasjedi prema Novoselec-Križu i Ivanić-gradu, a XXI. prema Bjelovaru, sudjelovala u borbama za oslobođenje Čazme, koju je napala II. moslavačka brigada. U teškim borbama u obje zasjede divizija je potpuno obavila svoj zadatak. Nijedan se neprijateljski vojnik nije, unatoč tome što je neprijatelj poduzeo nekoliko uzastopnih juriša, uspio probiti u pomoć napadnutom garnizonu u Čazmi.

Naročito je uspješno obavila svoj zadatak XVII. udarna brigada, koja je triput razbila neprijatelja i zarobila velik ratni plijen. Osim dva srušena aviona, uništeno je 10 kamiona i 6 automobila, zarobljeno 10 teških mitraljeza, 4 minobacača, 10 puškomitraljeza, 50 pušaka, 5 sanduka bombi, 30.000 metaka i nekoliko radio-stanica. Brigada je imala samo 2 mrtva i 5 lakše ranjenih.

Poslije borbi oko Čazme 28. divizija napušta sjevernu Hrvatsku i odlazi u Turopolje. Ponovo na povratku iz Turopolja prolazi Moslavinom u Slavoniju, da bi nekoliko mjeseci kasnije, u srpnju 1944., ponovo došla u ove krajeve, sada ojačana još jednom brigadom. Poslije borbi kod Grdevca i Velike Pisamce, kao i ponovnog napada na Ludbreg na putu prema Hrvatskom Zagorju, divizija je po naređenju Vrhovnog štaba pozvana na izvršenje novih zadataka u Slavoniji i Bosni. Ovaj put, prema tome, nije dospjela do Hrvatskog Zagorja.

Neprijateljska ofenziva na Ivanec

3. XI. — Drugi bataljon Zagorskog odreda morao se povući sa sektora Ivanca. i jer je neprijatelj izvršio u tom pravcu jak napad. U napadu su sudjelovale ove neprijateljske snage:

1. Istočna skupina (prva bojna I. pukovnija PTS i oklopni vlak);
2. Zapadna skupina (1 njemački pancersat, 1 sat grenadira i 1 sat posade Lepoglava).

6. XI. — Prvi bataljon postavio je zasjede kod sela Mrzlo Polje i kod sela Bezavine. Na zasjedu kod Mrzlog Polja naišlo je 26 Nijemaca, od kojih je u borbi nekoliko ranjeno.

9. XI. — Na povratku preko Radobojskih Brega, u Veterničkoj Gori, I. bataljon prekopao je ceste Golubovec—Začretje i Golubovec—Mače. Jedna patrola III. bataljona natjerala je Nijemce kod sela Lovrečana, južno od Zlatara, na povlačenje u Poznanovec.

10. XI. — Drugi bataljon porušio je u toku noći most na cesti Mače—Mihovljan i most na cesti Mače—Golubovec, južno od Peršavesi.

11. XI. — Prvi bataljon zauzeo je bazu u Završju, zapadno od Lobora. Treći bataljon srušio je most na cesti Zlatar—Cetinovec.

14. XI. — U 6 sati ujutro napadnut je sa tri strane položaj I. bataljona, koji se nalazio u Zlataru, i to: od Mača, Zlatarskih Martinaca i Zlatar-Bistrice, preko sela Borkovca. U napadu je bilo oko 400 Nijemaca sa dva brzometna topa, u pratnji ustaša. Bataljon je vodio žestoku borbu s neprijateljem. Budući da je bataljonu prijetila opasnost od opkoljavanja, povukao se. Neprijatelj je imao 12 poginulih i veći broj ranjenih. Vlastiti gubici: 2 poginula, među kojima i obavještajni oficir bataljona Fiolčić. Istog dana neprijatelj je artiljerijskom vatrom tukao položaj III. bataljona na groblju u Ivancu.

16. XI. — Neprijatelj je sa 100 vojnika i 8 tenkova žestoko napao I. bataljon, koji se nalazio na položajima u selu Sambolići. Poslije četverosatne borbe bataljon je uspio vještim manevrom i jakim protivnapadom izbaciti neprijatelja iz sela i natjerati ga u bijeg u pravcu Zlatara. Neprijatelj je imao osjetne gubitke.

11.—20. XI. — Prva četa III. bataljona napala je s uspjehom na žandarmerijsku stanicu u Vinici. Zarobljeno je 12 žandara, zaplijenjeno 11 pušaka, 1 parabola, 1500 komada municije i 5 bombi.

21. XI. — Napadnut je položaj III. bataljona kod sela Prigorca. Zbog izdajstva i jake magle neprijatelj je uspio iznenaditi III. bataljon, koji je pretrpio prilično teške gubitke. Izgubljen je teški mitraljez, a nestalo je 14 boraca. Tu je ranjen i komandant bataljona Stjepan Bosnar, a poginuo je komandir I. čete Juraj Plečko.

¹ Neprijatelj uspostavlja posadu u Ivancu tek 21. studenog.

24. XI. — Vratila se iz Varaždinskih Toplica četa I. bataljona s municijom.

27. XI. — Bataljon na osiguranju konferencije Kotarskog narodno-oslobodilačkog odbora Zlatar.

28. XI. — Bataljon na istim položajima. Neprijatelj se nije pojavljivao. Za čitavo to vrijeme bataljon se intenzivno pripremao za predstojeći zadatak, to jest za pokret u Sloveniju. Drugi bataljon krenuo je u kotare Pregrada i Zlatar, radi rušenja komunikacija i mobilizacije. Poslije povlačenja iz Prigorca III. bataljon je ostao pri štabu odreda. Za komandanta toga bataljona postavljen je Ferdo Klasić.

29. XI. — Neprijatelj je napao 2. četu III. bataljona, koji je krenuo na nove položaje iznad Martinščine. Neprijatelj se kretao u dvije kolone, nepoznate jačine, četa je u pokretu zauzela položaj i brzim jurišem i jakom vatrom odbila neprijatelja.

30. XI. — Prvi bataljon izvršio je pokret u pravcu slovenske granice. U sastavu bataljona nalazilo se 20 Slovenaca sa dva puškomitraljeza, koji su bili predviđeni za pojačanje Kozjanskom odredu.

Sukob s Pavelićevim osiguranjem

1. XII. — Oko ponoći bataljon je stigao u selo Kranjčeci iznad Jesenskog Cerja i bio obaviješten da je u selo Jesensko Cerje stiglo u noći oko 60 slabo naoružanih ustaša. Donijeta je odluka da se neprijatelj napadne; to je i učinjeno ujutro u 6.30 sati. Budući da su podaci o neprijatelju bili netočni, došlo je do žestoke borbe između I. bataljona i jedne ustaške bojne. Bilo je to osiguranje puta Paveliću, koji je taj dan, u pratnji 25 tenkova, putovao u Lepoglavu. U toj su borbi nanijeti neprijatelju teški gubici. Ubijeno je 40 ustaša, među njima jedan ustaški pukovnik, a 80 ih je nestalo; čini se da su se razbježali svojim kućama, ili ostali negdje mrtvi na položaju. Gubici u bataljonu bili su: 2 mrtva i 3 lakše ranjena, među kojima i zamjenik komandira 2. čete Podboj.

Drugi bataljon napao je Glažutu na Humu na Sutli i rastjerao 80 Nijemaca, nešto financa i žandara, koji su sačinjavali uporište.

3. XII. — Prvu četu III. bataljona napale su jake neprijateljske snage i motorizacija u Loboru. Četa se uslijed nadmoćnosti neprijatelja morala povući. U tom je sukobu ranjen zamjenik komesara Tomo Lončar.

Drugi bataljon nalazio se u donjem Zagorju, gdje je rušio komunikacije i postavljao zasjede.

Štiti fašizam - Slovo naša !

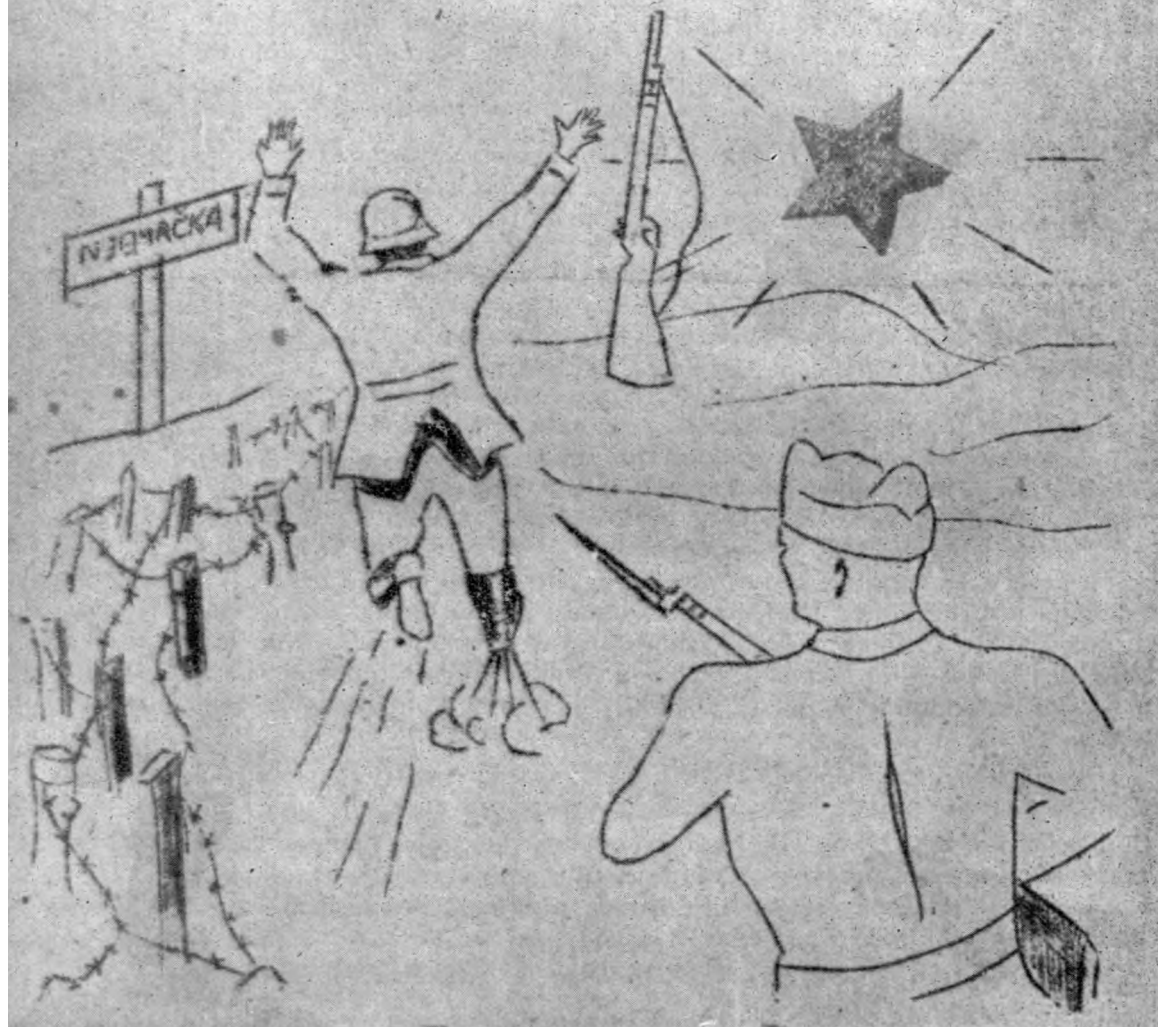
GLAS

Hrvatskog Zagorja

Broj 20

1. prosinac 1943.

God. II.



Sjećajući se ovih velikih bitaka, Josip Špiranec, tada komandant odreda, kaže :

Tada je odred imao tri bataljona, od kojih se jedan naizmjenice nalazio na donjem dijelu Zagorja, a dva bataljona na terenu Zlatarskog i Krapinskog kotara (ali obično istodobno), s obzirom na jaka neprijateljska uporišta u Zlataru, Lepoglavi, Začretju i Krapini. Na tom se terenu redovno nalazio i štab odreda.

Potkraj mjeseca studenoga 1943. u štabu odreda (s tadašnjim sjedištem u selu Vrlici, općina Belec) zaključeno je da se uputi smjena drugom bataljonu u kotar Klanjec. Tu je smjenu imao obaviti prvi bataljon, s tim, da preuzme osiguranje jednog voda slovenskih partizana pri prebacivanju preko Sutle, koji su se kretali preko našeg područja za Kozjanski odred. Ja sam bio određen da krenem s prvim bataljonom do spoja s drugim bataljonom. Bataljon će za vrijeme pratnje slovenskih partizana izbjegavati borbe, kako bi oni došli na Kozjansko što svježiji. Zatim sam imao preuzeti drugi bataljon i prilikom prijelaza pruge i ceste Krapina—Zabok izvesti napad na vlak.

Predviđajući da će nakon napada na vlak izaći u akciju ustaše zlatarske posade, zaključeno je da Braco Iveković-štef, zamjenik komandanta štaba odreda, dan prije akcije na vlak krene s trećim bataljonom u Završje, iznad Lobora, a kritične večeri sa štabom odreda i štapskom stražom za Petrovu Goru, gdje će dati prihvata i eventualno osiguranje drugom bataljonu, koji će poslije izvršene akcije i priličnog marša biti umoran.

To je bio plan, ali situacija se odvijala ovako:

Prvi bataljon, s kojim sam i ja pošao, izveo je pokret za jednu noć u gornji zaselak sela Gornje Jesenje s namjerom da se tu odmori i da naredni dan krene preko Đurmanca za donji dio Zagorja. U Jesenje smo stigli oko 01 sat. Tu smo obaviješteni da je u Jesensko Cerje došla kasno uveče satnija ustaša i da će vjerojatno u zoru početi s hapšenjem. Seljaci su tražili da izvršimo napad na ustaše, ne znajući naš plan i zadatak da izbjegnemo borbu. Komandant bataljona Ivica Družinec i ja pogledali smo se, shvatili situaciju da se zahtjev Jesenjanaca ne smije odbiti, te smo obećali izvršiti napad. Seljaci su poslali mljeti kukuruz da bi nam do jutra ispekli kruh za daljnji put. Izvršavajući obećanje bataljon je u zoru izveo silovit prepad na ustaše koji su se upravo postrojavali za doručak. Vod slovenskih partizana nije sudjelovao u akciji. V toku borbe, koja je postajala sve jača, saznali smo da ustaša ima jedna bojna, a ne satnija, zatim da se kod crkve u Gornjem Jesenju nalazi 600 gestapovaca s topovima i minobacačima, koji su odmah stupili u djelovanje čim su primili obavijest o borbi. Nakon početka borbe iz Krapine je krenulo 16 neprijateljskih tenkova u pravcu borbe. Međutim, uskoro je satnije koju smo napali, nestalo: što nije ubijeno, pobjeglo je prema slovenskoj granici.

Faksimil naslovne stranice »Glasa Hrvatskog Zagorja« od 1. prosinca 1943. g.

Mi smo imali dva mrtva (jedan od njih je bio Holandez) i dva lakše ranjena. Holanđezu je pala mina točno na rame i raznijela ga, tako da ga nismo mogli sahraniti. Kod poginulog Holanđeza ustaše su pronašli legitimaciju, koju sam ja potpisao, pa su drugi dan Paveličeve novine donijele članak da je poginuo komandant ZPOH-e Josip Špiranec-Pintar.

Ustaše i gestapovci pritiskali su sa svih strana. Tutnjali su tenkovi, praskale bombe, minobacači i štekali mitraljezi. Nije se više moglo razabrati otkuda tuku kakva oružja. Mi smo naredili povlačenje na Strahinjščicu. Navečer smo u selu Gorjani saznali da je Pavelič prolazio za Lepoglavu i da je zato bilo tako jako osiguranje te da je lično naredio da se spali selo Jesensko Cerje i pobiju ljudi koji se nađu u selu. S obzirom na vještinu u paljenju sela i klanju žena i djece, ustaše su to vjerno obavili, i selo je pretvoreno u zgarište.

Bataljon je promijenio pravac i produžio put. Nakon prelaska Sutle Švabe su ga dočekali. Bilo ih je oko 800. Bataljon je odbio šest juriša i izvršio svoj zadatak, ali je trebalo preplivati Sutlu potkraj studenoga i izdržati još druge teškoće. Neposredno poslije toga, vraćajući se s ranjenicima, kojih je bilo dosta, na cesti Desinić-Pregrada dočekalo je bataljon 16 kamiona ustaša. Došlo je do velike borbe. Za zasluge u tim bitkama, X. Zagrebački korpus proglasio je bataljon udarnim.

U međuvremenu, kad je prvi bataljon krenuo prema Suli, ja sam se prema planu vraćao s drugim bataljonom, pa smo izveli zakazanu akciju na pruzi. Ali smo na cesti počeli borbu pola sata prije nego što je došao vlak. Bio je naletio putnički automobil iz Začretja, u pravcu Krapine, sa 4 gestapovska oficira i, naravno, bilo bi to šteta propustiti.

Na nas su krenuli gestapovci iz Začretja i ustaše iz Krapine, kamionima i tenkovima. Tukli smo se na cesti sve dotle, dok stvar s vlakom nije bila uređena i dok se partizani koji su operirali na vlaku, nisu prebacili preko ceste. Bilo je to, koliko se sjećam, kod sela Popovca. Nakon toga smo nastavili put na Petrovu Goru, gdje nas je dočekao Braco sa štabom odreda. Bilo je to 10. prosinca. Od velikog napora i umora borci su odmah išli spavati, ne čekajući na ručak. Oko 10 sati netko me probudio i rekao: »Banda ide«. I stvarno, iz pravca Začretje—Novi Golubovec—Petrova Gora došlo je 400 gestapovaca na kamionima, iz pravca Lepoglava—Stari Golubovec—Petrova Gora 180 ustaša, a iz pravca Zlatar—Perša Ves—Petrova Gora 200. Jedino preko Lobora, gdje smo imali na osiguranju III. bataljon, ovaj put nije bilo neprijatelja.

Borba je trajala do navečer. Mi nismo imali ni mrtvih ni ranjenih, ali su zato bili znatni gubici na strani neprijatelja. Zapovjednik ustaške posade iz Lepoglave, koji je ostao bez kurira, konja i gitare, a sam se jedva izvukao, izjavio je navečer u Novom Golubovcu, kako smatra da mu je ovo posljednja borba s partizanima.

Prvi bataljon srušio je most kod Male Erpenje na cesti Krapinske Toplice—Klanjec i istog dana potukao 6 Nijemaca na zasjedi pred samom Pregradom.

14. XII. — Neprijatelj je napao III. bataljon. Komandant bataljona Ferdo Klasić uspio je udariti neprijatelja u bok, nanijeti mu osjetne gubitke i natjerati ga u bijeg. Zarobljen je jedan ustaša.

11. XII. — U selo Bezavinu naišla je neprijateljska patrola, s kojom je prihvaćena borba. Zarobljena 3 Nijemca, a jedan je ranjen.

12. XII. — Prvi vod III. bataljona u zasjedi na cesti Krapinske Toplice—Pregrada uhvatio je jednog špijuna s oružjem. Prvi bataljon postavio je zasjedu na putu Desinić—Pregrada kod Vinagore. Iz Desinića je naišlo 250 neprijateljskih vojnika sa 9 kamiona i 3 oklopna automobila, naoružani sa 15 puškomitraljeza i 2 brzometna topa. Vještima manevrom neprijatelj je napadnut; imao je 32 mrtva i 14 ranjenih. Uništeno 6 kamiona. Vlastiti gubici: 2 mrtva i 2 ranjena.

13. XII. — Treći bataljon postavio je zasjedu na pruzi Zabok—Krapina. Zaustavljen je vlak, na kojem je zarobljeno 6 gestapovaca, jedan žandar, jedan domobran, jedan financ i jedan detektiv. Osim toga je zaplijenjeno 10 pušaka, isto toliko rančeva i ostale spreme. Zasjeda koja je osiguravala akciju, uništila je jedan osobni automobil, ubila 4 Nijemca i uništila jedan neprijateljski kamion. Neprijatelj je intervenirao jakim snagama i tenkovima iz Krapine.

Prvi bataljon u Sloveniji

Dvadeset četvrtog studenog uputio je štab II. operativne zone pismo štabu V. operativne zone NOV i PO Slovenije, u kojem se, između ostalog, kaže:

»Konačno je uspjelo našem Zagorskom odreda da uspostavi čvršće veze s odredom, koji se zadržava uz rijeku Sutlu. Raduje nas, da je došlo poslije dvogodišnje borbe naših naroda do zajedničkih veza i na ovom dijelu naše zemlje. Vjerujemo da će doći do veće saradnje i pozivanja nego što je bilo dosad, čujemo, da se borite s velikim poteškoćama. Njemački okupator pokušava svim snagama pokoriti vaš narod, osigurati ceste i pruge za svoje trupe, i otpočeo je ofenzivu na vaš teritorij, koja se porazno završila po njega.

Od druga Rožmana iz Kozjanskog odreda, koga je poslao šef vodstva T. V. stanica za Sjevernu Sloveniju za uspostavu s našim Zagorskim odredom, obaviješteni smo o prilikama na sektoru Kozjanskog odreda. Stoga smo odlučili da zajedno s njime uputimo oko 20 drugova Slovenaca, koji su se nalazili u našim jedinicama, a po svojem znanju i iskustvu sposobni su da budu vojni i politički rukovodioci. S njima ujedno šaljemo i 2 puškomitraljeza za pojačanje naoružanja Kozjanskog odreda. Štabu Kozjanskog odreda pisali smo, da u zajednici s našim Zagorskim odredom pročisti granicu uz rijeku Sutlu i da nastoje da zajedno operišu na tom sektoru, štabu Zagorskog odreda izdali smo

naređenje da uputi jednog svog člana s bataljonom na sektor Klanjec—Pregrada, da se poveže s Kozjanskim odredom i ugovori zajedničke akcije.

Nadamo se, da će odsada naše veze biti bolje. Ukoliko raspolazete s radio-stanicom, možete nam javiti vrijeme, talas i pozivne znakove za rad. Mnogo će nas interesirati, kako se prilike razvijaju u vašim krajevima, kako napreduju vaši odredi i brigade, pa vas molimo, da nas obavještavate o svim tim događajima, što ćemo i mi činiti sa svoje strane. Ujedno nam pošaljite informativne izvještaje o dislokaciji njemačkih trupa u Sloveniji, a naročito na graničnom sektoru.«

Taj je zadatak, kao što je poznato, dobio I. bataljon Zagorskog odreda.

U pokretu od Sambolića, polaznog mjesta bataljona, zagorski su borci došli do Sutle u neprekidnim borbama. Trebalo je prijeći na drugu stranu, ali kako? Prva zapreka — bodljikava žica — savladana je dosta lagano. Usvojen je, naime, prijedlog komandanta Družinca, da se prosijeku samo gornje žice, sve do pola metra nad zemljom, te da se nad njih polože ljestve, a po njima prebaci daska.

U blizini Sutle, na samoj obali, rastao je visok jablan. Odlučili su da taj jablan obore preko rijeke i da im posluži kao most. Kad su prešli žicu, povukli su za sobom ljestve s daskama i razbili ih, da istim putem ne bi mogao prijeći neprijatelj. Zatim su pošli prema obali. U taj čas čuje se iz daljine tutnjava tenkova. Partizani požuriše. Pila zarezala u jablan, ali od žurbe puče. Oborili su sjekirom susjednu johu, ali ona nije dosegla drugu obalu. Voda ju je odnijela. Kako da se prijeđe rijeka? Većina boraca ne zna plivati. Neki su skočili u vodu, ali ih ona ponese. Naišla je i njemačka artiljerija. Topovi su stali kod svježeg traga u snijegu. Nisu zapucali. Nijemci su okrenuli topove u pravcu odakle je bataljon došao.

Dvojica iz bataljona, Branko Cikojević i Josip Basariček, javili su se da će preplivati rijeku. Cikojević je pošao u selo po pomoć, a Basariček je prenio puškomitraljez da zaštiti prijelaz. Cikojević je sa seljacima pripremio konopce da njima prevuku borce preko rijeke. Dok je dio bataljona čekao na pomoć po koju je pošao Cikojević, Nijemci su konačno otvorili vatru, ali su zapucali u pravcu šume, odakle je u zoru došao bataljon. Mislili su da su partizani kod rijeke samo prethodnica, a da glavni dolaze iza njih. Konačno je stigao Cikojević sa seljacima. Prebacili su konopce i počeli prevlačiti borce u grupama od pet do šest. Podne je već bilo prošlo kad je Sutlu prešao posljednji borac.

Bataljon je u Sloveniji odmah napao neprijateljsko uporište Šent Peter, razbio posadu i produžio dalje u unutrašnjost štajerske.

Ali ni neprijatelj nije mirovao. Dobivši podatke da se u Štajersku probila cijela partizanska divizija, Nijemci su angažirali velike snage za borbu. Teške i krvave borbe vodile su se svaki dan. Zagorski bataljon neprekidno je manevrirao, izmicao neprijatelju, zadavajući mu nena-

dane udarce. Za vrijeme svog boravka na terenu Kozjanskog odreda bataljon je zauzeo niz manjih uporišta i proširio oslobođeno područje. Neprijatelj se više nije usuđivao ostavljati po svim mjestima male garnizone, već se povukao u veća mjesta. Kozjanski partizani su poslije odlaska zagorskog bataljona povećali svoje jedinice, i nikad poslije nisu napuštali svoj teren. Ostavši kratko vrijeme u Sloveniji, zagorski borci morali su se povući, jer su Nijemci na bataljon krenuli velikim snagama iz Brežica i drugih svojih jakih uporišta.

Prešavši Sutlu i razbivši posadu u šent Petru, I. bataljon Zagorskog partizanskog odreda, pod komandom Ivica Družinca, uputio se u jedno selo pod gorom. Umorni borci, koji su cijelu noć i sav dan marširali, rasporedili su se po kućama da se odmore. Vod Slovenaca se smjestio u jednoj kući na kraju sela, na rubu šume. U podrumu te kuće bila je sakrivena neprijateljska posada toga sela. Partizani su je pretekli, pa se nije mogla izvući. No ni naš vod nije bio u zavidnom položaju. Borci, ne sluteći ništa, svukoše se i prilogoše da se odmore i ugriju. Najednom zapraskaše puške, zarežaše šarci. Neprijatelj je nadro iz šume. Dok su borci spavali, neprijatelj se izvukao u obližnje uporište da dovede još vojske i napadne partizane. No neprijatelj je znao samo za onaj vod koji je zaspao u spomenutoj kući. Za bataljon nije znao. Zato se okomio samo na kuću kraj šume i vod Slovenaca u njoj. Borba se sve više razgarala. Onda su na neprijatelja udarili zagorski borci, i Nijemci stadoše bježati. Vod Slovenaca, koji je već bio gotovo okružen, izvukao se iz zgrade i pojurio zajedno sa zagorskim borcima za neprijateljem. U toj je prilici ubijeno 16 Nijemaca, zaplijenjen je veći ratni materijal. Kozjanski odred imao je 2 ranjena borca i 3 mrtva, među kojima i komesar prop-odjela. U borbi su se naročito istakli mitraljezac Josip Stenko iz Kozjanskog odreda i Josip Pasariček, vodnik I. bataljona Zagorskog odreda.

Zaredala se akcija za akcijom. Onda je neprijatelj pokrenuo svoju ratnu mašinu. Iz svih garnizona — Brežica, Zidanog Mosta i drugih — krenule su na bataljon velike snage. Jedinice I. bataljona i Kozjanskog odreda zauzele su 21. prosinca položaj kilometar zapadno od Pavlove Vasi, radi toga da se borci osuše, odmore i nahrane, jer nisu jeli ništa sve od prelaska granice. U 8 sati Nijemci su napali partizanske jedinice. Komandant bataljona veoma se dobro snašao, i napad je odbijen energičnim jurišem. U 9 sati neprijatelj je koncentrirao jake snage od oko 2000 ljudi, opkolio jedinice i poduzeo sveopći napad na njih. Vodila se žestoka borba. Neprijatelj je neprekidno jurišao, dok su ga partizanski borci, u nedostatku municije, dočekivali bombama i vršili na njega protivjuriše bajonetama. Toga dana neprijatelj je izvršio na bataljon sedam uzastopnih koncentričnih napada, koji su svi odbijeni. Uslijed nedostatka municije neprijatelj je uspio u osmom jurišu probiti položaje, i zbog toga je donijeta odluka da se bataljon probija, što je i učinjeno. U tim su borbama nanijeti neprijatelju veliki gubici, i to: 112

2.



MOJA PRVA BORBA U ROGACU

Na granici Njemačke kod mjesta Rogaci, često su se

gestapovci i švabe zalijetavali u selo, te pljačkali i hvatali naše omladince i uvrstavljali ih u svoje redove, a uz to su ih mučili pitajući "Gdje su Vam sada partizani, da Vam pomognu"?

Jednoga jutra kada su došli partizani u selo, upitali su nas seljaci da li hoćemo da potučemo fašiste koji nam nadiru i naša sela. - i smo jednoglasno odgovorili da hoćemo. Tako mi krenemo na granicu gdje nas zaustavi neprijateljski stražar na upit "Tko je tamo"? Mi mu odgovorimo "Hrabri partizani" Nato se čuje gromki povik "Na juriš" i istjerali smo neprijatelja. Za ovaj naš podvig seljaci su nas bogato nadarili cigaretama i veselili su se zajedno sa nama što smo tako najuruli švabe. Premda su im švabski komandanti govorili koješta o partizanima, kako oni koga uhvate muče na najgore načine, seljaci ni su u to povjerovali. A kada smo mi došli, vidjeli su tko smo, i da nije istina ono što govore švabi.

Tome je narod još više omrzio švabe i njihove sluge. To mi je bio prvi doživljaj i prva moja borba u partizanima.

mrtvih, mnogo veći broj ranjenih; zaplijenjeno me: jedna parabola i jedanaest pušaka. Gubici partizanskih snaga: 3 mrtva, među kojima 2 mitraljesca: Dragutin Biščan iz Dubrovčana i Dragutin škrlec; 6 lakše ranjenih i jedan zarobljen; Kozjanski odred imao je 10 izbačenih iz stroja.

U koloni s kojom je bio komandant bataljona Ivica Družinec, bilo je 68 boraca i nešto ranjenika. Trebalo je prijeći nabujalu Sutlu, a granica je bila osigurana sa tri reda bodljikavih žica i nagaznim minama.

Bataljon se ipak sretno prebacio u Zagorje. Seljaci su pripremili doček, i borci se raspoređiše po kućama. Dadoše im suha odijela, nahraniše ih i spremiše spavati. A sami seljaci odoše na stražu da svojoj vojsci osiguraju zaslužen odmor.

Prvi bataljon ušao u Pregradu i Krapinske Toplice

23.—24. XII. — Drugi bataljon ponovo postavlja zasjedu na vlak između Zaboka i Krapine. Vlak je zaustavljen, i u toj je prilici zarobljeno : 2 ustaša, 2 legionara, 1 gestapovac, 1 domobran, veća količina sanitetskog materijala, municije i oružja. Na cesti Trakošćan—Bednja porušio je Treći bataljon 4 mosta. Isto su tako porušeni mostovi na cesti Jazvina—Trakošćan, Višnjica—Jazvina i na cesti Višnjica—Žirovnica. Jedna desetina bataljona razoružala je u Višnjici 4 financa.

27. XII. — Jedna četa Drugog bataljona postavila je zasjedu kod Krapine u selu Polje. U 9 sati naišle su dvije neprijateljske kolone uz prugu i cestu. Četa je pustila neprijatelja u blizinu i nanijela mu osjetne gubitke u jednosatnoj borbi. Neprijatelj je imao 10 mrtvih i veći broj ranjenih.

28. XII. — Na pruzi Krapina—Sv. Križ porušeno je 136 metara pruge, uništene su 2 derezine i mašina za postavljanje i dizanje šlipera. Porušeno je 200 metara pruge između Lupinjaka i Đurmanca u dužini od 200 m.

29. XII. — Na istoj pruzi uništeno je 200 metara tračnica i miniran jedan most. Zapaljena je stanica Velika Ves.

Prvi bataljon ušao je u Pregradu i Krapinske Toplice, koje je neprijatelj iznenada napustio. Istog je dana trebalo da 1. četa I. bataljona napadne njemačku stražu kod tvornice stakla u Rogaču, ali je zbog nepreza došlo do požara u autobusu i kamionu kojim se četa prevozila, te su izgubljena 2 puškomitraljeza, 13 pušaka, a 20 je boraca zadobilo opekotine.

Stranica iz džepnih novina Zagrebačkog partizanskog odreda

Veliko priznanje

Tri mjeseca poslije svog osnivanja Zagorski odred imao je iza sebe velik broj akcija i vojnih uspjeha. U izvještaju Glavnom štabu Hrvatske od 28. prosinca 1943. štab Zapadne grupe odreda izvještava o Zagorskom odredu :

»Zagorski odred spada među naše najbolje odrede. On danas broji oko 600 naoružanih boraca, formiranih u 3 bataljona sa po 3 čete. Borbenost boraca na dosta je velikoj visini. Osjeća se kod rukovodilaca nedovoljno iskustvo, jer su to sve mladi rukovodioci. Iz brigade »Braće Radića« poslano je nekoliko nižih rukovodilaca, jer se osjeća nedostatak sposobnih vojnika i komandira, dok se štabovi bataljona sređuju. Na pojačanu aktivnost Zagoraca, neprijatelj vrši dnevne ispade i osjeća se, da drugovi iz Zagorskog odreda nemaju još dovoljno rutine za borbu na terenu. Oni još ne znaju manevrirati. Vjerujemo, da će dolaskom brigada u Zagorje taj odred postati čvršći; ima perspektive za formiranje brigade iz vlastitih snaga, štab Zagorskog odreda primjeren je Štab, kako po svojoj savjesnosti, točnosti, tako i po svojoj borbenosti i upornosti u provođenju postavljenih zadataka. Ni u jednom odredu nije tako zdravo stanje u odnosu na štab kao u Zagorskom, pa vjerujemo, da će drugovi iz štaba moći i dalje izvršavati postavljene zadatke. Zagorskom odredu poslali smo 170 pušaka i time naoružali sve nenaoružano ljudstvo.«

Kao što se vidi iz iznijetih podataka, Zagorski je odred odlučnim i mnogobrojnim akcijama nanosio neprijatelju velike gubitke. Međutim, stalnog oslobođenog teritorija u Zagorju nije, uglavnom, bilo, iako je veliko područje bilo zapravo stalni poluoslobođeni teritorij, čvršći oslobođeni teritorij zavisio je od momentanog rasporeda jedinica, a neprijatelj je upadima i terorom uspio nanijeti izvjesne udarce Narodnooslobodilačkom pokretu. Nije se tu radilo o nekim političkim uspjesima, već o teroriziranju naroda. Teška situacija u kojoj su se nalazili ustaše, vidi se iz kratkog izvještaja kotarskog predstojnika u Krapini od 15. listopada :

»Usljed neprijateljske promičbe«, piše se u tom izvještaju, »kao i usljed učestalih partizanskih nedjela, danas se primjećuje zaostatak u cjelokupnom radu u svim državnim i posebničkim uredima na području kotara Krapina. Sam kotar danas nema veze sa nijednom občinom. Pošta kao i razni sudski pozivi ne mogu se odpremiti u nijednu občinu u selo, jer dosadnji nosioci pošte t. j. dostavljači i lugari ne mogu po nalogu partizana više vršiti svoje dužnosti.«

Njemačko-ustaška zvjerstva

Politička situacija u okrugu potkraj g. 1943. opširno je prikazana u izvještaju OK KPH Krapina od 3. studenog upućenom Oblasnom komitetu. U okrugu je mobilizirano u Zagorski odred i druge jedinice oko 500 boraca, i to iz kotara Krapina 239, Zlatara 190, Klanjca 50, Pregrada 2. U listopadu je održano 49 skupština, na kojima je prisustvovalo 2900 ljudi.

Na naš poziv, ističe se u tom izvještaju, radnici Krapinske tekstilne industrije, triju pilanskih poduzeća i rudnika u Krapini (ukupno 1250 radnika) napustili su posao. Nije to prvi put da u krapinskoj tekstilnoj tvornici dolazi do sukoba između radnika i ustaša.

U »Glasu Hrvatskog Zagorja« od 1. listopada 1943. opisuje se, u članku »Nesnosan život radnika u krapinskoj tekstilnoj tvornici«, težak život radnika u ovoj tvornici.

Život radnika u krapinskoj tekstilnoj tvornici veoma je težak. Plaće su vrlo bijedne, a posao nezdrav i naporan.

Ustaše čuvaju tvornicu i vrše strašan teror nad radništvom. Dok radnici gladuju, ustaške bande jedu bijeli kruh i drugu hranu, koju su opljačkali po Hrvatskom Zagorju. Kad se radnici bune, prijete im da će ih baciti na frontu. Ustaše nemaju nikakvog obzira ni prema radnicima. Njih na razne načine pokušavaju prisiliti na nemoralan život.

Prije izvjesnog vremena pokrali su ustaše s povjerenikom tvornice nekoliko remena u transmisijama. Povede se istraga. Sumnja je pala na 5 radnika i namještenika i na 2 ustaše. Kako se zatvoreni radnici i namještenici nisu mogli pomiriti time da su kradljivci, užasno su isprebijani. Jedan radnik nije više mogao trpjeti da ga nedužnog tuku, zgrabio dva detektiva, udario s njima u zid i dao svakome nekoliko čušaka. Radi toga stavljen je na neopisive muke, nakon kojih je morao biti otpremljen na liječenje. Tek tada su ova 2 zatvorena ustaše priznali, da su oni u sporazumu s povjerenikom ukrali remenje. Da ne bi izbio skandal, banda proglasi ovu dvojicu ustaša slaboumnim i naredi im da o toj stvari ne smiju više pisnuti.

Radnici tekstilne tvornice u Krapini! Dokle ćete trpjeti da vas ustaški banditi ponizuju i muče? Dokle ćete svojim radom pomagati ogavne fašiste? Već je zaista posljednji čas da napustite svoj rad kojim produjete rat i da stupite u redove naše Narodnooslobodilačke vojske!

Neprijatelj je oštro reagirao na prekid rada, pozivajući radnike da se vrate na posao, ili će biti spaljena sela. Kako se radnici nisu odazvali tome pozivu, njemačka vojska zaposjela je općinu Petrovsko u kotaru Krapina, i 28. listopada spalila 42 kuće sa svim gospodarskim zgradama. U toj je prilici ubijen jedan 70-godišnji starac i jedna žena, a dvoje djece je izgorjelo. Nijemci su pljačkali stoku, svinje, žito i živad. Očevidac događaja, Julius Puh, ovako opisuje palež:

13
Na gospodina kotarskog predstojnika Krapine.

Zapovjedništvo mjesta Krapine.

Krapina, dne 27.X. 1943.
17 sati.

JAVNI PROGLAS.

1. U prisutnosti gospodina kotarskog predstojnika Krapine i gospodina načelnika mjesta Krapine, proglašujem ovim

izvanredno stanje

za celokupno područje sjeverno pravca Minovljan-raskrenice kod Velike Vesi.

Zajedno sa ovim izvanrednim stanjem, uvadja se i Prieki Sud.

2. Zabranjujem svaki javni saobraćaj u vremenu od 19 sati navečer do 6 sati ujutro.

Sve po meni izdane propustnice gube odmah svoju vrijednost.

3. Sutra ujutro u 8 sati, imaju se sve osobe, koje stanuju sjeverno od naznačene erte, javiti kod obć. poglavarstva, a koje osobe imaju bilo kojeg pripadnika svoje obitelji medju partizanima.

4. Svaki radnik ili namještenik, koji se je dao prietnjama posljednjih 14 dana zastati, te ne vrši svoj posao, imaju se dne 28. ovog mjeseca javiti na svoj posao, gdje će dobiti daljnje upute radi daljnjeg rada.

5. Iz područja mjesta Krapine, imaju se odmah uzeti deset građana i to 5 najbolje stojećih i pet najsiromašnijih, kao taoca.

2ig.

*Proglas 28/X. 1943 na 14 mjesta
od 14h do 12h
i navečer isto od 5 do 6 h.*

SS. Sturmbannführer
und Stabskommandant.

»Toga sam dana radio pokraj šumice iznad svoga sela. Dode žena i reče: „Ne miči se nikuda, ide banda“. Moglo je biti oko 5 sati poslije podne, kad se začuo pucanj, a kroz zrak zašišti crvena raketa. Bio je to znak da se započne palež. Crni dim ubrzo je zavio sela Petrovsko, Benkovac, Podgaj i Preseku. čuo se samo vrisak žena i djece, zavijanje pasa, rika goveda i svinja, koje neprijatelj nije prije toga odvuкао i koji su živi gorjeli u plamenu. Bio je to užasan prizor, koji se ne da opisati.

Stanovnici sela koji nisu odbjegli u obližnje šume, svi su pohvatani i odvedeni u žutnicu, gdje su ostali do drugoga dana uveče, kad su pušteni na zgarišta svojih domova.«

Neprijatelj izvodi zvjerstva i u drugim selima. Prilikom napuštanja Zlatara ustaše su ubili sedam ljudi. U općini Luka ubijeno je šest seljaka. Neprijatelj hvata bjegunce, zatvara taoce, a naročito u selima blizu garnizona pljačka vino, rakiju, perad, svinje, bicikle. U Zaboku je javno strijeljana Cvijeta Huis¹ zajedno sa svojim mužem.

Paljenje sela Petrovskog kao da je zabrinulo ustaše u Krapini. Oni se pribojavaju posljedica, što se vidi po jednom njihovom izvještaju, doduše punom krajnjeg cinizma, ali i straha.

»»HRVATSKI USTAŠKI LOGOR U KRAPINI

Broj 150/taj.

Predmet: Popis žiteljstva popaljenih
sela tabora Petrovsko.

ZAPOVJEDNICTVU USTAŠA
GLAVNOG USTAŠKOG STANA

Z A G R E B

U prilogu dostavljamo naslovu popis žiteljstva popaljenih sela tabora Petrovsko, koja su popaljena dana 28. X. o. g. od strane njemačke oružane snage koja se nalazila u Krapini.

¹ Rodena 1921.; 1938. udala se za Ivana Huisa, koji je od 1936. bio član KPJ. Cvijeta je već ranije bila simpatizer KP i 1941. primljena je u Partiju. Od 1941. do 1942. bila je primalja na području općine Zabok i u to vrijeme veoma aktivno politički radila, učestvovala u rušenju pruge, razoružavanju neprijatelja i t. d. Ljeti 1943. odlazi u partizane, gdje naročito aktivno radi među ženama i uskoro postaje član Okružnog komiteta KP za kotar Krapina. Kako je kod kuće u Zaboku ostavila svoje malo dijete, odlučila je 14. X. 1943. da ode da ga posjeti. Za tu njenu namjeru saznao je jedan ustaša i dojavio to ustašama u Zaboku. Nepuni sat poslije njenog dolaska u kuću su upali ustaše i Nijemci i odveli nju i muža. Cvijeta je uspjela sakriti ranac s važnim materijalom, tako da ga Nijemci prilikom pretresa nisu našli. Iz Zaboka odveli su ih u Zagreb, tu su oboje osuđeni na smrt strijeljanjem. 26. listopada 1943. ponovo su ih dopremili u Zabok i tu na jednoj livadi strijeljali.

Faksimil naredbe njemačke komande u Krapini o proglašenju izvanrednog stanja u jednom dijelu Zagorja. Naredba je izdana 27. listopada 1943. godine.

Ovome logoru do sada se javilo 87 obitelji, sa ukupno 450 članova, koji su ostali uglavnom bez ikakvih sredstava za život i nekoliko, koji imaju neke manje štete.

Iako je većina zaslužila tu kaznu, naša je ipak dužnost da se pobrinemo za taj narod, te da im na neki način najžurnije pribavimo hrane, jer ih većina nema što jesti, već žive od toga što izmole u susjednim selima.

Kako je naš narod siromašan, on ne će moći preuzeti na sebe ishranu tih ljudi, to postoji mogućnost, da se ti ljudi prepuste skitnji i prosjačenju (što su već počeli) te će na taj način još više nasjedati neprijateljskoj promičbi i počinjati razne pljačke u namjeri da se na taj način domognu hrane.

Ta kazna, kojom su ti ljudi kažnjeni, izgleda da je pokretu dobro došla, jer se sada vidi, da ljudi danas, još jedinu nadu za spas golih života imaju u ustaškom logoru, kamo danas u grupama nalaze i traže utočišta i utjehu.

Logor sa ljudima saobraća vrlo oprezno i na svakom koraku dokazuje, da su si svemu krivi sami, što oni u velikoj većini i ne poriču.

Ako želimo nadalje ostati u vezi sa narodom potrebno je, da naslov izradi kod mjerodavnih, da se redovno preko logora dostavljaju tim ljudima živežne namirnice u onoj mjeri, koja bi donekle pokrivala potrebe tog naroda.

Ujedno molimo naslov, da uredi na njemačkom zapovjedničtvu, da zapovjedništvo njemačke posade u Krapini saobraća sa logorom, koji im može dati iscrpnije podatke nego kotar, koji ih ne posjeduje.

U nadi, da će naslov najžurnije poduzeti sve, da se tom narodu dade prva pomoć u hrani, ostajemo

Za Poglavnika i Dom spremni !

Logornik :

Franjo Mlakar, v. r.«

Mjesec dana kasnije ustaše su izvršili jedan od najtežih zločina u toku rata u ovom kraju. Bilo je to na početku mjeseca prosinca 1943., za vrijeme Paveličeva puta u Lepoglavu. Poslije sukoba sa I. bataljonom Zagorskog odreda ustaše su spalili selo Cerje, ubijajući svakog koga su stigli. Ukupno je spaljeno 35 kuća sa svim gospodarskim zgradama, posebno 25 klijeti, a poklano je 45 ljudi, najviše žena i djece.

O tom putu opširno piše »Hrvatski narod«. Članak je pun ustaških gluposti, ali pokazuje i ustaške želje i nastojanja. Tako Pavelić pita trgovca Adolfa Kampara, kako je u Krapini. Kampara mu odgovara: »Hvala bogu, dobro. Kod nas je mirno, (pocrt. red.) U naš kraj i u našu blizinu ne usuđuju se oni zlotvori.« — Pavelić: »Valjda imaju gorko iskustvo.« — »Tako je, Poglavniče!«

Zaboravljajući na to, člankopisac u narednom odlomku roni krokodilske suze za spaljenim kućama (radi se o selu Cerje, u blizini Krapine), nastojeći da čitaoci steknu dojam kao da su te kuće spalili parti-

zani. Piše: »... Tužna garišta puna vatre i plamena, ogorjeli zidovi, porazbacane sirotinjske stvari, koje su još u zadnji čas spašene, dim te maglom i vlagom zgusnut zrak, jezovito je ocrtavao sliku popaljenog sela, koje ostaje iza nas.«

Ali najgluplji dio tog članka svakako je tugovanje za kaznionicom u Lepoglavi. »S povišenog mjesta tako zvane 'zvijezde' u kaznionici pruža se zaista jezovita slika. Popaljeni zidovi, porušene ograde i unutrašnjost samih ćelija, gdje je sve popaljeno i porušeno i razbijeno, vidljiv je znak razbojstva i želje za uništavanjem.«

U to vrijeme neprijatelj masovnije ubacuje na teren špijune, a mijenja i taktiku. S manjim jedinicama izlazi noću na teren, pravi zasjede, iznenada upada u kuće simpatizera NOP-a. Naročito jaka neprijateljska aktivnost osjećala se u Zlatarskom kotaru. Osim terora, neprijatelj je pokušao da »umiri« narod aktiviziranjem mačekovaca. Ponegdje su se održavali i zborovi, na kojima su govorili kako rat može prestati samo ako se ustaše svuku, a partizani se vrate iz »šume«. Pri tome su se dijelile propusnice s kojima se partizani mogu mirno vratiti. Bilo je i pokušaja da se stvori »Vojska narodnog spasa«.

Svi ti pokušaji, bez obzira na trenutne uspjehe ovdje ondje, nisu mogli spriječiti razvitak Narodnooslobodilačkog pokreta. Narodna revolucija u Zagorju razvijala se ogromnom snagom, rušeći pred sobom sve zapreke.

Aktivnost narodnooslobodilačkih odbora

Okružni narodnooslobodilački odbor izdaje na početku prosinca 1943. ovu okružnicu:

SVIM NO ODBORIMA U OKRUGU KRAPINA

Ponovno vas upozoravamo, da provedete u djelo sve već date direktive za rad, od kojih ćemo nekoliko ovdje navesti.

1. Da odmah odredite baze (kuće) kotarskih i općinskih NOO-a, gdje će stalno biti i raditi najmanje dva člana Izvršnog NOO-a. Kotarski NOO-i treba da znadu za bazu općinskih, a općinski za bazu kotarskih.

2. Treba najhitnije izgraditi podzemna skloništa za spremanje rekvirirane hrane.

3. Izvršiti popis gospodara, kojima je potrebno nabaviti kukuruz ili drugo žito. U prvom redu onih koji su siromašni, a netko iz njihove obitelji nalazi se u NOV. Treba navesti koliko treba kukuruza ili kakvog žita i da li bi platio u gotovom, ili bi dao što u zamjenu, vino, jabuke ili što drugo. Mi ćemo se povezati radi prehrane pučanstva s okružnim NOO-ima u Varaždinu, Bjelovaru i Virovitici.

4. Izvršiti popis domova.

5. Izvršiti popis ekonomskog stanja svih gospodara : koliko ima zemlje, od toga koliko obradive, koliko neobradive, te broj članova obitelji.

Ovaj popis treba izvršiti radi dodjeljenja zemlje seljacima na privremeno uživanje. Zemlja će se oduzeti narodnim neprijateljima, kao što su ustaše, Švabe, i ona, koja se nalazi pod upravom države. A također i ona zemlja, koja će se davati seljacima na ugovore za obrađivanje uz jednu desetinu dijela od prihoda. Ta je zemlja od onih vlastelina, koji nisu narodni neprijatelji.

6. Preko svih NOO-a, putem sastanaka i skupština, treba saopćiti narodu da ne kupuje vlastelinske zemlje, jer će je narod dobiti besplatno. Čuje se, da vlastelini, narodni neprijatelji, namjeravaju prodavati zemlju, kako bi seljake opljačkali, a oni bi na taj način izbjegli davanje zemlje seljacima besplatno.

7. Preko svih NOO-a na svim sastancima i skupštinama narodu tumačiti zaključke, koje je na posljednjem zasjedanju donijelo Zemaljsko antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Hrvatske. Da ne priznajemo monarhiju, ni povratak kralja Petra, ni izbjegličke vlade u Londonu, sada u Kairu. Da hoćemo federativnu Jugoslaviju, u kojoj će biti slobodna republika Hrvatska i ostali narodi Jugoslavije.

8. Svi NOO-i imaju na svim sastancima i skupštinama povesti kampanju, da nitko više ne ide u Pavelićevu vojsku. Svestranu kampanju treba povesti da se mobiliziraju godišta 1910—1926. za našu NOV i ZPOH. Naročito povesti svestranu kampanju za natjecanje za mobilizaciju u NOV do 14. XII. o. g.

9. Povesti kampanju za sakupljanje darova (božićnicu) za naše borce u ZPOH.

O svemu podnositi ONOO-u točne izvještaje.

Predsjednik :
Stjepan Tuđman

Tajnik :
S.O.

Sve političke organizacije započele su u mjesecu prosincu sakupljanje božićnih i novogodišnjih darova za Zagorski odred. Rezultati su bili ogromni. Prema Veternici, gdje se potkraj godine nalazio Zagorski odred, kolone su išle iz svih krajeva Zagorja. Bila je to ogromna politička manifestacija koja je pokazala monolitno jedinstvo boraca i pozadine. U tom su se mnogo angažirale i organizacije AFŽ-a, kojima je rukovodio okružni odbor. Odbor je osnovan ujesen godine 1943., i u njega su ušle Tonica Jurin (kao predsjednica), Ana Jurin, Milka Katalenić, Zorica Vidiček, Barica šukec, Cvijeta Huis, Lucija Borjan, Ružica Gretić, Jagoda Božić, Zdenka Sladović i još neke žene.

Stigla su i mnogobrojna pisma borcima u odred od rodbine i rodbini od boraca. Kuriri su tih dana imali mnogo posla. Jedno od tisuća takvih pisama objavljeno je u »Glasu Hrvatskog Zagorja« :

7. XII. 1943.

Srdačan pozdrav

Dragi roditelji i Braća. Najprije vas srdačno pozdravljam i dam vam znati da sam fala Bogu živ i zdrav koje zdravlje i vama želim od boga i srca svoga. Nadaljem dam vam znati da sam u partizanima od 24. listopada bio sam zarobljen i sad sam tam gde sam navek želei biti.

Molim vas dajte mi pišite Kako živite i gdje je drago i pišite mi gde su svi domaći Krajčeva Stana i Baršičev Vinko i Gusta Rebrnjakov i Viko Borčičov i ostali Kolegi i Vinko Očko naj dojdeju i oni u partizane.

Tovas molim dajte mi skupa pišite Za što vas molim I odmah mi pišite čim primite ovo pismo. Sada još jednom lijepi pozdrav od Boga od srca svoga.

Zbogom doviđenja uz pozdrav Vaš sin Milan

Moja adresa

III. četa I. Udarni bataljon

II. Moslavačka brigada II.

Oper. Zone

Štab Zagorskog odreda zahvalio se preko »Glasa« narodu Zagorja ovim riječima:

NARODU HRVATSKOG ZAGORJA

Uoči božićnih blagdana iz svih krajeva Hrvatskog Zagorja primili smo nekoliko stotina čestitaka upućenih borcima i rukovodiocima našeg Zagorskog odreda. U njima pojedinci i antifašističke organizacije: odbori USAOH-a i AFŽ-a, organizacije Komunističke partije i SKOJ-a, kao i NOO-i izražavaju duboku povezanost čitavog naroda na oslobođenom i neoslobođenom dijelu Zagorja s našom Narodno oslobodilačkom vojskom. U svim čestitkama vidi se bezgranična ljubav omladine i svih čestitih rodoljuba prema našim borcima, koji svojom krvlju i životima kuju temelje novog života u oslobođenoj i preporođenoj domovini.

Isto tako primili smo na stotine paketa božićnih darova, koji su dolazili čak iz najudaljenijih sela kotara Zlatar, Krapina, Pregrada i Klanjec.

U ime boraca i rukovodilaca našeg odreda, mi se ovime najsrdačnije zahvaljujemo svim rodoljubima i organizacijama na primljenim čestitkama i darovima. Obećajemo da ćemo svojom pojačanom borbom — pod mudrim vodstvom našeg Vrhovnog komandanta druga Maršala Josipa Broza-Tita, a uz pomoć čitavog naroda Hrvatskog Zagorja, koji treba da mobilizira sve svoje snage, doskora osloboditi naš kraj od razbojstva, pljačke i paleža švapskih okupatora i krvavih ustaških bandi.

živjelo borbeno jedinstvo naše fronte i pozadine!

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

*STAB ZAGORSKOG NARODNOOSLOBODILACKOG
PARTIZANSKOG ODREDA HRVATSKE*

Oko 20. prosinca njemačke su se trupe, zbog operacija protiv NOB u drugim krajevima, naglo povukle iz Zagorja. Neprijatelj nije više u mogućnosti da drži u Zagorju manje garnizone, a nema snage, zbog zauzetosti u drugim krajevima, da ih pojača. Potpuno su napušteni garnizoni u Krapinskim Toplicama, Pregradi, Đurmancu, Bedekovčini, Velikoj Vesi, a drugi garnizoni su oslabljeni. Ta je situacija veoma povoljno djelovala na razvitak NOB. Samo 3. siječnja 1944. došlo je u Krapinske Toplice, gdje se nalazio Zagorski odred, 250 novih boraca, većinom iz Krapinskog kotara (Petrovsko, Đurmanec). Kako se situacija naglo izmijenila, vidi se po ovom detalju: kad je prije dva mjeseca neprijatelj započeo s terorom, u Maloj Erpenji došlo je četrdeset zaplašanih seljaka, sa članovima NOO-a na čelu, pred kuću predsjednika i tražilo da se obustavi svaki rad, jer će Nijemci sve popaliti. Potkraj godine došlo je oko 300 ljudi iz istog sela na miting, izražavajući svoju privrženost Narodnooslobodilačkoj borbi. Takva »prevrtljivost« nije karakteristična za NOB u Zagorju, ali da je i nje bilo, naročito na »periferiji« jedne tako masovne i opće narodne revolucije kao što je to bilo u Zagorju, to je potpuno razumljivo. Ona je uostalom bila i neki barometar koji je pokazivao polet ili opadanje snage narodne revolucije.

Zagrebački odred

Na području Zagorja djelovao je jednim dijelom i Zagrebački odred, osnovan u jesen godine 1943. U odred su ušli borci iz kotara Donja Stubica, zatim iz Zagreba i drugih okolnih kotara izvan Zagorja. Operacije Zagrebačkog odreda bit će ovdje iznijete samo ukratko, a zbog vrlo oskudne dokumentacije prilično nepotpuno.

Poslije osnivanja Zagrebačkog odreda, njegov I. zagorski bataljon otišao je na akcije u Zagorje. Prvi manji okršaj imao je na području Kraljevog Vrha, Pile, Jakovlja. Žandari i ustaše, misleći da se radi o manjoj jedinici, postavili su zasjedu na Kraljevu Vrh, ali su, iznenađeni i uplašeni partizanskim snagama, brzo odstupili.

Prvu veću borbu bataljon je vodio u selu Bleguši i Gornjoj Glavici u Prigorju. Ondje se odred, poslije nekoliko manjih akcija, odmarao. Veće ustaške snage iznenada su ga napale. Bataljon je stupio u borbu zajedno s Posavskom četom i poslije gotovo pet sati okršaja uspješno završio bitku.

Bataljon krstari na velikom području, u kotarima Stubica i Zelina, i vraća se pomalo u Posavinu.

Čitave jeseni godine 1943. krstario je I. zagorski bataljon na području Konjščine, Budinščine, Hrašćine, pa sve do Jakovlja, Pljuske i Luke. Bataljon je na tom području vršio razne akcije i postavljao neprijatelju zasjede. Jedno jutro naletjela je na takvu zasjedu grupa ustaških legi-

onara, koji su upućeni u Stubičke Toplice. Trebalo je da se ondje odmore poslije užasnih klanja nevinog stanovništva u Bosni. No zagorski bataljon osvetio je nevine bosanske žrtve.

Nisu se baš dobro proveli ni domobrani koji su iz Zaboka i Orolavja išli u Zagreb na proslavu Pavelićeva imendana. Vozili su se kamionom, svečano obučeni, pili i pjevali. Ali umjesto na proslavu Pavelićeva imendana, naišli su na zasjedu I. zagorskog bataljona. Zarobljeno je 18 domobrana.

Bataljon se zatim prebacio na područje kotara Zelina.

U isto vrijeme i druge jedinice Zagrebačkog odreda, popunjavajući se neprestano novim borcima, tukle su neprijatelja, primjenjujući pravu partizansku taktiku: udariti ondje gdje se neprijatelj najmanje nada. Razumije se da je to iziskivalo i velike napore boraca. Ujesen godine 1943. Zagrebački odred napao je Bisticu. U Bistrici se tada nalazila ustaška posada, žandarmerija i domobrani, koji su bili na radu. Odred je preko svoje obavještajne službe uspostavio vezu s nekim pripadnicima neprijateljskih jedinica, koji su imali zadatak da poubijaju neke svoje rukovodioce i izvade igle iz mitraljeza.

Napad je počeo rano uvečer. U napad su pošla sva tri bataljona odreda, koji su potpuno opkolili Bisticu. Nažalost, zbog izdaje, ustaše su saznali namjere odreda i zajedno sa žandarima navrijeme pobjegli u Zlatar-Bisticu. U uporištu su ostavili spremu i 20 domobrana, koji su se predali. Tada je odred pohvatao neke neprijateljske agente.

Ustaše su kasnije, da bi iskalili svoj bijes, nasred trga u Bistrici, poslije užasnog mrcvarenja, ubili Andriju Brezovečkog i još jednog seljaka.

Od 15. listopada do 3. studenog porušene su komunikacije na mnogim cestama. U akcijama na Sesvete i selo čulinec kod Zagreba zaplijenjeno je 39 pušaka, 3 puškomitraljeza, 1 šmajser i 700 metaka.

Od 3. do 16. studenog nastavljeni su napadi na komunikacije. Između Dugog Sela i Kraljevca porušeno je 100 metara pruge, na sektoru Dugo Selo—Prečec oko 1000 metara, a na sektoru Dugo Selo—Vrbovec oko 600 metara pruge. Na cesti Sesvete—Zelina ubijeno je 14 gestapovaca i zaplijenjeno 9 pušaka. U Vrbovcu zaplijenjeno je 20 pisanih mašina.

Od 29. studenog do 14. prosinca jedinice Zagrebačkog odreda zaplijenile su u raznim okršajima priličnu količinu ratne spremne.

Osmog studenog napadnut je Komin, koji je branilo 27 ustaša. Poslije žestoke borbe napad je odbijen.

Na glavnoj cesti Zagreb—Sesvete—Varaždin srušena su tri mosta i uništen rudnik Poljanica kraj Zlatara.

Zagrebački odred imao je tada samo jedan bataljon, jer je njegov II. i III. bataljon ušao u sastav novoosnovane »Gupčeve brigade«.

Nakon formiranja Zagorskog odreda i Zagrebačkog odreda, Hrvatsko Zagorje je bilo stalan izvor jačanja i popunjavanja 32. divizije, a u prvom redu udarne brigade »Braće Radić« i brigade »Matije Gupca«. Nezaboravne su kolone naroda potkraj 1943. i na početku 1944. godine, koje su stizale u Zagorski i Zagrebački odred, te u 32. diviziju, djelovanje koje je imalo veliko značenje za razvoj partizanskih jedinica u Hrvatskom Zagorju.

Svečanost u Šemnici

Dva neobično važna događaja, koja su znatno utjecala na daljnji razvitak NOP, zbila su se u siječnju godine 1944. Sedamnaestog siječnja izabran je u selu šemnici, na granici Zlatarskog i Krapinskog kotara, pred ogromnom masom naroda, Okružni narodnooslobodilački odbor Krapina. Bila je to jedna od najvećih političkih manifestacija, koja je imala ogroman odjek u čitavom okrugu. Narod, koji je iz dna duše mrzio svaku dotadašnju vlast, jer ga je ugnjetavala i pljačkala, sam je, u jeku rata, na javnom zboru birao svoju vlast, i to tako visoko predstavništvo.

Za svoju bazu Okružni NOO izabrao je Gorjane, malo selo 4 km zračne linije od Krapine. Tu su se nalazile i druge okružne ustanove. Za predsjednika je izabran Stjepan Tuđman, kao potpredsjednik Ivica Gretić, tajnik Ivan Jadan-Mika i članovi Ivan Rumbak-Živko, Krsto Iveković, Ivica Božić i drugi.

Govoreći s istog mjesta poslije 12 godina, na proslavi 10-godišnjice oslobođenja u šemnici, Ivan Jadan je rekao:

»Hoću da kažem nekoliko riječi o tome, zbog čega smo baš ovo mjesto odabrali za održavanje ove naše velike svečanosti. Evo, drugovi i drugarice, ide već dvanaesta godina otkako je narod Hrvatskog Zagorja na ovom mjestu održao zbor, kojem je prisustvovalo više od dvije hiljade ljudi, i na njemu izabrao svoju vlast — Okružni narodnooslobodilački odbor za bivši okrug Krapina, u čijem su sastavu bili kotari Klanjec, Pregrada, Krapina, Zlatar i Ivanec. To je bilo 17. siječnja 1944., kada su iz svih spomenutih kotara pohrlile mase naroda u povorkama, pod zastavama i s glazbama stizale na ovo mjesto. I, kao što sam već rekao, izvršile su historijski čin javnim biranjem najviše vlasti svoga Okruga. Radi jasnoće moram kazati da smo mi već i prije toga imali Okružni NOO i kotarske NOO-e u svim kotarima okruga, koji su izrasli iz same borbe i uspješno rješavali sve probleme što su se pred njih kao narodnu vlast postavljali. Međutim, javno biranje Okružnog NOO-a nakon toga i kotarskih NOO-a u svim kotarima Okruga bilo je uslovljeno stepenom razvitka NOB u ovim krajevima. Više od dvije trećine Okruga bilo je oslobođeno, neprijatelj je bio satjeran u svoja gnijezda —

uporišta, i bilo je moguće i nužno, u skladu s našim stremljenjima k narodnoj demokraciji, javno birati organe narodne vlasti i tako još više ojačati snage narodnog ustanka i proširiti njegovu bazu. Mislim da ne pretjeravam ako kažem da se oduševljenje i radost kojima je okupljeni narod toga dana ovdje dao oduška, nikad ne može zaboraviti.

I u te dane mogli smo vidjeti čitave kolone kako iz svih kotara kreću u pravcu štabova naših partizanskih jedinica i popunjuju njihove redove. Snagu i stepen razvitka ustanka u to vrijeme možemo ocijeniti i po tome, što smo gotovo čitavu zimu godine 1944., tu, nadomak Krapine koja je bila jedno od najjačih neprijateljskih uporišta, bili stacionirani sa svim okružnim ustanovama. To je bilo u selu Gorjani. Zato smatram da smo dužni i s ovog mjesta dati priznanje narodu toga kraja, koji je dao sve od sebe — i stan i hranu i prostorije — samo da bi nam, kao i mnoga druga sela našega Okruga, omogućio što uspješniji rad.«

Dvadesetdrugog siječnja jača njemačka jedinica napala je I. bataljon Zagorskog odreda koji se nalazio u Gorjanima, s namjerom da uništi okružne ustanove. Borci Zagorskog odreda pružili su veoma ogorčen otpor mnogo nadmoćnijem neprijatelju i spriječili njegove namjere. U jednom momentu odvojilo se pedesetak Nijemaca s automatskim oružanjem nastojeći da udare naše borce u leđa. Situacija je bila veoma ozbiljna. Sekretar OK KPH Ivica Gretić-Marijan i član tog komiteta Dragutin Rafaj-Rok iznenada su, iz zaklona, napali šmajserima kolonu, koja se u neredu povukla misleći da se radi o većim partizanskim snagama.

Okružne ustanove ostale su i dalje u Gorjanima. Okružni narodno-oslobodilački odbor razvio je odmah veliku aktivnost. Osnovani su pojedini odsjeci za razne sektore.

U cirkulamom pismu od 11. veljače 1944., upućenom svim kotarskim NOO-ima, kaže se, između ostalog, da se pred NOO-e postavljaju sve novi i novi problemi koje treba brzo i uspješno riješiti. U pismu se traži hitan popis svih siromašnih i nezbrinutih porodica, palih i mobiliziranih boraca, izbjeglica, pogorjelaca i napuštene djece, izvještaj o porodicama i djeci kojima je pomoć najhitnija, o nadnicama radnika u poduzećima, na teritoriju koji kontrolira narodna vlast i u neprijateljskim uporištima.

»Pred nas je«, kaže se dalje u pismu, »postavljen još jedan važan zadatak, koji moramo što prije odlučno riješiti. Poljski radovi već su započeli. A mi imademo mnogo zemlje, koja je oduzeta narodnim neprijateljima, a koja se mora obraditi. Također moramo pomoći obradu zemlje onim gospodarstvima, čiji vlasnici ili glavna radna sila je pristupila u redove naše NOV. Drugovi, ni pedalj zemlje ne smije ostati neobrađen. Da tu zemlju obradimo, moramo pristupiti osnivanju radnih četa, koje će izvršiti sve te poljske radove ... Kod osnivanja radnih četa treba da se seoski NOO poveže sa USAOH-om i AFŽ-om u svom selu ...«

Slovenska divizija

Slovenska 14. divizija stupila je na tlo Zagorja 30. siječnja godine 1944. Divizija je potkraj prosinca 1943. dobila zadatak Glavnog štaba Slovenije da s prostora Suhe Krajine prijeđe rijeku Savu i prođe kroz Hrvatsko Zagorje u štajersku. Da bi to ostvarila, divizija je morala prijeći ogroman zaobilazni put. U Zagorju se divizija zadržala šest dana, nailazeći na oduševljenje naroda: put divizije kroz Zagorje pretvorio se u manifestaciju bratske ljubavi.

U jeku najkrvavijih borbi slovenska 14. divizija dobila je zadatak od Vrhovnog štaba da se prebaci u predio koji je Hitler već nazvao Njemačkom. Krenuli su u štajersku od Vivodine i prebacili se u Hrvatsko Zagorje. Narod ih je svuda vrlo srdačno primao i pomagao ih koliko je god više mogao. U Desiniću su ostali na odmoru dva dana. Predsjednik NOO-a bio je tada Franjo Miklenić, a tajnik Ivan Ban. Komandant divizije bio je Jože Klajušik-Vasja, sada aktivni pukovnik, a komesar Stane Debovičnik-Kot, koji je poginuo godine 1944.

I svugdje su ih narodnooslobodilački odbori očekivali raširenih ruku, obilno su ih hranili, davali im vodiče, izgradili most preko Sutle¹, most preko kojega su prešli vojnici i sve naoružanje, topovi, minobacači, 140 konja. Divizija je probila žicu i razminirala granicu, a mjesne terenske organizacije napravile su most. Granicu su prešli 6. veljače 1944., a da nije zapucao ni metak.

Popularizacija Drugog zasjedanja AVNOJ-a i omladinske konferencije

U tom mjesecu uslijedila je i popularizacija odluka Drugog zasjedanja AVNOJ-a. Te odluke, naročito o zabrani povratka kralja Petra, znatno su utjecale na mobilizaciju: u toku siječnja prijavilo se u jedinice NOV 1400 novih boraca, od toga s kotara Klanjec 220, Pregrada 420, Krapina 700 i Zlatar 90.

Narodnooslobodilački pokret obuhvatio je gotovo sva sela. Od 313 sela bila su NOO-ima obuhvaćena 272 sela. Neobično snažno počela se razvijati i organizacija AFŽ-a, koja je u siječnju imala 114 odbora.

U toku su bile i omladinske konferencije. Evo prikaza jedne takve konferencije iz »Glasa Hrvatskog Zagorja« od 1. ožujka g. 1944.:

¹ Izgradnju mosta organizirao je Rajonski obavještajni centar (ROC) Krapina, uz pomoć okolnih partijskih organizacija i NOO-a.

OMLADINSKA KONFERENCIJA NA HUMU NA SUTLI

Omladina Pregradskog kotara imala je 9. veljače 1944. svečan dan. Već rano ujutro sa svih strana kotara kretale su pod zastavom duge povorke omladine prema Humu na Sutli, gdje je bila zakazana omladinska konferencija. Njihov dolazak najavljivali su zvukovi limene glazbe, harmonika, gitara i mandolina, koji su se čuli još iz daljine. Preko 800 omladinaca iz cijelog kotara sakupilo se, da izvrše smotru svoga dosadašnjeg rada na oslobođenju domovine i da stvore korisne zaključke o svom budućem radu.

Konferencija je počela sviranjem »Lijepa naša«, zatim se izredalo više govornika, koji su iznijeli dosadašnji rad omladinskih organizacija u Pregradskom kotaru, objasnili ulogu omladine u Narodnooslobodilačkoj borbi i prikazali vojno-političku situaciju kod nas i u vanjskom svijetu.

Na konferenciji su doneseni mnogi važni zaključci o budućem radu omladine, a naročito, da se u što većem broju pristupi u Narodnooslobodilačku vojsku.

Za vrijeme konferencije govornici su bili prekidani burnim i oduševljenim poklicima omladine našoj Narodnooslobodilačkoj vojsci, Nacionalnom komitetu oslobođenja Jugoslavije, drugu Titu, Ujedinjenom savezu antifašističke omladine Hrvatske (USAOH-u), Savezu komunističke omladine Jugoslavije (SKOJ-u), Komunističkoj partiji i t. d.

Po završetku konferencije omladina se uz glazbu i pjesmu razišla. Konferencija joj je dala nove snage i poleta za njezin budući rad.

U mnogim selima bili, su otvoreni omladinski domovi. Samo u općini Desinić radilo je 16 takvih domova.

Pred narodnu vlast postavio se u to vrijeme težak problem: avet gladi nadvila se nad mnogim zagorskim selima. Ovaj pasivni kraj uvezio je u predratnim godinama veće količine kukuruza, a sada ne samo da je to otpalo nego je ishrana boraca često teretila oskudne zalihe.

Dvadesetog siječnja šalje Okružni NOO svim kotarskim narodnooslobodilačkim odborima ovaj dopis:

»Dragi drugovi!

Da bi mogli što uspješnije provesti dovoz živežnih namirnica za potrebe prehrane stanovništva našeg okruga, potrebno je da svi kotarski NOO-i najhitnije izvrše ove zadatke:

Prikupiti što veći broj potrebnih vreća za prijevoz žita iz Podravine. Vreće pronadite kod pojedinih gospodara po selima i trgovaca, u najkraće vrijeme, a najkasnije za 5 dana da ih predate u intendanturu

Okružnog NOO-a. Svaki KNOO dužan je da prikupi 50 vreća, s tim, da čim prikupi 25 komada, da ih odmah šalje u spomenutu intendanturu u određenom roku i da nastavi s daljnjim prikupljanjem vreća. Isto tako treba uz vreće poslati i konopac za vezanje.

Isto tako trebate pronalaziti ljude, koji imaju konje, tako da ih u danom momentu možete odmah poslati k nama za prijevoz žita, u količini od 32 vagona, koje smo dobili.

Drugovi, ovo shvatite najozbiljnije i pristupite najhitnije rješenju tog zadatka.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu !

Predsjednik :
Stjepan Tuđman

Tajnik :
S. O.«

Taj dovoz žita bio je spriječen neprijateljskom ofenzivom.

Velika ofenziva na Zagorje

Neprijatelj je u siječnju, a naročito u toku veljače, neprestano poduzimao ispade iz garnizona, negdje vršio teror, negdje taktizirao, ubacujući raznovrsne parole. Naročite represalije poduzeo je u Zlatarskom kotaru i u općini Radoboj, u Krapinskom kotaru. Četvrtog veljače 1944. gestapovci su upali u selo Dolkovec (općina Lohor) i uhapsili Vilima Svigača i Florijana Uroića. Svigača su ubili na brijegu, a Uroića objesili u Sv. Križu.

Devetog veljače upalo je oko 30 ustaša, s partizankama na glavi, u Revnu Ves, u kuću Zlate Fenović. Pitali su je što radi kod kuće dok se oni bore. Ona je — misleći da su partizani — odgovorila da je dala zajam. Uhapsili su je i odveli u Zlatar. U istome selu opljačkali nekoliko seljaka.

Gestapovci su u zaseoku Špiranci kod Bedekovčine istjerali sve seljake, stare i mlade, 500 metara od sela, opljačkali ih, do nesvijesti isprebijali neke starije ljude. Zatim su uhapsili Mimicu i Lacka špiranec, Slavka, Stjepana, Ivana, Vjekoslava i Josipu špiranec, Franju Pileka, Valenta Jurinu i još šestoricu mladića, te Antona i Antoniju Jadan iz Donje Bedekovčine. Sve uhapšene odveli su u Sv. Križ. Tu su odijelili od ostalih Mimicu i Lacka špiranca, te Slavka, Stjepana i Josipu špiranec, zatim Franju Pileka i Valenta Jurinu, strašno ih mučili i postrijeljali kod groblja u Sv. Križu.

Partizanske jedinice vodile su 31. I. i 3. II. borbu s ustašama i Nijemcima u selu Gorjani (općina Mihovljan). Ustaše su upali u selo

Ervenik 28. I., a 31. I. u selo Crkveno, sa svojim špijunima Slavkom i Vilkom Pomahač. Istjerali su sve ljude pred crkvu, neke su zlostavljali, dok su drugi ustaše zatim po selu opljačkali sve do čega su došli.

Nijemci i ustaše upali su 4. II. u selo Sambolić, gdje su se vodile borbe sa Zagrebačkim odredom. Zapalili su 9 gospodarskih i jednu stambenu zgradu. Bataljon ZPO istjerao ih je iz sela, no neprijatelju je uspjelo odvući puno stoke i živežnih namirnica. U Sambolićima su opljačkali: 410 kg masti, 8140 kg žita, 66 komada svinja, 124 komada peradi, 5 komada stoke, 409 kg mesa, 3000 kg krumpira, 100 kg graha, 120 kg jabuka, 100 kg brašna i drugo, te sve gospodarsko oruđe. Uhapsili su i odveli sa sobom Miju, Petra i Vidu Sambolić te Ivana Runjaka iz Belca.¹

Preplašeni terorom, prijavilo se dvadeset odbornika NOO. Ponegdje je neprijatelj govorio: »Nismo mi neprijatelji partizana, samo neka skinu petokrake zvijezde i neka smijene srpske oficire.«

Na terenu su se osnivale omladinske radne grupe za obrađivanje zemlje partizanskih obitelji. Na to su ustaše ubacili parolu: »Eto narodu nova tlaka!« U Krapinskom kotaru neprijatelj je slao poruke da se više ne će boriti protiv partizana, samo neka oni dođu k njemu. Ubačena je i vijest da su uništene brigade »Braće Radića« i »Matije Gupca«.

Ali nisu sve pljačke prošle nekažnjeno. Navodimo dva slučaja objavljena u ono vrijeme u »Glasu Hrvatskog Zagorja«.

BANDO, NE ČEŠ PLJAČKATI NAŠA SELA

Početakom veljače ove godine upala je gestapovska i ustaška banda iz Velikog Trgovišća u sela Dubrovčan i Mrzlo Polje. U ovim selima ti su banditi opljačkali mnogo hrane i pohvatali veći broj nedužnih ljudi.

Poslije toga, sva ponosna što je izvršila »junačko« djelo, vraćala se banda sa plijenom i uhapšenim ljudima u svoj garnizon. Najednom zapucaše puške i mitraljezi boraca jednog našeg bataljona, koji je došao da spasi ljude i hranu. Banda, sva iznenađena, uskomeša se i počne bježati. Za kratko vrijeme više nije bilo nijednog bandita. Pustila je banda bacač, mitraljez, plijen, a mnogo uhapšenih ljudi iskoristilo je metež bande i spasilo se.

Nakon svog uspjeha veselili su se borci bacaču i mitraljezu. Lijep je to plijen! Narod je oduševljeno zahvalio partizanima, što su protjerali bandu, što su spasili ljude i hranu.

Ne ćeš, bando pljačkati naša sela!

¹ Ustaše su imali u planu hapšenje i dragih obitelji, ali su neke uspjele izmaći. Tako je u posljednji čas izbjegla ustaškom nožu Evica Jadan s djecom i prebacila se u Gorjane.

OBEZGLAVLJEN BIJEG BANDE U VILJANCIMA

Seljaci iz sela Viljanci vraćali su se sa sprovoda svojim kućama, kad najednom banda iz susjednog brijega otvori na njih mitraljesku i puščanu vatru. Bila je to ustaška banda iz Krapinskih Toplica, koja je pošla u selo da pljačka i hvata seljake, koji su pobjegli iz Paveličeve vojske.

Jedan seljak se brzo snađe, pa veli ostalima:

»V našem selu nalazi se jedna partizanska desetina, moramo je samo obavijestiti i ona će protjerati tu gamad.«

Odmah zatim jedan od njih poleti niz brijeg i za nekoliko časova već se naša desetina penjala uz brijeg, da bandi pomrsi račune. Naši hrabri borci brzo su zauzeli svoje položaje i najjačom paljbom počeli tući pljačkašku bandu. Činilo se kao da puca deset strojnica, a ne deset pušaka. Kod bande je nastao metež, a zatim obezglavljen bijeg na sve strane.

Drugog dana krenuli su ustaški razbojnici u još većem broju prema istom selu. Bili su tada naoružani jednim topom i bacačem. No pred samim uporištem banda je naišla na zasjedu jedinica Zagorskog partizanskog odreda. Opet su zapucate puške i zaštekali mitraljezi naših junaka, koji su bandu razbili i nanijeli joj krvave gubitke. Tako su i ovaj put naši borci pomrsili tim gladnim psima njihove pljačkaške račune.

Seljaci, kojima su oni tada spasili imovinu od pljačkaša, s velikim su oduševljenjem dočekali naše partizane i izrazili im svoju zahvalnost.

Pojedini katolički svećenici također su stupili u akciju. Neki su sa propovjedaonice zabranjivali narodu da odlazi na zborove, drugi su igrali dvoličnu ulogu, praveći se prijateljima partizana, a stvarno помаžući ustaše.

Bilo je u tim danima terora divnih primjera heroizma. Jednog seljaka iz Radoboja ustaše su pretukli pitajući ga: »Tko ti je vrhovni komandant?« On je stalno, i pod najvećim mukama, odgovarao : »Tito!«

U isto vrijeme borci Zagorskog odreda zadavali su neprijatelju neprestane udarce. U pedeset proteklih dana odred se popunjavao novim borcima, tako da ih je imao šest stotina. Naredbom štaba Druge operative zone proglašen je I. bataljon Zagorskog odreda udarnim i ušao sa cjelokupnim brojnim stanjem i naoružanjem u sastav brigade »Matije Gupca«. Pola mjeseca kasnije u odredu je ponovo osnovan III. bataljon.

Najvažnije akcije Zagorskog odreda od 7. siječnja do 20. veljače

7.—9. I. — Drugi bataljon porušio 300 m pruge Luka—Veliko Trgovišće i 200 metara ceste Ključ—Oroslavje, kao i most na cesti.

10. I. — Prvi bataljon rušio komunikacije u blizini Lepoglave.

10. — 14. I. — Prvi bataljon porušio 600 m pruge u Očuri, a III. bataljon 100 pruge u blizini Velikog Trgovišća. Djelomično porušen most na istoj pruzi. Prvi bataljon sukobio se s neprijateljskom kolonom u Ravnicama i natjerao je na bijeg.

15. I. — Prvi bataljon rušio je komunikacije na liniji Sv. Križ — Krapina. Jedan vod II. bataljona izvršio je vrlo uspješnu akciju. Vod se približio neprimjetno Krapinskim Toplicama. Kad je neprijatelj postrojio svoje jedinice na sajmištu, vod je napao neprijatelja i nanio mu gubitke od 6 mrtvih i 2 ranjena. U potjeru za tim vodom krenule su jače neprijateljske snage, dok je vodu poslan još jedan vod kao pojačanje. Zauzet je položaj iznad sela Ravnice, a neprijatelj pušten na blisko odstojanje, te su mu nanijeti veći gubici.

Istog dana jedna četa II. bataljona prešla je hrvatsko-slovensku granicu i napala njemačku stražu u Rogaču. Zarobljeno je 9 Nijemaca, a 2 su ubijena. Plijen: 8 karabina, 2500 komada municije, 6 šaržera za mitraljez, 11 odijela, 11 pari cipela, 9 šinjela i mnoštvo drugog ratnog materijala, četa nije imala nikakvih gubitaka.

U isto je vrijeme jedna četa napala uporište u Lupinjaku, ali je bila odbijena.

21. I. — Na zasjedu čete I. bataljona u Velikoj Vesi naišla je neprijateljska kolona s oklopnim kolima. Četa je izvršila napad. Ubijeno je 6 neprijateljskih vojnika. Vlastitih gubitaka nije bilo.

Jedna četa III. bataljona vodila je u Đurmancu borbu sa 30 ustaša. Borba je trajala pola sata. Ubijena su 4 ustaše, a 7 ih je ranjeno. Zarobljeno je nešto municije i bombi.

22. I. — Jedinice I. bataljona sukobile su se u polju ispod Krapine s neprijateljem, nanijele mu teže gubitke i primorale ga na povlačenje.

Drugi bataljon rušio je komunikacije Veliko Trgovišće—Krapinske Toplice, Trgovišće—Dubrovčan i Luka—Trgovišće.

Treći bataljon rušio je komunikacije u Đurmancu.

23. I. — Prvi bataljon preuzima ranjenike, koje je morao prebaciti na Kalnik. Kako su prijelazi bili blokirani, bataljon s ranjenicima prelazi u donje Zagorje, gdje vrši manje akcije. Tog dana formirana je u tom bataljonu 3. četa, a dan kasnije u II. bataljonu.

četa III. bataljona napala bunker između Krapine i Zutnice i Krapinu.

25. I. — Treći bataljon prešao granicu i izveo napad na Žetale. Zarobljen jedan mitraljez MG sa 600 metaka, 1 šmajser, 1 prsni mitraljez i dosta ostalog ratnog materijala. Bataljon je imao jednog lakše ranjenog.

Od 1. do 10. veljače I. bataljon rušio je komunikacije u Klanječkom i Pregradskom kotaru i imao manje okršaje s neprijateljskim jedinicama.

10. II. — Prvi bataljon postavio je zasjedu u Družilovcu kraj Velikog Trgovišća. Neprijatelj je primijetio zasjede i na njih nastupao u dvije kolone. Borba je trajala dva sata. Neprijatelj je imao 10 mrtvih i 6 ranjenih, zarobljeno je 6 pušaka i 6 pari odijela.

U isto se vrijeme II. bataljon nalazio na sektoru Zlatara, rušeći komunikacije.

15. II. — Oko 100 ustaša naišlo je na zasjedu II. bataljona iznad Zlatara. Ubijena su 3 ustaše, a 5 je ranjeno. Neprijatelj se u panici povukao.

U drugoj polovini veljače neprijatelj je započeo ofenzivu koja je imala za cilj da očisti od partizana cijelo područje od Sutle do ceste Bjelovar—Zagreb, da osigura pruge Zagreb—Krapina—Rogaška Slatina i Zagreb—Varaždin. U ofenzivi je sudjelovalo dvije do tri tisuće neprijateljskih vojnika, a glavnu vatru izdržao je 25. veljače III. bataljon u selu Vrlici. Jake neprijateljske snage, potpomognute haubicama, teškim i lakim bacačima, teškim i lakim mitraljezima i avionom, pokušale su prodrijeti kroz kilometar duge položaje odreda. Borba je trajala dva dana nesmanjenom žestinom. Jedinice odreda u junačkoj borbi potpuno su osujetile namjere neprijatelja, nanijevši mu teške gubitke. U toj se borbi naročito istakla 1. četa i njen komandir. Da bi se razbila neprijateljska koncentracija oko Ivančice, dva su bataljona dobila naređenje da krenu u južno Zagorje, a druga dva od Sutle, Ivančice i Strahinjšćice za Kalnik.

Pripajanje kotara Ivanec Okrugu Krapina

Petog ožujka 1944. pripojen je kotar Ivanec Okrugu Krapina. Dotada je ovaj kotar bio u Okrugu Varaždin. U tom je kotaru jedan od najjačih centara Narodnooslobodilačkog pokreta bio sam Ivanec, u kojem je radnički pokret imao prilično jaku tradiciju.

Odmah poslije okupacije partijska organizacija organizirala je sabotaže, tako da je proizvodnja od 30 vagona dnevno pala na 9, a kasnije na 3 vagona neupotrebljivog ugljena, jer su ga hotimično miješali sa zemljom. Radnici su nekoliko puta kvarili pumpe, puštali vodu u rudnik, kvarili strojeve i tako sabotirali do drugog napada na rudnik, kad su partizani sva postrojenja uništili, a rudari iznijeli i razdijelili cijelu zalihu karbida narodu. Otada rudnik nije radio sve do Oslobođenja.

Rudari su bili osnova političkog života u Ivancu. Rasturali su letke i štampu; letke su lijepili po cijelom Ivancu, na plotove, na kuće, pa i na zgradu Kotarskog suda i žandarmerijske stanice. Nekoliko su puta hapšeni, ali su kasnije svi otišli u ilegalstvo, pa u partizane. Rudari su potkraj godine 1941. uzeli iz rudnika dinamit i oštetili most kraj rudnika.

Ali je u Ivancu bilo i ustaša, uglavnom bivših mačekovaca, koji su prije rata imali prilično jak utjecaj na izvjesne slojeve. Na njihovu inicijativu došlo je do prvih hapšenja.

Odmah nakon okupacije došlo je u Ivanec vrlo mnogo Nijemaca. Bili su dva mjeseca na odmoru prije polaska na Istočni front. Zaposjeli su sve škole i velike zgrade, a smjestili su se i po kućama. Kamiona je bilo toliko, da su gusto nabijeni stajali u dužini od šest kilometara na cesti. Nakon dva mjeseca pošli su na front. Tada je došla grupa gestapovaca, njih oko 240—300. Ostali su u Ivancu oko godinu dana.

U kasnu jesen godine 1941. osnovana je u Ivancu skojevska organizacija. Organizaciju je osnovao Božo Miklaušić, i u nju su ušli: Milan Šipek, Budimir Miklaušić i Branko Japetić. Kasnije se grupa povećala. Primljeni su još: Ivan Buder, Ferdo Rihter, »Kata« i Milica Pavlič. Milicu je kasnije ubio pred tvornicom »Tivar« u Varaždinu detektiv Dubić.

Grupa je, osim što je dijelila letke i štampu, nekoliko puta rezala telefonske žice, a održavala je i vezu s Lepoglavom.

Na početku godine 1942. ustaše poduzimaju ozbiljnu akciju za likvidiranje NOP-a u Ivancu. Obavljaju premetačine kod rudara i hapse oko 40 simpatizera NOP-a. Ustaše su ovu četrdesetoricu htjeli odmah strijeljati, ali je to spriječio kotarski predstojnik Košnica, koji je kasnije otišao u partizane. Simpatizere su ustaše otpremili u logor i poslije 6—8 mjeseci pustili. Jakov Geček podlegao je mučenju. U to vrijeme uhapšena je i Ruža Klas.¹

¹ Rođena u Lepoglavi 1915. Svršila 4 razreda građanske škole, zatim je živjela kod kuće. Još prije rata održavala je vezu sa drom Božidarom Adžijom. Povezala se sa zatvorenicima u lepoglavskoj kaznionici. Primala je Crvenu pomoć za zatočenike, dostavljala pisma, materijale i t. d. Kad je rat počeo, nastavila je s tim radom. Ubrzo je uhapšena, no nakon devet dana je puštena. Zatim nastavlja s radom, živi u Lepoglavi, a ima vezu sa Zagrebom, i preko Iveka Kuštera s Ivancem. G. 1942. ponovo je uhapšena, otpremljena u Ivanec, gdje je bila u zatvoru dva mjeseca. Kad je puštena iz zatvora, odmah se povezala i po zadatku (vjerojatno iz Zagreba) otputovala u Budimpeštu kao kurir. Čim se vratila, ponovo je hapšena i otpremljena u policiju u Varaždin. Tu je bila dva mjeseca, kad je uspjela pobjeći. Odmah je otišla u partizane na Kalnik. Sudjelovala je u oslobodenju Koprivnice, no kad su se partizani povlačili iz Koprivnice, naišla je grupa u kojoj se ona nalazila, na ustaše. U okršaju je ranjena u nogu. Uspjela je da se sakrije u neku štalu, no tu ju je pronašao jedan ustaša, zarobio je i tako su je ponovo otpremili u Varaždin. U zatvoru u Varaždinu provela je zimu 1942/43., i to kao talac. Poslije napada partizana na rudnik Ladanje 10 talaca, među kojima Ruža Klas i Sanda Puklek, strijeljano je u Cerju Nebojse blizu Maruševca. Svi su se vrlo hrabro držali. Poslije oslobodenja posmrtni ostaci Ruže Klas pokopani su na varaždinskom groblju.

Oslobođenje Ivanca u studenom 1942., koje je izvršila Žumberačka četa, dalo je velik polet Narodnooslobodilačkom pokretu. I u toj su akciji veliku ulogu odigrali ivanečki rudari, koji su partizanima dali točne podatke o neprijateljskim snagama i njihovu razmještanju.

Broj simpatizera naglo se širio. U rano proljeće godine 1943. osnovan je u Ivancu Narodnooslobodilački odbor. Predsjednik je Đuro Kušter, a članovi su: Ivan Sanković, Ivan Čiček, Franjo Posinovec-Žuti i Ivan Kušter. Odbor je osnovao Franjo Čus-Pero, koji je zajedno s Miškom Dubravec-Lukom i Vinkom Žiherom održavao vezu između OK KPH Varaždin i Ivanca.

Poslije pada Lepoglave, što je veoma jako odjeknulo u Ivancu, dolazi u Ivanec ustaška bojna PTS na čelu sa zloglasnim bojnikom Gavezom. Na početku kolovoza počeo je Gavez s hapšenjima. Prema dobivenim informacijama od domaćih ustaša, najprije je uhapsio tri rudara, koji su još prije rata bili istaknuti kao napredni radnici, Ćirila Gečeka, Đuru Kuštera i Sankovića, koji su bili članovi KP i NOO-a u Ivancu. Njima je za vrijeme ustaške parade uspjelo isti dan pobjeći iz zatvora Kotarskog suda. Nastavili su rad sklanjajući se kod svojih kuća u selima oko Ivanca ili u susjednim selima, koja su sva bila na strani NOP-a, bez ijednog izdajice. Naročito su se u tome isticala sela koja leže zapadno od Ivanca: Kaniža, Gečkovec, Vuglovec (odakle je rodom Josip Kraš), Lančić, Kraševac i Mačkovec, kojega su zvali »Mala Moskva«.

Čim je Ivanec bio ponovno oslobođen, u studenom 1943., sazvan je veliki miting na koji je došlo više od 200 stanovnika. Tu je predloženo da se izabere Narodnooslobodilački odbor. U njega su ušli prijašnji njegovi članovi. Tako je ilegalni NOO počeo legalno djelovati. Uselio se u zgradu dotadašnje općine. NOO je podijelio narodu razni materijal iz ustaških skrovišta i skladišta. Dijeljena je cigla (koja je bila vrlo potrebna, jer je Ivanec za to vrijeme gotovo neprestano, kao i ostala sela, bio bombardiran), zatim drva sa pilane, odjeća i hrana. Sve pekare bile su mobilizirane da rade za vojsku. NOO je vršio u to vrijeme i sudsku vlast.

U Ivancu je tih šest tjedana bilo vrlo živo, neprekidno su se orile partizanske pjesme. Tu je bilo sjedište Kotarskog NOO-a, Mjesnog NOO-a, Kotarskog komiteta. Nakon gotovo tri godine straha ljudi su uživali u slobodi.

Poslije šest nedjelja, u siječnju 1944., ustaše su ponovo napali Ivanec. Ogromne snage išle su iz Varaždina, Lepoglave, Zlatara, Zagreba, Koprivnice i Ludbrega, potpomognute artiljerijom, avijacijom i tenkovima. Partizani su dali otpor i borili se 24 sata, iako su neprijateljske snage bile veoma nadmoćne. Uništili su jedan tenk, jedna blindirana kola, nekoliko kamiona i mnogo ustaša, no onda su se morali povući. Pošli su prema Novom Marofu, pa na Kalnik.

Ivanec je pao, opet je u njega ušla bojna PTS s Gavezom na čelu. S partizanima se povuklo prilično mnogo i onih koji se prije toga nisu bili javili u vojsku, a NOO je opet otišao u ilegalnost.

I u ostalim općinama kotara Ivanec snažno se razvijao Narodnooslobodilački pokret. U općinu Voće prodirao je na početku g. 1943. Marko Kovač-Šnajder i povezao se s Jankom Banićem i Alojzom Habrkom, starim rudarskim radnikom, koji je i ranije bio član Partije, zatvaran, a zatim protjeran u rodni kraj. Osnovan je Narodnooslobodilački odbor. Poslije toga na ovaj teren dolaze mnogi politički radnici, a NOO intenzivno razvija rad, organizirajući obavještajnu službu i kurirsku vezu ovog graničnog područja sa Slovenijom. U listopadu 1943. osnovan je NOO u Voći Donjoj. Potkraj godine 1943. ustaše hapse ljude u ovoj općini. Zbog toga deset dana kasnije spremaju novu akciju. Za tu se akciju saznalo, i Ivanečka četa došla je na ovaj teren organizirajući otpor, članovi NOO-a pozvali su seljake, koji su uzeli alate i pošli najprije na cestu kod Plitvice, što veže Voću i Ladanje. Tu su posjekli jele i srušili ih preko ceste da zakrče prolaz. Zatim su pošli do mosta preko potoka Voča kod Bosiljeva. Drveni most su pijucima razrušili, tako da su ostale samo željezne traverze. Tako je ustašama bio presječen pristup, pa im akcija nije uspjela.

U siječnju godine 1944. osnovan je ovdje USAOH i SKOJ. Omladina je od vremena do vremena održavala sastanke i dobivala zadatke.

Najbolje selo u općini Bednja bilo je Ježovec, na granici kotara, visoko na brdu i teško pristupačno. Tu je na početku godine 1943. osnovan jedan od prvih NOO-a u kotaru. Predsjednik odbora bio je Simun Lamot, a njegova kuća, »Šimunova hiža«, bila je stalna partizanska baza. Pretkraj rata, 6. siječnja 1945., ustaše su uhvatili Šimuna i ništa se više o njemu nije čulo. Ovo malo selo dalo je 40 partizana. Imalo je omladinsku organizaciju i odbor AFŽ, koji je djelovao od početka godine 1943. Predsjednica je bila Marija Juranec, a odbornice Kata Bukvić i Slavica Lamot, šimunova kći.

U toj je općini bilo još niz vrlo dobrih sela: Saša, Šinkovci, Vrbno, Vranojele i Gorenc. U Gorencu je 18. prosinca 1943. javno osnovan Narodnooslobodilački odbor.

U samoj Bednji Narodnooslobodilački pokret počeo se razvijati u godini 1943. Tu su djelovali Ivan Ferek-Srećko, Herceg »Brko« i prof. Ladislav Žimbek. Na početku godine 1944. izabran je javno na velikom zboru Narodnooslobodilački odbor. Neposredno poslije toga dolazi u Bednju druga ustaška bojna PTS. U ožujku počinju velika hapšenja. Oko 180 ljudi odvedeno je u Lepoglavu.

U Lepoglavi je, pošto je ona ponovo pala u ruke ustaša, nastavljena veza s političkim zatvorenicima, usprkos mnogo težim uslovima. Vezu je održavala Ruža Klas. Napad na rudnik u Ivancu imao je velik odjek u Lepoglavi. Ugled NOP-a naglo je porastao. Od najhrabrijih i najpouzdanijih simpatizera osnovan je Narodnooslobodilački odbor.

U Lepoglavi su se nalazile dvije bojne ustaša. Vezu je naročito teško bilo održavati s novom zgradom. Ustaše su tražili majstore za svoje radionice u logoru, pa su pokušali pozivima dobiti dobrovoljce. No nitko se nije odazivao. Tada su iznenada upadali u tvornice i radionice, postrojili radnike i pitali, tko se javlja. Kako se ni tada nitko nije javio, sami su izabrali nekoliko njih i povojničili ih. Tada je povojničen i Stjepan Breški, mladi stolar. On je bio dodijeljen u stolariju u novoj zgradi. Članovi NOO-a obratili su se Stjepanu Breškom s molbom da preuzme vezu s novom zgradom, što je on i prihvatio. Stjepan Breški održavao je tu vezu sve do Oslobođenja.

Narodnooslobodilački odbor djelovao je u Lepoglavi i na drugi način. Jednom je bila organizirana akcija da se po noći Lepoglava i okolna sela zasipaju lecima. Ustaše su poslije toga vršili premetačine i hapšenja, ali nisu mogli ništa otkriti.

Rudarski kraj općine Maruševac u cjelini je simpatizirao s NOP-om. U samom Maruševcu najaktivniji su bili Tonči Blažovaj i Rok. Sela Korenjak i Koretinec imala su zajednički NOO, osnovan u ljeto 1943. Kasnije je osnovana partijska i skojevaska organizacija.

Teren ove općine bogat je ugljenom, tako da su seljaci imali u dvorištima jame. Ustaše su tražili ugljen i dobro plaćali. Narodnooslobodilački odbor je poduzeo mjere da spriječi slanje ugljena ustašama, što mu je i uspjelo. Usprkos svim prijetnjama ustaša, rudari im više nisu vozili ugljen.

I druga sela, Cerje Nebojse, Greda i Bikovec, imala su svoje narodnooslobodilačke odbore. Preko Bikovca održavala se veza s Varaždinom.

U travnju 1943. Kalnički odred zauzeo je rudnik Ladanje, iako ga je domobranska posada dobro čuvala. Akcija je bila pripremljena. Vinko Žiher načinio je nacrt rasporeda bunkera. Osim toga su domobranci bili potpuno iznenađeni. Rudnik nije poslije toga radio pola godine.

Na početku lipnja 1943. osnovan je Kotarski komitet KPH Ivanec. Prvi sekretar bio je Vinko Žiher, zatim Franjo Šmit-Švaba, i u vrijeme prelaska u Okrug Krapina Joža Bregović.

Inicijativni kotarski narodnooslobodilački odbor osnovan je u rujnu 1943. U njega su ušli Franjo Šmit (sekretar), a članovi su bili Mirko Ivić-Šiljo¹, Vinko Žiher (Joža), Franjo Cus, Josip Galić i Mato Oreški².

¹ Rođen 1914. u selu Gorjakovo, kotar Pregrada, u siromašnoj seljačkoj obitelji. G. 1933. zaposlio se u tekstilnoj tvornici u Varaždinu, gdje je radio do okupacije. Odmah po dolasku u tvornicu postao je član URSS-a, te je kao aktivist bio biran u mjesni međustrukovni odbor, a vršio je dužnost radničkog povjerenika. U jesen 1940. postao je kandidat KP. U toku rata radi na raznim političkim dužnostima na području kotara Ivanec, a neko je vrijeme bio sekretar Kotarskog komiteta. Ustaše su u srpnju 1944. na zvjerski način ubili njegovu ženu. Nosilac raznih odlikovanja.

² Komitet se postepeno popunjavao novim članovima i mijenjali su se sekretari. Dužnost sekretara obavljali su Vinko Žiher, Josip Bregović, Zorica Tkalec, Ruža Keršovani-Jasna i Mirko Ivić. Osim već spomenutih, članovi komiteta su bili Stjepan Strelec, Ivan Ferek, Marijan Til, Jelena Kralj, Alojz Habrka, Josip Gorup i Antun Vukešin.

Okružno partijsko savjetovanje

U mjesecu ožujku, 26. i 27., održano je u Trakošćanu okružno partijsko savjetovanje kojem je prisustvovalo 165 delegata s terena i iz vojske. Savjetovanju su prisustvovali član CK KPH Anka Berus i član Oblasnog komiteta KPH za Zagrebačku oblast Ivan Božičević. Savjetovanje je analiziralo rad partijske organizacije u proteklom periodu, zadržavajući se prije svega na nedostacima. Bilo je istaknuto nekoliko osnovnih zadataka:

nedovoljna pažnja posvećena je pomlađivanju partijskog kadra i skojevskoj organizaciji;

mali je broj žena u partijskim organizacijama;

slaba teoretska izgradnja članova Partije.

Na savjetovanju je naglašeno da je neprijatelj još vezan s terenom najrazličitijim kanalima, naročito ekonomskim.

Savjetovanje je bilo u isto vrijeme priprema za partijsku konferenciju u svibnju iste godine.

U novom Okružnom komitetu KPH Krapina nalazili su se: Ivica Gretić (sekretar), Marko Mrkoci (org. sekretar), Ivan Bogović, Josip Kolar, Boris Majer, Tonka Mrkoci-Jurin, Ivan Jadan i Drago Rafaj.

Narodnooslobodilački odbori i dalje razvijaju svoj rad. Osim stalnog političkog djelovanja i mobilizacije, odbori su morali riješiti problem obrade vlastelinske zemlje, koja se većinom nalazila pod kontrolom neprijatelja. Pod kontrolom NOP-a bilo je 144 jutra imanja baruna Ottenfelsa i 25 jutra vinograda grofa Draškovića. Nije bilo lako osigurati obradu tako velikih površina zemlje u kompliciranim ratnim uslovima. Po prvi je put zagorski seljak zaorao ovu zemlju ne kao kmet, već kao slobodan čovjek.

Svi veleposjednici stali su na stranu okupatora, kao zaštitnika njihovih interesa. U kolovozu 1943. godine jedinice NOV uhapsile su nedaleko od Pregrade baruna Ottenfelsa, ličnog prijatelja njemačkog poslanika u Zagrebu. Za baruna se znalo da je njemački špijun, a njegovo prisustvo u Zagorju davalo je osnova za pretpostavke da je njegova aktivnost posvećena ovom terenu. Istraga je pokazala da su pretpostavke bile potpuno točne.

O saslušanju je sačuvan zapisnik:

Na položaju 22 . VIII. 43.

Baron Franjo Ottenfels, rođen u Bernu 22. XII. 1878. god. Državljanin NDH. Stalno mjesto boravišta u Bežanec, kotar Pregrada, vjera rmk. udovac, otac troje djece, rezervni kapetan I. klase. Uhapšen po N. O. V. daje sljedeću izjavu:

I. Na pitanje kakve je veze podržavao sa njemačkim poslanikom odgovara: On je bio lično moj prijatelj, jer smo zajedno polazili u

školu u Salzburgu. Sa njime još za vrijeme Jugoslavije stajao u stalnom kontaktu, dolazio do mene, posjećivao me i raspravljali smo o politici i o vojnim stvarima. On se pravio velikim prijateljem Hrvata i ja sam mu davao podatke o raspoloženju ovog kraja, a isto tako i o naoružanju bivše Jugoslavije.

II. Godine 1941. nisam pripadao ni jednoj političkoj stranci. Poslije preuzimanja vlasti od Pavelića upisao sam se u mjesecu septembru u Kulturbund. Glasovao sam 1931. godine za Uzumovića, 1935. godine za Jeftića, 1938. godine za Stojadinovića.

III. Godine 1942. u mjesecu augustu nalazio se još kod mene Kersnik detektiv i sa kojim sam ja išao u Varaždin tražeći ustaše i vojsku da pohvataju i pohapse sve domaće partizane koji još nisu organizirani. Sjećam se da su se imali hapsiti neki Tkalci, a za ostale se ne sjećam. Međutim, tokom istrage izdana je tjeralica za Leskovarom Edom čiji se brat već nalazi u zatvoru. Mi nijesmo stigli do Varaždina pošto smo bili zaustavljeni u Zaboku. U Zaboku smo bili hapšeni po žandarmerijskoj patroli koja nije vjerovala Kersniku da je detektiv, tek na intervenciju ustaškog žandarmerijskog natporučnika Rukavine bili smo pušteni. Ustaškom natporučniku Rukavini razjasnili smo cilj našeg putovanja pa nas je on odvratio od daljnjega puta za Varaždin, jer da će on sam izvršiti hapšenje sa svojim žandarima, pa iz tog razloga nije potrebno da se pomoć zove iz Varaždina.

Idući dan došlo je iz Krapine 2 kamiona žandara sa Rukavinom izvršili pretres okolnih sela. Međutim, nijesu nikoga od traženih našli osim Leskovara Petra i Leskovar Ignaca. Od tada sam ja imao ličnu stražu od tri žandara, a poslije dva da me čuvaju od partizanske grupe koja se sastojala od 6 ljudi (prema našim informacijama), a koja je bila slabo naoružana. Ova lična straža nalazila se kod mene oko 3 mjeseca.

Municija vojnička koja je pronađena kod mene nalazi se još od svjetskog rata, a isto tako i ovi dijelovi mitraljeza koji su sasvim neuporabljivi, a pronađeni su prilikom premetačine.

IV. Optuženi poriče da je bio član Gestapoa.

V. Ovim izjavljujem da niti sam bio tučen, maltretiran i da je sa mnom najljepše postupano.

Ovaj zapisnik mi je pročitao te istinitosti navedene potkrepljujem svojim potpisom.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Potpis uhapšenoga:
Franjo Ottenfels s. r.

Jedinice X. korpusa u Zagorju

Nakon velikih uspjeha koje su potkraj godine 1943. postigle jedinice NOV u sjevernoj Hrvatskoj, neprijatelj je na početku godine 1944. prikupio nove snage i započeo ofenzivu na veliki oslobođeni teritorij. Računa se da je neprijatelj sakupio za tu operaciju oko 10.000 vojnika, Nijemaca, ustaša, domobrana, među kojima su bile dvije zloglasne ustaške jedinice, t. zv. »Poglavnikov tjelesni sdrug« i »Bobanova crna legija«.

Na početku veljače 1944. u neprijateljskim rukama nalazila su se sva veća mjesta ranije oslobođenog teritorija, osim Čazme.

Zahvaljujući svojoj brojčanoj i tehničkoj nadmoći na tom području, neprijatelj privremeno uspijeva održati inicijativu u svojim rukama. Unatoč njegovoj premoći, jedinice X. zagrebačkog korpusa, koji je osnovan 20. siječnja 1944., polako, ali sigurno, iako iscrpene u borbama, preuzimaju inicijativu.

Štab X. korpusa donosi 9. travnja 1944. odluku da sa svojom 32. divizijom i jednom brigadom 33. divizije krene u Zagorje. Osnovni je zadatak operacije bio da ofenzivnim akcijama na području Hrvatskog Zagorja rastereti slobodni teritorij Moslavine i Kalnika, koji je bio relativno najsigurnija baza, i da na teritoriju Zagorja izvrši mobilizaciju, koja je bila neophodna zbog velikog smanjenja jedinica u prijašnjim teškim borbama.

U isto vrijeme dok su se te jedinice X. korpusa nalazile u Zagorju, na tom je sektoru operirala Zapadna grupa partizanskih odreda sjeverne Hrvatske.

Štab Zapadne grupe partizanskih odreda Hrvatske osnovan je 24. siječnja 1944. godine u Rasinji kod Koprivnice. Jedinice Zapadne grupe bile su ustrojene po već poznatim principima. Sve su one imale u svom sastavu jedinice veze, bolničke vodove i intendantsku službu. Na početku svibnja 1944. u cilju podizanja podoficirskog sastava pri štabu grupe osnovana je podoficirska škola, koju je pohađalo oko 30 podoficira. To su uglavnom bili sve mladi ljudi, kroz borbu provjereni, odani i hrabri borci.

Štab grupe zadržavao se najvećim dijelom na teritoriju bivšeg kotara Krapina, uglavnom u rajonu Macelja i jednog dijela Ivančice.¹

Teritorij djelovanja Zapadne grupe bio je teritorij djelovanja postojećih partizanskih odreda — Kalničkog, Zagrebačkog i Zagorskog — a to

¹ Štab je dulje vremena bio smješten u dvorcu grofa Rukavine, nedaleko od Sambolića. Štab se kretao na pravcu Jertovec, Selnica, Macelj, Desinić i t. d.

² Odredi su u to vrijeme imali svaki po dva bataljona. Štab grupe je stao na stanovište — radi bržeg formiranja zagorske brigade i razvijanja političko-vojne aktivnosti na čitavom području — da bi bilo korisno da se formira jedan poseban bataljon. Tako je došlo do formiranja udarnog bataljona, koji je bio uglavnom sastavljen od dobrovoljaca Kalničkog, Zagrebačkog i Zagorskog odreda. Udarni bataljon nalazio se pod komandom štaba Zapadne grupe i kretao se svuda kuda je kretao štab Zapadne grupe.

znači Hrvatsko Zagorje, Prigorje i Kalnik, uključujući i Međimurje, jer je to bio teritorij djelovanja Kalničkog partizanskog odreda.

Za prvog komandanta Zapadne grupe odreda postavljen je Rade Bulat, za političkog komesara Štef Iveković, a za načelnika štaba Branimir Cikojević-Nena.¹

Iako su se uvjeti borbe na tom terenu bitno izmijenili, jedinice X. korpusa uspjele su nanijeti neprijatelju znatne gubitke i likvidirati neka uporišta.

Tek što su se jedinice Korpusa prebacile preko ceste Zagreb—Varaždin i smjestile se na prostoru Belec, Selnica, Krapinica, 32. divizija (u sastavu brigade »Braće Radić« i »Matije Gupca«) vodila je 16. travnja 1944. teške borbe oko Belca s ustašama koje je potpomagalo nekoliko tenkova. Sutradan je cestom od Marije Bistrice naišlo na položaj divizije — koja se nalazila na sektoru Gornja Selnica, Krapinica — 5 tenkova, koji su, pošto su prošli kroz selo Budinščinu, naletjeli na zasjedu. Nakon kratke borbe tenkovi su se povukli u pravcu odakle su naišli.

Od 18. do 21. travnja jedinice Korpusa provele su relativno mirno. Jedino je Zagrebački odred vodio borbu s ustašama koji su nastupali iz Donje Konjščine. Vodile su se i borbe između Zagorskog odreda i nekih neprijateljskih jedinica oko Jesenja. Zagrebački odred nanio je neprijatelju znatne gubitke, a i sam je imao 11 ranjenih.

Po svemu se čini da neprijatelj još nije znao za prebacivanje Korpusa u Zagorje, jer u svom »dnevnom izvješću« od 16. IV. 1944. godine navodi :

»U području Križevci nalaze se I. i II. moslavačka »brigada«, »brigada Braće Radića« i Matije Gupca, te Kalnički i Zagrebački »odred«. Ukupna jakost 4000 (?) ljudi. Stožer X. »korpusa« je u Apatovcu.

Namjera im je napasti Križevce.«

Nakon trodnevnog zatišja dolazi do nove velike borbe na području Budinščine, Kraljevca, Podrute. Evo kako tu borbu opisuje u svom dnevniku načelnik štaba X. korpusa:

»21. IV. 1944. godine. Već ujutro rano počela je borba s neprijateljem, koji je nastupao u 3 pravca. Od Belca, Budinščine i Gornjeg Kraljevca. Jačina neprijatelja bila je oko 1000 vojnika — ustaša, pojačanih sa 7 tenkova, 3 kamiona i 6 motorkotača. Borba je trajala preko cijelog dana. Naše su jedinice bile još u pokretu i vršile su rokiranje. Neprijatelju je uspjelo da se probije u Zajezdu.

Odmah nakon toga naše jedinice su vršile protunapade, i neprijatelj se počeo povlačiti. Vrlo dobrim manevrom uspjeli smo da neprijatelja zatvorimo sa tri strane, tako da se morao probijati samo jednim prav-

¹ Kasnije je za operativnog oficira postavljen Mato Škrljan. Poslije odlaska Rade Bulata na dužnost komandanta 32. divizije, za komandanta je nešto kasnije određen Stjepan Kučić.



Omladinke iz Desinića, koje su zatvorili njemački fašisti u Veterinarskoj ambulanti u Desiniću



Članice SKOJ-a i USAOH iz Desinića

Grupa jugoslavenskih rodoljuba u njemačkom logoru Liesing (kraj Beča), među kojima se nalaze iz Hrvatskog Zagorja: Stjepan Vidiček (sjedi), Antun Jadan, Justa Sovce rod. Stanić i Zorica Vragović rod. Vidiček





Zgrada u Donjoj Stubici (biv. kotarsko mjesto), na koju je izvršen prvi veći oružani napad Zagorskog odreda 9. travnja 1942. U zgradi se nalazila žandarmerijska stanica.



Zgrada u Ivancu, u kojoj je narodni heroj Josip Jutriša sa zarobljenim tenkom — zvanim »Grga« - okončao posljednji otpor ustaške obrane Ivanca, potkraj travnja 1944.

Dvorac u Trakošćanu, gdje je ožujka 1944. godine održano savjetovanje OK KPH Krapina





Biranje Okružnog NOO-a u Šemnici Gornjoj (bivši kotar Zlatar) 17. siječnja 1944.

Sjedište Okružnog komiteta KPH i Okružnog NOO u Breznoj Gori (bivši kotar Ivanec), proljeće 1944. Slijeva: Ivica Gretić, Marko Mrkoci, Leopold Horvat i Ivan Jadan



Okružno savjetovanje AFŽ-a na Vinagori: Lucija Borjan, Milka Katalenić, Tonka Mrkoci-Jurin, Ana Mrkoci, Zorica Vidiček, Marija Plečko, Štefa Bogović i druge





Stoje: Vlado Stopar i Ružica Gretić-Jasna;
čuče: Petar Rihter-Pavel i Stefek Tudman

Grupa političkih radnika na povratku s partijskog savjetovanja u Čazmi u veljači 1944. Na slici: Ivan Katalenić-Pero, sekretar KK KPH Krapina, Jagoda Božić, član KK KPH Pregrada, Stjepan Križnik, komesar ZPOH i dr.



Ivanka Nabergoj-Mrkoci, Stefica Sipak, Ljudevit Bednjanec Ivan Rogović i Valent Šahta

Stari grad Krapina, gdje je 28. srpnja 1940. održana Prva okružna partijska konferencija za Okrug Krapina, na kojoj je izabran novi Okružni komitet i birani delegati za V. zemaljsku konferenciju KPJ u Zagrebu (desno dolje)





ljetu 1013. godino: borri Klanjrtfke čete



Zagorje 194j., narod donosi hranu partizanima



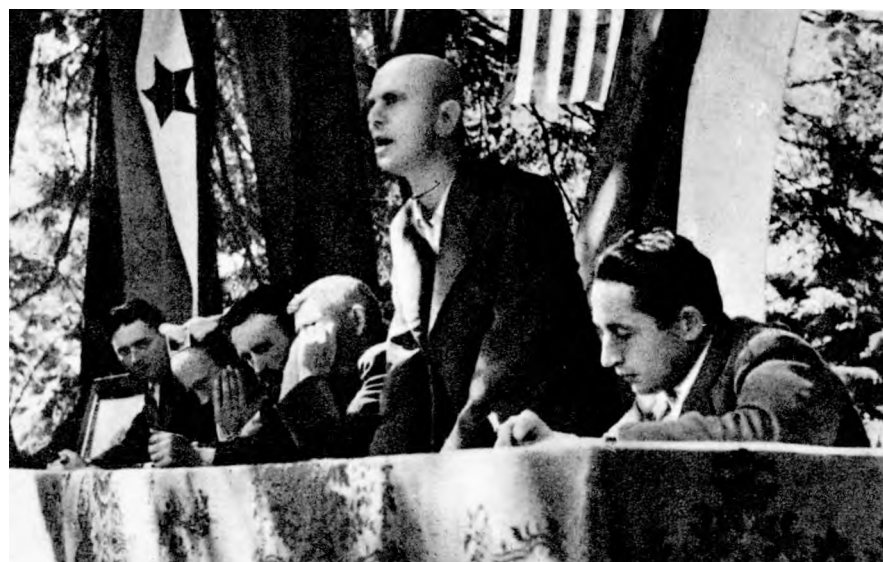
Marko Mrkoci s grupom kurira
Okružnog komiteta KPH Krapina

Kura Gabrijela Juga u Poznanovcu, gdje je održa-
van partijski kurs 1939. 40. i 1940/1941. (lijevo dolje).



Zagorje 1942., narod do-
nosi hranu partizanima





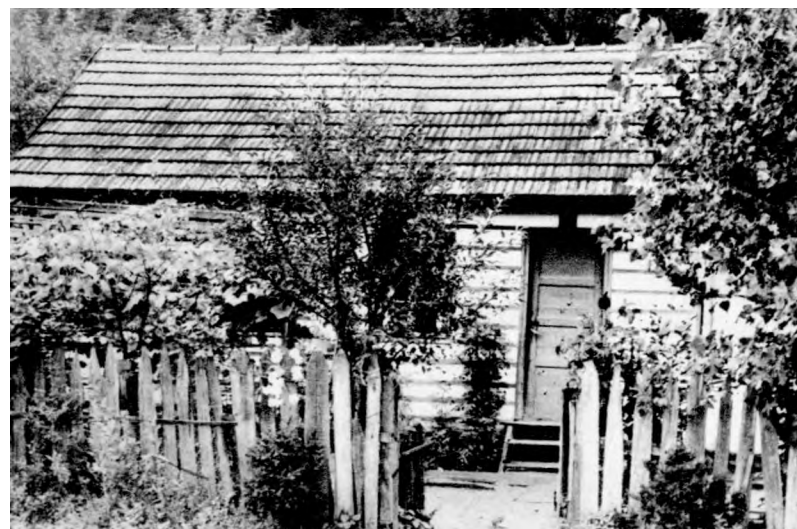
Formiranje Inicijativnog odbora ZAVNOH-a. Na slici: dr. Pavle Gregorić, potpretsjednik Savezne narodne skupštine, govori na zasjedanju. Predstavnik Zagorja je Stjepan Tuđman (prvi slijeva).



Kuća Josipa Bartola (Hrsov brjieg) Ravnice, gdje je održano Okružno partijsko savjetovanje pod rukovodstvom Ive Marinkovića-Slavka 6. i 7. veljače 1943. Rodino

Zgrada stare osnovne škole u Kumrovcu, gdje je održana gospodarska konferencija za kotar Klanjec u mjesecu ožujku 1944. godino

Radnička kuća u Đurmancu, u kojoj je 1. I. 1941. održana Okružna partijska konferencija Krapina pod rukovodstvom Karla Mrazovca

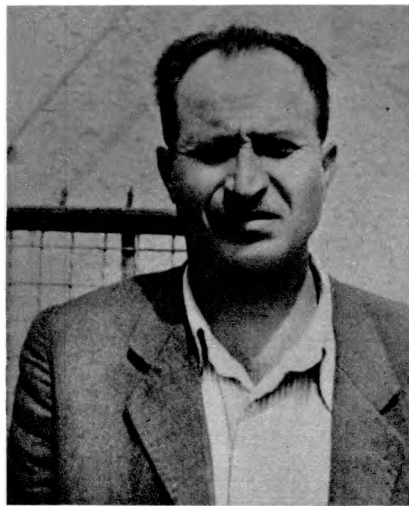


Kuća Ivana Hrsaka u Bedekovčini, u kojoj je održan plenum OK KPIH Krapini li veljači 1942.



Komorica, u kojoj je bila smještena Tehnika OK * KPH Krapina kod Antuna Rožica u Požarkovcu





Dragutin Hohnjec, član ONOO
Krapina i vijećnik ZAVNOH-a



Ivan Rumbak - Živko, vijećnik ZAVNOH-a

Janko Horvatek, član KK KPH
Klanjec i blagajnik Kotarskog
NOO-a Klanjec (lijevo dolje)



Ana Mrkoci-Marija



Gabro Vragović - Crni





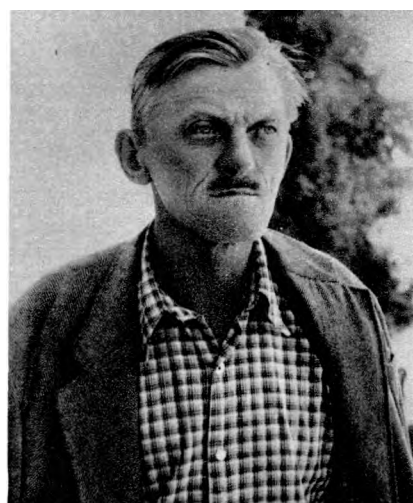
Stjepan Nežmahen

Juraj Rožman, španjolski borac

Andrija Blažun

Josip Milčić

August Bartol - Hrs





Janko Halapin



Vilček Tišljar sa ženom, kćeri i unukom

Vid Fijan s drugaricom





Franjo Plečko s obitelji. Njegova kuća bila je stalno sjedište i veza NOP-a u Zagorju



Obitelj Miška Kuhara pred kućom, u kojoj je održan kurs za članove narodnooslobodilačkih Odbora u Okrugu Krapina

Rudolf Tudman





Martin Breko (desno); Mirko Ivić,
Marko Mrkoci, Josip Kolar, Janko Čaj-
ko i Ljudevit Bednjanc (dolje lijevo)



Gabrijel Jug-Rabus

cem, i to prema Novom Marofu. Popodne je težište borbe bilo na putu kod Podruta. Na cesti su stajala 2 kamiona, 1 auto i 2 tenka, koji su bili uhvaćeni u klopku i nije im više bilo izlaza. Nakon kraće borbe sve ovo bilo je zarobljeno, osim jednog tenka, koji se uspio izvuci.

Istovremeno II. bataljon »Braće Radića« izvršio je napad na drugu kolonu, i tu je imao uspjeha. Ukupno je zaplijenjeno : 2 topa »škoda« od 75 mm sa 13 granata, 1 tenk, ispravan, s posadom, 2 kamiona, 6 motor-kotača, 1 auto, 14 konja i mnogo druge ratne spremne.

Uništena su dva tenka, 1 kamion, 1 motor-kotač. Neprijatelj je imao 47 mrtvih, među njima 4—5 oficira (satnik Dončević) i 57 ranjenih.«

To je jedna od najuspješnijih borbi koju su brigade X. korpusa vodile u to vrijeme na tom terenu. Neprijatelj, kao i obično, iskrivljuje rezultate borbi s jedinicama NOV. I ovaj put on pretjeruje u svojim izvještajima, ali je pobjeda u toj borbi bila toliko jasna, da mora priznati i svoje gubitke. U »dnevnom izvješću« od 24. IV. 1944. godine stoji :

»U podhvat u ustaških postrojbi na Ivančici pl. 21. i 22. IV. neprijatelj je pretrpio osjetljive gubitke od 135 poginulih i velik broj ranjenih. Znatan je plijen u oružju. Vlastiti gubici: 9 ustaša poginulo i 15 ranjeno. Izgubljeno: 1 osobni i 1 terenski samovoz, 1 krugovalna postaja, 2 gorska topa i 1 borna kola — sve nakon uništenja.«

Prva moslavačka brigada napala je 23. IV. u 4 sata ujutro Ivanec. U borbi koja je trajala do nešto poslije 8 sati, istoga je dana uništeno neprijateljsko uporište. Većem dijelu neprijateljske posade uspjelo je pobjeći. U borbi je prvi put sudjelovao, dva dana prije, zarobljeni tenk.

U isto vrijeme II. bataljon brigade »Braće Radića« likvidirao je bez vlastitih gubitaka neprijateljsku posadu u Stražnjevcu. Prva brigada u borbi za Ivanec imala je 3 mrtva i 6 ranjenih. U borbi za Stražnjevec zarobljeno je 11 ustaša, 1 puškomitraljez, 1 šmajser, 8 pušaka i nešto municije, a u Ivancu je zarobljeno 17 ustaša, 8 puškomitraljeza, 1 laki bacač, 30 pušaka, 1 teški mitraljez, znatne količine municije i ostalog materijala. Osim zarobljenih, neprijatelj je imao 10 mrtvih i 15 ranjenih.

Borbu u Ivancu prema Lepoglavi osiguravala je brigada »Matije Gupca«. U dvodnevnim borbama brigada je nanijela na tom pravcu neprijatelju gubitke od 27 mrtvih i 16 ranjenih i uništila jedan tenk od 7.5 tona i 1 motorkotač. Iz pravca Varaždina neprijatelj je intervenirao tek 25. IV. napavši položaj brigade »Braće Radića«. U borbi koja je trajala čitav dan, nije postigao nikakav uspjeh.

U svom dnevnom izvještaju, spominjući borbu za Ivanec, neprijatelj samo konstatira: »Naša posada izpraznila je Ivanec, koji su partizani zauzeli 23. IV. Na području južno od Varaždina nalaze se jake partizanske skupine ... te ugrožavaju Lepoglavu i šire područje Varaždina.« Tek u ovom izvještaju prvi put se spominje da bi to mogle biti »eventualno« snage X. partizanskog korpusa. U izvještaju od 25. IV. neprija-

telj samo jednom rečenicom, u kojoj u početku, po običaju, preuveličava gubitke partizana, konstatira poraz ovim riječima: »Naknadno se saznaje, da je prigodom obranbenih borbi u Ivancu 23. IV. poginulo oko 260 partizana (1 komandant »brigade«). Hrabra posada Ivanca imala je 34 poginula i oko 40 nestalih ustaša.«

Poslije borbe za Ivanec glavnina snaga X. korpusa prebacila se preko Ivančice, radi napada na ustaško uporište Belec kod Zlatara. Napad na Belec otpočeo je 26. IV. ujutro. Istoga dana neprijatelj je vratio nešto prije oslobođeni Ivanec. U borbama koje su vođene na prilazu Ivancu, prema vlastitim podacima, ustaše su imali gubitke od 15 poginulih i 20 ranjenih. U Belcu borba nije bila naročito teška. Dio ustaške posade vrlo se brzo probio bježeći prema Zlataru, dok ih je 28 poginulo, a 24 su zarobljena. Zaplijenjen je 1 puškomitraljez, 30 pušaka, 1 šmajser i oko 30.000 metaka, kao i ostala ratna sprema. Naši gubici iznosili su svega: 1 mrtav. Ustaše i ovaj put pretjeruju. Tako u izvještaju od 28. IV. o borbi za Belec pišu:

»Nakon ogorčene borbe s premoćnim neprijateljskim snagama posada Belca (5 km s.s.i. Zlatara) povukla se 28. IV. i probila u Zlatar, zadavši neprijatelju osjetljive gubitke. Za sudbinu 50 vojnara posade u Belcu ne zna se.«

Ujutro 28. IV. trebalo je da započne napad na Novi Marof. No neprijatelj je saznao za napad, ili se pripremio za ofenzivnu akciju protiv partizanskih jedinica, pa je dočekao na visovima ispred Novog Marofa jedinice koje su kretale u borbu. U teškim borbama koje su vođene na prilazima Novom Marofu, jedinice Korpusa imale su oko 40 izbačenih iz stroja. Načelnik štaba Korpusa u svom dnevniku, između ostalog, o borbama oko Novog Marofa piše: »... Neprijatelj je očekivao napad i zauzeo položaje ispred Madarevca, a ujedno je jednom kolonom prešao preko Ivančice i zaposjeo sve visove oko ceste Podrute—Bela, tako da je došao iza leđa našim jedinicama, koje su napale Novi Marof. U ovoj borbi izgubili smo i naš tenk, kome je spala gusjenica i nije se mogao povući. Topovi su izvučeni. U borbi je teško ranjen komesar divizije Robić ...«

Paveličevo Ministarstvo oružanih snaga (operativni odjel) izvještava 30. IV. 1944. o borbama oko Novog Marofa, i kao obično pretjerava:

»28. IV. odbijen je napadaj partizana na Novi Marof. Energičnim protunapadajem neprijatelj je odbačen i u žestokoj borbi oko Podruta ostavio: 323 poginula (izbrojeno). Među njima su nađeni pripadnici jednog partizanskog stožera s »komandantom« Vladom Bulatom (to je zabuna, misle na Radu, op. red.), velik je i broj ranjenih, među njima teže »komandant« »odreda« Družinec. Vlastiti gubici : 15 mrtvih i 24 ranjena. Plien: povraćena su jedna borna kola, koja su 21. IV. bila izgubljena, 1 velika krugovalna postaja, 4 teška bacača, 4 strojnice, 1 kola brzoglasnog tvoriva, i 2 kola streljiva. Raspršeni neprijatelj povukao se djelomično u Kalnik, a djelomično u Ivančicu pl.«

Poslije borbe oko Novog Marofa, do 5. svibnja 1944. jedinice X. korpusa nisu imale nekih značajnijih zadataka. Bile su smještene na području Podrute, Zajezde i Hrašćina—Trgovišće—Hum. Dvadeset i devetog travnja, pošto je neprijatelj napustio Ivanec, u njega su ušle jedinice NOV. Prvog svibnja u području Podrute i na pravcu Hum došlo je do borbi. U svojim podacima neprijatelj to naziva »podhvat« u području Kraljevec—Hrašćina—Trgovišće—Podrute, za koji tvrdi da je uspješno izvršio pod cijenu vlastitih gubitaka od 2 mrtva i 2 ranjena, a partizani da su imali 51 mrtvog i 6 ranjenih. Kao i obično, to ne odgovara istini, jer su partizanske jedinice imale samo nekoliko ranjenih. U to vrijeme, 3. svibnja, likvidirano je uporište Donje Orešje, u kojem je zarobljeno 12 ustaša, a ubijeno 18, zaplijenjene su 42 puške, 2 mitraljeza i znatna količina municije.

Poslije tih borbi prebacuju se najprije 32. divizija, a kasnije i 1. brigada 33. divizije, na sektor Ivanca, gdje je došlo do kratkog sukoba s neprijateljem. Šestog svibnja brigada »Braće Radića« napala je Ivanec, bez uspjeha. Navečer se neprijatelj bez borbe povukao iz Ivanca. Sutradan je neprijatelj u pravcu Ivanca pokušao da se probije iz Lepoglave i Varaždina, no bio je odbijen. Dan kasnije, nakon ponovnog pokušaja, uspjelo mu je probiti se u Ivanec. U akcijama oko ulaženja i izlaženja iz Ivanca neprijateljski podaci govore da je imao oko 60 izbačenih iz stroja.

Nekoliko dana poslije toga, pošto su se jedinice ponovo prebacile na područje Donjeg i Gornjeg Kraljevca i Hrašćine—Trgovišća, brigada »Matije Gupca« krenula je u napad na Komin, koji također nije uspio. Brigada je imala 4 ranjena.

Pregled operacija Zagorskog odreda

od 1. ožujka do 8. svibnja 1944.

1.—11. III. Prvi bataljon nalazio se u Zlatarskom kotaru, postavljajući neprijatelju zasjede.

Drugi bataljon nalazio se na Kalniku. Jedna četa toga bataljona rušila je komunikacije na pruzi Zlatar—Bistrica—Sutinske Toplice.

Treći bataljon postigao je ogroman uspjeh napadom na vlak kraj Ključa. Napad je izvršen točno u šesnaest sati i petnaest minuta. Ključ se nalazi na relaciji Zagreb—Zabok. Vlakovi su saobraćali samo danju, a prugu je neprijatelj osiguravao čitavim nizom garnizona. Štab bataljona (Ferdo Klasić, komandant, Stjepan Križnik, komesar, Drago Rafaj, zamjenik komesara) odlučio je da iznenadnom akcijom dođe do velikog plijena. Trebalo je sve munjevito izvesti, jer se mjesto napada nalazilo između uporišta Velikog Trgovišća, Luke i Bistre. Akcija je izvanredno uspjela.

Dva partizana, preobučena u civil, pošla su naprijed da uskoče u lokomotivu i spriječe bijeg vlaka. I baš u trenutku kada su ova dvojica izvršila svoj zadatak, 1. četa bataljona jurišala je na vlak.

U vlaku se nalazilo 97 domobrana, ustaša, žandara, legionara, financanica, pripadnika »časne radne«, zrakoplovaca, policajaca, zatim 17 Nijemaca i 55 poštara i željezničara. Osim toga, oko 1800 putnika civila.

Nastala je panika. Iz vlaka su počeli iskakati ustaše i trčati prema mostu preko Krapinčice. Ali se preko mosta nije moglo. Jaka mitraljevska vatra zbrisala je svakog tko je to pokušao. Ustaše su počeli skakati u nabujalu rijeku, u kojoj je našlo smrt dvadeset i pet fašista. U borbi, prilikom napada na vlak, poginulo je 11 njemačkih podoficira, dva njemačka oficira i jedan domobranski nadsatnik.

Sve se to odigralo vrlo brzo, i bio je to tek prvi dio akcije. Sada je trebalo da se uništi vlak, što nije potpuno uspjelo, i da se s plijenom i ogromnom kolonom putnika krene na brijeg, na razvrstavanje.

»Bila je to prilično šarena kolona«, sjeća se događaja Drago Rafaj-Rok. »Preplašeni putnici, naj različitih dobi, pomiješani s isto tako preplašenim i isto tako različitim uniformama. O nekoj sigurnoj i strogoj kontroli toga velikog mnoštva nije bilo ni govora.

Idem tako uz kolonu i vidim njemačkog oficira kako poslušno stupa, propisno opasan, a za pojasom ima pištolj. Razumije se da smo ga odmah razoružali.

Na brdu je obavljena selekcija civila i uniformiranih, zatim selekcija neuniformiranih. Neki šverceri, koji su nosili veliku količinu duhana, odmah su se odrekli vlasništva.

Plijen je bio prilično velik. Zaplijenjena je velika količina sanitetskog materijala, 22 puške, četiri pištolja, 2 šmajsera, 130 komada municije i nekoliko bombi.

I dok se na brdu iznad Ključa obavljala selekcija, neprijatelj je iz Oroslavja i Slatine napao naše jedinice. Ali su napadi odbijeni.

Putnike, domobrane i zarobljene uniformirane državne službenike raznih struka pustili smo zadržavajući uniforme. Tako smo došli do 110 šinjela, 120 bluza, 80 pari cipela, 10 pari čizama, 100 hlača, 10 naprtnjača i nekih drugih potrepština. Sa zarobljenim Nijemcima i ustašama prošli smo kroz Desinić prema Tabor-gradu. Ondje smo se odmarali. Tada sam primijetio da jedan zarobljenik plače. Pristupim mu i kažem: »Zašto plačete?« »Eto«, reče na njemačkom, »ja sam liječnik. Razmišljam što će biti sa mnom. Gledajući ove lijepe krajeve, sjetio sam se svoje zaručnice ...«

Dugo se poslije toga pričalo o toj akciji, koja je prošla bez naših gubitaka.

12. III. Drugi bataljon se nalazio u Jertovcu i u toku noći srušio most na cesti Zlatar-Bistrica—Beloslavec.

U 23.30 sati neprijateljski »trup« izvršio je napad na štab odreda na Petrovoj Gori, koji se tamo nalazio s prvim bataljonom. »Trup« u jačini od 50 ljudi prodro je brzim jurišem prvu liniju i nanio gubitke od 6 mrtvih i 2 ranjena borca. Neprijatelj je imao 3 mrtva i nekoliko ranjenih.

13. III. Prvi bataljon primio je borbu s jednom neprijateljskom kolonom od 60 ljudi i vještim manevrom natjerao je u paničan bijeg. Neprijatelj je imao 3 mrtva i više ranjenih, zarobljene su 2 puške i 450 komada municije.

14.—15. III. Treći bataljon napao je stražu u Miljani. U toj su prilici ubijena dva neprijateljska vojnika, zapaljena je stražarnica i most preko Sutle.

Na stanici Donja Konjščina zapalio je Drugi bataljon 3 vagona i porušio 300 metara pruge.

15. III. Nijemci su provalili preko granice radi represalija nad stanovništvom; uspjeli su zapaliti jednu kuću i opljačkati selo. Partizanski borci jurišem su ih odbacili preko granice.

17. III. Jedinice III. bataljona porušile su 550 metara pruge između stanica Đurmanec i Lupinjak.

18. III. Treći bataljon napao je vlak na pruzi Velika Ves—Sv.Križ. Napad nije uspio.

23. III. Drugi bataljon porušio je 1500 metara telefonskih linija i postavio barikade na komunikacije Mihovljan—Mače.

24. III. Treći bataljon vodio je borbu s ustašama kod sela Tuša; ubijen jedan, ranjena 3 ustaše.

14. IV. Prvi bataljon napao je Golubovec, gdje je bilo vrlo jako neprijateljsko uporište. U isto vrijeme jedna brigada 32. divizije trebalo je da napadne Novi Golubovec iz pravca Veternice, no to nije učinjeno. Jedinice I. bataljona junački su jurišale na Novi Golubovec i upale u neke zgrade. Međutim, pošto se neprijatelj koncentrirao, odbacio je bataljon na Ivančicu. Neprijatelj je imao osjetne gubitke, no i gubici bataljona bili su prilično veliki: desetak ranjenih, među kojima i komandir druge čete Kunštek iz Petrovskog.

Drugi bataljon je toga dana bio u zasjedi u Očuri radi osiguranja napada I. bataljona na Novi Golubovec. Prije nego što je bataljon uspio da se ukopa na položaje, neprijatelj je intervenirao iz Lepoglave i iznenada ga napao. Bataljon je uporno držao položaje, no uslijed nadmoćnosti neprijatelja ipak je morao prema jutru odstupiti. Bataljon je imao teške gubitke; među poginulima se nalazio i zamjenik komesara bataljona Branko Gretić.

17. IV. Treći bataljon nalazio se u selu Vrbnu. U 13 sati jedna satnija ustaša napala je bataljon, koji je borbu prihvatio. Vodila se žestoka borba sve do 20 sati, kad se neprijatelj povukao u uporište Bednju. Neprijatelj je imao 13 mrtvih i 22 ranjena. Bataljon nije imao gubitaka.

18. IV. Jedna četa gestapovaca iznenadno je napala I. bataljon, koji se nalazio u Jesenju. Neprijatelju je uspjelo da se privuče u neposrednu blizinu bataljona, služeći se prijevarom. Neprijateljski vojnici išli su u košuljama, a puške su nosili kao lopate preko ramena. Bataljon je izbačen sa svojih položaja, no brzo se sredio i jakim protivjurišem odbacio neprijatelja i nanio mu gubitke od 3 mrtva i 12 ranjenih. Vlastitih gubitaka nije bilo.

23. IV. Treći bataljon bio je u selu Bedencu sa tri strane napadnut od ustaša iz Lepoglave, dok ga je s pruge tukao oklopni vlak. Bataljon je uspio da se probije bez gubitaka.

24. IV. Odred je sudjelovao u sklopu operacija 32. i 33. divizije na Ivanec.

Potkraj travnja odred je imao 482 borca. Sva tri bataljona imala su po tri čete.

U komandnom kadru odreda došlo je do većih promjena. Komandant odreda postao je Ivica Družinec, komesar Stjepan Križnik (koji je neko vrijeme obavljao dužnost zamjenika komesara), zamjenik komesara Dragutin Rafaj-Rok, operativni oficir Ljubo Čolak.

Prvi bataljon: Komandant Vlado Vidiček, komesar Milan Kuren-Gubec, operativni oficir Radovan Gorenc.

Drugi bataljon: Komandant (?), komesar Slavko Pavunc.

Treći bataljon: Komandant Ferdo Klasić, komesar Josip štimac, zamjenik komesara Drago Jurščak, operativni oficir Josip Murić, obavještajni oficir Valent Katalenić.

U martu 1943. osnovana je Komanda zagorskog područja u ovom sastavu : komandant Šime Hudek, komesar Josip špiranec, zamjenik komandanta Milan Šepetauc, intendant Josip Žganec. Osnovane su i komande mjesta u Pregradi (komandant Mirko Lipnički, komesar Stepić) i u Krapini (komandant Stjepan Bosnar).

Osnivanje Zagorske brigade

Osmog svibnja 1944. osnovana je Zagorska brigada' u Selnicama, kraj dvorca grofa Rukavine. Sjećajući se ovog značajnog vojnog i političkog događaja Rade Bulat kaže :

Prije formiranja štaba Zapadne grupe postojalo je mišljenje od drugova iz Glavnog štaba Hrvatske i štaba Druge operativne zone, kad se stvore preduslovi, da se formira zagorska divizija. Međutim, budući

¹ Prilikom osnivanja brigade za v. d. komandanta bio je postavljen Mato Skrljan, za v. d. komesara Đuro Srnec, za zamjenika komesara Drago Rafaj, a za načelnika štaba Stjepan Sutlar. Kasnije je za komandanta postavljen Vlado Kobal, a za komesara Ivica Gretić.

da su same jedinice X. korpusa bile dosta malobrojne, odustalo se od takve ideje i stalo na stanovište da se 32. divizija uglavnom popuni borcima s tog teritorija i da se orijentira na Hrvatsko Zagorje i Prigorje, i tako ustvari postane zagorska divizija. Ali, poslije zimske ofenzive na Kalnik došlo je do većeg osipanja jedinica 32. divizije u kojima je veliki broj Zagoraca mobiliziran potkraj 1943. godine, tako da smo potkraj mjeseca maja imali oko 300—400 dezertera iz 32. divizije, koji su istina izjavljivali da žele da se bore u zagorskim jedinicama, ali ne u 32. diviziji. Insistiranje da se oni tretiraju kao dezerteri, i sprovede u jedinice 32. divizije, samo je još više pojačalo nezadovoljstvo kod tih dezertera.

Polazeći od tih momenata mi smo bili u štabu grupe i okružnim komitetima, naročito u Okružnom komitetu Krapina, uvjerenja da bi formiranje zagorske brigade imalo dalekosežni vojnički i politički značaj.

Brigada je imala tri bataljona i potrebne prištabske jedinice. Prvi bataljon brigade sačinjavao je Udarni bataljon Zapadne grupe, Drugi bataljon je bio sastavljen iz dva bataljona Zagrebačkog odreda¹, a kao treći bataljon ušla su dva bataljona Zagorskog odreda.²

Tako je u sklopu operacija koje su ovdje vršile jedinice X. korpusa, sudjelovala i novoosnovana Zagorska brigada.³ Prva njena akcija bio je napad na Belec, a 13. svibnja napadnuta su dva manja neprijateljska uporišta — Mihovljan i Mače, nedaleko od Zlatara. Napad na Mihovljan izvela je Zagorska brigada. Bila je to teška i naporna borba, u kojoj su borci brigade pokazivali veliku hrabrost i vještinu.

Neprijatelj se utvrdio u crkvenoj porti, koja je bila okružena prilično velikim kamenim zidom. Na zidu su bile probušene puškarnice. Neprijatelj je imao samo jedan puškomitraljez, postavljen na crkvenom tornju. Pet stotina metara od crkve bila je postavljena zasjeda.

Udarni bataljon Zagorske brigade imao je zadatak da uništi neprijateljsku posadu, treći bataljon zatvorio je cestu Velika Ves—Mihovljan, drugi bataljon služio je kao rezerva, a bataljon Zagorskog odreda vršio je osiguranje prema Lepoglavi. U isto su vrijeme snage I. brigade 33. divizije, potpomognute brigadom »Braće Radića« i 32. divizije NOVJ, imale zadatak da napadnu neprijateljsko uporište u Maču. Napad je započeo u isto vrijeme kad je napadnut i Mihovljan, 13. svibnja 1944. u 4 sata.

Udarni je bataljon uspio satjerati neprijatelja iz zasjede u crkvenu portu, no daljnje je napredovanje bilo nemoguće, jer je neprijatelj jakim vatrom štitio sve prilaze svojim položajima. Dva su juriša završila s neuspjehom. Tek u 8 sati navečer diverzanti udarnog bataljona uspjeli su se, zaštićeni vatrom ostalih boraca, privući ulazu crkve, minirati ga i

¹ Komandant Hadžina.

² Komandant Ferdo Klasić, komesar Josip Štimac-Učo.

³ Brigada je povremeno ulazila u sastav 32. divizije, a povremeno je bila izvan tog sastava.

dići u zrak. Ustaše su se povukli u crkveni toranj. Protuoklopni top gađao je u toranj bez uspjeha, jer zrno nije moglo prodrijeti kroz debeo zid. Prilaz tornju neprijatelj je štitio bombama. Kako je ponestalo eksploziva za protuoklopni top, učinjen je pokušaj da se naftom i slamom zapali toranj. No ni to nije uspjelo, jer je i tog zapaljivog materijala bilo premalo.

Drugog jutra, 14. svibnja, u 6 sati, do sela Riseka doprla je neprijateljska motorizacija, ali se bojala krenuti dalje zbog magle i mogućnosti da je cesta minirana.

Ustaška posada u tornju očajnički se branila, no diverzantima je već u 6.30 sati toga jutra uspjelo bombama minirati toranj, prodrijeti u njega i uništiti neprijatelja.

U borbi za likvidaciju neprijateljskog uporišta u Mihovljanu ubijena su 43 ustaše, među kojima i njihov komandant Mutak, zarobljeno ih je sedam. Zaplijenjeno je 30 ispravnih pušaka, dok je ostatak pušaka, kao i puškomitraljez, oštećen eksplozivom. Zaplijenjeno je i 500 metaka i nešto vojničke opreme. Uništen je jedan tenk.

Borci i rukovodioci I. udarnog bataljona pokazali su se veoma hrabri i odlučni. Naročito su se istakli primjernom hrabrošću i upornošću diverzanti Josip Cerovec i Ivan Blažun, koji su miniranjem crkve i tornja imali najviše zasluga za likvidaciju neprijatelja. Svojom hrabrošću istakli su se i politkomesar I. udarnog bataljona Josip Vidiček i komandir 2. čete istog bataljona Ivan Karavidović.

O tim borbama u neprijateljskom izvještaju od 14. svibnja 1944. piše »da je Zlatar opkoljen sa svih strana osim južne od jakih partizanskih snaga. Borbe su u toku. Partizani su napali dolazeći s Ivančice selo Mače. Upućena su pojačana.« Neprijateljsko uporište Mače likvidirano je isti dan.

Ustaše su pokušali prikriti svoj poraz u Mihovljanu galamom o tome kako partizani uništavaju crkve. Ali je to ostalo bez ikakvog efekta, jer je narod znao da su baš oni načinili od crkve vojni garnizon.

Pošto je štab Korpusa provjerio informacije o koncentraciji neprijatelja u dolini Bednje, odlučio je da se prebaci s dijelom snaga na sektor Velišća, dok je u Hrašćini—Trgovišću ostao jedan bataljon I. brigade 33. divizije. U teškim borbama koje su slijedile poslije toga, jedinice Korpusa prebacile su se preko Kalnika za Bilogoru.

Ako se analiziraju borbe i uspjesi koje je Korpus imao na tom terenu, na kojem je proveo od 16. travnja do 19. svibnja, i ako se posebno uzmu u obzir teške okolnosti, prisutnost velikih i elitnih neprijateljskih snaga, može se konstatirati da rezultati koje je Korpus postigao, nisu maleni.

**OD OKRUŽNE PARTIJSKE
KONFERENCIJE DO BIRANJA
OKRUŽNOG ODBORA JNOF-A**



kružna partijska konferencija održana je u vrijeme kad je više manje svima postalo jasno da su sile »osovine« izgubile rat, i zbog toga je još u mnogo oštrijoj formi bilo postavljeno pitanje: što će biti poslije rata, kakva će biti sudbina Jugoslavije poslije rata? Zabrinuti uspjesima Narodnooslobodilačkog pokreta razni narodni neprijatelji u Zagorju, pod okriljem okupatora i njegovom direktnom podrškom, pokušavaju svim

sredstvima ugušiti Narodnooslobodilački pokret.

Pojačan fašistički teror

Neprijatelj je prije svega pojačavao teror. Donosimo iz »Glasa Hrvatskog Zagorja« od 1. travnja 1944. opis nekih od tih zvjerstava.

KRVAVA ZVJERSTVA

... Ustaški razbojnici su koncem veljače upali u Tuhelj, pohapsili 11 ljudi i među njima seljaka Horvatek Rudolfa. Njega su dva dana tukli i na najzvjerskiji način mučili, a treći dan su ga na pola mrtva dovukli na trg u Klanjcu i pred mnogo naroda, koji su prisilili da ga gleda, ustrijelili. Zatim su mrtvaca natovarili na saone i jednog 15-godišnjeg dječaka natjerali, da vozi lešinu našeg ubijenog druga na groblje. Dječak je sav prestrašen i zaplakanih očiju to učinio, a jedan od ustaških razbojnika došuljao se noću na groblje i kao hijena se bacio na pljačku lešine kojoj je svukao cipele i oduzeo novac.

Koncem mjeseca veljače, švapski su banditi iz svog uporišta u Brezničkom Humu upali u selo Pece, općina Budinščina, porazili klijeti, nalokali se vina, a zatim se dali na zlostavljanje nedužnih ljudi. Uhapsili su Josipa Mučka i njegovu suprugu Danicu koja je bila u 9. mjesecu trudnoće. Mučili su ih i mrcvarili na najstrašnji način, a zatim ih oboje objesili na željezni stup uz prugu između stanice Podrute i Budinščine. Tako su ove zvijeri ubile našeg druga i drugaricu kao i nevino dijete u majčinoj utrobi.

Švapski i ustaški razbojnici! Ne ćete dugo ubijati naš narod. Narod će vas pronaći i suditi vam. Ne ćete dugo gaziti našu domovinu.

BANDA JE KRVAVO PLATILA PLJAČKU U GORJANIMA

3. ožujka osvanuo je lijep dan. Sunce je jače grijalo nego prijašnjih dana, pa su djeca izašla iz kuća skačući radosno po ostacima snijega. Odjednom se začuje pucnjava. Jedan dječak radosno zavikne: »Sigurno dolaze naši dragi drugovi partizani«. Ali ... najednom je nastala trka i uzbuna. Djeca počnu hježati u kuće bojeći se ustaša koji su se približavali. »Mamice, sakrij me, opet dolazi banda iz Krapine«, govorila su djeca.

Gorjanima se približavalo oko 50 ustaških i gestapovskih bandita. Predvodili su ih domaći izdajice. Banda je, približavajući se selu, na sve strane pucala da bi unijela strah i zabunu u selo. Usput se navraćala u kuće i pljačkala meso, mast i ostalo do čega je došla. Seljaci iz Gorjana već više puta su bili opljačkani od bande iz Krapine, a sad evo opet dolazi da im otme i zadnju kravu iz štale i zadnju svinju.

Banda je opljačkala Gorjane i prisilila siromašne seljake da njezin plijen sami tjeraju i voze u Krapinu. Misli banda da joj je pljačka uspjela i na slavu tog »junakog« djela puca na sve strane.

U obližnjoj šumici iznad zaselka Jambreki nalazila su se dva naša druga-borca. Promatrali su bandu koja odlazi s opljačkanim plijenom. Srce im živo zakuca. Odjednom zatvarači na puškama škljocnu i prasnuše hitci. Nastalo je komešanje. Banda se dala u paničan bijeg, ostavivši na cesti svoj plijen. Tri bandita bila su ranjena, a jedan je umro.

Tako je banda i ovaj puta krvavo platila svoju pljačku.

I CRKVE PLJAČKAJU

Početakom ožujka došli su gestapovski i ustaški banditi u selo Gorjani, gdje su opljačkali mnoge seljake, a zatim su došli u crkvu Sv. Jakoba. Nije to prva crkva, koju su oni oskrvnuli. Razbacali su drvene kipove svetaca, pucali su po crkvi i razbili crkvene ukrase i oltare. Tom su prilikom ukrali i zvonce koje svećenik upotrebljava kod sv. mise, pa su na povratku kroz selo tim zvoncem zvonili i rugali se seljacima.

ZVIJERI OSTAJU ZVIJERI

U selu Vrbno, kotar Ivanec, ustaške zvijeri iz Lepoglave još su jednom pokazale svoje zvjersko lice. U selu je bilo jedno mrtvo dijete. Ustaške zvijeri uzele su mrtvo truplo i s njim tukle ljude po selu.

U selu Ravnice, kotar Klanjec, ustaše su prisilili jednog seljaka da vozi jednog ranjenog ustašu, koji je bio ranjen za vrijeme borbe kod Tri Kralja. Najednom je taj ranjeni ustaša zapovjedio seljaku da zastavi kola. Ustaša je sišao s kola i zapalio štalu seljaka Augusta Horvateka iz Ravnica. Nato se vratio na kola, nasmijao i rekao »Vozi dalje!«

I tako ustaška gamad svakim danom postaje sve zvjerskija. Te zvijeri ne prezaju ni pred čim, samo da zadovolje svojim zvjerskim pohotama.

Iznenadnim prepadima neprijatelj je uspio zarobiti izvjestan broj političkih radnika. U tom povodu Okružni komitet KPH u jednom dopisu predlaže X. korpusu zagrebačkom:

»Ovih dana uhapšen je od II. bataljona Zagorskog odreda Mato Rupčić, oružnički pukovnik iz Vinice, i Mavrek Antun, otac od 4 ustaša, od kojih mu je jedan sin tajnik ustaškog redarstva u Zagrebu.

Na osnovu toga piše nam Župsko redarstvo Varaždin dva pisma, u kojima nam nuđaju zamjenu, a koja pisma Vam prilažemo.

Nama su međutim ovih dana od strane bandita nanijeti osjetni gubici, naime, hapšena je drugarica Tonka Jurin, rođena Mrkoci, član OK KPH Krapina. Hapšena je na Ravnoj Gori i otpremljena u Varaždin. Zatim drug Tarle Mile, org. sekretar KK KPH Krapina, ranjen i uhvaćen u Sv. Križu i otpremljen u bolnicu u Zagreb.

Budući da znamo, da mi nemamo pravo vršenja zamjene, već Glavni štab, to Vas izvještavamo, da mi imamo spomenutu dvojicu uhapšenika, pa Vas molimo, da o tom izvjestite Oblasni komitet; ukoliko nam dopušta izvršiti zamjenu mi ćemo to učiniti, a ako pak Vi hoćete to preuzeti u svoje ruke mi ćemo Vam odmah poslati spomenutu dvojicu uhapšenika.

Ukoliko bi vi vršili tu zamjenu sa Varaždinom navodimo vam drugove sa našeg terena, koje bi želili zamijeniti, tako da možete dotične odmah tražiti.

1. Gore spomenuta dvojica.
2. Družinec Josip, član OK SKOJ-a, Krapina, ranjen kod Vrbovca, nalazi se u bolnici Sv. Duh, Zagreb.
3. Peček Rudolf, član KP iz Goročanovca, općina Đurmanec, kotar Krapina, nalazi se u zatvoru u Krapini.
4. Jug Gabro, član OK KPH Krapina, hapšen 1943. Nalazi se u zatvoru u Varaždinu.
5. Adamić Franjo iz Lobora, član KK KPH Zlatar. Nalazi se u zatvoru u Varaždinu.
6. Bartol Pero, partizan. Hapšen u Breznoj Gori, kotar Ivanec. Nalazi se u zatvoru u Ptuju.

7. Čep Juraj, član KK KPH Ivanec. Nalazi se u zatvoru u Varaždinu.
8. Kramarić Josip, pisar KNOO Ivanec. Hapšen na Ravnoj Gori. U zatvoru u Varaždinu.
9. Ivan Dombaj, kurir KK Ivanec. Hapšen na Ravnoj Gori. U zatvoru u Varaždinu, i
10. Mikša Mirko i Štefanija, simpatizeri NOB iz Đurmanca. Nalaze se u zatvoru na Savskoj cesti u Zagrebu.

Molimo vas odgovorite nam po donosiocu ovog pisma.

S. F. — S. N!

Drugarski Vas pozdravlja
Marijan s. r.«

Ustaška milicija

Često je vrlo teško uopće pronaći neku razliku između direktnih okupatorskih i ustaških akcija na terenu i akcija mačekovaca. Ustaše su na teren uputili »političke radnike«, koji su imali zadatak da prikupljaju podatke o NOP-u i da djeluju u narodu. Oni su se služili svim mogućim sredstvima. Iz saslušanja dvojice takvih »političkih radnika«, Vida Kavura i Alojza Škofa, koji su uhapšeni potkraj mjeseca travnja u Zlatarskom kotaru vidi se da je bio jedan od njihovih glavnih zadataka da demobilizatorski djeluju. Trebalo je da oni, obučeni u partizanska odijela, obilaze selima i govore kako partizani masovno ginu u borbi s ustašama i da se zbog toga idu prijavljivati ustašama. A da bi to izgledalo uvjerljivije, treba da pitaju seljake gdje je najbliže ustaško uporište. Pop u Osekovici zahvaljuje na propovijedi dragom bogu što je poslao tako oštru zimu, u kojoj su se smrzli svi partizani. I dalje se javljaju razne bande koje pljačkaju, prikazujući se kao partizani. Pojavljuje se i »bijela garda«. Negdje se ona organizira prividno bez direktnog ustaškog angažiranja, kao neka seoska samostalna formacija »za zaštitu domaćeg ognjišta«, negdje je organiziraju direktno ustaše. Tako je u mjesecu svibnju organizirana ustaška milicija od mobiliziranih iz Krapine i okolnih sela. U njoj se okupio razni ološ i mladići koji su špekulirali nastojeći izbjeći bilo kakvu mobilizaciju. Njih je neprijatelj pokupio i formirao od njih jedinice, tobože »za obranu vlastitih domova«, ustvari za borbu protiv partizana.

Ustaška milicija zadržavala se uglavnom u neposrednoj blizini garnizona i bila opipljiv dokaz ustaško-mačekovske sprege. Često se njen rad svodio na pljačku. U to se vrijeme okupljaju istaknuti mačekovci u Zagorju, poznati reakcionari spremajući se da zamijene ustaše.

Sav taj pritisak neprijatelja nanosio je, razumije se, udarce Narodnooslobodilačkoj borbi, ali ju je i čeličio. Tisuće ljudi siromašnih zagorskih sela našli su se u situaciji da kao članovi odbora i raznih anti-fašističkih organizacija, i kao borci partizanskih jedinica, neposredno odlučuju o vlastitoj sudbini.

Tri proslave

U tim je mjesecima Zagorje doživljelo tri velike općenarodne proslave: na početku ožujka proslavljen je Dan žena, 18. ožujka imendan druga Tita, a 30. travnja navečer 1. maj.

Evo kako »Glas Hrvatskog Zagorja« od 1. travnja 1944. opisuje dvije od tih proslava.

PROSLAVA 8. MARTA U GORNJOJ PLEMENŠČINI

Početkom ožujka ove godine održana je vrlo uspješna proslava 8. marta — međunarodnog dana žena. Na proslavi je prisustvovalo oko 200 žena iz cijelog kotara Pregrade. Prisutne su pažljivo slušale govore drugarica i drugova, koji su govorili o značenju 8. marta za Antifašistički Pokret Žena, o odlukama II. zasjedanja Antifašističkog vijeća Narodnog oslobođenja Jugoslavije i Zemaljskog Antifašističkog vijeća Narodnog oslobođenja Hrvatske, žene su sudjelovale u diskusiji koja se razvila i pokazale su veliko zanimanje za sva pitanja o kojima se govorilo.

Na konferenciji je zaključeno da će se poraditi svim silama kako bi se što više žena okupilo u organizaciji Antifašističkog Fronta žena i kako bi se uprle sve snage za borbu protiv okupatora i njegovih slugu. Sa konferencije su poslani brzojavni pozdravi drugu Titu, Antifašističkom vijeću Narodnog Oslobođenja Jugoslavije, Zemaljskom Antifašističkom vijeću Narodnog oslobođenja Hrvatske, te Nacionalnom Komitetu. Proslava je završila pjevanjem naših borbenih pjesama.

18. ožujka uveče palili su se krijesovi po brežuljcima Zagorja. Lijepo je bilo gledati te krijesove u sumraku, koji su objavljivali cijelom Zagorju da je sutra imendan najvećeg sina našeg naroda Maršala Josipa Broza-Tita. Omladinci su se natjecali čiji krijes će biti veći. Oko krijesova orile su se pjesme i poklici: Živio Maršal Josip Broz-Tito, Živjela slobodna republika Hrvatska u bratskoj zajednici naroda Jugoslavije i dr.

Sutradan narod se sakupio da na mitingu proslavi dan svog velikog zemljaka. Naročito lijepo proslavila je 18. ožujka općina Zagorska Sela u kojoj se rodio Maršal Josip Broz-Tito. Na toj proslavi sudjelovalo je oko 1000 ljudi.

Zagorci dobro znadu da u borbi za svoju slobodu idu sigurnoj pobjedi pod mudrim rukovodstvom Maršala Josipa Broza-Tita. Za slobodu moramo se boriti. Neprijatelj još uvijek ima u Zagorju uporišta iz kojih dolazi i pljačka naša sela i ubija naše ljude. Mi ćemo ta uporišta samo onda moći uništiti ako ćemo se svi prihvatiti oružja i istjerati neprijatelja. Zato nemojmo čekati, pođimo u borbu za obranu svoje slobodne domovine. Maršal Josip Broz-Tito nas vodi!

O proslavi 1. maja u kotaru Pregrada govori se u jednom izvještaju Kotarskog komiteta. Donosimo kratak prikaz te proslave, prema spomenutom izvještaju.

Prvog maja godine 1944. padala je kiša. No narod u selima Pregradskog kotara nije se dao smesti, te se u Desiniću ipak sakupilo oko tisuću ljudi — došli su s kišobranima.

U Desiniću je već navečer uoči Prvog maja bila bakljada s glazbom. Među ostalima, u povorci su stupali i pioniri, u vojničkim redovima, oboružani svojim drvenim oružjem.

Nekoliko je grupa odlučilo dočekati osvit dana na okolnim brežuljcima. Ponijeli su sa sobom harmonike, gitare i puške i uz pucjavu i svirku dočekali zoru Prvog maja. Kad je svanulo, slile su se sve te grupe u jednu i spustile se u Desinić uz pjevanje, svirku i klicanje maršalu Titu i Narodnooslobodilačkoj vojsci. Tu je već sve bilo pripremljeno: na trgu su bile podignute pozornice, a kuće okićene zastavama s petokrakom. Narod je, usprkos kiši, pojedinačno i u povorkama dolazio u Desinić, pod zastavama, s pjesmom i borbenim poklicima. U povorci su opet stupali i pioniri. Ni njih nimalo nije smetala kiša. Bilo ih je i bosih, ali su oduševljeno i ponosno stupali uz svoje starije drugove.

Poslije podne je kiša prestala, pa je priredba održana na trgu. Omladinke su izvele nekoliko igrokaza i deklamacija, održano je nekoliko govora.

U povodu proslave Prvog maja dobili su ranjenici darove što su ih sabrali članovi NOO-a i partijskih organizacija. Ranjenici su bili veoma dirnuti ovim znakom pažnje.

Neobično živo bilo je i u općini Krapinske Toplice. Tu su radnici članovi partijskih organizacija i NOO-a te omladinci organizirali proslave u nekoliko sela: Lovrečkim Selima, Maloj Erpenji, ćretu, Klokovcu i Selnu. Zapaljeno je po brežuljcima mnogo kresova. Neki su zapaljeni u blizini neprijateljskih bunkera, i kad su se najviše raspalili, zaštekali su na njih mitraljezi — no to kresovima nije naškodilo, oni su i dalje gorjeli u slavu Prvog maja.

U blizini neprijateljskog uporišta izvješeno je noću mnogo hrvatskih i crvenih zastava, a leci su uneseni u samo uporište. Ujutro su gestapovske formacije krenule u napad na zastave, skinuli ih i ponijeli sa sobom natrag u uporište, kao uspomenu na Prvi maj 1944. u Zagorju, pretposljednji Prvi maj koji su proveli u našoj zemlji.

U Maloj Erpenji održana je vrlo lijepa proslava Prvog maja, iako su po tom selu neprestano krstarili gestapovci i ustaše. Održano je nekoliko govora, a zatim je bila zabava.

Na proslavi u općini Hum sakupilo se oko 400 ljudi, a u Vinagori oko tri stotine. Zvukovi limene glazbe iz Vinagore razlijevali su se u isto vrijeme kad su se po brežuljcima pojavljivali prvi kresovi.

Letak s likom druga Tita, štampan je u Okružnoj tehnici Krapina 1944.



SVI POD ZASTAVU NAJVEĆEG JUNAKA JUŽNIM SLAVENA, SINA HRVATSKOG
BAGORJA, Vrhovnog komandanta Narodno - oslobodilačke vojske i
Predsjednika naše Narodne vlade BRUGA JOSIPA BROZA - TITJE !

Okružna partijska konferencija u Trakošćanu

Okružna partijska konferencija u Trakošćanu, održana 16., 17. i 18. svibnja., razmatrala je veoma velik broj problema. Konferenciji su prisustvovali Lepa Perović, član Oblasnog komiteta za Zagrebačku oblast, major Rade Bulat, komandant Zapadne grupe odreda, Branko Uzelac, član Oblasnog komiteta SKOJ-a za Zagrebačku oblast, članovi Okružnog komiteta KPH Krapina, delegati kotarskih i općinskih komiteta, vojske i partijskih jedinica. U svemu je prisustvovalo 150 delegata.

Konferenciju je otvorio Marko Mrkoci, politički sekretar Okružnog komiteta, a zatim su delegati otpjevali Internacionalu. Uvodnu riječ održali su Lepa Perović, Rade Bulat i Branko Uzelac, pozdravljajući konferenciju. Konferenciju su također pozdravili u ime Okružnog NOO Krapina Andrija Blažun-Blaž i u ime AFŽ-a Zorica Vidiček.

Konferencija¹ je imala ovaj dnevni red:

1. Politička situacija
2. Organizaciono stanje
3. Vanpartijske organizacije
4. O vojničkoj situaciji
5. Biranje novog Okružnog komiteta
6. Razno

Na konferenciji je izabran novi Okružni komitet KPH Krapina, u koji su izabrani: Marko Mrkoci (politički sekretar), Ivica Kranželić (organizacioni sekretar i zadužen za organizaciju AFŽ), Ivan Jadan (narodna vlast i agit-prop), Boris Majer (SKOJ), Stjepan Iveković (vojska), Dragutin Rafaj (vojska) i Ivan Bogović.

S konferencije su poslani pozdravni telegrami drugu Titu, CK KPJ, CK KPH, AVNOJ-u, Nacionalnom komitetu i ZAVNOH-u. Minutom šutnje odana je počast palim borcima.

Sačuvan je veći dio prilično opširnog zapisnika konferencije. U toku tri dana velik broj delegata sudjelovao je u diskusiji postavljajući mnogobrojna pitanja, koja jasno ocrtavaju raznoliku problematiku, i sa samog terena, i uopće u vezi sa zbivanjima u svijetu. Zbog toga donosimo veći dio pitanja koja su na konferenciji postavili delegati.

O PRVOJ TOČKI DNEVNOG REDA

Kako to da Englezi još uvijek pomažu izbjegličku vladu? Zašto se ne uhapse kralj Petar i njegovi eksponenti u Engleskoj? Što da se radi s dezerterima koji su došli kući i razoružavaju i napadaju pojedince i manje grupe partizana kad ovi prolaze kroz selo? Kakvo značenje ima turska neutralnost? što da se radi s dezerterima pod izlikom da su bo-

¹ U radno predsjedništvo izabrani su: Lepa Perović, Rade Bulat, Ivan Jadan, Boris Majer-Marić, Ivica Kranželić, August Bartol i Ivan Kos-Vanča.

lesni, a narod zna da to nije istina? što da se radi s ljudima što podržavaju vezu s narodnim izdajicama koji su otišli u banditska uporišta? Što treba da se učini s radnicima koji rade u banditskim uporištima? Zašto je šubašić otišao iz Engleske u Ameriku? Zašto Engleska nije uhapsila pukovnika Babića i Jančikovića? Zašto nije formalno priznat Nacionalni komitet od saveznika? što treba učiniti sa švercerima kojima je već jedamput zaplijenjena roba, ali oni dalje švercuju? Što učiniti s dezerterom iz Voče, koji pljačka, a nije uhapšen? što učiniti sa sekretarom partijske jedinice koji je otišao raditi u banditsko uporište, a ne će da se vrati? Kako treba postupiti prema članu KP koji je svojevremeno istupio iz Partije? Koji su razlozi slabog razvoja Narodno oslobodilačke borbe u Međimurju? Jesu li ondje na vlasti ustaše ili Mađari? Smije li se carina (trošarina) vina ubirati u korist NOB, što čine drugovi iz Krapine na području Pregrade? Kako bi se mogla dopremiti galica? Kakav je odnos predratne američko-engleske demokracije prema sadašnjoj, koja se stvara u oslobodilačkim ratovima? Kako postupiti s trgovcem koji daje 12 kg soli za 28 jaja? Kakva postoji vlast u Istri poslije kapitulacije Italije? Kakvi se pregovori vode između Pernara, Košutića s jedne strane i Seitzsa s druge strane, i u kakvoj vezi stoje ovi pregovori s pregovorima sa četnicima kralja Petra? Tko i na koje vrijeme može izdavati propusnice? što s onim građanima koji sa svog kotara idu u Krapinu k logorniku Hrestaku po propusnice radi šverca? Smiju li drugovi s područja Krapinskog kotara dolaziti u Pregradski kotar radi vršenja akcija? Može li Krapinski kotar tražiti drva iz Pregradskog kotara? Kako pomoći ljudima koji imaju na prodaju stoku, svinje i t. d.? Može li veterinar iz uporišta Klanjec, koji se u svoje vrijeme oglašio pozivu za stupanje u NOB, radi cijepjenja dolaziti u partizanska sela i opet se vraćati u uporište? Postoji li u Kini NOP i u kojoj jačini? Zašto su saveznici dopustili da emigrantska vlada dade uhapsiti one koji su se izjasnili za NOB? Da li bi se moglo početi s diobom livada i napuštenih imanja? Kako bi se pomoglo siromašnim ljudima koji imaju za prodaju nešto jabuka, a potrebne su im živežne namirnice, galica i t. d.? Smiju li se nositi djeca u uporišta radi cijepjenja? Što treba učiniti s onima koji su prošle godine pred partizanima pobjegli na rad preko granice, a sada se opet vraćaju i sakrivaju? Da li će poslije sloma fašizma u našoj zemlji djelovati razne stranke, naročito HSS? Može li župnik u Bednji prodavati hranu po svojoj volji? što treba učiniti sa centralom koja je na partizanskom teritoriju, a daje svijetlo preko granice za Njemačku? što treba učiniti s rudarima koji rade u ugljeniku što snabdijeva tu centralu? Kako stoji s NOB u Crnoj Gori? Što je s učiteljima koji rade na oslobođenom području, a ne će da rade na liniji Narodnooslobodilačke borbe i po školskom programu? Kakve dužnosti ima komanda mjesta i čime se treba obraćati na nju? Zašto NOO-i ne hapse bandite, nego to traže da čini vojska, a tada banditi pobjegnu? Kakav stav zauzeti prema članovima NOO-a koji se bave švercom i prisvajaju sebi zemljišne zajednice? Što treba učiniti sa seljacima koji

imaju sporove, ali ne priznaju da im rješenje donose NOO-i? Treba li jedan dio namirnica koje su rekvirirane za vojsku, podijeliti siromašnim seljacima? Smije li se siromašnim seljacima roba oduzimati bez naplate? Radio London je javio da su već određeni neki ljudi koji će ući u vojnu vlast u zemljama oslobođene Evrope; odnosi li se to i na našu zemlju? Što treba poduzeti protiv nadcestara koji naređuje cestaru da ubire naplatu za travu uz cestu? Što je s onima koji govore da će rat biti onda gotov kad oslabi komunizam i fašizam? Što treba poduzeti protiv naoružanih pljačkaša u Zaboku i Velikom Trgovištu, koji u ime partizana pljačkaju? Kakav je stav zauzela sovjetska vlada prema ugovoru Engleske i Španije, koji je sklopljen prije kratkog vremena? Kakav značaj ima nudanje zajma jugoslavenskoj emigrantskoj vladi od strane engleske reakcije?

O TREĆOJ TOČKI DNEVNOG REDA

Može li KNOO, i to njegov izvršni odbor, isključiti člana izvršnog KNOO-a, a da prethodno ne traži odobrenje Okružnog NOO-a? Kakve su forme NOO-a u gradovima? Od koliko godina može biti omladina birana u NOO? Mogu li općinski NOO-i imati više članova nego to stoji u pravilniku? Kako će se stvarati organi Jedinствene narodno-oslobodilačke fronte? Tko će rukovoditi napuštenim imanjima i na koji način? Može li se isključiti predsjednik KNOO-a, i to bez konferencije? Kako bi se u tvornicama i poduzećima organizirale antifašističke organizacije? Mogu li se mladići iz NOO-a uzeti u vojsku? Može li se osnovati odbor AFŽ-a od omladinki? Može li predsjednik seoskog NOO-a prisustvovati sjednici plenuma općinskog NOO-a? Kakve su kazne za članove NOO-a koji ne izvršavaju zadatke? Može li biti član NOO-a onaj koji i dalje radi u neprijateljskoj tvornici? Može li vojska uništiti jedan most, ako to član NOO-a ne da? Što treba učiniti protiv onoga koji ne će da izdrži kaznu na koju ga je osudila narodna vlast? Smiju li se uzeti šinje od tračnica? Što je sa zaplijenjenim drvom? Može li općinski NOO konfiscirati i rekvirirati? Kako bi se mogla stoka dijeliti onim ljudima koji su svoju stoku dali za NOV? Može li onaj omladinac koji ne će da ide u vojsku, ući u SKOJ?

Konferencija je donijela ovu rezoluciju:

REZOLUCIJA

Okružne partijske konferencije za Okrug Krapina, održane 16., 17. i 18. svibnja 1944. godine

I.

Veliki politički i vojni uspjesi, koji su postignuti pod rukovodstvom naše Partije u borbi protiv fašističkih porobljivača i njegovih slugu, ustaša i četnika u našoj zemlji, imali su velikog utjecaja na narodne mase i u našem okrugu. Naglo napredovanje Crvene armije sa Istoka,

koja razbija i uništava hitlerovske horde i goni ih iz svoje domovine, te udarci saveznika sa Zapada olakšali su mnogo pristup naroda i prikupljanje naroda u Narodnooslobodilačkoj borbi.

Svi ti uspjesi nijesu išli u račun ne samo okupatoru i njegovim slugama, nego je protiv naroda i njegove borbe od prvih dana radio i izdajnik Maček, zajedno sa izbjegličkom vladom i kraljem Petrom u vezi sa međunarodnom reakcijom i reakcijom unutar naše zemlje.

Dok su kralj i vlada već od prvih dana, otkako su se narodi Jugoslavije digli na oružanu borbu, radili otvoreno protiv naroda i njegove borbe, Maček i njegova klika radili su bolje prikriveno, a jedni i drugi pomagali su najvećeg neprijatelja slavenskih naroda — krvavi fašizam.

Maček i klika oko njega, videći da se plamen oružanog ustanka u Hrvatskoj širi nesmanjenom žestinom, unatoč svim njegovim nastojanjima da ga spriječe, istupili su otvoreno protiv svog vlastitog naroda i njegove oslobodilačke borbe.

Ta reakcionarna klika na čelu sa Mačekom povezala se sa svim onima, koji su uvijek, a ne samo danas, služili svim nenarodnim režimima. Povezala se preko svojih emisara Jančikovića i pukovnika Babića sa najvećim neprijateljem hrvatskog naroda — četnicima, koji stoje pod pokroviteljstvom kralja Petra na jednoj strani, dok se na drugoj strani povezala preko Pavelićevog agenta Seitza sa okupatorom.

Maček nakon toga što se povezo sa kraljem, izbjegličkom vladom i okupatorom preko svojih ortaka Kemfelje, Reberskog, Košutića i drugih, vrbuje razne kriminalne tipove, koji po njegovim direktivama klevetu našu Partiju i Narodnooslobodilački pokret, šire razne glasine i unose zabunu u narodne mase, ne bi li na taj način unijeli razdor među narodom i da ga tako odvrate od njegove borbe. S druge strane ti agenti nastoje da izazovu mržnju hrvatskog naroda prema ostalim narodima Jugoslavije, a naročito prema bratskom srpskom narodu, koji od prvog dana daje najveće žrtve za slobodu svih naroda Jugoslavije, pa prema tome i za slobodu hrvatskog naroda. Jednom riječju, ta reakcionarna klika razjedinjava i hoće razjediti sam hrvatski narod. To se osjeća u našem okrugu utoliko više, što je nastanjen čisto hrvatskim življem, pa ipak narod našega okruga ne učestvuje kao cjelina u Narodnooslobodilačkoj borbi.

Unatoč svim nastojanjima Mačeka i rada njegovih agenata u našem okrugu da spriječe okupljanje naroda u Narodnooslobodilačku borbu i dizanje oružanog ustanka, naša partijska organizacija postigla je lijepe uspjehe u tom radu za vrijeme trajanja Narodnooslobodilačke borbe u našoj zemlji. Većina naroda okupljena je u Narodnooslobodilačku frontu. Narod svakog dana sve više shvaća, da je ta borba njegova borba za bolju i sretniju budućnost. Kod naroda naši članovi Partije stječu sve veći ugled, tumačeći mu ciljeve Narodnooslobodilačke borbe, i narod u njima gleda svoje najodanije i najborbenije sinove.

Kao najvažniji uspjeh političkog rada naše Partije u okrugu možemo zabilježiti formiranje Zagorskog partizanskog odreda Hrvatske u

listopadu 1943. godine, biranje kotarskih odbora koncem 1943. i Okružnog Narodnooslobodilačkog odbora u siječnju 1944. putem javnih konferencija, koje je birao sam narod, i formiranje Zagorske brigade u svibnju mjesecu 1944. godine.

Svi ti uspjesi jesu rezultat rada naših partijskih organizacija, ali još uvijek nisu postignuti oni rezultati, koje smo mogli postići. Još uvijek narod našeg okruga ne učestvuje u Narodnooslobodilačkoj borbi koliko bi trebao i mogao, kad bi naše partijske organizacije bile usvojile u cijelosti liniju NOV-e, koju je postavila naša Partija.

Da još uvijek jedan dio naroda u našem okrugu stoji pod utjecajem Mačeka, njegove reakcionarne klike i drži se pasivno prema NOB-i, uzrok je i u tome, što su naše organizacije pravile griješke u svom radu kod pristupanja k narodu i naš nepravilni stav u odnosu prema ljudima iz bivše HSS. Narodu nisu dovoljno rastumačeni ciljevi Narodnooslobodilačke borbe, a prema članovima bivšeg HSS griješilo se u tome, što se sektašilo kod njihovog primanja u Narodnooslobodilački pokret.

To je bilo iskrivljavanje partijske linije, koju je naša Partija postavila pred svoje članstvo kao kompas za orijentaciju u Narodnooslobodilačkoj borbi.

Nedovoljno poznavanje i iskrivljavanje partijske linije uzrok je, da na političkom polju nismo postigli zadovoljavajuće rezultate i zato još uvijek dio naroda nije pokrenut u Narodnooslobodilačku borbu. Radi nedovoljnog poznavanja ciljeva NOB-e narod je premalo upoznat, za koga se ova velika borba vodi. Baš zbog toga i reakcija uspijeva povremeno unijeti zabunu u narodu.

II.

Na proširivanju partijskih organizacija u našem Okrugu imali smo također lijepih uspjeha, ali još uvijek nismo postigli onih rezultata, koje smo mogli postići, da se bila vodila pravilna politika kadrova, primanje novih članova u našu Partiju. Rezultate, koje bi prema broju članstva trebali postići, nismo postigli zato, jer je to sve mlado članstvo, a primani su u Partiju i takvi ljudi, koji nijesu bili još dovoljno pripremljeni da mogu postati članovi naše Partije. Zato su se događale i griješke, koje su mnogo utjecale na razvoj pokreta i političku situaciju u našem okrugu.

Na širenju vanpartijskih organizacija možemo zabilježiti uspjeh kod NOO-a i djelomično kod stvarnja omladinskih organizacija, dok smo kod stvaranja organizacija AFŽ-a postigli vrlo male uspjehe...

... Nadalje nije se vodila nikakva politika kadrova. Mnogi drugovi i drugarice, koji su imali uslova da postanu dobri partijski rukovodioci, nisu zapaženi te njihove sposobnosti nisu iskorištene u onoj mjeri, kako

bi to trebalo. Također se griješilo u pitanju kadrova i sa strane, što se neke mlade partije naglo podiglo, a onda im se nije pružila dovoljna pomoć, i tako su se srozali u blatu izdajnika (slučaj Pregrade).

Prema omladini se također sektašilo. Mnogi omladinci i omladinke članovi SKOJ-a, koji su zavrijedili da budu članovi KP, nisu zapaženi i ostali su izvan Partije.

Sve su to krupne pogreške, koje ocrtavaju nebudnost naših partijskih organizacija pa i samih rukovodilaca. Ove griješke treba potpuno odbaciti.

III.

NOO-i su se u toku 1943. godine omasovili kao organizacije, ali nisu dali ni izdaleka one rezultate, koje bi mogli dati, da su bili na onoj visini političke svijesti, na kojoj bi svaki član NOO-a trebao biti. No to tako moramo priznati kao svoju griješku, jer se na NOO-e gledalo kao na nešto manje vrijedno i nije se posvećivalo dovoljno brige za njihovu političku izgradnju. Isto tako se griješilo kod stvaranja NOO-a u tome, da su se i u NOO-e uspjeli proturati agenti protunarodne klike reakcionara Mačeka, koji su iznutra radili protiv interesa Narodnooslobodilačke borbe u Pregradi.

Omladinske organizacije su se razvijale bez dovoljno kontrole Partije pa im prema tome nije pružena nikakva pomoć, kakvu im je trebalo dati. To je jedan od glavnih razloga, da iz omladinskih organizacija nije bio pristup u našu Partiju onoliki, koliki bi morao biti.

ženske organizacije su se također razvijale kao posebna samostalna organizacija te i njima nije pružena potrebna pomoć u političkoj izgradnji.

Sve su to nedostaci, kojima treba učiniti kraj i krenuti putem političkog uzdizanja, učvršćivanja i jačanja vanpartijskih organizacija, te čišćenja kolebljivih i špekulantskih elemenata. One treba da budu prožete duhom učvršćenja narodne vlasti i izgradnje naše nove države, treba da budu prožete duhom čuvanja tekovina Narodnooslobodilačke borbe.

Rad na stvaranju vojnih jedinica NOV u našem okrugu imao je također lijepih uspjeha, no rezultati koje smo mogli postići, i u tom pravcu nisu postignuti. Formiranje ZPOH 5. listopada 1943. godine i

I. zagorske brigade ove godine, te akcije, koje su oni vršili bilježimo kao naše uspjehe. Dezerterstvo, koje se u zadnje vrijeme pojavilo u velikoj mjeri, jest neuspjeh, koji smo mogli izbjeći da su naše organizacije kako na terenu tako i u vojsci radile točno na liniji naše Partije.

Mobilizacija na terenu nije vršena točno po datim direktivama na dobrovoljnoj bazi, nego je bilo slučajeva prisilnog mobiliziranja. Kad

su takvi drugovi, novi borci došli u vojne jedinice, nije se s njima radilo partijski kako treba. Tako je i moglo doći do toga, da bilježimo u našem okrugu oko 300 do 400 dezertera iz NOV.

U samoj vojsci skretalo se s partijske linije također u dva smjera suprotna liniji naše Partije. Na jednoj strani se primalo u Partiju ljude, koji su se riječima pokazali dobri, a na djelu bili su oportunisti ili kukavice, a na drugoj strani su mnogi stari borci, odani našoj borbi stajali izvan Partije. U istom smjeru se sektašilo i prema omladini. Partija se u samim operativnim jedinicama ne osjeća kao živ organizam, koji pokreće akciju i podiže političku svijest boraca.

Te nedostatke treba također odbaciti i pristupiti političkom uzdizanju svijesti partijaca i boraca naših operativnih jedinica.

Ovdje smo istakli uspjehe i nedostatke rada naših partijskih organizacija na terenu i u vojsci. Uspjehe, koje smo spomenuli, možemo zabilježiti kao rezultat napora našeg partijskog članstva, dok neuspjehe možemo uzeti kao rezultat pogrešnog rada i neprovođenja u život linije Narodnooslobodilačke borbe, koju nam je dala naša Partija.

Na osnovu sve gore izloženog konferencija konstatira :

a) da je pristup naroda našeg okruga u Narodnooslobodilačku borbu olakšan time, što su u čitavoj zemlji bili već postignuti veliki politički i vojni uspjesi u borbi protiv okupatora i njegovih slugu, što je Crvena armija u svojoj ofenzivi protiv hitlerovskih osvajača u stalnom napretku i što saveznici tuku i uništavaju Hitlerovu ratnu industriju i priznaju našu NOB.

b) da su kralj Petar i njegova vlada radili od početka, pa i danas rade protiv NOB, sa Mačekom, služeći na taj način okupatoru.

c) da je Maček sada otvoreno istupio protiv NOB, da se povezoao sa svim neprijateljima našeg naroda i da preko svojih agenata prodire u naša sela, pomoću ustaša i okupatora obnavlja svoju zaštitu, odnosno organizira »bijelu gardu« za borbu protiv oslobodilačkog pokreta.

d) da, iako smo u našem radu imali lijepih rezultata, još uvijek nisu postignuti oni rezultati, koje bismo postigli da su naše partijske organizacije provodile u život liniju Partije.

e) da još uvijek narod našeg okruga ne učestvuje u NOB kao cjelina, zbog utjecaja reakcije oko Mačeka i nepravilnog rada naših organizacija.

f) da smo u proširivanju naših organizacija imali vidljivih uspjeha, ali nismo postigli one rezultate, koje smo mogli postići, da je partijska organizacija u našem okrugu vodila pravilnu politiku podizanja kadrova i primanja novih članova u Partiju.

g) da su se NOO-i omasovili, ali nisu dali one rezultate, koje bi mogli dati, da su se više politički podizali.

h) omladinske i ženske organizacije su se razvijale bez dovoljne kontrole Partije, nije im se pružila dovoljna pomoć i zbog toga one nisu bile izvor novog članstva za našu Partiju i nisu bile proširene kako bi mogle biti da im se posvetila veća pažnja.

i) dezertstvu iz NOV-e je kao glavni razlog nedovoljni politički rad u vojsci i nepravilan postupak u mobilizaciji.

Da bi se sav narod našeg okruga vezao uz NOP, da bi se naše partijske organizacije proširile i organizaciono učvrstile, da bi se naš partijski kadar osposobljavao za pravilno rukovođenje svim ostalim organizacijama, da bi vanpartijske organizacije ispunile namijenjene zadaće i da bi se aktivnost naših operativnih jedinica pojačala i spriječilo dezertstvo, konferencija postavlja slijedeće zadatke:

1. Da se narod u našem Okrugu svestrano upozna s brzim napredovanjem Crvene armije, priznanjem i pomaganjem naše NOV-e od strane saveznika i uspjesima naše NOV-e u svim pokrajinama naše zemlje.

2. Da se narod upozna s odlukama II. zasjedanja AVNOJ-a o zabrani povratka kralja Petra u domovinu te da se Mačeka i njegove agente u našim selima raskrinka kao izdajnike našeg naroda.

3. Voditi neprestanu borbu do potpunog priznanja nacionalnog komiteta Oslobođenja Jugoslavije na čelu sa maršalom Titom, kao prave narodne vlade. Sav narod skupljati oko ZAVNOH-a i AVNOJ-a, i druga Tita u vezi sa učvršćivanjem narodne vlasti i izgradnje naše nove države i federativne Jugoslavije.

4. Nemilosrdna borba protiv iskrivljavanja linije Narodnooslobodilačke borbe i borba protiv samovolje pojedinaca, koje krše ugled naše narodne vlasti i narodnih sudova.

5. Borba protiv šverca. Politički narodu objasniti, da šverc omogućuje dulje vođenje rata okupatoru protiv našeg naroda.

6. Popularizirati Partiju kao organizatora oslobodilačke borbe našeg naroda i spasioca naroda Jugoslavije od potpunog istrebljenja kojega je želio okupator.

7. Podići sveukupni partijski kadar u našem okrugu putem sistematskog proučavanja partijskog materijala i kurseva.

8. Očistiti našu Partiju od svih oportunističkih i partiji tuđih elemenata, i učvrstiti je tako, da bude sposobna za pravilno rukovođenje borbom.

9. Posvećivati osobitu pažnju onim drugovima, koji pokazuju sposobnost da budu rukovodioci — kod primanja novih članova u Partiju da li je dotičan zavrijedio da ga se primi u Partiju ili nije, i kakve je uslove ispunio za to.

10. Da se postojeći NOO-i učvrste, politički podižu i da ih se očisti od svih špekulantskih i petokolonaških elemenata putem konferencija.

Da se u njima organiziraju svi odjeli i potrebne komisije, koje će djelovati u pravcu obnove narodnog gospodarstva, izgradnji države i da ih se uči u vršenju poslova.

11. Da se postojeće ženske organizacije ponovo pokrenu na rad i da se stvaraju nove tamo, gdje ih nema, te da se žene politički podižu i odgajaju u duhu izgradnje države i učestvovanja u narodnooslobodilačkim odborima.

12. Da se SKOJ-evske organizacije čvrsto povežu sa Partijom počevši od SKOJ-evskih grupa i partijskih ćelija, pa naviše, tako im se može pružiti potrebna pomoć od strane Partije i da se sva omladina okupi na učvršćivanju i pomaganju NOO-a kao narodne vlasti i izgradnje nove države federativne Jugoslavije — zajednice ravnopravnih naroda.

13. Jačati naše vojne jedinice kroz mobilizaciju, pojačati rad oko političke i vojne izgradnje boraca i rukovodilaca za uspješno vođenje akcija.

14. Otkloniti sektaštva u primanju u Partiju i SKOJ kod drugova, a naročito kod drugarica.

15. Težiti tome, da se uspostavi pravilan odnos NOO-a sa vojnim pozadinskim vlastima.

16. Voditi borbu protiv saboterstva u našim jedinicama i stranih shvaćanja, kao što su nedisciplina, netačnost, neodgovornost, nedrukarstvo i nepravilan odnos prema drugaricama u vojsci.

Okružna konferencija USAOH-a

U Lepoj Bukvi u Maclju održana je neposredno poslije partijske konferencije okružna konferencija USAOH-a. Junačka omladina Lepe Bukve okitila je zastavama i zelenim grančicama čitavo mjesto. Iz svih kotara stizali su delegati. Tih dana u Lepoj Bukvi sakupio se najnapredniji dio zagorske omladine.

Omladina je išla na konferenciju danju, sa zastavama i transparentima, prolazeći često kroz neprijateljske garnizone. Bila je to velika politička manifestacija.

»Konferencija je«, sjeća se drug Marić, »uglavnom razradila postignute uspjehe koji su bili veliki i odredila smjernice za budući rad. Poslije konferencije, kad su omladinci vidjeli snagu revolucije, kada su vidjeli jednu masu na okupu, još više su se oslobodili. Poslije te konferencije naročito se jako razvio omladinski pokret i povećao odlazak omladinaca i omladinki u partizane.

Mislim da su isto važnu ulogu odigrali kursevi koje je Okružni komitet SKOJ-a držao na tom terenu.«

Nova neprijateljska ofenziva na Zagorje

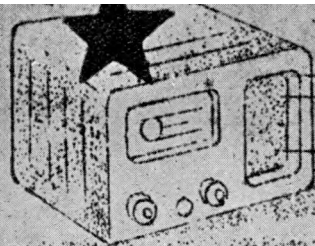
U lipnju i srpnju 1944. neprijatelj sve više pojačava pritisak na Zagorje. Otvaranje Drugog fronta i napredovanje Crvene armije, porazi njemačke vojske na svim frontovima, potpuno su skinuli s dnevnog reda pitanje, tko će pobijediti u ratu. Ali je nepovoljna vojna situacija u Zagorju sprečavala da se ti momenti koriste za širu mobilizaciju novih boraca. Danonoćna kontrola gotovo cijelog područja Okruga Krapina pokolebala je izvjestan broj odbornika i vojnih bjegunaca, koji su se počeli javljati u uporišta. A bilo je i dezertera iz partizanskih jedinica, koji su također odlazili da se jave neprijatelju. Tome je pridonijelo i političko djelovanje neprijatelja, i Pavelićeva »amnestija«. Neprijatelj je razbacao proglose u kojima prijeti narodu logorom i smrću i širi parolu kako je fašizam, doduše, izgubio rat, ali ga ne će dobiti ni partizani. Ustaše su vršili strašan teror. Iz Lepoglave su upadali u Bednju, Vrbno, Osonjak, Ježovec, Šinkovicu, Vranojele, Pleš, Vrankovec, Rinkovec i ostala sela, tražili su partizane, hapsili simpatizere, terenske radnike i sve one koji se nisu nalazili u vojsci. Jedne su odvodili u logor u Lepoglavu, neke mučili, ubijali, klali, a neke odvodili u Varaždin i silom ih mobilizirali. Osim toga su kod svakog ispada pljačkali sela.

U travnju 1944. Pavelić je izdao »amnestiju«. Pozvao je sve partizane i njihove suradnike neka se jave domobranskim zapovjedništvima, i da im se ne će ništa dogoditi.

Šestog lipnja ustaše i Nijemci započeli su veliku ofenzivu na Zagorsku brigadu i odred, koji su se tada nalazili na sektoru Tuheljskih Toplica, Pregrade i Desinića. Na taj sektor brigada je došla neposredno poslije Okružne partijske konferencije, koju je osiguravala.

Jedna četa Trećeg bataljona napala je 25. V. neprijateljsko uporište u Sv. Križu, dok su se fingiranim napadom na neprijateljsko uporište Tuheljske Toplice vezivale snage u tom uporištu, kako ne bi pomogle napadnutu posadu u Sv. Križu. Napad na Sv. Križ nije uspio, jer je neprijatelj prerano otkrio nastupanje čete, koja se, bez gubitaka, morala povući.

Napad na isto uporište ponovljen je 27. V., ali ni ovaj put nije uspio uslijed ogorčene obrane neprijatelja. Brigada je izvela pokret. Drugi bataljon krenuo je u selo Brezje. Jedna četa ovog bataljona prebacila se preko Sutle u Sloveniju, gdje je zaplijenila veću količinu kože. Treći bataljon krenuo je na sektor Klanjec—Zaprešić i zauzeo položaje u Strmcu. Jedna četa postavljena je u zasjedu na cesti Klanjec—Dubrava. U 10 sati krenulo oko 30 ustaša cestom na kolima, ali su navrijeme primijetili zasjedu te su uspjeli bez gubitaka pobjeći u uporište. U 16 sati nastupila je prema položajima ovog bataljona satnija ustaša u dva pravca. Bataljon je prešao u napad i brzim napadom natjerao neprijatelja u paničan bijeg. Neprijatelj je imao oko 25 mrtvih i 15 ranjenih. Bataljon je imao 1 mrtvog i 4 ranjena.



VIJESTI

Smrt fašizmu - Sloboda narodu!

Broj: 14 | Izdaje: Okružni Narodno-oslobodilački Odbor Krapina | 10.VI.44

INVAZIJA JE ZAPOČELA

PLANOM ZOROM 6.VI.1944 ISKRCALE SU SE AMERIČKE I ENGLJSKE TRUPE NA NORMANDIJSKOJ OBALI U FRANCUSKOJ.

U ranu zoru 6.VI.1944 započela je invazija na Evropsko Kopno i tako je otvoren duga očekivana drugi front na zapadu. Iskrcavanje je izvršeno na sjevernom dijelu Francuske na Normandijskoj obali između luka Cherbourg i Le Havre na više mjesta, te su postavljeni mostobrani za daljnje iskrcavanje trupa i ratnog materijala. Odvrat iskrcavanja predstavlja težak ratni događaj, kojem nema ravnog u čitavoj povijesti ratova.

Kod iskrcavanja invazivnih četa sudjelovalo je preko 4.000 velikih brodova i nekoliko tisuća manjih. 11.000 aviona štutilo je iskrcavanje trupa na obalu. Osim toga preko 1.000 transportnih aviona probacilo je nekoliko tisuća padobranaca i leteće pješadije, koji su se spustili u pozadinu njemačkih trupa.

Prije iskrcavanja bombardirana je najteže čitava francuska obala od Cherbourg do Calaisa i to obalne baterije, obalne utvrđenja, bunkeri, zračni ljetoski gnijezda i drugi vojni objekti. Dalje su bombardirane sve prometne veze, uporišta i vojni objekti, koji se nalaze u neposrednoj vezi sa obrambenim atlantskim utvrđenjima. Čitav dan iskrcavala se je ogromna invaziona vojska i ratni materijal, te su već postavljeni i prvi mostobrani i tako je dovršena prva faza invazije.

Vrhovni zapovjednik kopnenih invazivnih trupa general Montgomery izjavio je: "Zadovoljan sam s prvom fazom invazije", a vrhovni zapovjednik svih invazivnih trupa general Eisenhower rekao je: "Osjećam, da ide sve u redu."

Prvi njemački zarobljenici kao i prvi saveznički ranjenici stigli su već u engleske luke.

Uspostavljene su već veze između trupa, koje su se iskrcale sa brodova i trupa, koje su se spustile sa transportnih aviona. Zauzet je grad Bajon, koji se nalazi 8 km. u unutrašnjosti. Savezničke trupe prošle su drum Bayon-Kan, a prekinule su prugu za Cherbourg.

OGROMNO UZBUĐENJE U BERLINU I OSTALIM SATELITSKIM PRIJESTOLNICAMA.

Iskrcavanje na zapadnoj evropskoj obali izazvalo je ogromno uzbuđenje i veliku zabrinutost kao u Berlinu tako i u ostalim satelitskim prijestolnicama. Prve vijesti, koje su se čule na ulicama Berlina, bile su: E V O I H, D O L A Z E! Njemački vojni krugovi izjavljuju, da za njih iskrcavanje nije nikakovo iznenađenje, ne zaboravljaju pri tome, da su govorili, da je atlantski bedem neosvojiv i neprobojan, te da je invazija nemoguća. No danas priznaju, da je iskrcavanje uspješno i da su već uspostavljeni mostobrani, na kojima se neprekidno vrši novo iskrcavanje savezničkih trupa i ratnog materijala, te da neprekidno stižu saveznička pojačanja.

Odjek o uspješnom iskrcavanju u Francuskoj proširio se manjevitom brzinom po čitavom svijetu i izazvao je ogromnu radost i veliko veselje svuda, a osobito u potlačenoj Evropi kod svih porobljenih naroda.

Dan slobode porobljenih evropskih naroda sve se više bliži, a smrt krvavog Hitlera i njegovih slugu, kao i ostalih izdajica neminovna je.

ZATO SVI U REDOVJE NARODNO OSLOBODILAČKE VOJSKE I PARTIZANSKIH ODREDA JUGOSLAVIJE, DA NAM ČIM PRIJE SVANE SUNCE SLOBODE I LJEPŠE BUDUĆNOSTI !!!

ŽIVJELI NASI VELIKI SAVEZNICI - BRITSKI SOVJETSKI SAVEZ, ENGLJSKA I AMERIKA!

Izviđački vod brigade napao je u toku noći kasarnu »časne radne službe« u selu Badašu. Napad je potpuno uspio. »Domoradnici« su se predali bez ikakva otpora. Zarobljeno je 27 »domoradnika«, nešto municije i odjeće. Prvi udarni bataljon nalazio se u Velikoj Horvatskoj, II. bataljon u Kumrovcu, a III. bataljon je ostao i dalje u Strmcu.

Jedna četa Udarnog bataljona napala je 5. VI. 1944. na cesti Krapinske Toplice—Vel. Trgovišće kamion ustaša koji su kretali iz Krapinskih Toplica. Neprijatelj je imao 20 mrtvih i nekoliko ranjenih. Drugi bataljon nalazio se u Luki. Neprijatelj je naletio na njegovu zasjedu. Ubijeno je 8 neprijateljskih vojnika, 9 ranjeno, a jedan kamion spaljen.

Poslije formiranja Zagorske brigade i borbe za Mihovljan Zagorski odred prati i osigurava prijenos ranjenika od Jesenja do Kalnika. Za to vrijeme jedna četa Zagorskog odreda, koji se sada sastoji od jednog bataljona, nalazila se u sastavu Zagorske brigade. Ta četa napala je 26. V. ustašku patrolu u Ravnicama i u toj prilici ubila jednog ustašu.

Zagorski odred imao je 3. VI. dva uspješna sukoba s manjim neprijateljskim jedinicama.

Neprijatelj je 6. lipnja napao jedinice sa pet ustaških bojni i dva njemačka bataljona. Bile su koncentrirane sve raspoložive neprijateljske jedinice iz svih garnizona Hrvatskog Zagorja, Ludbrega, Varaždina i dijelova motoriziranih jedinica iz Zagreba, zajedno s njemačkim jedinicama iz Slovenije iz garnizona Sv. Peter Podčetrtek, Celje i Rogaška Slatina. Napad je počeo u 6 sati ujutro na I. bataljon kod Tuhlja. Po cesti je kretala neprijateljska motorizacija od 9 tenkova i 6 kamiona. Uslijed daleko nadmoćnijeg neprijatelja bataljon se povlačio prema Desiniću. Bilo je lijepo sunčano jutro 6. lipnja, kad su zaštekali partizanski mitraljezi, jer se neprijatelj pojavio u rulji od Tuheljskih Toplica i Tuhlja. Borci I. bataljona odolijevali su bročano nadmoćnijem neprijatelju, dok su ostale jedinice uspjele zauzeti svoje položaje. Tada se bataljon pod borbom povlačio prema štabu brigade, kako neprijatelj ne bi dospio presjeći cestu Velika Horvatska—Desinić, i time odcijepiti bataljon od glavnine.

Kad su se prve dvije tankete pojavile na cesti od Tuhlja prema Velikoj Horvatskoj, javili su se s brežuljka od škole u Horvatskoj dva teška mitraljeza i dvije protivtenkovske puške. Od njihovih zrna uništene su dvije tankete i ostale prevrnutе u jarcima kraj ceste. Ostale su se tankete vratile. Tutnjava mitraljeza ozbiljno ih je zbunila. Neprijatelj zatim napada položaje III. bataljona kod Velike Horvatske i nadire sa svih strana. Jedinice NOV su bile prisiljene na povlačenje prema Desiniću i Vinagori, jer se jedino s tih strana nisu primjećivale neprijateljske jedinice. Neprijatelj je u stopu pratio cestom, s motorizacijom i pješadijom, jedinice NOV, ali se nije usuđivao prilaziti šumi kojom su

Naslovna str. »Vijesti« iz 1944. u kojima se govori o otvaranju Drugog fronta.

se one povlačile. Na putu prema cesti Desinić—Pregrada partizanska je prethodnica naišla na potpuno blokiranu cestu, a od Tabor-grada prema Vinagori nastupali su Nijemci iz Slovenije.

Štab Zapadne grupe bio je u Desiniću, u Vinagori bila je komanda Područja, a štab brigade u Velikoj Horvatskoj. I štab Zagorskog odreda bio je tu. Rukovodioci brigade održali su kratko vijećanje i odlučili da jedinice zauzmu položaje i dočekaju neprijateljski napad. Položaji su bili prilično povoljni na kosini u šumi, iznad ceste Velika Horvatska — Pregrada i Desinić—Pregrada. Sve su ceste bile potpuno opsjednute, i neprijatelj ih je čitav dan držao blokirane i čarkao prema položajima. U mrak su se neprijateljske jedinice počele povlačiti prema Pregradi, Krapinskim Toplicama, Desiniću i Sloveniji. Čim su izvidnice utvrdile da su ceste slobodne, sve su jedinice krenule prema Pregradi.

Nije se znalo, jesu li se neprijateljske jedinice zadržale u Pregradi ili su se povukle u pravcu Krapinskih Toplica. To se moglo utvrditi jedino u samom mjestu. Obavještajni oficir brigade Katalenić pošao je s desetinom vojnika u Pregradu. Putem od mještana nije mogao dobiti točne podatke, jer su neprijateljske jedinice čitav dan ulazile i odlazile iz mjesta. Tako je došao u središte Pregrade, a nije naišao ni na jednog neprijateljskog vojnika. U jednoj gostionici bilo je vrlo bučno, i kad joj se približio da utvrdi tko se unutra nalazi, upravo su iz nje izlazila dva pijana ustaška oficira, a gostionica je bila puna ustaša. Pijani oficiri nisu ni sanjali da će ih u centru njihovog privremenog uporišta izrešetati partizanski meci i osuti partizanske bombe. U tren oka bili su mrtvi, a u gostionici je nastao vrisak i zapomaganje. Borci su se uspjeli povući iz mjesta bez gubitaka. Tek nakon nekoliko minuta, ustaše, koji su bili smješteni u školskoj zgradi, uspjeli su se pribitati i otvoriti vatru u pravcu povlačenja boraca. Tako je ustanovljeno da je u Pregradi ostala zaštitnica neprijateljskih jedinica koje su tog dana sudjelovale u ofenzivi. Odmah je promijenjen pravac pokreta jedinica, i brigada se nesmetano prebacila preko ceste Pregrada—Krapinske Toplice na sektor Krapinskog kotara.

Brigada se postepeno povlačila prema Desiniću, ali kako su Nijemci prodrli u to mjesto, promijenila je pravac povlačenja i prebacila se u Gornju Plemenščinu. Prema neprovjerenim podacima neprijatelj je imao oko stotinu izbačenih iz stroja. Brigada je imala jedanaest nestalih boraca. Za vrijeme ove ofenzive jedan bataljon Zagorskog odreda prebacio se u Klanječki kotar radi razvlačenja neprijateljskih snaga. Borbe s neprijateljem vodile su se kod Pušče Bistre; ubijeno je 13, a zarobljeno 15 neprijateljskih vojnika; uništena su dva kamiona i zaplijenjeno dosta vojnog materijala.

I tako su vještim manevriranjem jedinice NOV uspjele osujetiti namjere neprijatelja da ih iznenadnim napadom s velikim motoriziranim snagama opkoli i uništi. Brigada se prebacila tek drugi dan, u noći. Vodila je borbe na pravcu Velika Horvatska—Desinić i ostala na podru-

čju između Desinića, Soputa i Velike Horvatske. Tu je brigada ostala do noći, a pojedine jedinice su se na terenu raspršile. Drugog dana ujutro sve su jedinice u Vinagori bile na okupu i krenule u Plemenščinu. Ali je neprijateljski pritisak i dalje trajao. Neprijatelj je u okrugu imao 26 uporišta, a po selima je pristupio formiranju ustaške milicije.

Prilikom ofenzive na Zagorsku brigadu i Zagorski odred ustaše i Nijemci prolazili su preko Vinagore. Tu su se užasno napili i porazbijali mnoge klijeti. Provaljivali su u kuće i ubili četiri čovjeka (dva su bili članovi NOO-a, a dva nisu s NOP-om imali nikakve veze).

Drugog dana ustaški »Hrvatski narod« donio je krupnim slovima vijest da su »hrabri ustaški borci« uz pomoć saveznika Nijemaca uspjeli do temelja uništiti zagorske Srbo-komuniste i da se velik broj rukovodećeg kadra dobrovoljno predao. Takve vijesti širili su i njihovi agenti po zagorskim selima. Međutim, kad su narednih dana borci Zagorske brigade prolazili zagorskim selima, vedri i nasmijani, seljaci su se uvjerali koliko je prozirna i lažna ustaška propaganda.

8. VI. brigada uništava komunikacije na sektoru Desinić—Pregrada.

Od 8. do 11. VI. brigada uništava komunikacije Krapina—Varaždin.

15. VI. brigada je vodila žestoku borbu s ustaškom posadom iz Zlata. Neprijatelj je uspio da odbaci dio I. bataljona s položaja koji je držao ispod Petrove Gore, i probio se do crkvice Sv. Petar. Tada ga napadne s boka jedna četa udarnog bataljona, te se neprijatelj u paničnom bijegu povlači u pravcu Mača. Iz pravca Lobora neprijatelj je uspio potisnuti III. bataljon, koji se povlači prema Starom Golubovcu; protivjurišem čete I. bataljona, neprijatelj je, međutim, nagnan u paničan bijeg u pravcu Lobora. Bataljoni su nakon odlaska neprijatelja zauzeli svoje stare položaje. Neprijatelj je imao 4 mrtva i 7 ranjenih.

Biranje Okružnog odbora Jedinstvene narodnooslobodilačke fronte za Okrug Krapina

U listopadu 1944. izabran je u Lepoj Bukvi, u Macelju, Okružni odbor JNOF-a za Okrug Krapina. Za predsjednika Okružnog odbora izabran je Stjepan Nežmahen¹, a za tajnika Marko Mrkoci-Bertaš. U odbor su ušli Ivan Jadan, Stjepan Tuđman, August Bartol, Krsto Iveković, Ivan Rumbak, Ana Mrkoci, Josip Špiranec, Milka Katalenić, Alojz Debeljak, Josip Kolar i drugi. Bila je to ogromna politička manifestacija na koju je došlo oko 700 ljudi s pjesmom i pod zastavama iz svih krajeva Okruga, usprkos neobično teškim uslovima za prebacivanje.

¹ Radi se o predsjedniku Kotarske organizacije HSS-a za k. Krapina, koji se opredijelio za NOB. Umro je poslije rata.

U tom je povodu izašao poseban broj »Vijesti«, koje na ovaj način opisuju događaj :

22. listopada ove godine izvojevao je narod Krapinskog okruga veliku pobjedu nad neprijateljem. Prvi puta u povijesti narod je borbom sebi omogućio da slobodnim demokratskim glasanjem izabere svoje narodno političko rukovodstvo, Okružni odbor Jedinствene narodnooslobodilačke fronte.

Neprijatelj je htio spriječiti ovu konferenciju, pa je poduzeo jaku ofenzivu na Pregradski kotar, kao i na dijelove Klanječkog i Zlatarskog kotara. Međutim, neprijateljske namjere su se razbile na čvrstoj volji i odlučnosti naroda. Na odredište je došlo preko 700 ljudi, usprkos dugog, napornog i opasnog puta. Zlatarčani su morali probijati sebi put ruskim šmajserima. Oni su nam pričali: »Naša parola bila je — probiti se ili poginuti.« I probili su se, te okičeni narodnom zastavom stigli na konferenciju. Preko 120 ljudi iz kotara Ivanec stiglo je u uzornom redu pjevajući »Drug Tito nas u boj zove«. Konferenciju je otvorio drug Ivan Jadan-Mika.

Poslije biranja radnog predsjedništva, pozdravnih govora, te referata drugova Marka Mrkoci-Bertaša i Ivana Bogovića-Matije, pristupa se samom biranju. To je bio najsvečaniji trenutak, trenutak kada je narod svojom slobodnom voljom izabrao najbolje, najodanije i najodlučnije ljude, stavljajući u njihove ruke svoje puno povjerenje.

Ova konferencija, održana pod tako teškim uslovima, dokazala je još jednom da će narod našeg okruga okupljen u Jedinствenu narodnooslobodilačku frontu nastaviti još odlučnije svoju borbu za što skorije oslobođenje od fašizma. Ta borba donijet će mu bolji i sretniji život u slobodnoj federalnoj republici Hrvatskoj, koju narod u Zagorju traži, kao dijelu demokratske federativne Jugoslavije.

Ova konferencija spada među najznačajnije političke događaje u toku NOB u Hrvatskom Zagorju. Neprijateljska ofenziva u lipnju mjesecu na naše jedinice, koncentracija velikih snaga u Zagorju, rovačenje narodnih neprijatelja, žestoki teror — sve se to razbilo o snagu narodne revolucije u Zagorju.

Poslije povratka s Kalnika, Zagorski odred, brзом akcijom, zadaje uništavajući udarac ustaškoj miliciji i bijeloj gardi. Tako je prilikom jedne akcije potpuno uništena jedinica bijele garde u Bednji. To je izazvalo paničan strah kod nekih drugih takvih jedinica. Akcije Zagorskog odreda, političko djelovanje, štampani pozivi na predaju, sve je to pridonijelo da su se te ustaške formacije gotovo potpuno raspale.

U tim mjesecima razvile su veliku aktivnost omladinske organizacije. U jeku je bilo pretkongresno takmičenje u čast Prvog kongresa Antifašističke omladine Hrvatske.

Omladina Zagorja priprema se za I. kongres Antifašističke omladine Hrvatske

Pred I. kongres Antifašističke omladine Hrvatske, Glavni odbor USAOH-a raspisao je pretkongresno takmičenje omladine. I omladina Hrvatskog Zagorja postigla je u tom natjecanju značajne rezultate. Sakupljene su bilježnice i olovke za omladinu iz Korduna, živežne namirnice, ratni i sanitetski materijal, te 1 milijun 26.820 kuna.

Eto još najvažnijih rezultata pretkongresnog takmičenja mladih Zagoraca :

Mobilizirano je 894 boraca, formirano 58 odbora USAOH-a, održano 167 sastanaka, napisano 184 parola, održava se 16 tečajeva, ubijeno 7 neprijateljskih vojnika, zaplijenjena su 3 karabina, 4 pištolja i drugi ratni materijal. Zaplijenjena su i dva pisaa stroja. Sakupljeno je 1800 kg žita, 658 kg brašna, 1950 kg krumpira, 1214 kg kukuruza i graha, 6824 komada jaja, 56 kg masti, 177 litara mlijeka i drugo. Zatim je sakupljeno 42 kg novinskog papira, 900 araka papira te veća količina drugog pisaaeg pribora. Za ranjenike je sakupljeno 118 injekcija, 100 zavoja i 1 kg masti za rane. Borcima je sašiveno 50 pari rublja. Sakupljeno je 3620 cigareta. Omladina je dala 566 radnih dana.

Omladina Zlatarskog kotara, koja je bila pod najvećim terorom i kontrolom neprijatelja, skinula je, između ostalog, 4000 metara neprijateljske telefonske linije. Istakla se i omladina kotara Klanjec i Pregrada.

Zajedničke borbe brigade i odreda

U drugoj polovini mjeseca kolovoza vodili su u Zagorju borbu s neprijateljem Zagorska brigada i Zagorski odred. Brigada se u srpnju nalazila u Moslavini i sudjelovala u obrani žetve na oslobođenom teritoriju.

Brigada dobiva novi štab : komandant Vlado Kobal, komesar Ivica Gretić, zamjenik komesara Drago Rafaj. U drugoj polovini kolovoza kreće ponovo u Zagorje. Prije polaska dobiva kompletno englesko naoružanje iz pomoći koju su saveznici avionima slali jedinicama u sjevernoj Hrvatskoj. Brigada nije bila velika, oko 280—300 ljudi, ali dobro naoružana i prekaljena, predstavljala je sigurno jezgro za primanje novih boraca. Kad se pojavila u Zagorju, neprijatelj je nastojao umanjiti dojam koji je ostavljala kod naroda, ubacivši parolu : »Nisu to Zagorci, nego Slavonci.«

Brigada i odred imali su zatim niz borbi s neprijateljem. Evo pregleda nekih operacija Zagorske brigade i Zagorskog odreda u kolovozu, rujnu i listopadu 1944.:

18. Vili. — Prvi bataljon Zagorskog odreda napao Zabok. Napad nije uspio.

20. VIII. — Isti bataljon izvršio fingirani napad na Ivanec.

22. VIII. — U Očuri iznenada napadnuta neprijateljska patrola, koja je pretrpjela osjetne gubitke.

27. VIII. — Jake gestapovske snage napale su položaje II. i III. bataljona Zagorske brigade u Gornjem Jesenju. Neprijatelj je pretrpio osjetne gubitke.

Bila je to teška borba. Dan ranije brigadu su napale jače neprijateljske snage u Petrovoj Gori. Napad u Gornjem Jesenju izvele su ogromne neprijateljske snage — oko 2000 ustaša. Brigada je pružila vrlo snažan otpor, izbacila iz stroja oko 100 ustaša. Razbješnjeli ustaše jurili su i padali kao snoplje. Štab brigade uputio je među njihove redove jednu četvu, i ona je iznenadnom akcijom načinila veliku pometnju kod neprijatelja. Predvečer su ustaše prodrli u Jesenje i zapalili neke kuće.

28. VIII. — Štab brigade odlučio je da bataljone uputi na razne strane. Prvi bataljon zajedno s komesarom brigade otišao je u kotar Klanjec i Sloveniju. Treći bataljon dobio je zadatak da ode u kotar Ivanec, a II. bataljon zajedno sa štabom brigade ostao je u kotaru Krapina. Taj su bataljon napali gestapovci na položajima u Hromcu kraj Maceljske šume. Borci Drugog bataljona pustili su gestapovce u neposrednu blizinu i onda otvorili paklenu vatru. Mrtva gestapovska tjelesa kotrljala su se na cestu. Napad je bio brzo skršen.

29. VIII. — Jedinice I. bataljona Zagorskog odreda napale su neprijateljsku patrolu koja je iz Ivanca krstarila u pravcu Ivančice.

Pred Krapinom

Postepeno su u brigadu počeli pristizati novi borci; prvo pojedinačno, ali postepeno sve više i više.

Teški gubici u Jesenju i Hromcu onemogućavali su neprijatelju da neprekidno napada brigadu, koja uzima inicijativu u svoje ruke. U rujnu mjesecu nalazi se brigada, u potpunom sastavu, iznad Krapine. Bataljon koji je bio u kotaru Ivanec, bez otpora je ušao u Vinicu. U Zagorju se pripovijedalo da je došlo 10.000 partizana, a ustaše u Krapini očekivali su napad. Međutim, to nije bilo u planu brigade: ona je uništila bunker iznad same Krapine i vršila fingirane napade radi zastrašivanja neprijatelja.

U čarkanjima s ustašama oko Krapine ranjen je komandant brigade Vlado Kopal, komandant I. bataljona Krkač i još neki drugovi.

Jedna četa brigade protjerala je 3. rujna iz Lobora ustaški vod.

9. IX. — Drugi bataljon Zagorskog odreda napao neprijateljsko uporište Vel. Trgovišće. Uporište je branilo 120 gestapovaca, 25 žandara i 40 domobrana. Neprijatelj je djelomično uništen, a djelomično se razbježao. Zaplijenjeno je nešto ratnog materijala.

11. IX. — Prvi bataljon Zagorskog odreda postavio je zasjedu na cesti Krapina—Durmanec. Oko 100 ustaša PTS naletjelo je na zasjedu. Ubijeno 15 i ranjeno 12 ustaša.

13. IX. — Drugi bataljon Zagorske brigade i II. bataljon Zagorskog odreda napali Zabok, koji je branila jedna satnija domobrana i nešto ustaša. Uporište je osvojeno. Neprijatelj se razbježao. Zaplijenjeno dosta ratnog materijala.

17. IX. — Drugi bataljon Zagorskog odreda napao neprijateljsko uporište u Puščaj Bistri, koje je branilo 50 domobrana. Željeznička stanica zauzeta. Neprijatelj se većim dijelom razbježao.

U međuvremenu Zagorska brigada odlazi s ranjenicima u Podrute. Ondje je napadaju dvije satnije ustaša, ali je napad odbijen.

U brigadu stižu komunisti koji su dotada radili na terena Okruga Krapina, a i mnogi Zagrepčani.

Na početku listopada Ivica Gretić odlazi za komesara Zapadne grupe odreda, dužnost komesara brigade preuzima Ivica Kranželić. Za komandanta brigade postavljen je Ivica Družinec, a za zamjenika komesara Boris Majer.

Brigada se u to vrijeme nalazi u Moslavini i ima 1200 boraca.

5. X. — Oko 800 gestapovaca iz Krapine i 500 iz Mirkovaca i Sv. Križa napalo je I. četvu I. bataljona Zagorskog odreda. U teškoj borbi ubijena su dva neprijateljska vojnika, a jedan ranjen. Vlastiti gubici: jedan mrtav i dva ranjena.

13. X. — Jače gestapovske snage napale su I. bataljon Zagorskog odreda u selu Lukovčak. Napad je bio odbijen. Neprijatelj je imao 9 mrtvih i 15 ranjenih.

Bliži se kraj

Potkraj godine 1944. i na početku 1945., kad se rat približavao kraju, mnogi krajevi naše zemlje bili su potpuno i definitivno oslobođeni. Ali je u Zagorju situacija bila naročito teška. Važne komunikacije, na kojima Zagorje nije siromašno, služile su neprijatelju za povlačenje, i on je nastojao da ih osigura ogromnim snagama. Ponovo je došlo vrijeme najstrože konspiracije. Mnogi su kadrovi bili povučeni s ovog područja, ali je jezgro ostalo. Oslanjajući se na vrlo pokretan Zagorski odred, Okružni komitet, tada na čelu s Markom Mrkocijem i Josipom Kolarom, prilagođuje svoje djelovanje tim teškim uslovima.

Potkraj mjeseca prosinca 1944., poslije nekoliko težih borbi, Zagorski partizanski odred odmarao se u Strmcu, Pljuski i Mrzлом Polju, u Klanječkom kotaru. Ustaše su se ukopali u Velikom Trgovišću, ne promolivši ni glave iz svojih položaja. Bojeći se iznenađenja, po čitave su noći bacali rakete.

»Navečer 27. prosinca, sjeća se događaja Branko Vdović, legao sam s ostalim drugovima iz komande II. čete (bio sam tada komandir čete), kad je došao kurir iz štaba bataljona s pismenim naređenjem da se odmah javim u štab. Janko Jutriša, komandant bataljona, saopćio mi je plan napada na Tri Kralja i Tuheljske Toplice i zapitao me, hoću li (s obzirom na to, što sam bio lakše ranjen) ići sa svojom četom u napad. Saopćeno mi je da je zadatak veoma težak i opasan. Prihvatio sam. Nakon detaljnog dogovora i proučavanja plana vratio sam se u svoju čet.

Krenuli smo prema Tri Kralja. Snijeg je škripao pod nogama. Zauzavili smo se nekoliko stotina metara od ustaških bunkera. Komanda čete i operativni oficir Milan Kunštek dogovorili su se za posljednji plan napada, te su vodovi krenuli u tri pravca naprijed.

Nakon nekoliko desetaka metara naišao sam na ustaškog stražara. Imao je vremena tek toliko da ispali jedan metak. Borba nije dugo trajala. Za kratko vrijeme ustaše su, goli i bos, bez oružja i municije, napustili položaj te su se u paničnom bijegu raspršili kud koji. U toj je prilici bilo zarobljeno 65.000 metaka, jedan teški mitraljez, dosta opreme za vojsku i drugi materijal.

Nakon zauzeća Tri Kralja, 3. četa napala je na Tuheljske Toplice, koje su također bile brzo osvojene. I tu je zarobljeno mnogo materijala.

Ostali smo na tim položajima. Tu smo dočekali tešku neprijateljsku ofenzivu za naše male, ali čvrste i zbijene snage, sastavljene od hrabrih, neustrašivih i oduševljenih boraca. U prvom sukobu bio sam sa još četiri borca teško ranjen, dok je komandant bataljona Janko Jutriša bio smrtno pogoden.«

Komandir čete Josip Balija bio je u neposrednoj blizini kada se to dogodilo. Evo šta on kaže :

»Jutriša kao komandant bataljona, počeo je razmišljati kako da izvuče iz toga svoju jedinicu. To nije bilo jednostavno, opkolili su nas jakim snagama. Bio sam dežurni oficir bataljona. Stajao sam u rovu i promatrao bitku. Jutriša se naslonio na zid i zamišljeno gledao. Ja mu zavičem: »Druže komandante, nemoj se izlagati, siđi u rov!« Ali tog istog trenutka pogodi metak toga sjajnog borca i voljenog rukovodioca.¹

Ali žestoka bitka trajala je dalje. Crna legija nastupala je s istočne strane u velikim kolonama. Nastupali su i odstupali devet puta, padali su jedan preko drugoga: borci Zagorskog odreda hladnokrvno su pu-

¹ Teško ranjen, Jutriša je živio još jedan dan. Bilo je učinjeno sve da ga se spasi, ali bez uspjeha.

štali neprijatelja do pred same rovove, a onda su ga kosili. Dok su mitraljezi pucali, njihovi su pomoćnici snijegom hladili cijevi mitraljeza.

Nakon tolikih juriša odlučeno je da se ranjenici povuku preko glavne ceste kod Dubrovčana u selo Brezovinu, gdje se omladinski bataljon također borio s mnogobrojnim neprijateljima koji su nadirali od Klanjca i Mrzlog Polja. Tu je dio ranjenika poginuo od topovskih granata koje su padale jedna za drugom. Ranjenike su prenosili zarobljeni Talijani, od kojih je također nekoliko poginulo, a drugi su se razbježali u paničnom strahu.

Odred je bio opkoljen sa sviju strana, i zbog toga je izveden juriš preko ravnog polja na neprijateljske položaje. Zahvaljujući velikoj hrabrosti boraca i političkih radnika s terena, koji su zajedno s borcima jurišali na ustaške mitraljeze, uspjelo je prijeći 800 metara čistine i probiti se kroz neprijateljski obruč. Tako je, kad je pala noć, neprijatelju uspjelo, samo uz ogromne gubitke, da se dočepa uporišta.

Zahvaljujući narodu ovog kraja bilo je spašeno i nešto preživjelih ranjenika, koje su Talijani ostavili na snijegu.

U neprekidnim borbama povećavao se broj ranjenika u Zagorskom odredu. Pokretnoj jedinici, kakav je tada bio odred, ranjenici su otežavali manevriranje. Zbog toga je donijeta odluka da se ranjenici prebace u Moslavinu.

»Stigli smo tako do Gornjeg Orešja u kotaru Zelina«, sjeća se Rudek Krivak, koji je tada bio zamjenik komesara bataljona. »Ondje smo doživjeli prvi napad. Bataljon koji je osiguravao, žestoko se tukao i tako omogućio povlačenje ranjenika. Ustaše su urlali: »Lovi žive, pali, kolji!«, što je pomalo stvaralo uznemirenje u našim redovima, čini se da je neprijatelj pažljivo pratio naše kretanje, jer nas je drugi dan, na cesti Zagreb—Varaždin, čekala jaka zasjeda. Neprijatelj je propustio jednu četu, a zatim otvorio zaglušnu vatru. Ranjenike smo vozili kolima, i prijetila je opasnost da poplašeni konji s ranjenicima jurnu baš među neprijatelje. Tu je došla do izražaja hrabrost naših boraca. Oni su pritrčali kolima i, pod kišom tanadi, izvlačili ranjenike. Veliku ulogu u spasavanju ranjenika odigrao je i August Bartol, koji se baš tada sa čitavom obitelji prebacivao na oslobođeni teritorij. On je snažno skrenuo svoje konje u pravcu povlačenja i poveo sa sobom prema sigurnijem mjestu čitavu kolonu kola.

Ranjenike smo uspjeli spasiti i prebaciti na oslobođeni teritorij. Poginula su nam dva borca: Kovaček iz Druškovca i još jedan.«

Tri sačuvana izvještaja OK KPH Krapina od 15. i 18. siječnja i 28. veljače 1945. opisuju teškoće s kojima se suočio NOP u to vrijeme.

Situacija u okrugu, piše u izvještajima, sve je teža. Neprijatelj ide po noći u akciju s prilično velikim snagama, te nemilosrdno hapsi i ubija staro i mlado. Tako su u kotar Ivanec došle tri bojne ustaša i ondje su silovali žene, hapsili i terorizirali ljude. U tom kotaru pohapšeno je 150 ljudi. U kotaru Krapina pohapšeno je 200 ljudi. Slično je i u drugim

kotarima. Hapšenike tjeraju u logore ili na kopanje rovova, a nešto i u vojsku. Narod se pod terorom dobro drži i stalno pita za partizane. Iako ustaše vrše takav teror, nitko se nije javio u neprijateljsku vojsku.

Usljed takve situacije, kaže se dalje u izvještajima, dali smo zadatak kotarskim komitetima da preinače način svog rada po partizanski i da pristupe kopanju zemunica i skloništa, kako bi se u teškoj situaciji mogli sklanjati, i da se uspostave čvrste veze i najkonspirativniji kanali za prebacivanje štampe i drugova na teren.

Potkraj rata zadan je težak udarac t. zv. miliciji. Zagorski odred napao je iznenada milicijsko uporište u Bednji. Borba je bila vrlo teška i trajala je od pola noći do pola tri ujutro. U toj borbi ubijena su 32 milicionera i ustaša, među njima ustaški zastavnik, jedan dovodnik i jedan vojnik, koji su tamo bili kao povjerljiva ustaška lica. Zaplijenjeno je 25 pušaka, 2 mitraljeza, 2 šmajsera, 2 pištolja i 2000 komada municije. Miliciju je naročito demoralizirala partizanska glazba, koja se zavukla u mrtvi ugao i tako iz neposredne blizine borbe neprestano svirala.

U tim teškim danima poginuli su u Dubrovčanu prilikom iznenadnog napada gestapovaca Ferdo Klasić, komandant I. bataljona Zagorskog odreda, i Ivek Bogović-Matija, član OK KPH Krapina.

Završne operacije JNA na području Hrvatskog Zagorja

Neposredne operacije za konačno oslobođenje naše zemlje, koje su se odvijale na teritoriju Hrvatskog Zagorja, započele su ustvari borbama I. i III. jugoslavenske armije na rijeci Ilovi, kao i borbama II. armije na liniji fronta na rijeci Uni. Međutim, pisati o tom dijelu borbi bilo bi i suviše zamašan posao. Ustvari, treba pratiti borbe III. i I. jugoslavenske armije pošto su one izbile na liniju fronta koji se protezao otprilike cestom Zagreb—Varaždin, kao i borbe II. jugoslavenske armije, a napose borbe 28. i 45. divizije na prilazima Zagrebu južno od rijeke Save.

Borbe koje su se vodile na teritoriju Hrvatskog Zagorja od 6. svibnja dalje, predstavljaju više niz pokreta krupnih jedinica naše Armije za razbijenim neprijateljem. On je pod svaku cijenu pokušao da se probije na teritorij Austrije, da se ondje preda jedinicama Sovjetske armije, i jedinicama zapadnih vojnih saveznika koje su već izbile na taj sektor.

Operaciju sjeverno od Save izvršile su jedinice I. i III. jugoslavenske armije. Prema tome i teritorijem Hrvatskog Zagorja u završnim operacijama prošle su upravo jedinice ovih dviju armija.

Sedmog svibnja 51. divizija III. armije izbila je neposredno na istočnu ivicu grada Varaždina. Predstavnici naše armije uputili su njemačkom

komandantu u Varaždinu zahtjev o bezuslovnoj predaji. No njemački komandant, pod izgovorom da nije dobio uputstva od više komande, odbio je ovaj zahtjev, što je značilo da Varaždin treba zauzeti na juriš. Oko 21 sat 51. divizija prešla je u napad i u kratkoj borbi, koja je trajala oko tri sata, osvojila grad. Istog dana oko podne izbila je 36. divizija ove armije sa svoje dvije brigade, progoneći neprijatelja, pred Varaždinske Toplice, gdje je naišla na žestok otpor njemačkih i nekih ustaško-domobrinskih jedinica. Oko tri sata popodne dvije brigade ove divizije izvršile su napad na neprijatelja oko sela Kaštelanec, Martinkovec, Varaždinske Toplice i Kapela. U borbi koja je trajala oko dva sata, neprijatelj se uz osjetne gubitke povukao iz Varaždinskih Toplica i okolice.

Ujutro je 32. divizija s jednom brigadom zauzela selo Miholjec. Generalštab naše Armije naredio je III. armiji da što hitnije napreduje pravcem prema Mariboru, Dravogradu i Celovcu, kako bi se zatvorila jugoslavensko-austrijska granica i onemogućilo neprijateljskim jedinicama da se povuku u Austriju. Ovaj zadatak uvjetovao je da jedinice

III. armije u neku ruku izmijene pravac kretanja, i tako su divizije ove armije krenule ovim pravcima: 51. divizija iz Varaždina preko sela Vratna i Stojnici prebacila se na lijevu stranu rijeke Drave; 36. divizija preko sela Tužno, Bedenec, Višnjice krenula je prema Ptuj; 12. divizija iz Ivanca preko Jazbine, Kozminca, Sv. Lovrenca prema Grehovoj Vasi; 40. divizija krenula je iz Križevaca preko Huma i Lepoglave za Ptujsku Goru; 17. divizija pošla je preko Krapine, Đurmanca i Rogateca prema Slovenskoj Bistrici, a 16. divizija preko Krapinskih Toplica, Pregrade za Rogatec i Slovenske Konjice.

X. korpus, nakon što je izbio na cestu Zagreb—Varaždin i izvršio pripreme za nastupanje kroz Hrvatsko Zagorje, također mijenja pravac nastupanja i po naredenju generalštaba kreće cestom Varaždin—Zagreb u Zagreb.

Osmog svibnja 12. i 36. divizija, pošto su zauzele Varaždin, očistile su od neprijatelja teritorij zapadno od Varaždina, a 16. i 17. divizija, prešavši cestu Zagreb—Varaždin u području sela Breznički Hum—Brenzica, naišle su na vrlo žilav otpor njemačko-ustaških jedinica. I ovdje je njemački komandant odbio zahtjev za predaju, tako da su se borbe nastavile i u noći 8. i 9. svibnja, kad su se neprijateljske jedinice uz vrlo teške gubitke povukle dalje na zapad, u dubinu Zagorja.

Devetog svibnja su 12. i 36. divizija bez otpora dospjele u područje Ptujске Gore. četrdeseta divizija, koja je iz Križevaca krenula preko Novog Marofa na dobiveni zadatak u blizini Novog Marofa, naišla je na jednu manju neprijateljsku grupu i u kraćoj borbi uspjela je hametice poraziti njemačko-ustaško-domobransku kolonu.

U noći od 8. na 9.¹ svibnja 16. i 17. divizija progonile su neprijatelja, uz manje borbe, na liniji Zlatar—Mače—Začretje, a druga brigada 17. divizije ušla je u Krapinu; 40. divizija ove armije krenula je 11. svibnja iz Lepoglave za Pragersko, a da nije nigdje naišla na otpor neprijatelja.

U isto vrijeme dok su jedinice III. armije nastupale sjevernim dijelom Hrvatskog Zagorja prema austrijsko-jugoslavenskoj granici, nešto južnije, jedinice I. armije (nakon proboja neprijateljskog fronta na rijeci Ilovi i izbijanja u područje Zagreba, to jest na cestu Zagreb—Varaždin) započele su svoje nastupanje kroz Hrvatsko Zagorje. Nastupanje jedinica I. armije kroz Hrvatsko Zagorje odvijalo se na ovaj način:

Telegram
9.5.12.45
I. od. X. korpusa
Ustasi, domobranci, Nijemci još uvijek neprekidno dan i noć prolaze. ~~u pješ.~~ u pješ., kolonama motorizacijom i kolima cestom Lepoglava—Đurmanec—Rogatec, drugi dolaze iz Sv. Križa, a treći bježe cestom Krap. Toplice—Pregrada—Rogatec.
Lenuk 81

Brzjav obavještajnog oficira Leonarda Klasića-Leneka X. korpusu o povlačenju neprijateljskih snaga kroz Hrvatsko Zagorje 9. svibnja 1945. godine.

6. svibnja — I. armija je naišla na jači otpor njemačko-ustaških snaga na području sela Komin, Sv. Ivan Zelina, Zagreb. Toga dana V. brigada 11. divizije zauzela je Sv. Ivan Žabno i dospjela do sela Donji Tkalec, a XII. brigada zauzela je Bisag na cesti Zagreb—Varaždin.

7. svibnja, neprijatelj je još uvijek držao položaje kod Komina i Sv. Ivana Zeline. Neprijatelj se 8. svibnja na položajima 11. divizije po-

¹ Obavještajni oficir Leonard Klasić-Lenek, koji je X. korpusu slao dnevne izvještaje o kretanju neprijateljskih jedinica, poslao je 9. svibnja ovaj telegram: Ustase, domobranci, Nijemci još uvijek neprekidno dan i noć prolaze u pješačkim kolonama, motorizacijom i kolima cestom Lepoglava—Đurmanec—Rogatec, drugi dolaze iz Sv. Križa, a treći bježe cestom Krap. Toplice—Pregrada—Rogatec.

služio lukavstvom. Preko svojih parlamentaraca ponudio je primirje. Dok su trajali pregovori sa štabom 11. divizije o bezuslovnoj kapitulaciji Nijemaca (pregovori su trajali čitavo prije podne), Nijemci su to iskoristili da glavninu svojih snaga povuku s ovog odsjeka. Kad su pregovori prekinuti (oko podne 8. svibnja), 11. divizija (t. j. njezina V. artiljerijska brigada) napala je selo Komin, gdje se nalazila jaka njemačka zaštitnica. Napad je trajao čitavo popodne do 11 sati noći, kad se neprijatelj uz gubitke povukao.

U isto vrijeme, nešto južnije, 5. divizija sa svojom I. krajiškom brigadom izbila je preko sela Šelovca u Mariju Bisticu, 9. svibnja jedinice I. armije ušle su u Zagreb, u koji su dan ranije preko mostova na rijeci Savi ušle 28. i 45. divizija II. armije; 11. divizija gonila je neprijatelja od Marije Bistrice preko Selnice i Tugonice sa V. brigadom preko sela Beloslavca, Turnišča i Grančara sa VIII. brigadom, a sa IX. brigadom preko sela Bosne i Gornje Konjščine; 5. divizija je sa I. brigadom izbila u Stubičke Toplice nešto prije mraka, a da nije naišla na neprijatelja, a I. krajiška brigada ušla je u Oroslavje, dok je IV. brigada iste divizije ušla u Krušljevo selo.

Dijelovi I. proleterske divizije na Zagrebačkoj gori uspjeli su u isto vrijeme razbiti jednu veću njemačko-ustašku grupaciju. U toj se borbi naročito istakla i talijanska brigada, koja je bila u sastavu I. proleterske divizije.

10. svibnja. — Divizije I. armije nastavile su progon neprijateljskih jedinica, koje su se i dalje povlačile prema austrijskoj granici.

Oko rijeke Sutle neprijatelj nije više davao gotovo nikakav otpor, osim mjestimičnih očajničkih pokušaja zaostalih grupica koje su se probijale prema zapadu.

Time su ustvari završeni pokreti jedinica I. i III. armije kroz Hrvatsko Zagorje. Jedinice I. i III. armije, nakon što su, goneći neprijatelja, prošle kroz Hrvatsko Zagorje, nastavile su s uništavanjem njemačko-ustaško-domobranskih jedinica na području Maribora, Celja, Dravograda i austrijske granice, završivši pobjedonosno i ovaj posljednji zadatak u oslobodenju naše zemlje.

Eto, tako je to bilo u Hrvatskom Zagorju. Govoreći na 15-godišnjici osnivanja Drugog zagorskog partizanskog odreda, Ivica Gretić je rekao:

»U moru uporišta, bunkera, straža, putova, cesta i željezničkih pruga, Zagorski i Zagrebački odred nisu nikada napustili svoj teren, nisu nikada ostavili bez obrane svoj narod, da ga neprijateljske zvijeri pljačkaju i uništavaju. Zagorski odred zbog svoje vojne aktivnosti i organizacione čvrstine bio je više puta pohvaljen i istican za primjer. I naše jedinice, kao i sve jedinice slavne Titove vojske, posvećivale su najveću brigu ranjenicima. Težak je to bio problem u ovom kutku naše zemlje, ali borci nisu žalili truda ni najvećih napora da osiguraju svoje ranjene drugove, prebacujući ih uz pratnju četa, bataljona pa i više bataljona preko svih cesta, pruga i uporišta, na Kalnik, a ako je i ondje bilo nesi-

gurno, onda i dalje na Bilogoru, Moslavinu ili čak Slavoniju, a narod je tako uzvraćao svojoj vojsci, radovao joj se i govorio: »Što vas tako dugo nema u naše selo, ovi su nas gadovi stalno progonili.« Ili : »Ostanite još kod nas, jer čim vi odete, ovi će gadovi odmah doći i pljačkati nas, a mi se onda moramo sakriti, bježati«, i t. d.

Treba spomenuti bar neke od onih divnih likova ljudi i žena koji su nas tako žarko voljeli i pomagali, kao što je bila majka Jana Malogorski i Jana Brodar, Kata Herceg i Milka Katalenić, koje su naišle u proljeće godine 1942. na Strahinjščici na razbijene poznanovečke partizane, te ih hranile i pomagale. Zatim: Pepek Sambolić, obitelji: Vidiček i Mrkoci, Rohan, Sajko, Habuzin, Kosovec, Lončar, Gluhak, Zvonar i Špiranec. Obitelji Ivana Halapira, Jaše Jurekovića, tri divne obitelji Plečko u zaseoku Gregurovec, zvanom po nama Republika, obitelji Cvek, Bednjanec, Kuhar i Sinković. Obitelji Jože Tucmana, Stjepana Tucmana, Augusta i Jože Bartola, Imbreka i Slaveka Pavliše, Franjeka Plečka, Iveka Grozaka, Pepeka Masnjaka, Antuna Rožića, u čijoj je kući 1942. i 1943. bila smještena naša štamparija. Obitelj Tišler, obitelji Vlade Delanića, Ignaca Kovačića, Đure i Stjepana Jadrasa, obitelji: Brko iz Kraljevog Vrha, Svetac, šelondić, Lončar, Žukina, Kurena, Frančić, Ciglencečki, Novosel, Kroflin, Muhek, obitelj Ivice Božića, Petra Vraničara, Vanče Kos, Viktora i Rude Vinceljaka, obitelji: Lovrenčić iz Začretja, Drakčević, Đurkin, Rafaj, Bedeković, Katalenić, Malogorski, Vuzem, Družinec, Klasić Gretić, Rumbak, šanjug, Presečki, Faget, Barišić, Habrka, Geček, Klas, Vustić, Rešetar, Solina, Gotal, Kušen, Draksler, Novak, Pemjek, obitelj Horvateka-2eljeznog, i mnoge druge obitelji po svim kotarima Zagorja.

Oružani ustanak i njegov pobjedonosni završetak u Zagorju bio je uslovljen prije svega odnosom naroda prema oslobodilačkoj borbi i kad je taj subjektivni faktor, nesebičnim samoprijegornim radom Okružnog komiteta, kotarskih komiteta, osnovnih partijskih organizacija, uspješno riješen, onda ustanak i njegov daljnji razvitak nisu mogle spriječiti ni takve objektivne teškoće kakve su bile u Zagorju: blizina Zagreba, velika komunikativnost, te neophodna nužnost čuvanja toga teritorija sa stanovišta neprijateljske taktike i strategije.

Bilo bi neobjektivno i jednostrano da u isto vrijeme ne naglasimo, da je za uspješni narodni ustanak u Zagorju i njegov daljnji razvitak imao ogromnu ulogu opći porast Narodnooslobodilačke borbe u Jugoslaviji, koja je ljeti godine 1943. već zauzela takve razmjere i predstavljala takvu snagu, prema kojoj je neprijatelj, i okupator i domaće sluge, bio već u podređenom položaju, veoma razvučen, a time i oslabljen, iscrpen i demoraliziran. To najbolje potvrđuje činjenica da je potkraj godine 1943. sjedište Okružnog komiteta i Okružnog narodnooslobodilačkog odbora bilo udaljeno svega nekoliko kilometara od Krapine, branjeno samo sa 15—20 boraca, a da neprijatelj nije mogao ništa ozbiljno poduzeti. Tako nešto u toku godine 1942. ne bi bilo moguće. Zatim za uspješno dizanje narodnog ustanka u ljeto godine 1943. već smo raspolagali s is-

kusnijim i prekaljenijim kadrom u radu i borbi, a toga faktora u proljeće godine 1942. nije također bilo, bar ne u nužno potrebnoj mjeri za one teške uslove.

Na ovom mjestu možemo s radošću utvrditi da je Okružni komitet KPH Krapina, uz stalnu brigu i pomoć CK Hrvatske kao i Oblasnog komiteta, te u drugarskoj suradnji i jedinstvu misli i akcije s kotarskim komitetima i osnovnim partijskim organizacijama, te skojevskim komitetima i skojevskim organizacijama, časno izvršio ulogu organizatora Narodnooslobodilačke borbe u našem kraju, da su partijski komiteti i osnovne organizacije uspostavile čvrste i neraskidive veze s narodnim masama, da je stvorena gusta mreža narodnooslobodilačkih odbora, omladinskih i ženskih organizacija, koje su se cijelo vrijeme održavale na ovom terenu i poslije završetka oslobodilačke borbe, idejno čiste, jedinstvene i organizaciono čvrste nastavile djelo mirne izgradnje naše socijalističke domovine.

U Narodnooslobodilačkoj borbi narod kotara Stubica, Klanjec, Krapina, Pregrada i Zlatar dao je, prema nepotpunim podacima, oko 4200 boraca, od čega je poginulo više od 1000 boraca, među kojima i 8 članova Okružnog komiteta, te velik broj ostalih partijskih i skojevskih rukovodilaca i članova. Pored toga su kao žrtve terora poginule 472 osobe, popaljeno je 775 kuća i gospodarskih zgrada.

Razvitak Narodnooslobodilačke borbe u Hrvatskom Zagorju još jednom potvrđuje da oružani ustanak naroda Jugoslavije i njegov pobjedonosni razvitak nije došao sam od sebe zahvaljujući, kako su to često tvrdili istočni klevetnici, kao i razni zapadni neprijatelji naše slobode i nezavisnosti, podesnim terenima, već je on rezultat herojske borbe naše slavne Komunističke partije Jugoslavije i druga Tita, i našeg junackog i slobodarskog naroda koji je slijedio svoju partiju.

Narod Hrvatskog Zagorja dočekao je jedinice Jugoslavenske armije s ogromnim oduševljenjem. U jednom izvještaju od 17. svibnja govori se o narodnim zborovima u čitavom Zagorju. U Krapini je došlo 1400 ljudi

1 tražilo da netko od rukovodilaca govori. Ogroman zbor održan je u Zlatarskom kotaru, na kojem je prisustvovalo 8000 ljudi. Iz svih krajeva narod je krenuo na zbor s muzikom i zastavama. Svuda se čula glazba, pjesma, svuda je vladalo veselje.

Ali odmah poslije Oslobođenja bilo je u Zagorju i ostataka razbijenih ustaških snaga. Te demoralizirane grupice bile su opasne zbog pljačke i ubistava. Narodna vlast poduzela je mjere da ih uništi. Prvi je zaglavio teški ustaški krvnik Kušek. Njega su ubili sami njegovi ustaše i došli da se predaju u Zlatar. Dvadeset drugog svibnja prebacila se preko pruge u Velikoj Vesi grupa od 300 naoružanih ustaša. Jedna grupa ustaša pojavila se i u Maci ju. Ali život svih tih grupa i grupica bio je kratkog vijeka. Narod nije nikome dopustio da ga smeta u obnovi ratom razrušene zemlje. Organi OZN-e, uz punu podršku naroda, izvršili su časno svoj zadatak u čišćenju ostataka neprijatelja.«

REPORTAŽE

VEZA SA ZAGORJEM

U stanu Olge Kubović-Iveković u Zagrebu primalo je Povjerenstvo CK KPH za sjevernu Hrvatsku kurire iz Zagorja.

Kad je ujesen godine 1941. Olga Kubović došla u svoje rodno mjesto Klanjec, susrela je ondje Marka Belinića, koji je došao da osnuje prvu partijsku organizaciju. Neposredno poslije toga započela je preko njenog stana u Zagrebu, u Crnčićevoj ulici broj 44, veza između Povjerenstva CK KPH za sjevernu Hrvatsku i Zagorja. K njoj su dolazili kuriri, njezin brat Stjepan Iveković, zatim Milan i Ljubica Posavec, koji su nosili materijal u Zagorje, a odatle su ga kuriri dalje prenosili na Kalnik. Štampane materijale donosila je Neda Prohaska, sada Rukavina. Osim štampe, letaka i slično, zagorski su kuriri u stanu Olge Kubović dobivali i direktive za rad. Kuća na uglu Crnčićeve ulice i Bukovačke ceste nalazi se, naime, u blizini Maksimira, na mjestu kojem je bilo lako doći s raznih strana. Zato su ovamo dolazili mnogi rukovodioci, među kojima i sekretar Povjerenstva CK KPH za sjevernu Hrvatsku Ivo Marinković, zatim Dragutin Saili, Marko Belinić, kasnije i Ivan Krajačić; dolazili su i Antun Augustinčić, Lepa Perović i Tomo Mišković. K Olgi je zalazio i Ivan Goran-Kovačić, a jedamput je kod nje bio i Svetozar Vukmanović-Tempo.

Mnogi su od njih u Olginu stanu i noćili. I danas se ona sjeća svakoga od njih: mirnog i ozbiljnog savjetnika Steve (Ivana Krajačića), koji joj se nije sviđao, jer je neprestano mijenjao odijela i uvijek je bio neobično elegantan, a na rukama je nosio rukavice. Kad je u jednoj prilici primijetila drugovima da joj se »taj hohštapler« ne sviđa, svi su se počeli smijati i objasnili joj da on mora biti takav, da ga ne bi neprijatelj otkrio, a rukavice nosi zbog toga što ima tetovirane ruke, pa bi ga po njima svatko odmah prepoznao. I Lepa Perović, koju su zvali drugarica Seka, bila je uvijek lijepo obučena i uređena, dok su ostali bili uglavnom jednostavno odjeveni. U Olginu stanu nalazio se i telefon, preko kojeg su »savjetnik Stevo« i drugi obavljali mnoge važne razgovore.

Zanimljivo je da na taj stan, u kome se veza održavala za čitavo vrijeme rata, ustaše nikad nisu posumnjali. Uostalom, drugovi koji su ovamo dolazili, bili su veoma oprezni, pazeći da im nitko ne uđe u trag.

Najoprezniji je bio Dragutin Saili, koji se u kući Olge Kubović ponekad sastajao sa svojom porodicom. Nije on uzaludno dobio ilegalno ime »Konspirator«.

Kad je u sredini veljače 1943. uhapšen i tadašnji sekretar Povjerenstva CK KPH za sjevernu Hrvatsku Ivo Marinković, došla je k Olgi Lepa Perović i saopćila joj da je savjetnik Ivo (konspirativno ime narodnog heroja Ive Marinkovića) pao neprijatelju u ruke. No Lepa je uvjeravala Olgu da Ivo ne će na policiji ni pod najtežim mučenjima odati ni svoje ime, a kamoli kuće u koje je zalazio. Tako je i bilo. Ivo Marinković nije rekao ni kako se zove.

Kad su u Olginu kuću dolazili kuriri iz Zagorja, po materijal ili neke od rukovodilaca, onda im je ona spuštanjem zastora davala znak da li je »zrak čist«. Partijska korespondencija radila se noću. Da susjedi ne bi čuli kucanje, ispod mašine su stavljali jastuke, spuštali rolete i začepljivali svaku rupu, da se ne bi vidjelo svijetlo.

Olga je ponekad i sama nosila materijal u Zagorje. Uvijek je vodila i svog sina Ranka, koji je poznavao sve drugove i znao što se u kući događa. Majka s djetetom uvijek je manje sumnjiva. U Zagorje ju je prebacivao autom njen rođak Zvonko Tončić.

Olga i sad ima u kući ogroman kovčeg koji je ostao od pokojnog Ive Marinkovića. Jednom je »Konspirator« čekao »savjetnika Ivu« da mu donese radio-stanicu, koju je trebalo prenijeti u Zagorje. Zurilo mu se, a Ivo dugo nije dolazio, pa je »Konspirator« otišao. Najednom se pojavio Ivo s velikim kovčegom, i kad je čuo da druga Sailija nema, vratio se. I tako su se nekoliko puta tražili, dok se konačno nisu našli. Radio-stanica je otpremljena, a kovčeg je ostao.

Bilo je ponekad i nesporazuma, koji su se kasnije objašnjavali. Tako je žena Mladena Ivekovića donijela Olgi za jednog druga skijaško odijelo i cipele. Jednog se dana pojavio čovjek, pozvonio, i kad se pojavila Olga, zatražio je da mu dade »bergštajgerice« i skijaško odijelo. Kako nije znao lozinke, Olga ga je grubo istjerala iz kuće i izgrdila ga. Bio je to Ivan Goran-Kovačić, kojeg je poslao Stjepan Iveković. Nakon pola sata Goran-Kovačić se vratio, rekao lozinku, i oboje su se grohotom smijali.

Boris Ilej došao je ilegalno iz Zagorja u Zagreb, da bi se prebacio u žumberak. Imao je bujnu crnu kosu. Trebalo ga je maskirati da ga ne bi prepoznali. Olga je dobila zadatak da mu nabavi naočari i bojadiše kosu na crveno. Kako se nikad nije bavila tim poslom, stavila je previše boje, pa je kosa postala takva, da se odmah vidjelo da nije prirodna. Tada se Olga sjetila jedne poznate frizerske pomoćnice iz Maksimirske ceste, koja je simpatizirala NOP, i zamolila je da bojadiše kosu jednom drugu koji se skriva od ustaša. Frizerka je dobro obavila svoj posao, i Boris se s bojadisanom kosom bez smetnji kretao po gradu.

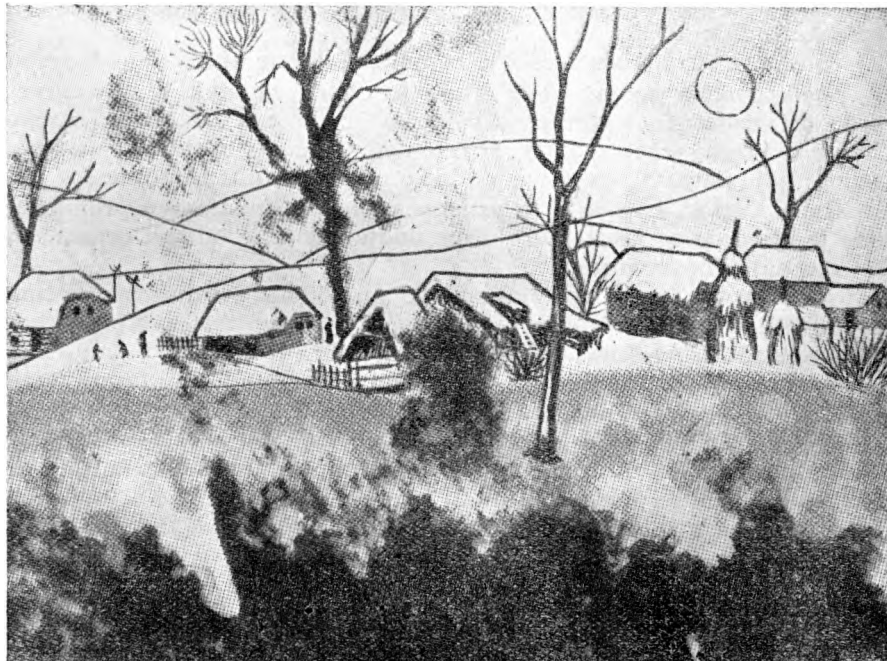
U Olginjoj kući radila je 13 godina dvorkinja Jelka. Ona je od prije rata poznavala Marka Belinića, pa joj nije bilo neobično da ga vidi u kući. Ali jednoga jutra kad je Marko ondje spavao, ona je došla, i dok

je on otišao u kupaonicu, htjela je spremati krevet. Kad je digla jastuk, našla je čitav arsenal pištolja, bombi i drugog oružja. Sva uplašena dotrčala je Olgi i zapitala: »Kaj, to, zaboga, gospon Marko dela!« Olga joj je morala sve objasniti; kazala joj je da će obadvije izgubiti glavu ako ikome reče i jednu riječ. I Jelka je šutjela.

Jednog dana došla je Jelka i molila Olgu da joj oprost, jer je »nekaj jako grdega za nju rekla«. Evo šta se dogodilo. Pazikuća je počela nešto sumnjati, jer je vidjela da mnogo ljudi dolazi k Olgi, i upitala jednog jutra Jelku: »Kaj to k vama dolaze toliki muškarcu?« Jelka se brzo snašla i odgovorila: »Je, znate, moja vam je milostiva takva. Njoj ni dosti jen muškarac, i tak celi dan dolaziju k njoj, i ja samo fort moram kuhati kavu, a ona viče : »Jelka, brzo nam nosi kavu.« Budući da se većina sastanaka održavala prijepodne, a Olgin muž je u to vrijeme bio u kancelariji, to je objašnjenje zadovoljilo i radoznanu pazikuću, a vjerovatno i ostale susjede, jer se to ubrzo pročulo po susjedstvu.

Olga je nekoliko puta molila Dragutina Sailija i ostale drugove, neka joj dopuste da ode u partizane. Oni su joj objasnili da treba da ostane kod kuće, jer je tu potrebna i korisna, a oni će je pravodobno obavijestiti ako na njenu kuću padne sumnja i ako bude potrebno da bježi. No veza je nesmetano funkcionirala sve do kraja rata.

VERA VRCIĆ



DIVERZIJE JEDNE ZAGORSKE GRUPE U ZAGREBU

Na inicijativu Marijana Krivca¹ i Josipa Tkalca formiran je u Desiniću Narodnooslobodilački odbor. Marijan Krivec dao je tada još jednu inicijativu: da aktivisti iz Desinića stupe u vezu s Jankom Jutrišom, šoferom MINORS-a (Ministarstva oružanih snaga), i da se osnuje u Zagrebu udarna grupa koja će tu izvoditi diverzije i dobavljati zagorskim partizanima potreban materijal. Iako su članovi grupe, koja je imala

18 članova na čelu s Jutrišom, tek kasnije bili partijski organizirani, svi su njezini članovi bili komunistički orijentirani, disciplina je bila partijska, i uopće se radilo kao u partijskoj organizaciji. U grupi je bilo nekoliko šofera, a to je mnogo značilo s obzirom na brzo prebacivanje. Grupa je bila snabdjevena sa svim mogućim dokumentima, žigovima, pečatima i t. d., tako da se svaki potrebiti dokument mogao odmah »ispostaviti«. Žigove i pečate dobivali su od jednog pomoćnika pečato-rezačke radnje u Ilici 39.

Grupa je izvršila niz diverzija za vrijeme dok je djelovala u Zagrebu.

Jednog dana godine 1943. grupa je dobila zadatak da u Zagrebu pronade »geštetner« i preveze ga u Desinić, za potrebe zagorske Tehnike. Bio je to veoma težak zadatak, koji je dao prilično glavobolje članovima grupe: gdje nabaviti »geštetner« i kako ga prenijeti u partizane?

Ivica Čerlek, koji je u to vrijeme radio u Ministarstvu promičbe,² dao je ideju da se »geštetner« uzme ondje. Ideja je odmah prihvaćena — kao najjednostavnija.

Ministarstvo promičbe nalazilo se prekoputa pravoslavne općine. Jedno je jutro Franc Hubek, šofer, čekao s autom na Ljubljancu kod nove remize Josipa štimca, Edu Fiolića, Čerleka i Podboja. Već u 4 sata zaustavio se jedan drugi auto kod Ministarstva promičbe. Legitimacije su bile u redu i partizani su nesmetano ušli u zgradu.

Uputili su se u kabinet ministra, prekopali mu sve ladice, oštetili malu radio-stanicu, a zatim se spustili u magazin. Tu su zapakirali »geštetner«, matrice i ostali materijal i, opet bez smetnji, iznijeli paket napolje. Prije toga su bili pripremili jedno uže, da eventualno spuste

¹ Marijan Krivec bio je tada sekretar KK SKOJ-a Krapina, a kasnije sekretar SKOJ-a u Zagorskom odredu. Poginuo je 1944. nesretnim slučajem: isprobavao je novi pištolj, okrenuo ga prema sebi, pištolj je opalio i pogodio ga u glavu.

* Ustaše su propagandu nazivali »promičba«.

paket kroz prozor, ako bi bilo nemoguće iznijeti ga kroz ulazna vrata. No kako im uže nije bilo potrebno, ostavili su ga na stolu ministra — kao »corpus delicti«.

Odvezli su se u Ljubljanicu, gdje ih je čekao Hubek. Pretovarili su paket, no dogodila se nezgoda : motor nije htio da pali. Kako Franc nije mogao zapaliti motor, ostali su se povukli u obližnju gostionicu, da ne postanu sumnjivi. Franc je u isto vrijeme otišao u jednu kuću, u neku radionicu, po alat. Na nesreću se u isti trenutak u toj radionici zapalila bačva benzina. Drugovi su iz gostionice skočili da ugase požar, no već je bio podignut alarm, i u tren oka su stigli vatrogasci zajedno s policijom.

Franc je imao opaljene ruke, no nije se smjelo otezati ni časka: popravio je motor, zapalio ga i odjurio prema Zaprešiću, pa preko Novih Dvora i Klanjca put Desinića.

Kod Novih Dvora zaustavila je auto ustaška patrola. »Geštetner« je bio smješten između prednjeg i stražnjeg sjedala i pokriven vrećama.

— Vozimo se u ustaško uporište Klanjec — rekoše drugovi.

Legitimacije su im i ovaj put bile u redu, i ustaše ih propustiše. Svi su, zajedno sa »geštetnerom«, sretno stigli u Desinić. Ustaški »geštetner« nedugo poslije toga štampao je partizanske letke.

Te se godine u Zagorju formirao Drugi zagorski partizanski odred. Trebalo je oružja, i grupa je stupila u vezu s Artiljerijskim zavodom u donjoj Ilici. S Hatakijem i još jednim čovjekom iz Virja dogovoreno je da se nabavi šesnaest puškomitraljeza s rezervnim dijelovima, municijom i šaržerima, za 50.000 kuna po komadu — toliko su iznosili efektivni troškovi.

Ugovorenog dana stao je auto u Topničkoj ulici, šofirao je Franjo Hubek, a na stražnjim sjedalima smjestili su se Janko Jutriša i Josip štimac. Nije dugo trajalo, i auto je nosio teret od pet puškomitraljeza. Ljudi s kojima je grupa imala vezu, prenijeli su ih u dijelovima pod kaputima. Nedugo zatim puškomitraljezi su bili u Desiniću.

Dva dana kasnije Janko Jutriša dovezao je kolima — još 12 komada, a četiri dana poslije toga sve je to predano Zagorskom odred.

Puške, pištolje i municiju vozili su iz Zagreba, za Zagorski odred, i šoferi autobusa Ivan Milić i šef Križnik, i to tako, da su oružje spremili ispod karoserije.

Jednom je, tako natovaren, vozio autobus, kojim je upravljao Križnik. U Suhom Dolu, ispod Klanjca, zaustave ga ustaše i rekviriraju autobus za potrebe neke akcije. Nakon što su izvršili akciju, ustaše su vratili autobus sa čitavim oružjem namijenjenim partizanima — nisu ga primijetili.

* *

U kolovozu godine 1943. Pavelić je priredio primanje. Na primanju su se pojavili najviši ustaški glavešine i razni visoki njemački oficiri i diplomati.

Sve je bilo uštirkano, a na grudima prisutnih blistali su mnogobrojni austrougarski, njemački i endehaški ordeni. Ali, jedna prsa bila su prazna. Nijednog jedinog ordena nisu imala, i činila su se, u toj blistavoj atmosferi, kao gola. Bila su to prsa generala Vilka Begića, ustaškog ministra oružanih snaga.

Vratimo se malo natrag. Josip Štimac razgovarao je jednog dana s nekom ženom. Razgovor se najednom poveo i o Vilku Begiću. »Da«, reče žena, »poznajem ja toga gospodina. To je uštirkani, senilni starac.« Štimcu je sinula ideja. Kako bi bilo da tog gospodina zarobi i dopremi u Zagorje partizanima. Bila bi to dobra lovina, za njega bi se mogli zamijeniti mnogi zatvoreni drugovi. Od žene je dobio sve potrebne podatke o Begićevu stanu, njegovom kretanju i navikama.

Akcija je bila brižljivo pripremana. U njoj je, osim Štimca, bio angažiran i Ivo Crnić.

Jednog dana, točno u osam sati ujutro, pozvone oni na vrata Begićevog stana, koji se nalazio u visokom prizemlju jedne kuće u Petrovoj ulici. Zvone oni tako, ali se nitko ne javlja. Počnu lupati, opet ništa. Tada iz susjednih stanova naiđu Begićeve susjede i kažu da je gospodin general iznimno otišao još rano ujutro. Štimac i Crnić pričekaju neko vrijeme i silom uđu u stan.

Sve je bilo u priličnom neredu. Vidjelo se da je Begić na brzu ruku ustao i otišao. Kasnije je ustanovljeno da je bio hitno pozvan na izvanrednu sjednicu ustaške vlade. Drugovi pakuju oružje, među ostalim i dva šmajsera. Jedan šmajser nalazio se u specijalnom sanduku u plišu, s ugraviranom posvetom Adolfa Hitlera vitezu Vilku Begiću. Ovaj je šmajser bio specijalno izrađen, imao je hladnjak i nožice¹. Uzeli su nekoliko upaljača, tabakeru (uspomenu iz Prvog svjetskog rata, koju je tadašnji potpukovnik Begić dobio od austrougarskog generalštaba), kabanicu, čizme i najviša ustaška odlikovanja.

Sa svim tim stvarima, upakiranim na brzu ruku, izadu Štimac i Crnić iz Begićeva stana, spremni na svako iznenađenje. Trebalo je da ih na ulici čeka auto. Ali, iz neutvrđenih razloga, auta nije bilo, i oni sjednu u tramvaj. Sišli su na Iličkom trgu i kod jednog obrtnika sve stvari prepakirali. Jedan dio stavili su pod sjedalo u autobus Milana Ivića, koji je to prebacio u Zagorje, a drugi dio uzeo je Štimac k sebi.

Begić je kasnije pričao kako su mu partizani odnijeli kilogram zlata, računajući vjerojatno da će mu, kao žrtvi, ustaška vlada dati naknadu.

U ovoj diverziji Štimac i Crnić nosili su, osim oružja, i jednu mašinu za šišanje. Htjeli su, naime, ošišati ustaškog generala, da ga nitko ne bi mogao prepoznati prilikom prebacivanja.

¹ Prema informacijama koje smo dobili od Štimca, šmajser je u ratu promijenio nekoliko vlasnika. Jedno vrijeme nosio ga je sam Štimac, zatim Franjo Tuđman, pa Rade Bulat, a sada se nalazi u Vojnom muzeju na Kalimegdanu u Beogradu.

Ostaje bez odgovora pitanje, što bi oni učinili s tim generalom da su ga uspjeli zarobiti, jer ih auto, suprotno dogovoru, nije čekao pred njegovim stanom.

* **

Ustaški oficir Dane Petranovič bio je jedan od najkrvoločnijih ustaških funkcionara. Samo u posljednjih mjesec dana svoga života spremio je oko četrdeset ljudi u logor i kaznionicu na Savskoj cesti. Trebalo je toga ustašu ukloniti.

Šofer MINORS-a Josip Jutriša stajao je toga popodneva pred zgradom u kojoj je svoje sjedište imao Petranovič. Kad je ovaj izlazio, ponudi mu da će ga povesti, jer ionako mora da poveže sa sobom ustaškog funkcionara toga i toga.

Silazili su Mesničkom ulicom. Ondje su već čekali štimac i Pregljević, druga dvojica iz diverzantske trojke. Predstavio je Pregljevića kao ustaškog funkcionara, a Štimca kao inženjera. »Dužnostnik« Pregljević iskrcao se u Ilici, a inženjer je morao po naređenju ustaškog »dužnostnika« da obiđe neko gradilište kod mosta preko rijeke Krapine kod Podsuseda. Pozove načelnika da pođe s njim. On je rado pristao da se malo provoza. Kad su prošli mitnicu, počeli su razgovarati o stanju u »MINORS-u«.

— Ima tu mnogo komunističke bande — raspričao se Petranovič. — Već sam priličan broj spremio na robiju, a ovih ću dana — nasmija se zlurado — hapsiti novu grupicu !

— Trebalo bi da vi to — dobaci mu šofer Jutriša — malo energičnije uzmete u ruke, jer se čini da zaista te bande ima prilično u »MINORS-u«. Eto, prošli tjedan nestalo je iz skladišta 12 pari cipela i još koješta. (Bilo je to Jutrišino djelo).

Tako su u razgovoru prešli most na rijeci Krapini i našli se na cesti prema Velikom Trgovišću. Petranovič se počeo nemirno ogledavati, no Štimac je već dao znak Jutriši, i ovaj je zaustavio auto. Petranovič se prekasno uhvatio za džep : dva pištolja već su bila u njega uperena :

— Ruke u vis, u ime Narodne vojske!

Mjesto pištolja, našlo se u Petranovićevoj ruci naliv-pero. Bio je prisiljen da napiše svojoj ženi pisamce:

»Draga ženo, odlazim u partizane, nemoj se brinuti za mene. Čuvaj kuću. Tvoj Dane.«

Zatim je u obližnjoj šumici dobio u svoje zločinačko tijelo pet metaka, a dvojica drugova su, zbog opreznosti, ostavila auto na cesti i vratila se pješice u Zagreb.

Nisu se vratili svojim kućama, nego se uputiše ravno u Petranovićevu kancelariju. Tu su neki materijal uzeli sa sobom, a zatim su kancelariju polili benzinom i zapalili. Iz grada su poslali pismo Petranovićevoj ženi.

Petranovićevo pisamce ne samo da je zbunilo ustašku nadzornu službu, »UNS«, nego je dovelo u zabludu čak i OZN-u; još godine 1944. kolao je po vojnim partizanskim jedinicama cirkular, da se u redovima partizana skriva Dane Petranović, opasni ustaški zločinac.

* * *

U Novotrijevoj ulici stanovao je Horvatin, pobočnik ustaškog funkcionara Kavrana. Štimac i Štef¹ dobili su zadatak da od toga funkcionara otmu oružje. Uzeli su taksu i u po bijela dana stigli pred Horvatinovu kuću. Šoferu su naredili da auto stalno drži pod gasom i da bude spreman za volanom. Ušli su u kuću i pozvonili u visokom prizemlju. Otvorio je sam Horvatin.

— Ruke u vis!

Horvatin je pred uperenim pištoljem digao ruke u vis i sva su se trojica najprije našla u predsoblju, pa zatim u spavaćoj sobi. Dok je Štef spremao u kovčeg bombe, municiju, pušku, dalekozor i drugo, Štimac je držao na oku i na nišanu Horvatina.

Na ormaru u spavaćoj sobi ležala je torba za pištolj, no prazna.

— Gdje je pištolj?

— Ne znam gdje je pištolj — tvrdoglavo će pobočnik.

Štimac ga je natjerao natrag u predsoblje. Horvatin je stajao pred kuhinjskim vratima i najednom se u njegovoj ruci našao pištolj — žena mu ga je iz kuhinje dodala kroz polupano staklo na vratima. Dva su čovjeka stajala jedan prema drugome, štimac sa dva, Horvatin s jednim pištoljem u ruci.

— Ne ćete valjda pucati — reče pobočnik drhtavim glasom.

— Ne ćemo — reče Štimac i odapne — no pištolj samo prazno škljocne.

Sad je bio red na Horvatinu. On odapne, ali drhtava ruka promaši. Trenutak zatim zabije mu se zrno u bedro, on se baci leđima na vrata, štimac i Štef zapucaše na njega, no Horvatin je već bio u smočnici. Dok je trajao tresak polupanog stakla, dok su se na Horvatina, koji se silovito bacio u smočnicu, rušile flaše s kiselim krastavcima i pekmezom, Štimac i Štef brzo pojuriše van. Mjesto da sjedi za volanom, šofer je šetao pred kućom, iz koje se čuo uzbuđen glas Horvatina.

— Ženo, daj bombu!

Šofer je brzo sjeo za volan i upalio motor, štimac i Štef su dotle pucali u prozore s papuče automobila. Prolaznici su tražili zaklone u kućnim vežama.

Šofer je dao gas i jurio prema podvožnjaku. U punoj vožnji štimac i Štef su sjeli u kola, koja su zaobilaznim putem, konačno normalnom brzinom, stigla u Petrovu ulicu, blizu Štimčevog stana, i tamo se zaustavila.

ĐURO PLEMENIĆ

¹ Štimac se ne sjeća viša njegova prezimena. Štef je bio rodom iz jednog sela iznad Tuhlja. Poginuo je u partizanima.

TRAGOM ZAGORSKE TEHNIKE

Popodne smo proveli u šurnefrku, nedaleko od sela, izloženi ugodnom proljetnom suncu. Kraj mene je spavao Francek¹. Sjedio sam i pazio na eventualna iznenađenja.

Bio je 13. maja godine 1942. — moj prvi dan u partizanima. Nisam ga tako zamišljao u Zagrebu. Ni odreda, ni pušaka, ni rovova — ničega nije bilo. Tresla me mala groznica. Od uzbuđenja? Straha? Radoznalosti? Radovao sam se svemu: toplom danu, pticama, suncu, a više od svega odlasku iz Zagreba. I bomba me radovala, što sam je prvi put držao u ruci.

Francek je i dalje spavao, umoran od napora posljednjih dana, koji su bili puni najrazličitijih događaja, koliko napetih toliko i tragičnih, kako za nas pojedince, tako i za cijeli Narodnooslobodilački pokret u Zagorju.

Razmišljajući tako o događajima koji su prošli, mene iz misli prene praskanje grana, u neposrednoj blizini. Netko se približavao. Probudim Franju i mi se sklonimo u šipražje. Dvadesetak koraka od nas izbije na čistinu čovjek, srednje visine, otrcan i obrastao. Išao je polako, oprezno, vidjelo se da je veoma umoran. Francek ga odmah prepozna. Bio je to drug N., borac Zagorskog partizanskog odreda. Njegov dolazak razbio je i posljednju nadu da vijesti o porazu prvih zagorskih partizana možda, ipak, nisu točne. Sumnje više nije bilo. Onog momenta kada smo svom drugu stisnuli ruku, osjetili smo svu težinu poraza i žalost za drugovima, borcima Prvog zagorskog odreda, koji su izginuli u vrijeme kada su svom narodu upravo u ovom kraju bili najpotrebniji.

Mindom — to je kratica za Ministarstvo domobranstva. To ministarstvo, puno komičnih staraca, pogrbljenih pod pritiskom godina i velike količine austrougarskih medalja, imalo je čitav niz odjela. U jednom takvom odjelu — sedmom — koji se zvao i Narodna zaštita (bivša civilna obrana) i u kojem su »radili« većinom pripadnici bivše jugoslavenske mornarice (bez mornarice), stjecajem sretnih okolnosti štampao sam letke koji su se u početku prosinca (ili potkraj studenog) pojavili u Velikom Trgovišću i okolnim selima i izazivali komentare seljaka. Usta-

¹ Franjo Tuđman

ška policija, kojoj je sigurno pao u ruke pokoji takav letak, i koja je, baš ne iz čiste radoznalosti, Svakako htjela saznati otkuda se taj komunistički »promičbeni« materijal pojavljuje, nije imala pojma o tome da postoji veza između tih letaka i Mindoma.

A stvari su bile prilično jednostavne.

Oko druga Franje Tuđmana, s kojim sam u ono vrijeme stanovao, okupila se manja grupa omladinaca, koja doduše nije imala nikakva iskustva u ilegalnom radu, ali je bila prožeta dubokom mržnjom prema fašistima. Tuđman je nastojao da naša pojedina borbena htijenja, često i nerealna, uskladi sa stvarnošću i potrebama Narodnooslobodilačkog pokreta.

Posao se odvijao prilično uspješno.

Preko partijskih veza Tuđman je uspio da me »zaposli« u već spomenutom odjelu Mindoma. Nisam baš imao slavan položaj : dočimovnik-daktilograf. Moja se dužnost sastojala da na matrice kucam razne formule, a zatim da ih izvlačim na geštetneru. šef našeg odsjeka u tom odjelu bio je neki stari potpuno oronuli potpukovnik, koji mi je govorio : »Samo radi, sine, marljivost stijene lomi!« I postao sam neobično marljiv. Svakog dana dolazio sam potpukovniku i molio ga dozvolu da mogu i poslijepodne dolaziti, jer vrijeme leti, ne stignem na sve prije podne, a znam kakve su potrebe ... »To mi se sviđa, sinko!« govorio je stari.

Tako sam radio dvostruki posao: prije podne sam štampao domobranske cirkulare, a poslije podne naše letke. Te letke bih spakirao, zapečatio i naslovio Općinskom poglavarstvu Veliko Trgovišće, strogo pov.

Svi štamplji nalazili su se u kasi. Ključ od kase bio je u ladici potpukovnika. Tu ladicu otvarao je ključ od jednog drugog stola, a ključ za taj stol nalazio se u nekoj ladici. Ključ te ladica visio je na zidu. Bilo je to stvarno dobro osiguranje.

Do materijala sam dolazio mnogo jednostavnije. Ekonom je bio Dugandžić, brat poznatog radničkog borca — tramvajca. S njime me povezao Francek, preko jedne svoje veze, druga Ko (Kovačević?) koji je bio ilegalac, ali je pod drugim imenom također radio (kraće vrijeme) u jednom odjelu Mindoma.

Ja sam pisao trebovanja u dvije kopije. Na ono koje je išlo ekonomu, dodavao sam s njegovim znanjem nulu, dvije. Tako sam trebovao 100 matrica, 10 za Mindam, a 90 za nas. Papira, umjesto 10 araka — tisuću.

Taj materijal kao i letke nosio sam u velikoj, prilično napadnoj taški. Ovdje želim naglasiti da se čitava ova procedura tako lako odvijala i zbog toga što su mornarički podoficiri (i neki oficiri) koji su, kako reko, ondje »radili«, bili gotovo svi antifašistički raspoloženi, pa, iako su slutili da nešto nije u redu s tim mojim radom i taškom, mudro su šutjeli. Jednog popodneva iznenada je došla kontrola. Dežurni podoficir odmah me o tome obavijestio, i ja sam na brzinu sklonio sve već odštampane letke.

U Mesničkoj ulici, kojom je prolazio Pavelić, a kuda je put vodio do Mindoma, stajali su, prilično gusto poredani, ustaški detektivi. Uglavnom uvijek isti.

Jednog dana idem ja tako s punom taškom letaka, ne znam više zbog čega nije uspjelo da ih zamotam i »uputim na adresu«. Najednom me jedan agent dodirne i reče: »Što to nosite?« »Spise«, kazao sam, »nosim spise. Ja sam činovnik domobranstva.« »Spise?« — reče on. »Dobro, dodite sa mnom.« Prošli smo pedeset metara — agent i ja — u sporednu ulicu, kada mi reče: »Uđite u vežu!«

Uđem u vežu i mislim: gotovo je. Sve je propalo. Naći će letke. Stane kraj mene, ne pita me ništa, a ja šutim. Stojimo tako pet minuta, zatim reče: »Možete ići, poglavnik je prošao.«

Ovakvih uzbudljivih momenata bilo je više.

Ti prvi leci koje smo štampali u Mindomu, bili su razne informacije i proglasi Radio-Moskve i Slobodne Jugoslavije.

Od početka godine 1942. Tudman je živio polulegalno. U zagrebačkom stanu se odjavio, govoreći da živi u Velikom Trgovišću, a u Trgovišću, opet, da živi u Zagrebu. Imao je falsificiranu legitimaciju domobranskog časnika, koju sam ja izradio. Osim toga nosio je i pištolj. A putovao je stalno na relaciji Zagreb—Veliko Trgovišće, izvršavajući različite zadatke. Katkada sam i ja odlazio u Trgovišće i onda bismo, u kući njegova oca Stjepana Tudmana, diskutirali o komentarima seljaka na pojavu letaka i pravili razne planove. Ondje sam upoznao i Marka Belinića, koji je u to vrijeme intenzivno obavljao pripreme za formiranje Prvog zagorskog partizanskog odreda.

Sve je to tako išlo do sedmog, osmog svibnja. Tada nas je ostavila sreća.

Francek je dobio zadatak da odnese pismo na jednu zagrebačku vezu. Vrata toga stana, na Trešnjevki, otvorila mu je razbarušena, uzbuđena žena i dala mu znak da se udalji.

— Nikada — pričao je kasnije Francek — ne ću zaboraviti ovu divnu, herojsku ženu, koja se u smrtnoj opasnosti bori da spasi život nepoznatom drugu.

Bilo je, razumije se, kasno. Opkolili su ga ustaški detektivi. Francek nije izgubio prisutnost duha. Počeo je da grdi ustaše zbog nepažljivog vladanja prema njemu. Znaju li oni s kim imaju posla? Izvadi pri tome falsificiranu legitimaciju. Detektivi promjene ton. Ipak, kazali su, neka oprost, potrebno je da ih prati. Samo iz formalnosti. On će to razumjeti — dužnost je dužnost.

I tako je ovaj 20-godišnji visoki mladić, praćen punim revolverima, koračao ususret sigurnoj i strašnoj smrti. Ali ga nada nije napuštala. Grozničavo je tražio način da pobjegne. Samo kako? Da bježi? Ne, to nije imalo smisla. Metak bi ga stigao u sekundi ...

Franceka uvedu detektivi u sobu policijskih njuškala i kažu mu da ih pričekaj.

Kolebajući časak, dva — odluči da bježi. Naprežući se da ostane miran, otvori vrata i izađe na hodnik. Nitko nije ništa primijetio. Nevjerojatno dugi učine mu se ti hodnici policijske zgrade, kroz koje je išao brzim koracima. Kraj stražara na ulaznim vratima išao je još korakom, ali, čim se udaljio, potrči iz sve snage, uskoči u jureći tramvaj i spasi se.

Crnog¹ sam upoznao noću u jednoj štali nekoliko dana poslije dolaska u partizane. Bio je neraspoložen za pričanje, »šteta što se još nisi održao u Zagrebu«, kazao je, »ali ništa, radit ćeš u Tehnici.«

Tehnika! To je bila za mene tajanstvena riječ. Znao sam da Tehnika znači mala štamparija, ali kako ta Tehnika izgleda ovdje u Zagorju, nisam znao. Čas sam je zamišljao negdje duboko pod zemljom, a čas u samom uporištu, u podrumu neke dvokatnice. I, moram priznati, jako sam se začudio kad mi je Tuđman kazao da Tehnika još ne postoji i da se naš zadatak sastoji u tome da je organiziramo u najkraćem roku.

Nije bilo baš lagano u ono vrijeme — proljeće godine 1942. — naći pogodno mjesto. Crni je dugo vremena razmišljao o tome i pravio razne kombinacije. Drugi je problem bio radio-aparat i stroj za umnožavanje. Imali smo veliku količinu »ministaraskog« papira, matrica i boja, ali to nije bilo dovoljno za rad.

Prvi letak kucali smo kod Slavka Lovrenčića u Ravnicama. Kuća je bila uz put — pa je Slavko, da zagluši buku mašine — udario čekićem, tobože popravljajući alat. Letak smo umnožili također u Ravnicama kod Besednika, prilično primitivno, na šapirografu.

Poslije velikih istraživanja i pregovaranja odlučeno je da se Tehnika smjesti u jednu napuštenu kuću Mirka Tišljara, u blizini Tišljarovog brijega, čuvenog kao partizanska baza.

Bila je to prilično prostrana kuća, na osami, veselili smo se što ćemo moći intenzivno raditi.

Mislím da smo se ovdje zadržali nedjelju dana. Svake večeri, oko 10 sati, pokucao bi nam na vrata, ugovorenim znakom, visoki postariji seljak². »Dečki, sigurno ste gladni!« — govorio bi pružajući nam veliku košaru punu hrane. Po vodu smo išli na obližnji izvor.

U isto vrijeme i Crni i Francek poduzeli su energične mjere da nabave radio. Ne znam više kako im je to uspjelo. Znam samo da je taj radio prebacivao na svojim kolima Rudek Tuđman.

I, jedne noći, eto ti radija. To je bilo veselje. Počeli smo da ga montiramo. Čitavu noć mučili smo se s antenom. Tek smo u zoru uspjeli da je montiramo paralelno sa sljemenom krova, tako da se nije jako primjećivala.

Više nismo bili sami u osamljenoj kući! Radio nas je vezivao s naporima slobodoljubivih naroda da se othrvaju naletu fašizma. Spajao nas je s partizanskim odredima svih krajeva naše zemlje, njihovom sjajnom borbom i pobjedama.

¹ Josip Tućman

² August Bartol-Hrs



Nismo, međutim, imali sreću. Rad nam je omela jedna mušičava krava. Nedaleko naše kuće paslo je blago, koje su čuvala djeca i stare žene. Nismo se na njih mnogo obazirali. Prozori su bili spretno zamaskirani, vrata zatvorena, a mi — prilično tihi. I tko zna kako dugo nitko ne bi ništa primijetio, da se jednoj kravi nije prohtjelo da pase baš pod našim prozorom. Žena koja je iznenada došla za kravom pred sam prozor, čula je da u kući nešto praska (smetnje radio-aparata) i podigla galamu : »Bogibogme, vntri neki vrag kriči...«

Odmah je naša Tehnika bila opkoljena gomilom radoznale dječurlije i žena. Svi su, plaho i na pristojnoj udaljenosti, obilazili oko kuće, ali se nitko nije usudio pristupiti prozoru ili vratima. Bojali su se mrtvaca, iz te kuće svi su pomrli. Nama nije drugo preostalo nego da se pritajimo i da proklinjemo kravu i babu. Znali smo: noćas treba dignuti sidro.

Kućicu smo evakuirali ne znajući kuda da idemo. Nismo znali ni za jedno prikladno mjesto gdje bi se bar donekle moglo raditi u miru. Bilo je, naravno, kuća na zgodnom položaju, ali je uvijek nešto smetalo, ili mnogo djece ili nepouzdan susjedi. A i strah nije izostao.

Tehniku smo konačno smjestili kod seljaka Polanovića u prostranom štaglju. Odmah smo počeli s radom. Ne sjećam se, jesmo li već tada štampali »Vijesti partizanskog radija«, ali mislim da smo prvi broj baš ovdje izdali¹. To je bio vrlo opširan i zanimljiv informativni bilten. Mislim, također, da smo na Polanovićevom štaglju imali već ciklostil. Svakako korak naprijed prema šapirografu. Taj ciklostil koji nam je poklonio OK KPH Zagreb, dugo nam je služio. Od neprestanog trljanja — mi snio stalno radili bez obzira na seobe — njegov se valjak kasnije toliko izlizao, da smo ga morali ovijati zavojem. Pa i ovako »ranjen« bio je u neprestanom pogonu, a mi smo jedan drugom pokazivali žuljeve.

Polanović se prema nama odnosio s velikim strahopoštovanjem. Najveći autoritet uživao je radio-aparat, ili »radion«, kako ga je on zvao. Kada smo mu kazali da slušamo Moskvu i London, lukavo je žmirkao očima i dodao : »Kaj bi ...« Da ga uvjerimo, pozvali smo ga na jednu emisiju. I kada je čuo »Slušajte, slušajte, govori Moskva...« veoma se uzbudio. Ali je to imalo nepredviđenih neugodnih posljedica. Naš gazda nije više mogao izdržati, a da nekom ne povjeri, kakve »ličnosti« ima na svom štaglju. Za kratko vrijeme bili smo prisiljeni da odemo: po selu se počelo govoriti da u Polanovićevom štaglju »nekakvi ljudi v cvikerima nilcaj drugo ne delaju nek slušaju radion«.

Nije nam preostalo drugo nego da budemo pokretni. Ali seljakati Tehniku nismo mogli dugo vremena. Odviše je velik broj ljudi saznao za nju. Prijetila je opasnost da neprijatelj nanjuši gdje se nalazimo. Odlučili smo da se privremeno smjestimo u štaglju Iveka Grozaja U

Dubrovčanu, a da u isto vrijeme potražimo takvo mjesto, gdje bismo mogli ostati dulje vremena. Taj zadatak preuzeo je na sebe Stjepan Tuđman, Francekov otac.

Počeli su nas mučiti i financijski problemi.' Hranu i stan imali smo doduše besplatno, ali je niz stvari trebalo kupiti. A bavili smo se mišlju da nabavimo geštetner i da tako stvorimo relativno modernu Tehniku.

Kuća Antuna Rožića nalazi se u selu Požarevcu u jednoj uvali. Lijep je to kraj : sa svih strana brežuljci, od kojih je jedan prilično poznati Strmec, nekako na pola puta između Velikog Trgovišća i Klanjca. Tonček je bio imućan seljak, iako ga je iscrpljivao dugotrajan proces oko nasljedstva, što je naročito zanimljivo za ovaj kraj, bio je jedan od veoma rijetkih seljaka — jugoslavenski orijentiran. Njemu se obratio Stjepan Tuđman. Nikada nisam saznao detalje njihova razgovora. Znam samo, da je Tonček, poznavajući Tuđmana kao poštena čovjeka, pristao da nas primi. Na poštenje! Nije to bio jedini slučaj da su se ljudi vezali s NOP-om baš preko istaknutijih ljudi onoga kraja, imajući u njih neograničeno povjerenje.

Ovdje u ovoj kući počinje intenzivan rad zagorske Tehnike. Mi smo se nalazili u maloj skromnoj komorici, smještenoj pokraj kuće. Mnogo takvih komorica ima u Zagorju, obično u njih stavljaju najrazličiti je stvari : od žita i graha do djevojačke opreme.

I tada i kasnije Okružni komitet Partije posvećivao je Tehnici neobično veliku pažnju. Mislim da neću pogriješiti ako uz Crnog istaknem ličnu brigu drugova štefa Ivekovića, Ivica Gretića-Marijana, Ivana Jdana-Mike, Drage Rafaja-Roka, Marka Mrkocija-Bertaša i Josipa Kolara-Mateka.

U Tehnici kod Rožića radili smo Tuđman i ja, a kratko vrijeme i Boris.

Odmah poslije dolaska k Rožićevima saopćena nam je odluka da šampamo prvi broj »Glasa Hrvatskog Zagorja«. Prvi broj nosi datum lipanj 1942.

Tekst za taj broj, mislim uz neku našu suradnju, dobili smo od Povjerenstva CK KPH u Zagrebu. Ta neposredna pomoć Povjerenstva CK i druga Sailija-Konspiratora zagorskoj Tehnici trajala je sve do početka 1943., kada Tehniku potpuno preuzima novoizabrani Okružni komitet. Tada je, čini mi se, formiran Agitprop. U Tehnici su se, osim »Glasa Hrvatskog Zagorja«, koji je redovito mjesečno izlazio, šampale i radio-vijesti, zatim razne brošure i drugi materijal. Tehnika je radila na smjenu, gotovo neprekidno dan i noć.

¹ Ja sam od drugova Tucmana i Franceka dobio zadatak da odem u Zagreb i da tamo izvučem kofer srebra, koji se nalazio u banci, a koji sam 1941. stavio na raspolaganje NOP-u. Da bi se taj zadatak izvršio, morao sam dvaput odlaziti u Zagreb. Poslije dosta peripetija uspjeli smo kofer prebaciti u Zagorje i unovčiti.

Materijalna baza Tehnike postepeno je jačala. Dobili smo novi radio-aparat i lijepi moderni geštetner. Po njega su išli u Zagreb Crni i Gubec. Bio je to zaista podvig.

Često smo usred rada, čuli uzvik gazdarice Anke : »Tiras !«

Tako se zvao pas kojeg smo svi voljeli. Ali čim bismo čuli njegovo ime, u komorici je nastala tišina. To je, naime, bio znak: »Dodi, Tiras!« Opasnost! Netko dolazi!

Tiras je trčao dvorištem, gledao što ga zapravo zovu kad ništa ne traže od njega, ništa mu ne daju. Mi smo gledali kroz rupicu na zidu. Koliko smo puta ugledali seljake, naše prijatelje, kojima smo po noći zalazili i koji su nas poznavali, ali nisu znali da smo u ovoj komorici.

Najradije bismo im se javili i kazali: »Zdravo, dečki, eto, ovdje mi štampamo »Glas Hrvatskog Zagorja.« Ali, u teškim okolnostima, tada, 1942., Tehnika je morala biti u strogoj konspiraciji.

Tehnika je ostala kod Rožičevih godinu dana. Čitava porodica brinula se za nju, čuvala je tajnu, pomagala u radu i prebacivanju materijala. Gazda Tonček često je govorio: »Eh, kako ćemo proslaviti oslobođenje!« Nažalost, umro je neposredno poslije rata. Dvije kćerke Ljubica i Zlata, naročito mlada Zlata, bile su ustvari po svom radu članovi Tehnike. One su poznavale čitav tehnički proces štampanja.

Kod Rožičevih je radila jedna siromašna žena — Tereza. Nepismena, bez ikakve veze s politikom, ona se više instinktivno osjećala vezana s NOB, i premda je za nas znala, nikada nas nije odala.

Više puta dolazili su u kuću žandari. Tada je bilo veliko uzbuđenje. Mi smo čekali pripravnici da pružimo otpor i u najgorem slučaju — da čitavu komoricu bacimo u zrak jednom velikom specijalnom bombom. Jednom su se žandari prilično uzmuvali po dvorištu, ispitivali, propitkivali, njuškali. Jedan upita Anku: »što imaš u toj komorici?« »Imam partizane!« — reče Anka. Nasmije se pri tome. A nije joj bilo do smijeha. Žandar će: »E, vi Zagorci, uvijek se šalite s ljudima!«

Sin Viktor, kao i njegovi roditelji, bio je veoma hrabar mladić. Zbog bolesti nije mogao ići u partizane, ali je zato čitavo vrijeme sudjelovao u NOP-u. Koliko se puta neprijatelj čudio kada su se u nekom garnizonu pojavili leci ili primjerci »Glasa Hrvatskog Zagorja«, brošure ili drugi materijal. Viktor je u kolima, pod sijenom, vozio taj materijal. Zaustavljali su ga žandari, pretresali, ali nikada nisu ništa mogli naći. Kada se vratio, obično bi rekao: »Prevaril sem ih.«

U toku vremena u komorici je izgrađen bunker. U tom bunkeru, koji smo zacementirali, nalazio se veći dio stvari, a u njega bismo se i mi, u najgorem slučaju, mogli skloniti. Ali do toga nije došlo. Za vrijeme raznih popisa i rekviriranja koja je vršila ustaška vlast, mi smo se sklonili, a stvari stavili u bunker. Kada je popis prošao, vraćali smo se i nastavljali rad. Bunker je vrlo vješto izgradio Rožičev zet, stolar po zanimanju. On je živio u Ivanić-gradu s Rožičevom kćerkom Tilčikom, a ovamo je došao izbjegavajući mobilizaciju.

Tehnika je dulje vremena bila sjedište kuda je dolazila pošta. Preko n-je Povjerenstvo CK saobraćalo je s Okružnim komitetom Krapina. Franček je rukovodio Tehnikom do veljače 1943. Bio je to jedan od njegovih zadataka. Kasnije potpuno odlazi iz Tehnike. I njegov brat štefek radio je u Tehnici neko vrijeme; junački je poginuo u neposrednoj blizini naletjevši na neprijateljsku zasjedu.

U ljeto 1943. postaje Strmec, brdo iznad Požarkovca, jedna od omiljenih baza partizanskih jedinica. Tehnika više nije mogla ostati ovdje, jer se moglo dogoditi da je neprijatelj uništi prilikom kojeg naleta.

Tehnika postaje pokretna. Zadržavala se uz okružne ustanove, iako je svaka njena seoba bila prilično komplicirana. Potkraj 1943. Tehnika se nalazi uz Zagorski odred. Bio je to za onu pokretljivu jedinicu priličan teret. Komandant odreda Josip špiranec dnevno je vodio brigu o Tehnici i njenom smještaju.

Tehnika se zatim nalazila u raznim selima, a dulje: u Petrovoj Gori kod Cibocija, na Veternici. Onda je priključena okružnim ustanovama i zajedno s njima bila jedno vrijeme u Gorjanima i na Brezovoj Gori. Ovdje doživljuje prvi napad neprijatelja.

* *ie ie*

Stigli su jednog dana i kazali: »Eto i nas!« Bila je to prava mala senzacija. Došli nam dječaci. Trinaest ili četrnaest godina nije baš mnogo. Naročito kada se ide u rat. Ali rat je činio te dječake starijima.

Išli su u gimnaziju u Krapinu. Dva brata Rafaj-Gabrek i Miroslav, zatim Branko¹, Ivica Gregurović². Išli su u gimnaziju, a po zidovima su pisali parole i crtali petokrake. Istraga je vođena vrlo pedantno.

Tko piše te parole?

Okružna Tehnika štampala je letke upućene njemačkim vojnicima, što tražite ovdje, u našoj zemlji? Smrt?

Dječaci su stavljali letke u njemačke džepove, automobile i bunkere.

Tko dijeli te letke?

Pustimo da nam o tome priča Gabrek Rafaj, jedan od tih dječaka.

»Brat nam je otišao u partizane, a mi to nismo znali. Kazali su nam : »U Njemačkoj je!« Što radi on u Njemačkoj? A katkada soba je bila zaključana i nama su kazali: »Ne možete danas u sobu!« Tko je u sobi? Soba ima prozore, a kroz prozor smo vidjeli brata. To je dakle njegova Njemačka. Otišli smo u partizane k bratu, za koga su nam kazali da je u Njemačkoj.

— Jedan naprijed, ostali stoj ! — tako nam je kazao stražar kad smo stigli.

Jedan je krenuo naprijed, a sve nas je bilo strah.

Došao sam u okružnu Tehniku. Bila je tada u Gorjanima. Zatim smo otišli u Đurmanec, pa u Lepu Bukvu i u Brezovu Goru.

¹ Poginuo

* Poginuo kao 15-godišnji mitraljezac

U Tehnici su se nalazili Dragee¹, Valent², Malčika,³ Regec i Pero Bartol.⁴

Jednog dana, rano ujutro, spavali smo, a iznenada su došli gestapovci. Opkolili su kuću. Imali su plijen nadohvat ruke. Gledali smo upe-rene puške, a nikakvog oružja nismo imali.

Zatim su naredili : »Hinaus« !

Mi smo izašli hinaus, ali u trku. Najprije je počeo bježati Valent, pa Malčika, a onda i mi drugi. Ja sam se sakrio na tavan.

Gestapovci su pucali po nama, ali tjerajući lisicu istjerali vuka. Pucnjava je alarmirala naše jedinice, i gestapovci su se brzo povukli. Sa sobom su odvali Peru Bartola. Strojeve nisu dospjeli uništiti.

Ja sam sišao s tavana i uzeo strojeve. Nisam više ostao u Tehnici. Otišao sam u jedinicu.«

Tehnika se godine 1944. nalazila duboko u Maceljskoj šumi, u lugarskoj kućici. Tu je stanovala mala obitelj Videka Šafraneka: Videk, njegova žena i kćerka. Dva kilometra zračne linije daleko protezala se žica koju su postavili Nijemci kao granicu između »NDH« i »Njemačkog Rajha« (hrvatsko-slovenska granica). Uz tu su žicu krstarile njemačke patrole i ne baš rijetko promatrale što se to zbiva u ovoj lugarskoj kućici. I mi smo promatrali njih, smatrajući, ne bez razloga, da se Nijemci ne će usuditi da se upuste u avanturu, t. j. da prijeđu žicu i zađu dublje u gustu i opasnu Maceljsku šumu.

Trajalo je takvo primirje prilično dugo. Sve do 12. studenoga 1944.

Toga dana ujutro žena Videka šafraneka prva je primijetila Nijemce. Doletjela je u kuću i kazala: »Tu su Švabe, sve buju nas vbili.« U dvorištu su se tada prali Krsto Iveković i Josip Posavec-Roda. U kući su osim Videkove obitelji, bili Stjepan Iveković, Branko Lev, Pracaić i još jedna djevojčica — partizanka.

Za kratko vrijeme jaka njemačka patrola, naoružana automatskim oružjem, potpuno je opkolila lugarsku kućicu. Njemački oberlajtnant pride drugu Posavcu, onako svisoka ga potapša po ramenu i reče:

— Pođimo!

— Odmah — reče drug Posavec.

I potpuno nenadano izvadi iz džepa pištolj i ubije oficira.

Poslije rata sreo sam druga Posavca i dugo o tome s njim pripovijedao. Kazao mi je da mu je bilo najteže što nije znao, ima li u cijevi metak ili ne.

Kad je oberlajtnant pao, nastala je među njemačkim vojnicima prilična pometnja. Počeli su pucati bez ikakva cilja. U toj su prilici ranili

¹ Topolo vec

² Valent Šahta

³ Zarobili je Nijemci i nestala

⁴ Pero Bartol bio je poznat po neobično tvrdom snu. Kada su gestapovci opkolili kuću, gdje se u Brezovoj Gori nalazila Tehnika, drugovi nisu mogli probuditi nesretnog Peru. Probudili su ga gestapovci udarcima kundaka. Poslije jednodnevnog mučenja Pero se uspio izvući, ali je kasnije poginuo nesretnim slučajem.

u grudi Videkovu kćer. Gužvu su iskoristili Štef Iveković, Lev i Pracaić, i uspjeli umaknuti. Krsto Iveković, koji je također pokušao umaći, smrtno je pogođen rafalom šmajsera.

Gestapovci su postrojili pred kućom sve koji su ostali : Videka, ženu, kćerku i dvije partizanke.

Upitaju Videka: — Tko ti je to?

— Žena — reče.

— Ovo?

— Kćerka!

— Ovo?

— I ovo su mi kćerke?

— Imaš — reče mu jedan Švaba — prilično brojnu obitelj, a partizane uzdržavaš.

Tada naredi Videku da natovari na leđa ubijenog oberlajtnanta i odu prilično zbunjeni zbog iznenadnog gubitka. U kuću uopće nisu ulazili, tako da je Tehnika ostala neoštećena. Razumije se da je pogibija druga Krste Ivekovića, tajnika ONOO-a za Okrug Krapina, predstavljala težak gubitak za NOP u Hrvatskom Zagorju.

Videk je ostao u Njemačkoj mjesec dana. Izbili su mu pet zubi, mučili ga na razne načine, isprebijali ga. Onda se, tik prije strijeljanja, zahvaljujući nekim poznanstvima, uspio izvući i vratiti kući.

I tako, usprkos svim teškoćama, Tehnika se održala do kraja rata. Najveći kapacitet imala je u travnju i svibnju 1944.¹

Posljednje »Vijesti« štampane u zagorskoj Tehnici izdane su 9. svibnja 1945. s naslovom: »Naš Zagreb je slobodan!«

Historija zagorske Tehnike ulazi u sklop Narodnooslobodilačkog rata Zagorja kao njegov važan faktor. Pisana riječ ulijevala je snagu ljudima i u najtežim trenucima. Bila je to riječ Partije. Narod je volio Partiju pa je volio i Tehniku. Mnogi su preko Tehnike zavoljeli Partiju.

VLADO STOPAR

¹ U travnju je štampano: letak »Narodima Hrvatskog Zagorja« 3000 kom., Prvomajski proglas CK KPJ 640 kom., Glas Hrvatskog Zagorja br. 4 1600 kom., Radio-vijesti 7, 8 i 9 svake po 2000 kom., letak »Svim pristašama HSS« u 3000 kom.; u svibnju je štampano: Radio-vijesti br. 10, 11 i 12 po 2000 kom., Saopćenje X. korpusa 6000 kom., Upozorenje o bijeloj gardi 2000 kom. i Maček i njegova klika 2000 komada.

PO STARIM STAZAMA

Presenetila nas je dobra organizacija ljudske oblasti. Vse od Save do Sutle so nas razmeščali po hižah ljudskih odbori, ki so tudi odlečili, koliko borci mora prehraniti vsak kmet. Gostoljubni »seljaci« pa so se kar takmovali, kdo nas bo bolje postregel.

Franc Sterle: *Med proletarci*

Bilo je to 11. rujna 1954., kada smo pošli s patrolom 14. divizije jednim dijelom puta po Hrvatskom Zagorju, kojim je 14. divizija prolazila prije deset godina za Štajersku, da podigne ustanak u svojoj domovini, pošto se hrabro borila protiv zajedničkog neprijatelja s ove strane Sutle. Pošli smo s njima iz Pregrade, preko Desinića, Sela Zagorskih, Kumrovca, prešli smo s njima Sutlu, zaustavili se u Sedlarjevom i otpratili ih do sela Kozja.

Nemoguće je opisati topao prijem kojim su preživjele borce svuda dočekali, sve one srdačne riječi koje im je narod Hrvatskog Zagorja izgovorio, i koje su oni izgovorili narodu Hrvatskog Zagorja.

»U jeku najkrvavijih borbi«, rekao je drug Rudi Furlan u Desiniću, — »dobili smo zadatak od Vrhovnog štaba da se prebacimo u predio koji je Hitler već nazvao Njemačkom. Krenuli smo u štajersku od Vivodine, prebacili smo se u Hrvatsko Zagorje, i tu smo prešli Sutlu. Svuda smo se osjećali ugodno. Narod nam je govorio: »Vi se odmarajte, a mi ćemo vas čuvati i tući neprijatelja.« A i sada, deset godina kasnije, ne mogu opisati svu srdačnost kojom nas dočekuje narod na našem parti-zanskom maršu.«

Onda, prije deset godina, Slovenci su u Desiniću ostali na odmoru dva dana. Predsjednik NOO-a bio je tada Franjo Miklenić, a tajnik Ivan Ban. Komandant divizije bio je Jože Klajušik-Vasja, a komesar Stane Debovičnik-Kot¹.

Sada je komandant divizijske patrole narodni heroj pukovnik Luka Vidmar, komesar je pukovnik Ivan Dolničar, komandant Tomšičeve patrole rezervni potpukovnik Jože Lepin-Ris, komandant Šercerjeve pa-

¹ Poginuo 1944.



troje pukovnik Mićo Dušenović-Mićo, komandant Bračičeve patrole rezervni major Rudolf Bune-Rudi. Osim pukovnika Vidmara, u patroli se nalazi još jedan narodni heroj : major Jože Poldas-Silni.

Pukovnik Luka Vidmar sačuvao je dnevnik pohoda na štajersku.

»Na čitavom putu kroz Hrvatsku dočekivali su nas svuda raširenih ruku«, govorio nam je, listajući sada po svom dnevniku. »Narodnooslobodilački odbori obilno su nas hranili, davali nam vodiče, izgradili most preko Sutle, most preko kojega smo prešli mi i sve naše naoružanje, topovi, minobacači, 140 konja. Divizija je probila žicu i razminirala granicu, a mjesne terenske organizacije napravile su most. Granicu smo prešli 6. veljače 1944., a da nije zapucao ni metak.

No Nijemci su već bili obaviješteni o našem prelasku. Istoga dana oko 5 sati započele su borbe, koje su trajale neprestano sve do 27. veljače, danju i noću. Napadalo nas je 23.000 Nijemaca. Šest smo puta bili u obruču, šest smo se puta probili. Nijemci su bili naoružani do zuba, potpomagala ih je avijacija, a imali su izvrsne komunikacije u Štajerskoj, te su se mogli brzo prebacivati s mjesta na mjesto. No ipak nas nisu mogli uništiti. Iz stroja je bilo izbačeno mnogo drugova, što u borbama, što od smrzavanja, jer je te godine bila oštra zima. U Desiniću nas je bilo 1120. Poslije dvadesetodnevnih borbi u štajerskoj ostalo nas je 548 — polovica. Nijemaca je poginulo oko 1800, ne računajući one koji su stradali od smrzavanja.

Za vrijeme zakuske koju su u Desiniću priredili patroli, drugovi Slovenci podijelili su darove školskoj djeci te onim preživjelim drugovima koji su ih prije deset godina ovdje dočekali. U toj prilici rekao je komesar patrole drug Dolničar:

»Prije deset godina nije za nas toliko značila materijalna pomoć koju ste nam pružili, koliko osjećaji ljudi kroz sve krajeve Hrvatske, a naročito Zagorja. Prvi put smo tada saznali da je tu rođen drug Tito. Bio je to za nas poseban doživljaj, koji nam je u daljnjim borbama dao naročiti podsticaj. Poslije deset godina, nailazimo na isti srdačan doček.«

Drug željko Špoljar, prije deset godina član Općinskog, pa poslije KNOO uzbuđeno je primio dar, Sterleovu knjigu s posvetom. Upitao sam ga, kako je to onda bilo i kako je dočekao Slovence. Odgovorio je kratko i skromno: »Radil sam sve, kaj je bilo treba.«

Prešli smo zatim granicu i našli se u Sedlarjevu.

»Prije deset godina razbili smo granicu koja je dijelila Hrvate od Slovenaca«, rekao je drug Dolničar, zahvaljujući se na pozdravnom govoru tajnika Općinskog NO-a. »Onda tu nije bilo zastava i cvijeća kao sada. Onda su padale bombe, i mi smo se uz krvave žrtve probijali u svoju domovinu.«

»S Nijemcima se zgrabiti u koštac nije bilo šala«, rekao je zatim u svom neobičnom toplom i temperamentnom govoru 64-godišnji Josip Jurak iz Zagorskih Sela, koji je sudjelovao u podizanju mosta preko Sutle. »No vi ste bili svijesni svog zadatka.«

ĐURO PLEMENČIĆ

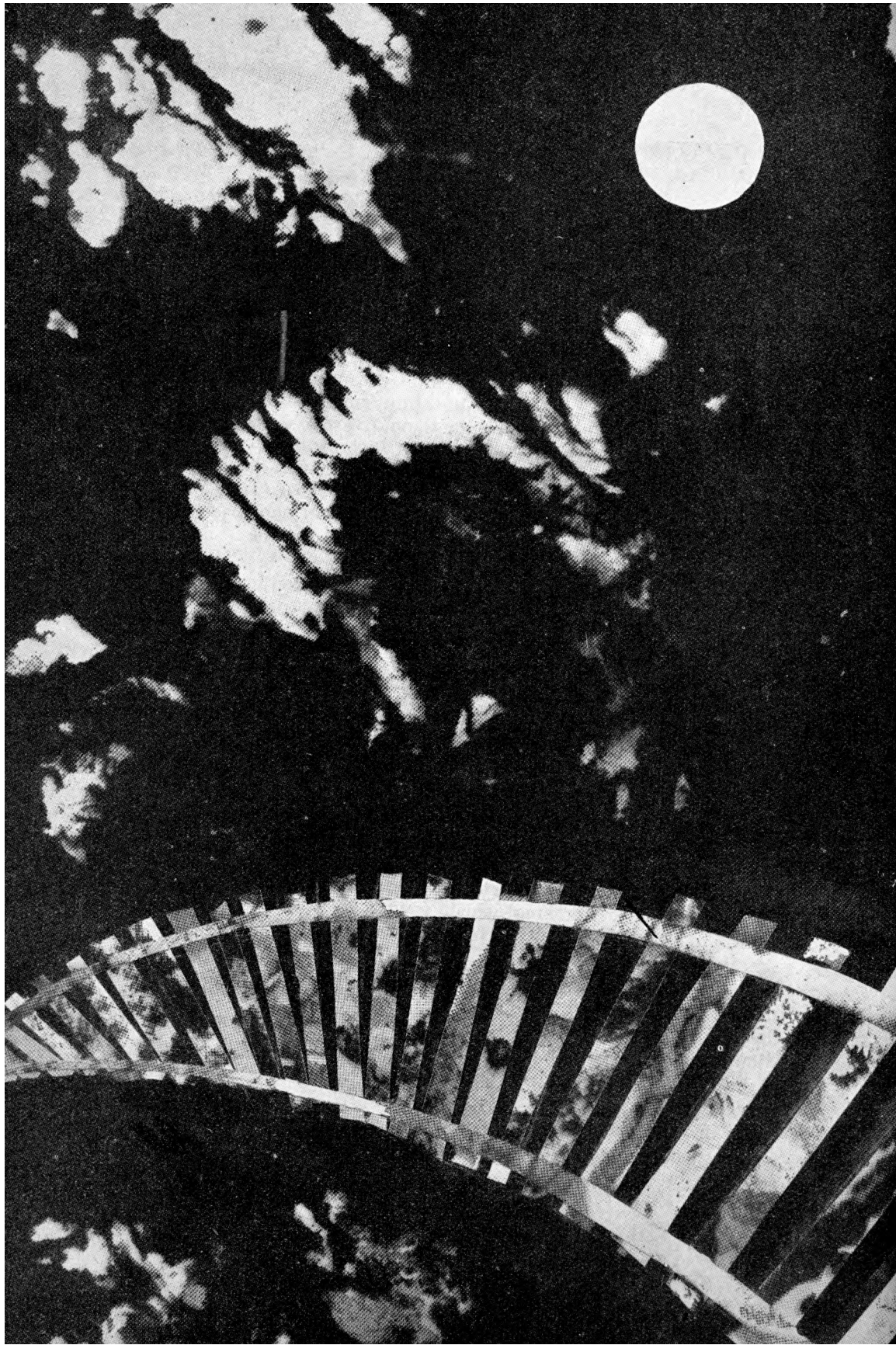
NA PRUZI

U proljeće 1943. godine, II. četa II. diverzantskog bataljona digla je u zrak prvi vlak na pruzi Zagreb—Varaždin između stanica Pušče Bistre i Luke. Otada su se pročuli diverzanti po Zagorju, a osobito uz pruge Zagreb—Varaždin i Zagreb—Zidani Most. Diverzanti su operirali u grupicama, takozvanim trojkama. Bili su strah i trepet za neprijatelja i nanosili mu toliko štete i gubitaka, da su Nijemci za osiguranje pruga doveli svoje trupe, jer ustaše nisu uspjeli suzbijati napade diverzanata. A te su pruge za neprijatelja bile itekako važne.

Potkraj godine 1943. ustaše su na pruge postavljali tako jaka osiguranja, da je bilo nemoguće, kao prije, izvoditi akcije noću. Zato su dosjetljivi diverzanti operirali usred bijela dana, prurušeni na razne načine.

— Bilo je to ujesen godine 1943. — sjeća se Mirko šimunjak — na pruzi između Luke i Pušče Bistre. Josip Starešina, zvan Jovica, i ja prurušili smo se u seljake i iz susjedstva posudili krave. Uz prugu, koju su čuvali ustaše, vodili smo krave na pašu. Nekoliko ustaških stražara došlo je k nama; zatražili su šibice. Jovica im je zapalio cigarete,, i oni su sjeli pod most, odmarali se, pomalo pili i razgovarali, ne obraćajući na nas nikakvu pažnju. U to je naišao mješoviti transport sa pet do šest vagona gestapovaca, koji su se vraćali iz neke akcije protiv partizana u okolici Varaždina. Mi smo na brzinu podmetnuli magnetsku minu, koja je eksplodirala, i pobjegli. Gestapovci koji su se izvukli iz vlaka, presjekli su nam put, iako nisu znali tko je izvršio akciju. Naišli su na nas, i misleći da smo ustaški agenti, poslušali su nas kad smo ih uputili da krenu nadesno u potjeru za tobožnjim napadačima. Tako smo s uspjehom izvršili akciju.

Rijetko se događalo da su neprijatelji uspjeli uhvatiti kojeg diverzanta. No ako se to i dogodilo, njegovi su ga drugovi osvetili. Tako je izdajom uhvaćen jedan diverzant koji se pripremao za napad na oklopljeni vlak u Brdovcu. Prije nego što je uhvaćen, pucao je i ranio nekoliko ustaša, ali se nije uspio obraniti. Ustaše su ga objesili na stup kraj pruge, na njega stavili tablu i napravili veliko slavlje. Diverzanti su odlučili da osvete svoga druga na istom mjestu gdje je bio obješen. I zaista, uskoro se za to pružila prilika, pa su diverzanti digli u zrak



vojnički transport Nijemaca, u kome su se nalazila dva generala i nekoliko viših oficira. Nijemci su išli na odmor s afričkog fronta.

Pavelić je često zalazio u Nove Dvore, pa su diverzanti vršili akcije između Pušče Bistre i Zaprešića. Tu je jednom prilikom uhvaćen Juraj Krčelić, kojeg su ustaše također objesili. Diverzanti su saznali da je njihovog druga izdao jedan ustaški agent, nadzornik pruge, pa su mu pripremili specijalan božićni dar. U Zagrebu su nabavili lijepu novu putnu torbu, koju su stavili na prugu, a ispod nje se nalazila mina. Bilo je to uoči božića. Nadzornik se polakomio za darom — i ostao mrtav.

Diverzanti su imali nekoliko centara u Zagorju i okolici Zagreba, gdje su se najviše kretali. Ustaše su ih poslije svake akcije tražili po šumama, dok su se oni nalazili u selima, i to najčešće u Pljuski, Jakovlju i Donjoj Bistri.

Zimi 1944. na 1945. bio je jedan vod diverzanata s nekim rukovodionicima bataljona u Jakovlju. Neki seljak ih je izdao, pa su došli ustaše, pripadnici Francetićeve crne legije, da ih opkole. Kako je bilo hladno, stražar je bio dobro zamotan, te nije čuo ustaše kad su se prebacivali. Drago Kapusta, zamjenik komandanta diverzantskog bataljona, slučajno je pred zoru izišao iz kuće i našao na vratima ustaškog puškomitraljesca. Nije htio pokazati da je prepoznao ustašu, nego mu je naredio da ode malo dalje, praveći se kao da misli da je njegov vojnik. Kad se vratio u sobu, Kapusta je alarmirao ostale drugove, i oni su brzo rastjerali ustaše ispred kuće i »zabili« ih u jamu. Pomalo su se sakupili i drugovi iz ostalih kuća, no ustaše su ih već opkolili sa tri obruča. Diverzanti su uspješno i bez žrtava probili sva tri obruča. Ustaše su u toj borbi izgubili sedam svojih vojnika.

Na čelu kolone koja se probijala, nalazio se intendant bataljona, kojeg su u šali zvali »strašljivi«, jer je uvijek uveličavao opasnost. U ovoj je borbi pokazao da mu taj nadimak ne odgovara, pa se o njegovom podvigu još dugo pričalo.

Evo što o tome priča drug Simun jak :

— Kad smo došli do trećeg obruča, mislili smo da treba prihvatiti borbu. Ustaše su čuli da se netko približava i upitali, tko je. Na to je intendant bataljona zaviknuo: »Bjež', bogati, gore ima partizana kao mrava !« Ustaše su ga poslušali i — pobjegli. Diverzanti su im čak zapalili jedan kamion.

Razbješnjeli ustaše osvetili su se na nevinom stanovništvu i objesili šest seljaka iz okolice i zapalili pet kuća. Bilo je to prvi put da su ustaše palili kuće u neposrednoj okolici Zagreba.

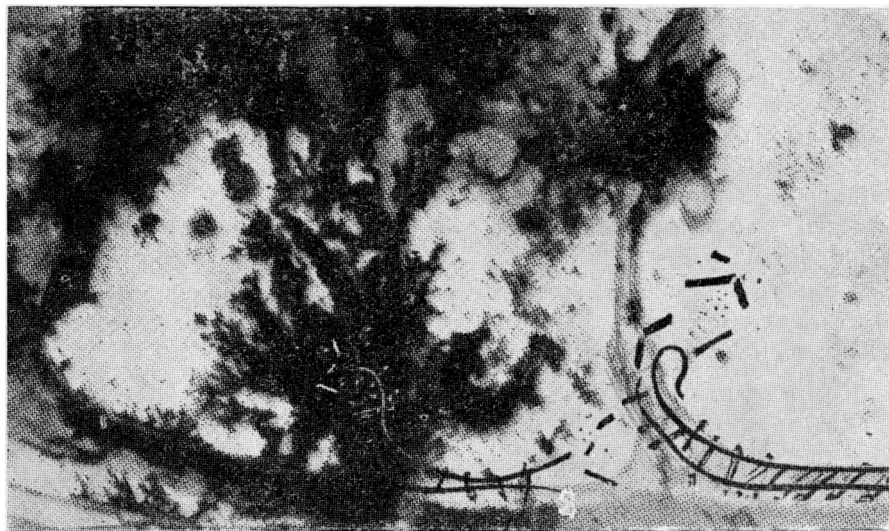
Od jeseni 1944. do kraja rata djelovala je na području Zagorja jedna četa diverzanata. Komandir joj je bio Vlado Đuretak. U toj četi nalazio se i Zvonko Vojnović. Naoružani su bili samo lakim oružjem, jer su nosili dragocjen teret — eksploziv. Svakih 14 dana išli su u Moslavinu, na oslobođeni teritorij, po »robu«.

— Naše su akcije — pripovijeda Zvonko Vojnović — bile različite. Ujesen 1944. razrušili smo velik dio pruge između Luke i Pušće. Kad smo odlazili u Moslavinu, ostavljali smo u Zagorju nekoliko diverzanata. Tako neprijatelj nije znao gdje se nalazimo. Vraćali smo se tako jedne noći iz Moslavine, približismo se pruzi, kad ondje stoji osamljena lokomotiva. Malo neobičan prizor. Komandir pošalje izvidnicu. Brzo smo ustanovili da su lokomotivu oštetili naši diverzanti, koji su ostali. Mi smo je uništili do kraja.

Jednog smo dana saznali da su Nijemci napustili Pušću Bistru. Odlučismo uništiti stanicu. Pokucamo na prozor šefa stanice. On otvori. Drhtao je kao šiba na vodi. Mi smo zatim temeljito uništavali sve uređaje, a zatim nazvali Zagreb i javili: »Stanica Pušća Bistra temeljito je uređena.«

Katkada smo se šalili. Te su šale, doduše, odgovarale ozbiljnom ratnom vremenu, četa je imala veliku željezničarsku torbu. Ne sjećam se više kako smo do nje došli. Dugo smo je nosili sa sobom. Jednoga dana odlučimo da s njom podvalimo ustašama. Napunili smo je kamenjem, a između svega postavili dinamit s nagaznom šalicom. Postavili smo torbu nasred pruge, i kad je ustaška patrola naišla i počela pretraživati po njoj, došlo je do eksplozije. Bilo je teških gubitaka. Narod je pričao da i željezničarske torbe već ubijaju Švabe i ustaše.

V. S.



DRVENI TOP

Jednom smo odlučili — priča Mato Brezovečki — da likvidiramo krvavo uporište ustaša u Donjem Orešju. Oni su se utvrdili u školskoj zgradi. Jedne noći opkolili smo uporište jačim snagama. A imali smo i top. Moja četa¹ dobila je zadatak da uz pomoć topa likvidira uporište. Potiho se šuljajući došli smo ispod samih zidina škole. Kad smo htjeli uhvatiti stražara, otvorili su paljbu na nas i nastala je borba. Bili smo takes blizu, da nas nisu mogli gadati, već su meci fjukali iznad nas.

Ja sam pozivao ustaše na predaju. To sam obično uvijek činio. Nakon jednog sata pozivanja za predaju rekao sam im da ćemo ih tući topom, a oni su odgovarali: »Tuci, Jovane, iz drvenog topa! Hoćete čizama?«

Nišaniti se moglo tek kada je svanulo, jer naš top nije imao nikakvih instrumenata, nego bi se izvadio zatvarač i nišaniło se preko cijevi. Prva granata je udarila pokraj samog uzidanog prozora, odakle su tukli po nama.

— Drveni top je počeo, a šta sada? Ako se ne predate, dobit ćemo čizme, a i vaše glave! — govorio sam pozivajući ponovo ustaše na predaju. Naš top je opalio po drugi put i granata je ušla kroz uzidani prozor. Nastao je jauk i hroptanje. A ja sam i dalje pitao: »što je s predajom?« Unutra je nastalo komešanje.

Top je udario i treći put. Ustaše su počeli izlaziti. Tada sam obavijestio drugove da ne treba više tući. Kada sam ušao u hodnik, opazio sam strašan učinak našeg »drvenog« topa. Bilo je mnoštvo mrtvih i ranjenih.

Poslije likvidacije ovog ustaškog uporišta, na nas nitko više nije napadao u ovom kraju.

V. S.

¹ četa Zagrebačkog odi eda

ZAGORSKA RADIO STANICA

ICiša je padala dan i noć. Dosadna kiša na prijelazu između 1 jela i jeseni godine 1944. Manja kolona probijala se u Zagorje. U koloni se nalazila i jedna drugarica s radio-stanicom, dragocjena veza Zagorja s ostalim područjima, u vrijeme kada su prijelazi preko cesta i pruga bili sve teži. Kolona se teško probijala u Zagorje, a u koloni Ivanka Nabergoj. Išla je na novu dužnost.

Ivanka je doživjela tragediju mnogih slovenskih obitelji. Pokupili su ih Nijemci, digli s rodne grude i naselili na Kalnik, odakle su, opet, ustaše otjerali srpske obitelji. Selo u kojem su živjeli, bilo je pusto. Ostali su goli zidovi.

Dvadeset i osmog studenog 1942. Ivanka odlazi u partizane. Bila je prvo u Kalničkom odredu, a zatim u slavonskim jedinicama.

U proljeće 1943. doživjela je najteže trenutke. Njemačka ofenziva, a bolničarka Ivanka imala je tifus. Tijelo gori od pjegavca, a Nijemci nadiru prema bolnici. S obližnjeg brežuljka, kuda ju je odvušla jedna drugarica, tifusarka Ivanka je gledala kako Nijemci i ustaše kolju najteže ranjenike koje je bolničarka Ivanka s toliko ljubavi njegovala.

Prošla je ofenziva, i zdravlje se pomalo vraćalo. Ivanka je završila radio-telegrafski kurs i poslije raznih dužnosti našla se u jesen 1944. u Zagorju.

I baš preko te radio-stanice, nedugo poslije Ivankina dolaska, dolazi depeša Oblasnog komiteta: povlačenje kadrova i ugroženih obitelji iz Zagorja.

Na terenu je ostalo nekoliko članova Okružnog komiteta i neki članovi kotarskih komiteta. A kolone Nijemaca danonoćno su prolazile.

Veza Zagorja s Oblasnim komitetom bila je radio-stanica. Dva do tri put na dan Ivanka je primala i davala izvještaje, često u predahu dugog pješačenja.

U tim teškim mjesecima radio-stanica se nalazila kod Bukvića u Macelju i Hrsovom brijegu. Narod je budno pazio da je neprijatelj ne uhvati.

Radio-stanica je sudjelovala i neposredno u završnim operacijama. Javila je o kretanju veće neprijateljske kolone. I ubrzo poslije toga pojavili su se na nebu partizanski avioni, a bombe, dozvane kroz eter, padale su po njemačkim tenkovima.

V. S.

IVANEČKA ČETA

Bilo je to zimi 1943. U kotar Ivanec vratili su se s Kalnika članovi Kotarskog komiteta (koji je do proljeća 1944. bio pod Okružnim komitetom u Varaždinu) Josip Bregović, Ivan Ferek-Srećko, Mirko Posinovec-Žuti i Juraj Jelenko.

U OK KPH Varaždin, sjedište kojega je tada bilo na Kalniku, zaključeno je da se osnuje Ivanečka četa. U tom su kotaru, osim Lepoglave — simbola terora i smrti, bile još tri jake neprijateljske baze. Zbog ustaške pljačke i terora narod je bio zastrašen, ali i ogorčen. Raspoloženje je prema tome bilo povoljno, trebalo je narod mobilizirati za otvorenu borbu protiv neprijatelja. Ali upravo zbog pljačke i paleža ljudi se nisu usuđivali otići daleko od svog kraja. To je bio razlog da je Okružni komitet odlučio da se osnuje Ivanečka četa.

Kad su se drugovi iz Kotarskog komiteta u Ivancu vratili s partijskog tečaja, održan je sastanak Kotarskog komiteta da se razradi plan. Odlučeno je da komandant te čete bude Mirko Posinovec-Žuti, a komesar Đuro Grabrovec.

Razdijelili su se i pošli po selima k onim simpatizerima za koje su znali da već dugo surađuju, da su čvrsti i odani. Objasnili su im potrebu osnivanja Ivanečke čete i odmah zajedno polazili dalje. Bilo je dogovoreno da baza bude na Ravnoj Gori iznad Trakošćana, a sjedište štaba u planinarskom domu.

Nije prošlo ni deset dana, a na Ravnoj Gori sastala se nova četa od 55 partizana. Odmah su odlučili da pođu u akciju. Načinjen je plan : napast će žandarmerijsku stanicu u Vinici. To je bilo desetak dobro naoružanih žandara u zidanoj zgradi, odakle su mogli dati jak otpor.

Iduću noć su pošli. Tiho, oprezno, prišuljali su se zgradi i opkolili je. Ležali su i čekali znak za napad.

Na dani znak svi su zapucali. Iz zgrade se nitko nije javljao, nitko nije pucao. Netko je obavijestio žandare da se sprema napad, pa su ostavili večeru i pobjegli. Partizani su u selu mobilizirali kola i natovarili prvi bogati plijen. Malo začuđeni, s osjećajem da akcija nije dobro uspjela, jer nije bilo otpora, vratili su se u bazu do planinarskog doma na Ravnoj Gori.





Ivanečka četa nastavila je s borbenim akcijama. Ustaše su brzo saznali za četu i sve poduzimali da je unište. Ali je i narod saznao za svoju hrabru četu. Sve se više javljalo novih boraca, četa je rasla. Ali je jedinica, na terenu na kojem je bilo nekoliko jakih neprijateljskih uporišta, teško samostalno mogla da se bori. Zaključeno je stoga da se priključi Zagorskom odredu. Ivanečki partizani, sada prekaljeni borci, bili su i sami toga svijesni. Nisu više mislili da moraju biti neprestano samo u svom kraju, pa su rado pristali, ponosni na svoju četu i svoj Zagorski odred, da nastave sve veće i jače akcije, sve više pobjeda.

S. O.

USTAŠKA PARADA

Kad je 13. srpnja 1943. Moslavačka brigada oslobodila Lepoglavu, u Ivanec je stigao »Poglavnikov tjelesni sdrug« — PTS — sa zloglasnim bojnikom Gavezom na čelu. Odmah su počele noću premetačine i hapšenja.

Mi rudari smo znali — pripovijeda Ćiril Geček — da će doći odmah i na nas red. Gavez je saznao da smo prije rata većinom bili članovi URSS-a, da smo organizirali nekoliko štrajkova i veliki protestni miting, a možda je saznao i to, da u rudniku postoji i organizacija KP.

Organizacija je zaista postojala.

Imali smo vezu sa štabom Zagorskog odreda, koji je prilično često bio na Trakošćanu, te s Kotarskim komitetom. U partizane nismo još mogli ići, trebalo je ovdje obavljati zadatke. Tako smo ostali kod svojih kuća i čekali što će se dogoditi.

Jednog dana mjeseca kolovoza dobio sam zadatak da prenesem šapirograf u Mjesni komitet. Iako je bilo ograničeno vrijeme kretanja, oko 1 sat po ponoći oprezno sam izašao iz kuće i pošao, žurio sam cestom, i kad sam bio oko dva kilometra udaljen od Ivanca, učinilo mi se da čujem korake. Skočio sam sa ceste u potok i bacio šapirograf, a onda kod mosta skočio natrag na cestu. Našao sam se upravo pred ustašama.

— Stoj! — povikali su i uperili u mene puške.

Uvidio sam da bi svaki pokušaj bijega bio nemoguć. Uхватili su me i otjerali u Ivanec u zgradu kotarskog suda.

Bio sam srdit sam na sebe što sam tako glupo sam naletio ustašama u ruke.

Kad su me ugurali u zatvor, silno sam se začudio. Tu sam našao drugove rudare Đuru Kuštera i Josipa Sankovića, koje su te noći uhapsili.

— I po tebe su išli — pripovijedali su mi — ali te nisu našli doma, pa su se strašno ljutili. Nama je bilo drago da si im bar ti pobjegao, a eto, ipak su te uхватili.

Kako me putem ustaše nisu pitali ni kako se zovem ni što sam, znao sam da još ne znaju da su me uhapsili. No znao sam i to, da će me odmah prepoznati, čim me predvedu na saslušanje.

Gavez je o nama rudarima imao dovoljno podataka. Znali smo da ne ćemo izbjeći smrti, znali smo da će mučenjima pokušati da od nas dobije podatke o političkim radnicima i partizanima. Situacija je bila jasna — i bezizgledna.

Oko 8 sati ujutro došao je jedan ustaša i odveo nas na saslušanje. Vodio nas je jednog po jednog. Kad su mene doveli pred ustaškog vodnika, ovaj me dočekao s usklikom:

— Gle, pa i Geček je ovdje!

A onda je mirno postavljao pitanja. Ja sam, kao i drugovi prije mene, šutio ili govorio da ništa ne znam.

Vodnik se zadovoljno zavalio u stolicu i rekao :

— No dobro, dobro, dečki. Ne priznajete. Ne ću se ja s vama gnjaviti. Popodne ćete već sve priznati.

Popodne će, dakle, početi mučenje.

Vratili su nas u ćeliju. Prošlo je tako neko vrijeme, možda nekoliko sati, kad je ustaša ponovo došao po nas i odveo nas u malo dvorište zatvora, ograđeno zidom, oko dva metra visokim. Šetali smo tako i čuli s ulice neku buku. Sjetili smo se da je za taj dan bila određena neka ustaška parada. Izvana je dopirao žamor, a tvrdi se bat vojničkih koraka približavao. Ustaša koji nas je čuvao, brzo se okrenuo i istrčao iz dvorišta, da bi i on na ulici gledao paradu.

Isti čas, bez ijedne riječi, svaki od nas skočio je na jedan zid i prebacio se preko njega.

Kad sam se na drugoj strani našao na zemlji, naglo sam se digao — i s užasom primijetio da se nalazim u vrtu pred zgradom. Stao sam kao okamenjen. Pred vrtom je stajao špalir ustaša, a iza njih građani i seljaci, koji su morali prisustvovati paradi.

Što da radim? Zgrčilo se nešto u meni. Ako preskočim plot od vrta i počnem trčati, odmah će na mene zapucati ili će me uhvatiti živa.

Sabrao sam se i odlučio da pokušam gotovo nemoguće. Polako sam prošao vrt, izišao na ulicu, progurao se kroz špahr ustaša, prešao preko ceste gotovo ispred samog odreda vojske koji je marširao paradnim korakom, prošao kroz špalir ustaša s druge strane ceste i polako se uputio dalje. S osjećajem da mi je u leđima neka bolna točka u koju će se ovaj čas zabiti tane, koračao sam sve brže, dok je za mnom odjekivala tutnjava vojničkog koraka.

Činilo mi se da sate i sate hodam kroz špalir ustaša, i da treba još nekoliko sati da zakrenem za ugao ceste. Napokon sam zakrenuo i potrčao.

U isto je vrijeme Sanković pretrčao na drugi kraj u polje, a Kušter poljem prema željezničkoj stanici.

Trčali smo, trčali smo tako, kako se samo trči iz smrti u život.

SLAVA OGRIZOVIĆ

BIJEG

(Doživljaj Josipa Bregovića)

Dobili smo direktivu da uz jedinice koje će se prebaciti u Moslavinu, pošaljemo i većinu simpatizera i pozadinskih radnika. Obilazio sam teren od sela do sela, održavao sastanke i organizirao prebacivanje u Moslavinu — pripovijeda Josip Bregović.

Došao sam tako u selo Kanižu i do kasno u noć držao sastanak. Bio sam strašno umoran, već osam dana nisam gotovo oka stisnuo. Kad sam sastanak završio, umoran sam se digao da pođem dalje. Nato mi reče Josip Geček:

— Ostani kod mene spavati. Tako si premoren, da se moraš dobro odmoriti. Kod mene je sigurno, ne trebaš se bojati. Još te toliko posla čeka, a ovako dalje ne možeš.

Razmišljao sam časak, a onda odlučio da ostanem.

Prošla je ponoć kad smo legli. Onako umoran, s nekim osobitim zadovoljstvom sam se svukao i legao u krevet. Već je bilo prošlo nekoliko mjeseci da se nisam svlačio i spavao u krevetu. Stavio sam šmajser u kut, i mirno zaspao.

— Što je to? — trgnuo sam se iz sna.

Ustaše ... sinulo mi je, i mozak se odmah razbistrio.

Desetak ruku držalo me, vuklo, davilo. Uhvaćen sam u snu. Pokušao sam se braniti, dohvatiti pištolj ili šmajser, no već sam bio vezan.

Ustaše su likovali. Vezanog žicom i užetom tukli su me gdje je tko stigao, a onda me golog izvukli napolje. Oko mene se sakupilo mnoštvo ustaša. Moglo je biti oko pola pet ujutro, kad su me onako golog, po smrznutoj zemlji, vukli prema rudniku Ivanec.

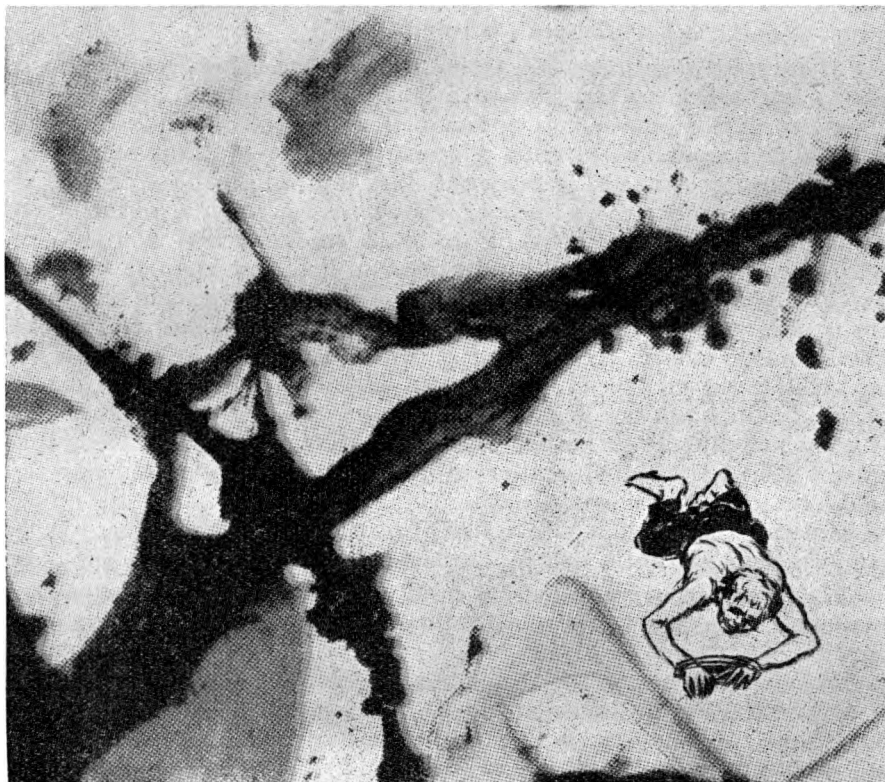
Iz njihovog razgovora saznao sam da je u selu Kaniži bila žena ustaškog tabornika Stjepana Videca, kojega smo bili likvidirali. Ona je u Ivancu bila moja prva susjeda, poznala me je. Odmah je otišla u Ivanec i javila ustašama da sam u Kaniži, da ću ondje prenoćiti. Ustaše su pošli da me uhvate — pošla je cijela satnija! I sad me golog, vezanog, vodila u rudnik, tri kilometra od Kaniže.

Kad su me doveli u rudnik, dali su mi neke poderane hlače da ne budem posve gol — ne, dakako, radi mene, nego radi svijeta. U rudniku su me zatvorili u neku prostoriju u kojoj se već nalazilo više zatvorenika

— naših simpatizera, vojnih bjegunaca i t. d. Tu sam ostao do 8 sati ujutro, kad su ustaše došli po mene. Još sam uvijek bio vezan, no oni

su me još povrh toga vezali željeznim lancem, a onda užetom, koje je imalo dva kraja, da me za to uže drže. Pošli smo. Naprijed je išao jedan ustaša kao vođa, dvojica su išla preda mnom, a dvojica iza mene, s bajonetama na puškama.

Stigli smo tako u Ivanec. Odmah su me doveli pred komandanta ustaške bojne, zloglasnog krvnika Gaveza. Gledao me s uživanjem i porugom. Znao je tko sam i što na terenu radim. Počeo me ispitivati. Ispitivanje je bilo popraćeno batinama. Pitao je o jačini naših jedi-



nica, o naoružanju, akcijama, planovima i t. d. šutio sam. Tukli su me, naizmjenice, debelim štapovima, šutio sam. Gavez je bjesnio. Pitao je za vojne jedinice; rekao sam da su ogromne, pedeset puta jače nego što su zaista bile.

— Kakvo vam je naoružanje? — pitao je Gavez. — Imate li minobacača?

— Naravno, imamo — govorio sam. — Tu, u kotaru, imamo ih petnaest. — Znao sam da me čeka smrt. Najstrašnija smrt — mučenje do smrti ...

Nekoliko sam puta pao u nesvijest. Onda su me odveli u neku sobicu, u otvor za dimnjak pričvrstili motku i mene na nju objesili glavom prema dolje. Onesvijestio sam se. Opet su me skidali, ispitivali, tukli gdje je tko stigao, i opet vješali na motku ...

Oko dva sata popodne stigao je iz Varaždina ustaški krvopija Dubić i on me je ispitivao neko vrijeme. Onda su svi otišli od mene.

Moglo je biti oko pola pet, spuštao se mrak, kad su me, onako krvavog, otečenog, poluonesvijestjenog i vezanog, strpali u auto da me prebace u Varaždin. Ondje će nastaviti ispitivanje. Moraju iz mene izvući podatke o partizanima i o Partiji ...

U autu su, osim mene, bili Dubić i još trojica ustaša. Vozili smo se prema Varaždinu, no kad smo došli do brda Strašnjevca, auto je stao. Ustaše su izišli i pokušali ga popraviti. Bavili su se oko auta oko pola sata, no čini se da im je pukao diferencijal. Motor je radio, ali auto se nije micao s mjesta. Već je bio mrak, bilo je blizu 6 sati uveče, kad su odlučili da pođemo dalje pješice. Izvukli su me iz auta, okružili me, pa smo pošli. Bilo je hladno, bio je to 22. studenog 1944. Išli smo cestom, tijelo me boljelo, u glavi mi zujalo, no ipak sam znao da bih sada na cesti mogao pokušati bijeg. Išli smo nizbrdicom prema ciglani u Cerju. Bilo mi je jasno da im neću umaći, ali će zapucati, pa ću tako izmaći mnogo užasnijoj smrti pod mukama. Naglo sam se istrkao i počeo trčati. S vikom i psovkama zapucali su i potrčali za mnom. Uхватili su me. Tukli su me tko je gdje stigao. Preko otekloga krvavog lica opet je tekla krv, lijepila se po licu i očima, zaklanjala mi pogled. Išli smo dalje i došli tek oko 100 metara od mosta, kad iznenada začujemo nekoliko hitaca, pa rafal iz šmajsera i neki fićuk. — Tko fićuka? — Tko je? — zaplašeno su pitali ustaše i stali. Uхватio ih je strah. Noć, magla, sami na cesti. Varaždin daleko ... pucnjava.

Naglo sam se istrkao i potrčao na livadu. Ustaše su pucali za mnom. Posljednjom snagom trčao sam livadom. Oko mene su šišтали meci, pao sam ...

Polako sam se budio. Bol u cijelom tijelu, a naročito u glavi, bila je nesnosna. Pokušao sam otvoriti oči, bez uspjeha. Digao sam ruke da protrljam oči. Na njima je bila zalijepljena zgrušana krv. Očistio sam oči, polako ih otvorio, nadigao se i ogledao. Vidio sam, iako je bila noć, da ležim na livadi. Svega sam se sjetio. Osjetio sam da me nitko ne drži i ne tuče. Bio sam spašen.

Umorno sam se digao i pošao. Znao sam da na toj cesti prolaze i naši kuriri, da ovdje mogu naići na vezu s Kalnikom. Došao sam u kuću udovice Reze Radelić, koja je s nama surađivala. Ona mi je pružila prvu pomoć. Tek tada sam opazio da na rukama još uvijek imam užu, i vidio da su i užu i žica kojom sam imao vezane ruke, razderani od metaka.

Ostao sam neko vrijeme u Voći kod drugarice Reze, a onda su me drugovi otpremili u Moslavinu u bolnicu.

MOST U KULEVČICI

Bio sam rudar u Ivanečkom rudniku — pripovijeda Đuro Kušter — i kao stari »ursovac« aktivno sam surađivao s NOP-om odmah kako je rat počeo. Preko veze smo dobivali u rudnik letke i štampu, čitali smo, diskutirali i davali dalje. Leci bi osvanuli na plotovima, na stupovima, na kućama, pa i na zgradi kotarskog suda i žandarmerijske stanice. Vršili smo sabotaže u rudniku. Ujesen godine 1941. pokušali smo dignuti u zrak most.

Prolazili su tako mjeseci. Onda su počela hapšenja, strijeljanja i vješanja. I ja sam bio ugrožen, pa sam napustio rudnik i vratio se u rodno mjesto Mačkovec, kojega smo zvali »Mala Moskva«.

Živio sam polulegalno. Imao sam vezu sa štabom Zagorskog odreda. Stanovao sam kod kuće, a kad bih preko veze saznao da će doći ustaše, skrivao sam se po sjenicima i štagljima, bez straha da će me netko izdati.

Jedno večer, bilo je to u studenom godine 1943., došao je oko 9 sati komandir Ilić s jednom desetinom boraca.

— Pođi s nama — rekao je. — Imamo zadatak da dignemo u zrak most kod Kulevčice. Ponijeli smo dvije kutije dinamita što smo ih dobili od rudara. U svakoj dvadeset i pet komada dinamita od dvadeset deka. Treba da nam pomogneš, jer ti, kao stari rudar, znaš rukovati dinamitom.

Začas sam se spremio, i odmah smo pošli. Išli smo livadama, koje su bile pod vodom, izbjegavajući ceste i putove, da nas nitko ne bi primijetio. Padala je sitna kišica. Noć je bila tamna, no teren nam je bio poznat, pa smo brzo napredovali.

Most kod Kulevčice vodio je preko Bednje. Preko njega je vodila glavna državna cesta. Tim su putem dolazili kamioni s vojskom i tenkovi. Most je od mog sela bio udaljen oko četiri kilometra, a tek nešto više bio je udaljen od Lepoglave, gdje su bili ustaški bunker. Morali smo stoga oprezno ići, da stignemo neopaženi, i raditi brzo.

Iako smo išli zaobilaznim putem, stigli smo do mosta za jedan sat. U blizini su neke kućice, no sve je bilo tiho, nitko nas nije primijetio. Uzeo sam kutiju dinamita i s jednim borcem prešao most. Spustio sam se pod njega i na traverzu pod mostom pričvrstio dinamit. Zatim sam se vratio na drugu stranu i isto tako na traverzu pod mostom pričvrstio

drugu kutiju. Tada sam borcu koji je ostao s one strane, dao znak da upali fitilj. Upalio je i pretrčao most, a ja sam upalio fitilj s ove strane mosta.

Zagnuli smo se dekama da nas ne ozlijede komadići kamena i potrčali u zaklon iza kućica. Stajali smo stisnuti uza zid i čekali eksploziju. Bili smo uzbuđeni. Hoće li most biti potpuno porušen? Hoće li u posljednji čas slučajno netko naići i spriječiti eksploziju?

Minute su prolazile kao vječnost polako. Čekali smo gotovo bez daha, a vrijeme kao da je stalo.

Znao sam da treba čekati oko 15 minuta. Činilo mi se da je prošlo nekoliko sati, kad je konačno odjeknula eksplozija, koju je jeka s okolnih brda vraćala i pretvarala u daleku grmljavinu.

Skočili smo iz zaklona i uzbuđeno potrčali do mosta. Sagnuli smo se da vidimo koliko je most oštećen, kad nas iznenada osu mitraljeska paljba. Ustaše su pucali iz bunkera kraj Lepoglave. Iznad glava, ispred nas i oko nas fijukali su meci, a voda je od njihovih udaraca pljuskala. Brzo smo pregledali most. S obje je strane bio oštećen, ali nije bio porušen. Cesta je izgledala upotrebljiva. Drug Ilić me tiho upita:

— Kako je?

— Pješaci i kola će moći prolaziti, ali tenkovi ne — odgovorio sam.

— Dobro je. Brzo natrag! — rekao je drug Ilić.

Naglo smo se digli i potrčali. Meci su fijukali na sve strane. Trčali smo tako prilično dugo, sve dok nam se nije učinilo da fijuk metaka ostaje iza nas, da smo izbjegli opasnost. Zadihani, uznojeni, ali radosni, zastali smo časak.

Sakupili smo se u tami i ustanovili da smo svi na okupu, da čak nitko nije ni ranjen.

SLAVA OGRIZOVIĆ

»BIJELA GARDA« U BEDNJI

Iz uporišta u Lepoglavi ustaše su neprestano krstarili okolinom, upadali u Bednju, Ježovec, Vranojele i Vrbno, hapsili ljude i pljačkali. U Bednji je dotada bila samo žandarmerijska stanica. No na početku godine 1944. odlučili su ustaše da od domaćih ljudi iz Bednje i okolnih sela stvore ustašku miliciju. Sakupili su 60 ljudi i obukli ih u uniforme ustaške milicije, kojoj je sjedište bilo u Bednji. Sada su ti ustaše krstarili okolinom, terorizirali i pljačkali narod.

Obavještajni oficir X. zagrebačkog korpusa Janko Baniček, rodom iz Ježovca, došao je na područje Bednje i sakupio podatke o prilikama na terenu, o brojnom stanju i naoružanju novog ustaškog uporišta, ustaške milicije. S tim podacima otišao je u štab Zagorskog odreda, koji se tada nalazio na brdu Pljuski blizu Klanjca.

Uveče ga je komandant Zagorskog odreda pozvao u kancelariju štaba i rekao:

— Odlučili smo da napadnemo ustašku miliciju u Bednji. Ti ćeš poći s nama kao vodič, jer dobro poznaješ teren.

Pošli su noću i pred jutro stigli blizu sela Macelja. Tu su se smjestili u šumu i proveli potpuno mirno cijeli dan. Nitko ih nije smio vidjeti, da ih ne oda, jer je to bio uvjet da akcija uspije. Pala je noć, a da ih nitko nije primijetio.

Pošli su dalje prema Trakošćanu i stigli tamo oko ponoći. Tu su u šumi ostali i rasporedili se za napad. Plan je bio ovaj : jedan vod će ići glavnom cestom ravno prema Bednji i zauzeti položaj prema ulazu u zgradu ustaške milicije, drugi vod će poći lijevo od ceste šumom, selima i zaseocima i zauzeti položaj s lijeve strane zgrade, a treći će vod ići istim načinom desno od ceste šumom, da zauzme položaj kod desne strane zgrade i začelja.

Zgrada u kojoj se nalazila ustaška milicija, bila je velika prizemnica, a nalazila se malo izvan Bednje, prema Trakošćanu.

Vodovi su se razišli i pošli svaki svojim pravcem. Vrlo tiho i oprezno prolazili su zaseocima, a borci onog voda koji je išao glavnom cestom, dobili su naređenje da svi skinu cipele i hodaju bos, da se ne čuje kroz noćnu tišinu udaranje cipela o cestu.

Borci su se privukli na brežuljak na kojem je stajala zgrada ustaške milicije; oko nje je bila livada. Polako puzeći stigli su, prema planu, na pedesetak metara od zgrade. Ležeći u travi vidjeli su četiri stražara s puškomitraljezima, koji su razgovarali i ne sluteći opasnost.

Zadržavajući dah čekali su borci znak za napad — čekali su da završi limena glazba koja je pošla s vodom po glavnoj cesti.

Borcima se činilo da prolazi vječnost. Odjednom kroz tišinu zagrmi glazba, a odmah zatim sa svih strana zapucaju puške, četiri stražara, užasnuta iznenadnom muzikom i pucnjavom, potrčala su u zgradu i ostavila puškomitraljeze ispred nje.

— Juriš ! — zaorila je komanda.

Borci su se digli i s nekoliko skokova pretrčali onih pedesetak metara do zidova zgrade, gdje im neprijateljski meci nisu mogli više škoditi. Pozivali su ustaše na predaju, no iz zgrade se nije nitko javljao. Partizani su pucali i bacali kroz prozor bombe. Iz prozora su pucali ustaše. Partizani su neprestano pozivali na predaju, ali nisu dobili odgovora. Pucanje s prozora bilo je sve rjeđe. Partizani su i dalje pucali i kroz prozore bacali bombe. Trajalo je to oko tri četvrt sata, kada su ustaše pokušali skakati kroz prozore, da pobjegnu. Bilo ih je tek nekoliko, a od tih su samo dvojica ostala živa. Svi su drugi poginuli. Dvojicu su zarobili i odveli u štab odreda, da od njih dobiju podatke o stanju u Lepoglavi.

Uporište u Bednji bilo je likvidirano i nikada se više nije ponovo organiziralo. Bednja je bila slobodna. Tek od vremena do vremena upadali bi ustaše iz Lepoglave, da hapse, teroriziraju i pljačkaju, ali se u Bednji nisu zadržavali.

SLAVA OGRIZOVIĆ

MIŠKOV ZADATAK

Već se nazirala skora pobjeda saveznika, no sile fašističke osovine nisu popuštale. Čak ni kad je Italija kapitulirala. Štoviše, to je Nijemce i ustaše ponukalo da osim otvorenih borbi, iznenadnih prepada na oslobođeni teritorij, zatvaranja, ubijanja i zlostavljanja talaca, mjera »odmazde« i t. d., upotrebe i druge načine kojima bi ostvarili svoju zamisao — da unište partizansku vojsku.

Kad su vidjeli da su im sve dotadašnje mjere uzaludne, pokušali su novom metodom. U posebnim centrima »Velikog Reicha« školovali su najbolje esesovce za gerilske borbe u Jugoslaviji, u partizane su pokušavali ubacivati ljude koji su imali zadatak da u pogodnom momentu ubijaju partizanske rukovodioce ili da među borcima stvaraju nepovjerenje prema Narodnooslobodilačkoj borbi. Takvih je slučajeva bilo mnogo širom naše zemlje, pa i u Hrvatskom Zagorju.

Miško Pavliša bio je tada komandir udarne grupe Zagorskog partizanskog odreda. Devetog listopada 1943. dobio je poruku od svog komandanta Josipa Spiranca. Donio mu je u stan August Bartol Stari. Poruka je bila kratka, ali jezgrovita :

»Drugu Mišku Pavliši

Ravnice

Uхватiti živog ili donijeti glavu Dimića

Pintar«

Pavliša je odmah počeo razmišljati kako da izvede taj zadatak. Nije mu bilo poznato boravište Ljube Dimića. Znao je samo otprilike na kojem području Dimić »operira« sa svojom grupom.

Dimić je jedno vrijeme bio u četnicima, a onda su ga uhvatili ustaše. On im je sam ponudio da će za njih raditi što žele, jer »kao Srbin ne će biti sumnjiv«. Dogovorio se sa UNS-om (ustaška nadzorna služba) da se po selima prikazuje kao partizan, da pljačka stanovništvo, kako bi partizane prikazao narodnim neprijateljima. To je i učinio, ali se za tu njegovu rabotu ubrzo saznalo.

Dimiću je uspjelo da u odred dođe s preporukama iz Zagreba, pa su ispočetka svi vjerovali da je član Partije. Tako su ga terenski radnici s grupom od osam ljudi uputili preko veza u Kalnički partizanski odred.

S njima su bila i četiri Holandeza što su dva dana prije pobjegla iz njemačke jedinice u Krapinskim Toplicama. Kad su zašli u prvu šumu, Dimić je grupu zaustavio, proglasio se komandrom, imenovao komesara, intendanta i kurira. Osnovao je svoju »partizansku grupu«. Kasnije je zaustavljao i ostale koji su bili upućeni u Kalnički odred. Tako je skupio još desetak ljudi.

— Ja sam odmah nakon primitka poruke — priča Pavliša obavijestio sve veze, da mi jave ako saznaju za Dimićevo boravište. Oko podne istoga dana Bartol mi je javio da se Dimić nalazi u selu Selnu kod odbornika Kosa. U izvještaju je još stajalo i to, da je izvjestan broj ljudi iz njegove grupe naoružan. Nisam smio gubiti vrijeme, jer je Dimić mogao krenuti u neko drugo selo.

Razmišljao sam kako da uhvatimo Dimića. Dodemo li otvoreno s nalogom za hapšenje, usprotivit će se i boriti. Jer, grupa je uz njega, svi ga smatraju starim partizanom, i u tom bi slučaju sigurno bilo gubitaka na obje strane. Donijeli smo odluku da je bolje prisiliti ga na predaju na neki drugi način. Plan je skovan, i začas sam skupio grupu od desetak ljudi. Pošli smo odmah i za nekoliko sati stigli u Selno. Sve sam borce ostavio u zasjedi oko sela, a u selo sam pošao sam. Naišao sam na dvadeset Dimićevih »partizana«. Sjedili su u štaglju. Holandezi, koji su također bili među njima, nekako su zabrinuto sjedili u dvorištu. U grupi se nalazio i Dimićev »komesar«. Prišao sam im hladnokrvno, saopćio odakle dolazim, i da se nalaze pod komandom izdajnika. Nisu se iznenadili ni protivili, jer su mnogi već odavno naslućivali da s Dimićem nešto nije u redu.

On se upravo sa svojim kurirom nalazio u selu, pljačkajući bogatije seljake. Uzimao je sve što mu se svidjelo — od odjevnih predmeta do hrane. Za svaki sam slučaj upozorio straže da Dimića propuste i ne otkrivaju naše namjere. Grupa njegovih »partizana« čekala je mirno ishod događaja. Usput sam prišao Holandezima i s njima njemački razgovarao. Rekoše mi da su iznenađeni postupkom komandira. Došli su da se bore protiv Nijemaca, a eto, partizanski komandir obilazi sela i pljačka narod. Čim su došli, predložili su mu napad na bunker u blizini Krapinskih Toplica. Izložili su cijelu situaciju, a znali su parole i lozinke, pa je uspjeh napada bio gotovo siguran. Dimić je to odbio, iako je znao da se u bunkeru nalaze dva puškomitraljeza i dosta municije. Kad sam im saopćio o čemu se radi, bili su presretni, a jedan mi je od njih ponudio pomoć u slučaju da Dimić pruži otpor.

Bio sam siguran da nitko od njegove grupe ne će pružiti otpor. Seljacima nisam rekao zbog čega dolazim, i oni su s nepovjerenjem gledali u našu grupu. Jedino je odbornik Kos djelomično znao moje namjere. S njim sam bio dogovorio neke potankosti o načinu hvatanja Dimića. Taj je plan morao biti siguran, i prilikom susreta s Dimićem morao sam paziti na svaku sitnicu, jer mi rekoše da je neobično oprezan i da razgovara s pištoljem i bombom u ruci. Ali Dimić se nije pojavljivao. Već smo pomišljali da je saznao za naš dolazak i pobjegao.

Napokon smo ga dočekali. Dolazio je u pratnji svog kurira s parom cipela u ruci. Prišao sam mu, predstavio se i izjavio da bih sa još dvojicom drugova želio pristupiti njegovoj grupi.

Ja uza se nisam imao oružja, da Dimić ne bi što posumnjao, a on je, čim je sa mnom počeo razgovarati, uzeo u ruku pištolj »Astra«, gledao me mrko i ispitivao razne potankosti.

Odbornik nas je, prema dogovoru, odveo u jednu slamom pokrivenu seosku kućicu u kojoj je stanovala neka starica. U toj sam kućici malo prije ostavio uza zid svoju pušku »Manlicher«.

Dimić je na odbornika Kosa sasuo vatru psovki, prijeteći mu pištoljem da mora izvršavati sve njegove naloge. U tom zanosu za moment je spustio na stol pištolj, ali se odmah trgnuo, naglo ga zgrabio i stavio u džep. Ruku nikako nije skidao s pištolja.

U meni je toga trenu previralo: Što da radim? Da skočim na razbojnika, čvrsto mu stegnem ruke i tako ga svladam dok ne dospiju moji ljudi, koji su po planu već bili blokirali cijelu kuću. Odustao sam od te namjere, pri pomisli da bi netko od nas mogao biti ranjen ili da bismo Dimića mogli ubiti.

Navirale su mi i druge misli — da netko od mojih puca u njega kroz prozor. No za to smo imali priliku i ranije, pa zašto to sada učiniti. Ili da zgrabim pušku i prisilim ga na predaju. Ni tako nema velikog izgleda u uspjeh. Branit će se, jer stalno drži ruku na pištolju.

Što učiniti? Može nas još i otkriti pa pobjeći ili se upustiti u borbu. U toku razgovora sam zapazio da u nastupu ljutila vadi pištolj iz džepa, a ponekad ga, načas, stavlja i na stol. Odlučio sam da je najbolje čekati takvu priliku. Ali to bi možda i dugo trajalo. Zato sam razgovor navodio na »neuljudnost« i »neodgovornost« odbornika koji se usuđuje suprotstaviti se komandiru partizanskog odreda.

To ga je malo razdražilo i ponovo je počeo nervozno galamiti na odbornika, prijeteći mu pištoljem. Odbornik je sve to slušao mirno i ponekad, pokretom glave ili rukom, odobravao Dimićeve napade. Već ga je poznavao, a znao je da sam to namjerno inscenirao. Kad je završio »rafal« psovki, Dimić stavi pištolj na stol, prekriži ruke, nasloni se na stolicu i duboko odahne. Taj mi je moment kao sada pred očima i nikada ga, čini mi se, ne ću zaboraviti. Još je vikao : »Pokazat ću ja vama kako se vrši odbornička dužnost.«

Tih je nekoliko sekundi moj mozak radio brže nego ikada. Shvatio sam da je to bio najpogodniji moment za nastup. Odlučio sam se, pa makar što bilo. Znao sam da više ne smijem čekati, jer nije bilo izgleda da mi se ponovo ukaže takva prilika.

Stisnuo sam zube, brzim pokretom ruke zgrabio sam pištolj sa stola i povikao: »Ruke uvis — pucam!«

Bandit se nije smeo. Ponovo je rukom poletio prema džepu — imao je nekoliko bombi. Nije imao namjeru da se preda. Ali ja sam prihvatio za obarač pištolja i ponovo još glasnije povikao: »Pucam — ruke uvis!«

Vidio je da nema drugog izlaza i predao mi se. Vezali smo ga i odveli u štab partizanskog odreda, koji se nalazio u selu Vižovlju. Grupu partizana, zajedno s Holandezima, uputili smo tamo gdje su davno trebali biti — u Kalnički odred. Dimić je putem u nekoliko navrata zahtijevao da ga oslobodimo, jer će se on sam javiti u štab i s našim drugovima raščistiti sve sumnje o njemu. Tek o ponoći dospjeli smo u štab. Komandant Spiranec, sretan što smo bandita doveli živog, rekao je: »Baš ga takvog i trebamo, jer su nam potrebna njegova priznanja.«

Na saslušanju je sve priznao, a uz njega su nađene nove propusnice UNS-a i ostali dokumenti. »Djelovao« je na području Klanječkog kotara, oko Tuhlja, Velikog Trgovišća, Hrvatske, a djelomično i u Pregradskom kotaru. Obilazio je sela, pljačkao ljude i naređivao im da pripremaju hranu za njegovu grupu, šišao žene i djevojke i činio razna druga nedjela, u namjeri da odvoji narod od suradnje s NOP-om. Priznao nam je još i to, da je na području sjeverne Hrvatske ubačeno više takvih ljudi (koji su kasnije likvidirani).

— Na kraju još i ovo — rekao nam je Pavliša završavajući svoju priču. — S Holandezima sam se sastao g. 1944. za vrijeme šeste neprijateljske ofenzive, koja se protekla i na Kalnik. Jedan je od njih bio poginuo, a ostala su se trojica borila u jedinicama Kalničkog odreda. Zahvaljivali su mi što sam ih onom prilikom spasio. I većina ostalih partizana iz Dimićeve grupe bila je tada u jedinicama Kalničkog odreda.

LJUBO VRCIĆ

BOLNICA U MACELJU

(prema sjećanju Etele Zunac)

U veljači godine 1944. bila sam prekomandirana u II. bataljon Zagorskog odreda kao higijeničarka. Kad je zatim poginuo sanitetski referent bataljona, postavljena sam na njegovo mjesto.

Ljeti 1944. pošao je II. bataljon u Moslavinu da nabavi oružje. U kolovozu smo se vraćali s oružjem i municijom u Zagorje. Kad smo prolazili kraj Golubovca, Lobora i Jesenja, naišli smo na neprijatelja. Započela je borba. Prvi smo put bili napadnuti kod Golubovca. Borba je trajala nekoliko sati. Idući dan ponovo su nas napali ustaše i Nijemci iznad Lobora. Treći napad zbio se dan kasnije. Ta borba, kod Jesenja, trajala je od 10 sati ujutro do noći. Pet do šest stotina premorenih boraca tuklo se protiv tisuću i nekoliko stotina ustaša i Nijemaca. Razbili smo ih. U tim borbama izbacili smo iz stroja više od stotinu neprijateljskih vojnika, a mi smo imali dva mrtva i jedanaest ranjenih.

Sanitetski referent brigade drug Mimica, student medicine, pozvao me i rekao:

— Bataljon mora odmah dalje. Teški ranjenici ugrožavali bi i otežavali napredovanje. Ti ćeš ostati s ranjenicima. Drug Hodko će vas povesti i brinuti se za hranu i vezu. Ti ćeš formirati bolnicu. Svaka dva do tri dana dolazit će u bolnicu sanitetski referent Područja drug Peričić.

Trebalo je odmah poći u Maceljsku goru, jer je kraj bio pun neprijateljske vojske. Načinili smo improvizirana nosila i pošli od Jesenja uz strmo brdo. Na vrhu brda bilo je neko malo selo. Tu smo dobili sedam kola, natovarili ranjenike i noću pošli dalje. Išli smo strmom planinom kroz šumu, po bespuću, kroz klance i gudure, po vododerinama i usjeklinama. Konji su se mučili, kola su zapinjala za kamenje i granje, upadala u usjekline. Gurali smo ih, a mjestimično gotovo nosili na ramenima. Ranjenici su tiho stenjali.

Došli smo do takvih strmina da kola više nisu mogla ni uz našu pomoć dalje. Ranjenike smo smjestili na nosila, kola su se vratila. Hodali smo cijelu noć. Kad je počelo svitati, stigli smo do neke uzvišice na kojoj je bila lugarska kućica. Prostrli smo slamu po podu i smjestili ranjenike u maloj prostoriji. Pošla sam da previjem ranjenike. Osjećala sam kako se s povjerenjem prepuštaju mojim drhtavim, nesigurnim rukama, vidjela sam tople, zahvalne poglede.

— Ipak im pomažen — mislila sam, a mke su postajale sigurnije.
 Uveče smo krenuli dalje, strminama, klancima, bespućem. Na smrt umorni došli smo na neki vrh i počeli se spuštati. Spuštali smo se oko pola sata, kad nas drug Hodko zaustavi:
 — Tu smo — rekao je tiho i pokazao u brdu niski otvor.
 Bila je to zemunica iskopana u zemlji, s tako uskim i niskim otvorom, da smo jedva sagnuti mogli ući i ugurati nosila. U zemunicu smo smjestili samo sedam ranjenika. Po zemlji smo prostrli najprije naslagu smrekovih grančica, a na njih deke. Sa »stropa« je kapala voda.
 Ostala tri, nešto lakša, donekle pokretna ranjenika, smjestili smo pod šator.
 — Drugovi, morate biti potpuno mirni — šaptao je Hodko. — Ni pola kilometra od zemunice nalaze se Nijemci. Ne smijete ložiti vatru da ne primijete plamen i dim. Ja ću vam donositi hranu.
 Nosači i drug Hodko otišli su. Ostala sam sama s ranjenicima.
 Dvadesetak metara od zemunice tekao je brzi planinski potočić. Oprala sam ranjenike, napojila ih i previla. Mladom komesaru Jagiću koljeno je oteklo i pomodriilo je; imao je strašne bolove.
 — Davat ćeš mu injekcije protiv otrovanja — rekao mi je referent Peričić kad nas je obišao.
 — Injekcije? Ne znam davati injekcije — rekla sam zabrinuto. — Nikad u životu nisam davala injekcije ...
 — Ne smeta, naučit ću te — rekao je. — Moramo spriječiti otrovanje, ako je ikako moguće. Trebalo bi mu amputirati nogu, ali nemamo ni stola, ni instrumenata, nemamo nikakvih mogućnosti. Nastojat ću da mu nekako pomognemo, ali nisam siguran da će nam uspjeti.
 Pokazao mi je kako ću davati injekcije i otišao.
 — Danas će ti donijeti još jednog ranjenika — rekao je Hodko. — Ranjen je u pluća.
 Još isto veče su ga donijeli. Zvali su ga »Zeleni«. Metak mu je prošao ispod lopatice i izašao kraj ključne kosti.
 Kad je nakon dva dana došao referent, upravo se začudio. »Zelenom« je rana počela zacjeljivati. Drugi dan već se počeo uz našu pomoć pridizati.
 U zemunici smo bili tjedan dana, kad je Hodko došao po nas.
 — Uredili smo za vas bolnicu. Preselit ćemo se — rekao je.
 Drugovi koji su došli s njim, natovarili su ranjenike na nosila i ponijeli ih.
 Opet smo se penjali klancima, strminama i vododerinama Maceljske gore. Posrtali smo i padali od umora.
 Napokon smo stigli do malog zaravanka na nekoj strmini. Drugovi su povećali zaravanak tako, da su otkopali dio brda i načinili ravnu stijenu. Ta zemljana stijena činila je zid »bolnice«. Dolje je bio stavljen drveni pod desetak centimetara nad zemljom. U zemljani »zid« bile su učvršćene debele grane, a na njih položene daske. To je bio krov. Tri strane »bolnice« bile su otvorene.



Ponovo smo načinili ležaj e od crnogoričnih grančica pokrivenih de kama. I ova je bolnica bila blizu potoka.

— Nijemci su i sada posve blizu — govorio je Hodko. — Nisu udaljeni ni kilometar. Bolnica je doduše na strmom, nepristupačnom mjestu, no ipak morate biti oprezni. Vatru ne smijete ni ovdje ložiti.

— Opet ne ću imati sterilnih zavoja — mislila sam.

Mladom komesaru Jagiću je noga otekla i pocrnjela. Davala sam mu injekcije. Ipak je oteklina bivala sve jača. Imao je užasne bolove.

— Drugovi — stenjao je — odrežite mi nogu! Ne mogu više.

Jedva sam čekala da ponovo dode Peričić.

— Pokušat ćemo da ga operiramo — rekao je, pošto ga je pregledao.

Jedno veče došao je Hodko sa dva druga po Jagića.

— Odnijet ćemo ga do gostionice uz cestu — rekao je. — Organiziran je napad na bolnicu u Klenovniku. Jedan vod upast će iznenada u bolnicu i oteći instrumente, pa će Peričić amputirati nogu Jagiću.

Francek je ostao uz ranjenike, a ja sam pošla s Jagićem.

Činilo se da nema kraja strašnim nizbrdicama, sklizanju i posrtanju preko kamenja i granja. Jagić se nekoliko puta onesvijestio od boli. U 9 sati uveče, nakon nekoliko sati hoda, stigli smo na cestu u gostionicu. Iako je kraj bio poluosloboden, ipak su svaki čas mogli upasti Nijemci ili ustaše.

Jagića smo plegli na stol, koji smo oribali i pokrili čistom plahtom. Instrumente smo iskuhali u velikom loncu za jelo. Četiri druga spremila su se za operaciju. Bili su to: Peričić, Mimica i još dva studenta medicine. Imali su i rukavice i bijele liječničke halje.

Jagić je dobio narkozu. Zaspao je. Nogu su mu amputirali blizu kuka. Nije bilo mnogo krvarenja, sve su krvne sudove povezali, ranu povili i oko ponoći se spremili za povratak.

Polako smo se uspinjali strminama. Jagić se na po puta probudio.

— Gdje sam? — tiho je upitao. — Je li gotovo?

— Gotovo je! Sve je u redu! — radosno smo mu šaptali.

Tiho je uzdahnuo i smireno zaspao. Tek oko 4 sata ujutro stigli smo u »bolnicu«. Jagić je još uvijek mirno spavao.

Ranjenici su nas dočekali budni i obasuli pitanjima.

— Vod partizana neprimjetno je došao do bolnice u Klenovniku — pripovijedali smo im. — Nekoliko ih je ostalo na straži, a drugi su nenadano upali u bolnicu. Bolnica nije bila posebno čuvana, jer je usred neoslobodenog teritorija, pa nitko nije mogao očekivati napad. Liječnici su srdačno primili partizane i sami izabrali potrebne instrumente. Osim instrumenata dali su i bijele liječničke halje, gumene rukavice, zavoje i lijekove. Natovareni dragocjenim materijalom borci su se oprezno povukli i omogućili da se izvrši operacija.

Oko sedam sati počeo je Jagić sve laganije disati, dah mu je zastajao, srce nepravilno radilo. Davala sam mu injekcije za jačanje srca. Nije koristilo. Srce je radilo sve polaganije — i posve se umirilo. Umro je u snu. Odnijeli smo njegovo tijelo nizbrdo i zakopali ga. Kad smo

se vratili, ranjenici su šutjeli, a u raširenim očima vidjelo se pitanje : »I Jagić je mrtav ... Treći ...« Tišinu je prekidao samo pokoji suspregnuti dah, a onda se javio ranjenik Stiplošek:

— Je, je, počeli ste lopatama lomati! Sad sam ja na redu.

— Što to govoriš, Stiplošek! — korila sam ga. — Tebi je bolje. Više nisi u opasnosti. No u sebi sam mislila: »Ima pravo. Sad je on na redu.«

Očistila sam mu ranu, uvjeren da ga više ne ću previjati.

Prošla su tako tri dana, a Stiplošek je još bio živ. štoviše, činilo mi se kao da mu je bolje. Došao je Peričić, pa smo odlučili da ga previjemo. Kad sam skinula zavoj, zapanjila sam se: rana je zacijelila. Tek kasnije sam saznala da se takva rana ne smije previjati, nego se mora fiksirati i time spriječiti da izlazi zrak.

— Stiplošek! Rana ti je zacijelila! — kliknuli smo u isto vrijeme Peričić i ja.

Ranjenici su se nadigli. Svi su htjeli da vide ranu. Povjerenje se u hipu vratilo.

— Davat ćemo mu šećerne injekcije da što brže ojača — rekao je Peričić.

Jednoga dana dobili smo obavijest:

— Još noćas se treba evakuirati: Bolnica je otkrivena.

Prenijeli smo ranjenike na drugo mjesto. Nakon nekoliko sati napornog uspinjanja i spuštanja obroncima Maceljske gore stali smo blizu nekog potoka. Tu nas je čekala nova »bolnica«, uređena kao i ona u kojoj smo dosad boravili. Ni ovdje nismo smjeli ložiti vatru, ali smo bili blizu bunkera s lijekovima. Dobivali smo i sterilne gaze i zavoje.

Ranjenici su se oporavljali. Kad je brigada izvršila napad na Sloveniju, došlo je nekoliko novih ranjenika. Došli su i bolničarka Zora, sanitetski referent bataljona i drug Štef, koji nam je gdjekad donosio hranu. Bio je lakše ranjen u glavu.

Na početku listopada tri teža ranjenika prenijeli smo u Moslavinu, odakle su avionima prebačeni u Italiju. Neki su bili već potpuno zdravi i vratili se u jedinice.

Kad je potkraj listopada područje prešlo prema Kalniku, naši su ranjenici bili gotovo potpuno zdravi. Bolnica se rasformirala.

SLAVA OGRIZOVIĆ

TRAGOVI SU OSTALI U SRCIMA

»Kad je naš I. bataljon krenuo na put, zauzeo je bazu na Veterničkom brijegu, i ovdje je dobio podatke da se u Cerju Jesenjanskom nalazi oko 40 ustaša, i to u dvije kuće. Međutim, drugovi nisu znali da je čitav P.T.S. (Poglavnikov tjelesni sdrug) sa 15 tenkova upućen u Zagorje za osiguranje puta Paveliću, koji je bio u Lepoglavi i vraćao se preko Krapine. Tako je I. bataljon napao jednu čitavu bojnu, a ostale su bojne držale sve okolne kote. Naš I. bataljon uspio je natjerati čitavu bojnu u bijeg i raspršiti je, tako da je neprijatelj po dosad dobivenim podacima imao 40 mrtvih s jednim ustaškim pukovnikom, zapovjednikom Lepoglave iz Ivanca. Mi smo imali dva mrtva i tri teško ranjena.«

(Iz izvještaja štaba Zagorskog partizanskog odreda štabu II. operativne zone, od 5. XII. 1943.)

(jodine idu brzo. Dosta je godina, eto, već prošlo od onih dana kada je bojni poklik Partije »Popaljeno Cerje mora biti osvećeno !« naišao na odjek u srcima svih poštenih zagorskih rodoljuba. »Kaj je preveč, je preveč.«

Prvog prosinca 1943., u čast svom »poglavniku«, ustaše su spalili Cerje i poklali 34 osobe. Posljednjih dana prosinca 1944. uhapsili su 50 ljudi i odveli u Lepoglavu. Neki su se vratili, a neki nestali zauvijek.

Zagorje ima dva Cerja: Cerje Tužno kraj Varaždina i Cerje kraj Krapine. Jedno i drugo ima sličnu sudbinu. Prvo su spalili Turci, drugo ustaše.

Selo, kao i svako drugo zagorsko. Kućica tu, kućica tamo. Sirotinja. Partizane su voljeli. »To su takaj siromačeki.«

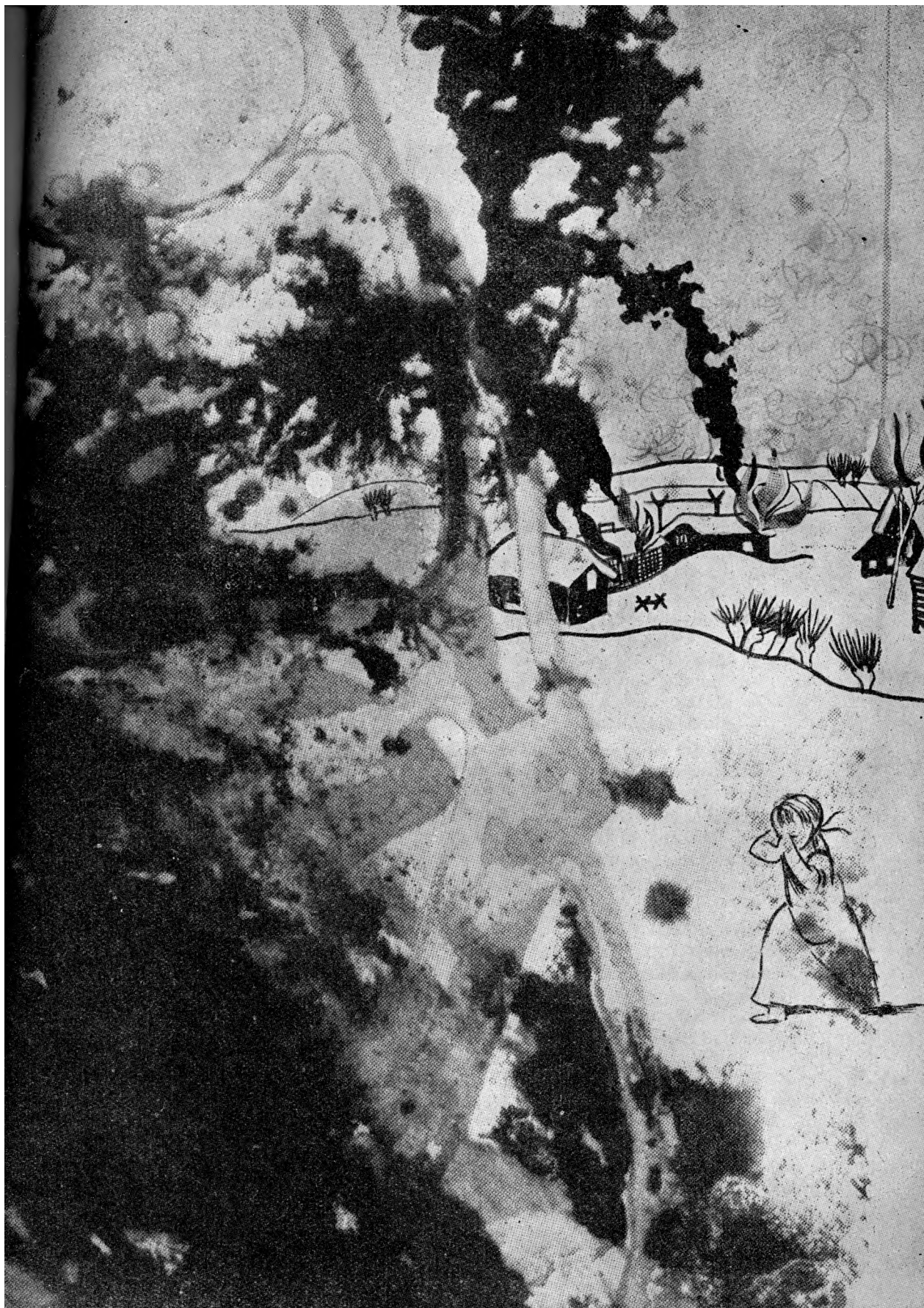
I njihovi dečki odlazili su »v šumu«. Kaj se more!

U noći su došli ustaše. Mirisalo je na zlo. Draga Sambolić pozvala je svoga brata:

— Odi, Vilči, bumo jeli, da lačni ne vumremo ...

Vilči je jeo svoju posljednju večeru.

Noć je prošla mirno. Ljudi su spavali. Mijo Grobenski je pobjegao.



Zoru su najavili rafali, što se događa? »To je proba« — kazao je Mirko Obradić svojoj ženi s uvjerenošću čovjeka koji poznaje stvari. Žena je mahala glavom.

Dobar glas daleko ide, a zao još dalje. Partizani su brzo saznali da su u Cerju ustaše. Ustaše u Cerju? To je drskost. Ne namjeravaju li u blizini osnovati garnizon? Naročito su se zabrinuli Cerjani. Bilo ih je više u partizanima.

»Naprijed, drugovi!« Prvi bataljon Zagorskog odreda sukobio se s ustaškom prethodnicom. Ustaše su slabiji. Povlače se. Komandant bataljona ubio je ustaškog pukovnika.

Ali ustaše su dobili pojačanje. Artiljerija je stigla i stupila u akciju. Jedna mina pogodila je Holandeza. On je prebjegao u partizane iz jedne njemačke formacije, šteta za Ernesta.

Pojačanja ustašama neprestano pristizu. Nije to proba, dragi Mirko Obradiću. Bije se krvava bitka. Uništeno je više od 30 ustaša, ali sto drugih ih zamjenjuje. Partizani se postepeno povlače. Nose sa sobom dva mrtva druga.

Ustaše su jurnuli u selo. S bakljama i noževima. Zgrade su planule, stoka je izbezumljeno bježala, ustaše su bacili bombu i presjekli trbuh trudne Ljube Bosek. Stjepan Hajstor vidio je toga dana smrt. Imala je na čelu »U« i zaudarala je na rakiju.

Šest mladića koračalo je putem. Šest robova i grupa ustaša. Cerje je gorjelo. Gdjegod se čuo pucanj, šest mladića išlo je u smrt. Među njima Stjepan Hajstor. Ustaše su vodili sasvim običan razgovor.

— Ohladio sam mu srce — reče jedan.

— Majku mu židovsku — doda drugi.

— Šteta za onu malu — doda treći.

Krava im presiječe put. Nije znala kuda bi.

U šumu se mladići nisu dali. Rekli su: »Ne vodi ovuda put.« Zaboravili su da svi putovi vode u smrt. Mislili su na život.

Smrt ih je pokosila iz pušaka. Pred šumom u koju nije vodio put. Stjepan Hajstor je dobio tri metka. Prvi mu je razbio palac, drugi probušio odijelo, a treći — prsa.

Ustaše su otišli. Hajstor je krvario i bježao.

Živ je i danas. Vidi se da ga je smrt dotakla kosom.

Franjo Kuško imao je oca. Oca su mu ranili ustaše. On je vikao: »Vode, vode!«, a dječak nije znao što da radi.

— Da pomognem ranjeniku — reče ustaša i izvadi nož.

Franjo je pobjegao. Sutradan su oca sahranili.

Nešto niže upali su u kuću Mije Obadića. Nije on više mlad. Kleknuo je. Suze su mu zalile brkove. Sklopio je ruke, kao da moli boga :

— Ja sam za vašu stranku — reče.

Ne, on nije bio za njihovu »stranku«. Bio je na strani naroda. Strah ga je natjerao na tu sramotnu izjavu.

Nisu ga uhapsili. Uhapsili su mu ženu. Postao je udovac. Jedni kažu da je pokopana kod Kamenite Marije, a drugi na pruzi. Tko bi to znao?

Josip Kuško bio je domobran. On se nije bojao. Držao je u ruci legitimaciju, za svaki slučaj. Skupo je platio svoju zabludu — životom.

Ustaše su se prali od naporna posla u kući Cvete Capek. Ona je nosila vodu, a iznosila krv. Krv sela Cerja.

Kada se Mijo Grobenski vratio kući, žena mu je rekla:

— Joj, pa ti si živ!

Da, on je bio živ. Sakrio se i izbjegao ustaškom nožu.

Dim je grizao oči, pa se zapravo nije moglo znati, plače li Grobenskoga žena od dima, od straha, ili možda zbog veselja što joj se muž vratio. Pucnjava se više nije čula. Grobenski pogleda svoj izgorjeli štagalj, nešto prokune i pođe putem. Bila je mrtva tišina, nigdje se nije čuo ni sušanj. Vjetar je raznosio miris paljevine. Najednom Grobenskoga nešto stisnu u srcu. Njegov susjed Franjo Tumbak, s kojim je znao popiti pokoju kupicu vina, ležao je u jarku s ogromnom ranom na vratu.

— Francek, Francek, nigdar se više nebumo spominali — reče Grobenski i nastavi put.

Išao je dalje, zlo mu je bilo, htio se i kući vratiti, ali nešto ga je vuklo naprijed. Prolazi kraj popaljenih kuća, štagljeva, svinjaca. Kraj jednog garišta leži Mirko Čižmešija, dalje — Vilim šoštarčić, Josip Kuško, Valent Božek, Mijo i Izidor Čižmešija.

Neki su ležali ovdje, neki ondje — moji susjedi ...

Na jednoj gomili ležala je poubijana čitava obitelj Bosek. Kad se Mijo približio, prenerazi ga glas iz gomile tjelesa :

— Miško, dragi, pomozmi ...

Majka Barice Bosek tražila je pomoć.

Kada o tom priča, Barica plače.

»Ujutro je nastala pucnjava, a mi u podrum. Dodoše ustaše:

— Izlazite napolje, ponesite lopate!

Poslušali smo.

— Lezi — prodere se jedan.

Mi legnemo, jedan kraj drugoga. Moja tri brata, dvije sestre, mama, stric i ja.

Zatim trr ... trrr ... strojnica.

Ja sam osjetila udarac u lopaticu. Moja mama, teško ranjena, zapita :

— Berek, kaj si živa?

— Jesam, mamo.

— Beži, sinek moj, beži, buš zgorela.

Još sam dugo ležala, krv mi je curila, plamen mi je pržio tijelo, bila sam slaba ... Berek, zaboga, beži ! Ja sam ustala, sve mi se vrtilo.

— Berek beži, beži, Berek. Ja sam se odvukla, a mama mi je gorela!«

Gorjela je Baričina mama, došao je Mijo Grobenski, odnio je kući. Za sedam dana je umrla.

Kiša je pala i oprala krv. Ali su tragovi ostali u srcima. Tko će dati muža Agati Turibak, majci četvero djece, koja se tako pati, sama od mladih dana? Zar je trebalo da Dora Bosek, 70-godišnja starica, koja se od straha još sad trese, pred kraj života doživi takvu tragediju?

Ustaše su prošli Cerjem i ostavili trag. Tužno Cerje.

Podignuto je novo Cerje. Nešto je pomogla zajednica, a nešto sami seljaci. Žrtve nisu bile uzaludne. Nema više žandara, a vlast je u rukama seljaka. Baš kao što kaže Mijo Grobenski : »Kak si napravimo, tak bumo imali ...« Rađaju se novi stanovnici toga sela. To je generacija malog Turibaka, koji je onog tragičnog dana imao četiri sedmice. To je generacija budućeg Cerja.

VLADO STOPAR



DA SE NE ZABORAVI

Kad su se nakon oslobođenja lepoglavske kaznionice partizani povukli i u nju ponovo došli ustaše, taj je sklop zgrada još jedamput promijenio svoju namjenu. Lepoglavska tamnica sagrađena je u XV. vijeku i najprije je bila pavlinski samostan. Godine 1786. zgrada je bila preuređena za tamnicu; ostala je sve do 15. srpnja 1943. Režim stare Jugoslavije dogradio je na staru zgradu još jednu masivnu zvjezdoliku tvrđavu s velikim brojem samica. U proljeće 1944. u Lepoglavi je osnovan ustaški logor. Iako je nastao kasnije od onih u Jasenovcu i Gradiški, logor se u Lepoglavi, po zvjerstvima koja su u njemu izvršena, ne razlikuje od ostalih.

Odmah poslije Oslobođenja, u sredini svibnja 1945. godine, Okružni NOO u Varaždinu osnovao je komisiju za utvrđivanje zločina u ustaškom logoru u Lepoglavi. Komisija je razgledala zgrade i prostor logora i ispitala svjedoke, uglavnom mještane Lepoglave koji su se zatekli u blizini kaznionice.

Prema izjavi općinskog bilježnika u Lepoglavi Vjekoslava Kunšteka, u svibnju 1944. godine došlo je u Lepoglavu iz Jasenovca ili Stare Gradiške oko 40 Luburićevih ustaša pod zapovjedništvom poznatog krvnika Ljube Miloša, koji je bio prvi komandant logora. Malo poslije toga, kako navode svjedoci, iz Gradiške ili Jasenovca došla je grupa zatočenika, raznih stručnjaka, koji su imali i zadatak da pripreme i poprave prostorije bivše kaznionice za logor. Teško je ustanoviti koliko je zatočenika prošlo kroz logor. Iz izjava se vidi da je u srpnju 1944. u logor došlo oko 200—300 zatočenika, uglavnom iz Stare Gradiške. Otada su dolazili u manjim i većim transportima. Najveći je bio u prosincu 1944. Tada je stiglo oko 1000 ljudi, također iz Stare Gradiške. Svjedok Josip Heket izjavio je da je prema pričanju ustaša u veljači 1945. u lepoglavskom logoru moglo biti oko 3200 zatočenika, a August Geček, koji je kao tesar bio namješten u logoru sve do Oslobođenja, izjavio je da iz pričanja zatočenika zna da ih je u posljednje vrijeme bilo samo oko 65.

Stanovnici Lepoglave pričali su o strašnim zvjerstvima koje su ustaše vršili u logoru. Vinko Kapustić iz Žarovnice prenosio je ugljen iz rudnika Jerovca u lepoglavski logor.

— U početku travnja 1945. — pričao je komisiji svjedok Vinko Kapustić — primijetio sam da se broj političkih zatočenika sve više smanjuje. Sjećam se jednog jutra kad sam opet dovezao ugljen u lepoglavski logor, kako je jedan ustaša u razgovoru s drugim rekao: »Majku mu, sinoć sam osamdesetorici prerezao grkljan, a još sada ih ima polovica živih.« Drugi ustaša mu je na to odgovorio : »Idi, pa ih potući dokraja.«

— Jednom zgodom, u veljači ili ožujku 1945. — sjećao se dalje Vinko Kapustić — došao je u moju kuću u Zarovnici jedan ustaša iz lepoglavskog logora i tražio da kupi jaja. Imao je zasukane rukave, a ruke su mu bile krvave. Kad ga je moja žena pitala u mojoj prisutnosti, zašto su mu ruke krvave, odgovorio je da su noćas zakopavali zatočnike i da je jedan pokušao pobjeći, a on ga je uhvatio i nožem probo. Pritom je izvadio iz korica nož koji je bio sav krvav.

I drugi svjedoci spominju krvava nedjela ustaških zločinaca. Prema pričanju ljudi, najstrašniji je režim u logoru vladao za vrijeme zapovjedništva Ljube Miloša. Mnogi spominju zvjerstva koja je počinio ustaški dočasnik Jure čuljak, rodom iz Hercegovine. Valent Kuča imao je gostionicu nedaleko od logora. On priča da je spomenuti dočasnik dolazio u njegovu gostionicu navečer između 9 i 10 sati.

— Svakog tjedna — ispričao je Valent Kuča — došao bi najmanje jedamput. Jednom zgodom sjećam se da je imao tragove krvi na šakama, a iz džepa mu je virila oštrica kame. Ustaša Jure izvadio je kamu iz džepa i počeo na rubu štednjaka ravnati vršak oštrice koji je bio svinut. Kad sam ga zapitao od čega se savio, nije mi odgovorio riječima, nego je mašući kamom imitirao bodenje. Obično je iz moje gostionice odnosio po pet litara vina. Jednom je odnio osam litara. Tada je rekao: »Ima nas osam, pa nam treba svakome po litru da bismo imali više odvažnosti.«

Komisija koja je došla da ispita ustaške zločine u lepoglavskom logoru, naišla je takoreći na svježe tragove zločina. Na sjeverozapadnom dijelu dvorišta unutar ograde zgrade nove kaznionice otkopana je jama u obliku zdenca, u koju su ustaše bacali svoje žrtve. Zdenac je bio u promjeru širok metar i 30 centimetara, dubina se nije mogla ustanoviti : zbog groznog smrada, muha, truleži i zadaha bilo je nemoguće nastaviti iskopavanje, jer je to bilo opasno po zdravlje. Stjepan Korak radio je u logoru zidarske radove, pa je sudjelovao i u kopanju i zidanju tog zdenca. Dok je on na njemu radio, zdenac je imao oko 6 i po metra dubine, a kasnije su posao radili sami zatočnici, pa ni on točno nije znao kolika je dubina i kada je bio dovršen.

Komisija je izvukla jednu lešinu i pronašla da je to žensko truplo srednjih godina. Prema nalazu dra Stevana Nikolića, primarijusa gradske bolnice u Varaždinu, koji je također bio član komisije, lešina je ležala u zdencu 10—20 dana.

Pored zdenca nađena je još jedna velika jama u koju su ustaše bacali umorene zatočenike. Evo što se o tome kaže u zapisniku komisije :

Tik uz ogradu stare kaznionice, i to na njezinom sjeverozapadnom dijelu, nalazi se jedan nasip zemlje duljine oko 70 metara, a širine dva i po do tri metra. Na nasip je nanošeno razno smeće. Prema izjavi zatočenih mještana, ispod toga nasipa zakopane su žrtve ustaškog terora. Na ovom mjestu ustaše su, prema izjavi mještana, počeli zakopavati umorene političke zatočenike u jeseni 1944. godine i zakopavali su ih sve do kraja ožujka 1945. Tada su umorene žrtve počeli odvoziti kolima na kažnjeničko groblje, koje se nalazi kilometar udaljeno zapadno od strane kaznionice. Komisija je razgledala i ovu jamu i ustanovila da je na početku nasipa zemlja već bila tvrda i ispucana, a što dalje, to je bila sve svježija. J ~>vdje je iz već spomenutih razloga bilo nemoguće poduzeti sistematsko ispitivanje, pa su vršeni pojedinačni pokusi. Dok su na početku nađena ogoljela tijela, koja se nisu mogla raspoznati, dotle su na posljednjem odsjeku, nakon površnog odstranjenja vrlo rahle zemlje, nađena čitava klupka dobro očuvanih leševa. Prema mišljenju dra Nikolića, leševi nađeni na početku bili su stari nekoliko mjeseci, a ovi posljednji vjerojatno tek 10—14 dana.

Vidi se da su ustaše svoja zvjerstva vršili do posljednjeg časa.

Prije odlaska iz Lepoglave ustaše su zajedno s Nijemcima minirali kaznionicu. U dvorištu zgrade stare kaznionice nalazilo se skladište municije, koje su Nijemci, povlačeći se iz Ivanca preko Lepoglave, digli u zrak. Zato je stara zgrada bila mnogo jače oštećena od nove.

Ali nikakvim eksplozivom ustaše nisu mogli sakriti tragove zločina počinjenih u lepoglavskom logoru.

S. O.

KAKO JE EUGEN PL. VOLANI OPLEMENIO ZEMlju ZAGORSKU

Vruć srpanjski dan 1943. Na stanici u Konjščini šeće agent ustaške nadzorne službe Eugen plemeniti Volani. Čeka vlak i razmišlja. Svakog časa vlak treba da uđe u stanicu, čuje se zvižduk lokomotive. Ali u taj čas tri mladića dolaze na peron. Jedan s pištoljem u ruci pristupa Volaniju i reče: »Eugene, trčećim korakom naprijed!«

Trči tako Eugen pl. Volani u neugodnom društvu trojice mladića, a vlak kreće bez njega u Varaždin. Lokomotiva zviždukom najavljuje taj odlazak, a taj je zvižduk bio i posmrtno slovo ustaškom agentu.

Kolona se zaustavlja u obližnjoj šumi. »Vi ste, dakle«, reče mladić agentu, »Eugen plemeniti Volani?« »Jesam«, reče Volani. »Vi ste me svojevremeno tražili«, nastavi mladić, »pa vam se, eto, javljam.« »S kim imadem čast?« upita Volani. »Ja sam Josip Kolar!« reče mladić.

Volani se trgne. Ime mu je bilo dobro poznato. Mjesecima je tragao za tim mladićem, a sada stoji tu u šumi, oči u oči sa svojom žrtvom. »Čestitam«, reče familijarno, »ono što nije uspjelo meni, uspjelo je vama. Ali, mislim da ćemo se sporazumjeti. Pustite me, radit ću za vas.«

Mladići se pogledaše, a smijeh je bio na njihovim usnama.

Eugen pl. Volani nije više radio ni za koga. Partizanski metak prekinuo je njegov krvnički život.

Ova zgodna ima svoju prethistoriju.

Na početku svibnja 1943. bio je ubijen Kleithofer, činovnik u Konjščinskim rudnicima, agent gestapoa. Bilo je to u jeku akcije na raznorazne neprijateljske špijune. Josip Kolar, sekretar OK SKOJ-a Krapina, slučajno je na cesti sreo Kleithofera i likvidirao ga. Ali su ustaše dobili, od nekih seljaka koji su to vidjeli, Kolarov opis i razaslali ga s tje-ralicom svim svojim agentima.

Nešto poslije toga događaja došao je Kolar u Konjščinu. Po onom opisu prepoznao ga je mesar Branduša i odmah javio ustašama u Zlataru.

Kolar se tada nalazio u Rohanovom mlinu i razgovarao s jednim kurirom. U tom momentu veliki autobus, pun ustaša, dojuri pred mlin i stane. Iz njega izlete ustaše i opkole mlin. Akcijom je rukovodio Eugen pl. Volani.

Evo, kako su se događaji, prema sjećanju Josipa Kolara-Mateka, dalje razvijali.

»Bila je to prava mišolovka. Pokušao sam izletjeti kroz vrata, ali pred njima stoje ustaše. Htio sam skočiti kroz prozor, ali i tu stoje ustaše. Uхватili su Gabrijela Juga-Rabusa, sekretara Kotarskog komiteta Zlatar, i vodili ga. Marženka, moja drugarica, reče mi: »Imam jedno mjesto gdje bismo se možda mogli sakriti.« Bio je to šuplji prostor između prvog i drugog kata mlina. Zajedno s Marženkom, s pištoljem i bombom, tu sam se pritajio. U mlin ulaze ustaše. Viču: »Gdje je Matek?« Pucaju. Mi šutimo i čekamo. Detaljno pretražuju mlin. Reče Marženka: »Matek, je li da me živu ne ćeš dati u ruke bandi?«

Konačno dolaze iznad našeg otvora. Jedan ustaša nagnje se i gleda. Vidim mu lice i na kapi »U«. On ne vidi nas, jer smo u mraku. Uzima dugu metlu i njome maše po otvoru. Mi se grozničavo uginjemo metli. Jedan njen dodir i bio bi kraj. Konačno ustaša baca metlu u otvor. Ona kraj nas pada u žito.«

Tako je Eugen pl. Volani završio ovu akciju. Plijen je bio bogat. Osim Juga, uhvaćen je kurir, Ankica Mokosek, Stjepan Čukelj i Josip Pejša. Ali Kolar nije uspio uhvatiti.

Nekoliko mjeseci prošlo je od tada, Kolar se vraćao iz Otočca u Zagorje. Iznad Konjščine sretne jednu omladinku s kravom. Reče mu ona: »Joj, Matek, kak vas dugo pri nama ni bilo! A znate ko je v Konjščini i čeka cug? Eugen plemeniti Volani!«

Tada je Kolar usput uzeo dva skojevca i trčeći se uputio na stanicu.

A što je dalje bilo, već znamo.

VLADO STOPAR



SKOK S PROZORA

U svibnju godine 1942. jedna mlada crnomanjasta djevojka bacila se kroz prozor zloglasnog ustaškog zatvora na trgu »N« u Zagrebu. Oko njenog okrvavljenog i slomljenog tijela okupili su se ustaše vičući: »Treba strijeljati ovu Židovku!«

Bila je to Zorica Vidiček-Vragović. Jedna od mnogobrojnih žrtava ustaških hapšenja u Bedekovčini i Poznanovcu. Gotovo čitava njena obitelj nalazila se u zatvoru, i otac Stjepan, oba strica, i bratić Vilim. Majka je prilikom hapšenja teško stradala nanijevši sama sebi duboku ranu postolarskim nožem. Sa Zoricom se nalazila u zatvoru i njena sestrična Andela Rukljač¹.

Saslušanje još nije počelo. U ćeliju ulazi ustaški detektiv i odvodi jednu drugaricu na silovanje. Bio je to užasan prizor. Zorica se rastaje sa životom i skače u provaliju.

četiri mjeseca provela je Zorica Vidiček u bolnici². A zatim poslije bolesničke njege — zatvor u Savskoj cesti. Iz noći u noć uvijek isti prizor : upadaju ustaše u ćeliju i govore : »No, jeste li spremni, morate u logor.« Težak je to bio život, pun neizvjesnosti i zlih slutnji. Poslije Savske ceste — zatvor u Varaždinu. U njemu se nalazila obitelj Zorice Vidiček. Jednog dana Zorica je ostala sama u zatvoru. Njeni su prebačeni u Jasenovac: otac, dva strica i bratić. Oba strica pokosio je tifus. Strine su ostale udovice, a otac se kao kostur vratio kući. Pitali su ga : »Kako je bilo?« Reče: »U borbi s neprijateljem treba biti tvrdi od čelika!« Vratio se bratić Vilim. Zorica je također bila kod kuće, puštena iz zatvora.

Zorica nastavlja s radom u NOP-u. Ulazi u odbor AFŽ-a, a 8. travnja 1943. postaje član Partije. Odlazi na kurs AFŽ-a i postaje politički radnik u općini Zlatar. Formira odbor AFŽ-a u općinama Konjščini, Turnišću, Velešavcu, Klimenu i Brlekovu. Potkraj 1943. izabrana je za predsjednicu općinskog odbora AFŽ-a.³

¹ Odvedena u Jasenovac i ubijena.

² Zorica ističe da ju je dr. Grospić neobično pažljivo liječio i zavlacio da je ponovo preda ustašama.

³ Tajnica toga odbora bila je Ankica Lončar.

Zorica se uputila u svoje rodno mjesto — Poznanovec. Morala je organizirati prebacivanje darova za borce Zagorskog odreda. Ali iste noći Nijemci upadaju u selo. Opkoljavaju Zoričinu kuću. Njen bratić Viktor pokušao je pobjeći, ali ga ranjavaju.

Zorica ponovo polazi na krvavi put logora. Nijemci odvođe i njenog oca, strinu i dva bratića.¹

Prva stanica: zatvor u Oroslavju. Ondje su sreli Janka Kefara-Jureca² i Antuna Soveca.

Transport zatim polazi u Njemačku. Tu u logoru susreću Stevu Petrovečkog³ i Antuna Jadana.

Gladovanje iz dana u dan. Gladovanje i bolest. Dobivali su erzac-špinat. Zorica je jednog dana pitala: »Zar nemate ništa osim špinata?«

— »Was? Si sind nicht zufrieden? Das ist vitamin C!«<

Teško je živjeti od takvog vitamina. Prvog travnja bježi iz logora Zorica sa ocem. I poslije velikih peripetija na putu dolaze sretno kući. Bio je to velik podvig.

Već u travnju godine 1944. Zorica postaje član Okružnog odbora AFZ-a. A zatim odlazi u Zagorsku brigadu.

Danas je majka dvoje djece.

V. S.

¹ Ranjenog Viktora i Vilima. Viktor je uskoro umro u zatvoru. Njegov brat Milan poginuo još 1942. u prvim akcijama. Vilim Vidiček odveden u Njemačku, ali odande bježi. Nakon dolaska u zemlju hapse ga ustaše i trpaju u zatvor. Na poklade 1944. pijani ustaše vežu ga i bacaju u potok.

* Poslije strašnog mučenja ubijen.

³ Pobjegao iz logora, uhvaćen i strijeljan.

¹ »Što? Niste zadovoljni? To je vitamin C!«

MASA

Te ljetne noći tisuću devetsto četrdeset treće posljednja u koloni bila je Maša Bedeković, mršava 13-godišnja djevojčica s ogromnim cipelama koje su neugodno lupale pri svakom koraku: tup, tap. Bila je posljednja u koloni, a srce joj je isto tako lupalo: tup, tap. Majka joj je kod kuće jecala: »Nije to za te, čeri moja!«

Kolona je polako odmicala. Visoko gore bilo je zvjezdano nebo — Veliki i Mali Medvjed, a ispred i otraga tama, za koju se nikada ne zna što skriva pod svojom odjećom. Grm, pa opet grm, cesta, pa zatim žbunje koje se nazire u mraku, a pričinja se čas kao krdo ovaca koje bezobzirno pase posljednje vlati trave s vlažne zemlje, čas kao neprijatelj koji stoji i čeka da saspe smrtni oganj u grudi djevojčice Maše, čije cipele odzvanjaju — tup, tap, čije srce lupa — tup, tap, a kolonom prolazi šapat nepoznatih riječi — drž' vezu.

U proljeće iste godine došli su u Bedekoviće, mali siromašni zaselak, partizani. Točnije, navratili se politički radnici usred dana u taj zaselak, bez ikakve najave i osiguranja, da se dogovore s narodom o akcijama protiv neprijatelja.

— Eto, svuda oko nas je neprijatelj — govorili su seljacima, u Zlataru, Bedekovčini, Budinščini, Konjščini, Zaboku, Križu, Krapini, Stubi ... Svuda oko nas je neprijatelj, a svuda oko neprijatelja smo mi, Zagorci, i nas je mnogo, mnogo više. Neprijatelj ima oružje, a mi nemamo. Oružje, znači, moramo uzeti od neprijatelja.

To je bilo proljeće tisuću devet sto četrdeset treće, proljeće koje se ne može zaboraviti, jer je postepeno, za tri, četiri mjeseca, neprijatelj od okupatora postao »okupiran«, zbijen u svojim garnizonima, zbunjen u panici slao špijune da vide što se to događa i zbiva na ovim bregovima zagorskim, koji tako pitomo izgledaju, a tako surovo biju upravo u glavu. Pa kada je jedan takav brežuljak dočekaio SS-oberlajtnanta tik kraj garnizona s »Hende hoh«, on nije digao ruke, nego je dreknuo ljutito i uvrijedeno — Was?

Što? On, SS-oberlajtnant — Hende hoh? Neposlušnost je stajala glave na pitomom zagorskom brežuljku tik uz garnizon.

Maša Bedeković je tada u proljeće četrdeset treće uzalud kucala na vrata i molila: »Pustite me da vidim partizane!« Dobivala je uvijek iste



odgovore: »Premala si, nije to za te«, a dva mjeseca kasnije ona i još tri drugarice uhvatile su četiri ustaška špijuna i predale partizanima.

Te ljetne noći Maša je bila posljednja u koloni, njene ogromne cipele lupale su tup, tap, cipele koje je kradomice uzela svom ocu. Jer njih je devetoro sestara i braće, a cipela mnogo manje i Mašina mama iz godine u godinu nije ništa drugo mogla nego da joj kaže: »Ceri moja, buš bez njih zbavila.«

Takvih kolona bilo je toga ljeta 1943. mnogo, devet stotina seljaka rušilo je prugu Krapina—Zabok i Zabok—Budinščina, dvjesta i pedeset seljaka rušilo je prugu Luka—Ključ, razoružane su domobranske i financijske straže, a neprijatelj je ostao bez telefonskih veza.

Pedeset i šest partizanskih desetina najavile su neprijatelju rat do uništenja.

V. S.

JEDNO PUTOVANJE

Kolona je krenula oko podne. Sunčan dan, doduše sa zubatim suncem, ali ipak prijatno. Snijeg, dubok pola metra, i tragovi u njemu, mnogo je naroda prolazilo ovim putem. Lijepo je gaziti po snijegu kad je već netko utro put, a sunce ugodno sija, i sit si, ispavan, a uši potučene sve do jedne, sinoć kraj tople peći.

Kolona je krenula oko podne, nije to bila velika kolona. Na čelu je išao drug Pepek¹, dotada sekretar Kotarskog komiteta u Ivancu.² Imao je neku poluameričku pušku, starijeg tipa, za ubijanje veprova, s kojom se mnogo ponosio, tumačeći nam kako ta puška može u rukama dobra strijelca raspršiti nadmoćne neprijateljske snage, što nam je, s obzirom na ostalo naoružanje, ulijevalo mnogo hrabrosti. Nekoliko pištolja više manje problematične sigurnosti, isto toliko bombi, nekoliko džepnih noževa, jedna ručna lampa, srca junačka, flaša šljivovice mekane, teret popriličan na leđima, eto sve naše bojne spreme.

Iza Pepeka išao sam ja s naprtnjačom na leđima, a u njoj dvije košulje (jedna bolja), dvoje gaće muške, dva para čarapa, koje su već dulje vremena bile u upotrebi na način neuobičajen : nosile bi se tako, da su se mjesta u koja tradicionalno stavljamo pete, a koja su postala ogromne rupe, izvrnula nagore, pa su čarape bile kao nove; zatim dvije kutije cigareta, pasta za zube i kefica, aparat za brijanje i 50 žileta³, jedna bilježnica poluispisana zabilješkama s raznih sastanaka. Na njenim koricama pisalo je: Agitacija i propaganda. Ja sam, naime, bio u Agit-propu OK KPH Krapina, a odlukom Oblasnog komiteta KPH za Zagrebačku oblast dodijeljen u »viši forum« — Agit-prop Oblasnog komiteta.⁴

¹ Tomo Blažić-Pepek, sada na dužnosti u Krapini, u resoru Državnog sekretarijata za unutrašnje poslove.

² 7. ožujka 1944. prešao je Kotarski komitet KPH Ivanec, koji se dotada nalazio pod rukovodstvom OK KPH Varaždin, u sklop OK KPH Krapina.

³ Brijanje je često bio težak problem. Kako se nisam znao brijati britvom, kad sam bio slučajno prisiljen da to činim, svi ukućani bi se razbježali, ne želeći prisustvovati mojoj tragičnoj pogibiji. Količina od 50 žileta bila je ogromno bogatstvo, a dobio sam ih na poklon od jednog druga.

⁴ Taj Agit-prop bio je tek u osnivanju. Kad je osnovan, u njega su ušli Ivan Dončević (kao rukovodilac), Deneš Vajs, Slavko Kuhar i ja, a kasnije Branko Škrinjar. Ovaj podatak ne treba uzeti kao potpuno precizan, jer nije isključeno da sam nekoga zaboravio.

Iza mene je išao jedan vijećnik ZAVNOH-a¹, jedan drug čije sam ime zaboravio, i dva kurira (imena ovih drugova također ne znam). Oni su nosili, osim uobičajene pošte, i dva sanduka cigareta, dar OK KPH Krapina Vrhovnom komandantu.

U Zagorju se tada pušilo na veliko.² Negdje kraj Krapine partizani su zaustavili vlak i zaplijenili u njemu, pored ostalog, ogromnu količinu cigareta.

Kolona je krenula oko podne, s predviđanjima prilično preciznim u pogledu maršute, što znači pravac kretanja sa svim detaljima — dolazak, smještaj, odlazak, mjesta prijelaza pruge i cesta, pa prijelaz rijeke Bednje. Sve je to već mjeseci više manje dobro teklo. Postojala je stalna i čvrsta veza između OK KPH Krapina, koji se u ono vrijeme nalazio u selu Brezovoj Gori (kotar Ivanec) i Oblasnog komiteta, koji se nalazio na Kalniku zajedno sa štabom X. korpusa.³

Svi u koloni poznavali su kako tako ovaj put, osim mene, jer ja nikada nisam zapamtio nijedan puteljak, pa sam tako zalutao, odmah poslije dolaska u partizane, lutao nekoliko sati, vrteći se u krugu; bio sam noću skočio do obližnjeg izvora, udaljenog pedesetak metara od kuće u kojoj smo se nalazili. A to moje lutanje, u proljeće 1942. godine, nije bilo posljednje, iako je bilo prvo, jer mi se to češće događalo, obično kada sam išao nekuda sam. Orijehtacija po Velikom i Malom Medvjedu, po konturama planina i zvijezdi Danici, drveću koje se eventualno razabire kao crna mrlja, po potocima koje je valjalo preskakati, što bi meni uspijevalo uvijek odlično (do polovine), takva orijentacija bila je za mene znanost nedokučiva i neprotumačiva. Prilično žalosno, jer su tu znanost poznavali mnogi drugovi, doduše različito, neki šablonski, a neki s intuicijom i njuhom. Među posljednje spadao je bez sumnje drug Pepek, što se u momentu kada smo pošli, nije uopće znalo; no to je kasnije došlo na vidjelo, o čemu uostalom ima više živih svjedoka.

Poslije nekoliko sati hoda stigli smo u neko selo, do prve veze. Ondje smo čuli da bi se po nekim znacima moglo zaključiti, kako daljnje putovanje nije baš sigurno, ali nismo isključili mogućnost da netko ne širi i alarmantne glasine.

¹ Stjepan Tudman, koji je bio i predsjednik Okružnog NOO-a Krapina, išao je na formiranje Oblasnog NOO-a za Zagrebačku oblast, ali je to odgođeno zbog neprijateljske ofenzive.

² Partizani Zagorja bili su uglavnom uvijek dobro snabdjeveni cigaretama. Cigarete su dobavljane iz Zagreba, a korištene su i cigarete »endehaškog sljedovanja«. Domaći duhan, koji su partizani pušili u drugim krajevima sjeverne Hrvatske, u Zagorju se malo koristio, već i zbog toga što je bio tako žestok i ljut, pa ga se nije moglo pušiti.

³ Mislim da je vrlo zanimljivo istaći, da je Zagorje bilo jedno vrijeme spojeno s Kalnikom telefonskom žicom i da je taj partizanski telefon, protegnut desetak kilometara po području ne baš čvrsto kontroliranom od naših snaga, prelazeći ceste i pruge, bio još jedan nesumnjiv dokaz ogromne privrženosti naroda ovog kraja NOP-u. Jer, ne treba naročito dokazivati da je taj telefon čuvao sam narod.

Pepak je na to kazao da se nikoga ne boji dok na ramenu ima pušku, i mi smo se brzo složili da pođemo dalje.

Kasno poslije podne, sunce je već zapadalo, stigli smo, izlazeći iz neke šumice, na vrh brežuljka, i sto metara ispod nas ugledali selo.¹

Ugodno je gledati s brežuljka crvene krovove kućica i dim što se povija na vjetru. Ne treba imati mnogo mašte pa doživjeti veoma ugodne asocijacije: tople peći, prijatnu večeru i simpatičan pogled kakve jedre djevojke².

Zbog toga smo se obradovali kada nam je Pepak kazao da smo stigli i da ćemo se ovdje odmoriti do prvog mraka, pa zatim prijeći prugu³, koja se nalazi, što smo uostalom i sami vidjeli, nekoliko stotina metara niže. Oprezno smo se uputili u selo : psi su strašno lajali, i mi smo se zakleli da ćemo poslije Oslobođenja doći ovamo i, sve ih potući. Tu zakletvu nismo ispunili, i sigurno da u tom selu psi, potomci onih ratnih, i dalje laju. Neka laju!

Ulazeći u selo primijetili smo neka zbivanja, malo neuobičajena. Ljudi i žene koji su radili u dvorištima, opazivši nas, počeli su bježati glavom bez obzira, zatvarajući se u kuće. I baš zbog toga naši pokušaji da uđemo u dvije tri kuće, nisu uspjeli. Čvrsta vrata imaju kuće u ovom selu. Naš zaključak : narod je malo preplašen, zbog ustaškog terora, trebalo bi ljudima objasniti, politički ih obraditi, oni će već shvatiti da je naša borba i njihova borba.

Budući da smo u blizini vidjeli kuću seoskog kovača, odlučili smo da uđemo u nju. I to iz dva razloga : kovač je u neku ruku veza između seljaka i proletera, on je jednom nogom na pozicijama proletarijata, pa bi mogao da posluži kao vrlo pogodna transmisija između nas i politički nesvjesnih seljaka. Osim toga, na našem vidnom polju bila su jedino otvorena njegova vrata, kroz koja smo vidjeli kovača kako nešto nabija.

Kad smo ušli u kuću, on je i dalje nabijao, nije nas gledao, ni otpozdravio. Mi smo uporno postavljali pitanja, tražeći da nam objasni razloge zbog kojih se on, a i svi drugi, tako neraspoločeno drže. Najednom je skočio, zadržavajući u ruci teški bat: »Vi ste najobičnije vucibatine«, vikao je, »mislite li da se bojim, skitnice i propalice, u šumi kanite osvojiti vlast, među zvijerima i pticama, s njima možete gospodariti, ali sa mnom ne. Evo, ako baš hoćete, pucajte!« Otkopčao dva dugmeta na košulji, da bi eventualnom metku načinio slobodan prolaz. Razumije se da je to bila poza čovjeka koji vrlo dobro zna da mi ne

¹ Radi se o jednom selu kraj Krušjevca. Naime, naša predviđena maršruta izgledala je ovako: Brezova Gora—Cvetlin—Višnjica—Gornja Voča—Donja Voča—Tužno—Lukavec—Krušjevec—Ključ—Ljubeščica—Kozji Hrbat—Duga Rijeka ili Ivanec. U Ljubeščicu smo morali stići navečer, ondje bismo spavali, a po danu nastavili put po oslobođenom teritoriju.

² Diskretno ašikovanje nije, doduše, bilo preporučljivo, ali ni kažnjivo.

³ Pruga Zagreb—Varaždin.

ćemo pucati. Zbog kovačeve dernjave, a možda i drugih razloga, počela su se otvarati vrata susjednih kuća i tako smo se najednom, izlazeći iz kuće, našli opkoljeni većim brojem seljaka, muškaraca i žena, uvidjevši po njihovim licima, a i različitim tupim i oštrim predmetima koje su držali, da naš položaj postaje prilično ozbiljan. Toliko više, što smo ugledali grupu ustaša uz prugu. A do njih nas je dijelila livada s uhodanim putem, pa smo napregnuto pazili da nitko ne otrči i ne javi o našem prisustvu.

Odlučili smo da energičnije istupimo. Na neka dovikivanja oštro smo odgovorili. Tada mi se jedna žena, zamagljena pogleda, potpuno približila i počela vikati: »Ti ušljivac! Udesit će vas ustaše, ne brinem za to.«

Bilo je to ljeta ratnoga tisuću devetsto četrdeset četvrte, osmoga matra. Njemačka ratna mašina opasno je škripala, a Narodnooslobodilačka borba poprimila ogromne razmjere i u Zagrebačkoj oblasti. Ali, ponegdje, bilo je i takvih slučajeva, nešto zbog straha, nešto zbog političkog djelovanja mačekovaca i tko zna kakvih sve narodnih neprijatelja.

U momentu kada sam razmišljao kakvim komplimentom da uzvratim babi, ugledali smo kako se iz jedne kuće iskrada dječčić i juri k ustašama. Nije bilo dvojbe : poslali su ga da ih obavijesti o nama.

Energičnim nastupom oslobodili smo se zagrljaja naših susjeda i užurbano otišli iz sela, istim putem kojim smo i došli. Za nama su vikali : »Kukavice, bježite, što ne ostanete još malo kod nas u gostima.«

Naša maršruta poremetila se i valjalo je donijeti odluku, kuda i kamo.

Nekoliko kilometara od sela, pošto smo dva sata kružili amo tamo da zametnemo trag, stali smo da donesemo odluku i da se odmorimo.

Tu smo osjetili Pepekovo majstorstvo o kojem sam ranije govorio. On predloži, kao najsretnije rješenje, veći zaobilazak, prilikom kojeg ćemo proći kroz sela u kojima možemo saznati da li se štogod dogodilo.¹ To će nam povećati put za čitava četiri sata, što nas, razumljivo, nije obradovalo, ali drugog izlaza nije bilo.

Putem smo psovali seljake zbog kojih se moramo probijati po snijegu punih četiri sata, da bismo stigli, što se maršrute tiče, tamo gdje smo i bili. Zakleli smo se da ćemo ih poslije Oslobođenja dati zatvoriti.² Ja sam, gazeći duboko snijeg, zamišljao rad narodnog suda u ovom selu.

Predsjednik suda: »Da li ste vi, ta i ta, vikali ovom drugu (t. j. meni) da je ušljivac?« Ona: »Pa što onda ako sam vikala? Svi partizani

¹ Umjesto da kod Krušjevca prijedemo prugu, mi se vraćamo preko Lukavca, Tužnog, pa cestom do Sv. Ilije i tek kod Turčina prelazimo prugu Zagreb—Varaždin i asfaltiranu cestu.

² Još jedno obećanje, koje nismo održali.

imaju uši.« Predsjednik: »A da li ste vi obavijestili ustaše da su stigli partizani?« Ona: »Bute pametan, kak bi ja to mogla načinit, pa sem furt z nimi bila.«

S tom prokletom babom nisam ni u mislima mogao izaći na kraj.

Mrak se već spustio kad su nam u nekom selu kazali da je put za Kalnik potpuno zatvoren i da ustaše s velikim snagama napadaju naše jedinice.¹ Prema tome, najbolje bi bilo vratiti se u Zagorje i sačekati razvoj događaja. Mi za takvo rješenje nismo htjeli ni čuti ! Da se vratimo i kažemo: eto, pričali nam ljudi da je počela ofenziva, pa smo mislili da je bolje prekinuti putovanje. To bi bila takva bruka i sramota kakva se ne pamti. Kuriri su odmah izjavili da nose poklon drugu Titu i da oni taj poklon žele predati u Glavnom štabu. A ofenziva uvijek ima, dokle god traje rat.

Nastavismo put. Ledena noć. Oštar vjetar otežava disanje. Blizina pruge. Začujemo korake. Neki čovjek držao je pištolj i probijao se kroz snijeg.

Dakle, ofenziva je zaista u toku. Ustaše i Nijemci zaposjeli su sva sela, prugu i ceste gotovo je nemoguće prijeći, a na Kalniku, koliko je njemu poznato, nema naših jedinica. On je kao politički radnik na ovom terenu bio zahvaćen iznenadnim upadom ustaša, i, eto, već dugo se, pod najtežim okolnostima, probija kroz obruč. Imamo li možda cigaretu i gutljaj rakije? Hvala na jednom i drugom. Savjetuje da se vratimo.

Polako smo stigli u neposrednu blizinu pruge. Mjesec je malo pretjerano sjao. Uopće, valja istaći da se ovo nebesko tijelo nije prilagodilo zahtjevima partizanskog ratovanja. Iskreno govoreći, ja sam u neku ruku bio iznimka, s obzirom na svoje noćno slijepilo, pa sam oficijelno psovao mjesec, ali ga baš nisam mrzio. Međutim, tada na pruzi bilo bi i meni milije da je mjesec htio svoju ćelavu glavu malo zakloniti, jer smo sa svake strane prijelaza pruge vidjeli ustaške patrole, a nije bilo sumnje da bi i nas vidjeli da smo kojim slučajem pokušali prijeći.

Pepek se zatim sjetio da se uputimo do jednog mlinara, kojeg je poznao, i uz njegovu pomoć da se prebacimo.

Mlinar², kome smo stigli poslije priličnog pješačenja, probijajući se kroz duboki snijeg, što nam je bio dobar trening za kasnija isto takva napredovanja, bio je čovjek srednjih godina. Kad mu je Pepek pokucao na prozor i javio se, mlinar je brzo izašao iz kuće i mirno, bez žurbe i uzrujavanja, kazao da je prijelaz doduše težak i opasan i da je prije pet minuta prošla ovuda ustaška patrola, ali se ipak može prijeći, a on će nam u tome pomoći, izviđajući čistoću zraka. Tako smo se našli »s one strane«.

¹ Radilo se o jakoj njemačko-ustaškoj ofenzivi, na početku ožujka 1944., na dvije brigade 32. divizije i Kalnički partizanski odred. Kako je ofenziva trajala već nekoliko dana, vjerojatno da se nedostatak preciznijih vijesti može protumačiti jakim neprijateljskom blokadom svih putova.

² Koliko se sjećam, mnogi su zagorski mlinari pomagali partizane.

Mjesečina i dalje svijetli. Razgovaramo kako je ugodnije pješaćiti po pruži: s praga na prag, ili po međuprostorima.¹ Izmjenjujemo se u nošenju tereta i tako olakšavamo napor drugovima kuririma. Krijepimo se šljivovicom mekanom. Muči nas glad. Vrijeme sporo prolazi. Sa svake strane nalaze se sela. Lijepo se vide. U selima ustaše.

Najednom drug vijećnik dobiva teški srčani napadaj. Guši se. Krupne kapi znoja cure mu niz lice. Dva sata je u noći, mi smo na pruži, a u selima ustaše. Nosimo, ili bolje reći vučemo bolesnog druga. I razmišljamo: gdje je izlaz?

Donosimo smionu odluku. Spuštamo se s pruge u prvo selo.² I tu Pepek nekoga pozna. Pokucali smo na prozor kuće, za čijeg domaćina smo pretpostavljali da je naš simpatizer. Otvara postariji čovjek u dugim bijelim gaćama. Nisam mogao ustanoviti da li je cvokotao od studeni ili od straha. Reče: »Pa vi ste poludjeli, ustaše su u selu.« Mi: »Znači da znate tko smo?« On: »Pa vidim!«³ »Imamo bolesnog druga«, rekosmo, »smjestit ćemo ga kod vas«. On: »Bolje da me odmah ubijete i skratite moje muke.« Mi: »To će se i dogoditi, ali samo u slučaju ako odate, no mi vjerujemo da ste pošten čovjek.«⁴

On je cvokotao, a mi smo otišli.

Tri sata u noći. Ponovo hodamo po pruži.⁵ Umoran sam strašno i pitam Pepeka kada ćemo stići. Reče: »Za tri sata.« Tko će izdržati još tri sata?

Stalno razmišljam o tome kako ćemo teško proći Bednju, preko neke duge brvni, obavezno trčecim korakom, jer je, u sadašnjoj situaciji, i taj prijelaz opasan. Zamišljam sebe kako padam u vodu.⁶ No, ja ću

¹ Kad smo prešli prugu i cestu, došli smo do Knjeginca, a zatim u pravcu Kučana do Plitvice. Trebalo je da nastavimo od Knjeginca preko Kelemena, Imbriovca, Jalžabeta, Gornjeg Martijanca, Slanje i u pravcu Duge Rijeke. Ali to nije bilo moguće, jer su u svim tim mjestima, prema informacijama koje smo usput dobili, bili ustaše. Zato je Pepek odlučio da se uspnemo na prugu Varaždin—Ludbreg, koju su ustaše po danu popravljali, što se vidjelo po materijalu uz prugu.

² Selo Novakovec

³ Što je on rekao, da vidi, odnosilo se vjerojatno na naš način odijevanja, za koji bi se moglo reći da je bio suvremen, ali ni u kojem slučaju — moderan. Pepek je bio potpuno u civilu sa crnom titovkom, kuriri su bili u vojnim uniformama raznih pripadnosti, drug vijećnik je bio civil kao i ja, jedino što sam ja imao trorogu partizansku kapu. Onaj drug kome sam zaboravio ime i profesiju, imao je, mislim, neku civilno-vojnu kombinaciju.

⁴ Ovaj čovjek, iako zaplašen, odlično je sklonio našeg bolesnog druga i pomogao mu da se oporavi i vrati u Zagorje.

⁵ Prugom smo išli još neko vrijeme, ali smo zbog snježnih nanosa skrenuli u Vrbanovcu na cestu Ludbreg—Varaždin, gdje su nam seljaci koji su išli u Varaždin, dali dragocjene informacije.

⁶ U Zagorju sam često prelazio brvi. Duga, uska, klimava brv, napola trula, stoji godinama preko potoka, a ljudi prelaze bez uzrujavanja i uzbuđenja, kao žongleri na konopcu. Kako sa strane, redovito, nije bilo nikakvih »gelendera«, ja bih obično zajašio na brv i tako prešao. Smatrao sam to sigurnijim od dugog postupka, koji se sastojao u tome da se u potok zabije veći kolac, pa da on bude prilikom prelaska brvi, neka vrsta potpornja.

tu brv prejašiti. Pitam Pepeka: »Mogu li ja iznimno prejašiti brv?« Reče smijući se: »Možeš, ali u galopu.«

Tri sata su prošla, mi više nismo na pruzi, ali nismo ni stigli. Nava-
lujemo na Pepeka, da nam kaže gdje smo i kuda ćemo. »Položaj je vrlo nepovoljan«, reče, »dan nas hvata, a mi još nismo prešli Bednju i cestu.«

Okolo osam sati ujutro ušli smo u neko selo k jednom odborniku.¹ Naš dolazak bio je prava senzacija. Odbornik se nije mogao načuditi da smo živi, govoreći da su ustaše uništili sve partizane, da su pronašli sve bunkere i da će svaki čas doći u selo po kola za prijevoz plijena. Mi smo mu kazali da želimo ići na Kalnik, a on nam reče da je to glupost, jer ondje nema više naših jedinica i da je najbolje ... ni sam nije znao što je zapravo najbolje. Na kraju reče : »Bježite, drugovi, bježite, dolaze ustaše, nastradat ćete ! Što ću s vama?«

Za put nam je dao veliki kruh i šunku i tako nas tužno gledao, kao da su nam odbrojani posljednji časovi.

Uspinjemo se. To je već Kalnik. Sa svih strana čuje se ustaška puc-
njava. Ustaše slave krvavi pir. Hoćemo li ih sresti?

Prolazimo kraj vinograda i kleti.² Ulazimo u jednu. Dijelimo kruh i šunku. U kleti prazna burad, stol, nekoliko stolica. Te kleti, napuštene i prazne, jezivo izgledaju. Podsjećaju na smrt. Pitamo Pepeka: »Kuda?« Reče: »Naprijed!« I mi ustajemo i nastavljamo put, a ne znamo gdje će taj put završiti.

Pepek prilično poznaje ovo gorje, i mi smo potpuno prepušteni nje-
govoj orijentaciji.³ Prolazimo kroz šumu. Snijeg je do pojasa, a i više. Stalno se mijenjamo, jer prvi ima najteži posao da se probija. Poslije velikih napora, dvadeset i osam sati neprekidnog pješaćenja, polako se približavamo cilju. To je usamljena kućica, a njen vlasnik veliki prijatelj NOP-a. Tko zna je li uopće živ i postoji li ta kuća?

Od umora teturamo. Imam osjećaj da na leđima nosim tonu olova. Jedan drug kaže da mu je zlo. Gori, ima visoku temperaturu.

Konačno ugledamo kućicu. Pucnjava se više ne čuje. Gdje gdje koji pucanj, ali tko bi se na to obazirao. Oslušujemo. Približavamo se. Gledamo kroz prozor. Ne može se ništa razabrati. Tiho kucamo. Izlazi vlasnik: »Ti si, Pepek? Otkuda? Kako? Sam? Uđi!« Tek sada opazi da nas je više. Ulazimo u kuću.

¹ To je selo Hrastovsko, a odbornik se zove Marko Markulinčić-Imbrec. Odmah zatim prešli smo Bednju, i to preko mosta, baš u momentu, kada su u selo ulazili ustaše. Prije toga smo prešli cestu Ludbreg—Varaždinske Toplice.

² To su kleti na Goricama.

³ Tomo Blažić-Pepek potječe iz Globočeca u podnožju Kalnika. Sa čitavom obitelji sudjelovao je u NOB i jedan je od prvoboraca Kalnika. Njegov brat Simun, koji je poginuo 1943. i proglašen narodnim herojem, bio je među prvim partizanima Kalnika. Kao Skojevac Pepek je po naređenju Partije zajedno s grupom omladinaca iskopao 1941. bunker na Kalniku kod Segovine, i taj bunker nije nikada pao, a nitko drugi za njega ne zna ni do dana današnjega.

Na stolčiću je sjedila njegova žena i nešto mijesila u loncu. Dvoje djece igralo se pod stolom, čuo se pokoji pucanj. Tko bi se na to obazirao!¹

Žena ustade i bez mnogo riječi spremi nam ležaje. Baš kad htjedismo leći, reče: »Pa ne čete valjda gladni?« Samo žene poznaju tajnu kako se na brzinu može spremi obilno jelo. Uto se spustio mrak.

Dogovorili smo se za stražu. Po dva sata naizmjenično. Bolestan drug je oslobođen. Na mene dolazi red u dva sata noću. Liježem i kao da sam spavao trenutak, bude me nečije ruke: »Na stražu!« Ne, ja nemam snage da idem na stražu, i ja sam bolestan, eto sav gorim, neka on produlji za mene, ja moram spavati, nemam više snage.

Stresu me takve misli. Skočim i izlazim na hladan zrak. Ponegdje se čuje pucanj. Meci režu zrak. Ništa se ne vidi. Mrak i magla. Pretvorio sam se u uho. Snijeg škripi i škripi, igra se s umornim mladićem koji je na ovom putu proslavio svoj devetnaesti rođendan.

Spavao sam do podne. Sve me boljelo. U kuhinji se zabavljaju djeca. Osjećam miris ručka. Domaćin ne zna gdje su naše jedinice, ali misli da su se povukle na Bilogoru.² Ustaše rade strašne stvari : kolju sve živo. On bi se sklonio, ali kamo? Kamo da ide sa ženom i dvoje djece po ovom snijegu, a ustaše i Nijemci svuda naokolo. Drago mu je da smo došli. Upadnu li ustaše, bar ga ne će zaklati kao kokoš. Bez otpora i borbe.

Mrak se spustio, i mi odlazimo. Dogovorili smo se s domaćinom da kod njega ostavimo bolesnog druga i cigarete³ a Pepek i ja idemo dalje, on za Okružnim komitetom Varaždin, a ja za Oblasnim komitetom.

Oprezno prelazimo cestu. Iza jednog zaokreta pojavljuje se grupa ustaša. Kuriri se zaklanjaju u jarak, a mi ulazimo u dvorište. »Poznam domaćina«, reče Pepek, »on je član Partije.« Kucamo na prozor, izlazi mladi čovjek. Pepek mu se javi. Zbunio se. »Pepek«, reče, »ja te ovako lijepo molim (i sklopi ruke), nemojte kod mene ostati. Na cesti smo, zapalit će nam kuću, sve uništiti.« Uto iz kuće izleti neka žena. Htjela je nešto reći, ali nije mogla od straha. Ustaše su još uvijek prolazili kraj kuće.

Najednom prestade drhtati. Trgla se i zavrisknula punim glasom : »Uništiti ćete me!«

Ustaše su monotono marširali, a mi se izgubismo u mraku.

VLADO STOPAR

¹ To je kuća Matijašćeca, zvanog Gorski, u Nikolovom Jarku. Ova je kuća dala sve za partizane. Gorski i njegova obitelj ostali su živi. Nikolov Jarak nalazi se između Duge Rijeke i Slanja. U ovim selima bili su tada Nijemci i ustaše, a njihove patrole dolazile su u neposrednu blizinu Matijašćecove kuće.

² To im je uspjelo.

³ U to se vrijeme nalazila na Kalniku jedna jedinica Kalničkog odreda, na mjestu 30 kilometara udaljenom od Nikolovog Jarka, ali mi nismo za nju znali.

MJESTA I LJUDI

REPUBLIKA

Za širokim drvenim stolom za čas je zavladała tišina. Tek starinska ura s dugim željeznim utezima neumorno se iznad nas javlja s bijelo okrečenođ zida. I neko kudravo pseto promuklo reži na čvrsto nabije-
nom zemljanom podu sobe.

— Brzo prolaze ova ljeta — reče naš suh i brkat domaćin Ivan Halapir. — Mnogo je svakodnevnih briga — ovdje na brežuljcima. Oduvijek se tu teško živjelo. Znae i sami ... Brojni se događaji, lica i trenuci ponekad već i zametnu u našem sjećanju.

— Bilo je to nekako odmah u ljeto godine 1941. — uskoči mu u riječ brat Janko, onizak, zbijen čovjek, sada predsjednik poljoprivredne zadruge u Krapinskim Toplicama.

— Sjećam se, jednoga dana ...

Braća Bednjaneć, Marcel i Antun (stolar, član KP), inače rodoin iz obližnjeg sela Selno, prvi su donijeli partizansku riječ u Klokoveć i ovdje na vrh brijega — u Oratje. Živjeli su u Zagrebu i svašta su znali. Govorili su o potrebi borbe. Jednog im se dana zameo trag. Tek netko — upućen — rekao je Janku da su otišli na Kordun, u borbu. Nisu se vratili.

Jaša Jureković iz Klokovca i Edo Leskovar iz Pregrade donosili su prve obavijesti, partizanske letke i štampu. Mnogi su u selu sada već razabirali o čemu se radi i gdje im je put.

Jedne svibanjske noći godine 1942. na vrata kuće Jaše Jurekovića zakucaju novi »terenci« — Josip Tkaleć iz Pregrade i radnik August Herceg »Brko« iz Krapine.

— Ubrzo smo ondje, u Klokovcu, organizirali grupu ... Janko na trenutak zastaje, upire zelenosmeđe oči gore negdje pod drveni »tram« sobe, i polako sriče imena : Jaša Jureković, Slavko Petak, Franjo Smuđ, Alojz Tumpa, Alojz Telišman, Josip Sinković iz Male Erpenje ... i nas dvojica Halapira — Ivan i ja.

Nedugo zatim na ovaj su teren došli Joža Tucman i Josip Kolar-»Matek« i organizirali partizansku grupu u Maloj Erpenji : rukovodilac Josip Sinković, članovi Alojz Kos, Vilim Kuhar i Janko Komerički.¹

¹ G. 1944. ustaše su Sinkovića, Kuhara i Kosa kao taoce objesili uz cestu kod Pušće.

I treća je grupa tada osnovana, ovdje u Oratju. Pa uskoro još po jedna i u Selnu i Gregurovec-Maturovcu. Tada, ljeti godine 1942. — bile su to prve, ali doista čvrste okosnice partizanskog pokreta ovoga kraja.

»Republika« ! Da, tako su je još tada nazvali »terenci«. I danas je mnogi tako zovu.

Zaselak je to — tek tri nakrivljene i trošne zagorske kolibe na obronku povišokog brijega, tik uz šumu, s vidikom na nedaleku cestu Krapinske Toplice—Veliko Trgovišće. Po kućnim brojevima i u općinskim knjigama odvajkada ih ubrajaju u selo Gregurovec, koje se doista široko rastepla.

— Ne vidi se odavde. Iza brijega je — veli Janko, dok olovkom po drvenom stolu, za kojim sjedimo, i po novinskom papiru crta plan putova i smještaj svih sela. — Evo, tu po hrptu brijega vodi put do »Republike« !

Zaselak je to, reklo bi se, po strani svijeta. Još donedavna se ondje drvenom žlicom oskudna hrana grabila iz zajedničke zemljane zdjele.

Tek tri kuće. Samoća. Siromaštvo.

Iz jedne od njih, Plečkove, jedan je mladić pošao »v navuk«. Ljudevit Plečko je i dandanas kovinotokar (sada u rudniku u Pregradi, a bio je neko vrijeme poslije Oslobođenja i tajnik kotara Pregrada). Radio je onda u Zagrebu. Za mnogih je nedjelja dolazio kući. Partizanski pokret odavno mu je već bio bliz. I sa svojom braćom (brat mu je Josip kasnije poginuo u borbama kod Podruta) i još nekima organizirao je partizansku grupicu.

Susjedi mu — Alojz Habulinec i danas već 65-godišnji Mirko Mihalek

— možda od svega toga isprva i nisu više razumjeli, ali ... bili su to čestiti i hrabri ljudi i rado su pripomogli.

— »Republika« je — polako nadodaje Ivan — možemo to slobodno reći, u toku 1942. i 1943. bila najvažnija partizanska baza, »punkt« čitavog ovog kraja, točnije rečeno najsigurnija stanica gdje su politički radnici i drugi dolazili na »vezu«, ostavljali poruke, primali poštu, organizirali sastanke, gdje se ljudstvo i materijal prebacivalo u raznim pravcima, na primjer, za Kalnik ... Da, sve je to baš ovdje nekako bilo najsigurnije, najslobodnije ... Upravo zato su zaselak i nazvali — »Republika«.

Još je jednu veliku prednost imala »Republika«. Bila je baš na raskršću najvažnijih putova, smjerova kretanja partizanskih veza. Jedna je od njih dolazila iz Klanjca, prvo tu na Oratje — u kuću danas već pokojne Tereze Zalokar, sestre poginule braće Bednjanec, i onda — u »Republiku«. Ondje se sastala s vezom od Pregrade, koja je išla točno ovuda, preko kuće Ivana Halapira.

Teško je bilo unaprijed reći gdje će se sastati. Gotovo svakog mjeseca Okružni se komitet sastajao na drugom mjestu. Danas ovdje kod

Ivana — u podrumu ili u ovoj sobi; idući put u nekoj osamljenoj klijeti ili štaglju. No najčešće u »Republici« — kod Plečka ili starog Mihaleka. Zasedali bi kod Mihaleka i gledali kako dolje, cestom, šecu Nijemci.

Šesti siječnja 1944. godine je datum koji ovdje u Oratju i »Republici« još i danas pamte. Nijemci su otišli, a ustaše su jakim snagama zaposjeli Krapinske Toplice, Tri Kralja, sve okolne bregove. Među ustašama je bilo i nešto domaćih ljudi, a ti su svašta znali, a još više mogli saznati.

Sastanci Okružnog komiteta prebačeni su u Malu Erpenju. Mnogi ljudi s »veza« otišli su u jedinice. Svega nekoliko ljudi ostalo je na ovom terenu. Ali su se, zbog stalnog pritiska i patroliranja ustaša, i oni morali prebaciti u Zagorska Sela i samo od vremena do vremena noću dolaziti u »Republiku«.

Bili su to teški dani za sve ove bregove. Dosta je i krvi proliveno. Mnogo je i događaja ovdje bilo, i svakojakih susreta ...

Ustaška patrola prošla je vrhom brijega tu, pokraj Ivanove kuće prema Gregurovcu. Desetak ih je bilo. Na raskršću kod sela upali su u partizansku zasjedu. Pobjegli su i za sobom na putu ostavili četiri mrtva. Četiri? Ne, tri. Jedan je ustaša bio ranjen, pritajio se. I dok su partizani otišli po lopate da ih pokopaju, ovaj je pobjegao.

Uskoro su došli legionari i ustaše. Postrojili su čitavo selo, postavili pred ljude mitraljeze i prijetili im da će ih sve pobiti ako ne odaju gdje su pokopani ustaše i tko je davao »neprijateljske« primjedbe na račun ustaša. Nitko nije htio odati, premda su u njih bili upereni mitraljezi.

No među ustašama je bio i onaj koji je dan prije uspio pobjeći. Tako su nekoliko seljaka odveli u Krapinske Toplice.

U tom je selu živio i Stjepan Očić, 65-godišnji starac. Bio je kurir i požrtvovno je izvršavao sve zadatke. Isto toliko, koliko je volio Narodnooslobodilački pokret, mrzio je okupatora i ustaše. Ustaše nisu znali da je stari Stjepan Očić partizanski kurir. Slučajno su upali u njegovo dvorište. Bili su bijesni zbog jedinstva naroda Gregurovca i zbog mržnje koju su pročitali u očima sviju. Upitali su starog kurira :

— Stari, tko je potukao ustaše?

— A kaj ja znam ! — odgovorio je naoko hladnokrvno Stjepan Očić i zakoračio na prag svoje kuće.

No unatoč prividnoj hladnokrvnosti, ustaše su valjda još jednom pročitali u njegovim očima zgusnutu mržnju čitavog sela, čitavog naroda. Zapucali su i ubili starog partizana na pragu njegove kuće.

IVO STRAHONJA

JAKOVLJE

Ivan Krkač počeo je zalaziti Starome i s njim voditi često veoma žive diskusije o Komunističkoj partiji, o HSS-u, o tome što narod zapravo želi. »Imao je bolje argumente«, veli danas Martin Brcko-Stari, »i meni naravno nije preostalo drugo nego da se opredijelim za ono što mi je govorio Krkač, jer sam volio narod i želio mu sreću.«

Jednog je dana bio sastanak članova HSS-a u selu. Govorilo se o ratu koji se približavao granicama naše zemlje; neki su članovi HSS-a tvrdili da će pobijediti haesesovačka taktika čekanja. »To je prazno obećanje«, rekao je Stari. »Ne će pobijediti HSS, nego istina.«

Krkač je u selo donosio i partijski materijal. Tada su se uz Krkača i Starog već povezali Florijan Fijan i Juraj Đundek.¹

U to su vrijeme Nijemci već okupirali zemlju za zemljom. »Dečki, sad smo mi na redu« — rekao je Krkač. Stari je okupio oko sebe: Martina Papu, Matu Papu, Vida Fijana, Matu Čipeka-Vujca.

U ožujku godine 1941. sastali su se kod Florijana Fijana, osim njega, još i Vid Fijan i Martin Brcko-Stari. Na sastanak je došao i Joža Tucman, koji je rekao: »Drugovi, treba se spremiti za borbu; Švabe će ući u našu zemlju!« I Švabe su zaista već u travnju došli sa svojom motorizacijom i u Jakovlje. Krkač je ponovio: »Trebalo ići u borbu!« I omladinci su odmah započeli borbu: zabijali su u daske čavle i stavljali na cestu. Zasada su pucale samo gume na fašističkim kamionima i automobilima. No bilo je to mnogo, bio je to početak bitke, u kojoj će pobijediti oni koji su se fašističkoj motorizaciji oduprli čavlama usadenim u daske.

Tako su se već ove, 1941. godine, počeli okupljati omladinci. Uz već spomenutog Jurja Đundeke, tu su se našli: Ivan Poturica, Franjo Poturica, Vid Coka, Ivan Coka, Ivan Svetec i Jura Vodopija.²

Godine 1942., kad su u Jakovlje dolazili, osim Krkača, već i Marko Belinić, Pavle Žukina-Šumski i Milan Kuren-Gubec, pokret se rasplamsao, utjecaj mačekovaca je potpuno oslabio, a narod se spremao za borbu protiv okupatora.

¹ Juraj Đundek poginuo je poslije u Jasenovcu.

² Ivan Svetec, Ivan Coka i Jura Vodopija poginuli su u Jasenovcu.

Našla su se dva izdajnika koja su davala prijave ustašama o propagandi što su je pripadnici Narodnooslobodilačkog pokreta vršili u selu. Bilo bi opasno sada dopustiti da se razbije organizacija koja je s toliko uspjeha funkcionirala. Zato je odlučeno: izdajnike uništiti.

Jedne ožujске noći godine 1942. udarna grupa izvršila je zadatak.

Već drugi dan uhapšeni su: Florijan Fijan, Alojz Bočina, Juraj Đundek i Stjepan Vranešić. Nekoliko dana kasnije upali su u selo Nijemci na motociklima i poduzeli raciju. Ivan Coka je htio pobjeći prema Luki, no bio je ranjen u desnu ruku i uhapšen.

Zatim su bili uhapšeni Florijan Fijan, Ivan Poturica i Pavao Fijan. I obitelji svih uhapšenih bile su također odvedene u zatvor u Donju Stubicu, gdje su ih zlostavljali. Starom Fijanu čupali su u žandarmerijskoj stanici brkove, no on nije ništa priznao.

Ivan Krkač otišao je tada u partizane. Isto je to učinio i Franjo Kuhta, koji je otišao u Slavoniju.

Veze su bile za kratko vrijeme prekinute. Trajalo je to otprilike tri mjeseca.

Pavle Žukina-šumski bio je tada ranjen u Podgori. Sklonio se kod učitelja Petra Žmaka¹. Tu je šumski uspostavio vezu sa Starim.

Pokret se ponovo, i još jače nego prije, razmahao. Počeo je masovni rad. Kad je ono bila časovito prekinuta veza, neki su pripadnici pokreta bili otišli u domobranstvo. Nakon ponovnog uspostavljanja veze svi su se vratili svojim kućama da nastave s radom za pokret.

U mjesecu prosincu 1942. formirana je u Jakovlju i partijska ćelija, u koju su ušli: Vid Fijan (sekretar), Martin Brcko-Stari, Florijan Fijan, Martin Papa, Mato Papa i Josip Krkač.

Stari se s Jožom Tucmanom sastajao »kod vrbe«, kod rijeke Kratine. Sa svakog je sastanka donosio nove letke i brošure, koje su se po selu čitale. Zukina je dao Starom zadatak da se poveže s nekim drugovima u Vrapču, što je on i učinio.

U siječnju 1943. sklonila se u Jakovlju, kod Staroga, prva partizanska grupa. Iz Jakovlja pak odlaze u partizane Slavko Krkač i Dragutin Papa.²

Pokret se sve više razvija. U mjesecu travnju 1943. odlaze u Žumberak Stjepan Krkač, Ivan Kuhta, Vid Sovenički, Stjepan Breko, Pavao Piškur i Stjepan Đundek.

U to je vrijeme formirana udarna grupa sastavljena isključivo od omladinaca. Bilo ih je jedanaest na broju: Ivan Poturica (komandir), Franjo Poturica-Buncec, Marko Pučić, Stjepan Pučić, Pavao Papa, Mirko Papa, Franjo Buhina, Stjepan Fijan, Franjo Blaža Poturica, Gabro Breko i Franjo Bužinec.

Zadatak je grupe bio obilaziti teren i nanositi neprijatelju iznenadne udarce. Evo nekoliko njihovih značajnih akcija: zapalili su arhiv u

¹ Petar Žmak sada je na dužnosti u Istri.

² Dragutin Papa kasnije je u borbi poginuo.

općinama Bistra i Gornja Stubica, spalili barake pomoćnog aerodroma u Jablanovcu, napali kamion ustaša — i niz drugih sličnih akcija. Osim toga su neprestano prikupljali oružje i odijela te održavali veze s ostalim kotarima: Klanjec, Sv. Ivan Zelina, Krapina i t. d.

Godine 1943. osnovani su narodnooslobodilački odbori po selima i zaselcima. Osnovano je šest mjesnih NOO-a i jedan općinski u Jakovlju. I oni su radili na širenju propagandnog materijala,¹ skupljanju ljudstva i oružja za partizanske odrede i t. d.

U to je vrijeme dolazila ovamo drugarica Strina, koja je formirala odbor AFŽ-a. Spomenut ćemo neke odbornice i druge aktivne žene : Mara Fijan, Bara Papa, Anka Severin, Slava Golubić, Jela Zorko, Mara Petolas, Jaga Jankec, Terezija Papa, Bara Ivček i t. d.

Uoči osnivanja Zagrebačkog odreda odlučeno je na partijskom savjetovanju, održanom u Gornjoj Stubici u mjesecu kolovozu 1943., da dva člana Partije iz Jakovlja skupe grupu omladinaca i odu u odred. Određeni su Ivan Poturica i Mato Papa, koji nije mogao poći, jer je bio bolestan. Ivan Poturica skupio je grupu od 24 omladinca i 10. listopada krenuo s njima u Zagrebački odred.

Na sve šire i veće akcije partizana na ovom području reagirao je neprijatelj represalijama. No na represalije je sa svoje strane reagirao i narod: pokret se sve više rasplamsavao. Jedanaestog rujna 1943. ubijen je u kući Franje Gradičeka u Jakovlju član Okružnog komiteta drug »škrba«. S njim je poginuo još jedan drug, nazvan »Kamion«. Ustaše su 1. studenog 1943. poduzeli raciju i strijeljali šest ljudi: Valenta Soveničkog, Pavla Soveničkog, Franju Đundeka, Stjepana Bužinca, Franju Poturicu i Ivana Vodopiju. Na Staru godinu 1943. okupatori su uhapsili 46 drugova. Među njima bio je i stari Rok Poturica, otac Ivana, koji je za Zagrebački odred mobilizirao 24 omladinca. Roka su osudili na godinu dana zatočen ja, no on se nikada nije vratio iz logora — zaglavio je **LJ** Jasenovcu.

Ujesen 1943. došli su u ovaj kraj prvi diverzanti, na čelu s Dragutinom Jambrekom iz Vrapča i Dalmatincem Stjepanom Mršićem. Oni su rušili pruge čak i u blizini Zagreba. Jakovljani su diverzante hranili, a njihove ranjenike previjali i sakrivali u svojim kućama.

U mjesecu studenom 1943. Franjo Poturica-Buncec organizirao je, zajedno s Ivanom Pučkom i Vidom Čižmekom, napade na kontingente sukna koje se iz tvornice u Oroslavju vozilo u Zagreb, sklanjao to sukno najprije kod seljaka, a onda ga prebacivao partizanima.

Na početku 1944. okupatoru nije preostalo drugo nego da i na ovom području organizira jaka vojnička uporišta. Neka od njih, Luka i Kupljenovo, veoma su blizu Jakovlju. No Jakovljani su se borili i dalje.

¹ Koliko je narod tražio najraznovrsniji propagandni materijal u kojem se govorilo o ciljevima Narodnooslobodilačke borbe, rječitro govori ovaj citat iz izvještaja Kotarskog komiteta KPH Stubica Okružnom komitetu u Zagrebu, od 21. VIII. 1943.: »Trebamo poslati što više partijske štampe, jer ovo što dolazi — premalo je.«

Pravili su nacрте cеста i neprijateljskih uporišta, skupljali žito i narodni zajam, odjeću i plahte.

Na početku mjeseca svibnja formiran je Omladinski bataljon, koji je potpao pod komandu Zapadne grupe i koji je preuzeo čitavu organizaciju na mobilizaciji i prikupljanju materijala za partizanske odrede.

Ivan Poturica bio je tada povučen iz odreda i uklopljen u Omladinski bataljon. On je bio sekretar partijske organizacije, dok je za komandanta bataljona određen Vlado Pozaić iz Poznanovca, a za komesara Drago Birač-Gavran¹.

»Krenuli smo iz Jakovlja 12. lipnja«, pripovijeda drug Poturica, »preko ceste, uz rijeku Krapinu, prema Jablanovcu. Bilo je oko tri sata izjutra. U jednom smo vinogradu imali zasjedu. Oko 9 sati naišao je automobil u kojem su bili ustaški oficiri. Zatim je naišao kamion sa 37 ustaša. Otvorili smo vatru. Ustaše su poskakali iz kamiona i polijegali iza njega. Jurišali smo na njih. Zarobili smo jednog ustašu, ostali su poginuli. Od naših su poginula samo trojica: zamjenik komandira čete Pavao Piškorić iz Jakovlja, Dragutin Breko iz Oborova i Vlado Jedut-Rus. Imali smo i jednog ranjenika, Ivana Catelu iz Vrapča, koji je noću umro.«

Nekako u to vrijeme sklonio je Martin Brcko-Stari kod sebe ranjenog Matu Trusića. Mato Trusić bio je puškar u Zagrebu. Radio je za partizane. Ustaše ga jednog dana uhapse. Vozili su ga u kamionu, kroz Vrapče, vjerojatno da ga objese. Iskoristio je povoljan trenutak i iskočio iz kamiona. Uspjelo mu je da pobjegne.

Narod ga je usput upućivao kuda da ide, i on je preko Bistre došao u Jakovlje, do Staroga. Bio je istučen i potpuno iscrpen od napora. Nekoliko dana nije mogao uzimati nikakvu hranu. No uz brižljivu njegu Staroga oporavio se i otišao u partizane. U jednom okršaju s neprijateljem izgubio je obje ruke.

Na Staru godinu 1944. provalili su u Jakovlje ustaše u jačini od 2000 ljudi. Bilo je rano ujutro kad su došli, još prije nego što je svanuo dan. Počeli su palež. Popalili su oko 300 kuća, opljačkali seljake, odveli oko 500 komada blaga. No nisu se zadovoljili samo time: pobijeno je, postrijeljeno i pobacano u vatru 29 osoba, još 2 osobe umrle su kasnije od rana zadobivenih u tom pokolju, a dva su čovjeka — Alojz i Lovro Zovko — obješeni na jednu vočku kod ceste Zagreb—Donja Stubica.

No ni to nije pomoglo ustašama: akcije su trajale i dalje. Narod je odlazio u partizane, domobranci su dezertirali i preko Sljemena ih je iz Zagreba dolazio priličan broj u Jakovlje, jer su ih putem slali ovamo, neka se jave »Naceku«.²

A »Nacek« ih je upućivao u partizane.

V. S.

¹ U mjesecu rujnu prebačen je Omladinski bataljon u sastav III. brigade KNOJ-a.

² Vid Fijan, sekretar Općinskog komiteta KPH u Jakovlju.

OROSLAVJh I MOKRICE POD OKUPACIJOM

U tvornici u Oroslavju postavljena je 10. travnja 1952. spomen-ploča drugovima poginulim u NOB od 1941. do 1945. Postavio ju je radni kolektiv tvornice. Tu se čitaju ova imena:

ČIŽMEK MARKO, poginuo 1942. u Jasenovcu

ČIŽMEK VID, poginuo 1944. u NOV

ŠČITNIK JOSIP, poginuo 1943. u Mokricama

KNEŽIĆ FRANJO, poginuo 1942. u Jasenovcu

LONČAR BOŽO, poginuo 1942. u Jasenovcu

VARCIĆ LJUBOMIR, poginuo 1943. u NOV

Neka su imena griješkom izostavljena: JURE PUČKO, obješen 1943. u Zagrebu, MARKO JORDANA, poginuo 1943. u partizanima.

Oroslavje i obližnje Mokrice bili su još mnogo godina prije rata centri radničkog pokreta u ovom kraju. Dolazili su ovamo drugovi Marko Belinič i Marušić, govorili su radnicima o kapitalističkoj eksploataciji i borbi radničke klase za oslobođenje od kapitalističkog jarma. Od 1935. dalje i tu je URSS-ova sindikalna organizacija vodila žestoku borbu protiv Mačekovih sindikata (HRS).

Kad su došli okupatori, tvornica je došla pod upravu Nijemaca. Bila je tu posada od 500 gestapovaca. Prešlo se u duboku ilegalnost. Centar pokreta bio je tada u Mokricama.

Godine 1941. dolazio je ovamo Joža Tucman. Sekretar partijske organizacije bio je tada Marko Čižmek, koga su ustaše uhapsili i odveli u Jasenovac, gdje je bio spaljen. Kao sekretar zamijenio ga je Vid Čižmek. članovi su bili: Ljudevit Varčić, koji je godine 1945. poginuo u borbi, Josip Veverec-Ščitnik, i drugi. Kad je Vid Čižmek otišao u partizane, na kraju 1941. ili na početku 1942., sekretar organizacije bio je Ščitnik. Članovi su bili : Josip Cukovečki, Božo Lončar, Petar Lončar i Stjepan Jagečić. No Vid Čižmek dolazio je i dalje na teren i bio u neprestanoj vezi s ostalim drugovima.

Već tada se skupljalo oružje i hrana, širio se među narod propagandni materijal, stvarali su se uvjeti za daljnje proširenje pokreta, za okupljanje omladinaca i mobilizaciju za partizanski pokret.

Na početku godine 1942. obavljale su se pripreme za formiranje udarne grupe koja bi u Stubičkom kotaru vršila oružane akcije. Kad su gotovo svi članovi partijske organizacije dobili pozive za vojsku, otišli

su i oni u udarni odred. Na terenu je ostao samo Josip Cukovečki. U travnju 1942. poduzeta je akcija na žandarmerijsku stanicu u Donjoj Stubici. Danas na toj zgradi, koja je sada stanica Narodne milicije, stoji spomen-ploča, koju je stavio 22. prosinca 1950. Kotarski odbor Saveza boraca :

POD RUKOVODSTVOM OKRUŽNOG KOMITETA KPH ZAGREB, U TRAVNJU 1942. GODINE, UDARNA GRUPA ZAGORSKOG BATALJONA »MATIJA GUBEC« IZVRŠILA JE ORUŽANI NAPAD NA ŽANDARMERIJSKU STANICU, KOJA SE NALAZILA U OVOJ ZGRADI.

Na ovu akciju gestapovci i ustaše žestoko su reagirali. Priredili su pravu hajku na pripadnike udarne grupe. Veverec-Ščitnik bio je ranjen i kasnije je umro. Božo i Petar Lončar bili su odvedeni u Jasenovac, gdje su i ubijeni. Jagečića su, ranjenog, također odveli u Jasenovac. Franjo Knežić, koji je surađivao s partijskom organizacijom u Oroslavju, bio je također odveden u logor, gdje je ubijen.

Josip Cukovečki okupljao je oko sebe omladince, koji su kasnije otišli u partizane. Na teren je i dalje dolazio Vid Čižmek, od koga je Cukovečki primao propagandni materijal i zadatke: skupljanje oružja, novca i hrane za borce, pripremanje novih boraca za odlazak u partizane i t. d.

Ni radnici u tvornici, ni pod najtežim uvjetima, nisu mirovali. Tekstil je u priličnim količinama putovao iz tvornice k partizanima, a među radnicima se skupljao novac, koji je također završavao kod partizana. S Vidom Čižmekom imao je vezu Ljubek Horvat. On je Čižmeku i Josipu Cukovečkom davao podatke o situaciji u tvornici, o stanju proizvodnje.

U proljeće 1943. dobio je Jura Pučko, radnik u tvornici, od Vida Čižmeka, s kojim je bio povezan, zadatak da stavi bombu pod transformator. Zadatak je bio s uspjehom izvršen. Pucka nisu odmah otkrili. No nekoliko mjeseci poslije toga Jura Pučko bio je uhapšen, odveden u Zagreb i obješen.

S pokretom je, među ostalima, bio povezan i tekstilni tehničar Marko Jordana. Kad je dobio poziv za domobranstvo, otišao je u partizane. Poginuo je u borbi 1943. godine.

Potkraj godine 1944. javio je Ljubek Horvat preko veze partizanima da će kroz Oroslavje proći jedan njemački i jedan domobranski general. Partizani su ih dočekali i u okršaju ubili u Krušljevu selu. U tom okršaju bio je ranjen Vid Čižmek; nešto poslije toga on je umro.

Nakon toga došli su u ovaj kraj ustaše iz Zlatar-Bistrice i uhapsili Josipa Cukovečkog, Ljubeka Horvata, Stjepana Šuka i još neke, koji s ovom akcijom nisu imali veze te su bili pušteni.

Najprije su uhapsili Josipa Cukovečkog i još jednog mladića, i odveli ih u Zlatar-Bisticu. Strašno su ih tukli. Cukovečki nije nikoga odao, mladić nije izdržao: odao je. Poslije toga su uhapsili ostale. Odveli su ih u Zagreb u Savsku cestu, i opet strašno mučili. Zatim Petrinjska ulica, opet Savska, i opet Petrinjska. Pod neprestanim batinama dočekali su u zatvoru Oslobođenje. D.P.

OKUPIRANA KRAPINA

(Kroz neprijateljske dokumente)

U Krapini su za vrijeme okupacije dvije vlasti : vlast ustaška, logornička, pažurovska, i takozvano Poglavarstvo slobodnog i kraljevskog poveljnog trgovišta Krapine. Sve je to, doduše, jedna vlast, ustaška i neprijateljska, jer je »trgovište« Krapina bilo u to vrijeme još manje slobodno nego onda kad je bilo »kraljevsko«, no predstavnici »poglavarstva« zapravo su mahali repom pred ustaškim logornicima Pažurima, a kasnije i pred gestapom, pomagali im u njihovim zločinima, i tek tu i tamo se u svojim izvještajima stidljivo tužili kako poštovani gospodin ustaški Logornik ili Njemačko Redarstvo (sve to, iz poštovanja, pisano velikim početnim slovima) zapravo rade u Krapini mnogo toga, a da prethodno, pa čak ni poslije toga, ne obavještavaju »Poglavarstvo slob. i kr. povelj. trgovišta«.

Hapšenja je u Krapini bilo već g. 1941. i 1942. Godine 1942. su uhapšeni Richter, Božić, Kovačec, Nežmahen i drugi — no ilegalni rad nije ovdje nikada prestao. Teško ulazeći u trag pravim »zavjerenicima«, okupatori i ustaše boje se svoje vlastite sjene i u okolici Krapine otkrivaju

— četničke zavjerenike: »Dne 11. o mj. pojavili su se četnici u obćini Začretje, a danas prijavili su žitelji sela Krapinski Vidovec naslovu kao i oružničkoj postaji, te Ustaškom Logorniku, da je u selo došao neki čovjek, koji je tražio da može kupiti odojke ili teladi, pa se smatra da je to izvidnica četnika.« (Izvještaj Poglavarstva si. i kr. povelj. trgovišta Krapine Kotarskoj oblasti u Krapini od 13. svibnja 1942.)

Teško je vjerovati da su i sami ustaše sasvim ozbiljno mislili na četničke zavjere u okolici Krapine, ili su se pak samo tješili : četničke će došljake lako likvidirati, samo da se narod ne digne na ustanak i u ovom »pitomom« Zagorju. I dok u Krapini i okolici sve življe djeluju partizanski borci, »izvješća« ostaju neko vrijeme stereotipna: »Nije zapažen nikakav komunistički rad.«

No potkraj godine 1942. čini se da je vrag odnio odmah šalu: »Izvješćuje se da su se partizani u noći od 7. na 8. o. mj nalazili u obćini Petrovsko, kao i na području obćine Radoboj ... U pola 9 sati danas došao je u ured ove obćine javiti Juraj Konjić iz Podgore kbr. 9 da su danas u 5 sati u jutro došli partizani u selo Podgoru i da su njegovu kuću obkolili i nisu ga pustili iz kuće.« (Izv. od 8. XII. 1942.)

Čini se, dakle, da stvar postaje ozbiljna, jer ne samo da se pojavljuju pravi, živi partizani, nego je »na livadi od sela Strahinja spram Lazi nađena jedna partizanska kapa, o čemu je naslov izvješćen posebnim izvješćem od danas pod Prs. brojem 339.« (Izv. od 16. prosinca 1942.) U toku godine 1943. ne javlja se više o četničkim izvidnicama, koje tobože po zagorskim selima kupuju odojke i telad, nego o partizanima koji patroliraju selima i napadaju ustaške posade, o napadajima na vlakove, prekidanju telefonskih i telegrafskih veza, napadajima na tvornice, te se već u izvještaju od 31. siječnja 1944. javlja: »Tokom mjeseca siječnja više puta su partizani pokušali napadaj na Krapinu, ali su svaki puta odbijeni.«

Narod je sve masovni je odlazio u partizane, a ustaškim »dužnostnicima« i gestapovskim posadama u Krapini i oko nje ne samo da ide pjena na usta nego im i gori pod petama. Kad su okupator i ustaša u strahu — a to su zapravo uvijek — oni bjesomučno grizu oko sebe. Tako i ovdje, u Hrvatskom Zagorju, gdje su nekad sanjali da će se mirno odmarati među tihim zagorskim brežuljcima, u gostoljubivim klijetima punima vina, gdje su mislili da će mirno pljačkati »krotki« narod. Tu su oni već godine 1941. i 1942. doživjeli svoja prva razočaranja, kad im je narod već počeo prašiti barutom pod turom, a sada ih taj isti narod masovno tjera topovima i bacačima!

Tako okupator u svom bijesu i panici poduzima i ovdje represalije. Takozvana župska redarstvena oblast u Varaždinu šalje okružnicu, u kojoj traži podatke o »obiteljima i imovini odbjeglih« :

»Nalaže se naslovu, da neizostavno u roku od 5 dana po primitku ove okružnice u suradnji sa ostalim upravnim i samoupravnim vlastima i ustaškim pokretom ... dostavi ovoj župskoj redarstvenoj oblasti popis svih članova obitelji osoba odbjeglih među odmetnike ... Za svakog člana obitelji dostaviti točne osobne i imovinske podatke. Ako je odbjegli bio državni službenik treba dostaviti podatke o tome, da li je otpušten iz državne službe ili ne, da li tko diže ili uživa još njegovu plaću ili mirovinu, ili ima kakove druge imovinske koristi iz službenog odnosa takove osobe ...«

Ova okružnica ukazuje ne samo na anarhičnost u aparatu »Nezavisne Države Hrvatske«, gdje je bilo »odmetnika« koji nisu bili ni otpušteni iz »državne službe«, ili je netko drugi uživao njihovu plaću, nego i na to, da su sada započele brze i sistematske pripreme, da se sve one tisuće poklanih u ustaškim logorima nadomjeste drugim kandidatima za masovna klanja.

Okružnica je datirana sa 23. VI. 1944., a već 4. VII. 1944. šalje »Poglavarstvo« podatke za svoje »obćinare« odbjegle u »odmetnike« : »Prigibno šiljaju se traženi podaci o odmetnicima i njihovim obiteljima na izvoljno daljnje uredovanje.«

No unatoč »izvoljnom daljnjem uredovanju«, izvještaji moraju i dalje javljati o napadima partizanskih jedinica, o diverzijama, o sve

češćim odlaženjima u »odmetnike« i o hapšenjima partizanskih »dojav-
nika«, t. j. simpatizera i članova obitelji partizana.

U Krapini, kao i drugdje na okupiranim područjima u Hrvatskoj, harače okupatori i ustaše, i koliko god različita »poglarstva« njima potpuno služe, okupator nema ni u njih povjerenje te obavlja svoje krvave »akcije« bez njihova znanja. U izvještaju krapinskog »Poglar-



stva« od 28. X. 1944. kaže se: »Prema saznanju u noći od 25. na 26. listo-
pada 1944. odvedeni su iz Krapine dr. Živko Vukasović, kotarski sudac
i dr. šime Semić, odvjetnik u Krapini. Tko ih je odveo i kamo nije po-
znato, a niti je ovom poglarstvu to prijavljeno bilo sa koje strane.«

Prema tonu povrijedenosti kojim je napisano ovo »izvješće«, čini
se da je »ovom poglarstvu« ipak bilo poznato da su dra Vukasovića i

dra Semića odveli ustaše i mučki ih ubili — a da se o njihovoj likvidaciji nisu prije toga dogovorili s »poglavarstvom.«

»Savezno sa nalogom župske redarstvene oblasti i Ministarstva unutrašnjih poslova« počela je »Kotarska oblast u Krapini« da plijeni »pokretnu i nepokretnu imovinu odmetnika«. Kod »odmetnika« Borisa Tarlea pronađeno je, osim nešto odjeće i obuće: »komadić štofa, komadić bijele krpe, šest kuna, flaša kiselih krastavaca, sanduk sa raznim starim stvarima«, a kod »odmetnice« Ljerke štampar, osim također nešto odjevnih predmeta koje ima svaki prosječan građanin, pronađeno je još: »komad štofa (po prilici pola metra), pola metra platna šarenog, 1,5 m(?) buhača, kutija Nivea-kreme, paketić kamilica, novčanik sa 4 Kn., 1 španga, 1 krpa, razni čajevi, 3 dinara i 4 Kune, 2 flaše za pekmez, 1 komad gumi je.«

Sva se ta imovina u »odluci kotarske oblasti broj 573-taj 1944. od 13 studenog 1944 ... proglašuje propalom u korist Nezavisne Države Hrvatske. Provedba ove odluke povjerava se Ministarstvu Državne Riznice — Ured za podržavljeni imetak u Zagrebu.«

I dok je tako »Ministarstvo Državne riznice« skupljalo »odmetničke« krpice, buhače, nekoliko kuna i flaše za pekmez, ustaše su u okupiranim krajevima pljačkali izgladnjeli narod, a u »izvješćima« je postojala rubrika »prehrana pučanstva«, u koju je moralo čak i »poglavarstvo« bilježiti: »Prehrambene prilike slabe, jer se zakonitim putem hrana, a napose žitarice ne mogu nabaviti, pa je pučanstvo prisiljeno da kupuje krušarice od kućaraca, koji se bave kućarenjem razne robe, a za istu primaju žito.« (Izvj. od 17. veljače 1945.)

Približava se kraj. Okupatoru steže strah grlo. Hladna administrativna stereotipnost u izvještajima samo je prividna, iza redaka osjeća se panika: »Da bi ova oblast imala uvid u sve političke, kulturne (!), društvene i prehranbene prilike na području kotara Krapina, te da bi o istima mogla izvješćivati nadređene, nadpisi imadu redovito predlagati sedam-dnevna izvješća po gornjemu ...« (Naredba Kot. obi. u Krapini od 2. ožujka 1945.)

Ovako su, na primjer, izgledali odgovori na ovu naredbu: »Izvješćuje se da posljednjih 7 dana nije bilo važnijih političko-kulturnih i društvenih događaja, osim obavljenih uhićenja nekih građana kao i državnih službenika po Njemačkom Redarstvu, a radi davanja pomoći u nedozvoljene svrhe, kao i suradnje s odmetnicima.«

Tako je izgledala »političko-kulturna i društvena situacija« na okupiranim područjima: hapšenja simpatizera Narodnooslobodilačkog pokreta i obitelji partizana, racije na sve veći broj vojnih bjegunaca i sve očajniji strah od narodne vojske, koja je tjerala okupatora i njegove sluge iz naše zemlje.

DURO PLEMENČIĆ

ČETIRI SELA

(Putkovec—Prigorje—Svedruža—Slatina)

Ta četiri sela Krapinskog kotara, povezana međusobno, protežu se na prilično velikom području. Mnoge borbe vodili su tu zagorski partizani.

— U Putkovcu se pokret počeo razvijati još 1941. — pripovijeda Ignac Gretić¹. — S pokretom me povezao Edo Leskovar i moj sin Ivica. U pokretu je već tada surađivao i Mirko Družinec.

Jače se pokret počeo razvijati potkraj godine 1942. U veljači 1943. otišli su iz sela prvi partizani: Ivica Družinec, Ferek Klasić, Dragutin Družinec, Rudolf Belošević, Milan Vargačić. Kasnije je iz ovog sela i Prigorja otišlo više omladinaca. Gotovo svaka kuća dala je partizana.

Prvi Narodnooslobodilački odbor osnovan je nešto poslije toga. U njega su ušli August Toplak, Dominek Klasiček, Franjo Gretić, Alojz Šafranko, Mirko Družinec (umro), Ludva Kletečki, Josip Drenški, Vilim Mališ, Milan Ovčariček, Mirko Mužar i Rudolf Peček.

Devetnaestog svibnja 1943. došlo je u selu do prve veće borbe. Tu se nalazila jedna kalnička četa, koju su napale jake ustaške snage. Partizani su se morali povući.

Ustaše otada pojačavaju pritisak na selo. Gretić odlazi na oslobođeni teritorij. Njegovu staru majku ustaše su prebili. »Gdje su ti djeca i unuci?« — stalno su vikali, bijesni što su svi otišli u partizane.

— Teško je bilo nama odbornicima. Gestapovci su nam upadali u selo — priča Josip Drenški. Nekada nije bilo vremena da se sklonimo. Mene je netko optužio da imam mitraljez. Neki četnik, tumač, stalno mi se prijetio i tražio da predam oružje. Nisu, na sreću, ništa našli.

Iz sela je poginulo 16 mladića.

* * *

— Potpuno sam sama. Nikoga nemam. Muž mi je umro 10. travnja 1948., a djeca ... znate što je s djecom: izginula su mi, siromaci.

¹ Cijela ova obitelj bila je u partizanima. Ignac Gretić sa svojom drugaricom otišao je 20. svibnja 1943. na oslobođeni teritorij. Ustaše su mu kasnije potpuno opljačkali kuću. Petoro njegovih sinova nalazilo se u partizanima. Branko je poginuo u Golubovcu kao pomoćnik komesara I. bataljona ZPO.

Tako priča, tko zna po koji put, majka nekada brojne obitelji Klasić. Ta obitelj u Prigorju dala je sve za partizane. Najprije je otišao Ferdo, a za njim Branko, Pepica Klasić radila je kao omladinka. Nijemci su je uhvatili i objesili.

Gotovo su stradali i roditelji. Jednog dana došli su ustaše po njih. Rekoše: »Sada je na vama red.« Međutim, došlo je do natezanja, stari Lovro nije htio da ide. Sjete se ustaše i kažu : »Dobro, da se pogodimo, otvori kasu!« Pošto su sve opljačkali, odu zadovoljni. Na odlasku primijete: »Ovo što nosimo, vrednije je od starca.«

* * *

— Sve je bilo uzburkano. Pale nam kuće, ubijaju, pljačkaju. Nije bilo teško stvoriti odluku: protiv fašizma koji nas hoće uništiti.

Tako priča Mijo Krog iz Prigorja. Desetog ožujka 1944. spaljena mu je klijet.

U selu Prigorju postoji brežuljak koji se zove Krogi. Poslije sastanaka koje su organizirali Ivica Gretić, Ivica Družinec i Mirko Belošević, osnovali su udarnu grupu koja je izvršila niz akcija. Od Kroga u partizanima su bili Stjepan, Milan, Slavko, Eduard, Branko, Franjo, Dominik, Ivan i Josip.

* * *

Socijalistički pokret počeo se razvijati u Svedruži još prije Prvog svjetskog rata.

— Ja sam 1920. godine na izborima — priča Rudolf Faget — bio čuvar »crvene« kutije u Petrovskom. Tada smo dobili 55 glasova. U dodir s NOP-om došli smo preko Augusta Hercega još godine 1941. To sam bio ja, Mijo Bešenski, Slavko Presečki, Julijus šanjug, Miha Hriberski.

Mene su uhapsili 18. prosinca 1942. Na Savskoj cesti proveo sam tri mjeseca. Najviše su me ispitivali za Edu Leskovara. Znao sam da je poginuo, ali nisam htio odati. Oni su njega tražili po Zagrebu.

Kasnije se pokret u Svedruži razvio i omasovio. Iz Svedruže je poginulo 16 partizana.

* * *

— Naše selo — Slatina — priča Ivan Rumbak-Živko — povezalo se s NOP-om u prvoj polovini godine 1942. preko Ede Leskovara. Tada pristupamo NOP-u moj brat Janko i ja, zatim drug Julius šanjug. Dva-deset osmog ožujka 1943. osnovana je partijska organizacija, u koju su ušli, osim navedenih drugova, Tomo Hanžek i još jedan drug. Ovu organizaciju osnovao je Ivica Gretić.

V. S.

ZAGORSKA KOZARA

Jedan zaselak Bistričkog Podgorja, promijenio je ime u toku rata. Dotada se zvao Kozelsko selo, a onda je dobio ime s kojim se ponose svi njegovi stanovnici: Kozara.

Junaštvo naroda Kozare, njegove patnje, stradanja, neustrašivost, duboko su odjeknuli u Zagorju. Napaćeni narod Kozare postao je simbol i svetinja narodne revolucije.

Njegovim putem, u drugačijim uslovima, krenula su i mnoga zagorska sela, pa tako i Bistričko Podgorje na čelu sa svojom Kozarom.

Kad je građanski rat bjesnio u Španiji, dva mladića iz Podgorja krenula su tamo da se bore za slobodu. Bili su to Andrija Muhek i Josip Husinec. Oni su poslije povratka nastavili s revolucionarnim radom, što je ostavilo duboke tragove. *

Godine 1942. Pavao Žukina stvara u Podgorju simpatizersku grupu, sa članovima: šimunom Kefečekom, Vinkom Rogarom, Pavlom Papićem¹, Blažom Papićem.

U rujnu 1942. osnovana je ovdje partijska organizacija u koju su ušli: Simun Kefeček, Vinko Rogar, Blaž Papić, Andrija Šćuric i Josip Brlečić.

I tako u upornom političkom radu dolazi godina četrdeset i treća. Sastanci su se održavali uglavnom u Kozari, ondje je bilo najsigurnije i zbog samog položaja, i zbog budnosti ljudi. U proljeće 1943. formirana je udarna grupa, koja je prikupila 20 uniformi, 4 puške i 300 komada municije. U njoj su bili Stjepan Vrabc, Andrija Škrlec, Micika Vedrina i Stjepan Muhek. Ova udarna grupa bila je povezana s grupom u Bistričkom Humu, koju su opet sačinjavali: Ivan Prlič, Stanko Obad, Petar Kušić i Filipović.

U svibnju 1943. odlazi u partizane sekretar partijske organizacije Andrija Šćuric. Bila je to »prethodnica« velike povorke. U rujnu odlaze Stjepan Vrabc, Micika Vedrina i Andrija Škrlec, a za mjesec dana 70 ljudi.

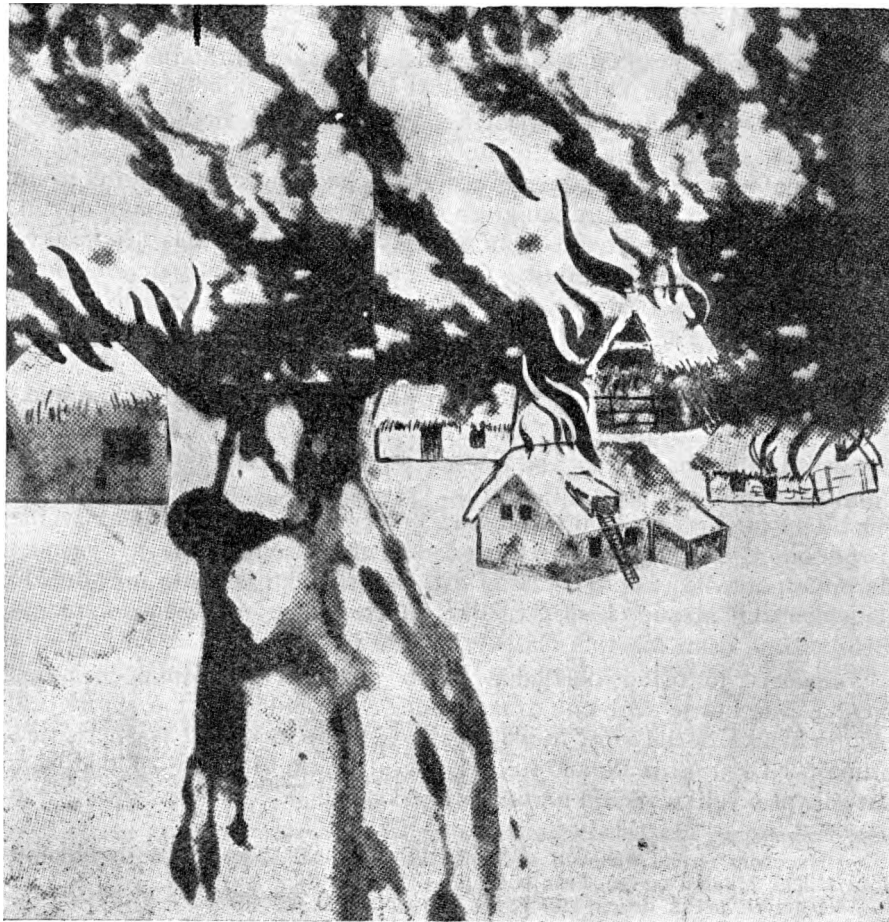
U partizane po drugi put odlazi Blaž Štefanek, jedan od prvoboraca u ovom kraju. On je otišao u partizane u proljeće godine 1942., ali je obolio od tifusa i bio kod kuće na liječenju.

¹ Učesnik u Oktobarskoj revoluciji i oficir Crvene armije, strijeljan od žandara.

U Podgorju se nalazio neprijateljski garnizon. Do godine 1943. bila je tu žandarmerijska stanica, koju je u proljeće uništio Kalnički odred. Zatim je tu bila ustaška posada. Zagrebački odred pripremao je napad na tu posadu, ali su ustaše saznali i pobjegli.

Uskoro poslije toga počinju stradanja naroda ovog sela. Zloglasni ustaški komandant u Mariji Bistrici Barišić zalijetao se sa svojom posadom i ubijao. Ubili su Janka, Pavla i Ivana Vedrinu, razrušili kuću Josipa Vedrine, koji je otišao u partizane zajedno sa ženom, slijedeći put svoje kćeri.

Dva tjedna prije oslobođenja pala je kao posljednja žrtva Katica Topolovec.



ZAGORSKA SELA

Područje bivše općine Zagorska Sela leži sjeverozapadno od Klanjca obuhvaćeno s jedne strane Sutlom. Tu je za vrijeme okupacije bila »pogranična zona«, jer je Slovenija, koja se nalazila s druge strane Sutle, »pripadala« Trećem Reichu. No Narodnooslobodilački pokret, koji se ubrzo počeo razvijati i u rodnom kraju druga Tita, doskora je razbio ovu okupatorsku granicu, i Sutla je postala rijekom bratstva hrvatskog i slovenskog naroda, koji su zajednički lili krv za slobodu.

Kroz bivšu općinu Zagorska Sela prolazi cesta preko Kumrovca, Razvora, Zagorskih Sela u Miljanu. Zbog toga su pojedina sela, koja su nešto udaljenija od komunikacija, bila pogodnija za stvaranje prvih partizanskih veza i baza, preko kojih se dalje razvijao NOP u ovoj općini, u prvo vrijeme pod rukovodstvom partijske organizacije Klanjca.¹ Takva su sela na primjer bila Donji i Gornji škrnjik. Naročito su se isticali Alojz Sporiš, Josip i Mijo Bezjak, Ignac Tarade i Ludva Banjšak.

Prvi partizanski borci iz samog Kumrovca bili su nećaci druga Tita — Franjo, Dragutin i štefek Broz. Otišli su u partizane na početku 1942. godine, dvojica iz Kumrovca, a jedan iz Zagreba. Sva su trojica poginula.²

Kumrovčani su poznavali Josipa Broza kao istaknutog revolucionara. Takozvani »bombaški proces«, održan 1928. godine u Zagrebu, ostao je Kumrovčanima u dubokom sjećanju. Pet godina kasnije, kada je pušten s robije, drug Tito dolazi u Kumrovec, i njegova revolucionarna aktivnost u rodnom mjestu ubrzo pada u oči žandarmeriji. Zaprijetila je opasnost da bude ponovno uhapšen, i zbog toga se drug Tito sklanja u Podsredu na slovensku stranu, k tetki. Nitko u Kumrovcu nije znao, kamo je Broz otišao, osim Martina Gašperta-Pintara.

Gašpert je ostao dosljedan ovom poznanstvu i odmah pristupa NOP-u. Bilo mu je neobično drago, kada je naknadno saznao, da na čelu oslobodilačke borbe stoji njegov prijatelj Josip Broz. Uz Gašperta pristupaju NOP-u Alojz Dončić i Šandor Krajcer, da bi zatim oslobodilački rat zahvatio veliku većinu naroda ovoga kraja.

¹ Na ovom terenu djelovali su klanječki komunisti Krsto i Stjepan Iveković, Joža Milčić, Milan Posavec, Franjo šoštar i drugi.

² I četvrti nećak druga Tita Pepek sudjelovao je u NOP-u.

U ljeto 1943. godine mladići iz mnogih sela ove općine odlaze u jedinice NOV. Tako je iz Kumrovca otišlo u partizane 12 ljudi, iz Brezja 33, iz Velinaca 40, iz Škrnika 35.

Bio je to rezultat širokog političkog rada partijskih organizacija i mnogih NOO-a, koji su osnovani po selima. U općinski NOO, koji je izabran u jesen 1943. godine, ušli su Josip Bezjak, Ignac Tarade, Josip Jurak, Josip Jurjec, Antun Sladović i drugi. Sjedište Kotarskog NOO-a bilo je u škrniku, u kući Roka Biščana.

U prvoj polovini ožujka 1944. godine u staroj zgradi škole održana je u Kumrovcu kotarska konferencija za bivši kotar Klanjec. Na ovoj konferenciji prisustvovali su svi članovi NOO-a zaduženi za gospodarstvo. Vrlo jake partizanske straže oko Kumrovca osiguravale su nesmetan rad delegatima. Konferencija je trajala jedan dan i protekla u vrlo živoj diskusiji. Raspravljalo se o sjetvi kukuruza, za koju je trebalo osigurati sjeme iz Podravine.

Na konferenciji je zaključeno, da se obradi svaki komad zemlje. Naročitu brigu trebalo je posvetiti obradi zemlje porodica boraca.

Veliku aktivnost razvila je partijska organizacija u samim Selima Zagorskim, koja je kao i NOO osnovana 1942. godine. U svibnju i lipnju godine 1943. aktivisti spaljuju općinske spise, ruše komunikacije, prekapaju ceste, ruše mostove, a jedna od značajnijih akcija jest ona, kad se kod Zagorskih Sela prebacila u Sloveniju slovenska 14. divizija preko mosta na Sutli.

Antun Sladović bio je glavni organizator akcija na tom području. Njegova je kuća bila partizanska baza, ovamo su dolazili kuriri iz Zagorja i Slovenije, a on je sam često prelazio u Sloveniju i podržavao stalnu vezu sa slovenskim političkim radnicima. I njegova kći Micika bila je partizanski kurir.¹

Bilo je na ovom području još raznih istaknutih partizanskih baza, koje su besprijekorno funkcionirale sve do kraja rata. U gostionici Komaričkoga u Plaviću održavani su mnogobrojni sastanci. Tamo su stizali i kuriri iz Slovenije Boris, Zmaga i Triglav.² Veza sa slovenskim partizanima inače se redovito održavala preko Viktora žlendera³ iz Brezakovca, koji je poštu predavao Alojzu Dončiču u Kumrovcu, a ovaj Antunu Ivekoviću u Brezju.

Usprkos neposrednoj blizini jakih njemačkih snaga, vršili su i politički radnici, kada nije bilo vojnih jedinica, pojedine napade na neprijateljska uporišta. Jedna takva grupa napala je i razbila uporište financa i graničara u Sutlanskoj Poljani. U proljeće 1944. godine izvršen je napad na njemačku stražu na jednom mostu na Sutli. Idućeg dana njemački vojnici iz Rogaške Slatine upali su u Sutlansku Poljanu pucajući iz mitraljeza, a zatim su zapalili nekoliko kuća i staja, ranili jednu ženu, nešto su blaga potukli, a nešto odveli sa sobom.

¹ Ustaše su uhvatile Sladovića na prijevaru, preobučeni kao partizani. Poslije strašnog mučenja Sladović je obješen u Jakovlju.

² Objesile ga ustaše u Desiniću.

³ Žlenderova kći Fanika poginula je u partizanima.

Idući dan ponovo je u isto selo upala njemačka motorizirana jedinica, ali je ovaj put bila dočeka vatrom partizana. Njemačka jedinica se ubrzo povukla. Uvečer istoga dana partizani su porušili most preko Sutle i time onemogućili upade njemačkih motoriziranih snaga iz Slovenije.

U proljeće 1944. godine poduzele su ustaše »generalno čišćenje terena«. No nitko — upravo zahvaljujući podršci naroda ovoga kraja — nije bio u tom naletu uhvaćen. Jedino su uspjeli da pljačkaju smočnice i klijeti.

Jednog su dana došle ustaše, provalili u klijet Dragutina Broza, popili i prolili sedam i po hektolitara vina. »Na livadi kod kleti«, veli Dragutin Broz, »nije dvije godine poslije toga trava rasla!«

Jednoga je dana Alojz Dončić naletio na ustašku patrolu. Upitali su ga: »Poznajete li Alojza Dončića?« — »Ne poznajem«, reče on. Stajale su kraj njih neke djevojke, te ustaše i njih zapitaju. No i one su zanijekale i tako spasile Dončića.

Bez obzira na sve neprijateljske represalije narod ovog kraja Hrvatskog Zagoja odlučno se borio za slobodu svoje zemlje i nije iznevjerio nade svog zemljaka — Josipa Broza Tita.

MALA ERPENJA

Put koji vodi od Tuheljskih Toplica do Male Erpenje, pomalo se penje, da bi, pri kraju, nedaleko od kuće Miška Kuhara, još kojih sto metara trebalo dobro »planinariti«. Pamtim taj uspon, nekoliko sam se puta po njemu noću kotrljao, a blato je bilo do koljena. Sitna ratna uspomena.

Prema sjećanju Miška Kuhara, Narodnooslobodilački pokret u Maloj Erpenji počeo se razvijati na početku godine 1943. U ožujku te godine odlazi iz Erpenje prva grupa mladića u Kalnički partizanski odred. To su bili Štef Petrač, Ivan Kuhar,¹ Ivan Pilića,² Dragutin Pilića i Rudo Pilića.

Do jeseni godine 1943. prolazila je ovuda, preko kuće Julijusa Koprivnjaka-Julčeka, glavna partizanska veza. Bio sam u toj kući noću mnogo puta. Nalikovala je u ono vrijeme na malu željezničku stanicu. Ljudi su neprestano pristizali i odlazili, noseći često puta hrpe raznog materijala. Stari Julijus, kao šef stanice, upućivao je i usmjeravao te razne veze, prenosio poruke i šalio se. Njegovu su kuću spalili gestapovci iz Krapinskih Toplica, a kasnije su uhapsili i objesili Julijusa. Njegovu kćerku Veru također su uhapsili, ali se ona uspjela spasiti.

Ovo malo selo dalo je mnogo žrtava. Sedamnaest je ljudi poginulo. Osim već navedenih, poginuli su Vilim Kuhar, Pepek Sinković, Frane Blažević, Matek Kos, Josip Rasurija, Nacek Svečnjak, Vilim Petrač i još neki drugi.

U kući Miška Kuhara održan je potkraj 1943. kurs Okružnog narodnooslobodilačkog odbora Krapina, na kojem su prisustvovali Francek šoštar, Ludva Plečko, Dragutin Hohnjec, Milan Grilec, Josip Antolić i još neki. Predavači su bili Ivica Božić, Pavel Rihter i Mika Jadan.

Miško Kuhar primljen je u Partiju 4. prosinca 1943. Neposredno poslije toga odlazi u Zagorski partizanski odred, gdje ostaje do listopada 1944.

U međuvremenu ustaše i gestapovci vrše teror u Maloj Erpenji. Upadaju u selo, naročito iz novoosnovanog garnizona u Tuheljskim Toplicama, pljačkaju, ubijaju, prijete ... Nije bila pošteđena ni Miškova

¹ Poginuo neposredno poslije odlaska.

² Također poginuo.

kuća. Hapse njegovog 62-godišnjeg oca Albina Kuhara i drugaricu Lojzu. Tada su uhapsili i Olgu Kuhar. Njene dvije kćeri — Milka i Branka — bile su u partizanima.

■— Vodili su nas kao marvu — sjeća se stari Albin Kuhar. — Zavezali su me zajedno s Oskarom Fekežom, Tončekom Cimperšakom, Vilčekom Siročićem i Jurom Semenskim. Ispitivao me poznati ustaški krvnik Jokman.

— Gdje ti je sin? — upita i čušne.

— U vojsci.

— U kojoj vojsci?

— Kaj ja znam u kakvoj je on vojsci, kaj bi se ja razmel v politiku.

— U Krapinskim Toplicama bili smo dvije noći. Zatim su nas pustili. Jokman nam je održao prodiku: — Vi ste stariji ljudi, nemojte se miješati u politiku, radite svoj posao. — Mi njemu: — Kaj bi se vruga mešali v politiku, bumo delali svoj posel. — Razumije se — reče tatek Albin — na kraju, naša shvaćanja o tom »poslu« bila su malo drugačija od Jokmanovih.

Miškovu drugaricu također su mrcvarili ispitivanjem, a zatim pustili kući. »Više ih«, kaže, »nismo čekali kod kuće. Jer, koga su god kasnije uhapsili, nije se više vraćao«.

Kada se Miško ujeseo 1944. vratio iz odreda, postade član Kotarskog komiteta KPH Pregrada.²

Teško sam se privikao na terenski rad — priča Miško. — U odred sam znao gdje je neprijatelj, a na terenu je bilo drugačije: čovjek nikada nije znao gdje može naletjeti na zasjedu. Evo, da ispričam jedan od niza doživljaja. Išao sam s Anicom Vrbanac, članom KK SKOJ-a iz Zbilja u Gorjakovo. U ruci sam imao šmajser i kaput. Najednom, na cesti kod Horvatske naletjesmo na gestapovce. Nismo znali što da radimo. Gestapovci su nam počeli dovikivati, ali čini se da nisu primijetili oružje, jer sam preko šmajsera prebacio kaput. Mislio sam — ne treba se nagliti. Oružje ćemo upotrebiti dođe li do gustog. Mi krenemo dalje, kad najednom ususret nam ide druga kolona gestapovaca. Bilo je sada jasno da nas je prva grupa gestapovaca pustila da odemo, pretpostavljajući da će nas zaustaviti ova kolona. Međutim, dogodio se nesporazum. Kolona koja nam je išla ususret, mislila je da smo već prošli kontrolu prve grupe, pa nas nije ništa pitala. I tako smo se mi, iako se i meni danas čini nevjerojatno, provukli živi kroz neprijateljske redove.

Tako sam razgovarao o ratnim vremenima s Miškom, njegovim ocem, drugaricom i 9-godišnjom kćerkom, za mene novim članom njegove obitelji. Uto dođe susjed Zvonko Cvetko, koji je kao otac četvero djece otišao u partizane u svibnju 1944. Bio je prvo u Zagorskoj brigadi, a zatim u PPK bataljonu (kasnije KNOJ-u). S NOP-om je počeo sura-

¹ Muža drugarice Kuhar objesili su ustaše.

² U Komitetu su tada bili Ludva Bednjaneć kao sekretar, Andrija Blažun, Dragee Hohnjec, Janko Halapir i još neki drugovi.

divati u travnju 1943. Ubrzo je postao član NOO-a, a kasnije jedan od organizatora udarne grupe. Od jeseni 1943. pa sve do odlaska u vojsku bio je predsjednik NOO-a.¹

Cvetko predloži da obiđemo jedan ratni bunker. Otišli smo u šumu nedaleko od Miškove kuće. Odlično kamuflirani bunker još je sačuvan. Iako sa slabim dovodom zraka, spasio je život nekim drugovima. Kasnije mi je Miško pokazao još jedan bunker, veći i udobniji, koji prolazi ispod puta i gotovo ga je nemoguće pronaći.

Kad sam strmom stazom napuštao Miškovu kuću, mislio sam : »Sva sreća da kiša nije padala, opet bih se kotrljao niz ovu strminu.«

V. S.



¹ U NOO-u su još bili Mato Kos, Petar Kordej, Josip Sinković, Vilim Kuhar, Stjepan Kuhar, Ignac Svečnjak, Franjo Blažević, Janko Komerički i još neki.

IZLOŽBA NOB U VELIKOM TABORU

U Velikom Taboru, u starom dvorcu, bila je neko vrijeme otvorena izložba dokumenata iz Narodnooslobodilačke borbe bivšeg Pregradskog kotara.

Na dvije su police bile poredane slike i biografije poginulih boraca. Nema u tim biografijama velikih riječi; suhi su to podaci — no iz tih podataka izbija ona snaga koja se suprotstavila do zuba naoružanom zavojevaču, i nije mu ni časa dopustila da potpuno zavlada našim tere-nima, snaga je to koja se zove: besprimjeran samoprijegor.

Tu je na istaknutom mjestu narodni heroj Josip Jutriša.

Zatim Franjo Tkalec, operativni oficir, koji je poginuo godine 1944. kod Klanjca.

Komandir čete I. bataljona I. Maj er poginuo je godine 1944.

Stjepan Bednjanec, iz sela Selno, bio je star čovjek kada su okupa-tori provalili u našu zemlju — rođen je 1866. No on je ipak čitav period NOB bio vezan s terenskim radnicima, te je godine 1945. — sedamdeset-devetgodišnji starac! — pred svojom kućom ubijen.

Zabilježeno je tu i ime drugog Stjepana Bednjanca iz Selna. Ovaj je bio rođen godine 1912. U nekoliko riječi njegove biografije sadržan je bogat politički život — i tragična, herojska smrt. Bio je član KPJ od 1935. Hapšen u Njemačkoj i Švicarskoj, na putu za španjolsku. Od godine 1937. do 1939. živi ilegalno u Zagrebu. Zatim bježi u Beograd gdje, također ilegalno, živi do 1941. Tada odlazi u partizane u Kozaru. Zatim dolazi ilegalno u Zagreb; tu je hapšen i strijeljan u Maksimiru.

Eva i trećeg Bednjanca, Marcela. Rođen je 1921. član je SKOJ-a već prije rata. Za vrijeme okupacije povlače ga najprije po logorima, zatim odlazi u partizane. U jednom okršaju s neprijateljem poginuo je go-dine 1943.

Maks Juranić, borac od godine 1941., ubijen je od ustaša 1944.

Dragutin Hrup, desetar, poginuo je godine 1944. kod Veternice.

I još druga imena palih boraca: Stjepan Hršak, Stjepan Otročak, Josip Plečko, Drago Kalaminec, Mirko Petrač, Mirko Tišljar, Andrija Koruhda, Martin Mihaliček, Božo Črepek, August Brezak.

Tući neprijatelja, ne dati mu da osvoji našu nepokorenu i nepoko-rivu zemlju, uništiti fašističkog zavojevača i stvoriti temelj bolje i ljepše

budućnosti — to je ulijevalo našim borcima nadčovječansku hrabrost, u borbi za te ciljeve nisu žalili ni svoje živote.

Fašisti su mislili lako likvidirati partizanski pokret u Hrvatskom Zagorju: no taj je pokret otada sve više i više rastao, zahvaljujući sve većem prilivu zagorskih seljaka u partizanske odrede i sve većoj pomoći pozadine u hrani, odjeći i t. d.

U toj su se pomoći naročito istakle žene Zagorja. U jednom se proglasu, na koji smo naišli u Tabor-gradu, kaže:

»Mi, žene Zagorja, volimo narodne borce. Pomažemo ih na razne načine, a najsvjesnije, uzele smo i puške u ruke.«

Na policama u ovoj izložbenoj dvorani Tabor-града ima nekoliko fotografija i biografija djevojaka koje su položile svoje mlade živote u borbi protiv neprijatelja.

Josipa Vandrak rođena je godine 1917. u Selnu. Suradivala je s NOP-om. Ustaše su je uhvatili i odveli u Jasenovac, gdje je polivena benzinom i zapaljena.

Danica šorša, rođena 1923., poginula je u kolovozu godine 1943.

Anica Odorčić, učiteljica, suradivala je s NOP-om u Desiniću. Nijemci su je u srpnju mjesecu 1943. odveli i ubili.

Poginule su Ivanka Bednjanec, Ivka Juranić i mnoge druge.

Tekla je krv partizanskih boraca. No tekli su i dani u kojima je neprijatelj ostavljao na našim terenima sve više razbijenih glava, i sve više oružja odbačenog u paničnom bijegu.

Đ. P.



PAVLE GREGORIĆ

Rođen 18. X. 1892. u Zlataru. Po zanimanju je liječnik. Član KP od 1920. u Rusiji, član KPJ od 1921., u NOB stupio 1941. Danas: član Saveznog izvršnog vijeća. Narodni heroj.

Srednju školu je završio godine 1912. u Zagrebu, a medicinu je počeo studirati u Grazu. Na početku Prvog svjetskog rata morao je prekinuti studije, jer je mobiliziran od austro-ugarske vojske. Na frontu je bio u sanitetskoj službi, najprije kao sanitetski podoficir, zatim kao sanitetski oficir.

Zarobljen je u Pšemislju 1915. godine, od ruske vojske, a 1916. stupio je u Prvu srpsku dobrovoljačku diviziju i sudjelovao u borbama na Dobrudži. Poslije Februarske revolucije u Rusiji stupio je u rusku armiju, koju je napustio nakon dvije nedjelje i stupio u jedan jugoslavenski bataljon u Kijevu. Taj je bataljon kasnije prebačen u Sibir i u Tomsku preformiran u puk »Matija Gubec«. U Tomsku, 1919. godine, Gregorić je stupio u dodir s ilegalnim radnicima — revolucionarima. U mjesecu siječnju 1920. organizirao je s nekoliko oficira i vojnika predaju svoga puka Crvenoj armiji, koja je tada nastupala prema Irkutsku. čitav puk »Matija Gubec« bio je tada uvršten u Crvenu armiju; vratio se zatim u evropsku Rusiju i sudjelovao u borbama protiv poljske armije, koja je tada napadala Sovjetsku Rusiju.

U zimu godine 1920. Pavle je upućen iz tadašnjeg Petrograda u Moskvu, gdje je pomagao formiranje škole crvenih komandira za jugoslavenske revolucionare. U toj je školi predavao političku nastavu i bio sekretar partijske jedinice.

U Jugoslaviju se vratio ujesen 1921. Nastavio je u Zagrebu medicinske studije. Doktorirao je godine 1924. Kao liječnik radio je u Kraljevcu, Trogiru, Gospiću i u školi zdravlja u Zagrebu.

Poslije povratka iz Rusije Gregorić se odmah uključio u revolucionarni pokret i aktivno učestvovao u borbi protiv tadašnjih režima. Godine 1931. uhapšen je i poslije šest mjeseci strogog zatvora oslobođen. Godine 1932. osuđen je kao komunist na dvije godine strogog zatvora. Za vrijeme izdržavanja kazne osuđen je još na dvije godine robije.

Do Drugog svjetskog rata bio je često hapšeri. Godine 1937., na Osnivačkom kongresu KP Hrvatske, izabran je za člana CK KP Hrvatske. Dvije godine kasnije, 1939., bio je ponovo uhapšen i sproveden u koncentracijski logor u Lepoglavi. U ožujku 1941. opet je uhapšen zajedno s Ognjenom Pričom i Otokarom Keršovaniem i dan prije dolaska Nijemaca jednim slučajem oslobođen iz zatvora.

Nekoliko dana poslije upada njemačko-fašističkih trupa u Zagreb Gregorić je prisustvovao konferenciji Centralnog komiteta KPH, na kojoj je Josip Broz-Tito dao prve instrukcije za pripremanje ustanka u Hrvatskoj. U mjesecu lipnju otišao je kao povjerenik Centralnog komiteta KP Hrvatske u Bjelovarski okrug i Slavoniju sa zadatkom da ondje organizira oslobodilački pokret. Do travnja godine 1942. dolazio je nekoliko puta u okupirani Zagreb, u CK KP Hrvatske, radi izvještavanja i novih instrukcija. U jesen 1942. Pavle Gregorić napušta Slavoniju i odlazi na oslobođeni teritorij Like i Korduna, na kojem se tada nalazio Glavni štab i Centralni komitet Komunističke partije Hrvatske.

Gregorić je kao delegat Hrvatske učestvovao na Prvom zasjedanju Antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Jugoslavije u Bihaću i na Drugom zasjedanju u Jajcu. U ljeto 1943., na prvom zasjedanju ZAVNO-H-a, izabran je za sekretara. Tu dužnost obavljao je do oslobođenja Jugoslavije radeći aktivno na stvaranju organa narodne vlasti u Hrvatskoj.

Danas je član Saveznog izvršnog vijeća i predsjednik Odbora za narodno zdravlje Savezne narodne skupštine. Član je Centralnog komiteta Saveza komunista Jugoslavije. Ima čin generalmajora JNA u rezervi.

Polovinom godine 1957., u povodu 40-godišnjice revolucionarnog rada, predsjednik FNRJ odlikovao je Pavla Gregorića Ordenom junaka socijalističkog rada. Gregorić je jedanaesti istaknuti građanin FNRJ koji je dobio ovo visoko odlikovanje.

IVAN KRKAČ

Ivan Krkač poginuo je herojskom smrću, s pištoljem u ruci, godine 1942. On nam više ne može ispričati svoj život borca, koji je još za vrijeme predratne Jugoslavije počeo da se bori za prava radnika i prava čitavog naroda.

Kao i kod mnogih drugih takvih boraca, tako ćemo i kod Krkača naći podatke o tadašnjem njegovom životu — u policijskim izvještajima. Evo što se veli u izvještaju uprave policije u Zagrebu:

Uhvaćen je 3. X. 1933., »jer je na gradskom majuru na Savskoj cesti broj 1 ispalio iz samokresa na inženjera Branka Eizner pet hitaca, od kojih su ga dva hitca pogodila u lijevu nogu iznad koljena i zadao mu ozljedu teže naravi.« Osuđen je »na 4 godine robije, kaznu je izdržavao u kaznionici Lepoglava...«

28. XI. 1940. »dopraćen od sres. nač. u Stubici gdje je uhićen radi sakupljanja potpisa kao čestitka za Sovjetsko poslanstvo u Beogradu i presuđen na 10 dana zatvora pa je 29. XI. 1940 br. Pov. 56762 (presuđen) sa 20 dana zatvora i na izgon iz Zagreba na 3 godine i 21. XII. odpremljen sres. načel. u D. Stubici.«

Ivan Krkač imao je dvadeset i dvije godine (rod. 1911. u Jakovlju), kad je pucao na inženjera Eiznera. On još tada nije bio u radničkom pokretu, i njegov je atentat bio spontani protest protiv grubog postupka poslodavca prema radnicima.

»Ja sam bio«, veli Krkač u svojoj žalbi na osudu, »šest godina namještenik u gradskom poduzeću, na t. zv. Kajzerici ... Kad je došao ing. Eizner, on me je bez razloga stao maltretirati, zašto, ne znam. Držim da je htio nekog drugog na moje mjesto namjestiti. Moja dva ispričana izostanka iz službe za dan dva sigurno ne mogu biti opravdan uzrok za otpust. Na koncu, ni najprecizniji stroj ne može pet godina raditi bez pogreške ... Ja sam od njega tražio nekoliko puta svjedodžbu. Prošlo je nekoliko mjeseci, nije mi je dao. Kad sam posljednji put tražio svjedodžbu, on je neopravdano tražio od mene da dadem taksu na svjedodžbu od 20 dinara. Ja sam i tu neopravdanost progutao. Pošao sam u radionu, u kojoj sam odrastao i odgojio se, da od svojih kolega radnika pozajmim tih 20 dinara. On mi je bez razloga zabranio ulaz u radionu. Kad sam ga upitao, zašto ne smijem, ta ne ću ništa ukrasti, odvratio mi

je opet kategorički da ne smijem u radionicu. To uvijeno i gospodski znači, da hoću ukrasti.«

Nezaposleni radnik Krkač, neopravdano otpušten s posla, ogorčen uvredom, izvadio je pištolj i opalio pet metaka prema arogantnom poslodavcu.

Na robiji u Lepoglavi Krkač se upoznao i zbližio s Martinom Frankićem; ovaj mu je pomogao da se bolje upozna s radničkim pokretom, kojemu je Krkač aktivno pristupio čim je otpušten s robije. Već godine 1938. Krkač je u svom selu Jakovlju osnovao odbor Stranke radnog naroda. Taj je odbor dvije godine kasnije, 1940., prerastao u partijsku organizaciju, sekretar koje je bio Ivan Krkač.

Neprocjenjive su njegove zasluge za razvitak naprednih ideja, a kasnije i ustanka u Jakovlju i okolnim selima. Jakovlje je tako postalo jedno od ustaničkih sela koje se uvijek hrabro držalo prema neprijatelju i dalo u borbi velik broj boraca.

Koliko je god narod Krkača volio, toliko su ga mrzili žandari iz Donje Stubice i neprekidno ga progonili. No njega to nije pokolebalo — on je radio sve intenzivnije.

U mjesecu listopadu godine 1940., kad je bio osnovan Općinski komitet za općine Pušću i Bistru, Krkač je biran za člana toga komiteta.

Kad je naša zemlja okupirana, Krkač je potpuno napustio posao u Zagrebu i sasvim se posvetio radu na dizanju narodnog ustanka. Na početku kolovoza 1941. izabran je u Kotarski komitet Zagreb, koji je tada rukovodio organiziranjem ustanka u selima gdje je djelovao Krkač.

U vrlo kratko vrijeme Krkač je osnovao tri partijske organizacije, a u nekoliko sela organizirao je narodnooslobodilačke odbore.

Na Okružnoj partijskoj konferenciji za Okrug Zagreb, održanoj u studenom godine 1941., Krkač je izabran za člana Okružnog komiteta. Bio je i član Biroa. Krkač je jedan od organizatora prvih partizanskih jedinica osnovanih u mjesecu ožujku 1942. Poginuo je kao komesar Prve zagorske partizanske čete, u borbi s ustašama i žandarima, 15. svibnja godine 1942. Borio se do posljednjeg daha.

U okviru rada na historiji NOB u Hrvatskom Zagorju pokušali smo rekonstruirati pogibiju Ivana Krkača, jer su podaci o tome bili veoma oskudni, čak nejasni i nesigurni.

Dobili smo podatak da je* poginuo u mlinu Ernesta Knausa, u Martincima, blizu ceste, između Zlatar-Bistrice i Zlatara. Put do mlina nije bilo teško naći. Uputio nas je prvi čovjek kojega smo sreli na cesti. Sišli smo sa te ceste i uputili se čistinom kojom su, čini se, onog jutra, 15. svibnja 1942., krenuli ustaše i žandari na likvidaciju dvaju zagorskih partizana. Onda je bio tmuran dan, padala je kiša, a ustaše i žandari nisu kretali — kao što su nam pripovijedali malo kasnije mlinarevi ukučani — samo sa ceste nego su sa svih strana opkolili kuću.

Kuća je ova na čistini, nekoliko stotina metara udaljena od ceste. Mlin je, naravno, kraj potoka, preko kojega vodi brv. Ondje je opet

čistina nekoliko stotina metara, a onda se uzdižu brežuljci sa šumarcima.

U ovaj mlin ušao je Krkač sa svojim pratiocem, koji je poznavao vlasnika Ernesta Knausa. Oni su stigli oko 5 sati ujutro, da bi odatle uspostavili daljnju vezu, ili su pak došli da se odmore, kako bi krenuli dalje prema, možda, nekom određenom cilju.

Ernest Knaus toga dana nije bio kod kuće. Ukućani nahraniše putnike kavom i žgancima. Prema njihovu opisu, oko 8 sati izjutra kuća je bila opkoljena. Začuvši iznenadnu i žestoku pucnjavu žene su se kojekuda razbježale.

Prema svim okolnostima i vjerojatnostima, kuća je morala biti iznenada opkoljena. Da je grupa žandara i ustaša kretala samo sa ceste, morala bi biti primijećena. A Krkaču i njegovu drugu ne bi tada, bilo naročito teško prebaciti se preko potoka i potrčati prema šumarcima. Možda bi ih se dohvatili, a možda i ne bi. No, u svakom slučaju ne bi bili zatečeni u kući.

Ali je ipak nejasno nešto. Okršaj se, kako rekosmo, dogodio oko 8 sati izjutra. Kuća je sa svih strana opkoljena čistinom. Kako su se žandari i ustaše privukli, a da ih nitko nije primijetio? Jesu li ustaše već možda dan prije imali podatke da će se Krkač uputiti prema mlinu, pa su ga već ranije opkolili? Nije, međutim, mnogo vjerojatno da bi takav prekaljeni revolucionar i borac kakav je bio Krkač, nekome povjerio svoje namjere. Kako su dakle ustaše i žandari tako iznenada zatekli Krkača i njegova pratioca? To su pitanja na koja nije moguće odgovoriti. Ukućani mlinara sjećaju se samo pucnjave i paničnog straha koji ih je potjerao da se sakriju kuda koji.

Jedno je sigurno: borba se odigrala u samom mlinu. Ustaše i žandari pucali su kroz prozor i vrata. Prema tome je sasvim vjerojatno, prvo, da su Krkač i njegov pratilac u posljednji čas primijetili neprijatelja, i drugo, da je Krkač na njih pucao iznutra. Krkač je nađen sa odšrafljenom bombom, koju prema tome nije dospio baciti, i sa prostrjeljenom glavom.

Ustaše su poslije toga uzeli kobilu od Josipa Pisačića i kola od jednog seljaka, i Pisačićev sluga je Krkačevo mrtvo tijelo odvezao do groblja. Tu su ga ustaše bacili pred ulaz u groblje, gdje je ležao do drugoga dana ujutro.

Grobar Lacko Pulčan dobio je naređenje da ga pokopa. Njegova nam je žena, Jana, pripovijedala da su bili prisutni Bizjak i još jedan ustaša. Oni su zgrabili Krkačev leš za noge, pridigli ga tako i lupali mecima izrešetanu glavu o zemlju.

Krkač je imao na nogama čizme. Jedan je dječak onuda prolazio.

— Hoćeš li čizme? — upita ustaša Bizjak dječaka. — Skini ih, poklanjamo ti.

— Zemi si ih ti — odvrati dječak prezirno — meni ne trebaju!

ĐURO PLEMENČIĆ

JANKO LISAK

Rođen 9. II. 1914. u Šagudovcu, općina Donja Stubi-
ca. Radnik. Član KPJ od 1935. U NOB stupio 1941.
Ubijen 1943. u Beogradu. Narodni heroj.

Janko Lisak potječe iz siromašne seljačke porodice, koja je imala samo tri jutra neplodnog zagorskog tla. Otac Janka još je za vrijeme Prvog svjetskog rata pošao u svijet da traži posao, ali se za nepune dvije godine vratio ne našavši ništa. Tako je cijela porodica nastavila težak i mukotrpan život. U takvim uslovima 15-godišnji Janko je otišao u Mariju Bistricu da uči zanat. Izučivši limarski i vodoinstalaterski zanat radio je sve do 1934. godine, kad je otišao na odsluženje vojnog roka.

Još na izučavanju zanata Janko je pokazivao veliko zanimanje za knjigu, čitao je mnogo. Naročito ga je privlačila literatura o radničkom pokretu. Tako je već u osamnaestoj godini postao aktivan član Ujedinjenih radničkih sindikata, a zatim i član SKOJ-a. U Bistričkom Podgorju bio je u to vrijeme prilično razvijen napredni radnički pokret; Janko je počeo u tome pokretu sve više da se ističe kao jedan od organizatora raznih akcija. Često je donosio partijsku štampu, letke i druge materijale i rasturao ih među radnicima i seljacima objašnjavajući im politiku i program KP u borbi protiv neprijatelja radničke klase. Janko je već tada bio popularan među radnicima i seljacima, žandari su ga bili registrirali kao »opasnog komunista« i motrili su na svaki njegov korak.

Kad je odslužio vojsku, Janko je došao u Zagreb i zaposlio se u radionici »umjetne limarije« — »Dvoržak«. U Zagrebu još intenzivnije nastavlja politički rad, povezuje se s istaknutim zagrebačkim komunistima, pored ostalih i s Antunom Biberom-Tehekom, i uskoro, još 1935., postaje član KPJ. Pune tri godine Janko je radio aktivno u zagrebačkoj partijskoj organizaciji učestvujući u mnogim akcijama, štrajkovima i demonstracijama. Godine 1938. policija ga je uhvatila prilikom rasturanja komunističkih letaka u kinematografskoj dvorani. Tada je bio zatvoren, a zatim prognan iz Zagreba na pet godina. Pod prisмотрom policije živio je nekoliko mjeseci u svom rodnom kraju, a zatim je po direktivi Partije otišao u Beograd.

U Beogradu se Janko Lisak odmah povezao s partijskom organizacijom. Bio je jedan od onih mladih komunista koji ni časa nisu mogli biti izvan akcije, izvan borbe. U beogradskoj partijskoj organizaciji istakao se uskoro kao veoma borben komunist. U danima neposredno pred Drugi svjetski rat i pred izdaju i okupaciju zemlje, beogradska partijska organizacija odigrala je časno ulogu dosljednog i neustrašivog borca protiv izdajničkog režima, protiv paktova s fašizmom. Janko Lisak je bio u prvim redovima te borbe.

Poslije okupacije zemlje Janko je neko vrijeme proveo kod brata Stjepana u Šagudovcu, zatim je došao u Zagreb, a ubrzo poslije toga već je bio na novom partijskom zadatku u Zemunu. Tu je radio, pored ostalog, i u ilegalnoj partijskoj štampariji. Na tom je poslu bio uhapšen i odveden u zloglasni fašistički logor na Banjici u Beogradu. Poslije strašnog mučenja, koje je herojski izdržao, umro je pod batinama godine 1943.



RUDOLF KROFLIN

Rođen 15. IV. 1916. u selu Lenišću, općina Klanjec. Kovački radnik, član KPJ od prije rata. U NOB stupio 1941. Umoren potkraj rujna 1941. u zatvoru u Zagrebu. Narodni heroj.

Kao kovački radnik živio je neko vrijeme u Zagrebu; zaposlen je bio u tvornici »Ventilator«. Do rata je bio aktivan u radu naprednih URSS-ovih sindikata. Organizirao je mnoge demonstracije i štrajkove u Zagrebu; bio je vrlo smion i borben, nalazio se uvijek ondje gdje je organiziranim naletom trebalo napasti policiju.

Godine 1941. postao je organizacioni, a zatim politički sekretar Petog rajonskog komiteta KP Hrvatske u Zagrebu. Već prvih dana poslije okupacije Jugoslavije počeo je raditi na organiziranju ilegalnih udarnih grupa u Zagrebu. Narodni heroj i član Centralnog komiteta Komunističke partije Jugoslavije Rade Končar lično ga je postavio za rukovodioca jedne od oružanih grupa.

Četvrtog kolovoza 1941. Kroflin je izvršio sa svojom grupom napad bombama na ustašku četu u Vrbanićevoj ulici kod tvornice »Gaon« u Zagrebu. Prilikom tog napada palo je nekoliko ustaša, ali je Rudolf bio opkoljen i uhvaćen. Podvrgnut je najtežim mukama; ništa nije priznao, čak ni svoje ime nije rekao. Premlaćen u policiji, umro je potkraj rujna 1941.

EDO LESKOVAR

Smrt Ede Leskovara, sekretara Okružnog komiteta Komunističke partije Hrvatske za Okrug Krapina, bila je za sve nas koji smo ga poznavali, težak gubitak.

Upoznao sam ga u jesen 1941., one godine kad su se silom događaja, po svom političkom uvjerenju, sreli mnogi ljudi čiji se putovi vjerojatno inače nikada ne bi našli na istom raskršću. Sreo sam ga na partijskom radu u Hrvatskom Zagorju. U to vrijeme ondje još nije bilo oružane borbe protiv okupatora i ustaša, ali je Partija organizirala svoje redove, i povezujući se s antifašistički opredijeljenim ljudima, pripremala oružane akcije, koje su i u Zagorju planule već potkraj 1941. i na početku 1942.

Uvjeti ilegalnog rada u Hrvatskom Zagorju bili su vrlo teški, zbog posebnih političkih i vojnih namjera koje su poduzimali okupatori i ustaše da bi spriječili razvoj Narodnooslobodilačke borbe u tom kraju. A taj kraj je za njih — zbog čisto hrvatskog stanovništva — imao naročito značenje. Te mjere su se ogledale u bespoštednoj likvidaciji komunista — kao i svuda — ali su zato u nedostatku oslona na domaće ustaše, koji su bili sasvim iznimno malobrojna pojava, posebno taktizirali s HSS-ovcima, iskorištavajući ih za obmanjivanje seljačkih masa, i to na taj način, da su pokušali prikazivati Narodnooslobodilačku borbu četničkim velikosrpskim pokretom. U vojničkom pogledu oni su Zagorje zaposjeli mnogobrojnim njemačkim, ustaškim i žandarmerijskim garnizonima, kojima su načikali brojne komunikacije, svaka tri do četiri kilometra. Potrebno je, međutim, posebno naglasiti da ustaše nikada nisu imali takav politički utjecaj u Zagorju, da bi uspjeli domaće ljude predobiti u znatnijem broju za ustaške formacije, već su bili prisiljeni da ih dovode iz drugih krajeva za borbu protiv »domaćih« partizana.

Ima ljudi koji već pri prvom susretu zadobiju naše povjerenje, zbog nečega što se ne da vjerno izraziti riječima: svojom pojavom, svojim stavom i svojim prilaženjem ljudima i stvarima, svojom skromnošću, jednostavnošću i nenametljivom prisnošću ... Takav je bio i Edo Leskovar.

Njegov zadatak u to vrijeme nije bio nimalo lak. On je, ne štedeći nikakvih napora i ne obazirući se na opasnosti, krstario dan i noć Zagorjem, od Krapine i Pregrade do Ivančice, Zlatara i Klanjca, sve tamo od Sutle i Slovenskog gorja do Zagrebačke gore. Kud je prolazio, ljudi su ga voljeli i cijenili. U očima onih koji su ga poznavali — i komunisti i drugih ljudi — ostao je jedan od najomiljenijih rukovodilaca Narodno-oslobodilačkog pokreta u Hrvatskom Zagorju.

Edo Leskovar bio je rodom iz Valentinova, kotar Pregrada. Kao i tolika druga zagorska djeca, pošao je u zanat. Poslije toga slijedio je »normalan« put : metalski radnik u Zagrebu, rad u sindikatima, borba protiv klasne obespravljenosti, okršaji s policijom, članstvo u Partiji, policija, zatvor ...

Okupacija ga je zatekla kao zrelog čovjeka i revolucionara, koji je bio spreman na izvršenje svakog zadatka.

Partija ga je odredila za sekretara Okružnog komiteta.

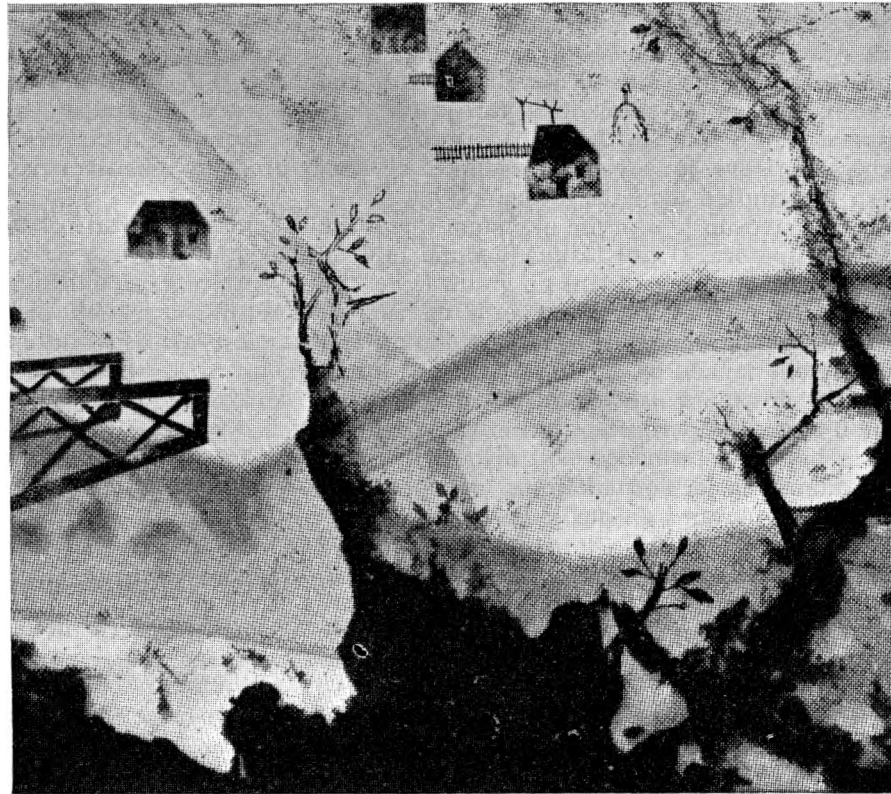
Bio je pun životnog i političkog iskustva; odlikovao se pronicavošću, ali i razumnošću kad je trebalo procijeniti situaciju i razvoj događaja. (To mi se tada, kao 19-godišnjem mladiću, kome je vjera u ideale i spremnost za akcije umanjivala teškoće i snage neprijatelja, činilo suvišnim oprezom. Vrijeme je, međutim, davalo pravo njemu, jer je on logikom događaja znao da urazumi mladenačke zanose ...)

Poginuo je u lipnju 1942. godine, na zadatku koji sam po sebi zaslužuje pažnju da se o njemu i posebno piše.

U to je vrijeme u Zagorju nastala oseka Narodnooslobodilačkog pokreta, jer je neprijatelj od ožujka do svibnja 1942. uspio da razbije prve tri čete (stubičku, zlatarsku i klanječku) Zagorskog partizanskog odreda, koji se stvarao pod rukovodstvom Marka Belinića, te je na terenu ostalo samo nas nekoliko političkih radnika. Preostali su se borci prebacili dijelom u Žumberački, a dijelom u Kalnički odred. S druge strane Sutle djelovali su slovenski partizani, ali s njima još nismo uspostavili vezu zbog izuzetno teških prilika. Kao što je poznato, hitlerovci su sjeverni dio Slovenije uključili u »Treći rajh« i tamo su na Sutli udarili granicu između »velike Njemačke« i »NDH«. A kako se s jedne i druge strane pojavio odmah partizanski pokret, to su, između ostalog — da bi spriječili razvoj i povezivanje slovenskih i hrvatskih partizana — sve slovensko stanovništvo u pograničnom pojasu od nekoliko kilometara iselili i otjerali u logore u Njemačkoj, a njihova sela ostavili pusta ili ih naselili Nijemcima iz drugih krajeva, a samu granicu na Sutli utvrdili neobično jako žičanim zaprekama, minama i gustim stražama. U takvoj situaciji, Povjerenstvo CK KPH iz Zagreba postavilo je zadatak da se uspostavi veza sa slovenskim partizanima i partijskim radnicima. To je, razumije se, bilo, moglo bi se reći, nemoguće. Jer ako bi i uspjelo na neki način prijeći »granicu« na Sutli, teško se mogao uspostaviti dodir sa slovenskim partizanima, koji su sada bili prisiljeni

da žive duboko u šumama. Kad su dva-tri pokušaja ostala bezuspješna, drugu Edi, kao sekretaru Okružnog komiteta, bilo je preneseno da pod svaku cijenu uspostavi vezu sa slovenskim partizanima, što je u to vrijeme bilo od neobične političke i praktične vrijednosti. Bio sam prisutan kada je Joži Tucmanu, koji mu je prenio tu poruku, odgovorio da više ne može ništa drugo, osim da sam pokuša, iako sumnja u uspjeh. I pošao je, kao i uvijek, onamo gdje je bilo najteže i najopasnije. Uspio se prebaciti preko »granice«, ali je na povratku, u borbi s Nijemcima, u kojoj je pucao do posljednjeg metka, ubivši ili ranivši dva-tri fašista, poginuo u blizini Sela Zagorskih ...

FRANJO TUĐMAN



IVAN GLUHAK

Rođen 1922. u Konjščini, općina Zlatar. Radnik.
Član SKOJ-a od 1939. U NOB stupio 1941. Poginuo 1941.
Narodni heroj.

Jedan je od onih mladih radnika-komunista koji su u godinama neposredno pred rat aktivno učestvovali u akcijama koje je organizirala Komunistička partija u Zagrebu. Još kao dječak došao je iz rodnog sela u Zagreb da uči trgovački zanat.

Na zanatu se Ivo upoznao s naprednim omladincima, došao u dodir sa njihovom organizacijom i vrlo brzo postao jedan od najaktivnijih među njima. U godinama pred rat mladi komunisti u Zagrebu bili su veoma aktivni. Komunistička partija im je povjeravala iz dana u dan sve složenije zadatke. Kao mladi radnik, koji se zanimao za politička zbivanja i sve je povjerene zadatke izvršavao predano i neustrašivo, Ivo je primljen u SKOJ godine 1939.

Učestvovao je u prvim akcijama zagrebačkih komunista protiv ustaša i okupatora. U tim teškim danima nije bilo zadatka koji Ivo ne bi prihvatio: on dijeli i lijepi po gradu letke i partijske proglose, uništava njemačka i ustaška vozila danju na zagrebačkim ulicama, sam pali ustaški magazin sijena i ostale spreme u Vrapču, učestvuje u poznatom oružanom napadu na ustašku bojnu kod Botaničkog vrta. U tom sukobu bio je uhvaćen i osuđen od prijekog suda na smrt strijeljanjem. Na sudu ništa nije priznavao, čak ni to da bilo šta zna o letku koji je prilikom hapšenja pronađen kod njega. Njegovo junačko držanje, a zatim i okolnost da je bio maloljetan (imao je tada 18 godina), učinili su da je bio pomilovan i da mu je kazna smanjena na dvije godine robije.

U zatvoru je Ivo Gluhak neprekidno mislio na bjegstvo. Uspio je da postane ordonans upravnika zatvora. Stekao je povjerenje i počeo je izlaziti u grad i bez policijske pratnje. Tako je stupio u vezu sa svojim bratom Rudolfom, koji je bio stari član Partije i koji je u to vrijeme ilegalno živio i radio u Zagrebu. Rudolf mu je uskoro našao vezu, i Ivo je otišao na oslobođeni teritorij na Kordun.

U partizanima se od prvog dana istakao kao neustrašiv borac. Ali već u lipnju 1941. godine Ivo je u jednoj borbi s nadmoćnim neprijateljskim snagama herojski pao u prvim borbenim redovima.

PETAR CAR

Rođen 2. IV. 1920. u mjestu Novaki, općina Donja Stubica. Električarski radnik, član KPJ od 1939. U NOB stupio 1941. Danas : organizacioni sekretar Gradskog komiteta SKJ za Zagreb. Narodni heroj.

Poslije završenog osnovnog školovanja napustio je svoju siromašnu seljačku porodicu i otišao u Zagreb da uči električarski zanat. Još za vrijeme učenja zanata učestvovao je u revolucionarnim akcijama napredne radničke omladine i u sindikatu metalaca. Kao radnički i omladinski aktivist u radionici u kojoj je poslije izučenog zanata radio, bio je izabran za radničkog povjerenika. Otada je još aktivniji u raznim akcijama.

Godine 1937. ostao je bez posla. Napustio je Zagreb i otišao u Novsku, gdje je intenzivno radio na okupljanju napredne omladine i stvaranju skojevske organizacije. Postao je sekretar mjesne skojevske organizacije, a godine 1939. izabran je za sekretara Mjesnog komiteta Komunističke partije u Novskoj.

Godine 1941. ustaše su ga dvaput hapsili zbog antiustaške propagande. U listopadu 1941. Car je pobjegao iz ustaškog zatvora i otišao na slobodni teritorij. Otada pa do završetka Narodnooslobodilačkog rata Petar je kao borac i vojno-politički rukovodilac učestvovao u mnogim borbama s raznim neprijateljskim jedinicama. Bio je komesar čete, komesar bataljona, zamjenik komesara Dvanaeste slavonske brigade i na kraju — zamjenik komesara divizije. Naročito junaštvo i sposobnost komandiranja jedinicama pokazao je u borbama protiv okupatora i ustaša u Begovači, Španovici, u Kamenskoj, Hrvatskom Zagorju, zatim u borbi za oslobođenje Prnjavora, Banjaluke i u mnogim drugim borbama koje su se na raznim terenima vodile u toku 1943. i 1944. godine.

Jednom je, 1943. godine, Dvanaesta slavonska brigada, u kojoj je Petar bio zamjenik komesara, bila opkoljena nadmoćnim njemačkim i ustaškim snagama. Kao član štaba brigade Petar je bio u bataljonu koji je dobio zadatak da probije neprijateljski obruč preko jednog visa. S brigadom je bilo dosta ranjenika i naroda. Nijemci su držali sve

okolne dominantne položaje i zasipali su bataljon strahovitom vatrom. Petar je tada uzeo mitraljez i sa pet-šest boraca neopaženo zašao neprijatelju za leđa, otvorio na njega vatru iz neposredne blizine i stvorio zabunu u njegovim redovima. Bataljon je tada u jurišu potpuno pregazio njemačku obranu. Brigadi je bio otvoren put, ranjenici su bili spaseni.

Poslije oslobođenja zemlje Car je obavljao mnoge rukovodeće dužnosti u narodnoj vlasti i u partijskom aparatu. Na Trećem kongresu Komunističke partije Hrvatske izabran je za člana Centralnog komiteta.



JAKOB JUREKOVIĆ-JAŠA

Ime Jaša izgovaralo je mnogo radničkih usta iz URSS-ovih sindikata tekstilaca, mnogo godina prije Drugog svjetskog rata. Mnogi nisu znali njegovo prezime, ali su znali da je nepokolebljiv borac za prava radničke klase, da su mu prostorije sindikata postale drugi dom, u kojem ga se uvijek može naći. Mnoge je od radnika tamo doveo i upućivao ih, da im je to škola u kojoj će naučiti kako se treba boriti za svoja prava. Nije bilo akcije organiziranih zagrebačkih radnika u kojoj Jaša nije izvršio zadatak koji je pred njega postavila Partija.

Za vrijeme čuvenog štrajka tekstilnih radnika tvornice »Hermana Polaka i sinovi« Jaša je kao sindikalni aktivist svojim neumornim radom, pored ostalih drugova, bodrio radnike da uporno ustraju, jer će tek onda njihova borba biti okrunjena pobjedom. Učestvovao je s najborbenijima u sprečavanju »štrajkbrehera« da stave strojeve u pogon. U sukobima golorukih štrajkaša s naoružanim odredima policije Jaša je uvijek bio u prvim redovima.

Koliko je snažna bila njegova žestina i gnjev protiv klasnog neprijatelja, tolika je bila ogromna njegova ljubav prema drugovima. Svoje drugove volio je i u njihovu društvu bio je uvijek vedar i nasmijan. Na radničkim izletima na »Glavicu« bio je pokretač pjesme i veselja, a volio je i da zbija šale.

Kao dječak i mladić našao sam se nekoliko puta u društvu s Jašom i s njegovim drugovima. Živo mi je u sjećanju duh prijateljstva, drugarske ljubavi i poštovanja koje su iskazivali Jaši njegovi drugovi. Uvijek sam želio da i ja budem takav. Tu želju Jaša je svojim radom i odnosom sigurno izazivao i kod mnogih drugih ljudi. Tako je djelovao Jaša, revolucionarni komunist, na svoju okolinu.

Jaša se posebno istakao u organiziranju raspačavanja radničke štampe. Tom je poslu posvetio velik dio vremena. U uvjetima poluilegalnosti radničke štampe često se desilo da je u štampariji ležala velika količina odštampanih »Radničkih novina«, a kapitalistička cenzura zabranila je izlaženje lista. Jaša je uvijek našao mogućnost da veće količine takvih zabranjenih novina pred nosom policije izvuce iz štamparije i raspača po čitavom Zagrebu. Radnici su željno očekivali izlaženje svakog broja svojih novina, često su takvi zabranjeni primjerci išli od ruke do ruke. U tom raspačavanju on je bio neobično snalažljiv i spre-

tan. U svakoj tvornici i u svakoj većoj zanatskoj radionici u Zagrebu Jaša je imao svojih provjerenih drugova, koji su mu pomogli da »Radničke novine« isti dan kad su izašle, budu do posljednjeg broja raspasane. Radeći uporno i neumorno na tom poslu, jednom je, shrvan bolešću, otpremljen u bolnicu. Tada je u »Radničkim novinama« izišao članak u kojem su zagrebački radnici pozdravljali svoga druga Jašu i zaželjeli mu da se skoro oporavljen vrati u njihovu sredinu.

Rad Jaše nije ostao nezapažen ni kapitalističkoj policiji. Često je bio hapšen i u zatvoru tučen i zlostavljan. Godine 1938. otpremljen je u logor u Lepoglavu zajedno s većim brojem istaknutih zagrebačkih revolucionara. Nakon puštanja iz logora policija ga je prognala iz Zagreba u njegovu zavičajnu općinu, u selo Klokovec. Htjeli su ga spriječiti u njegovu revolucionarnom radu, mislili su da će, ako ga odvoje od njegovih drugova radnika, onemogućiti njegovo dalje revolucionarno djelovanje. No Jaša je nastavio da radi u promijenjenim uvjetima. On je to morao iz dubokog osjećaja odgovornosti prema radničkom pokretu. Godinama je bio navikao da oko sebe skuplja ljude i da ih uči, da jedino organiziran radni narod može borbom sa sebe zbaciti jaram kapitalističkog ropstva. To ga je učila Komunistička partija Jugoslavije, a to ga je učilo i njegovo dugogodišnje iskustvo u revolucionarnom radu. Kapitalistička policija je mislila da se riješila jednog revolucionara, a zapravo je Jaša baš u onim sudbonosnim godinama prije fašističke najezde na našu zemlju stavljen u takav položaj, da je širio utjecaj KPJ ondje gdje je on tada bio vrlo slab. Tek kasnije godine su pokazale od kakve je to bilo važnosti.

Jaša je došao u Klokovec godine 1939. i nakon kratkog vremena okupio je oko sebe nekoliko ljudi. Bili su to Janko Halapir, Slavko Sinković iz Erpenje i drugi. Jaša je prvi počeo u svom kraju uporno i organizirano širiti utjecaj Partije. Ubrzo je uspostavio vezu s partijskom organizacijom u Zagrebu i odande dobivao materijal i štampu.

Grupa je djelovala kroz razne forme, a naročito je nastojala proširiti svoj utjecaj u tadašnjem kulturno-prosvjetnom udruženju. Rad grupe smetao je mačekovcima. Jednom, godine 1940., okupili su se na sastanak u Oratju kod Valeka Križnika; partijska organizacija iz Zagreba poslala je na taj sastanak Otu Keršnera. Tadašnji komandant Mačekove zaštite za kotar Pregrada doznao je za taj sastanak i zajedno s još jednim mačekovcem nahirupio pištoljem u prostorije gdje se sastanak održavao, te su htjeli uhapsiti Keršnera i jednu drugaricu koja je zajedno s njim došla iz Zagreba. Jaša i ostali spriječili su ga u tome, i Keršner se uspio vratiti u Zagreb. Taj je događaj samo potvrdio da su mačekovci pripremali izdaju naše zemlje i da ih je smetao rad patriota na pripremanju otpora protiv fašističke opasnosti.

Poslije okupacije naše zemlje mačekovci su u tom kraju širili propagandu, kako su Nijemci kulturni ljudi, kako su donijeli spas hrvatskom narodu i kako će oni uvesti red, a prave su patriote prikazivali kao četnike. U takvim uvjetima rad Jašine grupe bio je vrlo težak.

Jaša je uspostavio vezu s tadašnjim sekretarom OK KPH Krapina Edom Leskovarom. Uskoro je tu osnovana prva partijska organizacija, a kasnije i Narodnooslobodilački odbor. Tako su se i ljudi ovoga kraja pridružili borbi naroda Jugoslavije za oslobođenje.

Jašina kuća u Klokovcu postala je baza za mnoge naše drugove. Tamo su dolazili Josip Tucman-Crni, Ivica Gretić-Marijan, Drago Rafaj-Rok. Jednom je, godine 1942., ondje bio i Marko Belinić.

U Klokovcu je stvorena i udarna grupa; i njezina je baza bila u Jašinoj kući. U kolovozu godine 1943. održana je ondje partijska konferencija za kotar Pregrada.

Nijemci iz garnizona Krapinske Toplice naknadno su doznali za tu konferenciju. Desetog rujna 1943. rano u zoru opkolili su Jašinu kuću i htjeli ga uhapsiti. Jaša je pokušao bježati, no Nijemci su ga ranili i prisilili susjeda da ga ranjenog odnese u Krapinske Toplice. Toga dana uhapsili su i mnoge druge susjede. Jašu su odveli u zgradu kupališta u Krapinskim Toplicama. Na saslušanju su ga mučili i tukli. Onako ranjen i izmučen bacio se kroz prozor kupališta sa prvog kata i odmah umro. Nikoga od svojih drugova nije odao.

Tako se ugasio život Jaše Jurekovića. Još jedan dragocjeni život više ugrađen je u temelje socijalističke Jugoslavije.

STJEPAN JUREKOVIĆ

PEPEK

Uvijek ću ime starog Pepeka Masnjaka iz Pljuske spominjati s najvećim poštovanjem. Nažalost, nema ga više među živima. Ostala je njegova žena Barica Masnjak, ostao je štagalj na kojem je Pepek pružio gostoprimstvo prvim zagorskim partizanima na početku godine 1942. Ostali su mnogi živi svjedoci, i sami sudionici u velikim danima.

Jakob šimunjak sjeća se tih dana. »Naše selo, baš preko Pepeka Masnjaka, povezali su s NOP-om drugovi Belinić i Tucman. Dode tako Pepek k meni i kaže: 'Slušaj, imam neke ljude, a nemam ih čime hraniti. Daj, pomogni malo.' Pitam ga: 'Kakve to ljude imaš?' 'Šuti i pomogni.' Poznavao sam ga kao poštena čovjeka, pa kako mu ne bih vjerovao!«

Partizana je bilo sve više, sve su više surađivali seljaci. I tako je, na početku 1942. godine, gotovo čitavo selo sudjelovalo u NOB, iako jedni za druge uopće nisu znali. Mislimo da treba istaći poimence ove obitelji: Franje Rihtera, Stjepana Kosovića, Jure Masnjaka, Franje Masnjaka, Ignaca Berislavića, Josipa Tajeca, Antuna Pondeljaka, Franje Kahlina, Filipa Masnjaka, Franje Pondeljaka, Stjepana Kroflina, Mate Kroflina, Jure Berislavića, Stanka Berislavića, Franje Hlada, Franje Lončara, Josipa šimunjaka, Miška Posavca, Stjepana Posavca, Andre Ivankovića, Josipa Ivankovića, Mirka Halambeka, Jakoba šimunjaka, Josipa šimunjaka, Ignaca šimunjaka i Franje šimunjaka.

Poslije tragičnog poraza prvih zagorskih partizanskih jedinica, ustaše su izvršili strašan teror u Pljuski. Uhapšen je Pepek, a prva žrtva bila je Marica šimunjak, koja je, očajna zbog poraza partizana, izvršila samoubojstvo.

»Mog muža su«, priča Barica Masnjak, »strahovito izmlatili. Govorili su mu da je 'glavni šef' i da mora odati »vezu«. Pričao mi je kasnije: 'Da su me ubili, ne bih ništa priznao, bolje da poginem, nego da zakopam druge«.

U zatvoru se nalazila i Barica Masnjak.

Godine 1943. odlazi u partizane Pepekov sin — Mustafa, obljubljeni rukovodilac SKOJ-a u kotaru Klanjec. Poginuo je 1944.

Pljuska, iako izmrcvarena, oživjela je ponovo žarom NOB u 1943. godini. Tada više nije bilo konspiracije. Cijelo selo, prekaljeno u borbi, stopilo se s bujicom koju nitko nije više mogao zaustaviti. V.S

CRTICE

POGIBIJA ĆIRE DREŠKOGA

Šesnaestog lipnja 1944. pošao je drug Ciro Drenški, organizacioni sekretar Kotarskog komiteta, iz Pregrade biciklom prema Bežancu. Nije znao da su toga dana iz Krapine, Krapinskih Toplica i drugih uporišta krenule jake ustaške snage, s tenkovima, prema Pregradi.

Vozeći se biciklom po cesti primijetio je neprijateljske snage. Brzo se vratio i krenuo prema Kostelu, svom rodnom selu. Na putu je sastao odred partizana.

— Zdravo, drugovi! — rekao je Drenški upavši među njih.

No oni ga opkoliše, skinuše s bicikla i svezaše. Počeli su ga udarati sa svih strana. Ciro Drenški je, naime, upao među ustaše, koji su stavili sebi na glave partizanske kape.

U to su vrijeme ustaše više puta upotrebljavali tu taktiku: danju i noću obilazili su po selima s partizanskim kapama na glavama i hvatali političke radnike.

Ciru Drenškoga su, svega pretučenog, odveli u Zagreb. Tu je bio obješen. P.

BIO JE TO MOJ SIN

Jednog jesenskog dana 1944. došao je Marko Mrkoci u pratnji Ankice Mrkoci-Marije, oko 5 sati, ujutro kući. Bili su umorni, te su odmah legli spavati. Poslije podne su ljudi čuli da je došao Bertaš, te se kuća napunila ljudima.

Neki ustaški, agent vjerojatno je to primijetio, jer je najednom kuća bila opkoljena ustašama. Bacili su bombu. Bertaš je sa šmajserom istrčao iz kuće, otvorio na njih vatru, nekolicinu je ranio, a ostali se razbježaše. Drug Bertaš i drugarica Marija mogli su se povući.

Drugi dan pojavili su se gestapovci. Našli su u kući samo Bertaševu majku Jelu. Upitali su je:

— Tko je to jučer bio u tvojoj kući?

— Bio je to moj sin ! — hladnokrvno je odgovorila majka.

DESINIĆKE OMLADINKE

Do kolovoza godine 1943. bio je u Desiniću jedan odred žandarmerije. No onda su ih potjerali partizani. Otada su iz ovog sela mladići sasvim slobodno odlazili u odrede.

Njihov je dan odlaska bio utorak. Tada se podigla na noge vatrogasna glazba i ispratila ih iz sela uz zvukove limenih instrumenata.

No jednoga se utorka najednom pojavio avion. Mladići i glazbenici brzo se skloniše. Avion je letio posve nisko, no nije pucao. Ljudi u selu još i danas misle da je netko dojavio u Zagreb, kako iz Desinića idu mladići u partizane s glazbom, pa su ih htjeli zaplašiti. Bilo kako bilo, mladići se, naravno, nisu uplašili i odlazili su i dalje u partizane, ali odsada nešto opreznije.

Već u to vrijeme dolazile su u Desinić pojedine drugarice, politički radnici, i okupljale oko sebe omladinke. Počela se tako formirati organizacija omladinki — nisu ni one htjele zaostati za mladićima koji su odlazili u borbu. Ta je organizacija dobila svoj potpuni sadržaj rada kad je u Desinić došla partizanska bolnica. Omladinke su se brinule za bolesnike, za njihovu hranu i čistoću, a danju i noću su kod njih dežurale.

Omladinke su se isto tako brinule za hranu i odjeću boraca kad je u Desinić svratio neki partizanski odred.

Bila je osnovana i kazališna grupa.¹ Grupa je odlazila na oslobođena područja Pregradskog kotara i davala priredbe.

Ljeti 1944. upadnu u Desinić ustaše. Bolnica je tada bila povučena na jedno brdo izvan samog Desinića, kraj Tabor-grad. Omladinke su i dalje nosile hranu i brinule se za bolesnike.

U mjesecu srpnju ili kolovozu godine 1944. osnovana je u Desiniću i skojevska organizacija.

No onda je jednog dana, negdje ujesen 1944. godine, došao u Desinić odred ustaša, smjestio se tu, iskopao rovove i podigao bunkere.

Omladinke su i dalje imale stalnu vezu s partizanima. Jedna bi omladinka obično odlazila u crkvu, ondje bi primila ceduljicu s obavješću i predavala je Štefici Fiolić. Ova bi onda odlazila u Veliku Horvatsku, gdje bi se sastala s političkim radnicima i davala im podatke o smještaju ustaških bunkera i njihovu naoružanju. Osim toga, primila bi snop partizanskih proglašenja i plakata.

Bile su veoma vješte u »raspodjeli« plakata: ne samo da su ih ljepile po kućama i drveću, malo dalje od središta sela, nego su ih — prolazeći kroz središte ili čak razgovarajući podveče s nekim ustašom — »posij ale« po tlu usred sela.

» Pročelnik te grupe bila je štefica Fiolić.

Svoju djelatnost proširile su čak i među ustaše. Među ovima je bilo i nekoliko »domaćih«, to jest iz obližnjih sela. Njih su se manje plašile nego ostalih, te su nekima od njih počele prilaziti, agitirati među njima i nagovarati ih da napuste neprijateljsku vojsku. U nekoliko im je slučajeva to i uspjelo.

Još dok je bila u Desiniću partizanska bolnica, omladinke su održavale grobove poginulih boraca, redovito donosile cvijeće i vijence, koje su same plele. Činile su to, kriomice i sada, za vrijeme ustaša. Narod Desinića je za to znao, no nitko ih nije odao.

Jednoga je dana na groblju bilo dosta ljudi iz sela. Štefica Fiočić stavila je na grob svježu kitu cvijeća. Trenutak poslije toga stvorio se kod groba jedan ustaša. Podigao je viku, htio je da pronađe krivca — no nitko, tobože, nije vidio nikoga tko bi stavio na grob cvijeće. A Štefica se brzo izgubila među narodom.

Partizanski praznici nisu se slavili samo na oslobođenim područjima. Desiničke omladinke odlučile su da ih i one slave, u mjestu zaposjednutom od ustaša. Nije to bio lak posao, no one su ga ipak uradile čak i s više uspjeha nego što im je to bila namjera.

Uvečer bi se provukle kroz ustaške bunkere, ispele se na brežuljke naokolo Desinića i zapalile vatre ... No nisu samo zapalile vatre, nego su u vatre pobacale metke ukradene od ustaša.

Ustaše nisu imali ni pojma da taj »napad« čini nekoliko omladinki koje oni viđaju svaki dan u selu, nego su mislili da se priprema napad na Desinić. Probdjeli su čitavu noć u pripravnosti.

Još prije nego su u Desinić došli ustaše, osnovale su omladinke grupu pionira. Vježbale su s njima vojničke vježbe — naravno, s drvenim puškama.

Pioniri su odlazili do ustaških bunkera, tu su se, tobože, igrali, a za vrijeme te »igre« vješto su uzimali municiju i odnosili je omladinkama, koje su ih već čekale. Municija je, naravno, završavala kod partizana.

Ustaše su u Desiniću osnovali i zatvor — neku vrst logora — u veterinarskoj ambulanti. Bilo je ondje smješteno mnogo muškaraca, a i žena čiji su muževi otišli u partizane.

Jednoga je dana, već godine 1945., dospjelo u taj zatvor i pet omladinki, koje su ustašama — naravno s razlogom — postale sumnjive. Ustaše su im se stalno prijetili da će ih poslati u logor ili će ih strijeljati. Ali sa svih su frontova u to vrijeme dopirale za njih nepovoljne vijesti. Osjećali su se sve nesigurniji. I neki pojedinci su ih počeli napuštati i bježati od njih. Nakon mjesec dana pustili su omladinke iz zatvora.

Bilo je to već uoči Oslobođenja.

Đ. P.

ALEKSANDRA

Aleksandra Ljubić rođena je 1912. u Desiniću. Radnica. Suraduje s NOP-om u Zagrebu od 1941. Prikuplja sanitarni materijal za partizane. Uhapšena od ustaša u svom stanu 1942. Strijeljana 9. studenog 1942. u Maksimiru sa još pet drugarica i osam drugova. Pronađena su njena dirljiva pisma koja je pisala iz zatvora. Donosimo ta pisma.

Draga gđo K. Molim Vas javite mi u kojem mjestu se nalazi moj drug. Sretna sam da je sve u redu. Velika i jedina mi je želja da njemu bude dobro i sigurno za zdravlje, jer danas razne bolesti haraju na sve strane svijeta.

Molim Vas ako dode moj brat recite mu neka se ne žalosti zbog mene, da će sve dobro proći. Nije potrebno da se već sada žalosti, jer to će i tako prebrzo doći.

Izgleda da ću ovaj tjedan imati raspravu. Predosjećam da se približuju dani koji će riješiti moju sudbinu, ali ja se ništa ne bojim, jer nisam ništa kriva i ako ću morati umrijeti, ići ću ponosno sa smiješkom u smrt.

Draga gđa G.! Vi ste kao i Vaša sestra K. jedine koje se brinete za mene. Ni majka se više ne bi mogla brinuti za svoje dijete, kao što se Vi brinete za mene. Bojim se da neću ja moći da Vam se odužim, ali ostatak će netko tko će znati za Vašu dobrotu i odužiti se. Hrana koju mi šaljete vrlo je dobra i dosta topla stigne ovamo. Dragaa moja gđa! Molim Vas javite mi u koliko znadete gdje se nalazi moj drug B., jer Vi ste jedini koji me razumijete. Puno Vam zahvaljujem na svemu i mnogo Vas pozdravlja

Aleksandra

Draga gđa K.!

Javljam Vam da sam suđena na smrt, i to nevino i bez dokaza. Rasprava je bila pred Vignjevićem i nije dao uopće da se branim. Vjerujte mi nisam zaplakala kad mi je bila osuda izrečena, nego kad sam opazila svoga brata kako je očajan i kako su mu suze zasule oči, te sam morala ja njega da tješim.

Bilo mi je grozno, ali tješim se sama. Hoću i moram biti hrabra do posljednjeg časa, danas kada milijuni nevinih polaze u smrt i ja ću biti među njima. Sudbina je tako htjela i nije mi teško, jer nevino idem u smrt, ali ponosno i hrabro, i to recite mom jedinom B. Puho pozdrava i posljednja misao to će biti on.

Molim Vas dođite na razgovor. Puno pozdrava

Aleksandra

Dragi moji ! Molim Vas dodite na razgovor. Sada mogu razgovarati koliko god hoću i to mi je posljednja želja. Razgovor se može dobiti od 9—2.

To mi je jedina želja da se još prije smrti vidim sa ljudima koji su mi dragi a to ste Vi.

Mislim da već znadete da sam suđena na smrt, jer sam bila pred Vignjevićem. Naime nisam sama, suđeno nas je 13, 5 drugarica i 8 drugova. Puno pozdrava i doviđenja.

Aleksandra

STRINA

Strinu svi ovdje poznaju i vole. I ona sama kaže: »Drug, svi me zovu — dođi strina, pričat ćemo o ratnim vremenima.«

Barica Đakman (Glavac)-Strina postala je član Partije godine 1941. Ona je iz Ostrne Male, kotar Dugo Selo. Prvo je bila u Moslavačkom odredu, a zatim član Kotarskog komiteta u Dugom Selu. Poslije zasjedanja ZAVNOH-a, kojem je prisustvovala, došla je na teren Donje Stubice i radila ovdje, kao član Kotarskog komiteta, do kraja rata. Radila je sa ženama.

— Sjajne su bile naše žene — priča Strina. — Koliko su propatile, a znale su i stisnuti zube. Mi smo organizirali odbore AFŽ-a po svim selima, a oko tih odbora okupljale su se sve žene. Sve su radile: pripremale su hranu za partizane, otkidajući sebi i obitelji od usta. Nosile su poštu, njegovale ranjene. Svih se i danas sjećam. Nažalost, zaboravila sam im imena. Sjećam se Marice Fijan. Imala je dva sinčića. Odgajala ih je u duhu borbe, bili su odlični pioniri. Pa Ruža Žmak, Zorica Bužnjak, Sover, Barica Novosel.

— Jednoga dana — priča dalje Strina — došla sam u Jakovlje. Priступи mi žena, mislim da se zvala Masnjak. Reče: »Sina sam dala, poginuo je. Da sam malo zdravija, i sama bih otišla.« Nikada ne ću zaboraviti ni onu ženu iz Gusakovca, mater četvoro djece (muž joj je kasnije poginuo), koja je, umorna od dnevnog posla, cijelu noć mljela na žrvanj i ujutro nas ponudila svježim pogačicama.

S.

IZABRAO JE SMRT

Pušava je malo mjesto kraj Pljuske. Sudjelovalo je u NOP-u od godine 1942. Stari Stjepan župančić vodio je tada partizane na vezu.

U tom je selu živio ugledan gospodar Vilim Medvedec. Suradivao je s NOP-om, a stradao je slučajno. Zapravo, i ne baš tako slučajno.

Jednog dana, dok je on mirno obavljao svoj posao na njivi, iznenade ga gestapovci.

— Odvedi nas, stari, u Pljusku — kažu mu gestapovci — do Pepela Tajeca.

Medvedec je znao što to znači. Gestapovci žele zapaliti Pepelova kuću, a sigurno i nekoga ubiti ili uhapsiti.

Reče Vilim: »Dobro pođite sa mnom!«

Vodio ih je jedno vrijeme, onda skupi snagu i potrči. Na livadi kao dlan potrčao je Vilim pred gestapovskim šmajserima. Nije htio da baš on dovede gestapovce njihovoj žrtvi. Izabrao je radije smrt ! S.

POGIBIJA IM BREKA PAVLIŠE

Naročito su bili agresivni ustaše u uporištu Tri Kralja. Oni su ubili člana Kotarskog komiteta Klanjca Imbreka Pavlišu.

Matilda Pavliša, njegova žena, i Danica, njegova kći, pričaju taj tužni događaj.

— On nije, razumije se, spavao kod kuće. Jednog dana, ne znamo više zbog čega, ipak je ostao kod kuće. Rano ujutro kuća je bila opkoljena. Tražili su njega i Danicu. Danica je uspjela umaći.

Ustaše su odveli Imbreka. Bio je to posljednji put da su ga vidjeli živa. Našli su ga u polju, mrtva i potpuno izmrcvarena. Zatim su uhapsili njegovu ženu. — Zube su mi izbili — priča Matilda Pavliša — ruke su mi zdrobili, šibice su na meni palili. »Ti si tvrda partizanka«, govorili su mi, a krv mi je tekla iz usta.

Vratila se Matilda Pavliša kući, izbijena i izmrcvarena, i zakopala muža. S.

STJEPAN VIDIČEK

Unatoč tome što ima šezdeset i šest godina, Stjepan Vidiček bi se još uvijek dobro osjećao da nema ukočena oba koljena te teško hoda

— posljedica dugotrajnog boravljenja po raznim logorima za vrijeme okupacije.

Vidiček je bio još u onom, Prvom svjetskom ratu. Mobiliziran je već 1914., i proveo je u ratu sve do 1918. Proživio je ratna pustošenja i revolucionarne pokrete pri kraju rata. Vrativši se iz rata kući postao je simpatizer radničkog pokreta, te ga je na razne načine pomagao. No tadašnje su ga vlasti u staroj Jugoslaviji isto tako na razne načine proganjale. Kao i mnogi drugi, i on je često bio žrtva denuncijata.

Jedan od takvih denuncijanata bio je Janko Rukljač, bivši vlasnik tvornice koža u Poznanovcu. Kad se taj Rukljač godine 1917. vratio kući iz rata, kupio je u Poznanovcu posjed od Richtera i osnovao poduzeće koje mu je dobro išlo. Poslije dolaska okupatora i ustaša Rukljač se odmah s njima povezoao. I Vidičeka, kao i mnoge druge, strpao je u logor. Zbog toga je bilo potrebno ukloniti ga. Partizani su Rukljača strijeljali godine 1942.

— Nije drugo ni zavrijedio i bila je to sreća — veli Vidiček — jer bi nam bio još mnogo zla nanio.

Vidiček se točno sjeća datuma kad je dospio u jasenovački logor; takvi se dani ne zaboravljaju: bilo je to 10. svibnja 1942.

— Bilo je tu svega zla. Svaki smo dan gledali kako odvođe ljude na klanje. Tukli su nas, mrcvarili, mučili nas glađu, a tifus je kosio preživjele.

Ni u Staroj Gradiški, kuda je Vidiček bio zatim prebačen, nije bilo bolje. Tu su bila i njegova dva brata, koje je — izmučene glađu i isprebijane — napokon dokrajčio tifus.

Ljeti godine 1943. Stjepana Vidičeka vraćaju kući. Suraduje s NOP-om i već ujesen iste godine hvataju ga Nijemci i šalju zajedno sa kćerkom u zarobljenički logor Lissing kraj Beča. I tu je, uz težak rad, bilo maltretiranja. Stjepan Vidiček povezoao se s još nekolicinom zarobljenika, te svi zajedno smisliše bijeg iz logora.

Petoro ljudi i Vidičkova kći sretno pobjegoše iz logora, sretno predoše granicu i — kod Rogateca su se prvi put sreli s partizanima. Nakon trogodišnje patnje po logorima, nakon podnijete gladi, bolesti, batina, nakon gledanja toliko krvi, toliko izmučenih, isprebijanih, ubijenih ljudi — Stjepan Vidiček je sa kćerkom stupio na slobodno partizansko područje. S.

STRADANJA »ČASNE RADNE«

»Časna radna služba«, organizacija u koju su ustaše dovlačili mladiće na prisilan rad, a u kojoj je bilo i mladića koji su tamo nalazili »sklonište«, nije imala sreće na ovom području.

— U ljeto 1943. godine — sjeća se Franjek Plečko iz Dubrovčana — imali smo partijsko savjetovanje kod Tri Kralja. Tu smo zaključili da navečer udarna grupa napadne »časnu radnu« u Gredicama. I tako smo krenuli u Gredice. Grupu je vodio Josip Špiranec-Pintar. Brzo smo likvidirali stražu i razoružali oficire.

Zatim smo sve postrojili, bila je to velika kolona: oko 200 pripadnika »časne radne« stupalo je pod našom pratnjom. Mi smo se natovarili koliko smo god mogli, a ostali smo plijen spalili.

Ide tako ta ogromna kolona putem, a mladići gledaju, gdje su zapravo partizani. Njih je dvije stotine, a tjera ih desetak partizana, koji su se u tom mnoštvu izgubili. Počeli su se čak ljutiti da to nije način. Ali kad smo malo podviknuli, brzo se umiriše. Na Tišlarovom brijegu svukli smo ih i pustili. Ondje se baš nalazio jedan bataljon s Kalnika, koji smo dobro obukli.

Drugog slučaja sjeća se Branko Vdović.

— Ja sam — priča on — kao komandir čete imao zadatak da sa svojom četom uništim tridesetak gestapovaca koji su u Laduču osiguravali bataljon »časne radne«. Došuljali smo se pet metara do barake. Tada su nas primijetili gestapovci i otvorili vatru. Četa je izvršila brz juriš i uništila 26 gestapovaca, zarobila 2, a samo su 3 uspjela pobjeći. Zaplijenili smo 2 mitraljeza, 4 šmajsera, više od 20 pušaka i drugog ratnog materijala. U ovoj bici poginuo je Filipec, komandir 1. čete Zagorskog partizanskog odreda, koja se nalazila na osiguranju. Stradao je i vodnik II. voda u mojoj četi Vuk iz Huma na Sutli. U Laduču smo uništili baraku, a sa sobom povelj satniju »časne radne« i, razumije se, čitav plijen. Mladići nisu htjeli ostati u partizanima, pa smo ih u selu Plemenščini kraj Pregrade svukli i pustili. Malo poslije toga pohvatali su ih ustaše onako svučene i tako tjerali do Zagreba. »Narode, govorili su ustaše, pogledajte koliko smo partizana pohvatali !« Narod se slatko smijao toj ustaškoj »propagandi«.

Treći se slučaj dogodio potkraj ljeta godine 1943. O njemu nam je pričao Dragutin Rafaj-Rok.

Partijska organizacija u Zaboku održavala je sastanak. Na tom sastanku prisustvovali su Mimica Posavec, Mato Ivanek, Alojz Kolar i Dragutin Rafaj. Sastanak je održan u klijeti Andrije Jedeka, mladića koji zbog bolesti nije prisustvovao sastanku. Na dnevnom redu nalazila se i točka: neposredni zadaci.

»Što se tiče tih neposrednih zadataka«, rekao je drug Rafaj, »ja mislim da bi najpametnije bilo da zapalimo baraku časne radne.«

Baraka se nalazila kraj crkve u samom Zaboku, i u njoj je bio smješten sav alat »časne radne« — oko 150 tačaka, isto toliko lopata i raznih drugih stvari. Baraku su obično čuvala 2—3 pripadnika »časne radne« s karabinama, a ostali mladići spavali su u stambenim barakama, kilometar dalje.

Bilo je oko pola noći kad je sastanak završen. Budući da je prijedlog Dragutina Rafaja a o neposrednim zadacima bio prihvaćen, članovi partijske organizacije uputili su se tiho prema baraci.

Osim Rafaja, koji je, kao član OK KPH Krapina, bio ilegalac, svi ostali bili su još legalni građani i nenaoružani. Kad su se približili baraci, Rafaj iz neposredne blizine raspali rafal po baraci i zaviče: »Predajte se!«

Čuvari, iznenađeni i uplašeni, odmah su se predali. Polako su se otvorila vrata barake, i oni izadoše zajedno s jednom djevojkom Zabo-

čankom. Ona prepoznava Rafaja pa počne kukati: »Joj, Dragee, kaj si ti to, kaj bi ti tatek rekel, da te tu vidi?« Reče joj Dragee: » A kaj bi tebi tvoj rekel da te tu vidi?«

Baraka je bila kao stvorena za brzu akciju: puna slamarica i drvenog namještaja. Brzo je podmetnuta vatra, i baraka je zasjala plamenom.

O tome se mnogo pričalo: »Jeste li čuli da su partizani zapalili baraku?«

»Časna radna« ostala je bez alata i zanata.

V. S.

IZDAJICA

U štab Zagorskog partizanskog odreda uđe seljak srednjih godina, skine kapu i reče: »Drugovi, došao sam se prijaviti.« »Ti si se došao prijaviti! Zašto si se došao prijaviti?« »Ja sam izdajica«, reče, »došao sam se prijaviti.« »A koga si izdao?« upitaju ga u štabu. »Vas drugove«, odgovori. »Moja luda glava navela me na to.« »Pa pričaj kako se to dogodilo!«

»Dogodilo se to, započe seljak, u proljeće 1942. prije godinu dana. Znate kako je bilo: prolazila je ovuda silna vojska i tenkovi. I tenkovi su prolazili. Onakvi tenkovi, stane pa se na mjestu okrene. Svi su pričali, rat je gotov. Ja sam ovako mislio: Neka bude, kako bude, glavno da je rat gotov. Znam što je rat, četiri godine bio sam na fronti.«

Nije ti bilo žao«, upitaju ga, »što našu zemlju gaze Švabe?« — »Žao? Što da vam kažem: mislio sam, oni su viša kultura, možda će nam biti bolje. I još sam mislio : gore mi ne može biti. Čitav sam život gladovao, i moja djeca gladuju. Gore ne može biti. Sad vidim da sam se prevario. Još bih vam htio nešto reći: Ne pričam ovo da glavu spasim, mogao sam i pobjeći. Ali što to vrijedi kada ne mogu pobjeći od pomisli na ono.« »Na što?« »Na ono, reče. »Evo da nastavim.«

»Najednom su po noći počeli hodati nekakvi ljudi, govorili su, 'smrt fašizmu', i bunili narod. Ja sam mislil: vrag im mater, ne će biti dobro. Odem ja u općinu i pitam, kakvi su to ljudi što okolo hodaju i narod uznemiruju. Kažu mi, čuvajte se, to su četnici. Hrvate su došli klati. Mislim ja: majku im četničku, zašto ne idu u Srbiju, zašto ovamo dolaze zlo raditi. Neki su opet govorili: nisu to četnici, nego partizani. Za mene je to bilo svejedno: četnici ili partizani. Onda su ih, vi to bolje znate od mene, ustaše razbili. Mnoge su pobili, a neki su pobjegli. Takav jedan siromah pokucao je jedne večeri meni na prozor. Reče mi baba: Slušaj, netko kuca, a ja upitam : Tko to kuca? Reče netko : otvori, susjed bez straha. Ja pomislim, nisu to čista posla, ali ipak otvorim. Ne bojte se, reče mi taj došljak, molim vas malo mlijeka i kruha. Gladan sam. Pogledam ga bolje, bio je blijed, mršav, neobrijan, stoji na vratima i

drži pušku u ruci. Opazi da promatram pušku i reče : Bez straha, tatek. Kažem ženi : uvedi čovjeka u kuću, sad ću ja. I brzo otrčim jednom susjedu, pa drugom, uzbudim pet šest seljaka, u mojoj kući četnik. Reče jedan: možda je partizan. Kažem ja: vrag mu mater, nisam mu krsni list gledao. Pušku ima. Treba ga zgrabiti i s njim u općinu. Udemo mi u sobu, jede on, dala mu žena, tek što nije klonuo od umora. Jede i šuti. Samo je, sjećam se, jednom kazao: Ljudi, bez straha, ja ću otići. Mislim ja: slabo ćeš ti, dragec, otići. Namignem susjedu i mi ga zgrabimo. Pokušao je da se brani, govorio je : Pustite me, ljudi, što sam vam učinio? Mi ga stegli užetom, ne može maknuti. Kažem ja njemu: Tko si, da si, pošten nisi. Da si pošten, ne bi se po noći skitao i u tuđoj kući mlijeka tražio. Mi njega prihvatili, pa na kola i ravno u općinu. Govorio je putem: šta sam vam učinio, ljudi? Mi njega žandarima, a oni, još ga nisu ni preuzeli, već kundacima udri. On je šutio, samo bi katkada zajechao. Kada je vidio da odlazimo, reče: Niste trebali. Godina dana je prošla od onda, a ja ne mogu na to zaboraviti. Ja sam izdajica. Izdao sam druga, čovjeka.«

»Ti si«, odgovore mu, »stvarno izdajica. Što da radimo s tobom?«
»Sudite mi«, reče, »došao sam se prijaviti. Da, zaboravio sam vam reći, moj najstariji sin otišao je jučer u partizane.«

Komandant ustane, prošeće po sobi nekoliko puta i reče : »Otiđi kući!«
VLADO STOPAR

FAŠNIK U KOKOŠINJCU

»Pak rekel je gumbek — ti si bedak,
to je tak vola božja, pak ima biti tak!«
(Miroslav Krleža: »Balade Petrice
Kerempuha«)

Baš na sam Fašnik, u noći, zime četrdeset treće, trideset zagorskih seljaka-partizana šarolikog naoružanja napalo je željezničku stanicu u Konjšćini. Domobrani kojima je povjerena dužnost da čuvaju njenu sigurnost, a time ujedno i sigurnost »Nezavisne Države«, mnogo su više mislili na to, kako bi to ipak »lijepo bilo« živu glavu provući kroz ovaj rat, i na tu željezničku stanicu gledali više kao na objekt koji njih čuva nego kao objekt koji bi oni morali čuvati.

Akcijom je rukovodio Marko Mrkoci.

Te februarske karnevalske noći odjeknuo je hitac iz gasera, i domobranska posada zamre od straha. A tu su tako lijepo živjeli, i da nije bilo te proklete straže po zimi i magli, još bi bilo puno ljepše. U snijegu stajati dva sata, a prst pred nosom ne vidjeti, četiri sata spavati, pa

opet dva sata u magli pušku na ramenu držati, nije baš ugodno ni odviše zabavno. Magla ulazi čovjeku u želudac, a zima u kosti, pa je tijelo teško kao olovo, i čovjek se osjeća kao preparirana ptica.

Ali bio je rat, pa kad je rat, mora netko i straže držati — to je uvijek tako bilo da je netko straže držao i nešto čuvao. Vodnik im je govorio : »Ni preloše, dečki ! V Bosni je puno gorše, tam po tebi pucaju iz svakog grma i ni do tri ne nabrojiš, a za glavu si krajši. A kad si za glavu krajši, onda te zapraf više nema, jer tvoja tikva more tak prazna biti, da bi na vodi plivala, a ipak ti je za hasnu, bez nje nemreš po svetu hoditi. A tu smo, kak bi rekli, doma, i kupicu vina si moremo popiti i kakšnu ženicu ščipnuti, ja vam dečki velim, ni preloše.«

Odjeknuo je hitac te karnevalske noći i zabio se s druge strane prozora, a sobu napunio mirisom baruta. I sve bi opet lijepo i dobro bilo, vrug po jednom hicu, da pred kućom nije pala zapovijed: »Predajte se, ovdje partizani!«

Stoji tako vodnik domobranski habtak i ne zna što da počne sam sa sobom i svojom postrojbom, a pred njim, oči u oči, čovjek drži gaser, na glavi ima partizansku kapu i još mu kaže : »Pa dobro, gdje su ti momci?«

Gdje su mu momci, pita ga čovjek s gaserom u ruci, a on ne zna kako da se drži. Smeta ga ovo prokletu žmirkavo svijetlo, jer on ovako, bez opasača, bosonog, bunovan, raskopčane bluže, ne djeluje nimalo vojnički. U ruci drži pušku, jer je on, prosim lepo, kad je čuo metak, htio pružiti otpor i pušku zgrabio, ali je bilo prekasno. Sada on tu bosonog stoji s puškom u ruci i sluša galamu i lomljavu, nema više stanice u Konjšćini, se bu to vrug zel. I sjeti se da je ostao dužan odgovora čovjeku s gaserom u ruci, lupi bosim petama i reče: »Prosim, ne znam !«

To što je vodnik kazao da ne zna gdje su mu momci, istina je apsolutno točna. Kada je metak odjeknuo u toj smrdljivoj sobi, punoj obojaka i zgužvane slame, nisu svi domobrani jednako postupili. Jedan je zabio glavu između zida i peći, smatrajući tu svoju domobranksku tikvu, koja bi — kako je vodnik lijepo rekao — mogla na vodi plivati, najvrednijim dijelom svoga tijela. Zabivši glavu između peći i zida, stražnjicu je isturio na način kako to čine kopitari u sličnim situacijama. Trojica domobrana sakrila su se pod klupu, nadajući se da ih u tako dobrom položaju nitko otkriti ne može. Postepeno su izvlačili domobrane iz svih tih raznoraznih zaklona, pa kad su ih sve postrojili i prebrojili, nedostajao je jedan.

Toga domobrana pronašli su kasnije u kokošinjcu šefa stanice. On je smatrao da boljeg zaklona nema i ne može biti, i ušao u taj tuđi stambeni prostor na užas kokoši koje nisu pokazale oduševljenje za ovakav iznenadni noćni posjet, čučao je domobran u kokošinjcu, slušajući protest uznemirenih kokoši, lomljavu i tresak na stanici. Kad su ga izvlačili napolje iz tog užasnog smrada, mislio je da su mu odbrojani posljednji trenuci.

Stoje domobrani u sobi, pri žmirkavu svijetlu, slušaju govor partizana i ne znaju što bi odgovorili na pitanje:

»Dobro, a koga vi to čuvate?« Koga čuvaju, to domobranima nije uopće jasno, njima su tek rekli da ovamo dojdeju i kaj pak oni moreju.

Sluša to pitanje i vodnik domobranski i u sebi podmiguje : kaj bi mi čuvali? Niš mi ne čuvamo. Mi tu tak stojimo, puške ste nam zeli i municiju, nismo mi protiv. Svaka čast. će opet dojdete, opet bute dobili. Se razmemo. Ki kak more. Sak svoje zna.

Tako vodnik razgovara sām sa sobom. Ali on zna da su govorancije na kraju krajeva nužne, da se izbjeći nemre taj partizanski miting, on to razme i zato mirno stoji. Tak je to. Puške su uzeli, sad buju nas na koncu konca slekli. A to je poniženje lučko. Pušku zeti, v redu. I municiju. Ali sleči človeka, to ni v redu, to bi im on najrajše rekel.

Tako vodnik razgovara sam sa sobom, a govorancije su prestale. I taj cirkus je prešel. Još samo ... »Dečki, zapamtite kaj smo vam rekli, pamet v glavu. A vaše canjke ne bumo vam zeli. To tako bijedno zgledi, kak i vaša soldačija ...«

I odoše. A domobrani ostadoše. Svijetlo je žmirkalo, obojci kao dosadne trakavice vukli su se po podu, a smirile su se i kokoši šefa stanice. Jedino je vodnik domobranski razgovarao sam sa sobom: »Canjki, canjki. To pak ni v redu. Poniženje lučko.«

VLADO STOPAR

GESTAPOVAC

Kraj Krapine su bili partizani. U Krapini — gestapovci i ustaše. Jednog dana došao je u partizane gestapovac u zelenoj uniformi. Kazao je :

— Istina, ja sam gestapovac, ali ubio nisam nikoga. Došao sam otкупiti svoje grijehе. Vi ste humani — reče — pružite mi priliku. Možete me ubiti — doda, dosta mi je takva života.

— Ti se, znači, želiš boriti protiv fašizma!

— Jest — reče on — protiv fašizma. Kao i vi. Za slobodu naroda. Dajte mi priliku. Možete me uostalom i ubiti.

— Pa pričaj nam nešto o svom životu.

— Vrlo rado, pričat ću vam o svom životu. Rođen sam tu i tu. Iz radničke sam obitelji. Ali, eto, zaveli me. Ubio nisam nikog. Dajte mi prilike!

Niska rasta, crn, nervozan, gledao je pravo u oči. Kao da je htio reći: Ne vjerujete? Zar ja mogu lagati?

— Da ti nisi špijun? *— pitali smo ga. — Pa nas hoćeš obmanuti izmišljenom pričom?

Planuo je. To je uvreda. Bolje da ga odmah ubijemo nego što ga mučimo. On pati, ne može podnositi sumnju.

— Dajte mi prilike.
 — Slušaj — kazali smo — mi ti vjerujemo. U redu. Hoćeš da se boriš protiv fašizma. Ali mi ćemo ipak provjeriti. Imamo u Krapini svoje ljude. Razumiješ, za svaki slučaj.
 On reče :
 — Ne provjeravajte ništa, tamo svi lažu, krivo će me optužiti, prevarit će vas, jer me mrze. Vjerujte mi na riječ, dajte mi prilike. Ja sam iz radničke obitelji.
 Mi smo mu kazali:
 — Strpi se do navečer. Tada će doći naš kurir iz Krapine.
 Čitavo popodne promatrali smo kako se nervozno šeće zatvoren u štaglju. Navečer je došao kurir. Donio je strojem pisanu poruku: Taj i taj ubačen je od gestapoa u partizanske redove sa zadatkom da prikuplja podatke o njihovim jedinicama.
 Mi smo mu pročitali poruku. Reče : — Izdaja ! — Zatim klonu.
 — Poslali su me u smrt bez potrebe. U Krapini sam dobro živio. — Sve prizna.
 — Vi ste humani, ali svejedno ćete me strijeljati. A imam ženu i djecu.
 Mi smo mu odgovorili:
 — Osuđen si na smrt kao fašistički špijun, sluga okupatora, a ne zbog žene i djece.
 — Da nije bilo izdaje — odgovori on — sve bi dobro ispalo.
 Mi ništa ne odgovorismo. V.S.

KAKO JE ŠEPETAUC ZAMIJESIO MLINARU

Ovaj se događaj zbio upravo one noći kada su se drugovi Vilček Petruša, Ivan Šepetauc, Stjepan Jermeršić, Mijo Brabec i Maks Podgornik-»Mlinar« spremali na sastanak Kotarskog NOO-a Klanjec, koji se održavao u Pljuski. Dogodilo se to ujesen godine 1943. u Kraljevcu, Dubravici i okolnim selima.

Tvan šepetauc upravo je obuvao čizme. Bilo je sedam sati navečer. Kuća je bila puna susjeda, koji su znali da se Ivan sprema na sastanak. Zainteresirani ljudi postavljali su razna pitanja članu Kotarskog narodno-oslobodilačkog odbora.

Najednom se pred kućom zaustavi auto. Svi se pogledaše sa zebnjom. Otkad su ono članovi udarne grupe spalili četiri neprijateljska kamiona prije nekoliko mjeseci, nije se ovdje vidjelo ni čulo ni za kakvo motorno vozilo.

Gestapovci su upali u kuću u trenutku kad se Ivan spremao da obuje i drugu čizmu. Lagano mu zadrhtaše ruke.

— Baš imaš pred kim da drhćeš! — dobaci mu žena, koja je primijetila Ivanovu kretnju.

Švaba je bijesno pogleda i izdere se na nju :

— Halts Maul!

Zatim se ovaj gestapovski komandant okrene Ivanu i reče :

— Šepetauc?

Ovaj kimnu glavom.

— U haps !

Ostali se baciše na ormare. Dok se šepetaucova žena rvala s pljačkašima i psovala ih u sav glas, Ivana su vodili u kamion.

— U ormaru nema ništa — mislio je Ivan — no letke će lakše naći, jer su kod mene!

Popipa se po džepu. Snop nije bio malen.

Grozničavo je razmišljao o tome kako da se riješi tih letaka. Ništa nije mogao da smisli i prepusti to slučaju, u kojem će se možda naći kad već bude u zatvoru.

U kamionu, pod klupom, već je ležao Vilček Petruša.² Kamion krene. Hapsili su po spisku koji je imao gestapovski komandant.

Gestapovac je govorio mješavinom poljskog i hrvatskog jezika, i tako se sporazumijevao s Ivanom šepetaucem.

— Poznajete Mlinara? — reče gledajući u spisak koji je nečija dobra duša dostavila gestapovcima.

Šepetauc je poznao jednog »Mlinara« (partizanski nadimak), naime Maksa Podgornika, člana Kotarskog NOO-a, i jednog pravog Mlinara, naime Mikuleca Mlinara, ustaškog tabornika u Dubravici. Sinula mu je ideja da spasi »Mlinara« i uvali u nepriliku ustaškog tabornika.

— Poznajem jednog Mlinara — reče bez oklijevanja. — On je iz Dubrave. Mikulec Mlinar.

— Bandit?

— Kak ne! Pravi bandit! — reče Ivan isto tako bez oklijevanja.

— Pokazat kuća? — upita gestapovac.

— Pokazat ću vam kuću — spremno odgovori šepetauc. Kad su upali u kuću ustaškog tabornika Mikuleca Mlinara, gestapovci se nisu obazirali na kuknjavu zaprepaštenih ukućana i proteste samoga Mikuleca, nego su njega odveli u kamion, a kuću temeljito opljačkali — i meso, i mast, i brašno, a odveli su sa sobom i bicikl što su ga našli u kući.

— Pa ja ne spadam među vas ! — rekao je zabezeknuti Mlinar kad je vidio u kakvom se društvu našao. I ostali su bili začuđeni — osim Šepetauca, koji se zadovoljno smješкао, znajući kakvu je kašu skuhao ustaškom taborniku.

¹ Jezik za zube!

² Vilček Petruša je kasnije poginuo u partizanima, pošto je bio pobjegao iz gestapovskog logora.

Kad su stigli u Luku, Ivana i Mikuleca stavili su zajedno u podrum na stanici. Mikulec je plakao od očajja i bijesa.

U podrumu je bilo hladno, vlažno i mračno kao u rogu.

— Toplo nam baš od toga ne bu, al da si bar malo posvetlimo — reče Šepetauc i spali letke koje je imao u džepu.

Dalje je Mikulec Mlinar prošao dobar dio čitave one procedure kroz koju su i drugi prošli u gestapovskom logoru u Oroslavju: »ispitivanje«, to jest batinjanje, glad i svakojako drugo maltretiranje — i na kraju je bio odveden na rad u Graz. Kasnije se vratio kući, gdje su ga ustaše pokušali vrbovati kao svog špijuna, no on je to rekao aktivistima NOP-a. Tako otada — poučen iskustvom gestapovskog logora — nije više surađivao s ustaškim pokretom, nego je živio povučeno kod kuće.

ĐURO PLEMENCIC

PRODOR KROZ KLOPKU

1

Dogodilo se to u selu Gorjane, u proljeće godine 1944. Oko petnaest boraca spavalo je u jednoj kući. Među njima se nalazilo i nekoliko članova Kotarskog komiteta. Očito se radilo o nekoj izdaji, jer su se u selo privukle veće ustaške snage.

Pred kućom gdje su spavali partizanski borci, stajao je stražar. Ustaše su se tiho privukli i ubili ga nožem. Kuća je bila opkoljena. Ustaše su nahrupili na vrata, probili ih i našli se u kući. No borci su isti čas, makar iznenađeni, bili na nogama. Dok su ustaše nadirali kroz vrata, partizani su pobacali kroz prozore ručne bombe, iskočili kroz prozore, ubili ustaškog mitraljesca, uzeli mitraljez i uz borbu se probili kroz dva ustaška obruča prema Novom Golubovcu.

U ovoj kratkoj, ali žestokoj borbi, partizanski borci imali su jednog težeg i jednog lakšeg ranjenika. I njih su odnijeli sa sobom.

U ZATVORU

Dvadesetog svibnja godine 1944. ustaše su uhapsili u Lučelnici Miciku Premužak (Balija), Mariju Pongrac i Ferdu Žigmana. Dotjerali su ih u Klanjec.

Okolo osam sati počelo je saslušavanje. Evo što o tom priča Micika Premužak-Balija.

Pitali su me:

— S kim si povezana?

— Ne razumijem.

— Poznaješ li Jožicu Milčiča?

— Ne.

— Posavca?

— Ne.

Kadkod sam kazala »ne«, dobila sam udarac po glavi.

Tako su me istukli, da sam pala u nesvijest. Osvijestila sam se tek ujutro kraj Marije Pongrac, koju su također strašno ispremlatili.

Poslije podne došli su k nama ustaše. Kažu: »Kako ste? Da li vam štogod nedostaje? što vam drugovi sada ne pomognu?« Nismo ništa odgovorile. Znale smo: gdje god partizani tuku fašiste, pomažu nam. Poslije 20 dana pustili su nas, jer ništa nismo priznale.

TRI OBRUČA VOJSKE

U ljetu godine 1943. održana je Partijska konferencija kotara Kratina. Svuda naokolo nalazili su se neprijateljski garnizoni i trebalo je poduzeti mjere sigurnosti. Za to je bio zadužen komandir partizanskih straža za sektor Petrovsko-Svedruže Slavek zvani Gulijaš.¹ Konferencija je mirno tekla, a Slavek je svaki sat po kuririma slao izvještaje u kojima je izvještavao delegate da je sve u najboljem redu. U podne je sam došao na mjesto konferencije. Na pitanje kakva je situacija, reče: »Niš se ne bojte, imam tri pojasa vojske.«

Ustvari, čitavo osiguranje sastojalo se od pet lovačkih pušaka i velikog broja djece koju je Slavek porazmjestio po svim brežuljcima sa zadatkom da pažljivo prate, ne pojavljuje li se otkuda neprijatelj i da odmah jave.

KOMPUŠ

Partizanske jedinice u Zagorju bile su u neprekidnom pokretu, ali uglavnom na manjim relacijama. Kako je Zagorje ispresijecano ne samo mnogobrojnim cestama nego i tisućama raznih putova i puteljaka, kretanje po terenu nikada nije uspijevalo s kompasom i kartom. U to su se borci uvjerali sto puta.

»Jednog dana«, priča jedan od oficira Zagorskog odreda, »idemo mi tim puteljcima i nikako da napipamo pravi put. Držim tako kompas u ruci i gledam kartu. Pride mi jedan borac i reče:

— Druže komandante, metnite to v žep, će bumo po kompašu hodili, nigdar nikam ne bumo došli.

¹ Slavko Mužar

POP-GESTAPO VAC

Bio je listopad 1944. Putern iz Luke u Kraljevec išao je jedan pop — katkada je zastajkivao, ogledavao se i produžio dalje. Dva omladinca — Ludva Lončar i još jedan, čije ime nismo mogli saznati — odlučise da ga zaustave. Tko zna što pod sobom krije crna mantija. Iznenada izađu pred njega i zaviču : »Ruke uvis !« Pop digne ruke uvis, a gaser mu iz pasa padne na pod. Omladinci uzmu gaser, pa popa odvedu do partizana.

Na saslušanju ga upitaju: »Zanimanje?« »Svećenik«, reče. »Gdje?« »U Zagrebu«. »S kakvim ste poslom išli?« »Da dajem duševnu utjehu.« »A gaser?« »Protiv lopova.« »Mnogo se, znači, bojite lopova?« »Mnogo.«

Sve je išlo lijepo i glatko. A kad je mislio da će biti pušten, zamole ga da ponovi iskaz. Iskazi se nisu podudarali. Pod težinom kontradikcija priznao je da je gestapovski obavještajac.

POTJERA

Bio je siječanj 1944. kad su u Vrbno pošle tri satnije ustaša, njih oko 350, da uhvate dva partizana : Ivana Fereka, člana KK KPH Ivanec, na čiju je glavu bila raspisana ucjena, i Janka Beničeka, obavještajnog oficira X. zagrebačkog korpusa. Narod je sakrio partizane i obavještavao ih o kretanju ustaša, koji su pretresli svako selo, svaki zaselak, svaku kuću. A kada su ustaše krenuli natrag neobavljena posla, zaustavili su se u selu Vrbnu na pljačku. Dva partizana pošla su za njima. Vidjeli su jednog ustašu kako je ušao u neku zgradu da pljačka. Ferek je stao iza plotu u zasjedu, a Janko uz kuću. Kad je ustaša izašao, Janko je opalio. Ustaša je pao. Partizani su nestali. Tako je 350 ustaša tjeralo dva partizana, a potjera je završila jednim mrtvim — ustašom.

DVA »BALAVCA« I HERR DOKTOR

Selo Družilovec nalazi se kilometar i po od Velikog Trgovišća. U tom selu nalazila se obitelj Škalec. Dva brata iz te obitelji — Stjepan i Josip (Sever) odluče, ogorčeni što su im Nijemci uhapsili oca, da se osvete. I smisle plan.

Približili su se tik kraj uporišta u Velikom Trgovišću. Dva njemačka oficira, potpuno sigurna, izašla su na redovitu šetnju. Kad najednom

iskočiše omladinci, zarobe ih i odvedu u jedinicu Zagorskog partizanskog odreda.

Jedan od tih oficira bio je gestapovski liječnik. Strašno se uzrujavao taj Herr Doktor. Vikao je: »Prošao sam Staljingrad, pa mi se ništa nije dogodilo, a sada me zarobe dva balavca.«

Tako su dva brata Škalec osvetila svoga oca.

4

JUREKOV PLAN

Bataljon partizana morao je proći kroz položaj koji su držale ustaške snage. Dok su partizani stvarali planove kako bi s najmanje žrtava potukli ustaše, stvorio je mali Jurek svoj plan. On sjedne na tatin bicikl i uputi se ravno prema ustaškom položaju. Tu zatraži da ga predvedu pred zapovjednika.

— Spremni ! — pozdravi Jurek. — Ja sam sin logornika. Tata me poslao da vas izvijestim da prema vama ide pet hiljada partizana, pa ako vas je premalo, zatražite brzo pojačanje ili se povucite dalje u brdo da vas ne opkole.

Zapovjednik potapša Jureka po ramenu i zahvali mu. Jurek se zatim vrati kući.

Ustaški zapovjednik brzo naredi zbor i ustaše krenu u pravcu Novog Marofa.

Kad su izvidničke kolone partizanskih jedinica stigle na spomenute položaje, mogle su samo javiti glavnini da je neprijatelj napustio položaj i da je prolaz slobodan.

KAKO JE PIONIR OTEO PANDURU PIŠTOLJ

Jedan 13-godišnji pionir dugo je vremena razmišljao kako bi došao do pištolja. Napokon stvori plan. Uzme podebeli kolac i uputi se u općinu.

— Kad sretnem pandura — reče u sebi — lupit ću ga po glavi, uzeti pištolj i otići.

Kad je došao u općinu, odškrinu vrata od sobe gdje je obično bio pandur — no u sobi nije bilo nikoga. Pištolj je ležao na stolu.

Pionir brzo stavi pištolj u džep i mirno ode iz općine.

Kad su ga kasnije pitali, bi li on mogao s jednim udarcem onesvijestiti pandura, pionir odgovori:

— Ako mu jedan udarac ne bi bio dosta, dao bih mu dva.

SJEKIROM U RUCI SPAŠILA SVOJU KRAVU

Jednog su dana u selo Klimen došli ustaše iz Zlatara na pljačku. Seljakinji Rozi Šćuric htjeli su odvesti kravu. Žena je odmah pošla prema štali, ali ne zato da izvede kravu, kako su to ustaše od nje tražili, nego da je spasi: uzela je sjekiru, stala pred štalu i doviknula:

— Moju kravu ne vodi nitko iz štale dok sam ja živa! Pokušajte samo!

Nekoliko pušaka bilo je u tren oka upereno u njezine grudi, no žena se nije prepala.

Kad su ustaše vidjeli njezinu odlučnost, otišli su psujući i prijeteći se iz sela — bez Rozine krave.

NE MOGU VIDJETI ŽIVA BANDITA

P atrola od trojice partizana uputila se u selo Lukovčak da izvi di kretanje neprijatelja. Trebalo je da se probije kroz Đurmanec, gdje su gestapovci i ustaše imali svoje uporište. Patrola je imala naređenje da se kloni sukoba.

No kad je opazio neprijateljsku kolonu na cesti, jedan je partizan iz patrole zapucao, ranio jednog neprijatelja, a drugi su u svom strahu otvorili jaku vatru i potrošili na tisuće metaka.

Drugog je dana desetar prigovorio drugu iz patrole, što je unatoč naređenju pucao.

— Druže desetaru, kriv sam — odgovori ovaj — no nisam sebi mogao pomoći! Ne mogu vidjeti živa bandita!

USTAŠE SVUDA DOBIVAJU BATINA

Ide tako cestom dječčić i plače.

— Zašto plačeš? — zapitaju ga.

— Bil sam ustaša, pa sam batin dobil! — odgovori dečko.

— Kakav ustaša! Kako bi ti mogao biti ustaša?

— Igrali smo se. Mi deca na paši razdelili smo se u dve grupe. Jedni su bili partizani, drugi ustaše. Partizani su opkolili ustaše, zarobili su ih i dobro izbili. Denes je na meni bil red da budem ustaša, pa sam tak dobil batin.

RATNI PLIJEN PIONIRA

X pioniri u Đurmancu mrko su gledali kako se gestapovci i ustaše šepure po njihovom selu. Da bi i oni izvršili svoje diverzantsko djelo, dogovoriše se za akciju. Kad bi se gestapovci i ustaše napili, odložili svoje fišeklje i zaspali, oduzimali su im pioniri municiju i sakrivali je.

Kad su jedinice Narodnooslobodilačke vojske protjerale neprijatelja iz Đurmanca, pioniri su im s ponosom predali 197 metaka i jedne fišeklje.

BOLSE DA NEJDETE GLEDAT

Niitko nije očekivao da će tog jutra upasti ustaše u kuću starog Kranželića. Bilo je to u šušen-bregu, a ondje su se nalazili, putujući po raznim zadacima, Ivan Jadan, Krsto Iveković, Dragutin Rafaj i još nekoliko drugova.

Ustaše zaposjednu kuću i počnu vikati na Kranželićevu ženu : »Stara, koga imaš u kući?« Ova stara žena, iako se nalazila u teškoj, gotovo bezizlaznoj situaciji, reče potpuno mirno: »Joj, gospon, nema vam nikog, ali bu vam bolše da nejdete gledat!«

Partizani su otvorili vatru i izašli bez gubitaka. U toj prilici poginuo je jedan od najkrvoločnijih ustaša iz garnizona u Konjščini.

PIONIR FIOLIĆ SE SNAŠAO

Partizani su i u Desiniću imali u svojim malim drugovima pioniri- ma velike pomagače; oni su obavljali obavještajnu službu (svaki je neprijateljski pokret bio vrlo brzo dojavljen partizanima), oduzimali su ustaškoj posadi municiju, a jednom su čak pokušali — dakako bez uspjeha — da s neprijateljskog položaja odguraju k partizanima — top !

Među najrevnosnijim pionirima bio je mali Fiolić, koji je u jednoj zgodi morao dostaviti partizanima hitnu vijest, preko Pregrade, na položaje. Sjeo je na bicikl i pojurio prema Pregradi. Ustaše — koji su već temeljito sumnjali u školsku djecu — nekako su to otkrili, i dali se u potjeru za njim. Kad je Fiolić najednom opazio da ga prate ustaše, skočio je iza jedne okuke s bicikla, bacio ga u grmlje, skinuo kaputić, i njega bacio za biciklom u grmlje, te krenuo pješice, u košulji, natrag prema ustašama.

Ustaše ga zapitaše, je li vidio jednog malog na biciklu. Fiolić im reče da ga je vidio i da je već sigurno stigao do Pregrade.

Nasamarivši tako ustaše, Fiolić je — pošto su oni otišli — izvukao svoj bicikl iz grmlja, i kasnije — navrijeme — izvršio svoj zadatak.

VUMRL JE ŠTIJEF

Blaga je bila zima na početku godine 1944. Grupa drugova išla je iz Zagorja u Čazmu na partijsko savjetovanje. Put je vodio prema Lazu. Iznenada se vrijeme počelo naglo kvariti. Prvo kiša, a zatim gust snijeg.

Drugovi su se smjestili u jednom zaselku. Polako je osvanuo dan. Najednom uzvici sa svih strana: »Ide banda! Ide banda!«

Odmor je bio prekinut. Drugovi izađu iz kuće i popnu se na brežuljak. Stvarno, u daljini se razabirala ogromna kolona, jedan po jedan, crneći se u snijegu. Neposredne opasnosti još nije bilo, ali je valjalo biti na oprezu. Ide tako ta kolona po snijegu, a začuje se zvonjava crkvenih zvona. »Ljudi«, reče jedan drug, »pa to je sprovod?« »Moglo bi bit«, doda jedna žena koja je također promatrala udaljenu kolonu, »vumrl je Štijef!«



**POPIS POGINULIH BORACA
I ŽRTAVA FAŠISTIČKOG TERORA**

Kao prilog knjizi donosimo popis poginulih učesnika NOB i žrtava fašističkog terora od 1941. do 1945. godine, kao i popis onih, koji su poginuli poslije oslobođenja u čišćenju terena od ostataka neprijatelja — križara. Također ima nekoliko drugova i drugarica, koji su umrli od zadobivenih rana poslije 15. V. 1945.

Popis se odnosi na područje bivšeg Okruga Krapina, koji je u toku NOB obuhvaćao kotare Klanjec, Pregrada, Krapina, Zlatar i Ivanec, kao i na područje bivšega kotara Donja Stubica, koji je u toku NOB bio u sastavu Okruga Zagreb, a sada se nalazi u sklopu kotara Krapina.

U toku pripremanja podataka za ovu knjigu redakcija je uložila posebno mnogo truda da dođe do što točnijih podataka o poginulima. U tu su svrhu u »Glasu Hrvatskog Zagorja« objavljeni svi sakupljeni podaci dobiveni od organizacija Saveza boraca i SSRN. To je učinjeno radi toga, da bi zainteresirani, čitajući ove podatke, mogli dati svoje primjedbe i na taj način pomogli da se izradi što potpuniji popis. Sve dobivene primjedbe unesene su u podatke o poginulima, ali moramo kazati, da ih je bilo veoma malo.

Redakcija je dobila podatke i iz Vojnohistorijskog instituta JNA iz Beograda, koji su mnogo pridonijeli, da popis poginulih bude što točniji. Unatoč tome svijesni smo, da pokraj svega zalaganja nismo uspjeli navesti sve poginule, a i podaci o onima, koji su uneseni u spisak, nisu za svakoga potpuni. Molimo čitaoce, ako nađu manjkavosti, da shvate, da to nije učinjeno namjerno već zbog nedostatka podataka.

A

- ADAMIĆ (Stjepana) FRANJO, iz Lobora, općina Zlatar, član KK KPH bivšega kotara Zlatar, ubile ga ustaše 1943. god.
- ANDREC (Antuna) ALOJZ, rođen 1916. god. u Zlatar Bistrici, općina Zlatar.
- ANDERMAN VOLF, iz Trebeža, općina Zabok, uhapšen 4. VIII. 1941., poginuo u Jasenovcu 1942. god.
- ANHALCER ALBERT, iz Jesenja, općina Krapina, uhapsile ga ustaše 1941. god., poginuo u logoru u Jasenovcu.
- ANHALCER FANIKA, iz Jesenja, općina Krapina, uhapsile je ustaše 1941. god., poginula u Jasenovcu.
- ANHALCER GIZELA, iz Lepajaca, općina Krapina, uhapsile je ustaše 1941. god., poginula u Jasenovcu.
- ANHALCER JOSIP, iz Jesenja, općina Krapina, uhapsile ga ustaše 1941. god., poginuo u Jasenovcu.
- ANHALCER LEOPOLD, iz Lepajaca, općina Krapina, uhapsile ga ustaše 1941. god., poginuo u Jasenovcu.
- ANHALCER LINA, rođena u Jesenju, općina Krapina, poginula u logoru u Jasenovcu 1941. god.
- ANHALCER VLADIMIR, iz Lepajaca, uhapsile ga ustaše 1941. godine, poginuo u logoru u Jasenovcu.
- ANTOLIĆ ALBIN, član SKOJ-a, poginuo u Luki 9. IV. 1944. god.
- ANTOLIĆ ANTUN, iz Preseke, općina Krapina; paleći selo Nijemci su ga ubili 28. X. 1943. kao pripadnika NOP.
- ANTOLIĆ (Pavla) DOMINIK, iz Hromca, općina Krapina, ubili su ga Nijemci i ustaše 1945. god. kao simpatizera NOP.
- ANTOLIĆ EDO, rođen 1919. god., iz okolice Krapine, poginuo kao zamjenik polit, komesara I. bataljona Kalničkog odreda u Plemenščini, gdje je 19. V. 1944. god. i pokopan.
- ANTOLIĆ (Ignaca) EDUARD, iz Svedruže, općina Krapina, stupio u Kalnički partizanski odred 15. II. 1942., kao komesar bataljona i član KP poginuo 18. V. 1944. u borbi protiv ustaša u Dugoj Rijeci.
- ANTOLIĆ IVAN, rođen 1913. god., iz Samarice-Desinić, općina Pregrada, poginuo 12. III. 1945. kao pripadnik 32. divizije u Šimljanići, općina Ivanjska, kotar Bjeļovar.
- ANTOLIĆ (Vjekoslava) JOSIP, rođen 1924. god. u Razdrtom, poginuo 1943. god. u Kalniku.
- ANTOLIĆ (Milana) MILAN, rođen 1923. god. u Tuhlju, općina Klanjec, poginuo kao pripadnik 32. divizije, 3. VIII. 1944., pokopan u Šemovcu, kotar Varaždin.
- ANTOLIĆ MILAN, rođen 1920. god. u Tuhlju, općina Klanjec, borac Zagorske udarne brigade, poginuo 3. VIII. 1944. u Petrovoj Gori kraj Lobora, općina Zlatar.

ANTOLIĆ MILENA, rođena 5. V. 1925. u Razdrtom, općina Klanjec, poginula 8. VIII. 1944. kao pripadnica 32. divizije u Ladislavu, općina Hercegovac, kotar Bjelovar.

ANTOLIĆ SLAVKO, rođen 1915. godine u Desinić-Gori, poginuo 1944. god.

ANTOLIĆ (Florijana) PETAR, iz Vojsaka, općina Pregrada, otišao u NOB 1943. god., poginuo 4. III. 1944.

ARHANIC (Leopolda) VIKTOR, rođen 1926. god. u Desinićkom Ivaniću, općina Pregrada, otišao u NOB 4. I. 1944., poginuo 4. VII. 1944.

ARLAVI (Josipa) VIKTOR, iz Osretka.

ARNAUTOVIĆ, iz Ivanca, poginuo u Jasenovcu 1944. god.

ARTIĆ (Florijana) ROK, iz Hromca, općina Krapina, ubile ga ustaše 9. V. 1945. zbog raspačavanja partizanske štampe.

ARTIC (Ferde) VIKTOR, iz Jesenja Gornjeg, općina Krapina, otišao u jesen 1943. god. u brigadu »Braće Radića«, poginuo 1944. god.

AUGUSTIC VJEKOSLAV, otišao 1944. god. u partizane, umro od rana 20. V. 1945.

B

BABIĆ (Florijana) STJEPAN iz Gusakovca, općina Donja Stubica, star 52 godine, član Mjesnog odbora i partizanski vodič, uhvaćen i ubijen u logoru u Jasenovcu.

BACANEK (Marije) MILAN, iz Konjščine.

BACANEK (Stjepana) TEREZIJA, iz Konjščine Donje, općina Konjščina.

BACANEK ZVONKO, iz Konjščine, poginuo 30. X. 1944. kao vodnik NOV kod Novog Marofa, sahranjen na riječkom groblju.

BACANI ZVONKO, rođen 6. VIII. 1920., poginuo 19. II. 1944. u Glavušiću kao pripadnik čete za vezu III. brigade.

BAHMEC STJEPAN, rođen 1926. g. u Mihovlj anima, umro 15. III. 1944. u bolnici od zadobivene rane, pokopan u Gornjim Sredicama.

BAHMEC (Augusta) STJEPAN, iz Šemnice, općina Mihovlj an, otišao 27. X. 1943. u brigadu »Matije Gupca«, poginuo kao borac kod Novog Marofa.

BAHMEC (Augusta) STJEPAN, rođen 1926. god. u Šemnici.

BAJZA JOSIP, rođen 8. II. 1920. u bivšem kotaru Zlatar, poginuo u Velikom Pogancu, pokopan u Radeljevu, dan pogibije nepoznat.

BAJZA-GREGURIC (Stjepana) JOSIP, iz Poznanovca, općina Bedekovčina.

BAJZA-MLINARIC (Bare) ĐURĐA, iz Poznanovca, općina Bedekovčina.

BAKLIZA (Ede) STJEPAN, iz Lepajaca, općina Krapina, uhapsili ga Nijemci 2. I. 1944. kao simpatizera NOP i strijeljali kod njegove kuće.

BAKOR (Fabijana) FRANJO, rođen 19. XI. 1925. u Belcu, kotar Krapina, poginuo 16. XI. 1944. u Završju.

BAKOR (Janka) SLAVKO, rođen 1910. god. u Mihovljanu, kotar Krapina.

BAKRAN (Vjekoslava) BARICA, 22. godine stara iz Gusakovca, općina Donja Stubica, otišla 1943. god. u Kalnički odred, poginula 17. XII. 1943. kao borac na Kalniku.

- BAKRAN (Vjekoslava) RUDOLF, 30 godina star iz Gusakovca, općina Donja Stubica, otišao u NOV 1943. god., poginuo 15. XII. 1944. kod Vrbovca kao komesar bataljona Zagrebačkog odreda.
- BALAŠKOVIĆ LJUDEVIT, ubijen 6. VI. 1944., jer nije htio priznati, gdje se nalaze partizani.
- BALIJA (Albina) FRANJO, rođen 1921. god. u Vinagorskim Vrhima, poginuo u Lepoglavi.
- BALIJA JERKO, rođen 9. IX. 1920. iz Jalšja, općina Veliko Trgovišće, poginuo 9. II. 1944. u Kalniku kod Kalničkoga Osijeka.
- BALIJA JURAJ, rođen u Jalšju, općina Veliko Trgovišće, bio član SKOJ-a i član KPJ od prosinca 1943. god., poginuo kao zamjenik komandira čete 1944. god. u Batini kod Zlatara.
- BALIJA JURAJ, iz općine Veliko Trgovišće, stupio u brigadu »Matije Gupca« 9. III. 1943., poginuo kao stariji vodnik 7. IV. 1944. u Gornjoj Batini, općina Zlatar.
- BALIJA (Mije) MIRKO, rođen 4. XII. 1919. u Bratovskom Vrh, poginuo 1. IX. 1944. kod Sv. Jurja.
- BANIĆ RUDOLF, rođen 1918. god., iz okolice Klanjca, poginuo kao desetar 5. X. 1944. u Belcu kraj Zlatara.
- BANIĆ RUDOLF, rođen 1918. god., iz okolice Klanjca, poginuo 23. X. 1944. u Turaašici.
- BANICEK ANDELKO, iz Bednje, općina Lepoglava, poginuo 1945. god. kao borac.
- BANICEK AUGUST rođen 1904., iz Bednje, bivši kotar Ivanec, poginuo kao borac 12. II. 1945. na Beloj kosi, pokopan u Daruvaru.
- BANICEK JOSIP, iz Bednje, općina Lepoglava, poginuo 1945. god.
- BANJŠAK DRAGUTIN, rođen 1918. god. u Razvoru, općina Klanjec, poginuo kao borac 8. XI. 1944. u Petrovoj Gori kod Lobora, općina Zlatar, gdje je i sahranjen.
- BANJŠAK DRAGUTIN, rođen 1918. god. u Klanjcu, poginuo 2. VI. 1944. u Apatovcu, kotar Križevci.
- BANJŠAK DRAGUTIN, otišao u NOV 1943. god., poginuo kao komandir čete 9. XI. 1944. u Loboru, općina Zlatar.
- BANJŠAK DRAGO, rođen 1918. god. u Klanjcu, poginuo kao borac 8. XII. 1944. u Petrovoj Gori, općina Zlatar.
- BANJŠAK (Ivana) DRAGO, rođen 3. X. 1908. u Desiniću, općina Pregrada, poginuo kao desetar 32. divizije u selu Čadavaču, kotar Bjelovar, dan pogibije nije ustanovljen.
- BANJŠAK VJEKOSLAV, otišao u NOV 1943. god., poginuo kao borac 21. I. 1944. na Sutlanskoj Poljani.
- BARIC (Mirka) FRANJO, rođen 1912. god. u Klenovcu, otišao u NOV 1943. god., poginuo 17. III. 1945.
- BARIC (Milana) MILAN, rođen 1923. god. u Pavlovcu, otišao u NOV 1944., poginuo 21. II. 1945.
- BARIC (Stjepana) STJEPAN, rođen 1924. god. u Strmcu, otišao u NOV 1943. god., poginuo 1944. godine kao borac Zagorskog odreda u Sloveniji.
- BARLEK MIRKO, iz Očure, poginuo u Jasenovcu 1944. god.
- BARTOL (Marka) IVAN, objesile ga ustaše 1944. god.
- BARTOL JANKO, rođen 25. X. 1925. u Krušljevu selu, općina Oroslavje, mlađi vodnik, poginuo 17. V. 1944. u Lužanu, općina Krapina.
- BARTOL (Augusta) PETAR, iz Ravnica, općina Veliko Trgovišće, otišao u partizane 1943. god., poginuo u Maclju 8. XI. 1944.
- BARTOLEK (Janka) GABRO, rođen 1925. god. u Zlataru, poginuo kao borac.
- BARTOLIC FRANJO, rođen 1911. god. u Zlataru, poginuo 17. V. 1944. kod Duge Rječine kao komandant bataljona Kalničkog odreda.
- BARTOLOVIC (Josipa) BLAŽ, 55 godina star, iz Bistričkog Laza, općina Marija Bistrica, ubili ga Cerkezi 26. X. 1943. god. u Lazu.

- BARTOLO VIĆ (Mirka) FABIJAN, 58 godina star, iz Bistričkog Laza, općina Marija Bistrica, ubili ga i spalili Čerkezi u Lazu 26. X. 1943.
- BAT JOSIP, otišao u NOV 1944. god. poginuo kao borac 1944. god.
- BEDEK (Franje) FRANJO, 29 godina star, iz Donje Stubice, ubili ga domobrani kod njegove kuće u Podgori na početku 1945. god.
- BEDEKOVIĆ (Petra) ANDRIJA, iz Galovca, općina Konjščina.
- BEDEKOVIĆ (Valenta) FRANJO, iz Galovca, općina Konjščina.
- BEDEKOVIĆ (Vinka) IVAN, iz Galovca, općina Konjščina.
- BEDEKOVIĆ (Vinka) SLAVKO, rođen 1924. god., iz Galovca, općina Konjščina.
- BEDNJANEC (Stjepana) MARCEL, iz Selna, bivši kotar Pregrada.
- BEDNJANEC (Antuna) STJEPAN, rođen 1921. god. u Selnu, bivši kotar Pregrada, otišao u NOV 1943. god., poginuo 27. II. 1944.
- BEDNJANEC STJEPAN, rođen 11. IX. 1921. u Krapinskim Toplicama, općina Zabok, poginuo 9. II. 1944. kao pripadnik Zapadne grupe NOV u Kalniku kod Kalničkoga Osijeka.
- BEDNJANEC (Stjepana) STJEPAN, iz Selna, bivši kotar Pregrada.
- BELIN SLAVKO, rođen 10. II. 1917. u Jakovlju, općina Oroslavje, poginuo kao borac 14. I. 1945. na Zrinskoj, kotar Bjelovar.
- BELINA ANDRIJA, rođen 1911. god. u Krapinskim Toplicama, otišao u NOV 1943., poginuo u maju 1944. god.
- BELINA MATO, rođen 1909. god. u Maloj Erpenji, općina Zabok, poginuo 11. I. 1945. kao pripadnik I. bataljona I. zagorske udarne brigade.
- BELINIC (Francike) ADAM, rođen 1927. god. u Jakovlju, općina Oroslavje, otišao u NOV 1944. g., poginuo 1944. god. kao borac I. zagorske udarne brigade u Novigradu.
- BELINIC (Martina) JOSIP, rođen 1924. god. u Strmcu, otišao u NOV 1944. god., poginuo kao član SKOJ-a i kurir na terenu 15. III. 1945. u Vidovcu.
- BELINIC SLAVKO, rođen 10. II. 1921. u Jakovlju, općina Oroslavje poginuo kao borac 14. I. 1945., pokopan na Zrinskoj, kotar Bjelovar.
- BELINIC (Stjepana) STANISLAV, rođen 1927. god. u Jakovlju, poginuo 1945. god. u Bjelovaru.
- BELINIC (Marka) STJEPAN, rođen 1913. god. u Jakovlju, općina Oroslavje, sudjelovao u NOB od 1942. god., poginuo kao borac Zagrebačkog odreda 1944. god. u Trnovici.
- BELOŠEVIC (Ivana) FRANJO, iz Slatine, općina Krapina, otišao u Zagorski partizanski odred 1943. god., poginuo kao borac 1944. god.
- BELOŠEVIC (Stjepana) JOSIP, iz Đurmanca, općina Krapina, otišao 1943. god. u Zagorski partizanski odred; 1944. god. poginuo kao borac kod Bistrice.
- BELOŠEVIC (Grge) MIRKO, rođen 10. V. 1909., iz Creta, općina Zabok, poginuo 15. X. 1944. na cesti Zagreb—Varaždin kao komandant II. bataljona Zagorskog partizanskog odreda.
- BELOŠEVIC (Dragutina) RUDOLF, iz Đurmanca, općina Krapina, otišao 2. I. 1944. u brigadu »Braće Radića«, poginuo kao stariji vodnik 26. VII. 1944. u borbi kod Bjelovara.
- BELUŽIC (Gabrijela) GABRO, rođen 1927. god. u Delkovcu.
- BENC DRAGUTIN, rođen 1921. god. u Gostenju-Desinić, općina Pregrada, poginuo 22. V. 1944. na Veternici, općina Mihovljan.
- BENC (Terezije) JUSTA, rođena 1920. god. u Gostenju-Desinić, općina Pregrada, otišla u NOV 1943., a poginula 1945. god.

- BENIĆ (Nikole) dr. IVAN, iz Cri-kvenice, otišao u NOV 1942. god., bio liječnik partizanske bolnice u Bosni, poginuo na Sutješci 1944. god.
- BERC FRANJO, rođen 3. VII. 1919. iz Kladnika, općina Klanjec, poginuo 22. V. 1944. na Veternici, općina Mihovljan.
- BERC ŽELJKO, otišao u NOV 1943. god., poginuo kao desetar 6. VL 1944. kod Sv. Križa.
- BERISLAVIĆ FRANJO, otišao u NOV 1943. god., poginuo kao delegat voda na Kalniku 1944. god.
- BERTOL JANKO, rođen 25. XI. 1924. u Donjoj Stubici, borac Zagorske udarne brigade; nije ustanovljeno gdje je poginuo.
- BERTOL (Slavka) JANKO, rođen 1923. god. u Slatini, poginuo 1944. god. kao borac 32. divizije u Lužanu kod Jesenja.
- BERTOL PAVAO, iz Krušljeva sela, općina Oroslavje, poginuo kao desetar u Lužanima, a sahranjen u Varaždinskim Toplicama.
- BERTOL (Ota) STJEPAN, rođen u Slatini, poginuo u Lepoglavi 1943. god. kao borac 12. proleterske divizije.
- BESEDNIK FRANJO, rođen 13. III. 1920. u Ravnicama, općina Veliko Trgovišće, poginuo 13. VII. 1944. kao obavještajni oficir III. bataljona Zagorske udarne brigade.
- BESEDNIK (Stjepana) IVAN, rođen 1905. god. u Vilanci, poginuo 1943. god. u Družilovcu.
- BESEDNIK MIJO iz Ravnica, općina Veliko Trgovišće, poginuo 25. VI. 1944. u Tuheljskim Toplicama.
- BESEDNIK MIRKO, poginuo kao član SKOJ-a i kurir u prosincu 1944. god. u Velikoj Vesi, općina Krapina.
- BESEDNIK VILIM, iz Ravnica, poginuo 10. V. 1944. u Tuheljskim Toplicama.
- BESEDNIK (Andrije) ŽIVKO, rođen 1920. god., poginuo 1944. g.
- BEZOVECKI (Josipa) SIMUN, rođen 1926. god., poginuo 1944. g.
- BILER LJUBICA, iz Zaboka, odvedena u logor u Oszwincim, gdje je poginula.
- BILER VILIM, iz Zaboka, uhapsile ga ustaše 4. VIII. 1941. i ubile u Jasenovcu.
- BILJAK (Franje) ALOJZ, rođen 1927. god. u Peršavesi, općina Zlatar.
- BILJAK (Stjepana) JOSIP, iz Peršavesi, općina Zlatar.
- BINICKI FLORIJAN, rođen 1905. g. u Lužanu, općina Krapina, poginuo 23. X. 1944. u Hrastovcu kod Varaždinskih Toplica.
- BIŠCAN DRAGUTIN, poginuo kao desetar NOV 22. XII. 1943. u Sloveniji.
- BIŠCAN IVAN, rođen 1928. god. u Dubrovčanu, općina Veliko Trgovišće, poginuo 23. IV. 1945. u Pčelici, kotar Virovitica.
- BIŠCAN IVAN, rođen 28. V. 1926. u Mrzlom Polju, općina Klanjec, poginuo 23. IV. 1945. kao borac kod Pčelica, kotar Virovitica.
- BIŠCAN MARTIN, tajnik MNOO Dubrovčan, strijeljale ga ustaše 1944. god. u Zagrebu.
- BIŠCAN (Josipa) MIRKO, rođen 27. IV. 1912. u Velikom Trgovišću, poginuo 1944. god. u logoru u Njemačkoj.
- BIŠCAN (Mije) SLAVKO, poginuo u travnju 1945. god. kao borac kod Radoboja.
- BIŠCAN (Marka) SLAVKO, poginuo kao borac 1944. god.
- BIŠCAN STJEPAN, ubili ga gestapovci u Dubrovčanu 1944. god.
- BIŠKUP (Alojza) ALOJZ, rođen 1924. god. iz Šemnice Gornje, općina Mihovljan, poginuo kao borac.
- BIŠKUP ALOJZ, rođen 17. III. 1922. u Šemnici, općina Mihovljan, poginuo 1. V. 1945. u Šandrovcu, kotar Bjelovar.
- BIŠKUP ALOJZ, rođen 1922. god. u Selnici, općina Zlatar, poginuo 1. V. 1945. u Šandrovcu, kotar Bjelovar.

- BISKUP LOVRO, rođen 1900. god. u Gotalovcu, poginuo 1945. god. u Zlatar-Bistrici.
- BISKUP RUDOLF, iz Borkovca, općina Zlatar.
- BIVOL MLADEN, rođen 1923. god. u Zaboku, kapetan komesar, poginuo 1945. god. na Srijemskom frontu kod Batine Skele.
- BLAGEC (Stjepana) KATICA, 11-godišnja djevojčica iz Gusakovca, ubila je njemačka granata u Gusakovcu 25. IV. 1944.
- BLAŽEVIC FRANJO, rođen 1912. u Maloj Erpenii, poginuo kao borac 1944. god.
- BLAŽIĆ STJEPAN, rođen 28. V. 1924. u Zaprešiću, poginuo kao delegat voda 11. III. 1945. u Šimljani.
- BLAŽICKO FRANJO, rođen 24. IX. 1925. u Risvici, općina Klanjec, poginuo 30. VI. 1944. u Subotičkim Vinogradima, gdje je i pokopan.
- BLAŽICKO VLADO, rođen 1922. g. u Tuhlju, općina Klanjec, poginuo 29. XII. 1944. u Turnašici, a pokopan na groblju zvanom Šibenik.
- BLAŽICKO VLADO, rođen 1922. god. u Tuhlju, općina Klanjec, poginuo 29. X. 1944. u Turnašici.
- BLAŽUN (Ljudevita) LJUDEVIT, rođen 1925. god. u Zbilju Donjem, poginuo 1943. god. u Mariboru.
- BLAŽUN MIRKO, rođen 1922. god. u Bikovcu, općina Ivanec, poginuo 14. I. 1945. na Bubnju, kotar Virovitica kao borac Zagorske udarne brigade.
- BLAŽUN SLAVKO, rođen 1913. god. iz Marinaca, općina Pregrada, poginuo u srpnju 1944. god. kod Pušće Bistre.
- BOC (Martina) JURAJ, star 42 godine, iz Bistričkog Laza, bio borac u Vojvođanskoj brigadi, ubijen 1944. god. u njemačkom logoru.
- BOCEK (Blaža) FRANJO, iz Turnišća.
- BOCEK (Fabijana) IVAN, iz Brlekova, Konjšćina.
- BOČINA IVAN, rođen 1926. god., iz Bistre, poginuo 13. VII. 1944.
- BOČINA IVAN, rođen 1926. god. u Jakovlju, općina Oroslavje, poginuo 7. V. 1944. u Jalševcu.
- BOČINA (Blaža) IVAN, rođen 1927. god. u Jakovlju, poginuo kao član SKOJ-a i borac Zagrebačkog odreda 1944. god. kod Belca, općina Zlatar.
- BOCKAJ (Janka) DANICA, stara 20 godina, ustaše je uhvatile, poginula u logoru u Jasenovcu 1945.
- BOCKAJ (Đure) IVAN, rođen 2. IX. 1909. u Turnišću, poginuo 1944. god. u Kalniku.
- BOCKAJ (Josipa) KATICA, stara 16 godina, iz Gornje Stubice, poginula u jasenovačkom logoru 1945. god., bila omladinski politički radnik na terenu, gdje su je uhvatile ustaše.
- BOCKAJ (Stjepana) MIRKO, rođen 5. VI. 1927. u Turnišću, poginuo 1944. god. u Batini Donjoj.
- BOCKAJ (Dragutina) STJEPAN, rođen 1907. god. u Žitomiru, poginuo 22. V. 1944. u Žitomiru.
- BOCKAJ (Andre) STJEPAN, 44 godine star, iz Banšćine, simpatizer NOB, naišao na ustašku patrolu, ubijen 9. V. 1945. u Banšćini.
- BODALEC (Stjepana) BOŽIDAR, rođen 18. III. 1925., ubile ga ustaše 8. XI. 1944.
- BODALEC (Franje) STJEPAN, rođen 4. I. 1907. u Markuš-Bregu, ubile ga ustaše 8. XI. 1944.
- BOGOVIC IVAN, član MNOO, poginuo u prosincu 1944. god. u Jasenovcu.
- BOGOVIC IVAN, rođen 1910. god. u Dubrovčanu, općina Veliko Trgovišće, poginuo 23. III. 1945. u Bačkarici.
- BOGOVIC IVAN, rođen 1910. god. u Dubrovčanu, općina Veliko Trgovišće, poginuo 7. V. 1945. u Bačko vici.
- BOGOVIC (Janka) IVAN, rođen 10. IX. 1920. u Dubrovčanu, općina Veliko Trgovišće, poginuo 6. V. 1944. u Piškorovcu, općina Đakovo.

- BOGOVIĆ (Matije) IVAN, zvan Matija, tajnik Okružnog NOO Krapina, sekretar Kotarskog komiteta KPH Klanjec i član OK KPH Krapina, poginuo 6. II. 1945. u Dubrovčanu, općina Veliko Trgovišće.
- BOLCEVIĆ FRANJO, iz Voće, poginuo 1944. god. u Križancu.
- BOLCEVIĆ FRANJO, iz Voće, poginuo u Jasenovcu 1944. god.
- BOLFEEK (Janka) MIRKO, iz Slatine, kao borac Zagorskog partizanskog odreda poginuo 10. III. 1945. kod Marije Bistrice.
- BOLFEEK (Josipa) RUDOLF, 24 godine star, iz Mateja, općina Stubica, ustaše ga ubile 1944. god. kao političkog radnika na terenu.
- BOLTEK (Ignaca) NIKOLA, 25 godina star, iz Mateja, ubile ga SS-trupe u Gupčevu Domu 1944. god.
- BOLTEK (Josipa) RUDOLF, rođen 1920. god. u Mateju, poginuo 1943. god. u Mateju.
- BOROŠA ANDRÒ, član SKOJ-a od 1941. god., ubijen u Sisku 1943. god.
- BOROŠA (Dragutina) DRAGO, rođen 4. X. 1926. u Goljaku, poginuo 10. XI. 1944. u Zaboku.
- BOROŠA FILIP, rođen 1924. god. u Donjoj Stubici, poginuo 4. VIII. 1944. u Jesenju, gdje je i pokopan.
- BOROŠA FILIP, rođen 1924. god. u Gornjoj Stubici, u NOV stupio 10. X. 1943., a poginuo kao desetar 4. VIII. 1944. u Jesenju, općina Krapina.
- BOROŠA (Rozalije) FILIP, 22 godine star, iz Gornje Stubice, član SKOJ-a i borac Kalničkog partizanskog odreda, poginuo 15. III. 1945. u Maloj Rijeci.
- BOROŠA (Jakoba) JOSIP, rođen 1. X. 1922., poginuo u logoru 1944. god.
- BOROŠAK STJEPAN, poginuo kao borac 1944. god. u Budinščini, općina Konjščina.
- BOROŠAK STJEPAN, rođen 2. I. 1913. u Vižovlju, općina Veliko Trgovišće, poginuo 4. II. 1944. u Sambolicima, općina Zlatar.
- BOROŠEK DRAGO, rođen 5. VIII. 1924. u Gojaku, općina Klanjec, poginuo 5. X. 1944. u Bedekovčini.
- BOROVEC JURAJ, rođen 1925. u Jakovlju, općina Oroslavje, poginuo kao mladi vodnik 23. IV. 1945. u Lukavcu.
- BOROVEC (Pavla) JURAJ, rođen 1923. god. u Jakovlju, općina Oroslavje, poginuo 1944. god. kao borac 1. zagorske udarne brigade u Gudovcu kraj Bjelovara.
- BOROVIĆ JURAJ, rođen 1925. god. u Jakovlju, općina Oroslavje, poginuo 23. III. 1945. u Lukovcu, kotar Koprivnica.
- BORŠIĆ ANTUN, rođen 15. XI. 1921. u Humu na Sutli, općina Pregrada, poginuo kao komandir čete 1. V. 1945. na koti 268 - Bjelovar, sahranjen u Sandrovcu, kotar Bjelovar.
- BOSAK ALOJZIJA, iz Cerja, ubile je 1. XII. 1943. ustaše paleći Cerje.
- BOSAK ANKICA, iz Cerja, ubile je 1. XII. 1943. ustaše paleći Cerje.
- BOSAK ANTUN, iz Cerja, ubile ga 1. XII. 1943. ustaše paleći Cerje.
- BOSAK AUGUST, rođen 1923. god. u okolini Krapine, poginuo 11. V. 1944. u Dugoj Rijeci, sahranjen u šumi kod Belanova.
- BOSAK BARICA, iz Cerja, ubile je 1. XII. 1943. ustaše paleći Cerje.
- BOSAK DRAGICA, iz Cerja, ubile je 1. XII. 1943. ustaše paleći Cerje.
- BOSAK DRAGICA, ubile je 1. XII. 1943. ustaše paleći Cerje.
- BOSAK DRAGUTIN, iz Cerja, ubile ga 1. XII. 1943. ustaše paleći Cerje.
- BOSAK IVAN, iz Cerja, ubile ga 1. XII. 1943. ustaše, paleći Cerje.
- BOSAK IZIDOR, iz Cerja, ubile ga 1. XII. 1943. ustaše paleći Cerje.
- BOSAK JAGICA, iz Cerja, ubile je 1. XII. 1943. ustaše paleći Cerje.

- BOSAK (Antuna) JAKOB, rođen 1878. god. u Brdu, općina Krapina, ubile ga ustaše 1944. god. u Lepoglavi.
- BOSAK JELICA, iz Cerja, ubile je 1. XII. 1943. ustaše paleći Cerje.
- BOSAK JOSIP, iz Cerja, ubile ga 1. XII. 1943. ustaše paleći Cerje.
- BOSAK JOSIP ml., rođen 1914. god. u Cerju, općina Krapina, strijeljali ga ustaše 1943. god. i bacili u vatru.
- BOSAK LJUBICA, iz Cerja, ubile je 1. XII. 1943. ustaše paleći Cerje.
- BOSAK MARIJA, iz Cerja, ubile je 1. XII. 1943. ustaše paleći Cerje.
- BOSAK MILICA, iz Cerja, ubile je 1. XII. 1943. ustaše paleći Cerje.
- BOSAK SLAVKO, iz Cerja, ubile ga 1. XII. 1943. ustaše paleći Cerje.
- BOSAK (Đure) STANKO, iz Cerja, ubile ga 1. XII. 1943. ustaše paleći Cerje.
- BOSAK STJEPAN, iz Cerja, ubile ga 1. XII. 1943. ustaše paleći Cerje.
- BOSAK VALENT, iz Cerja, ubile ga 1. XII. 1943. ustaše paleći Cerje.
- BOSAK VLADO, 50 godina star, iz Krapine, strijeljale ga ustaše 1943. god.
- BOSAK ZLATKO, iz Cerja, ubile ga 1. XII. 1943. ustaše paleći Cerje.
- BOSNAR ŽELJKO, iz Vinagorskih Vrhova.
- BOŽAK FRANJO, iz Borja, poginuo u Jasenovcu 1944. god.
- BOŽEK ĐURO, iz Krapina-sela, općina Konjšćina.
- BOŽEK IVAN, rođen 1921. god., borac IV. bataljona S. brigade, poginuo 18. IX. 1944. u Konjšćini.
- BOŽEK (Franje) IVAN iz Krapina-sela, općina Konjšćina.
- BOŽEK (Franje) RUDOLF, iz Krapina-sela, općina Konjšćina.
- BOŽEK (Franje) VALENT iz Krapina-sela, općina Konjšćina.
- BOŽIĆ (Marka) IVAN, iz Konjšćine.
- BOŽIĆ (Kazimira) IVICA iz Krapine, student, poginuo 23. V. 1944. kod Gornjega Pešćena, općina Konjšćina.
- BOŽIĆ JOSIP, iz Konjšćine Donje, općina Konjšćina.
- BOŽIĆ PETAR, iz Maruševca, poginuo 1944. god.
- BOŽIČAN JOSIP, rođen u Đurmancu, općina Krapina, poginuo 13. III. 1944. u Pleternici, kotar Slavonska Požega.
- BOŽIČEK JOSIP, rođen 22. II. 1923. u Krapini, poginuo u Velikom Pogancu, gdje je i pokopan, dan pogibije nepoznat.
- BOŽIČEK (Franje) JOSIP, iz Macclja, poginuo 20. III. 1944. kao borac brigade »Matije Gupca« u borbi protiv ustaša kod Radeljeva.
- BRAČUN (Josipa) FRANJO, iz Gabera.
- BRAČUN (Petra) OSKAR, rođen 1919. god. u Jalšju, poginuo 3. IV. 1944.
- BRAČUN (Vilima) ŽELJKO, rođen 1921. god. u Lenišću, Klanjec.
- BRAJSAR JOSIP, rođen 1920. god. u Maču, općina Bedekovčina, poginuo 10. III. 1944. u Radeljevu.
- BRČKO (Matije) DRAGUTIN, 20 godina star, iz Donje Bistre, poginuo kao delegat voda Zagrebačkog odreda u kolovozu 1944. god. u Ivancu prilikom napada na ustaške kamione (selo Ivanec na cesti Zaprešić—Jako vije).
- BRČKO IVAN, rođen 25. XI. 1919. u Jakovlju, općina Oroslavje, poginuo 2. XII. 1944. kao vodnik NOV, pokopan na groblju u Gudovcu kraj Križevca.
- BRČKO (Filipa) IVAN, rođen 1896. god. u Strmcu (ispod Zagrebačke gore), poginuo 1944. god. kao mitraljezac u brigadi »Braće Radića« u borbama kod Srpske Kapele.
- BRČKO KATICA, rođena 1922. god. u Jakovlju, općina Oroslavje, poginula 13. VII. 1944. kod Jakupovca.
- BREBER (Mirka) ANĐELKO, 19 godina star, iz Gornje Stubice, poginuo 15. V. 1944. u Mateju, općina Donja Stubica, kao član SKOJ-a i borac Zagrebačkog odreda.

- BREBER MIRKO, iz Gornje Stubice, uhapšen kao simpatizer NOP 1944. god., odveden u Laz i ubijen na Šljemenu 1945. god.
- BREGAŠ MIRKO, rođen 1919. god. u Pušci, kotar Zagreb, poginuo 2. V. 1944. u Slanom Potoku.
- BREGEŠ MIRKO, rođen 1919. god., iz Pušće Bistre, poginuo kao vodnik 8. XII. 1944. iznad Sedlarice.
- BREGOVECKI FRANCA, kao aktivistkinja uhapšena 1944. god., a zatim ubijena na sudu u Ivancu.
- BREGOVIĆ ANDRÒ, rođen 1910. g. u Ivancu, poginuo 19. I. 1945. kod Zrinjske.
- BREGOVIĆ FRANCA, poginula u Jasenovcu 1944. god.
- BREGOVIĆ IVAN, rođen 1921. god. u Ivancu, poginuo kao borac na Bubnju 16. I. 1945., pokopan na sjevernom dijelu Bujnja, kota 220-Zrinjska Gora.
- BREŠEK NIKOLA, rođen 2. VIII. 1924. u Sv. Križu, poginuo 11. I. 1945. kao borac Prve zagorske udarne brigade.
- BREŠKI MATO, iz Vesi, kotar Krapina, poginuo u Jasenovcu 1945. god.
- BREZA AUGUST, rođen u Krapinskim Toplicama, općina Zabok, poginuo u Krapini 29. XII. 1944.
- BREZAK AUGUST, rođen 1923. god. u Krapinskim Toplicama, poginuo 23. III. 1944. u Sustakbregu.
- BREZAK (Ljube) AUGUST, rođen u Lovreća-selu, bivši kotar Pregrada, poginuo 28. III. 1944.
- BREZAK (Petra) BRANKO, rođen 1922. god. u Pregradi, poginuo 1943. god. u Bosni.
- BREZAK (Florijana) SLAVKO, 47 godina star, iz Gornje Stubice, ubile ga ustaše u Gornjoj Stubici 23. I. 1944.
- BREZAK (Petra) STJEPAN, rođen 19. VII. 1919. u Kozjaku, općina Krapina, poginuo 1944. god. u Bosni.
- BREZEC (Franje) IVAN, rođen 1919. god. u Jakovlju, poginuo kao borac Zagrebačkog odreda u Donjoj Stubici 1944. god.
- BREZINŠČAK (Josipa) IGNAC, rođen 1920. god. u Vrbišnici, otišao u NOV 1943. god., poginuo 1944. god.
- BREZOVACKI (Vida) ANDRIJA, 36 godina star, iz Marije Bistrice, sudjelovao u NOB od 1942. god., član KP, poginuo 13. V. 1943. u borbi protiv ustaša u Mariji Bistrici.
- BRGLEZ (Josipa) MIJO, rođen 15. X. 1920., umro od ustaških batina 1944. god.
- BRGLEZ (Stjepana) SLAVKO, rođen 1916. god. u Mrzlom Polju, poginuo 10. III. 1944. u Bilogori.
- BRGLEZ VJEKOSLAV, rođen 18. XI. 1916. u Mrzlom Polju, općina Veliko Trgovišće, poginuo 18. II. 1945. kod Šuplje Lipe, kotar Daruvar, gdje je i pokopan.
- BRINJEVAR MATO, ubijen u logoru u Đakovu 27. XII. 1944.
- BRISKI ANĐELA, iz Bednje, poginula 1945. god.
- BRISKI (Janka) FLORIJAN, rođen 1915. god. u Lužanima, općina Krapina, poginuo 1945. god.
- BRISKI (Izidora) IVAN, rođen 1920. god. u Lužanima, općina Krapina, bio omladinac borac.
- BRISKI IZIDOR, iz Lužana, ustaše ga uhapsile kao simpatizera NOB 21. II. 1945., poginuo u Lepoglavi.
- BRLEK (Stjepana) JOSIP, rođen 1920. god. u Peršovcu, poginuo 1944. god. u Sloveniji.
- BRLEK (Alojza) TOMO, iz Brleko-va, općina Konjščina.
- BRLIĆ MIJO, iz Cerja, ubile ga 1. XII. 1943. ustaše paleći Cerje.
- BRLIĆ (Franje) NADA, rođena 1925. god. u Martincima, poginula 1945. god. u proljeće u Jasenovcu.
- BRODAR (Franje) JOSIP, rođen 1928. god., poginuo 1944. god. u Petrovoj Gori.

BRODNJAK RUDOLF, 35 godina star, iz Oroslavja, ubijen kao kurir NOP u Jasenovcu 1944. god.

BROZ (Janka) ANKA, iz Strahinja, općina Krapina, borac Kalničkog partizanskog odreda, poginula u svibnju 1944. god. na Kalniku u borbi protiv ustaša.

BROZ (Dragutina) DRAGUTIN, rođen u Kumrovcu, poginuo 1942. god. u Jasenovcu.

BROZ (Dragutina) FRANJO, poginuo 1942. god. u Šćurnici.

BROZ JANKO, iz Strahinja, općina Krapina, uhapsile ga ustaše kao kurira, strijeljan 14. II. 1943. u Strahinju.

BROZ (Alojza) MILKA, rođena u Kumrovcu, umrla od zadobivenih rana 1949. god.

BROZ (Dragutina) STJEPAN, rođen u Kumrovcu, poginuo 1942. god. u Zagrebu.

BROZ (Franje) STJEPAN, iz Radoboja, borac brigade »Braće Rađića«, poginuo u borbi protiv ustaša kod Ludbrega 1943. god.

BROZ VLADIMIR, iz Plitvice, poginuo 1945. god. na Hrmatskom.

BRŠEC (Josipa) STJEPAN, iz Zagorskih sela.

BRUCIO (Augusta) PAUK, rođen u Gotovcu, ubili ga Nijemci 1944. god. u Gotovcu.

BRUŠEK DRAGO, rođen 1918. u Klanjcu, poginuo 8. XI. 1944. u Ivanec-Gori.

BRZAJ (Ivana) JOSIP, iz Šagudovca, općina Donja Stubica, ubijen 1944. godine u Šagudovcu kao žrtva fašističkog terora.

BRZAJ JURAJ, star 19 godina iz Gornje Stubice, poginuo kao vodnik Zagorske udarne brigade 26. XII. 1944. u Čepelovcu kod Đurđevca.

BRZAJ (Ivana) STJEPAN, iz Šagudovca, općina Donja Stubica, uhapsile ga ustaše kao suradnika NOB, poginuo u logoru u Jasenovcu.

BRŽEC STJEPAN, borac u Komandi Zagorskog područja, poginuo 4. X. 1944. u Zelini.

BUBNJAR DRAGUTIN, iz Jamna, općina Lepoglava, borac u XII. proleterskoj brigadi, poginuo 1944. god.

BUCINA IVAN, rođen 5. I. 1926. u Jakovlju, općina Oroslavje, poginuo 13. VII. 1944. u Turskom Groblju.

BUDEN BARICA, iz Vuglovca, poginula 1943. god.

BUDEN ROK, iz Maruševca, poginuo 1945. god.

BUHIN ALOJZ, iz Krapina-sela, općina Konjšćina.

BUHIN ĆIRIL, iz Maruševca, poginuo 1944. god.

BUJANIĆ-KUČEVAR AUGUST, rođen 1927. god. u Golubovcu, općina Mihovljan, poginuo 28. XII. 1944. na Sedlarici, gdje je i pokopan.

B U K AL-M ARKU Š DRAGO, rođen 1906. god. u Peršavesi, poginuo u travnju 1945. god. kod Lepoglave.

BUKOVEC BLAŽ, iz Voće, poginuo 1944. god.

BUKOVEC MIJO, rođen 25. VIII. 1923. u Višnjici, općina Ivanec, poginuo kao delegat voda 10. III. 1945. kod Bereka, kotar Bjelovar.

BUKOVSKI IZIDOR, iz Bednje, poginuo 1945. god.

BUKOVSKI JOSIP, iz Bednje, poginuo 1945. god.

BUKOVSKI MARTIN, rođen 1915. god. u Druškovcu, poginuo 26. XII. 1944.

BUKVIĆ FRANJO, učesnik NOB, umro u Lepoglavi 26. XII. 1944.

BUKVIĆ IVAN, poginuo kao borac 17. V. 1944. u Zagorskim Selima.

BUNCIC DRAGUTIN, rođen 1913. god. u Žitomiru, općina Konjšćina, poginuo 4. XII. 1944. u Cugovcima.

BUNCIĆ MIRKO, rođen 1913. god. u Žitomiru, općina Konjšćina, poginuo kao borac 5. XII. 1944., pokopan na groblju u Srpskoj Kapeli.

BUNTAK MILAN, iz Batine Donje, općina Zlatar.
BUNTAK (Stjepana) RUDOLF, rođen 1916. god. u Batini Donjoj, poginuo 1944. god. u Bosni
BUNTAK STJEPAN, iz Batine Donje, općina Zlatar.

BUŽINEC (Josipa) STJEPAN, 23 godine star, iz Jakovlja, strijeljan kao simpatizer NOP u Jakovlju 1. IX. 1943.
BUŽINEC (Janka) STJEPAN, rođen 1922. god. u Jakovlju, poginuo 30. XII. 1944. u Jakovlju.

C

CAPAR FRANJO, rođen 2. I. 1911. u Velikom Trgovišću, poginuo 1944. god. u Velikom Trgovišću.
CAPAR PETAR, poginuo kao komesar bataljona 25. III. 1945. u Mučnoj Reki.
CAPAR VILIM, poginuo 15. VII. 1944. kao komandir čete na Kalniku.
CAREK DRAGUTIN, rođen 1908. g. u Zlatarskim Martincima, poginuo 1941. god. u Pušćoj Bistri.
CAVOR (Jurja) JOSIP, 33 godine star, iz Marije Bistrice, poginuo kao borac VII. udarne slavonske brigade kod Pivnice u Podravini.
CEBOVIĆ (Jure) JOSIP, 25. godina star, iz Bistričke Poljanice, općina Marija Bistrica, poginuo 11. III. 1944. u Srpskoj Kapeli kao borac Moslavačke brigade.
CEBOVIĆ (Marka) MILKA, rođena 1920. god. u Sušen-Bregu, poginula 1945. god. u Dardi.
CELOVEC JOSIP, rođen u okolici Krapine, pripadao minerskom vodni Zagrebačkog područja, poginuo kao stariji vodnik 8. VII. 1944. u Širokom selu.
CELJAK (Jurja) MIRKO, rođen u u Velikoj Vesi, općina Krapina, poginuo 23. XI. 1944. u Daruvaru.
CERČIĆ (Tome) JOSIP, rođen 1922. god. u Poznanovcu, poginuo 25. IV. 1945. u Spišić-Bukovici, sahranjen u Peratovici.
CERCIC (Tome) JOSIP, rođen 1916. god. u Malom Komoru, poginuo 1944. u borbama za Beograd.
CERINSKI-KREBER (Tome) STJEPAN, iz- Husinča.

CERJAN STJEPAN, iz Maruševca, poginuo 1944. god.
CEROVEC (Tome) FRANJO, rođen 23. XII. 1922. u Jertovcu, poginuo 27. XII. 1944. u Slavoniji.
CEROVEČKI (Janka) VIKTOR, iz Radoboja, uhapsile ga ustaše 14. XII. 1943. i kao simpatizera NOB ubile.
CESAR (Jurja) SIMUN, 16 godina star, iz Marije Bistrice, poginuo kao borac brigade »Braće Radiča« u svibnju 1944. god. na Kalniku.
CESAREC ALBINA, iz Hlevnice, općina Krapina, uhapsili je Nijemci u Zagrebu kao političkog radnika i člana SKOJ-a, poginula 1942. god.
CESAREC (Ane) ALOJZ, rođen 1912. god. u Donjoj Stubici, sudjelovao u NOB kao član KP od 1942. god., uhvatili ga ustaše i žandari kao političkog radnika, obješen 16. IX. 1944. u Zelini.
CESAREC (Marije) DOMINIK, iz Plemenščine, otišao u NOB 1943. god.
CESAREC (Petra) MARIJA, 37. godina stara, iz Donje Stubice, poginula 1944. god. u logoru u Jasenovcu.
CESAREC MILAN, rođen 1925. god. u Hromcu, općina Krapina, poginuo 13. I. 1945. u Gornjoj Kovačici, pokopan na groblju u Peratovici.
CESAREC (Leonarda) MILAN, iz Hlevnice, općina Krapina, poginuo kao delegat voda u brigadi »Matije Gupca«, 9. I. 1944.

- CESAREO (Mije) STJEPAN, iz Hlevnice, općina Krapina, poginuo kao borac Zagorskog partizanskog odreda 12. II. 1944. u borbi protiv ustaša kod Zlatara.
- CIGLENEČKI (Stjepana) IGNAC, 31 godinu star, iz Gornje Stubice, sudjelovao u NOB od 1941. god., bio sekretar part. ćelije u Gornjoj Stubici, poginuo 14. I. 1944. god. u Gornjoj Stubici.
- CIGLENEČKI (Fabijana) SLAVKO, iz Gornje Stubice, sudjelovao u NOB od 1943. god., bio član SKOJ-a i vodič na terenu, ubijen 1945. u Lepoglavi.
- CIGULA (Marije) MIRKO, iz Velike Vesi, općina Krapina, borac I. zagorske udarne brigade, poginuo u borbi protiv ustaša i Nijemaca 4. XI. 1944. kod Koprivnice.
- CIGULA VILIM, iz Strahinja, općina Krapina, poginuo kao politički radnik i član NOO 1944. god. u sukobu s ustašama u Šušljebregu kod Krapine.
- CIKOVIĆ (Florijana) JANKO, 20 godina star, iz Bistričkog Laza, ubili ga pripadnici SS-trupa i spalili u Lazu 26. X. 1943.
- CIMPREŠAK VINKO, rođen 26. VII. 1916. u Pušci, poginuo 2. XII. 1944. god., pokopan na groblju u Gudovcu kraj Križevaca.
- CIPEK (Martina) ANA, rođena 1891. god. u Jakovlju, poginula 30. XII. 1944., kad je neprijatelj palio Jakovlje.
- CIPEK (Mije) BARICA, rođena 1913. god. u Jakovlju, poginula 30. XII. 1944., kad je neprijatelj palio Jakovlje.
- CIPEK (Vida) JANKO, rođen 1888. god. u Jakovlju, poginuo 30. XII. 1944., kad je neprijatelj palio Jakovlje.
- CIPEK (Antuna) JOSIP, 46 godina, iz Jakovlja, odbornik NOO, strijeljan kad je neprijatelj palio Jakovlje 30. XII. 1944.
- CIPEK (Janka) JURA, 78 godina star, iz Jakovlja, ubijen kad je neprijatelj palio Jakovlje 30. XII. 1944.
- CIPEK (Mije) KATICA, rođena 1930. god. u Jakovlju, poginula 30. XII. 1944., kad je neprijatelj palio Jakovlje.
- CIPEK (Mije) STJEPAN, rođen 1939. god. u Jakovlju, poginuo 30. XII. 1944., kad je neprijatelj palio Jakovlje.
- COHA (Jakoba) IVAN, rođen 1913. god. u Jakovlju, surađivao s NOB od 1941. god., poginuo kao član KP 1942. god. u logoru Jasenovac.
- COHA (Vida) JURAJ, rođen 1924. god. u Jakovlju, poginuo 1944. god. kao borac Zagrebačkog odreda.
- COHA (Stjepana) MARTIN, iz Jakovlja, ubili ga kundakom ustaše u Jakovlju 30. XII. 1944.
- CRNČIĆ JOSIP, rođen 1923. god. u Petrovskom, općina Krapina, poginuo kao borac 18. II. 1945. u Končanici.
- CRNČIĆ JOSIP, rođen 1923. god. u Petrovskom, općina Krapina, poginuo 13. I. 1945. u Gornjoj Kovačici, pokopan na groblju u Peratovici.
- CRNEK (Ivana) ALOJZ, iz Radoboja, kotar Krapina, ubile ga ustaše 31. I. 1944. kao simpatizera NOP.
- CRNEK (Alojza) MIRKO, iz Radoboja, bio borac brigade »Matije Gupca«, zarobljen kod Varaždinskih Toplica, otjeran u logor u Lepoglavu, gdje je 1. IV. 1945. poginuo.
- CRNEKOVIĆ (Martina) MARTIN-»Top«, rođen 1918. god. u Jertovcu, ubili ga 1946. god. križari.
- CRNEKOVIĆ NIKOLA, rođen 1918. god. u Jertovcu, poginuo 1944. g. u Vukovaru.
- CRNIĆ (Ivana) ALOJZ, rođen 1925. god. u Desiničkom Ivaniću, poginuo 1944. god.
- CRNIĆ (Josipa) ALOJZ, rođen 1902. god. u Opasenjaku, ubile ga ustaše 1944. god.
- CRNIĆ (Stjepana) MILAN, rođen 1918. god. u Turnišću, otišao u NOV 1943. god., poginuo u proincu 1944. god.

CUKOR (Tome) VINKO, 32 godine star, iz Bistričke Poljanice, ubile ga ustaše 1942. god.

CUKOVECKI (Stjepana) LJUDEVIT, rođen 1926. god. u Oroslavju, poginuo 1945. god. kao borac I. zagorske udarne brigade.

CUKOVECKI (Martina) STJEPAN, rođen 1924. god. u Oroslavju, zarobljen kao borac I. zagorske udarne brigade u Radoboju, odveden u logor u Lepoglavu, gdje je umro.

CURL (Maksa) IVAN, rođen 1909. god. u Oroslavju, u NOB otišao 1941. god., poginuo kao komesar u jedinicama V. korpusa na Baniji 1944. god.

CVETKO (Janka) AUGUST, iz Radobojskih Brega, općina Krapina, poginuo 20. II. 1944. kao borac u brigadi »Matije Gupca« u borbi protiv ustaša.

CVETKO (Josipa) STJEPAN, iz Radobojskih Brega, općina Krapina, poginuo 25. III. 1945. kao borac I. zagorske udarne brigade u borbi protiv Čerkeza kod Belog Manastira.

CVRLJA (Franje) DRAGUTIN, rođen 22. IV. 1921. u Beloslavcu, poginuo 1944. god. kod Orešja.

CVRTILA (Martina) AUGUST, iz Jesenja Donjeg, poginuo 1944. g. kao borac brigade »Braće Radića«.

CVRTILA DRAGUTIN, rođen 1909. god. u Jesenju Donjem, poginuo 1943. god. u logoru u Njemačkoj.

CVRTILA (Ivana) VIKTOR, iz Jesenja Donjeg, poginuo kao borac brigade »Braće Radića« 1944. god.

CVRTILA VJEKOSLAV, iz Jesenja, ubili ga Čerkezi kao simpatizera NOB.

Č

ČARKO (Stjepana) ANTUN, rođen 29. V. 1917. u Ivancu, poginuo u Šupljoj Lipi, kotar Daruvar, 13. II. 1945. kao politički komesar, pokopan na groblju u Daruvaru.

CASEK ANTUN, iz Voće, poginuo u Jasenovcu 1945. god.

CASEK ANTUN, iz Voće, poginuo 1945. god. u Voći Gornjoj.

CERCIC IVAN, iz Mača.

ČEŠNJAK LJUDEVIT, iz Bednje, poginuo 1944. god.

CICAK (Stjepana) STJEPAN, iz Husinca

CICEK (Stjepana) STJEPAN, rođen 1927. god. u Peščani, poginuo 1944. god. u Kalniku.

CIČKO (Petra) ANDRŌ, rođen 1920. god. u Oroslavju, poginuo kao vodnik I. udarne zagorske brigade 1944. god. u Đurđenovcu.

CIZMEK FRANJO, 26 godina star, iz Gornje Stubice, uhvatilo ga ustaše kao simpatizera NOB u Donjoj Stubici, ubijen 26. X. 1943.

CIZMEK (Mate) MARKO, rođen 1912. god. u Mokricama, općina Oroslavje, učesnik u NOB od 1941. god., poginuo 1942. god. u logoru u Jasenovcu.

CIZMEK (Mije) VID, rođen 1913. god. u Mokricama, općina Oroslavje, aktivni učesnik NOB od 1941. god., član Kotarskog komiteta Donja Stubica, poginuo 21. XII. 1944. u napadu na njemačke oficire kod Krušljeva sela.

CIŽMEŠIJA IZIDOR, 35 godina star, iz Cerja, općina Krapina, strijeljale ga ustaše 1943. god. u Cerju.

CIŽMEŠIJA MIJO, 60 godina star, iz Cerja, općina Krapina, strijeljale ga ustaše 1943. godine u Cerju.

CIŽMEŠIJA MIRKO, 63 godine star, iz Cerja, općina Krapina, strijeljale ga ustaše 1943. godine u Cerju.

CLEKOVIĆ ALOJZ, rođen 1907. god. u Poznanovcu, učesnik NOB od 1941. god., poginuo kao član sekretarijata Okružnog komiteta Krapina u borbi protiv ustaša 8. V. 1942. u Bukovcu, općina Bedekovčina.

CLEKOVIĆ ALOJZ, iz Mihovljana.

ČOPOR DRAGUTIN, rođen 1928. g. u Hrašćina-Trgovišću, općina Konjšćina, poginuo 23. VI. 1944., pokopan u Gornjem Križu.

ČOPOR (Franje) DRAGUTIN, iz Krapine 7.

CREPAK (Bare) BOŽO, rođen u Selnom, općina Zabok (bivši kotar Pregrada) poginuo u prosincu 1944. god.

CRNJEVIĆ (Franje) ANTUN, iz Mirkovca, otišao u Zagorski partizanski odred u jesen 1943. god. kao član SKOJ-a, poginuo 1944. god. u Podravini.

CUCEK (Josipa) DRAGAN, rođen 1923. god. u Klenovcu, poginuo 1944. god. kod Vukosavljevice.

ČUČEK (Franje) JOSIP, rođen 1920. god. u Klenovcu, poginuo 1944. god. u Prišlinu.

CUCEK JOSIP, iz Klenovca.

CUCEK MARKO, iz Pregrade, poginuo 1945. god. na Bereku, pokopan na groblju u Kostanjevcu.

CUCEK MILAN, rođen 1924. god. u Klenovcu, općina Pregrada, umro je 12. III. 1945. od zadobivenih rana u vojnoj partizanskoj bolnici X. korpusa zagrebačkog.

CUCEK (Franje) MIRKO, rođen 1925. god. u Kostel-Bregima, općina Pregrada, poginuo 1944. god.

CUK (Josipa) STJEPAN, rođen 10. X. 1925. god., iz Dubrvice, pripadnik 32. divizije NOB, poginuo kao kurir 24. IV. 1945. u Šuhaj Kataleni.

ČUK STJEPAN, poginuo kao borac u Suhom Polju 23. III. 1944.

CUKELJ (Kazimira) ALOJZ, 27 godina star, iz Bistričkog Laza, poginuo kao borac XII. slavonske brigade 1944. god. kod Podravske Slatine.

CUKELJ VALENT, rođen 10. III. 1896. u Tugonici, poginuo 28. III. 1943. god. u Lazu.

CVEK JOSIP, 53 godine star, iz Bistričkog Laza, uhvatili ga Čerkezi na putu iz Laza u Bistricu i ubili 26. X. 1943.

CVOREC JOSIP, iz Krapine, poginuo 8. VII. 1944. u Krapini kao stariji vodnik.

D

DAVILA (Marije) JURAJ, iz Začretja, poginuo kao član KP i načelnik štaba u Osječkoj brigadi.

DEBELJAK AUGUST, rođen 24. III. 1917. u Lupinjaku, općina Pregrada, poginuo kao politički komesar čete 30. VI. 1944. u Subotičkim Vinogradima.

DEBELJAK AUGUST, rođen 1917. god. u Lupinjaku, općina Pregrada, poginuo 6. VIII. 1944. u Drljanovcima, gdje je i pokopan.

DEBELJAK (Stjepana) ĆIRIL, rođen 1911. god. u Druškovcu, poginuo kao član Kotarskog komiteta KPH Pregrada 8. VII. 1944.

DEDUŠ ANTUN, iz Maruševca, poginuo 1944. god.

DEGAĆ JOSIP, iz Belca.

DEGAĆ RUDOLF, rođen 1913. god. u Donjoj Stubici, poginuo 13. I. 1945. u Malom Grdevcu, pokopan u Peratovici.

DENAC ANDRIJA, iz Voće, borac 32. divizije.

DERBUC STANKO, otišao u NOB 1943. god., poginuo kao borac 1. I. 1944. god.

DERIŠ (Valenta) BOLTO, rođen 1924. god. u Zajezdi, općina Konjšćina.

- DERIŠ (Stjepana) IVAN, iz Gotolovca, općina Konjščina.
- DIJANIĆ (Stanka) FILIP, 37 godina star, iz Bistričkog Laza, ubijen i spaljen u Lazu 26. X. 1943.
- DIJANIĆ (Lovre) IVAN, 34 godine star, iz Bistričkog Laza, poginuo u sukobu s SS-trupama u Lazu 26. X. 1943.
- DIJANIĆ (Andrije) MATO, 20 godina star, iz Bistričkog Laza, uhvaćen kao kurir NOO, umro u Lepoglavi od muka i gladi 6. I. 1945.
- DIJANIĆ (Stanka) SILVESTAR, 36 godina star, iz Bistričkog Laza, ubile ga SS-trupe u Lazu 26. X. 1943.
- DIJANIĆ (Stanka) STJEPAN, star 40. godina, iz Bistričkog Laza, ubile ga SS-trupe u Lazu 26. X. 1943.
- DOBRINA ALOJZ, rođen 1922. god. u Kraljevcu, općina Klanjec, poginuo 20. V. 1945. u Maljneškim Bregima, pokopan u Drenovcu.
- DOBRINA JOSIP, poginuo kao vodnik u ožujku 1944. god. kod Koprivnice.
- DOBRINA JOSIP, rođen 1922. u Kraljevcu na Sutli, općina Klanjec, poginuo 20. V. 1945. u Maljneškim Bregima, pokopan u Drenovcu.
- DOGAN TEREZA, rođena 1908. god. u Zajezdi, poginula 1943. god.
- DOGAN (Tome) VINKO, rođen 1931. god. u Zajezdi, poginuo 1943. od bombardiranja.
- DOMINKO-BEKETIĆ (Josipa) STJEPAN, rođen 31. I. 1906. u Velikom Bukovcu, poginuo 1944. god. kod Čadavice.
- DOMIŠLJANOVIĆ (Juli ja) JANKO, 26 godina star, iz Tugonice, općina Marija Bistrica, poginuo 1944. god. kao borac I. zagorske udarne brigade.
- DOMIŠLJENOVIĆ (Jure) PAVAO, rođen 6. II. 1922. u Tugonici, poginuo 5. I. 1945. kod Šida (Srijemski front).
- DOMITREK (Rezike) JOSIP, 26 godina star, iz Donje Stubice, vođač partizana, ustaše ga mučile i ubile u šumi Podgori 30. XII. 1943.
- DONČEVIĆ JUSTINA, 42 godine stara, učiteljica u Gornjoj Stubici, ubili je esesovci 9. I. 1944. zbog suradnje u NOP i zbog obavještavanja partizana.
- DOŠEN (Stjepana)* STJEPAN, rođen 3. III. 1909., poginuo 1944. god. u Gospiću.
- DRAC (Josipa) FABIJAN, rođen 1. IX. 1913. u Bistričkom Lazu, poginuo 26. X. 1943. u Bistričkom Lazu.
- DRAC (Andre) STJEPAN, rođen 17. IV. 1907. u Bistričkom Lazu, poginuo 26. X. 1943. u Bistričkom Lazu.
- DRAGAN IĆ (Viktora) ALOJZ, iz Gorjana, općina Mihovljan, 20. I. 1945. ubile ga ustaše u Lepoglavi kao simpatizera NOB.
- DRAGANIĆ (Alojza) ANDRIJA, iz Gorjanā, općina Mihovljan, kao politički radnik i član KP poginuo 10. IV. 1945. u Jesenju u borbi protiv gestapovaca.
- DRAGANIĆ (Alojza) ANDRÒ, iz Gorjana, općina Mihovljan, poginuo kao borac.
- DRAGANIĆ (Viktora) JANKO, iz Gorjana, općina Mihovljan, ubili ga gestapovci kao partizanskoga kurira 3. II. 1944.
- DRAGANIĆ (Mirka) JOSIP, iz Cerja, općina Krapina, ubili ga Nijemci 3. X. 1943. u Jesenju kao kurira NOK Krapina.
- DRAGANIĆ (Dragutina) JOSIP, iz Gorjanā, općina Mihovljan, poginuo 4. X. 1944. u Moslavini kao komesar u jedinicama I. zagorske udarne brigade.
- DRAGANIĆ (Janka) STJEPAN, rođen 30. IV. 1920. u Gorj anima, općina Mihovljan, poginuo kao borac 15. X. 1944. u Koprivnici.
- DRAGANIĆ (Viktora) VIKTOR, iz Gorjana, ubile ga ustaše u Lepoglavi 20. I. 1945. kao simpatizera NOB.

- DRAGANIĆ (Viktora) VIKTOR, iz Gorjanā, općina Mihovljan, poginuo kao borac.
- DRAGANIĆ (Viktora) VJEKOSLAV, iz Gorjanā, općina Mihovljan, poginuo kao borac.
- DRAGŠIĆ ĐURO, iz Trakošćana, poginuo 1944. god.
- DRAŠIĆ (Stjepana) ALOJZ, rođen 1907. god. u Erveniku, ubili ga Nijemci 11. VII. 1944.
- DRAŠIĆ (Đure) FRANJO, iz Lobra.
- DRAŠIĆ (Ane) IVAN, rođen 1924. god. u Ratkovcu, poginuo u svibnju 1944. god. kod Jakovlja.
- DRAŠKOVIĆ ALOJZ, rođen 1919. g. u Humu na Sutli, općina Pregrada, poginuo 23. III. 1945. u Žitomiru, općina Konjšćina.
- DREMPETIĆ (Julija) DRAGUTIN, 24 godine star, iz Gornje Stubice, poginuo kao član SKOJ-a 15. III. 1943. u logoru u Jasenovcu.
- DREMPETIĆ (Jure) DRAGUTIN, rođen 19. IV. 1920., poginuo 1945. god. na Srijemskom frontu.
- DRENŠI (Slavka) MARIJA, rođena 1926. god. u Plemenščini Gornjoj, poginula u Radoboju.
- DRENŠKI (Grge) ĆIRIL, rođen 1912. god. u Kostelskom, poginuo 1944. god. u Jakovlju.
- DRENŠKI (Jurja) FRANJO, iz Hlevnice, poginuo 26. IV. 1945. kao borac 26. divizije u borbi protiv Nijemaca kod Klane.
- DRENŠKI IGNAC, iz Prigorja.
- DRENŠKI (Ljubice) MIJO, iz Plemenščine, otišao u NOV 1943. god.
- DRENŠKI (Stjepana) STJEPAN, rođen 20. IV. 1913. u Đurmancu, općina Krapina, borac Zapadne grupe POH, poginuo u Galovcu.
- DRENŠKI STJEPAN, iz Kostel-Brega.
- DRUŽINEC (Josipa) ALOJZ, iz Putkovca, općina Krapina, otišao u Kalnički partizanski odred 15. X. 1942. god. kao član KP, ubile ga ustaše 10. I. 1944. u Petrovoj Gori.
- DRUŽINEC (Ede) DRAGUTIN, iz Putkovca, općina Krapina, poginuo kao član KP i potporučnik Kalničkog partizanskog odreda u borbi protiv ustaša na Kalniku 14. II. 1944.
- DRUŽINEC (Josipa) DRAGUTIN, iz Putkovca, općina Krapina, poginuo kao član KP i poručnik 4. XI. 1944. u borbi protiv Nijemaca i ustaša kod Rakovca.
- DRUŽINEC (Josipa) DRAGUTIN, rođen 24. XII. 1921. u Putkovcu, borac brigade »Braće Radića«.
- DRUŽINEC (Gabre) IGNAC, iz Putkovca, općina Krapina, ubili ga gestapovci u Putkovcu 18. IV. 1945.
- DRVAR (Fabijana) JOSIP, iz Veleškovača, općina Zlatar.
- DRVIŠ (Lacka) LACKO, 23 godine star, iz Donje Bistre, ubili ga gestapovci 19. X. 1944.
- DRVIŠ (Milana) NIKOLA, 24 godine star, iz Donje Bistre, ubili ga esesovci u Bistri 3. IV. 1944.
- DUGINA MIJO, iz Šemnice, općina Mihovljan.
- DUMBOVIĆ (Tome) DANIJEL, iz Mača, općina Bedekovčina.
- DUMBOVIĆ (Ivana) DRAGUTIN, 24 godine star, iz Bistričke Poljanice, sudjeluje u NOB od 1943. god., poginuo u Podravini 1945. god. kao vodnik Zagrebačkog odreda.
- DUMEČ NIKOLA, rođen 1920. god., poginuo kao borac III. brigade 32. divizije 4. VIII. 1944. u Jesenju.
- DUNAJ (Stjepana) JANKO, iz Brezovice, općina Krapina, poginuo u Đurmancu 1944. god.
- DUNAJ LJUDEVIT, rođen 1907. god. u Brezovici, općina Krapina, poginuo 19. VII. 1944. u čepelovcu.
- DUNAJ (Maksa) LJUDEVIT, poginuo u borbi protiv Čerkeza 1. II. 1945.

Đ

ĐUNDEK (Mije) FRANJO, iz Jakovlja, općina Oroslavje.

ĐUNDEK (Ilije) JOSIP, rođen 1924. god. u Jakovlju, kurir NOO Jakovlje, poginuo 1944. god. u logoru Jasenovcu.

ĐUNDEK (Andre) JURAJ, rođen 1923. god. u Jakovlju, sudjeluje u NOB od 1941. god., poginuo kao član KP 1942. god. u logoru u Jasenovcu.

ĐUNDEK (Mije) STJEPAN, rođen 1927. god. u Jakovlju, općina Oroslavje, poginuo kao borac Zagrebačkog odreda 1944. god. u Loboru, općina Zlatar.

ĐURDEK (Mije) STJEPAN, rođen 1926. god. u Jakovlju, poginuo 1944. god. u Bilogori kao borac NOV.

ĐURĐEVIC (Pavla) FILIP, 30 godina star, iz Gornje Stubice, ubile ga ustaše u Gornjoj Stubici 23. I. 1944.

ĐURIN (Đure) STJEPAN, 36 godina star, iz Bistre, uhvatile ga ustaše u Oborovu i ubile u Lepoglavi u siječnju 1945. god.

ĐURIN ŠTEFA, iz Knapića, poginula 1944. god.

ĐURKIN (Stjepana) PERO, iz Pačetine Donje, poginuo kao član KP i član KK KPH Krapina 1944. god. u Šemnici.

E

ELKASOVIĆ LJUBICA rođ. GRGEČ, rođena 1921. god. u Sušelj-Bregu, poginula u Jakovlju.

ENEČIĆ STJEPAN, iz Voće, poginuo u Jasenovcu 1944. god.

ERNECIC STJEPAN, iz Voće, poginuo 1945. god. u Slivarskome.

ETEROVIĆ (Stjepana) VELIMIR, rođen 1922. god. u Pregradi, poginuo 23. III. 1944.

F

FAFLET FRANJO, poginuo kao borac 18. XI. 1943. u Klanjcu.

FAFLET JOSIP, zbog suradnje s NOB ubijen u Luki 1944. god.

FAGET (Ivke) DRAGUTIN, iz Svedruže, općina Krapina, poginuo kao delegat voda 7. VI. 1944. u Plemenščini.

FAGET D. IVAN, rođen 27. III. 1915. u Svedruži, općina Krapina, poginuo kao stariji vodnik 6. V. 1945. u Sv. Ivanu Zelini.

FAGET (Đure) IVAN, iz Svedruže, općina Krapina, otišao u Kalnički partizanski odred 13. I. 1943., poginuo kao član KP i komandir čete 3. V. 1945. u borbi protiv ustaša kod Sv. Nedelje-Križevci.

FAGET (Josipa) IVAN, rođen 1921. god. u Svedruži, poginuo 12. II. 1944. u Koprivnici.

FAGET (Milana) JOSIP, iz Svedruže, općina Krapina, član NOO, ubile ga ustaše u Jablanovcu 26. VIII. 1944.

FAGET (Đure) KONRAD, iz Svedruže, općina Krapina, otišao u NOB u jesen 1943. god., ubijen u jesen iste godine u Hromcu kao politički radnik.

FAGET (Josipa) KONRAD, rođen 1908. god. u Svedruži, poginuo 1945. u Lupinjaku.

FAGET MILAN, rođen 1925. god. u Svedruži, općina Krapina, poginuo kao borac 2. IV. 1945. u Bereku, kotar Bjelovar.

- FAKLEŠ (Vida) KARLO, rođen 1912. god. u Bušinu, općina Pregrada, poginuo kao borac 9. XII. 1944.
- FANJKUTIĆ IVICA, član SKOJ-a i kurir Kotarskog NOO, poginuo 24. X. 1944. u Vižovlju, općina Veliko Trgovišće.
- FRANJKUTIĆ (Stjepana) MARICA, rođena 1926. god. u Vižovlju, općina Veliko Trgovišće, poginula 1944. god. kod Jakovlja.
- FELAGAR (Josipa) MILKA, rođena 1927. god. u Kostelu, općina Pregrada, poginula u Kalinovcu 11. XII. 1944.
- FELLER (Lustbauma) ILUŠKA, 36 godina stara, iz Donje Stubice, odvedena u Staru Gradišku i ubijena u lipnju 1942. god.
- FELLER (Kazimira) IVO, 10-godišnji dječak, iz Donje Stubice, ubijen u Staroj Gradiški 1942. god.
- FELLER (Eugena) KAZIMIR, 38 godina star, iz Donje Stubice, uhvaćen u Stubici 1942. god., odveden u Jasenovac i ubijen iste godine.
- FERČEC IVAN, iz Bednje, poginuo 1945. god.
- FERČEC (Antuna) STJEPAN, iz Macija Gornjeg, otišao u Proletersku brigadu 20. IX. 1942., poginuo kao borac u borbi protiv ustaša kod Bosanskog Novog.
- * FERČEC (Antuna) STJEPAN, iz Macija Gornjeg, uhapšen kao kurir Kotarskog NOO 20. VI. 1944., odveden u logor u Njemačku, gdje je poginuo.
- FEREK-JAMBREK (Janka) ANDRÒ, iz Gorjanã, općina Mihovljan, poginuo kao borac.
- FEREK BARA, iz Rinkovca, poginula 1945. god.
- FEREK BOŽICA, iz Rinkovca, poginula 1945. god.
- FEREK IVAN, iz Rinkovca, poginuo 1945. god.
- FEREK (Andrije) IVAN, rođen 12. VI. 1923. u Radoboju, općina Kratina, poginuo 1944. god. kao borac 32. divizije.
- FEREK STANKO, iz Rinkovca, poginuo 1945. god.
- FEREK STJEPAN, iz Rinkovca, poginuo 1945. god.
- FEREK ŠTEFICA, iz Rinkovca, poginula 1945. god.
- FEREK VINKO, iz Rinkovca, poginuo 1945. god.,
- FERENŠČAK (Mirka) ANTUN, rođen 25. II. 1914., poginuo u listopadu 1943. god.
- FERENŠČAK (Jurja) JURAJ, rođen 1923. god. u Strmcu (bivši kotar Stubica), poginuo kao desetar Zagorskog partizanskog odreda 1944. god. kod Pregrade.
- FIJAČKO (Stjepana) STJEPAN, rođen 1922. god. u Mihovljanu, poginuo kao borac.
- FIJAN (Mije) FRANJO, 86 godina star, iz Jakovlja, općina Oroslavje, strijeljan i bačen u vatru 30. XII. 1944., kad je neprijatelj palio Jakovlje.
- FIJAN (Ivana) MIRKO, rođen 1922. god. u Jakovlju, poginuo kao borac Zagorskog partizanskog odreda 1943. god. na Vinagori, općina Pregrada.
- FIJAN (Alojza) STJEPAN, rođen 1922. god. u Jakovlju, poginuo kao borac Zagrebačkog odreda 1944. god. na Kalniku.
- FIKET FRANJO, ubijen u logoru u Zagrebu, jer mu je sin bio u NOB.
- FIKET MIJO, poginuo kao borac 6. XI. 1944. kod Krapine.
- FILIPEC (Josipa) ANTUN, rođen 1912. god. u Pustodolu, općina Bedekovčina.
- FILIPEC (Josipa) STJEPAN, rođen 1912. god. u Pustodolu, općina Bedekovčina.
- FILIPOVIĆ (Vida) ANDRÒ, 32 godine star, iz Tugonice, općina Marija Bistrica, uhvatila ga zlatarske ustaše kao političkog radnika na terenu, za odmazdu obješen u Jakovlju 1944. god.
- FILKO FRANJO, rođen 1911. god. u Črešnjevcu, poginuo 1944. god. u Kalniku.

- FILKOVIĆ FRANJO, poginuo kao borac 1944. god. u Moslavini.
- FILKOVIĆ IVAN, rođen 1927. god. u Pušcoj, poginuo 13. VII. 1944. u Jakopovcu.
- FILKOVIĆ MIRKO, poginuo kao borac 4. XII. 1943. na Vinagori, općina Pregrada.
- FIRST IVKA, 52 godine stara, iz Donje Stubice, odvedena u Staru Gradišku i ubijena 1942. god.
- FIRST VILIM, rođen 1918. god. u Grletincu, poginuo u ožujku 1943. god.
- FIŠTER (Josipa) AUGUST, rođen 1922. god. u Pregradskim Vrhima, općina Pregrada, poginuo kao borac 6. I. 1945.
- FIŠTER (Đure) DRAGUTIN, rođen 1925. god. u Zbilju Donjem, umro 1945. god. u Zagrebu u bolnici od rana.
- FIŠTER (Matilde) DRAGUTIN, rođen 1924. god. u Zbilju Donjem, općina Pregrada, poginuo kao borac 7. XII. 1944.
- FIŠTRIĆ (Stjepana) JOSIP, rođen 1919. god. u Košničkom Humu, poginuo u Pregradi.
- FIŠTRIĆ (Stjepana) STJEPAN, rođen 1914. god. u Košničkom Humu, politički radnik na terenu, obješen u Ključu, općina Veliko Trgovišće.
- FLEGAR (Josipa) EMILIJA, iz Kostel-bregā.
- FLEGAR JANKO, iz Ivanca, poginuo kao bojac 1943. god.
- FLORJAN (Mije) JANKO, iz Gorjanā, općina Mihovljan, poginuo u travnju 1945. god. kao član KP i komesar čete u Zagorskom partizanskom odredu, u borbi protiv ustaša kod Čazme.
- FLORJAN FEREC (Mije) JANKO, iz Gorjanā, općina Mihovljan, poginuo kao borac.
- FOLNOVIĆ (Petra) DRAGUTIN, rođen 1923. god. u Maču, poginuo 1944. god. u Št. Varaždinu.
- FORJAN (Jurja) JOSIP, iz Jesenja, općina Krapina, ubile ga ustaše kao simpatizera NOB 1945. god. u Lepoglavi.
- FORJAN (France) JURAJ, iz Jesenja, općina Krapina, ubile ga ustaše kao simpatizera NOB 22. II. 1945.
- FORJAN (Adama) MIJO, iz Jesenja, općina Krapina, ubile ga ustaše kao simpatizera NOB 1945. god. u Lepoglavi.
- FORJAN (Izidora) VALENT, iz Jesenja, općina Krapina, ubile ga ustaše kao simpatizera NOB 1945. god. u Lepoglavi.
- FORKO (Mije) ANA, rođena 30. V. 1920. u Turnišću, poginula 1944. god. u Jasenovcu.
- FORKO (Mije) FRANJO, rođen 11. X. 1921. u Turnišću, poginuo 1944. god. u Jasenovcu.
- FORT (Franje) NIKOLA, rođen 1922. god. u Krapinskim Toplicama, poginuo kao borac 1944. god.
- FRANKOVIĆ JOSIP, rođen 17. I. 1924. god., poginuo 10. XII. 1944., pokopan na groblju Podgarić.
- FRKANEC JURAJ, ubili ga Nijemci 26. X. 1943. u Strmcu, općina Veliko Trgovišće.
- FRLJUŽEC (Janka) SLAVKO, iz Petrovskoga, poginuo kao borac Zagorskog partizanskog odreda u borbi protiv ustaša kod Bjelovara 1944. god.
- FRTALJ MIRKO, rođen 1898. god. u Zajezdi, poginuo 1946. godine kod Križa.
- FUCEK (Mirka) IVAN, 21. godinu star iz Mateja, sudjelovao u NOB od 1943., poginuo kod Zeline kao borac 1944. god.
- FUCEK (Jurja) STJEPAN, 21 godinu star, iz Mateja, obješen u Mateju 14. VIII. 1944.

G

- GABUD KATARINA rođ. KUST, rođena 24. III. 1912., poginula 26. X. 1943. u Bistričkom Lazu.
- GABUT (Janka) ANICA, 15 godina stara, iz Bistričkog Laza, općina Marija Bistrica, esesovci je ranili, zatim polili benzinom i zapalili u Lazu 26. X. 1943.
- GABUT (Izidora) ELIZABETA, 60 godina stara, iz Bistričkog Laza, ubili je esesovci 26. X. 1943.
- GABUT (Vida) FABIJAN, 48 godina star, iz Bistričkog Laza, ubili ga esesovci 26. X. 1943.
- GABUT (Franje) IGNAC, 51 godinu star, iz Bistričkog Laza, ubili ga esesovci u Lazu 26. X. 1943.
- GABUT (Fabijana) JANKO, iz Bistričkog Laza, 43 godine star, ubili ga esesovci 26. X. 1943.
- GABUT (Filipa) JANKO, 45 godina star, iz Bistričkog Laza, ranili ga esesovci u Lazu 1943., umro od zadobivenih rana.
- GABUT (Stjepana) JELKA, 49 godina stara, iz Bistričkoga Laza, ubili je esesovci 26. X. 1943.
- GABUT (Andrije) JOSIP, 29 godina star iz Bistričkog Laza, poginuo prilikom bijega iz Jasenovca.
- GABUT (Cirila) KATA, 21 godinu stara, iz Bistričkog Laza, ubili je esesovci 26. X. 1943.
- GABUT LJUBOMIR, 24 godine star, iz Bistričkog Laza, ustaše ga uhvatili u Zagrebu, ubili u Lepoglavi 5. V. 1945.
- GABUT (Janka) MARIJA, 16 godina stara, iz Bistričkoga Laza, ubili je esesovci 26. X. 1943.
- GABUT (Ivana) VALENT, 56 godina star, ubili ga esesovci u Bistričkom Lazu 26. X. 1943.
- GABUT (Antuna) VID, 20 godina star, iz Bistričkoga Laza, umro od rana 18. V. 1945. u bolnici u Bačkoj.
- GABUT (Jure) VINKO, 19 godina star, iz Bistričkoga Laza, uhvaćen kao kurir, nestao u logoru u Lepoglavi 1944. god.
- GAJEC (Imbre) JOSIP, rođen 16. XI. 1918. u Črešnjevcu.
- GAJSKI MARIJA, rođena 1928. god., iz Bednje, poginula 17. VI. 1944. kod Stare Rače, pokopana na groblju u Severinu, kotar Bjelovar.
- GAJŠAK FRANJO, poginuo kao borac kod Bjelovara 19. III. 1945.
- GAJŠAK (Konrada) FRANJO, rođen 1917. god. u Razdrtom, poginuo 1943. god. u Kalniku.
- GAJŠAK (Mirka) IGNAC, iz Svedruže, općina Krapina, otišao u Zagorski partizanski odred 2. I. 1944., poginuo kao borac 30. I. 1944.
- GAJTIC (Lacka) JOSIP, rođen 6. I. 1921. u Vojnovcu, poginuo 13. XII. 1944. u Ludbregu.
- GALOVIĆ STJEPAN, iz Jesenja, općina Krapina, ubile ga ustaše kao simpatizera NOB 26. VI. 1944.
- GALUNIĆ (Lacka) SLAVKO, iz Petrove Gore.
- GAŠPAR ANICA, ubijena kao učesnik NOB u Tomaševcu 2. I. 1945.
- GAŠPERT (Martina) ANKICA, rođena 5. XII. 1929. u Tomaševcu, poginula 1945. god. u Klanjcu.
- GAŠPERT (Mije) DRAGO, rođen 1925. god. u Ravnicama, poginuo 12. XII. 1944. u Sloveniji.
- GAŠPERT LJUDEVIT, rođen 21. VII. 1923. u Kumrovcu, poginuo na koti 220 na Bubnju-Zrinska, a grob mu je na samoj koti 220.
- GAŠPERT (Franje) STJEPAN, rođen 1926. god. u Ravnicama, poginuo 1944. god. u Pisarovini.
- GECI S. DRAGUTIN, rođen 1. XII. 1925. u Jagetić-Bregu, bivši kotar Ivanec, poginuo 23. IV. 1945. u Borovu.
- GEČEK FRANJO, iz Kaniže, općina Ivanec, poginuo 1944. god. kao borac brigade »Braće Radića«.
- GEČEK JAKOB, iz Gečkovca, odveden 1942. godine i ubijen u Jasenovcu.

- GEČEK JELA, iz Borja, poginula u Jasenovcu.
- GEČEK JOSIP, poginuo u Jasenovcu.
- GERIC (Mirka) NIKOLA, rođen 1934. god. u Radobojskom Orehovcu, Krapina, poginuo 26. XII. 1944.
- GLAVICA ANDRIJA, rođen 21. XI. 1917., iz Zlogorja, općina Ivanec, poginuo 1. II. 1945. u Velikoj Pisanici, pokopan u Kovačici.
- GLEDEC (Stjepana) TOMO, 20 godina star, iz Bistričke Poljanice, poginuo 23. III. 1944. kao kurir Zagrebačkog odreda u šušeljbrugu.
- GLOBAN (Tome) STJEPAN, rođen 1916. god. u Zlatar-Bistrici.
- GLOBOŠKI IVAN, ubijen u Proseniku, u bijegu pred neprijateljem 1944. god.
- GLOBOVICA KAZIMIR, rođen 1919. god. u Tuhlju, općina Klanjec, poginuo kao pripadnik štaba brigade »Matije Gupca« 2. I. 1944. kod Novog Marofa, gdje je i pokopan.
- GLOGOLJA (Petra) KAZIMIR, rođen 7. III. 1924. u Lipnici, poginuo 21. I. 1944. u Novom Marofu.
- GLOGOVCAK VLADO, rođen 1926. god. u Tugonici, općina Marija Bistrica, poginuo kao delegat voda 5. XII. 1944. u Srpskoj Kapeli, gdje je i pokopan na mjesnom groblju.
- GLOGOVŠEK VLADO, rođen 1926. god. u Zagrebu, pripadnik I. zagorske udarne brigade — II. bataljon, poginuo kao delegat voda 5. XII. 1944. u Vaganici kod Bjeļovara.
- GLOJNARIĆ (Alberta) BLAŽENKA, rođena 24. IX. 1915. u Maču, poginula 1944. god. u Zlataru.
- GLOJNARIĆ (Alberta) MIRKO, rođen 31. VIII. 1914. u Maču, poginuo u Maču 1943. god.
- GLUHAK (Đure) IVAN, rođen 1922. god. u Konjšćini, narodni heroj.
- GLUHAK (Mije) MILAN, rođen 1925. god. u Jalšovcu, poginuo 1944. god.
- GLUHAK (Đure) RUDOLF, rođen 1912. god. u Konjšćini Donjoj, poginuo 27. III. 1944. u Oborovu.
- GLUHAK (Đure) VLADIMIR, rođen 1920. god. u Konjšćini.
- GLUKOS ALOJZ, rođen 1. XII. 1925. u Hrašćina-Trgovišću, općina Konjšćina, poginuo 8. VII. 1944. na Ladislavcu.
- GLUMPAK (Mirka) FRANJO, rođen 1915. god. u Bedekovčini, poginuo kao komesar čete Moslavačkog partizanskog odreda.
- GLUMPAK (Mirka) JURAJ, rođen 1909. god. u Bedekovčini, ubile ga ustaše iz PTS u Zlatar-Bistrici.
- GMAJNICKI ALOJZ, ubijen u logoru 7. IV. 1945.
- GMAJNICKI BOŽO, poginuo kao borac 1944. god. u Petrovoj Gori, općina Zlatar.
- GMAJNICKI SLAVKO, otišao u partizane 1942. god., poginuo kao komesar čete na Bilogori 13. VII. 1944.
- GOBEC MILAN, iz Ivanca, poginuo u Ivancu 1944. god.
- GOLEC (Zlatka) DRAGUTIN, iz Preseke, općina Krapina, poginuo kao desetar u borbi protiv ustaša u Donjoj Semnici, općina Mihovljan 5. V. 1945.
- GOLEC (Mije) JOSIP, iz Preseka, općina Krapina, gestapovci ga uhapsili kao simpatizera NOB 1943. god. i nestao u logoru u Njemačkoj 1944. god.
- GOLEC (Zlatka) STJEPAN, rođen 1925. god. u Preseki, općina Krapina, poginuo 1944. god. u Ivančići.
- GOLUB (Dragutina) ALBIN, rođen 18. XII. 1909. u Lenišću, poginuo u Gradiški.
- GOLUB (Dragutina) FRANJO, rođen 1916. god. u Lenišću, poginuo 1945. god. u Beogradu.
- GOLUB FRANJO, rođen 1923. god. u Petrovskom, poginuo 25. II. 1944., pokopan u Ribljaku (Koprivnica) kod Đurmanca; nalazio se u bolnici Komande Zagorskog područja.

GOLUB (Mirka) FRANJO, iz Škaričeva, otišao u brigadu »Braće Radića«, poginuo kao borac u borbi protiv ustaša u Ludbreškim Vinogradima 25. II. 1945.

GOLUB (Dragutina) ZVONKO, rođen 21. X. 1908.

GOLUBIĆ (Stjepana) FRANJO, rođen 8. I. 1919. u Gredicama, poginuo 1945. god. na Srijemskom frontu.

GOLUBIĆ (Stjepana) JOSIP, 31 godinu star, iz Jakovlja, općina Oroslavje, ubijen kao član MOO u Jakovlju 1945. god.

GOMEZ PAVAO, iz Ivanca, poginuo u Ivancu 1944. god.

GORIČKI (Petra) JOSIP, rođen 4. III. 1927. u Beloslavcu, poginuo 1944. god.

GORIČKI STJEPAN, iz Bedekovčine poginuo u svibnju 1945. god.

GORUP (Martina) JURAJ, rođen 15. V. 1916. u Tomaševcu, poginuo 31. XII. 1944. u Vrhovima.

GOSLIN (Alberta) VINKO, iz Krapine.

GOSPOCIC (Filipa) FRANJO, rođen 1916. god. u Strmcu, poginuo kao mlađi vodnik u Virovitičkoj brigadi u Virovitici 1945. god.

GOSPODARIC (Josipa) ĐURO, 39 godina star, iz Donje Bistre, poginuo u borbi kod Kupljenova 9. XII. 1944.

GOSTL HELENA, iz Krapine, uhapsile je ustaše 1941. god.

GOSTL HINKO, iz Krapine, uhapsile ga ustaše 1941. god.

GOSTL (Hinka) NATALI JA, iz Krapine, uhapsile je ustaše 1941. godine, poginula 1944. god. u Jasenovcu.

GOSTL (Leopolda) PAULINA, iz Krapine, uhapsile je ustaše, poginula u logoru u Jasenovcu.

GOSTL (Hinka) RUŽA, iz Krapine, poginula u logoru u Jasenovcu.

GOTAL BARICA, iz Ivanca, poginula u Jasenovcu 1944. god.

GOTAL STJEPAN, iz Ivanca, poginuo 1944. god. kao borac I. zagorske udarne brigade.

GOTAL STJEPAN, iz Mačkovca, umro 1944. god. od posljedica rana.

GRABAR (Mate) LADISLAV, iz Jesenja, suradnik NOB i član KP od 1942. god., ustaše ga uhapsile kao člana Općinskog komiteta KPH Đurmanec 18. V. 1944., poginuo u Lepoglavi.

GRABAR LJUDEVIT, iz Vrbna, poginuo kao borac 1944. god.

GRABAR VERONA, iz Jesenja, surađivala s NOB od 1942. god., ustaše je uhapsile kao predsjednicu Mjesnog odbora AFŽ, poginula u Lepoglavi 18. II. 1945.

GRABROVEC ANDRŌ, iz Trakošćana, poginuo u Jasenovcu 1944.

GRABROVEC KATA, iz Trakošćana, poginula u Jasenovcu 1944. god.

GRABROVEC KRISTINA, iz Trakošćana, poginula u Jasenovcu 1944. god.

GRABROVECKI ANDRIJA, rođen u Grabrovcu-Zabok, poginuo u ožujku 1945. god. u Kolarevu selu.

GRABROVECKI VLADO, rođen 1. I. 1926., kotar Krapina, poginuo 13. III. 1945. na Šimljanici, kota 164, gdje je i pokopan.

GRABROVECKI (Andre) VLADIMIR, iz Grabrovca, poginuo kao borac Zagrebačkog partizanskog odreda u borbi protiv ustaša kod Bjelovara 8. III. 1945.

GRABUŠIC (Andre) JOSIP, 40 godina star, iz Oroslavja, sudjelovao u NOB od 1942. god., u njemačkom logoru 1944. ubijen kao predsjednik Mjesnog NOO Andraševac.

GRABUŠIC (Petra) MILAN, star 34 godine, iz Oroslavja, uhvatili ga Nijemci kao suradnika NOB, ubijen u Njemačkoj 1944. god.

GRAH (Petra) DRAGUTIN, rođen 24. VII. 1914. u Velikom Trgovišću, poginuo kao desetar 20. IV. 1945. u Antunovcu.

GRAH MARIJA, ubijena u Dubrovčanu, općina Veliko Trgovišće 3. II. 1945. zbog sudjelovanja u NOB.

- GRAH (Janka) MIJO, rođen 26. V. 1921. god. u Gubaševskom Proseniku, poginuo 1943. god. kod Zlatara.
- GRBIĆ (Dragana) MARIJA, 29 godina stara, iz Gornje Stubice, ubile je ustaše 23. I. 1944. god. zbog pomaganja NOB.
- GREDELJ (Franje) FRANJO, rođen 1925. god., iz Mihovljana.
- GREDELJ (Alojza) STJEPAN, rođen 1922. god., iz Mihovljana, poginuo kao borac 1944. god.
- GREDELJ (Franje) STJEPAN, rođen 1922. god., iz Mihovljana.
- GREDELJ (Tome) STJEPAN, rođen 1921. god., poginuo kao borac.
- GREDELJ (Tome) STJEPAN, iz Mihovljana.
- GREĐICEK (Mije) PETAR, rođen 1921. god. u Oroslavju, sudjelovao u NOB od 1941. god., uhapšen kao politički radnik na terenu 1942. god. i odveden u Jasenovac.
- GREGORIĆ MIRKO, poginuo kao borac 15. III. 1945. kod Konjšćine.
- GREGORIC VJEKOSLAV, rođen 6. XI. 1925., poginuo kao komandir čete 1. V. 1945. u Šandrovcu.
- GREGUREK (Josipa) ANA, rođena 1896. god. u Hrašćini-Trgovišću, ubili je Nijemci 1944. god.
- GREGUREK (Josipa) FRANJO, iz Hrašćine.
- GREGUREK G. MARIJA, rođena 1933. god. u Hrašćini-Trgovišću, ubili je Nijemci 1944. god.
- GREGURIĆ ANTUN, poginuo 1944. god.
- GREGURIĆ CILJA, poginula 23. IV. 1945. u Belinjcima, nosila hranu za partizane.
- GREGURIĆ MIRKO, rođen 8. VIII. 1908., iz Velinca, bivši kotar Klanjec, bolničar, poginuo 1. XI. 1944. u šumi u Šimljanici, gdje je i pokopan.
- GREGURIĆ VINKO, rođen 1908., u bivšem kotaru Klanjec, poginuo 12. III. 1945. u Hruškovici, pokopan na mjesnom groblju.
- GREGURIĆ VJEKOSLAV, rođen 1926. u bivšem kotaru Klanjec, poginuo 1. V. 1945. nedaleko od Bjelovara na koti 268.
- GREGUROVIĆ (Amalije) DRAGUTIN, iz Bobovja, općina Krapina,, poginuo u lipnju 1943. god. u Bosni na Krčinu brdu.
- GREGUROVIĆ (Franje) IVAN, iz Krapine, poginuo 22. IV. 1944. kod Bele Crkve, kao borac brigade »Braće Radića«.
- GRETIĆ (Ignaca) BRANKO, iz Putkovca, otišao u Kalnički partizanski odred 12. II. 1943., poginuo kod Golubovca 17. IV. 1944. u borbi protiv ustaša, kao zamjenik komesara bataljona i član KP.
- GRETIĆ (Ivana) STJEPAN, rođen 1922. god. u Plemenščini, poginuo u Plemenščini.
- GRGAC FRANCA, rođena 1888. god. u Jakovlju, poginula 30. XII. 1944.
- GRGAC (Stjepana) JURAJ, 47 godina star, iz Bistričke Poljanice, sudjelovao u NOB od 1943. god. kao kurir i vodič, odveden u Jasenovac.
- GRGAC ELKOSVIĆ (Stjepana) LJUBICA, 25 godina stara, iz Bistričke Poljanice, sudjelovala u NOB od 1942. god., kao politički radnik na terenu obješena u Jakovlju u srpnju 1944. god.
- GRGAC (Pavla) LJUBO, rođen 17. X. 1920. god. u Lukovcu, poginuo 1944. god.
- GRGEČ (Stjepana) JURAJ, rođen 1898. god. u Sušelj-Bregu, poginuo 1944. god. u Jasenovcu.
- GRGEČ (Valenta) KATICA, rođena 1921. god. u Jakovlju, poginula 1944. god. kao vodnik i član SKOJ-a u Zagrebačkom odred.
- GRGEČ (Valenta) KAZIMIR, 65 godina star, iz Jakovlja, uhvaćen kad je neprijatelj palio Jakovlje 30. XII. 1943., odveden u Zagreb na Savsku cestu, ubijen 1944. g.
- GRGEČ (Petra) MATO, 49 godina star, iz Donje Bistre, ubile ga ustaše u prosincu 1944. kao suradnika NOB.

- GRGEČ (Ivana) MIRKO, 22 godine star, iz Bistre uhvatile ga ustaše kao suradnika NOB, ubijen u travnju 1945. god.
- GRGEČ (Stjepana) PETAR, 17 godina star, sudjelovao u NOB od 1943. god., ubila ga križarska grupa u Bistri 1946. god.
- GRGEČ ROKO, rođen 1928. god. u Jakovlju, poginuo 5. XII. 1944. kod Srpske Kapele, kotar Križevci, gdje je i pokopan.
- GRGEČ (Stjepana) ROK, rođen 1922. god. u Jakovlju, poginuo 1944. god. na Kalniku kao borac Zagorske brigade.
- GRGEČ (Josipa) STJEPAN, 44 godine star, iz Bistre, kao suradnik NOB ubijen u kući u travnju 1945. god.
- GRGIC (Petra) PETAR, 39 godina star, iz Bistre, sudjelovao u NOB od 1942. god., poginuo kao borac Zagrebačkog odreda u Bistri 3. IX. 1944. god.
- GRGLJEC FRANCA, 76 godina stara, iz Jakovlja, općina Oroslavje, bačena u vatru 30. XII. 1944. god.
- GRIL (Ivana) JANKO, rođen 1904. god. u Strmcu, sudjelovao u NOB od 1943. god., uhvaćen 1944. god. kao politički radnik na terenu, ubijen u Jasenovcu 1945. god.
- GRIL (Janka) JOSIP, rođen 1925. god. u Strmcu, sudjelovao u NOB od 1943. god., poginuo u Garešnici 1945. god. kao vodnik X. korpusa) Zagrebačkog.
- GRILEC (Stjepana) DRAGO, rođen 1924. god. u Brezju, poginuo 1945. god. u Moslavini.
- GRILEC IVAN, rođen 7. XII. 1922., iz okolice Pregrade, poginuo 29. VIII. 1944. na Turnašici, pokopan na groblju Šibenik.
- GRILEC IVAN, otišao u NOV 1943. god., poginuo kao vodnik kod Virovitice 1944. god.
- GRILEC (Marije) MIRKO, rođen 1917. god. u Plemenščini, otišao u NOV 1943. god., poginuo u lipnju 1944. god.
- GRLJEC (Jakoba) JOSIP, 30 godina star, iz Bistre, ustaše ga uhvatile i ubile u šumi 1944. god.
- GRMOVŠEK (Janka) STJEPAN, iz Semnice Gornje, općina Mihovljan, poginuo kao borac.
- GRMOVŠEK (Janka) STJEPAN, iz Radoboja, poginuo u prosincu 1943. god. kao borac brigade »Matije Gupca« u borbi protiv ustaša kod Novog Marofa.
- GROBOTEK (Josipa) JANKO, iz Radoboja, otišao u brigadu »Braće Radića« u jesen 1943. god., poginuo kao borac u Lepoglavi 21. XII. 1944.
- GROBENSKI (Mije) STJEPAN, iz Jesenja, općina Krapina, gestapovci ga uhvatili kao simpatizera NOB 1944. god., poginuo u logoru u Njemačkoj.
- GROFENIK CIRO, rođen 1917. god. poginuo u prosincu 1944. god. u Pregradi.
- GROFENIK JURAJ, rođen 1883. g. u Druškovcu, poginuo u kolovozu 1944. god. u Kostelskom.
- GRŠIC (Mirka) BOLTO, rođen 1925. god., iz Veleškovca, bivši kotar Zlatar.
- GRŠIC (Alojza) JOSIP, rođen 1919. god. u Veleškovcu.
- GRŠIC STJEPAN, rođen 3. III. 1925. u Veleškovcu, bivši kotar Zlatar, poginuo kao vodnik 10. IV. 1945. u Pavlovcu.
- GUBEC KAZIMIR, rođen 1887. god. u Jakovlju, poginuo 30. XII. 1944. u Jakovlju.
- GUDEK LUKA, iz Krapina-sela.
- GULIC (Marka) STJEPAN, 29 godina star, iz Bistre, sudjelovao u NOB od 1943. god., umro od zadobivenih rana u Oborovu 1945. god. kao borac brigade »Braće Radića«.

H

- HABAJEC (Ivana) GABRO, 40. godina star, iz Bistričke Poljanice, kao obavještajac i kurir na terenu umro pod ustaškim batinama 13. II. 1945. u uporištu PTS-a u Zlatar-Bistrici.
- HABAJEC (Tome) JOSIP, rođen 1919. god. u Sušelj-Bregu, poginuo 1943. god. u Zagrebu.
- HABAZIN (Franje) ANKA, iz Brlekova.
- HABAZIN (Vide) KATICA, 19 godina stara, iz Marije Bistrice, sudjelovala u NOB od 1943., poginula u Čaglinu 15. II. 1944. kao vodnik XVII. slavonske brigade.
- HABAZIN (Andrije) GABRIJEL, 36 godina star, iz Bistričkog Huma, općina Marija Bistrica, poginuo kao borac u Moslavini 1944. god.
- HABIJANEC (Alberta) JANKO, rođen 1913. god. u Jesenju, općina Krapina, ubile ga ustaše 1945. godine.
- HABJANEC (Dragutina) ANTUN, iz Jesenja, poginuo u Gorjanima, općina Mihovljan 20. IV. 1944. kao član Kotarskog komiteta KPH Krapina.
- HABJENEC (Andrije) IVAN, iz Jesenja, poginuo u Trnovcu 1945. kao kurir KK KPH Krapina.
- HABRKA SLAVKO, iz Voće, bivši kotar Ivanec, poginuo kao borac brigade »Braće Radića«.
- HABULIN (Josipa) FRANJO, iz Poznanovca, kao člana KP uhapsile ga ustaše 1942. god., poginuo u logoru.
- HABULIN (Alojzije) FRANJO, rođen 1928. god. u Poznanovcu.
- HABULIN MARIJA, iz Poznanovca, učesnik u Španjolskoj narodnoj revoluciji, uhapšena 1941. god. kao član KP i strijeljana.
- HABULIN (Kate) VJEKOSLAV, iz Poznanovca.
- HACEK (Martina) MILAN, iz Konjšćine Donje.
- HADZINA BLAŽ, rođen 23. IX. 1920., iz okolice Marije Bistrice, poginuo kao delegat voda 2. I. 1945. u Vukosavljevici.
- HADŽINA (Josipa) BLAŽ, star 24 godine, iz Bistričke Poljanice, poginuo kao delegat voda u I. udarnoj zagorskoj brigadi 2. I. 1945. na Vinagori.
- HADŽINA VALENT, rođen 1926. g. u Šusobreg-Bistrici, poginuo 5. XII. 1944. u Cugovcu.
- HAJSTER (Gabre) AUGUST, iz Jesenja, općina Krapina, ubile ga ustaše 1. XII. 1943. kao simpatizera NOB.
- HAJSTER (Alojza) DRAGUTIN, iz Jesenja.
- HAJSTER (Mije) JAKOB, iz Jesenja, općina Krapina, ubile ga ustaše 17. VII. 1943. kao simpatizera NOB.
- HALAMBEK FRANJO, rođen 1922. god., iz Pluske-Klanjec, poginuo 13. VII. 1944. u Jakopovcu.
- HALAMBEK FRANJO, rođen 1900. god. u Zeincima, uhvaćen i strijeljan kao talac 1943. god. u Oroslavju.
- HALAMBEK SLAVKO, ubili ga Nijemci, kao člana Mjesnog NOO u Oroslavju.
- HALAMBEK (Marka) VILIM, rođen 15. III. 1917., poginuo 1944. god. u Batini.
- HALUNIĆ (Stjepana) STANKO, rođen 20. XI. 1921. iz Kostela-Pregrada, poginuo 11. III. 1945. u Šimljanici, gdje je i pokopan.
- HALUŽAN TEREZA, rođena 6. V. 1925., iz Klenovca, općina Pregrada, bolničarka, poginula 16. V. 1944. u Gudovcu.
- HANZEK (Janka) IGNAC, 22 godine star, iz Bistre, uhvaćen i ubijen u Oborovu kod Bistre 5. XI. 1944.
- HANZEK (Mirka) JOSIP, 42 godine star, iz Mateja, kao talac obješen u Jakovlju 5. VII. 1944.

HARAMINA (Ivana) MIRKO, iz Krapinskog Vidovca, Nijemci ga zarobili kao borca NOV, odveli u logor u Zagreb, gdje su ga ustaše ubile 10. IV. 1945.

HARAMINA SLAVKO, ubijen u Desiniću 15. VII. 1944. kao predsjednik odbora USAOH-a.

HARAMINA (Stjepana) STJEPAN, rođen 1917. god., iz Mihovljana, poginuo kao borac NOV u logoru u Jasenovcu.

HARAPIN ANTUN, ubijen u zatvoru u Zagrebu.

HARAPIN STJEPAN, ubijen 1945. god. u logoru u Zagrebu.

HARAPIN (Josipa) STJEPAN, poginuo 1944. god. u Golubovcu kao borac.

HARAPINEC ZVONKO, iz Velikog Trgovišća, umro u bolnici.

HAVOIĆ DRAGO, iz Belca.

HAVOIĆ PETAR, iz Belca.

HAVOIĆ STJEPAN, iz Borkovca.

HELENDIĆ (Josipa) ALBERT, rođen 18. II. 1924. u Hižanovcu-Budinščina, poginuo, datum pogibije nepoznat.

HELINGER (Josipa) FILOMENA, iz Đurmanca, ustaše je uhapsile 1942. god., nestala u logoru u Jasenovcu.

HELINGER (Josipa) HERMINA, iz Đurmanca, općina Krapina, uhapsile je ustaše 1941. god., nestala u logoru u Jasenovcu.

HELINGER (Josipa) OLGA, iz Đurmanca, općina Krapina, uhapsile je ustaše 1943. god., nestala u Jasenovcu.

HERAK (Mije) STJEPAN, iz Šemnice Gornje, općina Mihovljan, poginuo kao borac.

HERAK (Mije) STJEPAN, iz Radoboja, poginuo kao borac brigade »Matije Gupca« u borbi protiv ustaša na Kalniku 1944. god.

HERAK ZLATKO, rođen 25. IX. 1926. u Gredencu-Petrovskom, općina Krapina, poginuo u Šimljanici 12. III. 1945.

HERAK (Franje) ZLATKO, iz Gredenca-Petrovskog, poginuo u borbi protiv ustaša kod Narte 30. III. 1945. kao borac I. zagorske brigade.

HERCEG (Ivana) DRAGUTIN, 31 godinu star, iz Mateja, sudjeluje u NOB od 1942. god., ubijen u logoru u Staroj Gradiški 11. IV. 1943.

HERCEG IVAN, rođen 1918. god., iz Jesenja, općina Krapina, poginuo 8. VII. 1944. u Sv. Križu.

HERCEG (Franje) IVAN, iz Jesenja, otišao u brigadu »Braće Radića« u jesen 1943. god., poginuo na Bilogori u borbi protiv ustaša 1944. god.

HERCEG (Stjepana) MILKA, iz Jesenja, poginula kao vodnik 1944. god. u borbi protiv ustaša kod Vojnog Križa.

HERCEG (Augusta) ŠTEFANIJA, iz Jesenja, otišla u XVII. slavonsku brigadu 1943. god., poginula kod Viljeva u Slavoniji 1944. god.

HERCEG (Martina) VJEKOSLAV, iz Jesenja, općina Krapina, ustaše ga uhvatile 1945. god. kao simpatizera NOB, nestao u logoru u Njemačkoj.

HERENDIĆ (Jage) BLAŽ, rođen 1919. god., iz Budinščine.

HESENDIJO (Andrije) EDUARD, rođen 1927. god., poginuo u svibnju 1944. god. u Bjelovaru.

HIŽAR-HUČIĆ (Stjepana) IVAN, rođen 11. VI. 1923. u Donjoj Podgori, poginuo 1943. god. u Donjoj Podgori.

HIŽAR (Blaža) LJUBICA, 20 godina stara, iz Marije Bistrice, sudjelovala u NOB od 1943., poginula kod Čaglina 7. I. 1944. kao borac XXI. udarne slavonske brigade.

HLAD MIRKO, rođen 1927. god., iz Velikog Trgovišća, poginuo na koti 268 kod Bjelovara 1. V. 1945.

HLAJ STJEPAN, rođen 10. V. 1921., iz Zaprešića, pripadnik I. zagorske brigade, poginuo 28. IV. 1945. na koti 257.

- HLEVAK (Ivana) STJEPAN, rođen 1923. god. u Lužanima, općina Krapina, poginuo kao borac 1944. god.
- HLEVNJAK (Marka) IVAN, iz Jesenja, općina Krapina, strijeljan kao simpatizer NOB 1. XII. 1943., kad je neprijatelj palio Cerje.
- HLEVNJAK (Marka) JOSIP, iz Jesenja, poginuo u borbi protiv ustaša na Strmcu 6. IV. 1944. kao borac Zagrebačkog partizanskog odreda.
- HUBAK (Marka) VJEKOSLAV, rođen 23. III. 1913. u Kosovečkom-Zlatar, poginuo 6. V. 1945. u Gornjoj Plavnici.
- HOHNJEC ANTUN, obješen kao član SKOJ-a u Zelini 6. X. 1944.
- HOHNJEC (Marije) SLAVKO, rođen 1925. god. u Pregradskim Vrhima, općina Pregrada, poginuo u NOB 24. IV. 1945.
- HOHNJEC (Andrije) ZVONKO, rođen 1922. god. u Pregradskim Vrhima, poginuo 1944. god. u Žitnjaku.
- HORG (Tome) IGNAC, iz Hrašćine.
- HORVAT (Martina) ALOJZ, iz Brlekova.
- HORVAT ANDRIJA, rođen 1880. g. u Đurmancu, općina Krapina, poginuo 1944. u Zagrebu.
- HORVAT (Ljudevita) ANKICA, iz Radoboja, općina Krapina, gestapovci je ubili 1944. god. kao simpatizera NOB.
- HORVAT ANTUN, rođen 23. X. 1921., iz Pregrade, poginuo 12. III. 1945. u Šimljani.
- HORVAT (Jurja) ANTUN, rođen 1917. god. u Klupcima, poginuo kao borac 18. V. 1944.
- HORVAT DRAGAN, rođen 1927. god., iz Đurmanca, općina Krapina, poginuo na koti 268 kod Bjelovara 1. V. 1945.
- HORVAT (Ljudevita) DRAGUTIN, rođen 1924. god. u Zbilju Donjem, poginuo kao borac 16. XII. 1944.
- HORVAT (Stjepana) DRAGUTIN, rođen 1923. god. u Pregradskim Vrhima, poginuo kao borac 1944. god.
- HORVAT (Stjepana) FRANJO.
- HORVAT (Alojza) JANKO, iz Budinšćine.
- HORVAT JOSIP, rođen 6. III. 1910., iz Đurmanca, poginuo 9. II. 1944. u Kalničkom Osijeku.
- HORVAT (Franje) JOSIP, iz Đurmanca, općina Krapina, poginuo u borbi protiv ustaša 1944. god. kao borac Zagrebačkog odreda.
- HORVAT (Lovre) JOSIP, iz Đurmanca, poginuo u ožujku 1944. god. kao borac Zagorske brigade u borbi protiv ustaša kod Pregrade.
- HORVAT (Mirka) JOSIP, iz Đurmanca, općina Krapina, poginuo kao borac I. zagorske udarne brigade u borbi protiv ustaša u Petrovoj Gori kod Lobora u ožujku 1944. god.
- HORVAT (Ignaca) LJUDEVIT, 25 godina star, iz Gusakovca, općina Donja Stubica, poginuo kao borac Zagrebačkog odreda na Planini, G. Stubica 23. I. 1944.
- HORVAT (Jurja) MIRKO, iz Orehovca, općina Mihovljan, ubile ga ustaše 1943. god. kao simpatizera NOB.
- HORVAT (Ignaca) MIROSLAV, 33 godine star, iz Gusakovca, Donja Stubica, član KP i komesar čete u Zagrebačkom odredu, ubili ga 8. VIII. 1947. križari.
- HORVAT (Jurja) STJEPAN, rođen 1921. god. u Priglozdi, poginuo 1944. god. u Petrovoj Gori.
- HORVAT (Sidonije) STJEPAN, rođen 18. VII. 1924. u Proseniku, poginuo 10. IV. 1944. u Proseniku.
- HORVAT (Mije) TITO, iz Đurmanca, ubile ga ustaše 17. IV. 1944. kao simpatizera NOB.
- HORVAT VILIM, rođen 1925. god. iz Pregrade, poginuo u Šimljani 1. IV. 1944.
- HORVAT (Dominika) VILIM, iz Pregradskih Vrhina, poginuo u NOB 1944. god.
- HORVATEK LJUDEVIT, uhapsili ga Nijemci 23. XI. 1944., umro pod batinama.

- HORVATEK RUDOLF, poginuo u Klanjcu u ožujku 1944. god. kao član Mjesnog NOO.
- HORVATIN STJEPAN, otišao u NOV 1943. god., uhvaćen kao borac i ubijen u Zagrebu 15. II. 1944.
- HORVATIN ZLATAN, otišao u NOV 1944. god., poginuo u veljači 1945. god.
- HORVATOVIĆ (Mije) IVAN, rođen 1924. god. u Jakovlju, kao borac Zagrebačkog odreda zarobljen i ubijen 1944. god.
- HORVATOVIĆ (Pavla) JURAJ, rođen 1894. god. u Jakovlju, poginuo 30. XII. 1944. u Jakovlju.
- HORVATOVIĆ (Pavla) MILE, 50 godina star, iz Jakovlja, općina Oroslavje, ubijen, kad je neprijatelj palio Jakovlje 30. XII. 1944.
- HOSTIC (Terezije) KONRAD, rođen 1919. god. u Marincima, otišao u NOB 1943. god., poginuo 21. IV. 1945.
- HOSTIC (Franje) RADEK, rođen 1919. god. u Marincima, općina Pregrada, poginuo 1945. god. u Dubrovčanu kao komandant bataljona.
- HRANDEK FRANJO, iz Borja, poginuo u Jasenovcu 1944. god.
- HRAZDIRA OTOKAR, iz Ivanca, poginuo u Jasenovcu 1944. god.
- HRBUT (Ljudevita) JOSIP, rođen 12. I. 1914. u Klanječkom Dolu, općina Klanjec, poginuo 1945. g. u Sloveniji.
- HRBUT STJEPAN, iz okolice Klanjca, poginuo 13. VII. 1944. u Jakopovcu kod Bjelovara.
- HRELJA (Valenta) ANTUN, rođen 1925. god. u Sutinskom Strmcu, poginuo 1945. god. u Dubravi.
- HREN FRANJO, rođen 16. IX. 1908., iz Dubovca, Stubica, poginuo 1. II. 1944. u Svibovcu, sahranjen na mjesnom groblju.
- HREN (Ljudevita) JOSIP, 22 godine star, iz Banjšćine, općina Stubica, poginuo kao delegat voda Virovitičke brigade 28. III. 1945. kod Požege.
- HRG (Ivana) JELENA, rođena 1917. god. u Hrašćini-Trgovišću, poginula 26. VIII. 1944. u Zaprešiću, objesile je ustaše.
- HRG (Ignaca) TOMO, rođen 1924. god. u Hrašćini-Trgovišću, objesile ga ustaše 26. VIII. 1944. u Zaprešiću.
- HRIBAR (Julije) JOSIP, 18 godina star, iz Jakovlja, općina Oroslavje, ubijen u Jakovlju 30. XII. 1944.
- HRIBERSKI (Andrije) MIJO, iz Svedruže, općina Krapina, ubile ga ustaše 7. IX. 1944. kao člana NOO.
- HRKEC (Adama) KATICA, rođena 1924. god. u Jertovcu, poginula 7. VI. 1945. god. u Konjšćini.
- HRKEC (Adama) VJEKOSLAV, rođen 1926. god. u Jertovcu, poginuo 14. IV. 1944. u Posarjevskoj.
- HRŠAK (Monike) SLAVKO, iz Benkovca-Petrovsko, općina Krapina, otišao u Zagrebački odred 1944. god. i kao borac iste godine poginuo.
- HRŠAK VERA, rođena 1924. god., bolničarka Zagorskog partizanskog odreda, poginula 11. III. 1944. u Petrovoj Gori.
- HRŠAK (Dragutina) VLADIMIR, iz Krapine, uhapšen u veljači 1945. god. kao simpatizer NOB, poginuo u logoru u Jankomiru kraj Zagreba.
- HRŠAK (Mije) VLADIMIR, iz Svedruže, općina Krapina, uhvatila ga ustaše 1943. god. kao simpatizera NOB, poginuo u logoru u Njemačkoj.
- HRUP (Ljudevita) DRAGUTIN, rođen 1924. god. u Gornjem Zbilju, poginuo 1944. god. kao borac.
- HRUPKA VJEKOSLAV, rođen 1920. god., iz Budinšćine, poginuo 27. IX. 1944. u Velikoj Crešnjevici — Virovitica.
- HRŽENJAK JOSIP, iz Desinić-Gore, otišao u NOB i poginuo.
- HRŽICA (Josipa) IVAN, rođen 1917. god. u Košničkoj Gori, poginuo kao borac 8. V. 1945.

- HRŽICA (Ivana) JOSIP, rođen 28. XII. 1918. u Jazbini-Desinić, stupio u NOV 14. IX. 1943., komandant bataljona u Zagorskom partizanskom odred.
- HRŽICA LJUDEVIT, umro u Lepoglavi 28. II. 1945.
- HRŽINA (Martina) LJUDEVIT, rođen 15. X. 1902. u Vadini, poginuo 1944. god. u Lepoglavi.
- HUBAK (Marka) ALOJZ, iz Konjšćine Donje.
- HUBAK (Franje) LACKO, rođen 1924. god., iz Peršavesi.
- HUBAK (Franje) STJEPAN, rođen 1918. god. iz Peršavesi.
- HUBZIN (Fabijana) ADALBERT, rođen 23. II. 1913. u Belečkom Završju, poginuo 8. X. 1944. kod kuće.
- HUCIC (Stjepana) IVAN (Hižak), rođen 1917. god. u Donjoj Stubici, sudjelovao u NOB od 1942. god. kao kurir Mjesnog NOO i vodič partizana, ubile ga ustaše 30. XII. 1943.
- HUČIĆ (Ivana) JOSIP, rođen 1924. god. u Donjoj Stubici, poginuo u XVIII. slavonskoj brigadi 1945. god. kao delegat voda.
- HUČIĆ (Milana) MARKO, 19 godina star, iz Donje Stubice, ubile ga ustaše kao partizanskog vodnika u Podgori 30. XII. 1943.
- HUČIĆ (Ivana) STJEPAN, 23 godine star, iz Donje Stubice, ubile ga ustaše iz Donje Stubice u Podgori 9. I. 1945.
- HUDINČEC LOVRO, iz Trakošćana, poginuo 1945. god.
- HUDOBEC VINKO, iz Ponilcve, poginuo 1945. god. kod svoje kuće u Ponikvama.
- HUDOBEC VINKO, iz Ivanca, poginuo u Jasenovcu 1945. god.
- HUDOLETNJAK VINKO, iz Salinovca, poginuo 1945. god. kod svoje kuće.
- HUDOLETNJAK VINKO, iz Ivanca, poginuo u Jasenovcu 1945. god.
- HUIĆ (Slavice) DRAGUTIN, iz Zaboka, kao simpatizera NOB gestapovci ga uhapsili i nestao u logoru u Njemačkoj.
- HUIS (Janka) CVIJETA, iz Trebeža, općina Zabok, sudjelovala u NOB od 1942. god. kao član Okružnog NOO Krapina, član Okružnog odbora AFZ i član KP, strijeljana u Zaboku 26. X. 1943.
- HUIS (Petra) IVAN, iz Trebeža, općina Zabok, sudjelovao u NOB od 1942. god., član KP, strijeljali ga Nijemci u Zaboku 26. X. 1943. zajedno s njegovom drugaricom Cvijetom.
- HUMNJAK (Stjepana) DRAGUTIN, rođen 1910. god. u Kraljevcu, ubile ga ustaše 1. V. 1944.
- HUMNJAK (Imbre) VALENT, rođen 1918. god. u Kraljevcu, poginuo 1945. god. u Jasenovcu.
- HUNŠIĆ (Stjepana) IVAN, 39 godina star, iz Donje Stubice, ubile ga ustaše iz Stubice kao simpatizera NOB u Podgori 9. I. 1945.
- HUNJAK (Jakoba) MIRKO, rođen 15. VIII. 1918. u Batini Gornjoj, poginuo 1. VI. 1944. kod kuće.
- HURČAK (Stjepana) GABRIJEL, iz Konjšćine Donje.
- HURŠČAK (Valenta) SLAVKO, rođen 21. IV. 1925. u Jelovcu, poginuo 1944. god.
- HUSNJAK VALENT, rođen 1915. g. u Kamenici, općina Ivanec, poginuo kao komandir čete 21. IV. 1945. u Sladojevcima.
- HUT STJEPAN, rođen 1928. god., iz Klanjca, poginuo 13. I. 1944. na Turskom brijegu.
- HUZJAK (Tome) VINKO, iz Gotolovca.

I

- ILIJAS (Alojza) KARLO, rođen 1917. god. u Plemenščini, poginuo u Plemenščini.
- ILIJAS (Viktorije) LJUDEVIT, rođen 1921. god. u Cigrovcu, općina Pregrada, poginuo u NOV 15. IV. 1945.
- ILIJAS (Vilima) STANKO, iz Plemenščine, općina Pregrada.
- ILIJEVAC ALOJZ, iz Brezove Gore, bivši kotar Ivanec, poginuo 1944. god. kao borac I. zagorske udarne brigade.
- IVANČAN (Ivana) FRANJO, iz Hrašćine, općina Konjšćina.
- IVANCAN (Blaža) MIRKO, rođen 1923. god., iz Hrašćine, općina Konjšćina.
- IVANČIĆ JOSIP, rođen 7. IX. 1925., iz Mirkovca, općina Zabok, poginuo 20. XII. 1944. u Čepelovcu.
- IVANČIĆ (Ivana) JOSIP, iz Mirkovca, općina Zabok, poginuo kao borac I. zagorske udarne brigade u borbi protiv ustaša i Nijemaca u Suhoj Kataleni u prosincu 1944. god.
- IVANEK (Jure) ANDRIJA, iz Zaboka, ustaše ga uhapsile 13. V. 1944. zbog suradnje s NOV, nestao u logoru u Jasenovcu.
- IVANEK ing. (Ivana) IVAN, iz Budinščine.
- IVANKO MILIVOJ, poginuo kod Čazme 29. IX. 1943. kao vodnik.
- IVANOVIĆ STJEPAN, rođen 1925. god. u Začretju, poginuo 5. XII. 1944. u Čepelovcu.
- IVANUŠ VINKO, rođen 9. V. 1916., poginuo 19. I. 1945. na Bubnju kao komandir čete.
- IVANJKO LEOPOLD, rođen 1924. god., iz Velike Horvatske, općina Pregrada, poginuo 21. IV. 1944. u Podrutama.
- IVČEK (Florijana) VALENT, star 24 godine, iz Jakovlja, općina Oroslavje, ubile ga ustaše, kad su palili Jakovlje 30. XII. 1944.
- IVEKOVIĆ ALBIN, ranjen 1944. god., umro od rana.
- IVEKOVIĆ JULIJAN, rođen 1925. god. u općini Klanjec, poginuo 18. VIII. 1944. u Doljanovcu.
- IVEKOVIĆ JULIJUS, otišao u NOV 1944. god., poginuo kao borac u Lastavici 7. VIII. 1944.
- IVEKOVIĆ (Stjepana) KRSTO, poginuo 9. XI. 1944. u Maceljskim šumama, kao šef ROC za Okrug Krapina.
- IVEKOVIĆ MIJO, poginuo 1945. god. kao borac.
- IVEKOVIĆ RUDOLF, rođen 1903. god., poginuo 1944. god. u Malom Pogancu.
- IVEKOVIĆ VILIM, poginuo 1. V. 1945. u Šandrovcu kao desetar.
- IVEKOVIĆ VJEKOSLAV, poginuo u ožujku 1944. god. u Gredicama.
- IVETIĆ BOŽO, poginuo kao borac u Donjoj Rijeci 1944. god.
- IVIĆ JOSIP, otišao u partizane 1943. god., poginuo u Đurmancu 4. XII. 1944.
- IVIĆ JOSIP, rođen 1. II. 1925. u Mrzlom Polju, općina Veliko Trgovišće, poginuo 28. VI. 1944. u šušnjari, pokopan na koti 250.
- IVIĆ JOSIP, rođen 1925. god. u Mrzlom Polju, općina Veliko Trgovišće, poginuo 28. VI. 1944. u Subotičkim Vinogradima.
- IVIĆ JOSIP, poginuo kao borac u Rasinji kod Koprivnice 1944. g.
- IVIĆ VIKTOR, poginuo kao kurir Kotarskog NOO 27. IV. 1945. u Kladniku.

J

- JAGARINEC ANDRO, iz Jamna, poginuo 1944. god. kao borac.
- JAGEČIĆ (Jurja) ANDRO, rođen 1925. god. u Oroslavju, kao borac I. zagorske udarne brigade nestao na položaju 1944. god.
- JAGIĆ (Mije) ĆIRIL, iz Lovrećasela, bivši kotar Pregrada.
- JAGIĆ (Franje) JANKO, iz Slatine, poginuo kao borac I. zagorske udarne brigade u Moslavini u borbi protiv ustaša 1945. god.
- JAGIĆ (Lacka) MIRKO, iz Velike Vesi, poginuo u borbi protiv ustaša kod Varaždin-Brega 25. X. 1944.
- JAGUŠIĆ (Ignaca) IZIDOR, iz Jesenja, općina Krapina, ubile ga ustaše kao simpatizera NOB u Brdu kod Jesenja 4. IV. 1944.
- JAGUŠT (Roka) JURAJ, iz Zajezde.
- JAKOPČEVIĆ MARTIN, poginuo kao borac kod Tri Kralja 22. XI. 1944.
- JAKOPČEVIĆ MIRKO, rođen 1902. god. u Mrzlom Polju, Veliko Trgovišće, poginuo 1944. god. u logoru u Njemačkoj.
- JAKOPČIĆ MARTIN, strijeljan u Njemačkoj 1945. god.
- JAKOPOVIĆ (Dominika) FRANJO, rođen 1909. god. u Gotalovcu, poginuo 1945. u Jasenovcu.
- JAKOPOVIĆ (Đure) JOSIP, iz Gotalovca, općina Konjšćina.
- JAKOPOVIĆ (Pavla) LJUDEVIT, iz Gotalovca, općina Konjšćina.
- JAKOPOVIĆ (Dominika) MATO, iz Galovca, općina Konjšćina.
- JAKOPOVIĆ (Tome) STJEPAN, 30 godina star, iz Banjšćice, sudjelovao u NOB od 1942. god., poginuo u Srijemu.
- JAKŠIĆ (Leopolda) ANĐELA, 17 godina stara, iz Gornje Stubice, uhvaćena kao politički radnik, poginula u logoru u Jasenovcu.
- JAKŠIĆ RUDOLF, rođen 28. V. 1926. u Kupljenovu, poginuo 15. X. 1944. na Velikom Brijegu.
- JAKŠIĆ (Josipa) STJEPAN, 30 godina star, ubile ga ustaše 23. I. 1944.
- JAKUŠ-MEJAREC (Stjepana) AMALIJA, iz Luga Poznanovečkoga, poginula na Kalniku.
- JAKUŠ-MEJAREC (Lacka) ANĐELA, rođena 1927. god. u Lugu Poznanovečkomu, općina Bedekovčina, poginula na Kalniku kao borac Kalničkog partizanskog odreda.
- JAKUŠ-MEJAREC (Mate) JOSIP, rođen 3. X. 1900. u Lugu Poznanovečkomu.
- JAKUŠ-MEJAREC (Mate) JOSIP, iz Luga Poznanovečkoga, općina Bedekovčina.
- JAKUŠ-MEJAREC (Amalije) PAVAO, rođen 1917. god., iz Luga Poznanovečkoga, poginuo kao borac I. zagorskog voda u borbi protiv ustaša i žandara 7. V. 1942. u Bedekovčini.
- JAKUŠ-MEJAREC (Mirka) VALENT rođen 1913. god. u Lugu Poznanovečkomu, općina Bedekovčina, poginuo kao pripadnik I. zagorskog voda u borbi protiv ustaša i žandara 8. V. 1942.
- JAKUŠ (Mate) FRANJO, rođen 1921. god. u Lugu Poznanovečkomu općina Bedekovčina.
- JAKUŠ (Slave) FRANJO, rođen 1915. god. u Lugu Poznanovečkomu, poginuo 1943. god. u Bukovcu.
- JAKUŠ (Mate) VIKTOR, rođen 1918. god. u Lugu Poznanovečkomu, općina Bedekovčina.
- JAMBREK (Janka) ANDRIJA, iz Gorjanā, ubili ga gestapovci 3. II. 1944. kao simpatizera NOB.
- JAMBREK (Adolfa) CVETA, rođena 12. VI. 1911. u Radoboju, općina Krapina, poginula 1944. god. u logoru u Lepoglavi.
- JAMBREK (Blaža) FRANJO, rođen 1917. god. u Sušen-Bregu, poginuo 1944. u Daruvaru.

- JAMBREŠIĆ (Josipa) STJEPAN, rođen 21. XI. 1926. u Poljicama, poginuo 22. XI. 1944. u Podgoraču.
- JAMBREŠIĆ VJEKOSLAV, rođen 1927. god. u Tomaševcu, općina Klanjec, poginuo 14. X. 1944. u Koprivnici, pokopan u Jagnjetovcu.
- JAMBREŠIĆ VJEKOSLAV, otišao u NOV 1943. god., kao borac uhvaćen 1944. god. i ubijen u bolnici.
- JAMBREUŠ (Andrije) DRAGUTIN, iz Pavlovca, poginuo kao borac kod Vinagore u borbi protiv gestapovaca 22. IV. 1944.
- JAMBREUŠ (Ivana) IVAN, član SKOJ-a i borac u Zagorskom partizanskom odredu, poginuo u borbi protiv ustaša kod Pregrade 8. VI. 1944.
- JAMBREUŠ IVAN, rođen 1916. god., iz okolice Zaboka, poginuo 2. VI. 1944. u Plemenščini.
- JANCIN ALOJZ, rođen 1925. god. u Humu, općina Pregrada, poginuo 23. VIII. 1944. u Zitomiru.
- JANČIN (Alojzije) AUGUST, rođen 1924. god. u Druškovcu, poginuo u ožujku 1944. god. kao borac.
- JANTOL (Martina) MARKO, 33 godine star, iz Strmca, poginuo 23. I. 1945. kao simpatizer NOB.
- JANŽEK (Mate) ALBIN, rođen 1922. god. u Jesenju, općina Krapina, poginuo kao vodnik NOV 1943. god. u Velikom Pogancu.
- JANŽEK (Adama) AUGUST, iz Jesenja, poginuo 1944. god. na Kalniku kao borac brigade »Braće Radića« u borbi protiv ustaša.
- JAPEC (Ivana) DRAGUTIN, 24 godine star, iz Gornje Stubice, član KP, uhvaćen i odveden u logor u Sarajevo, gdje je poginuo 1945. god.
- JEDVAJ (Marije) ADAM, iz Jesenja, otišao u NOV 1943. god., poginuo kao delegat vođa u borbi protiv ustaša na Sljemenu kod Zagreba 29. IX. 1944.
- JEDVAJ (Miroslava) AUGUST, iz Jesenja, ustaše ga ubile kao simpatizera NOB, kad su palili Cerje 1. XII. 1943.
- JEDVAJ (Stjepana) FRANJO, iz Jesenja, općina Krapina, ustaše ga ubile kao simpatizera NOB u Brdu 26. IV. 1945.
- JEDVAJ (Franje) IVAN, iz Jesenja, općina Krapina.
- JEDVAJ IVAN, kurir iz Jesenja, poginuo između Bubnja i Pisanice.
- JEKUŠ MARTIN, rođen 13. V. 1908., poginuo 1944. god.
- JELAČIĆ (Ignaca) FRANJO, rođen 1924. god. u Glogovcu, poginuo 30. III. 1944. u Moslavini.
- JELAK (Mate) IVAN, rođen 1918. god. u Garešnici, otišao u NOV 1942. god., poginuo u travnju 1943. god.
- JLENKO ĐURO, iz Maruševca, poginuo 1944. god.
- JEMBREŠIĆ (Mije) MIJO, rođen 1862. god. u Kraljevcu, poginuo 1943. god. kod Kraljevca.
- JEMERŠIĆ MIJO, ustaše ga ubile u Kraljevcu 1943. god.
- JEŽEK (Augusta) SLAVICA, iz Velike Erpenje, kao borac zarobljena kod Želine 1944. god. i ubijena u Jasenovcu.
- JOJO IVAN, rođen 1900. u Mateju, bivši kotar Stubica, poginuo 30. III. 1945. u Ivanjskoj, pokopan u Šimljaniku.
- JOVANOVIĆ (Nikole) EVICA, iz Đurmanca, ustaše je uhapsile 1941. god., poginula u logoru.
- JOVANOVIĆ (Nikole) MILA, iz Đurmanca, ustaše je uhapsile 1941. god., poginula u logoru.
- JOVANOVIĆ (Nikole) ROZIKA, iz Đurmanca, ustaše je uhapsile 1941. god., poginula u logoru.
- JOVANOVIĆ (Nikole) RUŽICA, iz Đurmanca, poginula u logoru 1941. god.
- JOVANOVIĆ (Nikole) STJEPAN, iz Đurmanca, ustaše ga 1941. god. uhvatile i ubile.
- JOVANOVIĆ (Nikole) ZLATKO, iz Đurmanca, ustaše ga uhapsile 1942. god., poginuo u logoru.
- JOVANOVIĆ (Nikole) ZURKA, iz Đurmanca, ustaše je uhapsile 1941. god., poginula u logoru.

- JUG IMBRO, rođen 1924. god., iz Jakovlja, poginuo 19. I. 1945. u Velikoj Pisanici.
- JUGEC (Slavka) SLAVKO, iz Male Pačetine, općina Zabok, ubili ga 1943. god. Nijemci kao simpatizera NOB u Petrovskom.
- JUMIĆ (Roka) PETAR, 20 godina star, iz Bistre, poginuo kao član SKOJ-a i borac u brigadi »Matije Gupca« kod Grubišnog Polja u ožujku 1943. god.
- JURAC VINKO, ubijen u Jasenovcu 10. XI. 1944. god. kao član Mjesnog NOO.
- JURACIĆ (Jakoba) FRANJO, rođen 1922. god. u Košničkoj Gori, otišao u NOV 2. XI. 1943., poginuo u studenome 1943. god.
- JURACIĆ STJEPAN, rođen 1922. god. u Košničkoj Gori, poginuo na Ravnoj gori.
- JURAK IVAN, rođen 1918. god., iz okolice Klanjca, poginuo 23. IV. 1945. u Pčeliću.
- JURAK (Josipa) VJEKOSLAV, rođen 1927. god. u Pavićima, poginuo 13. IV. 1944. u Kalniku.
- JURANIĆ (Joze) IVKA, rođena 1928. god. u Maloj Erpenji, poginula kao borac 28. VI. 1944.
- JURCEC (Vilima) DRAGUTIN, rođen 1916. god. u Bedekovčini, član KP, mučen i ubijen u ustaškom zatvoru.
- JUREC (Silvestra) JANKO, rođen 1900. god. u Bedekovčini, kao člana KP i političkog radnika na terenu uhapsili ga Nijemci i strijeljali u decembru 1943. god. u Bedekovčini.
- JUREC (Silvestra) MALČIKA, rođena 1902. god. u Bedekovčini, ranjena i uhvaćena u borbi protiv ustaša, poginula u logoru.
- JUREC (Silvestra) VILKO, rođen 1911. god. u Bedekovčini, poginuo 29. IV. 1942. u borbi protiv ustaša u Jalkovcu kraj Varaždina kao organizacioni sekretar OK KPH Varaždin.
- JUREKOVIĆ (Stjepana) ALEKSANDAR, rođen 1920. god. u Klokovcu, poginuo u NOV 10. IV. 1944.
- JUREKOVIĆ (Josipa) ANDRIJA, rođen 1926. god. u Klokovcu, otišao u NOV 1943. god., poginuo 1945. god.
- JUREKOVIĆ JAKOB-Jaša, iz Klokovca, uhapšen kao član KP i politički radnik na području kotara Pregrada, odveden u Krapinske Toplice, gdje je junački poginuo.
- JURE ŠA IVAN, poginuo kao borac u Podravskoj Slatini 1945. god.
- JURIĆ DRAGUTIN, otišao u NOV 1944. god., poginuo kao borac 25. III. 1945.
- JURIN (Tome) JOSIP, rođen 1912. god. u Lugu Poznanovečkomu, poginuo u Moslavini 1943. god. kao član KP i komesar čete Moslavačkog partizanskog odreda.
- JURIN TONKA rođ. MRKOCI, iz Poznanovca, općina Bedekovčina, uhvaćena na izvršenju zadatka u Ravnoj Gori kao član OK KPH Krapina i član Okružnog NOO, poginula u ustaškom logoru u Lepoglavi 1945. god.
- JURINA (Josipa) GABRO, rođen 1907. god. u Bedekovčini, poginuo 15. X. 1944. u Pitomači, pokopan u Vukosavljevici.
- JURINA (Stjepana) SIMUN, rođen 1902. god., poginuo u svibnju 1945. god. u Luki.
- JURINIĆ PETAR, rođen 1926. god., iz okolice Stubice, poginuo u Velikim Zdencima, pokopan u Velikoj Peratovici.
- JURINJAK (Stjepana) JOSIP, iz Radoboja, ubile ga ustaše kao simpatizera NOB 31. I. 1943.
- JURIŠA IVAN, rođen 1912. god. u okolici Klanjca, poginuo 23. IV. 1945. u Pčeliću, pokopan u Jasenašu — Virovitica.
- JURIŠIĆ FRANJO, rođen 1914. god. u Grmešici, općina Pregrada, poginuo 25. V. 1944. u Požarevcu kao borac II. bataljona brigade »Matije Gupca«.

JUS (Alberta) ALBERT, rođen 1926. god. u Strmcu, poginuo 1944. g. u Zlataru.

JUSTAMENT RUDOLF, iz Ivanca, poginuo u Ivancu 1944. god.

JUTRIŠA (Amalije) JOSIP, iz Martiša Vesi, općina Pregrada, poginuo kao komandant bataljona 28. XII. 1944.

JUTRIŠA (Mije) MATO, rođen 1897. god. u Martišoj Vesi, poginuo 1945. god. u Desiniću.

K

KABLAR (Franje) STJEPAN, iz Putkovca, općina Krapina, kao član KP i potporučnik poginuo u borbi protiv ustaša i Nijemaca kod Leskovca 10. VII. 1944.

KAHLINA (Stjepana) MATO, rođen 1922. god. u Velikom Trgovišću, poginuo 1944. god. u Donjoj Bistri.

KAIC (Magde) PAVAO, 25. godina star, iz Bistričke Poljanice, sudjelovao u NOB od 1943. god., ubila ga križarska grupa 16. III. 1946.

KAJFEŠ MATIJA, kao učesnik NOB ubijen u Oroslavju 28. X. 1943.

KALAMINEC DRAGO, rođen 1919. god. u Krapinskim Toplicama, poginuo 4. X. 1944. u Gudovcu.

KALČICEK (Pavla) BARA, 45 godina stara, iz Jakovlja, bačena u vatru u Jakovlju 1944. god.

KALEČAK BARA, iz Brlekova, poginula u Jasenovcu.

KALEČAK IVAN, rođen 5. II. 1925., iz Brlekova, Zlatar, poginuo 13. III. 1945. u Šimljanici.

KALEČAK (Ivana) IVAN, iz Brlekova, poginuo u Jasenovcu.

KALEČAK SLAVA, iz Brlekova, poginula u Jasenovcu.

KAMEN MATIJA, poginuo u Jasenovcu 1943. god.

KAMERIČKI EDO, otišao u NOV 1942. god., poginuo kod Derven-te 25. VII. 1943.

■KANCELJAK (Andre) JOSIP, rođen 28. X. 1925. u Domahovu, općina Veliko Trgovišće, poginuo 1944. god.

KANTOCI (Stjepana) ZVONKO, rođen u Pregradskim Vrhima, poginuo 1943. god. u Bosni.

KANTOLIĆ (Mirka) MARKO, rođen 1923. god. u Velikoj Vesi, općina Krapina, poginuo 1944. g.

KANJIR STJEPAN, iz Voće, bivši kotar Ivanec, poginuo kao borac Dalmatinske brigade.

KAPUSTA (Augusta) AUGUST, rođen 1919. god. u Strmcu, sudjelovao u NOB od 1942. god., kao člana KP i delegata Zagrebačkog partizanskog odreda ustaše ga zarobile u Zelini, ubijen u Zagrebu u Savskoj cesti 1944. god.

KARABIN (Stjepana) VLADIMIR, 24 godine star, iz Gornje Stubice, ubile ga ustaše u Gornjoj-Stubici 26. I. 1944.

KARAŠEK JOSIP, rođen 1925. god., iz Zlatara, poginuo 17. XI. 1944. kod Kloštra, pokopan u Velikoj Črešnjevici.

KARAŠEK JOSIP, rođen 1925. god., iz okolice Zlatara, poginuo 27. XI. 1944., pokopan u Velikoj Črešnjevici.

KARIĆ MARKO, poginuo 21. X. 1944. u Tumašici, Virovitica.

KASOVIĆ JOSIP

KAŠTELJAN IVAN, član Mjesnog NOO, ubijen u logoru 4. XII. 1944.

KAŠTELEGA ROZA, iz Prigorca, poginula 1943. god. u Prigorcu.

KATALENIĆ (Valenta) IVAN-PERO, iz Jesenja, otišao u Kalnički partizanski odred 1942. god., poginuo 6. VI. 1944. u Plemenšćini kao sekretar KK KPH Krapina.

- KATALENIĆ (Janka) STJEPAN, iz Jesenja, rođen 1924. god., otišao u NOV 2. V. 1943., poginuo kao borac i član SKOJ-a u borbi protiv ustaša kod Trakošćana 1944.
- KATALENIĆ (Augusta) VIKTOR, iz Jesenja, otišao u Kalnički partizanski odred 1942. god., poginuo kao borac u borbi protiv ustaša na Kalniku 25. VI. 1943.
- KAVUR BARTOL, rođen 1882. god. u Krapina-selu, poginuo u studenom 1944. god. kod Novog Marofa.
- KECUR VJEKOSLAV, rođen 1926. god., iz Turnišća-Pregrada, poginuo 19. V. 1944. u Vrbniku.
- KEFECEK (Simuna) IVAN, star 30 godina, iz Marije Bistrice, poginuo kao stariji vodnik Zagrebačkog partizanskog odreda u Čučerju kod Zagreba 25. II. 1944.
- KEFECEK (Šimuna) IVAN, rođen 1918. god., iz Podgorja-Marija Bistrice, poginuo kao pomoćnik komesara bataljona 23. II. 1944. u Turkovšćini, pokopan u Konjšćini.
- KEFECEK (Šimuna) JURAJ, rođen 1920. god. u Podgorju, poginuo u Planini 1944. god.
- KEFECEK (Tome) JURAJ, star 18 godina, iz Marije Bistrice, poginuo kao borac brigade »Braće Radića« kod Bjelovara 10. IX. 1944.
- KEFECEK JURAJ, rođen 1927. god., iz Marije Bistrice, poginuo 25. V. 1944. u Velikom Trojstvu kod Bjelovara.
- KENFELJA (Tome) JOSIP, star 32 godine, iz Gusakovca, sudjelovao u NOB od 1942. god., ubile ga u Mateju lazanske ustaše 23. XI. 1943. kao organizacionog sekretara KK KPH Donja Stubica.
- KENFELJA (Vjekoslava) STJEPAN, star 17 godina iz Gusakovca, sudjelovao u NOP od 1942. god., ubile ga ustaše 23. XI. 1943. u Mateju kao sekretara KK SKOJ-a Donja Stubica.
- KEPECEK IVAN, rođen 1918. god., iz Podgorja-Stubica, poginuo 4. X. 1944. u Gudovcu.
- KEREŠA PAVAO, iz Konjšćine Gornje.
- KIC (Josipa) MILAN, iz Rusnice, otišao u NOV 1944. god., poginuo kao borac 24. IV. 1945.
- KIC VIKTOR, rođen 1915. god., iz Huma, općina Pregrada, poginuo 16. IV. 1944. u Ivancu.
- KICIN IVAN, rođen 1924. god., iz Brezničkog Huma, poginuo 10. IV. 1944. u Velikom Repnu.
- KIMOVIC ALBERT, rođen 1921. god., iz Belca.
- KIRIN (Stjepana) ZORICA, iz Mateja, ubijena u Mateju 7. VII. 1944.
- KISELJAK (Dragutina) JULIUS, iz Straže, poginuo kao borac 24. IV. 1945.
- KISELJAK (Mirka) STJEPAN, iz Radobojskih Brega, borac u brigadi »Braće Radića« od 25. X. 1943., poginuo u Radoboju u borbi protiv ustaša i Nijemaca 1. I. 1944.
- KLABUŠIĆ A. VLADIMIR, rođen 16. IX. 1911., iz Krapinskih Toplica, poginuo kao potporučnik 18. II. 1945. u Šupljoj Lipi.
- KLAMFAR VID, rođen 8. VIII. 1923. u Jakovlju, poginuo u Loboru 8. XI. 1944. kao vodnik.
- KLAMFAR VID, rođen 8. VIII. 1925., iz Jakovlja, poginuo kao vodnik 8. XI. 1944. u Loboru, pokopan u Petrovoj Gori, općina Zlatar.
- KLANCIR IVAN, rođen 1925. god., iz Bistre, pripadnik Zagorske brigade, poginuo 29. XII. 1944. u Vukosavljevici.
- KLANCIR IVAN, rođen 2. III. 1926. god., iz Jakovlja, poginuo 26. XII. 1944. u Vukosavljevici.
- KLANCIR (Gabre) IVAN, rođen 1925. god. u Jakovlju, poginuo u Moslavini 1944. god. kao borac I. zagorske brigade.
- KLANCIR (Stjepana) JOSIP, rođen 1925. god. u Jakovlju, poginuo u Moslavini kao borac I. zagorske udarne brigade 1944. god.

- KLANFAR (Petra) VID, rođen 1922. u Jakovlju, poginuo kao član SKOJ-a i mladi vodnik Zagrebačkog odreda u Gudovcu kraj Križevaca 1944. god.
- KLAPSKOCH ALEKSANDAR, 45 godina star, iz Gornje Stubice, ustaše ga uhapsile 1942. god., odveden u Jasenovac i ubijen 1943. god.
- KLAPSKOCH MICI, 14 godina stara, iz Gornje Stubice, odvedena u Jasenovac i tamo ubijena 1943. god.
- KLAS RUŽA, iz Lepoglave, poginula kao borac Kalničkog odreda 1943. god.
- KLASGHRIM BRUNO, 50 godina star, iz Gornje Stubice, odveden u Jasenovac, ubijen 1943. god.
- KLASGHRIM GRETA, 45 godina stara, iz Gornje Stubice, odvedena u Požegu 1942. god., ubijena 1944. god. u logoru.
- KLASIĆ (Mirka) AUGUST, rođen 1931. god., poginuo kao dječak 1945. god. od Nijemaca.
- KLASIĆ (Lovre) BRANKO, iz Prigorja, kao sekretara KK KPH Krapina i tajnika Kotarskog NOO Krapina uhvatile ga ustaše u Gornjoj Peščani 23. V. 1944., ubijen u lipnju 1944. god.
- KLASIĆ (Lovre) FERDO, rođen 1921. god. u Prigorju, poginuo u Dubrovčanu 8. II. 1945. kao kapetan.
- KLASIĆ IZIDOR, iz Brda, ubile ga ustaše kao simpatizera NOB 4. IV. 1943.
- KLASIĆ (Franje) JOSIP, iz Lužana, općina Krapina, uhapsile ga ustaše kao simpatizera NOB 1945. god., i nestao u logoru u Lepoglavi.
- KLASIĆ (Lovre) JOSIPA-PEPICA, iz Prigorja, sudjelovala u NOV od 1942. god., uhapšena kao član KP i politički radnik na terenu, ustaše je ubile kod Klanjca.
- KLASIĆ (Fanike) JURAJ, iz Maclja, poginuo kao borac Zagorskog partizanskog odreda u borbi protiv ustaša kod Sambolića 24. II. 1944.
- KLASIĆ (Miroslava) MATO, iz Jesenja, poginuo kao borac Zagrebačkog partizanskog odreda u borbi protiv ustaša 1944. god. kod Strmca ispod Zagrebačke gore.
- KLASIĆ STJEPAN, iz Đurmanca, rođen 14. XII. 1929., poginuo 30. VII. 1944. u Subotičkim Vinogradima.
- KLASIČEK (Vide) IVAN, iz Putkovca, otišao u Zagrebački partizanski odred 15. XI. 1943., poginuo kao vodnik u borbi protiv ustaša 15. I. 1945. u Sokolovcu — područje Kalnika.
- KLASIČEK IVAN, rođen 1921. god., iz Putkovca, općina Krapina, poginuo 10. XII. 1944. kao vodnik.
- KLASIČEK LEONARD, rođen 1910. god., iz Pregrade, umro od rana 26. IV. 1944. u vojnoj partizanskoj bolnici X/I u Podgoriću.
- KLAY (Ferde) BOŽO, 18 godina, iz Donje Stubice, uhvaćen, odveden u Jasenovac i tamo ubijen 1943. god.
- KLEBROŠ ZLATKO, rođen 1924. god. u Mateju-Stubica, poginuo 11. II. 1945. u Šimljanici.
- KLEIN (Josipa) IVAN, iz Dolića, ustaše ga uhapsile 1941. god., odveden u Jasenovac.
- KLEIN (Branka) JOSIP, iz Dolića, Krapina, ustaše ga uhvatile 1941. god., odveden u logor u Jasenovac.
- KLEIN (Branka) JOSIPA, rođena u Dolićima, općina Krapina, poginula 1941. god. u Jesenju.
- KLEIN KATARINA, iz Donje Stubice, 55 godina stara, odvedena u Jasenovac i tamo ubijena 1942. god.
- KLEIN (Branka) LJUDEVIT, iz Dolića, ustaše ga uhapsile 1941. god., odveden u logor Jasenovac.
- KLEIN (Ferde) SLAVKO, 28 godina star, iz Donje Stubice, ubijen u Jasenovcu pri povlačenju 1945. god.
- KLEIN (Ferde) VLADIMIR, 26 godina star, iz Gornje Stubice, odveden u logor u Jasenovac i ubijen 1942. god.

- KLEKOVIĆ MIRKO, kao borac NOV utopio se kod Čazme 1944 god. u borbi protiv ustaša i Nijemaca.
- KLEKUŠ ZLATKO, rođen 1924. god., iz Mateja, Donja Stubica, poginuo u Simljanici 11. III. 1945. pokopan na groblju u Kostanjevcu.
- KLEMENS ANTUN, rođen 1919. god., iz Oratja-Krapinske Toplice, poginuo 25. II. 1944. u Trakošćanu kao borac IV. bataljona I. zagorske brigade.
- KLEN (Ivana) JOSIP, iz Gotalovca.
- KLENARIĆ MIRKO, rođen 2. II. 1925., iz Luke, poginuo kod Varaždinskih Toplica.
- KLEPAČ STJEPAN, iz Maruševca, poginuo 1944. god.
- KLETUŠ (Ivana) ZLATKO, star 19 godina, iz Mateja, poginuo u Simljanici kod Garešnice 12. II. 1945. kao kapetan, komandant bataljona I. zagorske udarne brigade i član KP.
- KLIŠIĆ (Franje) STJEPAN, rođen 1928. god. u Lužanima, općina Krapina, poginuo 1945. god. u Lepoglavi.
- KNAPIĆ VINKO, iz Knapića, poginuo 1944. god.
- KNEZIĆ (Janka) FRANJO, rođen 1900. god. u Oroslavju, sudjelovao u NOB od 1941. god., uhvaćen 1942. god. na terenu i odveden u Jasenovac, gdje je iscrpljen od batina umro.
- KNEZIĆ MIJO, rođen 1925. god., iz Andraševca, općina Donja Stubica, poginuo kao komandir čete 17. X. 1944.
- KNEZIĆ (Mate) MIJO, rođen 1925. god. u Oroslavju, sudjelovao u NOB od 1944. god., poginuo kao komesar čete i potporučnik u borbi kod Koprivnice 15. IX. 1944.
- KNEZIĆ ZDENKA, otišla u NOV 1943. god., poginula kao borac kod Đurmanca 23. III. 1944.
- KOBAC JOSIP, rođen 1923. god., iz Batinovca, općina Ivanec, poginuo 6. II. 1944. u Gornjoj Kovačici, pokopan u Cremušini.
- KOBALI IVAN, otišao u NOV 1944. god., poginuo kao borac kod špišić-Bukovice 28. IV. 1944.
- KOBALI IVAN, rođen 9. XI. 1912., iz Gredica, poginuo 28. IV. 1945. u Oroslavju.
- KOBALI (Josipa) LJUBICA, rođena 1919. god. u Gredicama, poginula 1945. god. u Zagrebu.
- KOBEŠČAK ANTUN, rođen 15. IX. 1914., iz Kebela-Zlatar, poginuo 31. XII. 1944. u Sedlarici.
- KOBEŠČAK (Josipa) IVICA, rođen 1924. god., iz Bedekovčine, Nijemci ga strijeljali kao člana SKOJ-a u prosincu 1943. god. u Bedekovčini.
- KOBILJAR (Josipa) JOSIP, iz Klenovca.
- KOCIJAN (Mije) AUGUST, rođen 1925. god., iz Poznanovca, općina Bedekovčina.
- KOKOT IVAN, rođen 6. XI. 1916., "iz Mrzlog Polja, općina Veliko Trgovišće, poginuo 26. XI. 1944. kao vodnik.
- KOLAR (Stjepana) ALOJZ, iz Zaboka, otišao u NOV 1942. god., član KP, ustaše ga strijeljali kod Novske 15. IV. 1945.
- KOLAR ANTUN, rođen 1912. god. u Kraljevcu, poginuo 1944. god. u Podravini.
- KOLAR FRANJO, član Mjesnog NOO, ubijen u Jasenovcu u siječnju 1945. god.
- KOLAR FRANJO, rođen 1918. god., iz Velikog Bukovca, općina Bedekovčina, poginuo 15. IV. 1945. u Bedeniku, gdje je i pokopan.
- KOLAR (Mihe) MIRKO, iz Zaboka, poginuo kao borac u borbi protiv Nijemaca kod Bihaća 1944. god.
- KOLARIĆ BRANKO, rođen 1930. g., iz okolice Krapine, poginuo 2. X. 1944. god. kod Novog Marofa, pokopan kod Gornje Rijeke.
- KOMES BARA, iz Voće, poginula 1944. god. kod svoje kuće u Voći.
- KOMES BARA, iz Voće, poginula 1944. god. u Jasenovcu.
- KOMES JANA, iz Voće, poginula 1944. god. kod kuće u Voći.

KOMES TOMO, iz Voće, poginuo 1945. god. u Jerovcu.

KOMES TOMO, iz Voće, poginuo 1944 god. U Jasenovcu.

KOMEŠ ANA, iz Voće, poginula 1944 god. u Jasenovcu.

KOMIN (Janje) STJEPAN, 35 godina, iz Gornje Stubice, uhvaćen prilikom ustaške racije i ubijen 23. I. 1944.

KOMORČEC (Stjepana) IVAN, rođen 1911. god., iz Mihovljana, poginuo kao borac.

KOMOVIC (Petra) ADALBERT, rođen 2. I. 1926. u Belečkom Završju, poginuo 1944. god. u Popovači.

KOMUDA VIKTOR, ubijen u Velikoj Erpenji 1944 god. kao simpatizer NOB.

KONDIH (Terezije) ALBERT, rođen 1910. god. u Osretku, otišao u NOV 1944. god., poginuo 1945. god.

KONJIĆ (Jurja) ANKA, iz Dolića, općina Krapina, gestapovci je ubili 27. IV. 1944. kao simpatizerku NOB.

KONJIĆ (Stjepana) JOSIP, iz Jesenja, općina Krapina, ustaše ga ubile kao simpatizera NOB, kad su palili Cerje 1. XII. 1943.

KONJIĆ (Josipa) JURAJ, iz Dolića, općina Krapina, poginuo 13. III. 1945. god.

KONJIĆ SLAVKO, rođen 1921. god., iz Jesenja, općina Krapina, poginuo 4. IX. 1943. u Martijancu.

KONJIĆ (Stjepana) SLAVKO, iz Jesenja, općina Krapina, poginuo kao borac brigade »Braće Radića« u borbi protiv ustaša 10. XI. 1943.

KONJIĆ (Mate) STJEPAN, iz Jesenja, općina Krapina, ustaše ga ubile kao simpatizera NOB, kad su palili Cerje 1. XII. 1943.

KONTET (Ignaca) IVAN, 22 godine star, iz Gornje Stubice, poginuo kao borac brigade »Braće Radića« u Velikim Zdencima 4. IV. 1945.

KONSTANČIN ALOJZ, rođen 1925. u Kraljevu Vrhu-Stubica, poginuo na Šimljaniku, pokopan na Popovcu.

KOPRIVNJAK (Kazimira) RUDOLF, iz Koprivnice, općina Krapina, sudjelovao u NOB od ožujka 1942. god., član KP, ubijen u Žutnici 19. III. 1945.

KORBAR FRANJO, iz Rusnice.

KORBAR (Josipa) JULIUS, rođen 1923. god. u Gorjakovu, općina Pregrada, otišao u NOV 1943. g., poginuo u studenome 1944. god.

KORBAR ZVONKO, rođen 1924. g., iz Desinića, poginuo kao borac I. bataljona I. zagorske brigade 4. VIII. 1944. u Jesenju.

KORBAR (Andre) ZVONKO, rođen 1924. god. u Zbilju, poginuo kao borac u srpnju 1944. god.

KOREN-FIJAČKO (Franje) JOSIP, rođen 1922. god., iz Mihovljana, poginuo kao borac 1944. god.

KOREN (Janka) JOSIP, iz Mihovljana.

KOREN (Karla) JOSIP, rođen 1925. god. u Jazbini, općina Krapina, poginuo kao borac u travnju 1945. god.

KOREN (Dragutina) JOSIP, rođen 1926. god. u Jazbini, poginuo 15. III. 1945. u Daruvaru.

KOREN PETAR, iz Trakošćana, poginuo u Jasenovcu 1944. god.

KOREN (Amalije) SLAVKO, iz Žutnice, otišao u Kalnički partizanski odred 1942. god., poginuo kao borac u Jesenju u borbi protiv ustaša u travnju 1945. god.

KOREN TINIKA, iz Trakošćana, poginula u Jasenovcu 1944. god.

KORET (Tita) SLAVKO, iz Slatine, općina Krapina, Nijemci ga uhapsili kao simpatizera NOB 10. III. 1944., nestao u logoru u Jankomiru kraj Zagreba.

KORET (Andrije) TITO, iz Slatine, ustaše ga ubile kao simpatizera NOB u Đurmancu 15. IV. 1945.

KORPAR FRANJO, rođen 1910. god., iz Rusnice, općina Pregrada, poginuo 16. I. 1944. u Belcu, općina Zlatar.

KORUNDA ANDRIJA, rođen 28. XI. 1918., iz Krapinskih Toplica, poginuo 22. V. 1944. u Veternici.

KORUNDA (Janka) VIKTOR, rođen 1922. god., poginuo 1944. god.

KOS (Vinka) FRANJO, rođen 15. X. 1925., iz Ribić-Brega — Ivanec, poginuo kao desetar 14. I. 1945. na Bubnju.

KOS FRANJO, rođen 15. X. 1925. u Ivancu, poginuo kao desetar 17. I. 1945. na Zrinjskoj.

KOS FRANJO, iz Ribić-Brega, poginuo 1945. god. kao borac XII. proleterske brigade.

KOS GABRIJEL, rođen 1927. god. u Petrovoj Gori, općina Zlatar, poginuo 5. II. 1944. u Topolovcu.

KOS (Franje) JULIUS, iz Lepajaca, gestapovci ga uhapsili kao simpatizera NOB 1. I. 1944., obješen u Začretju.

KOS MATO, rođen 1906. god. u Maloj Erpenji, bivši kotar Pregrada, poginuo 1944. god.

KOS (Mije) MILIVOJ, rođen 1910. god. u Jalšovcu, poginuo 26. I. 1945.

KOS MILKA, rođena 25. XI. 1925., iz Galovca kod Velike Vesi, poginula u Atapovcu 2. VII. 1944. kao sekretar SKOJ-a i komesar čete.

KOSEC (Franje) LUKA, 63 godine star, iz Strmca, ubijen u logoru u Zagrebu 1944. god. zato što mu je sin bio u NOV.

KOŠIĆ STJEPAN, poginuo 16. XI. 1944.

KOSOVEC (Stjepana) ALOJZ, rođen 18. VI. 1925., iz Crkvene-Zlatar, poginuo u Tomoš-Brestu 18. III. 1944., pokopan u Severinu kraj Bjelovara.

KOSOVEC (Josipa) DRAGUTIN, rođen 1925. god. u Konjšćini Donjoj, poginuo 1942. god.

KOSOVEC (Mate) GABRIJEL, iz Konjšćine Donje.

KOSOVEC (Janka) JOSIP, iz Konjšćine Donje.

KOSOVEC (Bolte) JURAJ, iz Krapina-sela.

KOSOVEC (Gabrijela) MATO, iz Konjšćine Donje.

KOSOVEC (Marka) MILAN, iz Krapina-sela.

KOSOVEC (Josipa) STJEPAN, iz Konjšćine Donje.

KOSOVIĆ IVAN, otišao u NOV 1943. god., poginuo kao borac 1944. g.

KOSOVIĆ JOSIP, otišao u NOV 1944. god., zarobljen i ubijen u Zagrebu 1945. god.

KOSOVIĆ JOSIP, poginuo u Dubrovčanu 1945. god. kao delegat voda.

KOSOVIĆ VJEKOSLAV, rođen 3. X. 1907. u Vadini, poginuo 12. V. 1945. god. u Vadini.

KOSTALIĆ MARTIN, rođen 1925. god., iz Grabrovca, poginuo u Jesenju, općina Krapina.

KOŠTAN ČAR (Pavla) ALOJZ, rođen 9. IV. 1926., iz Kapelskog Vrhha, općina Stubica, poginuo kao vodnik 11. III. 1945. na Oštrm Zidu.

KOSTANČAR (Jakoba) MARKO, rođen 1927. god. u Strmcu, poginuo kao borac Zagorske brigade u Zrinskoj 1945. god.

KOSTANČAR (Pavla) MIJO, rođen 1919. god. u Strmcu, zarobljen kao borac Zagrebačkog odreda, ubijen u Jasenovcu 1945. god.

KOSTANJČAR (Pavla) ALOJZ, rođen 1926. god. u Strmcu, poginuo 1943. god. kao kurir u brigadi »Braće Radića«.

KOSTANJSKI MATO, rođen 31. V. 1921., iz Jakovlja, poginuo 3. I. 1945. u Vukosavljevici.

KOSTANJSKI (Vida) MILAN, rođen 1915. god. u Strmcu, kao kurir NOO uhvaćen i odveden u logor u Lepoglavu, gdje je 1945. god. umro.

KOSTURIĆ MARTIN, poginuo 4. III. 1944. u Jesenju kao komandir čete.

KOŠIĆ (Tome) LACKO, rođen 1924. god. u Peršavcu, poginuo 3. VII. 1944. u Slavoniji.

KOŠUTIĆ (Ljudevita) IVAN, iz Radoboja, općina Krapina.

- KOŠUTIĆ (Ivana) KRISTINA, iz Radobojskih Brega, općina Krapina, ustaše je ubile, kad je kao simpatizerka NOB održavala sastanak u svojoj kući 14. I. 1945.
- KOŠUTIĆ (Apolonije) MARTIN, rođen 1924. god. u Radoboju, općina Krapina, poginuo 4. VIII. 1944. u Jesenju, kao komesar čete I. bataljona I. zagorske brigade.
- KOVAČ (Franje) ANTUN, rođen 2. III. 1907.
- KOVAČ ANTUN, rođen 1919. god., iz Mača, općina Zlatar, poginuo 13. XII. 1944. kod Molva, kotar Koprivnica.
- KOVAČ IVAN, rođen 1925. god., iz Višnjice, općina Ivanec, poginuo u Gudovcu 2. XII. 1944.
- KOVAČ (Gašpara) JURAJ, 28 godina star, iz Slatine, ubili ga gestapovci u Krušljevu selu 15. X. 1944.
- KOVAČ KONRAD, rođen 1905. god. u Klanječnom, poginuo kao borac 1944. god.
- KOVAČ MARTIN, rođen 1915. god., iz Jesenja, poginuo 4. IX. 1943. u Martijancu.
- KOVAČ SLAVKO, ekonom, poginuo 13. VII. 1944. u Jakopovcu.
- KOVAČ (Jurja) VALENT, iz Gregurovca, općina Mihovljan, poginuo kao borac.
- KOVAČ (Jure) VALENT, rođen 27. IX. 1921. u Gregurovcu, poginuo 1945. god. u Zagrebu.
- KOVAČ (Franje) VJEKOSLAV, rođen 1922. god. u Klanječnom, poginuo 12. VII. 1944. kao borac.
- KOVAČEC IVAN, poginuo kod Zeline 1944. god. kao vodnik.
- KOVAČEC MARKO, poginuo 5. V. 1945. u Zlataru kao borac.
- KOVAČEC (Mate) STJEPAN, iz Jesenja Donjeg, član KP od 1937. god., član KK KPH Krapina, ustaše ga uhapsile u rujnu 1942. god., strijeljan u Zagrebu u siječnju 1943. god.
- KOVAČEC (Martina) VJEKOSLAV, iz Jesenja Donjeg, otišao u Zagrebački partizanski odred 1943. god., član KP, poginuo kao zastavnik 6. V. 1945. u Maclju u borbi protiv Čerkeza.
- KOVAČEK (Valenta) IVAN, rođen 1920. god. u Družilovcu, općina Veliko Trgovišće, poginuo 1944. god. u Moslavini.
- KOVAČEK (Stanka) MARKO, rođen 1923. god. u Družilovcu, općina Veliko Trgovišće, poginuo 5. V. 1945. u Zlataru.
- KOVAČIĆ-GREDELJ (Franje) FRANJO, rođen 1925. god., poginuo kao borac 1945. god.
- KOVAČIĆ-GREDELJ (Franje) STJEPAN, rođen 1922. god., poginuo kao borac 1944. god.
- KOVAČIĆ (Andre) ALOJZ, rođen 1920. god., iz Šemnice Gornje, općina Mihovljan, poginuo kao borac.
- KOVAČIĆ (Josipa) ALOJZ, rođen 1923. god., iz Bedekovčine, poginuo 1. V. 1945. na koti 268, pokopan u Sandrovcu kraj Bjelovara.
- KOVAČIĆ (Andre) ANTUN, rođen 1914. god., iz Poznanovca, općina Bedekovčina, poginuo 13. VII. 1944. kod Molva, pokopan u Novigradu Podravskom.
- KOVAČIĆ ANTUN, rođen 8. XI. 1919. u Maču — Zlatar, poginuo kao stariji vodnik u Molvama 13. XII. 1944.
- KOVAČIĆ AUGUST, rođen 1916. g., iz okolice Zlatara, poginuo 19. IX. 1944. u Maclju Gornjem, kotar Krapina.
- KOVAČIĆ (Stjepana) FRANJO, rođen 1922. god. u Mihovljanu, poginuo 11. III. 1944., pokopan u Gornjim Gredicama — Kapela, Bjelovar.
- KOVAČIĆ (Blaža) IVAN, 24 godine star, iz Mateja, u NOV otišao 1944. god., uhvaćen na terenu i ubijen u logoru u Jasenovcu 1945.
- KOVAČIĆ JURAJ, rođen 1909. god., iz Brdovca kraj Zagreba, poginuo kao pripadnik I. zagorske brigade 4. X. 1944. u Gudovcu.

- KOVAČIĆ (Stjepana) MIJO, rođen 1920. god. u Mihovljanu, umro 27. X. 1944. od zadobivenih rana u vojno-partizanskoj bolnici.
- KOVAČIĆ (Stjepana) MIRKO, rođen 1920. god., iz Mihovljana.
- KOVAČIĆ NIKOLA, rođen 19. III. 1909., iz Jakovlja, poginuo 4. X. 1944. u Gudovcu.
- KOVAČIĆ NIKOLA, rođen 1920. g., iz Brdovca kraj Zagreba, poginuo kao pripadnik I. zagorske brigade 3. X. 1944. u Gudovcu.
- KOVAČIĆ (Pavla) STJEPAN, 23 godine star, iz Mateja, otišao u NOV 1942. god., poginuo kod Slavonske Požege u rujnu 1944. god. kao borac XXI. slavonske brigade.
- KOVAČIĆ (Tome) VERONIKA, 17 godina stara, iz Mateja, poginula kao borac brigade »Matije Gupca« na Pili kod Stubice u ožujku 1945. god.
- KOZINA (Marka) EDUARD, iz škarićeva, otišao u Zagrebački partizanski odred 28. IX. 1943., poginuo kao zamjenik komandanta bataljona i član KP u borbi protiv ustaša 27. XI. 1944. u Gorjanima.
- KOZINA (Barice) ŠTEFICA, iz Krapine, poginula kao borac brigade »Braće Radića« u Lepoglavi 1944. god.
- KOŽANSKI (Stjepana) JOSIP, rođen 1927. god., ubile ga ustaše 1944. god. u Lepoglavi.
- KOŽIĆ (Tome) STJEPAN, 18 godina star, iz Globočeca, poginuo kao desetar Zagrebačkog odreda 1944. god. u Jertovcu, općina Konjšćina.
- KOŽULJ (Antonije) VIKTOR, iz Maclja, poginuo kao stariji vodnik u borbi protiv ustaša kod Narte 20. ožujka 1945. god.
- KRAČUN IVAN, iz Maruševca, poginuo u Jasenovcu 1944. god.
- KRAČUN (Jurja) JOSIP, rođen 1886. god. u Zbilju Donjem, ubijen kod kuće;
- KRAČUN (Ljudevita) LJUDEVIT, rođen 1924. god. u Zbilju Donjem, poginuo 9. XI. 1944. u Kalniku.
- KRAČUN (Martina) VJEKOSLAV, rođen 1914. god. u Zbilju Donjem, poginuo kao poručnik NOV u srpnju 1944. god. u Bilogori.
- KRAJCER ALOJZ, rođen 1924. god., iz okolice Klanjca, poginuo u Velikoj Pisanici 1. II. 1945., pokopan u Kovačici.
- KRAJCER FRANJO, rođen 1924. g., iz Velinca, bivši kotar Klanjec, poginuo u Velikoj Pisanici 1. II. 1945., pokopan u Kovačici.
- KRAJCER FRANJO, kao borac poginuo kod Velike Pisanice 10. III. 1943.
- KRAJINA (Petra) PETAR, star 32 godine, iz Strmca, ubile ga ustaše u Kraljevu Vrhu 1. IX. 1944.
- KRAJNIK (Dure) TOMO, rođen 1905. god. u Loboru, općina Zlata, ubile ga ustaše 1944. god. kod njegove kuće.
- KRAJNIK (Franje) TOMO, rođen 1911. god. u Loboru, općina Zlata, ubile ga ustaše 1944. god. kod njegove kuće.
- KRAJTZER JOZEFINA, 40 godina stara, iz Oroslavja, odvedena 1942. god. u Staru Gradišku i tamo nestala.
- KRAJTZER MIHAJLO, star 55 godina iz Oroslavja, uhvaćen 1942. god.
- KRAJTZER (Mihajla) SAŠA, 5-godišnja djevojčica, iz Oroslavja, ustaše je uhvatile 1942. god.
- KRAJTZER (Mihajla) SOFIJA, 55 godina stara, iz Oroslavja, uhvaćena 1942. god.
- KRALJ JOSO, poginuo 14. II. 1945. u Dugoj Vreski, kao pripadnik 2. čete II. bataljona I. zagorske brigade, pokopan 15. II. 1945. u Daruvaru.
- KRALJ (Stjepana) LEOPOLD, rođen 25. V. 1925. god. u Gaberu, Pregrada, poginuo 2. V. 1945. u Spašincu.
- KRALJ (Stjepana) MILAN, rođen 18. I. 1923., iz Slatine-Stubica, poginuo kao vodnik 28. IV. 1945. kod Bedeničke.

- KRALJ PETAR, rođen 1888. god. u Radakovcu, poginuo 1945. god. u Sutinjskom Strmcu.
- KRALJ (Maksa) SLAVKO, rođen 1921. god. u Maturovcu, poginuo kao borac 5. VI. 1944.
- KRALJ (Marka) SLAVKO, iz Đurmanca, poginuo kao borac brigade »Braće Radića« u borbi protiv ustaša kod Ludbrega 22. IX. 1944.
- KRALJ (Josipa) ŠTEFICA, rođena 1926. god. u Maturovcu, poginula kao borac 1944. god.
- KRALJIĆ (Bartola) JANKO, star 32 godine, iz Oroslavja, kao suradnik NOB ubijen u Njemačkoj 1944. god.
- KRAMAR (Andre) MILAN, rođen 1918. god. u Maloj Gori, poginuo 6. VI. 1944. u Lepoglavi.
- KRAMARIĆ ANDRŌ, iz Bednje, poginuo 1944. god.
- KRAMARIĆ IVANKA, rođena 1925. god., iz Tuhlja, poginula 23. III. 1944. u Globočecu.
- KRAMARIĆ (Franje) JURAJ, 22 godine star, iz Bistričke Poljanice, poginuo kao komesar čete XVIII. brigade na Kalniku 25. I. 1944.
- KRAMARIĆ JUSTA, rođena 1923. god., iz Tuhlja, poginula 23. II. 1944. u Šumskom Bregu.
- KRANŽELIĆ (Augusta) FRANKA, stara 48 godina, iz Bistričke Poljanice, ubijena u Jasenovcu 1945. god.
- KRANŽELIĆ (Alojza) IVAN, rođen 1918. god. u Sušen-Bregu, poginuo 1944. god. kod kuće.
- KRANŽELIĆ (Alojza) IVAN, 23 godine star, iz Bistričke Poljanice, kao političkog radnika i člana KP na terenu ubile ga ustaše 5. II. 1945. u Sušelj-Bregu.
- KRANŽELIĆ (Franje) JURAJ, rođen 1919. god. u Sušen-Bregu, poginuo 1944. god. u Jakovlju.
- KRANŽELIĆ LJUBICA, rođena 1920. god., iz Marije Bistrice, poginula 4. II. 1944. kod Svibovca.
- KRANŽELIĆ (Vjekoslava) ROZIKA, stara 16 godina, iz Bistričke Poljanice, ubijena u Lepoglavi 1944. god.
- KRANŽELIĆ (Vjekoslava) TOMO, star 22 godine, iz Bistričke Poljanice, ubijen u Zagrebu u zatvoru na Savskoj cesti 9. II. 1945.
- KRANŽELIĆ (Vinka) TOMO, rođen 1918. god. u Sušen-Bregu, poginuo 1944. god. u Vrbovcu.
- KRANŽELIĆ (Slave) VJEKOSLAV, star 48 godina, iz Bistričke Poljanice, ubijen u Jasenovcu 1945. god.
- KRANJČEC (Andre) ALBERT, iz Jesenja, ustaše ga ubile u žutnici 1944. god. kao simpatizera NOB.
- KRANJČEC (Andre) MIJO, iz Jesenja, ustaše ga ubile 1. XII. 1943. kao simpatizera NOB, kad su palili Cerje.
- KRANJČEC MIRKO, rođen 2. II. 1925., iz Radoboja, općina Krapina, poginuo u Varaždinskim Toplicama.
- KRANJČEC (Alojza) MIROSLAV, iz Radobojskih Brega, općina Krapina, poginuo kao borac 20. X. 1944. u borbi protiv ustaša u Varaždinskim Toplicama.
- KRANJEC BORIVOJ, rođen 1924. god., u kotaru Krapina, poginuo 14. I. 1945. u Malom Grdevcu, pokopan u Velikoj Peratovici.
- KRAPINEC (Marka) MILIVOJ, rođen 9. I. 1923., poginuo kao komandir čete u Krapinskim Toplicama.
- KRAPINEC MILIVOJ, rođen 1921. god. u Čemehovcu, poginuo 1945. god. u Krapinskim Toplicama.
- KRAPINEC (Marka) PAVAO, rođen 27. II. 1924. god., poginuo 14. I. 1944. u Mrzlom Polju, općina Veliko Trgovišće.
- KRAPINEC ZVONKO, rođen 27. II. 1924., iz Velikog Trgovišća, poginuo 24. IX. 1944.
- KRAŠEK STJEPAN, iz Ivanca, poginuo u Jasenovcu 1945. god.

- KREBER FRANJO, rođen 1922. god., iz okolice Velikog Trgovišća, poginuo 10. IV. 1944. u Velikom Repnu.
- KREBER (Franje) FRANJO, iz Husinca.
- KREBER RUDOLF, iz Husinca.
- KREŠ GABRO, iz Bednje, poginuo 1944. god.
- KRIŠTOF (Mate) STJEPAN, rođen 1914. god. u Zbilju Donjem, poginuo kao vodnik 1945. god. na Sljemenu.
- KRIVAK DRAGICA, iz Dubrovčana, suradnik NOP od 1942. god. s cijelom obitelji, 2 sina u NOV, umrla u logoru 1944. god.
- KRIVAK DRAGUTIN, uhvaćen kao delegat voda, poginuo u Krapini 1944. god.
- KRIVAK SLAVKO, rođen 13. IX. 1923., iz Mrzlog Polja, općina Veliko Trgovišće, poginuo u Đurmancu 9. IX. 1944.
- KRIVEC MARIJAN, rođen 1924. g., iz Vinagore, općina Pregrada, nehotice se ubio 1943., borac Zagorskog partizanskog odreda.
- KRIVEC (Dragutina) MARIJAN, iz Martiša Vesi, općina Pregrada.
- KRKAC (Maksa) BARICA, 23 godine stara, iz Jakovlja, kao politički radnik uhapšena 1942. god., poginula u Jasenovcu 1945. god.
- KRKAC (Josipa) IVAN, rođen 1916. god. u Jakovlju, poginuo 1943. g. u Jasenovcu.
- KRKAC (Marka) IVAN, rođen 1911. god., u Jakovlju, narodni heroj, borac NOB od 1941. god., poginuo kao član KP u borbi protiv ustaša u Šemnici, općina Mihovljan, u svibnju 1942. god.
- KRKAC (Valenta) STJEPAN, rođen 1925. god. u Jakovlju, poginuo u Jakovlju 1944. god. kao politički radnik, skojevac.
- KRISTOVIC MATO, rođen 1922. g., iz okolice Krapine, poginuo 2. IV. 1944. u Požarevcu.
- KRIŠTIĆ ANDRO, rođen 1913. god. u Kraljevu Vrhu, umro u vojno-partizanskoj bolnici.
- KRIŠTOFIĆ (Janka) JOSIP, rođen 1915. god. u Klanječnom, poginuo u veljači 1944. god. kao borac.
- KRIVAK DRAGICA, zbog sudjelovanja u NOB strijeljana u Njemačkoj.
- KRIZMANIĆ DRAGO, rođen 3. X. 1924. u Zbilju, općina Pregrada, poginuo kao mladi vodnik 29. XII. 1944. u Rogozu.
- KRIZMANIĆ (Franje) DRAGUTIN, iz Klanječnog.
- KRIZMANIĆ (Pavla) IVAN, rođen 1915. god. u Klanječnom, poginuo kao borac 26. VIII. 1944.
- KRIŽANEC JOSIP, poginuo kao zamjenik komandanta bataljona kraj Bjelovara 1944. god.
- KRIŽANEC MILAN, poginuo u Đurmancu 1943. god. kao borac.
- KRIŽANEC MILAN, rođen 26. II. 1914., iz Kraljevca, općina Klanjec, poginuo u Đurmancu 8. IV. 1944.
- KRIŽMAN MIŠKO, rođen 1920. god., iz Desinića, općina Pregrada, poginuo 7. VI. 1944. u Plemenšćini.
- KRIŽNJAK BRANKO, rođen 1927. god., iz Ivanca, poginuo 4. IX. 1943. u Martijanju.
- KRKLEC (Florijana) JOSIP, rođen 1921. god. u Lupinjaku, otišao u NOV 1941. god., zarobljen i obješen.
- KRMELIĆ (Josipa) FRANJO, rođen 1919. god. u Strmcu, kao kurir i član SKOJ-a uhvaćen i mučen; ustaše mu izvadile oči i ubile ga na Sljemenu 31. XII. 1943.
- KROBOT VLADIMIR, iz Plitvice, poginuo u Jasenovcu 1945. god.
- KROFLIN DRAGUTIN, otišao u NOV 1943. god., Nijemci ga uhvatili u Pljuski 8. IV. 1944. i ubili.
- KROFLIN MAKS, Nijemci ga uhvatili u Pljuski i ubili 1944. god.
- KROFLIN (Josipa) RUDOLF, rođen 1914. god. u Lenišću, poginuo 1943. god. u Zagrebu.
- KROFLIN VJEKOSLAV, poginuo u Brezju 9. II. 1944. kao borac.
- KROG (Josipa) MILAN, rođen 1922. god. u Prigorju, općina Krapina, poginuo 1944. god. u Prigorju.

KROG STJEPAN, iz Đurmanca, poginuo kao sekretar SKOJ-a I. zagorske brigade 8. VII. 1944. u Ladislavcu.

KROG (Josipa) STJEPAN, iz Prigorja, poginuo kao vodnik i član KP u borbi protiv ustaša pod Belcem 10. VII. 1944.

KRSNIK (Mije) DOMINIK, rođen 1910. god. u Plemenšćini, općina Pregrada, poginuo u Plemenšćini.

KRSNIK (Bedenika) DRAGUTIN, rođen 1920. god. u Plemenšćini, općina Pregrada, poginuo u Plemenšćini.

KRSNIK (Franje) FRANJO, iz Putkovca, općina Krapina, otišao u Kalnički partizanski odred 6. I. 1943., poginuo kao borac u borbi protiv ustaša i Nijemaca kod Koprivnice 10. VII. 1944.

KRSNIK (Bedenika) JOSIP, rođen 1915. god. u Plemenšćini, općina Pregrada, poginuo u Plemenšćini.

KRSNIK (Viktora) MIRKO, iz Zadržetja, poginuo kao član KP i borac Banijske brigade u borbi protiv ustaša i Nijemaca kod Koprivnice u listopadu 1944. god.

KRSNIK (Stjepana) MIRKO, rođen 1913. god., poginuo 1944. god. u Mučnoj Reki.

KRSNIK STJEPAN, rođen 1923. g., iz Putkovca, poginuo u Subotičkim Vinogradima.

KRŠEK (Alojza) VERA, iz Brlekova, općina Konjšćina.

KRUHAK (Gabrijela) IVAN, iz Brlekova, općina Konjšćina.

KRUHAK (Mate) IVAN, rođen 1922. god., iz Brlekova, općina Konjšćina, poginuo 14. IX. 1944.

KRUŠEC (Martina) JOSIP, rođen 1898. god. u Pregradskim Vrhima, otišao u NOV 1943. god., poginuo 1944. god.

KRUSELJ (Roka) IVAN, rođen 1921. god. u Slatini, sudjelovao u NOB od 1943. god., poginuo u Istri 1945. god. kao borac Dalmatinske udarne brigade.

KUBI (Petra) ANA, rođena 1921. g. u Jakovlju, poginula 30. XII. 1944. u Jakovlju.

KUBI (Stjepana) IVAN, rođen 1942. god. u Jakovlju, poginuo 30. XII. 1944. u Jakovlju.

KUBI MARIJA, rođena 1883. god. u Jakovlju, poginula 30. XII. 1944. u Jakovlju.

KUBI (Ivana) RUŽICA, rođena 1943. god. u Jakovlju, poginula 30. XII. 1944. u Jakovlju.

KUCLJAK (Josipa) RUDOLF, rođen 1928. god., iz Batine Donje, općina Zlatar.

KUČA PAVAO, iz Gorice, poginuo u Jasenovcu 1945. god.

KUČKO IVAN, rođen 1909. god. u Jakovlju, poginuo 1944. god. u Sv. Ivan Zelini.

KUČKO (Lovre) IVAN, rođen 1919. god. u Cerju, općina Krapina, poginuo 1943. god. u Jesenju.

KUČKO JOSIPA, jednogodišnje dijete iz Cerja, općina Krapina, izgorjelo u vatri 1943. god., kad su ustaše palili selo.

KUČKO (Ivana) JOSIP, iz Cerja, općina Krapina, ustaše ga ubile 1. XII. 1943. kao simpatizera NOB, kad su palile Cerje.

KUČKO (Antuna) MARTIN, iz Jesenja, poginuo kao borac u borbi protiv Nijemaca kod Konjica u ožujku 1943. god.

KUČKO (Ivana) MARTIN, iz Jesenja, poginuo u Moslavini 9. I. 1945. god. kao vodnik u brigadi »Braće Radića«.

KUČKO (Ivana) MARTIN, rođen 24. II. 1914., iz Cerja, općina Krapina, poginuo 9. II. 1945. u šumi Lončarica kod Virovitice.

KUHAR STJEPAN, iz Bednje, poginuo 1945. god.

KUHTA JELKA, 44 godine stara, iz Gornje Stubice, ustaše je ubili 23. I. 1944. u Gornjoj Stubici.

KUHTA (Ignaca) LEOPOLD, 37 godina star, iz Gornje Stubice, ubijen 23. I. 1944. u Gornjoj Stubici kao simpatizer NOB.

KUHTA (Mije) MIROSLAV, 34 godine star, iz Gornje Stubice, ubili ga žandari kao simpatizera NOB 7. VII. 1944. u Gornjoj Stubici.

- KUKEC (Franje) JOSIP, iz Belca.
- KULAČEK IVAN, rođen 5. II. 1924. u Brlekovu — Zlatar, poginuo kao stariji vodnik 13. III. 1943., pokopan u Druškovcu.
- KULEŠ (Petra) ANA, 25 godina stara, iz Jakovlja, općina Oroslavje, ubile je ustaše 30. XII. 1944., kad su palile Jakovlje.
- KULEŠ (Josipa) MARA, 61 godinu stara, iz Jakovlja, ubile je ustaše 30. XII. 1944., kad su palili Jakovlje.
- KULEŽ (Ivana) RUŽICA, jednogodišnje dijete, iz Jakovlja, bačena u vatru 30. XII. 1944.
- KULEŽ (Ivana) STJEPAN, dvogodišnje dijete, iz Jakovlja, bačen u vatru 30. XII. 1944.
- KULJFA (Mirka) SLAVKO, rođen 1909. god. u Jesenju Donjem, poginuo 1944. god. u logoru u Lepoglavi.
- KULJFA (Mirka) VILIM, rođen 1902. god. u Jesenju, općina Krapina, poginuo 1944. god. u logoru u Lepoglavi.
- KUNDIH (Štefanije) EDUARD, rođen 1924. god. u Desiniću, otišao u NOV 1943. god., poginuo 1944. god.
- KUNDIH VLADO, rođen 12. II. 1921., iz Desinića, poginuo 11. II. 1944. u Dubravici kao pripadnik Zapadne grupe POH.
- KUNDOTIĆ VLADO, rođen 1921. g., iz Desinića, poginuo 20. IV. 1944. kod Klanjca, gdje je i pokopan.
- KUNOVIC MILIVOJ, rođen 1919. god., poginuo 22. III. 1945. kao načelnik štaba III. brigade.
- KUNŠTEK (Slavka) ANDRÒ, iz Radoboja, općina Krapina, gestapovci ga uhapsili 3. II. 1944. kao simpatizera NOB, nestao u logoru u Njemačkoj.
- KUNŠTEK (Slavka) BARICA, iz Benkova, otišla u brigadu »Braće Radića« 7. I. 1944., kao bolničarka poginula iste godine u borbi protiv ustaša na Kalniku.
- KUNŠTEK (Antuna) CVIJETA, iz Svedruže, kao član Okružnog komiteta SKOJ-a Krapina poginula u Strmcu 28. III. 1945. u borbi protiv ustaša.
- KUNŠTEK DANICA, rođena 1913. god. u Maloj Erpenji, paginula 1. XI. 1943.
- KUNŠTEK (Ivana) JAKOB, iz Radobojskih Brega, općina Krapina, gestapovci ga ubili 9. X. 1944. kao simpatizera NOB.
- KUNŠTEK (Janka) JOSIP, iz Petrovskoga, poginuo 6. X. 1943. kao član KP i zamjenik intendanta bataljona u borbi protiv ustaša u Budinšćini.
- KUNŠTEK JUSTA, ubijena u Bojačnu pri dolasku Nijemaca 8. IV. 1941.
- KUNŠTEK (Tome) LJUDEVIT, iz Radobojskih Brega, općina Krapina, simpatizer NOB.
- KURELJA (Josipa) BLAŽ, 55 godina star, iz Oroslavja, Nijemci ga uhvatili kao suradnika NOB, ubijen u Njemačkoj 1944. god.
- KUREN (Franje) JOSIP, rođen 1905. god. u Šagudovcu, poginuo 1942. god. u Zagrebu.
- KURTANJEK (Martina) GABRO, rođen 1907. god. u Batini Gornjoj ubile ga ustaše 1943. god.
- KUS DRAGO, rođen 1924. god., iz Lobora, općina Zlatar, poginuo kao politički delegat 12. III. 1944. u Šimijanima.
- KUŠEN IVAN, rođen 1917. god., iz Ivanca, poginuo 27. II. 1945. kao komesar inženjerskog bataljona 32. divizije, pokopan u Štefanju.
- KUŠER-HARIJAC IVAN, iz Ivanca, poginuo 1943. god. kao član OK KPH Varaždin.
- KUŠIĆ (Janka) PETAR, 29 godina star, iz Marije Bistrice, sudjelovao u NOB od 1943. god., uhvaćen ga ustaše iz Marije Bistrice, ubijen 18. X. 1943.
- KUŠTELEGA ROZA, iz Ivanca, poginula u Jasenovcu 1943. god.
- KUZMAN (Valenta) JANKO, star 36 godina, iz Gusakovca, ubijen u Jasenovcu 1945. god.

L

- LABAS (Valenta) FLORIJAN, 20 godina star, iz Mateja, poginuo kao borac Zagorske udarne brigade 1945. god.
- LABAŠ FRANJO, rođen 16. VII. 1924., iz Gornje Stubice, poginuo kao kurir u Leskovcu.
- LACKO (Antuna) STJEPAN, iz Galovca, otišao u NOV 9. VI. 1943., poginuo kao borac u borbi protiv Nijemaca u Banjoj Luci 1943.
- LACKOVIĆ FRANJO, rođen 10. V. 1916. u Donjoj Stubici, pripadnik štaba Zapadne grupe POH, pokopan u Galovcu.
- LACKOVIĆ (Alojza) FRANJO, rođen 1914. god. u Donjoj Stubici, poginuo kao borac Zagorskog odreda u Belcu kod Zlatara 1944. god.
- LACAN (Josipa) JANKO, star 54 godine, iz Oroslavja, zbog pomaganja NOB ubijen u Jasenovcu 1942. god.
- LAHA STJEPAN, rođen 25. V. 1921., iz Donje Stubice, poginuo 14. I. 1945. na Zrinskoj.
- LAMOT JOSIPA, iz Trakošćana, poginula u Jasenovcu 1944. god.
- LAMOT MATO, rođen 21. VIII. 1920., iz Maclja, općina Krapina, poginuo 10. II. 1945., pokopan u Šimljani.
- LAMOT SIMUN, iz Bednje, poginuo 1945. god.
- LANDRIPET (Stjepana) MILAN, 33 godine star, pomagao NOB, ubile ga ustaše 1943. god.
- LATIN (Stjepana) DRAGUTIN, iz Konjšćine Donje.
- LATIN (Tome) VINKO, iz Lobora.
- LEDINSKI JURAJ, iz Bednje, poginuo 1945. god.
- LEITNER MARKO, 50 godina star, iz Donje Stubice, odveden u Jasenovac i ubijen 1942. god.
- LELJAK (Janka) ALOJZ, iz Gorjana, poginuo kao borac brigade »Matije Gupca« u borbi protiv ustaša kod Marije Bistrice 11. III. 1944.
- LELJAK (Jurja) DRAGUTIN, rođen u Vesi, poginuo 23. XI. 1944.
- LELJAK JANKO, rođen 19. XII. 1925., poginuo u Đurmancu, pokopan 29. XII. 1944. na Sedlarici.
- LELJAK (Šimuna) MIJO, iz Rovinskoga, poginuo u borbi protiv ustaša kod Sudovca 24. V. 1944. kao član KP i stariji vodnik.
- LELJAK (Ede) RUDOLF, iz Goričanovca, bio borac u brigadi »Braće Radića«, poginuo u borbi protiv ustaša kod Veličkovca 1. II. 1944.
- LELJAK VIKTOR, iz Dolića, tajnik NOO, uhapsili ga Nijemci 9. IX. 1944., poginuo u logoru u Njemačkoj.
- LELJAK VIKTOR, rođen 7. VII. 1915., iz Đurmanca, poginuo 17. I. 1945. na Bujnju.
- LELJAK (Slavka) VLADIMIR, iz Brezovice, općina Krapina, uhapšen 15. II. 1944. i odveden u logor u Njemačku, gdje je poginuo.
- LENARD (Janka) ALOJZ, iz Gorjana, općina Mihovljan, poginuo kao borac.
- LEPČIN (Jurja) JAGICA, rođena 1924. god. u Oroslavju, općina Oroslavje, poginula kao borac Slavonske brigade kod Vinkovca 1944. god.
- LESIČAR (Ivana) ĐURO, iz Lobra.
- LESKOSEK ANTUN, rođen 1926. u Mazurevcu, Ivanec, poginuo 2. XII. 1944. na Gudovcu.
- LESKOVAR DANIJEL, rođen 7. VII. 1922., iz Valentinova-Pregrada, poginuo kao desetar 6. VIII. 1944.
- LESKOVAR (Franje) DOMINIK, rođen 1926. god. u Valentinovu, općina Pregrada, poginuo 1944. god.
- LESKOVAR (Marka) DOMINIK, rođen 1914. god. u Bušinu, općina Pregrada, poginuo 1944. god. u Sloveniji.

- LESKOVAR (Marka) EDO, rođen 1910. god. u Bušinu, općina Pregrada, poginuo 1942. god. u Sloveniji kao sekretar OK KPH Krapina.
- LESKOVAR (Mije) MARIJA, iz Bušina, otišla u NOV 1943. god.
- LESKOVAR ŠTEFICA, rođena 1922. iz Pregrade poginula kao pomoćnik komesara 4. VIII. 1944. m Leskovcu.
- LEŠNJAK (Đure) ANTUN, 39 godina star, iz Bistre, sudjelovao u NOB od 1942. god., poginuo u travnju 1945. god. kao borac III. krajiške brigade.
- LESNJAK (Andrije) STJEPAN, 30 godina star, iz Bistre, uhvatila ga ustaše 9. XII. 1944. kao političkog radnika na terenu, odveden u Dahau u Njemačku, gdje je u logoru umro.
- LEŽ (Mate) ANTUN, iz Num-Luga, općina Zabok, otišao u Zagrebački partizanski odred 22. VII. 1944. god., poginuo kao član KP i komesar čete u borbi protiv ustaša na Sljemenu u siječnju 1945. god.
- LEŽ IVAN, otišao u NOV 1943. god., poginuo kao komandir čete kod Virovitice I. III. 1944. god.
- LEŽ (Valenta) VINKO, rođen 1925. god. u Slatini, poginuo kao borac XIII. proleterske brigade kod Samobora 1943. god.
- LIHTER ALOJZ, rođen 1925. god., iz Bukovca, poginuo 3. I. 1945. u Vukosavljevići, gdje je i pokopan.
- LIHTER (Alojza) ALOJZ, rođen 1924. god., iz Mača.
- LIHTER (Alojza) ALOJZ, rođen 12. II. 1924. u Velikom Bukovcu, poginuo 1945. god. u Bilogori.
- LIHTER (Fiiipa) SLAVKO, rođen 18. XI. 1916. u Vadini, poginuo 1944. god. u Lepoglavi.
- LINGER ZDENKO, iz Krapine, uhapsile ga ustaše 1945. god.
- LISAK (Mate) DOMINIK, 21 godinu star, iz Gusakovca, kao diverzant Moslavačke brigade poginuo u Oborovu 1944. god.
- LISAK (Josipa) JANKO, rođen 1914. god. u Sagudovcu, općina Donja Stubica, član KP od prije rata, bio partijski rukovodilac u toku NOB u Beogradu, gdje je i poginuo ; proglašen narodnim herojem.
- LISAK (Ivana) STJEPAN, 27 godina star, iz Gusakovca, ubijen u zatvoru u Zagrebu 1945. god.
- LISAK (Jakoba) STJEPAN, 32 godine star, iz Gusakovca, općina Stubica, poginuo u Koprivnici 5. III. 1944. kao zamjenik komandanta bataljona XVII. omladinske brigade.
- LISAK (Janka) STJEPAN, 24 godine star iz Samaca, općina Donja Stubica, član KP od 1941. god., po zadatku Partije bio u domobranstvu i organizirao satniju domobrana, koja je prešla u NOV 1944. god. Ubila ga ustaše.
- LISEC (Janka) KATICA, 19 godina stara, kao član SKOJ-a i kurir ubijena u svojoj kući u Pili ustaškom bombom.
- LISEC (Janka) SLAVICA, 17 godina stara, kao član SKOJ-a i kurir ubijena u svojoj kući u Pili ustaškom bombom.
- LISICA (Franje) ANDRÒ, 33 godine star, iz Banjšćice, kao tajnika Mjesnog NOO Dubovec ubila ga ustaše 22. II. 1943.
- LISICA FABIJAN, rođen 1920. god., iz Dubovca, općina Donja Stubica, umro u bolnici Komande područja 13. II. 1944., pokopan kod Ribnjaka — Koprivnica kod Krapine.
- LISICA (Antuna) FABIJAN, 24 godine star, iz Banjšćice, poginuo kao komandir čete Zagorske brigade na Bilogori 1944. god.
- LISICA (Mirka) STJEPAN, 30 godina star, iz Banjšćice, ubila ga ustaše kao predsjednika Mjesnog NOO Dubovec, općina Donja Stubica 22. II. 1945.
- LOBOREC (Lacka) JULIJUS, rođen 19. V. 1922. u Završju, poginuo 1944. god. u Krapini.
- LOINA JOSIP, ubijen u logoru u Njemačkoj 1944. god.

- LOINA (Mirka) STJEPAN, rođen 15. VII. 1924. u Tuheljskim Toplicama, poginuo 28. XII. 1943. u Sloveniji.
- LOJEN FRANJO, rođen 18. XI. 1928., iz Desinića, općina Pregrada, poginuo 3. VIII. 1944. u Petrovoj Gori.
- LOJEN (Ljudevita) FRANJO, iz Košničkog Ivanića.
- LONČAR (Josipa) ANTUN, rođen 26. VII. 1921., iz Grabrovca, općina Zabok, otišao u NOV 1944. god., poginuo u borbi protiv Čerkeza u prosincu 1944. god. kod Čepelovca.
- LONČAR (Stjepana) AUGUST, rođen 1918. god., iz Hrašćine.
- LONČAR (Janka) BOŽIDAR, rođen 1914. god. u Oroslavju, sudjelovao u NOB od 1941. god., uhvaćen na terenu kao politički radnik 1942. god., odveden u Jasenovac i tamo iste godine ubijen.
- LONČAR IVICA, otišao u NOV 1943. god., poginuo kao borac u Đurmancu 20. I. 1944.
- LONČAR (Janka) LJUDEVIT, rođen 1907. god. u Oroslavju, sudjelovao u NOB od 1941. god., uhvaćen 1942. god. kao politički radnik na terenu, odveden u Jasenovac i tamo iste godine ubijen.
- LONČAR (Jurja) PETAR, rođen 1916. god. u Oroslavju, sudjelovao u NOB od 1941. god., surađivao s političkim radnicima, odveden u Jasenovac i nestao 1942.
- LONČAR RUDOLF, rođen u Razvoju, član NOO, JNOF i KP, poginuo u lipnju 1944. god.
- LONČAR (Mirka) STJEPAN, rođen 1886. god., iz Hrašćine.
- LONČAR TOMO, iz Hrašćine.
- LONČAR (Stjepana) VILIM, rođen 1911. god., iz Hrašćine.
- LOVRENC (Rudolfa) RUDOLF, iz Krapine, otišao u Zagorsku brigadu 3. I. 1944., poginuo kao član SKOJ-a u borbi protiv ustaša kod Dubrave 23. II. 1944.
- LOVREK MIJO, kurir KK i OK Krapina, ubijen u Krapinskim Toplicama 18. IV. 1944.
- LOVRENČIĆ (Josipa) FRANJO iz Šemnice, otišao u Zagorski partizanski odred 27. X. 1943., poginuo kao vodnik u borbi protiv ustaša u Šemnici 1944. god.
- LOVRENČIĆ JURAJ, iz Klupaca, otišao u NOB u travnju 1944., poginuo 7. V. 1945.
- LOVRENŠČAK (Jakoba) MARIJA, iz Krapine, otišla u Romanijski gerilski odred 1941. god., kao politički i prosvjetni radnik i član KP ubijena u Staroj Gradiški 17. IX. 1942.
- LÖW (Ivana) IVAN, iz Krapine, ubile ga ustaše 9. V. 1945. kao simpatizera NOB.
- LUBRIŠKI JOSIP, rođen 1925. god., iz Huma, općina Pregrada, poginuo u Žitomiru, općina Konjščina.
- LUGARIĆ ALOJZIJA, iz Krapina-sela.
- LUGARIĆ DOMINIK, rođen 1917. god., iz Batine Donje.
- LUGARIĆ DOMINIK, iz Prigorja.
- LUGARIĆ STJEPAN, rođen 25. IX. 1915. u Sv. Križu, poginuo kao desetar 4. X. 1944. u Gudovcu.
- LUKAČEK (Andre) ANDRO, iz Voće, općina Ivanec, poginuo kao borac Zagorske brigade.
- LUKAČEK ANTUN, rođen 1926. g., iz Maruševca, poginuo 2. II. 1944. u Gudovcu.
- LUSKI (Janka) LADISLAV, 28 godina star, iz Slatine, uhapsile ga ustaše 1943. god. kao simpatizera NOB, odveden u Lepoglavu i nestao pri povlačenju 1945. god.
- LUSKI (Janka) SLAVKO, rođen 1913. u Igrišću, Donja Stubica, poginuo 1944. god. u Lepoglavi.

Lj

- LJUBIĆ (Martina) ALEKSANDRI-
NA, rođena 1908. god. u Ravni-
cama, otišla u NOV 1941. god.,
poginula 9. XI. 1942.
- LJUBIĆ (Olge) DRAGUTIN, rođen
1919. god. u Ravnicama, sudjelo-
vao u NOB od siječnja 1943. god.,
poginuo u veljači 1944. god.
- LJUBIĆ (Milana) DRAGUTIN, ro-
đen 1923. god. u Velikoj Horvat-
skoj, poginuo 1944. god. u Ma-
lom Pogancu.
- LJUBIĆ (Mirka) IVAN, rođen 1922.
god. u Maloj Gori, poginuo 25.
V. 1945. u Podravskoj Slatini.
- LJUBIĆ (Ivana) IVAN, rođen 1927.
god. u Ravnicama, otišao u NOV
u svibnju 1944. god., poginuo u
siječnju 1945. god.
- LJUBIĆ (Mirka) ŽELJKO, iz Vina-
gore, sekretar KK SKOJ-a za biv-
ši kotar Pregrada i član KK KPH
Pregrada, poginuo u proljeće
1944.
- LJUBOBRATOVIĆ (Mihajla) BRAN-
KO, iz Krapine, ustaše ga ubile
1941. god. u Krapini, kao simpa-
tizera NOB.

M

- MAČEK (Marije) IVAN, iz Konj-
šćine Donje.
- MAČEK JOSIP, kao kurir na tere-
nu ubijen u Sloveniji 29. VIII.
1944.
- MAGLIĆ (Dragutina) BOŽO, rođen
1919. god. u Dubrovčanu, općina
Veliko Trgovišće, poginuo 1942.
god. u Žumberku.
- MAGLIĆ (Mate) MARTIN, rođen
1900. god. u Dubrovčanu, općina
Veliko Trgovišće, poginuo u lo-
goru u Njemačkoj.
- MAJCENIĆ (Marka) SLAVKO, ro-
đen 1920. god. u Maloj Gori, po-
ginuo 6. VI. 1944. u Lepoglavi.
- MAJDAK ANDRIJA, otišao u NOV
1944., poginuo kao borac u Tu-
heljskim Toplicama 21. IV. 1945.
- MAJDAK LJUDEVIT, kao učesnik
NOB obješen u Luki 29. XII.
1944.
- MAJDAK STJEPAN, iz Brlekova.
- MAJDAK (Bare) ZVONKO, iz Brle-
kova.
- MAJER (Milana) MIRKO, rođen
1925. god. u Grletincu, otišao u
NOV 1944. god. i iste godine po-
ginuo.
- MAJER MIRKO, iz Pregrade, borac
prve čete II. bataljona brigade
»Braće Radića«, poginuo 8. II.
1945. na Zrinskoj.
- MAJER (Katarine) STJEPAN, ro-
đen 1924. god. u Grletincu, otišao
u NOV 1944. god., poginuo 3. XII.
1944.
- MAJSEC JOSIP, iz Tuhlja, rođen 16..
V. 1917., poginuo u Ladislavcu 1.
XII. 1944.
- MAKAR (Mije) DRAGICA, iz Sve-
druže, sudjelovala u NOB od 22.
III. 1943., poginula kod Gornje
Pešćene 23. V. 1944. kao član Ko-
tarskog komiteta SKOJ-a i član
OK SKOJ-a Krapina.
- MAKAVEC (Pavla) JOSIP, rođen
1921. god. u Kraljevom Vrh, u
poginuo 1944. god. u Lepoglavi.
- MAKOVEC JANKO, iz Maruševca,
poginuo 1944. god.
- MAKOVEC JURAJ, iz Maruševca,
poginuo 1944. god.
- MALEŠIĆ MIRKO, rođen 16. III.
1923., iz Krapinskih Toplica, po-
ginuo 14. IV. 1944. kod Novog,
Golubovca.

- MALIGEC (Izidora) AUGUST, iz Jesenja, otišao u Kalnički odred 18. VII. 1943., poginuo kao borac u M. Osijeku 1945. — Kalnički Osijek.
- MALIGEC (Ivana) MIRKO, iz Jesenja, otišao u Kalnički partizanski odred 1943. god., poginuo u borbi protiv ustaša i Nijemaca kao desetar i član KP, u Bosni 1944. u proleterskoj jedinici.
- MALIS GUSTA, rođen 15. X. 1919., iz Petrovskog, općina Krapina, poginuo kao vodnik-ekonom 27. VIII. 1944. u Petrovskom.
- MALIS (Ede) IGNAC, rođen 1913. god., iz Preseke, otišao u Zagrebački partizanski odred 2.1.1944., poginuo kao borac u borbi protiv ustaša u Đurmancu 1944. god.
- MALOGORSKI (Franje) JANKO, iz Jesenja, općina Krapina, ustaše ga ubile kao simpatizera NOB 31. XII. 1944. u Jesenju.
- MALOGORSKI (Stjepana) STJEPAN, iz Jesenja, otišao u Kalnički odred 3. V. 1943., kao desetar i član SKOJ-a poginuo u borbi protiv Nijemaca u Varaždinskim Toplicama 1944. god. — u Šemovcu.
- MANOLOVIC (Mije) IVAN, rođen 1924. god. u Jakovlju, poginuo 1944. god. u Kalniku.
- MARČIN (Stjepana) MILIVOJ, iz Radobojskih Brega, otišao u brigadu »Franje Ogulinca« u travnju 1944. god., poginuo kao stariji vodnik u borbi protiv Nijemaca kod Kurijevca 7. IV. 1945.
- MARGETIĆ (Mate) JURAJ, rođen 1895. god., iz Budinščine.
- MARGETIĆ (Pavla) PAVAO, rođen 25. XI. 1923., iz Brdovca, poginuo 1. I. 1944. u Ledinama.
- MARGETIĆ (Vinka) STJEPAN, rođen 1918. god., iz Hrašćine.
- MARKUS (Kate) ADA, rođena 1910. god. u Poznanovcu.
- MARKUS (Martina) ANA, rođena 3. IX. 1918. u Markuš-Bregu, ubile je ustaše 11. XI. 1944.
- MARKUS (Marka) JURAJ, rođen 1931. god. u Markuš-Bregu.
- MARKUS (Kate) JURAJ, iz Poznanovca.
- MARKUS MIRKO, rođen 27. III. 1923., iz Začretja, poginuo kao delegat 1. V. 1945. kod Bjelovara, kota 268, pokopan u Sandrovcu.
- MARKUS (Marka) NADA, rođena 1929. god. u Loboru.
- MARKUZET LEOPOLD, rođen 11. XI. 1921., iz Dolića, općina Krapina, poginuo 2. IV. 1945. u Bereku.
- MAROLIN MARTIN, iz Voće, općina Ivanec, borac Zagorske brigade.
- MARŠIĆ (Janka) JURAJ, 26 godina star, iz Tugonice, sudjelovao u NOB od 1944. god., borac Zagorske brigade, nestao na položaju 1944. god.
- MARTINIĆ (Stjepana) JURAJ, rođen 1923. god. u Donjoj Stubici, sudjelovao u NOB od 1944. god., kao zastavnik Zagrebačkog odreda poginuo u Hrašćini 2. XI. 1944.
- MARTINKO DRAGO, rođen 1909. god., iz Pregrade, poginuo 20. XI. 1944. u Kalinovcu, pokopan u Kloštru.
- MARTINKO DRAGO, rođen 18. II. 1922., iz Marinaca, općina Pregrada, poginuo 13. VII. 1944. u Jakopovcu.
- MARTINKO (Petra) DRAGUTIN, rođen 1909. god. u Markovcima, otišao u NOV 1944. god., poginuo 1944. god.
- MARTINKO (Radoslava) DRAGUTIN, iz Ravnica.
- MARTINKO (Terezije) FRANJO, rođen 1923. god. u Zbilju Donjem, otišao u NOV 1943. god. i poginuo 1944.
- MARTINKO (Blaža) JOSIP, rođen 1926. god. u Marincima, općina Pregrada.
- MARTINKO MILAN, rođen 10. VII. 1925., iz Desinića, općina Pregrada, umro 20. I. 1945. u V. P. X. korpusa.
- MARTINKO (Radoslava) MILAN, rođen 1925. god. u Ravnicama, otišao u NOV 1944. god., poginuo u veljači 1945. god.

- MARTINKO SLAVKO, rođen 1. II. 1923., iz Marinaca, općina Pregrada, poginuo kao stariji vodnik 15. V. 1945. na Bubnju.
- MARTINKO STJEPAN, rođen 10. XI. 1924., iz Pavlovca, općina Pregrada, poginuo 4. III. 1944. na M. Banjskoj.
- MARUŠIĆ (Tome) ALOJZ, rođen 1916. god., iz Lipovca, općina Zlatar, poginuo 23. II. 1945. kod Turnašice.
- MASNJAK BRANKO-»Mustafa«, sekretar SKOJ-a Zagorskog partizanskog odreda, poginuo 26. IV. 1944., pokopan na groblju u Klenovcu.
- MASNJAK (Stjepana) RUDOLF, rođen 1926. god. u Jakovlju, sudjelovao u NOB od 1943. god., poginuo na Sljemenu 1944. god. kao borac i član SKOJ-a Zagrebačkog odreda.
- MASNJAK STANKO, otišao u NOV 1944. god., poginuo kao borac u Jasenovcu 9. V. 1944.
- MATALIN (Josipa) JOSIPA, kao učenik NOB ubijena u Jasenovcu 1945. god.
- MATKOVIC (Mihajla) IVAN, 52 godine star, učitelj iz D. Bistrice, kao suradnika NOB uhvatile ga ustaše, pod najvećim mukama kundakom puške ubijen u Bistri 1944. god.
- MATOK (Mirka) ALOJZ, 37 godina star, iz Bistričkog Laza, sudjelovao u NOB od 1943. god., poginuo kod Kutine 1944. kao komandir čete Moslavačke brigade.
- MATOK (Janka) JOSIP, rođen 1922. god. u Tugonici, poginuo 1944. god. u Savskom Marofu.
- MATOK (Janka) STJEPAN, 28 godina star, iz Tugonice, sudjelovao u NOB od 1944. god., poginuo na Planini kraj Zagreba 1944. god. kao borac Zagrebačkog odreda.
- MATOK (Josipa) VINKO, 19 godina star, iz Bistričkog Laza, odveden iz kuće, ubijen i spaljen 26. X. 1943.
- MEDAS FRANJO, iz Maruševca, poginuo 1944. god.
- MEDENJAK IVAN, iz Voće, poginuo u selu Rijeci 1943. god.
- MEDENJAK IVAN, iz Voće, poginuo u Jasenovcu 1944. god.
- MEDVEDEC DRAGUTIN, otišao u NOV 1944. god., poginuo kao borac 1. V. 1945.
- MEDVEDEC (Vilka) FRANJO, rođen 1922. god. u Jakovlju, sudjelovao u NOB od 1942. god., član KP, poginuo kao borac Zagorske brigade 1944. god. u Jakovlju.
- MEDVEDEC VILIM, član Mjesnog NOO, ubijen u Pušvama 19. X. 1944.
- MEDVEDEC VILIM, otišao u NOV 1944. god., poginuo kao borac 1944. god.
- MEDIMURAC IVAN, rođen 1921. g. u Kapelskom Vrh, poginuo 1944. god. u Bosni.
- MEDIMUREC EVA, iz Lanjčica, poginula 1943. god.
- MEDIMUREC JOSIP, iz Lanjčica, poginuo 1943. god.
- MEGLIĆ BOŽIDAR, otišao u NOV 1942. god., poginuo kao vodnik u Žumberku 1942. god.
- MERGEDUŠ BLAŽ, iz Brezove Gore, općina Lepoglava, poginuo kao kurir 1945. god.
- MERLIN (Alekse) MIJO, rođen 1907. god. u Strmcu, sudjelovao u NOB od 1943. god. kao organizator NOP, ubile ga ustaše u Stubici 1944. god.
- MESAR (Stjepana) FRANJO, 26 godina star, iz Tugonice, općina Marija Bistrica, poginuo kao borac Zagrebačkog odreda u borbi kod Zlatara u siječnju 1944. god.
- MESAR (Stjepana) FRANJO, 26 godina star, iz Tugonice, općina Bistrica, kao borac Zagrebačkog odreda poginuo u Ivancu 1944. god.
- MESAR (Stjepana) FRANJO, 26 godina star, iz Tugonice, općina Marija Bistrica, kao politički radnik i predsjednik MNOO Tugonica uhvaćen i ubijen u Mariji Bistrici 1944. god.

- MESAR JOSIP, iz Tugonice, općina Marija Bistrica, kao političkog radnika u Tugonici uhvatile ga ustaše i ubile u Mariji Bistrici 1944. god.
- MESAR (Jurja) MIRKO, 26 godina star, iz Tugonice, općina Marija Bistrica, uhvatile ga zlatarske ustaše kao kurira NOO Tugonica, obješen u Jakovlju 1944. god.
- MESAR (Jurja) MIRKO, rođen 1922. god. u Tugonici, poginuo 26. VIII. 1944. u Pušćoj Bistri.
- MEŠTROVIĆ (Blaža) FRANJO, iz Orehovice.
- MEŠTROVIĆ (Stjepana) JOSIP, rođen 25. I. 1909. u Orehovici.
- MEZAK FRANJO, iz Zlatar-Bistrice.
- MEŽNERIC LEOPOLD, rođen 15. VII. 1912., poginuo 1944. god. u Đakovu.
- MICAK (Andre) TOMO, 36 godina star, iz Tugonice, općina Marija Bistrica, poginuo kao borac Zagrebačkog odreda 1944. god.
- MIHALINEC FRANJO, iz Voće, poginuo 1944. god. u Jasenovcu.
- MIHALINEC TEREZIJA, iz Voće, poginula 1944. god. u Jasenovcu.
- MIHOLIC JOSIP, iz Orehovice.
- MIHOLIC (Josipa) STJEPAN, iz Strugače, općina Mihovljan, poginuo u Jasenovcu kao suradnik NOB.
- MIHOLIC STJEPAN, iz Mihovljana.
- MIHULJAC DRAGUTIN, rođen 1919. god., iz Jakovlja, poginuo 3. I. 1945. u Vukosavljevici.
- MIKLENIC (Stjepana) ŠTEFANIJA, rođena 1914. god. u Gaberu, općina Pregrada, poginula 1944. god.
- MIKOV (Petra) LJUBICA, 23 godine stara, iz Bistričke Poljanice, općina Marija Bistrica, poginula kod Varaždinskih Toplica 1. II. 1944. kao borac Zagrebačkog odreda.
- MIKOV (Petra) LJUBICA, rođena 1918. god. u Sušen-Bregu, poginula 1944. god. u Dardi.
- MIKOV (Vinka) TOMO, 25 godina star, iz Bistričke Poljanice, općina Marija Bistrica, sudjelovao u NOB od 1943. god., poginuo u Srpskoj Kapeli 12. III. 1944. kao komandir čete Zagorske brigade.
- MIKŠA (Lacka) DRAGUTIN, iz Radoboja, član KP i učesnik NOB, gestapovci ga objesili u Jankomiru 1944. god.
- MIKŠA (Stjepana) MIRKO, iz Đurmanca, općina Krapina, kao simpatizera NOB Nijemci ga uhapsili 29. II. 1944., nestao u logoru u Njemačkoj.
- MIKULCIC (Fabijana) IVICA, rođen 1925. god., iz Budinščine.
- MIKULCIC (Josipa) MIRKO, iz Zajezde.
- MIKULIC BRUNO, rođen 10. II. 1926., iz Benkova, općina Pregrada, poginuo kao stariji vodnik 13. VII. 1944. na Turskom brdu.
- MIKULJAN SLAVKO, poginuo 1945. god. od bacača mine u Klanječkom Jezeru.
- MIKUŠ (Jurja) FILIP, 22 godine star, iz Bistričkog Laza, općina Marija Bistrica, poginuo u Srpskoj Kapeli u ožujku 1944. god., kao desetar brigade »Matije Gupca«.
- MILJAN (Stjepana) JOSIP, iz Radoboja, otišao u XVII. slavonsku brigadu, poginuo kao stariji vodnik i član ŠKOJ-a u borbi protiv ustaša kod Caglije 22. I. 1944.
- MILJAN (Mirka) JULIJE, iz Radoboja, poginuo kao član KP i komandant bataljona brigade »Braće Radića« u borbi protiv ustaša i Nijemaca kod Zaistovca 1945. god.
- MIRT (Rudolf) BOGDAN, rođen 6. X. 1919. u Škarićevu, općina Krapina, poginuo 4. II. 1945. u Ladislavu — Bjelovar, pokopan na groblju u Trnavici.
- MIRT (Petra) MARKO, 61 godinu star, iz Oroslavja, učesnik NOB od 1941. god., ustaše ga uhvatile kao terenskog radnika, ubijen u logoru u Jasenovcu 1944. god.

- MIŠAK (Stanka) ALOJZ, rođen 1914. god. u Pregradskim Vrhima, općina Pregrada, poginuo u NOB 1944. god.
- MIŠAK (Grge) ALOJZ, rođen 1912. god. u Pregradskim Vrhima, poginuo 1944. god. u Jasenovcu.
- MIŠAK (Josipa) LJUBICA, iz Začetja, kao simpatizerku NOB ubili je Nijemci kod njezine kuće u Slavoniji.
- MIŠKEC (Stjepana) IVAN, iz Kaštela.
- MITER MARKO, iz Domovca.
- MLINARIĆ (Stjepana) JURAJ, rođen 10. X. 1931. u Zajezdi.
- MLINARIĆ (Stjepana) RUDOLF, rođen 1938. god. u Poznanovcu, poginuo 1943. god. kod kuće.
- MOGULJAK MIŠKO, otišao u NOV 1944. god., kao borac poginuo u Slavoniji 13. III. 1945.
- MOGULJAK RUDOLF, rođen 1912. god., iz Tuhlja, općina Klanjec, poginuo 1. II. 1944. u Svibovcu, gdje je i pokopan.
- MOGULJAK VJEKOSLAV, rođen 1923. god., iz Tuhlja, poginuo 13. III. 1945. u šimljanici.
- MOHAČ (Franje) ANTUN, rođen 24. XII. 1925., iz Bedekovčine, poginuo kao desetar 30. X. 1944. kraj Novog Marofa.
- MOKRAČ STJEPAN, rođen 1925. god., iz Brdovca, poginuo 30. III. 1945. u Narti.
- MOLNAR (Vladimira) FRANJO-ĐUKA, rođen 1918. god., iz Budinščine.
- MOSTAČEK STANKO, iz Bednje, poginuo 1944. god.
- MOSTAK (Mije) DRAGUTIN, 23 godine star, iz Banjšćice, ubile ga ustaše 10. XI. 1944. u Gornjoj Stubici.
- MOSTAK (Mije) DRAGUTIN, iz Dubovca, poginuo kao borac Zagrebačkog partizanskog odreda 10. XI. 1944. u Gornjoj Stubici naišavši na domobranksu zasjedu.
- MOSTAK (Milana) JANKO, 32 godine star, iz Banjšćice, uhapsile ga zlatarske ustaše, i pod batinama umro u Zlataru 19. II. 1943.
- MOSTAK (Stjepana) JOSIP, 36 godina star, iz Banjšćice, poginuo 23. I. 1944. kod masovnog ubijanja u Gornjoj Stubici.
- MOŠTAK (Milana) STJEPAN, 34 godine star, iz Banjšćice, simpatizer NOB, pretučen od ustaša u Zlataru i Zagrebu i od toga umro 12. III. 1946.
- MOŽANIĆ IGNAC, iz Maruševca, poginuo 1944. god.
- MRKALJ (Ivana) MIRJANA, 22 godine stara, iz Donje Stubice, uhvatila je ustaše, ubijena u logoru u Jasenovcu 1941. god.
- MRKOCI (Mije) IVANKA, rođena 17. VIII. 1900., poginula 1943. g.
- MRKOCI (Benka) JOSIP, rođen 6. III. 1898. u Zlataru, poginuo 26. X. 1943. kod kuće.
- MRKOCI (Marka) JURAJ, rođen 1906. god., iz Poznanovca.
- MRKOCI (Janka) RUDOLF, rođen 1924. god., iz Poznanovca.
- MRKOCI (Franje) SLAVKO, rođen 1922. god., iz Poznanovca.
- MRKOCI (Franje) STJEPAN, rođen 1924. god., iz Poznanovca.
- MRKOCI (Josipa) ZVONKO, rođen 1923. god., iz Mača.
- MRKUS (Marka) VIKTOR, rođen 1920. god. u Plemenščini, poginuo 1944. u Pregradi.
- MRZLEČKI (Kate) IVAN, rođen 1920. god., poginuo 1945. god. u Lužanima.
- MRZLEČKI (Josipa) JANKO, iz Lužana, općina Krapina, ustaše ga uhapsile kao simpatizera NOB 22. II. 1945., nestao u logoru u Lepoglavi.
- MRZLEČKI (Stjepana) SLAVKO, rođen 1926. god., poginuo 12. II. 1945. u Lužanima.
- MUCAK (Stjepana) JOSIP, 25 godina star, iz Gornje Stubice, ustaše ga ubile u Gornjoj Stubici 23. I. 1944.

MUCINA (Bartola) MIJO, rođen 5. I. 1925. u Turkovčini, poginuo 1944. god. u Čazmi.
MUČKO (Ivana) DANICA, iz Gotalovca.
MUČKO (Stjepana) JOSIP, iz Gotalovca.
MUČAK FERDINAND, rođen 27. VII. 1917. iz Maelja, općina Krapina, poginuo 4. X. 1944. na Gudovcu.
MUDRI JOSIP, iz Ivanca, poginuo u Jasenovcu 1944. god.
MUDRI JOSIP, iz Prigorca, poginuo 1944. god. kod kuće.
MUHEK (Stjepana) STJEPAN, 23 godine star, iz Marije Bistrice, kao član KP i sekretar KK poginuo u Pili kod Stubice 26. III. 1945.
MUHEK (Stjepana) TOMO, 42 godine, iz Marije Bistrice, ubili ga Čerkezi 26. X. 1943., kad su palili Laz.
MUREC CVETKO, iz Očure, poginuo u Jasenovcu.

NEBOJAN (Andrije) FRANJO, 64 godine star, iz Slatine, Čerkezi ga ubili kao simpatizera NOB 1. V. 1944. u Velikoj Gorici.
NEBOJAN (Antuna) FRANJO, rođen 1887. god. u Igrišću, Donja Stubica, poginuo 5. V. 1944. u Velikoj Gorici.
NEČAS (Franje) MIRKO, iz Husinca.
0 NERAL KAZIMIR, otišao u NOV 1944. god., poginuo kao borac 1945. god.
NERAL (Pavla) SLAVKO, rođen 1914. god. u Ledinama, poginuo 1944. god. u Gređicama.
NERAL STJEPAN, otišao u NOV 1943. god., poginuo kao borac u Maclju 1944. god.
NEŽMAH (Ivana) STJEPAN, rođen 1905. god. u Grltincu, otišao u NOV 7. I. 1944. god., poginuo 26. XII. 1944.

MURKO STJEPAN, iz Rinkovaca, poginuo 1945. god.
MUŽAR DOMINIK, iz Goričanovca.
MUŽAR FERDINAND, rođen 1917. god., iz Maelja, općina Krapina, poginuo 3. I. 1945. u Vukosavljevici.
MUŽAR (Ede) IVAN, iz Podgaja, kao kurir borac poginuo u borbi protiv ustaša kod Ivančice 12. IV. 1944.
MUŽAR (Marka) IVAN, iz Goričanovca, otišao u Zagrebački partizanski odred 1943. god., poginuo kao borac u borbi protiv ustaša u Varaždinskim Toplicama 1945. god.
MUŽEK (Janka) MARKO, iz Štuparja, zarobljen 1944. god. i u Zagrebu ubijen.
MUŽEK (Pavla) SLAVKO, kao stariji vodnik i član SKOJ-a poginuo u borbi protiv ustaša i Nijemaca u Velikoj Erpenji, općina Pregrada.

N

NEŽMAHEN (Janka) SLAVKO, iz Krapinskog Vidovca, općina Krapina, zbog aktivnog rada za NOB ubili ga Nijemci u Celju 7. XI. 1942.
NIKOLČIĆ NIKOLA, rođen 1921. god. u Donjoj Stubi, kao član KP i borac I. stubičke udarne partizanske grupe poginuo u borbi protiv ustaša kod Mihovaljana u svibnju 1942. god.
NIKOLIĆ (Slavka) BRUNO, rođen 1925. god. u Benkovu, poginuo kao komandir čete 1944. god. u Jesenju.
NORGOVIĆ JOSIP, rođen 1924. god., iz Krapine, poginuo 23. IV. 1945., pokopan na groblju u Borovu.
NOVAČKO (Josipa) JOSIP, rođen 1922. god. u Pregradskim Vrhima, poginuo 1945. god. u Moslavini.

NOVACKO (Josipa) STJEPAN, rođen 1925. god. u Pregradskim Vrhima, općina Pregrada.

NOVAK (Radoslava) AUGUST, rođen 1927. god. u Zbilju Gornjem, poginuo 28. XII. 1944. u Tuhlju.

NOVAK JOSIP, iz Bedenca, ustaše ga objesile u Ivancu 1944. god.

NOVAK (Anđele) MILAN, rođen 1912. god. u Kostel-Bregima, općina Pregrada, otišao u NOV 1943. god.

NOVAK (Ivana) MIRKO, rođen 1927. god. u Plemenščini, općina Pregrada.

NOVAK TOMO, rođen 11. IX. 1917., iz Ivanca, poginuo 12. III. 1945. pokopan na koti 164 Šimljanica.

NOVAK ZLATKO, rođen 1906. god., iz Gredenca - Petrovsko, poginuo 30. III. 1945. kod Narte, pokopan u Krivajama.

NOVINA (Franje) JANKO, rođen 1928. god. u Igrišću, Donja Stubica, poginuo 1945. god. u Zagrebu.

NOVOSEL (Tome) ANKA, rođena 1916. god. u Lugu Poznanovečkomu, općina Bedekovčina, poginula 1943. god. u Lugu Poznanovečkomu.

NOVOSEL (Josipa) BARICA, 55 godina stara, iz Oroslavja, odvedena u Zagreb na Savsku cestu i ubijena u prosincu 1944. god.

NOVOSEL (Janka) DRAGO, rođen 11. I. 1923., iz Poznanovca, poginuo kao mladi vodnik 1. V. 1945. u Šandrovcu.

NOVOSEL EVA, poginula 18. IV. 1943. u bijegu pred ustašama.

NOVOSEL (Stjepana) IVAN, 26 godina star, iz Gornje Stubice, kao član KP i učesnik NOB ubijen u logoru u Njemačkoj 1944. god.

NOVOSEL JANKO, borac od 1943. god., poginuo kao vodnik Zagorske brigade 22. I. 1944.

NOVOSEL (Slavka) JANKO, rođen 1926. god. u Slatini, poginuo kao borac Zagorske brigade 1945. g. kod Daruvara.

NOVOSEL JOSIP, iz Poznanovca, uhapšen i kao član KP strijeljan 1941. god.

NOVOSEL (Jakoba) JOSIP, 21 godinu star, iz Bistre, poginuo kod Velike Pisanice 1945. god. kao borac Moslavačke brigade.

NOVOSEL (Mije) MATO, 26 godina star, iz Gornje Stubice, sudjelovao u NOB od 1943. god., kao sekretar skojevske grupe ubijen u njemačkom logoru 1944. god.

NOVOSEL (Jurja) MIJO, 50 godina star, iz Gornje Stubice, uhapšen, jer je imao dva sina u NOV, i ubijen u Gornjoj Stubici 23. I. 1944.

NOVOSEL (Šimuna) MILAN, rođen 1921. god., iz Luga Poznanovečkoga.

NOVOSEL RUDOLF, ranjen u Rakovcu i umro 1944. god.

NUKOVSKI ĐURO, rođen 1908. god., iz Bednje — Ivanec, poginuo 11. III. 1945., pokopan u Šimljanici.

O

OBAD (Mate) JELKA, 27 godina stara, iz Marije Bistrice, odvedena u Jasenovac 11. IV. 1944. i ubijena.

OBAD (Mate) STANKO, 35 godina star, iz Marije Bistrice, sudjelovao u NOB od 1941. god., kao član KP i kurir Zagrebačkog odreda odveden u Jasenovac 11. IV. 1944. i ubijen.

OBAD (Mate) PETAR, 22 godine star, iz Marije Bistrice, ustaše ga uhvatile kao suradnika NOB, ubijen u logoru Jasenovcu 1944. god.

OBAD (Mate) TONKA, 20 godina stara, iz Marije Bistrice, sudjelovala u NOB od 1943. god., poginula u logoru u Jasenovcu 1945. kao član SKOJ-a.

OBORCEC (Ivana) STJEPAN, iz Hrašćine.

OCIĆ (Petra) JURAJ, rođen 10. X. 1924., iz Jalšja, općina Veliko Trgovišće, poginuo 23. XI. 1944. u Đurmancu.

OČKO (Tereze) STANKO, rođen 1921. god. u Vrbišnici, poginuo 27. XI. 1943.

ORAIĆ (Andre) ALOJZ, 27 godina star, iz Bistričkog Laza, ubili ga Čerkezi i spalili u Lazu 26. X. 1943.

ORAIĆ (Andre) JOSIP, rođen 1922. god., iz Semnice Gornje, općina Mihovljan, poginuo kao borac NOV. I. 1944.

ORAIĆ JOSIP, ubijen u Klanjcu 10. I. 1944.

OREL JOSIP, rođen 1925. god., iz Huma na Sutli, općina Pregrada, poginuo 3. V. 1944. u Gočicama.

OREL (Ivana) JOSIP, rođen 1923. god. u Klenovcu, otišao u NOV 1944. god., poginuo 15. IV. 1944.

OREŠIĆ (Vjekoslava) FABIJAN, rođen 27. III. 1919., iz Donje Stubice, poginuo kao komandant bataljona 12. III. 1945. kod Šimljanice, pokopan na groblju Ruškovač.

OREŠIĆ (Martina) BRANKO, iz Ravnica.

OREŠIĆ (Stjepana) IVAN, rođen 1925. god. u Ravnicama, općina Veliko Trgovišće, poginuo 23. II. 1945. kod Šimljanice.

ORLOVIĆ DRAGUTIN, rođen 1919. god., iz Tuhlja, općina Klanjec, poginuo 23. VI. 1944. u Svibovcu.

ORLOVIĆ DRAGUTIN, otišao u NOV 1943. god., poginuo u Vinokovcima 1. II. 1944. kao borac.

ORLOVIĆ (Vjekoslava) DRAGO, rođen 1923. god. u Lenišću, poginuo 1944. god. u Varaždinskim Toplicama.

OSRECKI (Josipa) KONRAD, iz Marinaca.

OSRECKI (Viktora) RADOSLAV, rođen 1925. god. u Marincima, poginuo 1943. god. u Velikoj Pisanici.

OSTERŽ (Dragutina) MILAN, iz Stare Vesi, otišao u Zagorski partizanski odred 18. IX. 1943., poginuo kod Ivanca 1. X. 1943. kao kurir štaba.

OTROCAK (Kate) STJEPAN, rođen 1923. god. u Lovreća-selima, otišao u NOV 28. XII. 1943., poginuo 28. XII. 1944.

OVCAR FERDO, rođen 1917. god., iz Maci ja, općina Krapina, poginuo 4. X. 1944. u Gudovcu, gdje je i pokopan.

OVCAR (Ede) IVAN, iz Benkovca, otišao u Zagorski partizanski odred 6. V. 1944., poginuo kao borac u borbi protiv ustaša u Maclju 1. VI. 1944.

OVCAR (Franje) RUDOLF, iz Maclja, otišao u Zagorsku brigadu 20. IX. 1944., zarobljen kao ranjenik, odveden u logor u Lepoglavu i tamo ubijen.

OVCARICEK (Šlavka) STJEPAN, iz Goričanovca, otišao u brigadu »Matije Gupca« 1943. god., poginuo u borbi protiv Čerkeza kod Kalinovca 1944. god.

OVSAG (Ivana) JOSIP, rođen 1924. god. u Igrišću, Donja Stubica, poginuo 1945. god. u Mariji Bistrici.

OZIMEC (Franje) FLORIJAN, 24 godine star, iz Marije Bistrice, sudjelovao u NOB od 1943. god., poginuo kao borac XXI. slavonske udarne brigade na položaju kod Koprivnice 1943. god.

OZIMEC (Josipa) IVAN, 24 godine star, iz Marije Bistrice, sudjelovao u NOB od 1943. god., poginuo kao borac XVII. slavonske brigade kod Velike Gorice 26. XII. 1944.

OZIMEC (Petra) STJEPAN, 21 godinu star, iz Marije Bistrice, sudjelovao u NOB od 1943. god., poginuo kao borac XXI. slavonske udarne brigade kod Koprivnice 3. XI. 1943.

OZIMEC (Ane) TOMO, 21 godinu star, iz Gusakovca, sudjelovao u NOB od 1942. god., poginuo u Moslavini 1944. god. kao član KP i poručnik komesar čete Moslavačke brigade.

OŽEG (Tome) DRAGUTIN, rođen 1926. god., iz Budinšćine.

P

- PAHIĆ PETAR, iz Ivanca, poginuo u Jasenovcu 1942. god.
- PAJTLER MILAN, rođen 8. VIII. 1925., iz Pregrade, poginuo 3. II. 1945.
- PAJTLER (Josipa) MILAN, rođen 1925. god. u Kostelu, otišao u NOV 11. I. 1944., poginuo u listopadu 1944.
- PAKEK PETAR, rođen 12. VI. 1926. u Petrovskom, poginuo 20. XII. 1944. u Kloštru.
- PALČEC VIKTOR, otišao u NOV 1944. god., poginuo u Slavoniji 10. IV. 1944. kao komandir u Kalničkom odredu.
- PALCIL VIKTOR, rođen 15. X. 1915., iz Radoslavca, općina Klanjec, poginuo kao vodnik 8. VII. 1944. u Poljanama, gdje je i pokopan.
- PALEIĆ VIKTOR, rođen 19. X. 1915. u Radoslavcu, općina Klanjec, poginuo u G. Holj anima.
- PALNICEK ZDENKA, rođena 2. II. 1928. god. u Donjoj Stubici, poginula u Svibovcu kao borac.
- PANDURIĆ, poginuo u Lepoglavi.
- PANIH PETAR, iz Mačkovca, poginuo 1942. god. u Mačkovcu.
- PAPA (Andrije) DRAGUTIN, rođen 1920. god. u Jakovlju, sudjelovao u NOB od 1942. god., zarobljen kao komesar poručnik i član KP u Kalničkom odredu, ubijen u njemačkom logoru 1945. god.
- PAPA (Blaža) GABRO, 57 godina star, iz Jakovlja, ustaše ga ubile i bacile u vatru, kad su palili Jakovlje 30. XII. 1944.
- PAPA (Šimuna) PAVAO, rođen 1919. god. u Jakovlju, sudjelovao u NOB od 1943., poginuo u Varaždinskim Toplicama 1943. god. kao član KP i komandir čete, poručnik Zagorske brigade.
- PAPEŠ (Augusta) JOSIP, iz Kostela.
- PAPEŠ (Stjepana) PETAR, iz škariceva, otišao u Zagrebački partizanski odred 22. I. 1944., poginuo kao borac u borbi protiv ustaša kod Vrbovca 8. III. 1944.
- PAPIĆ (Ivana) ANKA, 18 godina stara, iz Marije Bistrice, sudjelovala u NOB od 1943., kao mladi vodnik Zagrebačkog partizanskog odreda zarobljena kod Bednje, odvedena u Staru Gradišku i ubijena 1945. god.
- PAPIĆ (Josipa) BLAŽ, 35 godina star, iz Marije Bistrice, sudjelovao u NOB od 1943. god. kao član KP i vodnik XXI. slavonske udarne brigade umro 1946. god. u bolnici od posljedica rana.
- PAPIĆ (Šimuna) MARKO, 36 godina star, iz Marije Bistrice, sudjelovao u NOB od 1943. god., poginuo kao borac VII. udarne slavonske brigade kod Velike Gorice 21. XII. 1943.
- PAPIĆ (Petra) PAVAO, 52 godine star, iz Marije Bistrice, sudjelovao u NOB od 1943. god., član KP od 1921. god., uhvaćen na terenu u srpnju 1944. god. i ubijen.
- PAPIĆ STJEPAN, rođen 1902. god., iz Ožegovca, općina Pregrada, poginuo 27. IV. 1944. u Cremušini, pokopan na groblju Zrinska.
- PAPIĆ (Ignaca) VLADO, 26 godina star, iz Marije Bistrice, sudjelovao u NOB od 1943. god., kao član KP i vodnik u XVII. slavonskoj udarnoj brigadi poginuo kod Našica 19. IV. 1944.
- PAPISTA (Andrije) ANDRIJA, iz Jakuševca, općina Zabok, poginuo 15. XI. 1943. u Orljevcu.
- PAPISTA (Andrije) ANDRÒ, iz Pavlovca, otišao u XVI. omladinsku brigadu 1942. god., poginuo kao borac u borbi protiv Nijemaca kod Pakraca 22. IX. 1943.

- PAPISTA (Martina) RUDOLF, iz Pavlovca, otišao u Zagrebački partizanski odred 15. II. 1944., kao borac uhapsili ga u Pavlovcu 1945. god. žandari, ubijen u Lepoglavi.
- PAPISTA (Franje) RUDOLF, rođen 2. IV. 1921. u Pavlovcu, općina Zabok, poginuo 1945. god.
- PARADI (Stjepana) VALENT, iz Ervenika.
- PASARIĆ (Antuna) FRANJO, rođen 1912. god., iz Krapina-sela.
- PASARIČEK (Franca) STJEPAN, rođen 1923. god. u Valentinovu, otišao u NOV 1943. god., poginuo 6. II. 1944.
- PAVIĆ (Ignaca) JOSIP, iz Lukovčaka, poginuo u borbi protiv Nijemaca kod Đurmanca 4. XII. 1944.
- PAVIĆ (Josipa) MILAN, iz Lukovčaka, otišao u Zagrebački partizanski odred 1943. god., poginuo u borbi protiv ustaša u Plemenšćini 1944. god.
- PAVLAKOVIĆ ZVONKO, rođen 11. XI. 1911., pripadnik 32. divizije, poginuo 14. X. 1944. kod Koprivnice.
- PAVLAKOVIĆ ZVONKO, rođen 1903. god., iz Pregrade, poginuo 1944. god. u Malom Pogancu.
- PAVLAKOVIĆ (Pavla) ZVONKO, iz Konjšćine Donje.
- PAVLIĆ (Josipa) MILAN, rođen 1927. god., iz Krapina-sela.
- PAVLIN IVAN, iz Batine Donje.
- PAVLINIĆ (Josipa) ADOLF, rođen 1925. god., iz Vukanca.
- PAVLINIĆ ANTUN, umro u Jasenovcu u listopadu 1943. god.
- PAVLINIĆ (Stjepana) TOMO, rođen 1906. god. u Loborskom Završju, poginuo 1944. god.
- PAVLIŠA MIRKO, kao član KP ubijen pri bijegu u Velikoj Erpenji.
- PAZMAN (Andrije) JOSIP, Konjšćina Donja.
- PAZMAN ZDRAVKO, rođen 1925. god., iz Hrašćine-Trgovišća, poginuo 26. XII. 1944. u Pitomači.
- PAZMAN (Andrije) ZVONKO, iz Konjšćine Donje.
- PAŽUR STJEPAN, rođen 1921. god., iz Budinščine-Zlatar, poginuo 23. III. 1944. u Bedenici-Konjšćina.
- PAŽUR (Mate) TOMO, iz Budinščine Donje.
- PEČEK RUDOLF, iz Goričanovca, sudjelovao u NOB.
- PEČNIK (Franje) DRAGUTIN, rođen 1924. god. u Razvoru, poginuo 10. V. 1944. u Lekeničkoj Poljani.
- PEČNIK (Vjekoslava) DRAGUTIN, rođen 1914. god. u Velincima, poginuo 1942. god. u Jasenovcu.
- PEČNIK (Vjekoslava) DRAGUTIN, rođen 1925. god. u Kuzmanovcu, poginuo 1941. god. u Jasenovcu.
- PEČNIK (Ljudevita) VILIM, rođen 1914. god. u Velincima, poginuo 1944. god.
- PEH JOSIP, otišao u NOV 1943. g., zamjenik komesara čete, poginuo 1946. god. kod Varaždina u akciji protiv ostataka križara.
- PELIN (Franje) JOSIP, iz Đurmanca, općina Krapina, ustaše su ga uhapsile 1944. god. kao simpatizera NOB, nestao u logoru u Jasenovcu 15. X. 1944.
- PELIN (Jakoba) JURAJ, iz Đurmanca, otišao u brigadu »Matije Gupca« 1943. god., kao vodnik poginuo u borbi protiv Nijemaca 1943. god.
- PELIN (Antuna) SLAVKO, rođen 1921. god., iz Đurmanca, poginuo 28. IV. 1945. kod Beničke.
- PELIN (Ivana) SLAVKO, otišao u brigadu »Braće Radića« 2. I. 1944., poginuo kao borac u borbi protiv Nijemaca u Podravini 1944. god.
- PELJESK (Mirka) MIJO, 22 godine star, iz Bašćice, sudjelovao u NOB od 1943. god., kao borac Zagrebačkog odreda ubijen kod kuće 1. VIII. 1944.
- PERNAT MIRKO, član MNOO, poginuo u Jelenjaku 23. VII. 1944.
- PERNEK ALOJZ, iz Trakošćana, poginuo u Jasenovcu 1944. god.

- PERNEK MARIJA, iz Trakošćana, poginula u Jasenovcu 1944. god.
- PEROVIĆ FRANJO, ubili ga Nijemci u Dubrovčanu 3. II. 1945.
- PEROVIĆ (Janka) OLGA, rođena 1923. god. u Dubrovčanu, općina Veliko Trgovišće, poginula 2. II. 1944. u Dubrovčanu.
- PERPER (Stjepana) NIKOLA, iz Polja, simpatizer NOB, uhapsili ga gestapovci 1944. god. i ubili.
- PEŠEC (Franje) JELICA, 19 godina stara, iz Donje Stubice, sudjelovala u NOB od 1943. god., kao politički radnik ubijena u Jasenovcu 1945. god.
- PETAK ANTUN, otišao u NOV 1943. god., kao vodnik poginuo u Zagrebu u logoru 1944. god.
- PETAK PAULA, iz Borja, poginula u Jasenovcu 1943. god.
- PETALO SOFIKA, rođena 1882. g. u Jakovlju, poginula 30. XII. 1944. u Jakovlju.
- PETEK ANDRIJA, rođen 15. IV. 1922. u Luki, općina Klanjec, poginuo kao vodnik 2. VII. 1944. u Apatovcu.
- PETKOVIĆ OLGA, ubili je Nijemci u Dubrovčanu 3. II. 1945.
- PETOLAS (Ivana) SOFIJA, stara 62 godine, iz Jakovlja, poginula u kući 30. XII. 1944.
- PETRAČ (Marka) JURAJ, 28 godina star, iz Marije Bistrice, sudjelovao u NOB od 1943. god., poginuo u Kominu 14. X. 1944. kao poručnik komesar čete Zagrebačkog odreda.
- PETRAČ MIRKO, iz Hršak-Brega, općina Zabok.
- PETRAČ VILIM, iz Male Erpenje, općina Zabok.
- PETRIĆ (Janka) AMALIJA, rođena 13. IV. 1893. u Zlataru, poginula 26. X. 1943. kod kuće.
- PETRIĆ VASO, otišao u NOV 1944. god., poginuo kao borac kod Grubišnog Polja 5. II. 1944.
- PETRIČKO (Stjepana) PETAR, star 39 godina, iz Donje Stubice, ubile ga ustaše 9. I. 1945. u Podgori. i
- PETRINA FRANJO, rođen 11. V. 1912., iz Zagorskih sela, općina Klanjec, poginuo kao poručnik i komandant bataljona 10. III. 1945. u Šimljanici.
- PETRINEC STJEPAN, kao kurir KNOO poginuo u Škarniku 1. III. 1945.
- PETRINJAK ROZA, iz Ivanca, poginula u Jasenovcu 1944. god.
- PETRIŠIĆ (Mije) MARTIN, rođen 1914. god. u Razdrtom, poginuo 1944. god. u Foči.
- PETROVEČKI (Antuna) FRANJO, rođen 1910. god., iz Bedekovčine.
- PETROVEČKI (Mate) FRANJO, rođen 1925. god., iz Bedekovčine.
- PETROVEČKI (Mirka) FRANJO, iz Mihovljana, poginuo kao borac NOV.
- PETROVEČKI (Antuna) STJEPAN,, rođen 1897. god., iz Bedekovčine.
- PETROVIĆ (Ignaca) JANKO, 50 godina star, iz Gornje Stubice, ubile ga ustaše u Gornjoj Stubici 23. I. 1944.
- PEZIĆ (Josipa) FRANJO, rođen 28. IX. 1922. u Tugonici, poginuo 1944. god. na Belom brdu u Bačkoj.
- PICI STJEPAN, rođen 29. XI. 1925. u Gornjoj Stubici, poginuo kao vodnik 29. X. 1944. kod Novog Marofa.
- PICEK (Dominika) STJEPAN, iz Husinca.
- PILIĆA (Vilima) IVAN, iz Male Erpenje, općina Zabok.
- PILSKI (Franje) STJEPAN, rođen 1923. god. u Pili, Stubica.
- PILJEK PETAR, iz Bedekovčine.
- PIŠKOR (Leopolda) BARICA, rođena 1922. god. u Jakovlju, općina Oroslavje, sudjelovala u NOB od 1943. god., poginula kao stariji voanik brigade »Matije Gupca« u borbi kod Belog Manastira 1945. -god.

- PIŠKOR (Mije) PAVAO, rođen 1924. god., iz općine Oroslavje, sudjelovao u NOB od 1943. god., poginuo kao komandir čete Zagorskog omladinskog bataljona u borbi protiv ustaša u Jablanovcu 1943. god.
- PIŠKOR (Andre) VID, rođen 1920. god. u Jakovlju, sudjelovao u NOB od 1943. god., poginuo u Desiniću 1943. god. kao borac Zagorske brigade.
- PIŠKOREC JOSIP, rođen 10. III. 1914. u Krapini, poginuo 1945. g. u Crnoj Gori.
- PIŽAR (Julija) VJEKOSLAV, 33 godine star, ubili ga Nijemci 1944. god. u Šagudovcu.
- PIŽIR (Josipa) STJEPAN, 18 godina star, iz Gusakovca, sudjelovao u NOB od 1943. god., poginuo u Novom Marofu 1944. god. kao stariji vodnik Zagorske brigade.
- PLACKO IVAN, otišao u NOV 1943. god., poginuo kao borac kod Zlatara 23. II. 1944.
- PLAČKO JURAJ, otišao u NOV 1943. god., poginuo kao komandir čete kod Ivanca 25. XI. 1943.
- PLANCEC STJEPAN, rođen 1927. god., iz Mihovljana, poginuo 5. I. 1945. kod Radanić-Brda, gdje je i pokopan.
- PLAŠCAR (Andrije) IGNAC, star 45 godina, iz Gusakovca, zbog suradnje s NOB ubijen u Jasenovcu 1943. god.
- PLEČKO (Petra) IVAN, rođen 11. II. 1915. u Jalšju, općina Veliko Trgovišće, poginuo 23. II. 1944. u Zlataru.
- PLEČKO (Janka) JANKO, 16 godina star, iz Oroslavja, ubili ga gestapovci u Đakovu 1944. god.
- PLEČKO (Agneze) JOSIP, iz Gregurovca, općina Zabok.
- PLEČKO JURAJ, otišao u NOV 1943. god., poginuo kao komandir čete kod Novog Marofa 12. I. 1944.
- PLEČKO (Josipa) JURAJ, rođen 1919. god., poginuo u travnju 1944. god. u Varaždinskim Toplicama kao komandir čete.
- PLEČKO VLADO, otišao u NOV 1943. god., poginuo kao vodnik u Dubrovčanu 1944. god.
- PLENAR DRAGUTIN, iz Budinščine.
- PLEVNIK (Mirka) VILIM, rođen 21. II. 1922. u Tomaševcu, poginuo 9. XI. 1943. u Jasenovcu.
- PODGAJSKI (Ljubice) FRANJO, iz Podgaja, otišao u brigadu »Braće Radića« 23. IX. 1943., poginuo kao borac u borbi protiv ustaša kod Leskovca 10. XII. 1943.
- PODGAJSKI (Petra) IVAN, iz Miha-Ijekova Jarka, općina Krapina, uhapsile ga ustaše 8. IX. 1944., nestao u logoru u Njemačkoj.
- PODLESEK RUDOLF, otišao u NOV 1943. god., poginuo kao desetar u Ledinama 23. IV. 1945.
- PODLESEK ŠANDOR, ubijen u Nedeljama 23. IV. 1945.
- PODVALA VIKTOR, rođen 1926. g. u Desiniću, općina Pregrada, poginuo 13. VII. 1944. u Jakopovcu.
- PODVALEJ (Verone) VIKTOR, iz Šimunovca.
- PODVOREC (Maksa) LEOPOLD, 35 godina star, iz Mateja, sudjelovao u NOB od 1943. god., obješen u Bistričkom Lazu 13. VIII. 1944.
- POGACIC JOSIP, otišao u NOV 1944. god., poginuo kao borac 1. IV. 1945.
- POGACIC STJEPAN, rođen 5. X. 1925., iz Kraljeva Vrha, općina Oroslavje, poginuo 12. III. 1945., pokopan na koti 162 Šimenica.
- POGACIC STJEPAN, rođen 1925. g., iz Radakova, općina Klanjec, poginuo 11. III. 1945. kod Šimljanice.
- POGACIC STJEPAN, rođen 3. III. 1926., iz Bistre kod Zagreba, poginuo 21. IV. 1945. kod Podravske Slatine.
- POGACIC STJEPAN, otišao u NOV 1944. god., poginuo kao borac u Šimljanici u Moslavini 14. II. 1945.
- POHULJEK (Gabrijela) MIRKO, rođen 1902. god., iz Hraščine.
- POJE FRANJO, član MNOO, ubili ga Nijemci 12. III. 1944.

- POKOJEC STJEPAN, rođen 1926. god., iz Stubice, poginuo 21. II. 1945. u Podravskoj Slatini.
- POLANCEC IZIDOR, iz Šinkovice, općina Lepoglava, poginuo kao borac 1944. god.
- POLANCEC STJEPAN, rođen 4. VIII. 1927., iz Zlatara, poginuo 1. V. 1945. kod Radoljić-brda, gdje je i pokopan.
- POLANOVIC VALENT, otišao u NOV 1942. god., poginuo kao borac u borbi kod Koprivnice 17. II. 1943.
- POLANOVIC VIKTOR, otišao u NOV 1942. god., poginuo kao borac.
- POLJAK (Franje) IVAN, 42 godine star, iz Bistre, sudjelovao u NOB od 1943. god., komandir čete poručnik i član KP, poginuo u udarnoj grupi kod Poljanice u Bistri 8. II. 1945.
- POLJAK (Antuna) JANKO, iz Radobojskih Brega, općina Krapina.
- POLJAK (Petra) NIKOLA, 37 godina star, iz Bistre, surađivao s NOP kao terenski politički radnik od 1942. god., poginuo u Gradecu kod Vrbovca u siječnju 1944. god. kao član KP i član Okružnog komiteta.
- POLJAK (Kate) STJEPAN, 42 godine star, iz Bistre, sudjelovao u NOB od 1943. god., poginuo kao borac XVII. udarne brigade u Varaždinskim Toplicama 1. XI. 1943.
- POLJAK (Augusta) VIKTOR, iz Radobojskih Brega, otišao u Zagrebački partizanski odred 1.1.1944., poginuo kao borac u borbi protiv ustaša kod Cerja Tužnog 4. V. 1944.
- POMENKO STJEPAN, rođen 1927. god., iz Stubice, poginuo 1944. god. u šimljanici.
- PONDELJAK (Karla) DRAGUTIN, iz Svedruže, općina Krapina, otišao u NOB 27. II. 1944., kao komesar čete poginuo u Svedruži 10. VIII. 1944.
- PONGRAC RUDOLF, otišao u NOB 1945. god., poginuo u Šimljanici u Moslavini 14. II. 1945.
- POPIJAC STANKA, iz Ladanja Donjeg, poginula 1944. god. kao borac brigade »Braće Radica«.
- POPOVIC (Andrije) KAZIMIR, iz Pačetine, općina Krapina, kao simpatizera NOB ubili ga Čerkezi 7. V. 1945.
- POPOVIC (Ladislava) KAZIMIR, rođen 1907. god. u Velikoj Vesi, općina Krapina, poginuo 1944. g.
- POSARIC (Janka) FRANJO, rođen 1919. god., iz Mača.
- POSAVEC (Nikole) ANKICA, rođena 10. X. 1931. u Zajezdi.
- POSAVEC (Nikole) BOŽO, rođen 15. VII. 1930. u Zajezdi, poginuo 1945. god. u Velikoj Peratovici.
- POSAVEC CIRO, iz Maruševca, poginuo 1944. god.
- POSAVEC (Janka) DANICA, 20 godina stara, iz Banjščice, odvedena u Jasenovac i tamo ubijena 1945. god.
- POSAVEC (Petra) DRAGUTIN, rođen 7. V. 1924. u Humu, Zabok, poginuo 1944. god.
- POSAVEC (Josipa) IVAN, rođen 1901. god. u Bezavini, poginuo 1. II. 1944. u Dubrovčanu.
- POSAVEC IVAN, rođen 25. I. 1922., iz okolice Klanjca, poginuo 5. XI. 1944. u Belcu, gdje je i pokopan.
- POSAVEC IVAN, zbog suradnje s NOB ubijen u Dubrovčanu 1944. god.
- POSAVEC (Matije) MARICA, 17 godina stara, pomagala NOB, uhvaćena je ustaše, odvedena u Jasenovac i tamo ubijena 1945. god.
- POSAVEC (Nikole) STJEPAN, rođen 1924. god., iz Zajezde.
- POSAVEC STJEPAN, rođen 13. X. 1924., iz Budinščine — Zlatar, poginuo 9. II. 1944. u Kalničkom Osijeku.
- POSAVEC (Nikole) TOMO, rođen 1922. god., iz Zajezde.
- POSAVEC TOMO, rođen 7. XII. 1922., iz Zajezde, općina Zlatar, poginuo kao vodnik 23. I. 1944. u Barli — Virovitica.

POSAVEC TOMO, rođen 1925. god., iz Budinščine, Zlatar, poginuo 24. I. 1945. u Velikoj Bami, pokopan u Velikoj Peratovici.

POSILOVIĆ (Mirka) VID, iz Hromca, kao simpatizera NOB ubile ga ustaše 1945. god.

POSINOVEC MIRKO, rođen 1919. god. u Ivancu, poginuo 27. IV. 1944. na Veternici.

POSTLANGER (Gašpara) JANKO, rođen 1917. god. u Podgaju, Krapina, poginuo 1943. god. u Leskovcu.

POSLON (Mate) JANKO, iz Štuparja, općina Krapina, otišao u Moslavačku brigadu 1943. god., poginuo kao borac u borbi protiv ustaša u Moslavini 1944. god.

POSLONČEC (Petra) STJEPAN, 21 godinu star, iz Donje Bistre, ubili ga križari 30. XI. 1946.

POSTAJEC STJEPAN, rođen 3. III. 1926., iz Donje Stubice, poginuo 21. IV. 1945. kod Podravske Slatine, gdje je i pokopan.

POSTRUŽIN STJEPAN, ubijen kao talac u Domahovu 20. XII. 1944.

POTOCKI (Antuna) RUŽA, rođena 1924. god. u Strmcu, sudjelovala u NOB od 1942. god., komesar bataljona i član KP u III. moslavačkoj brigadi, odlikovana Ordenom zasluge za narod III. reda, umrla u bolnici 1949. god. od rana.

POTURICA (Blaža) FRANJO, rođen 1923. god. u Jakovlju, sudjelovao u NOB od 1943., poginuo u Jakovlju 1943. god. kao član SKOJ-a i borac Zagorskog odreda.

POTURICA (Mate) NIKOLA, rođen 1914. god. u Jakovlju, komandir čete, umro 1957. god.

POTURICA ROK, 51 godinu star, iz Jakovlja, općina Oroslavje, uhvaćen kao suradnik NOB i ubijen u Jasenovcu 1945. god.

PAVIĆ (Josipa) RUDOLF, rođen 1927. god., poginuo 1944. god. u Bosni.

POZAJIĆ (Viktora)-DRAGUTIN, rođen 1923. god. u Zlataru, poginuo u travnju 1945. god. u Sloveniji.

POZAIČ (Lacka) FRANJO, iz Poznanovca.

POZGAJ (Mije) FRANJO, iz Stare Vesi, općina Krapina, otišao u NOV 29. IX. 1943., poginuo kao komesar u borbi protiv ustaša i Nijemaca kod Varaždinskih Toplica 16. X. 1944.

POŽGAJ MARICA, rođena Kunštek, rođena 1912. god., iz Stare Vesi, općina Krapina, poginula 11. III. 1945. kod Šimljanice.

POŽGAJ MIMA, rođena 24. VI. 1912., iz Petrove Gore, općina Zlatar, poginula kao zamjenik referenta saniteta 11. III. 1945., pokopana u Šimljanici.

POŽNJAK (Josipa) MIJO, rođen 1911. god. u Strmcu, sudjelovao u NOB od 1942. god., kao predsjednik NOO i član KP uhvaćen 1944. god. i obješen u Banjšćici 5. VII. 1944.

PRAVDIĆ (Antuna) MIRKO, rođen 9. VIII. 1921., otišao u NOV 1943. god., poginuo kao delegat voda kod Ivančice 11. XI. 1943.

PREBILA ZVONKO, otišao u NOV 1943. god., poginuo kao borac u Novom Golubovcu 19. III. 1944.

PREGLEJ (Pavla) VIKTOR, rođen 1916. god. u Ivaniću, Desinić, poginuo 16. VI. 1944.

PRELCEC (Valenta) FABIJAN, iz Rad. Orehovca, kao simpatizera NOB ubili ga Čerkezi 5. V. 1945.

PRELIĆ (Blaža) IVAN, 41 godinu star, iz Marije Bistrice, sudjelovao u NOB od 1943. god., kurir NOO, uhvatili ga žandari, ubijen u logoru u Jasenovcu 1944. god.

PREMELIC MARIJA, član MNOO, ubijena u Jasenovcu 1944. god.

PREMOR DRAGUTIN, iz Zajezde.

PREMUŽIĆ ALOJZ, iz Voće, poginuo u Jasenovcu 1945. god.

PREMUŽIĆ DRAGUTIN, iz Voće, poginuo u Voći 1945. god.

PREMUŽIĆ DRAGUTIN, iz Voće, poginuo u Jasenovcu 1945. god.

PREPOLEC (Mije) JOSIP, iz Brlekova.

PRIŠCAN (Tome) DANIJEL, iz Budinščine.

- PROSINECKI DRAGUTIN, kao učesnik NOB ubijen u logoru u Zagrebu 1945. god.
- PROSINECKI FRANJO, kao učesnik NOB umro u Jasenovcu 1945. god.
- PRLIC (Blaža) IVAN, rođen 1914. god. u Bistričkom Humu, poginuo 1944. god. u Mariji Bistrici.
- PRPIC (Milana) ĐURO, 42 godine star, iz Oroslavja, surađivao s NOB od 1943. god., obješen u Krušljevu selu 31. XII. 1944.
- PRSA (Josipa) IVAN, 22 godine star, iz Bistre, sudjelovao u NOB od 1943. god., poginuo kao borac Zagorskog odreda na Visokom 1944. god.
- PRSA (Petra) MIRKO, 41 godinu star, gestapovci ga uhvatili kao vojnog bjegunca, umro u njemačkom logoru 1. V. 1945.
- PRUGOVECKI (Nikole) NIKOLA, rođen 27. XI. 1922. u Žitomiru, poginuo u prosincu 1944. god. u Hognju.
- PRUGOVECKI (Dragutina) STJEPAN, rođen 1924. god. u Žitomiru, poginuo 22. V. 1944. u Žitomiru.
- PRUGOVECKI (Vinka) TOMO, rođen 22. II. 1902., strijeljan 16. XI. 1943. u Mariji Bistrici.
- PRUGOVECKI (Nikole) VINKO, rođen 28. IV. 1925., poginuo u prosincu 1944. god u Maloj Mučnici.
- PTICEK (Janka) STJEPAN, 20 godina star, iz Oroslavja, surađivao s NOB od 1941. god., uhvaćen 1942. god. i ubijen u Jasenovcu.
- PUČKO (Blaža) IVAN, rođen 1882. god. u Oroslavju, sudjelovao u NOB od 1942. god., uhvaćen 1944. god. kao politički radnik na terenu i član KP, odveden u zatvor u Zagreb, obješen u Zelini.
- PUČKO STJEPAN, rođen 15. VIII. 1913., poginuo 25. X. 1944.
- PUCIC (Jurja) SLAVKO, rođen 1927. god. u Jakovlju, sudjelovao u NOB od 1943. god., poginuo u Loboru 1944. god. kao mladi vodnik brigade »Braće Radića«.
- PUČKO (Ivana) STJEPAN, 23 godine star, iz Bistre, sudjelovao u NOB od 1944. god., poginuo u Šimljaniku kao borac brigade »Braće Radića« 11. IV. 1944.
- PUH (Antuna) JANKO, iz Petrovskoga, otišao u Zagrebački partizanski odred 28. IX. 1943., poginuo kao borac u borbi protiv Nijemaca i ustaša kod Staroga Golubovca 1944. god.
- PUH STJEPAN, rođen 12. II. 1923. u Krapini, poginuo 23. IX. 1944.
- PUHEK SLAVKO, radio za NOP i kao član KP strijeljan u Zagrebu 7. VII. 1941.
- PUKLJAK (Tome) STJEPAN, rođen 8. IX. 1910. u Crešnjevcu, poginuo 15. I. 1945.
- PUKLJIN (Josipa) LJUDEVIT, iz Selnice.
- PULJEK JOSIP, ubijen u Strmcu 13. III. 1943.
- PULJKO (Jurja) MARIJA, iz Dolića, općina Krapina, kao simpatizerku NOB ubile je ustaše 1945. godine.
- PULJKO (Franje) MIJO, iz Dolića, Krapina, poginuo 13. III. 1945.
- PUMFAK STJEPAN, rođen 12. IV. 1919., iz Krapine, poginuo u Subotičkim Vinogradima.
- PUSTAJEC (Ivana) ĐURO, 30 godina star, iz Bistre, sudjelovao u NOB od 1944. god., poginuo kao borac Zagrebačkog odreda u Oborovu 7. VII. 1944.
- PUSTAJEC (Stjepana) STJEPAN, 24 godine star, iz Bistre, sudjelovao u NOB od 1944. god., poginuo kao borac brigade »Braće Radića« u Podravskoj Slatini u ožujku 1945. god.
- PUŠELJ (Josipa) JOSIP, rođen 1923. god., iz Mihovlj ana, poginuo kao borac NOV.
- PUŠIC STJEPAN, rođen 1920. god., iz Donje Stubice, poginuo 9. II. 1944. u Kalničkom Osijeku.
- PUTAR IVAN, iz Jerovca, poginuo 1944. god.

R

- RAFAJ (Ignaca) KATICA, 9-godišnja djevojčica, ubile je ustaše u njezinoj kući u Sagudovcu 1944. god.
- RAFAJ (Janka) TEREZA, 44 godine stara, ubile je ustaše u njezinoj kući u Sagudovcu u ožujku 1944. god.
- RADOIĆ (Franje) ANKA, rođena 13. III. 1906. u Zlataru, poginula 26. X. 1943. kod kuće.
- RADOŠEVIĆ MILENA, rođena 1929. god., iz Kraljevca, općina Klanjec, poginula kao referent saniteta 11. III. 1944. u Petrovoj Gori, općina Zlatar.
- RADOVANIĆ VJEKOSLAV, otišao u NOV 1944. god., poginuo kao borac u šemnici 15. III. 1945.
- RADO VANO VIC (Antuna) JOSIP, rođen 1926. god. u Strmcu, Klanjec, poginuo 1944. god.
- RANOGA! EC DRAGUTIN, iz Brda, općina Jesenje, ustaše ga ubile u Brdu kao simpatizera NOB.
- RANOGAJEC KATA, iz Bednje, poginula 1944. god.
- RANOGAJEC (Andrije) VILIM, iz Velike Vesi, otišao u 34. diviziju 1944. god., poginuo u borbi protiv ustaša i Nijemaca kod Generalskog Stola 23. IV. 1945.
- RASONJA (Mirka) JOSIP, rođen 1920. god. u Maloj Erpenji, općina Zabok, otišao u NOV 6. I. 1944., poginuo 20. VI. 1944.
- REBERNJAK VILIM, otišao u NOV 1944. god., poginuo kao borac u Risvici 28. I. 1945.
- REBRINIŠAK (Mirka) VLADIMIR, rođen 1924. god. u Cretu, otišao u NOV 1943. god., poginuo 25. II. 1944.
- REGVARD (Miška) DRAGUTIN, rođen 1919. god. u Miljanima, poginuo 1945. god. u Kuzmincu.
- REGVAT ROK, član MNOO, poginuo kraj Varaždina 1945. god.
- RIBAR ANTUN, župnik, poginuo 1942. god. u Jasenovcu.
- RIBIĆ BOŽIDAR, iz Vinkovca, općina Ivanec, poginuo kao borac 1943. god.
- RIHAR ANTUN, 30 godina star, župnik iz Gornje Stubice, kao aktivni pomagač NOB nije htio služiti misu za Pavelića, odveden i ubijen 1943. god.
- RIHTAR (Milana) ANDRIJA, iz Radoboja, općina Krapina, kao vodnik i član SKOJ-a u brigadi »Braće Radića« poginuo u borbi protiv ustaša i Nijemaca kod Varaždinskih Toplica 1944. god.
- RIHTAR ANDRO, rođen 4. I. 1925. u Radoboju, općina Krapina, poginuo kod Ludbrega.
- RIHTAR (Dragutina) JOSIP, iz Radoboja, općina Krapina, poginuo kao borac Zagorskog odreda u borbi protiv Nijemaca u Sloveniji 14. II. 1945.
- RIHTAR SLAVKO, kao učesnik NOB ubijen u Zagrebu 26. IX. 1943.
- RIHTAR VIKTOR, iz Radoboja, općina Krapina, gestapovci ga uhvatili 1944. god. kao političkog radnika na terenu i člana KP, odveden u Zagreb na Savsku cestu, gdje je od rana umro.
- RIHTARIC FRANJO, poginuo 1945. god.
- RIHTARIC JOSIP, rođen 1924. god. u Radoboju, općina Krapina, poginuo 12. II. 1945. na Beloj kosi, pokopan u Daruvaru.
- RIHTER JOSIP, otišao u NOV 1943. god., poginuo kao borac u Vadini 26. II. 1945.
- RINKOVEC (Stjepana) DRAGUTIN, poginuo 1945. god. u Kuzmincu.
- RINKOVEC (Mirka) MIRKO, rođen 1923. god., iz Kuzminca, općina Mihovljan, poginuo kao borac.
- RISEK (Stjepana) STJEPAN, iz Vaternice, općina Mihovljan, poginuo kao borac.
- RISEK (Stjepana) STJEPAN, iz Gregurovca.

- RIŠKOVIĆ (Pavla) PETAR, 19 godina star, iz Gornje Stubice, poginuo kao borac jedinica KNOJ na Gariću 26. III. 1945.
- RIZMAN FRANJO, rođen 1922. god. u Mariji Bistrici, poginuo 23. IV. 1945. kod Pčelića, kotar Virovitica.
- RIZMAN (Ivana) VALENT, 22 godina star iz Bistričke Poljanice, općina Marija Bistrica, kao borac Zagorske brigade poginuo u Moslavini 1945. god.
- ROD ANDRÒ, otišao u NOV 1944. god., kao borac poginuo u Moslavini 19. III. 1945.
- RODIĆ VID, rođen 1924. god., iz Đurmanca, općina Krapina, poginuo kod Velikog Poganca kao borac Kalničkog partizanskog odreda.
- RODIĆ (Jure) VID, iz Jezerišća, kao člana KP ubile ga ustaše u Hlevnici, općina Krapina, 12. III. 1945.
- RODIĆ (Stjepana) VID, iz Jezerišća, kao borac poginuo u borbi protiv ustaša i Nijemaca kod Mučne Reke 1944. god.
- ROGINA (Jakoba) LJUBICA, 20 godina stara, iz Donje Stubice, sudjelovala u NOB od 1944. god., poginula kao borac Zagorske brigade 1. II. 1944. u Radoboju, općina Krapina.
- ROGINA LJUBO, rođen 15. VIII. 1924. u Bistri, poginuo 3. II. 1944. u Gorj anima, općina Mihovljan.
- ROGINA STJEPAN, iz Hrašćine.
- ROGINIĆ (Andre) IVAN, rođen 1914. god., iz Mihovljana, ubile ga ustaše 1944. god. kao političkog radnika na terenu.
- ROMEO OSKAR, poginuo 1945. god. u Virovitici.
- ROŠKAR ALOJZ, iz Voće, poginuo 1943. god. u Jasenovcu.
- ROŠKAR ALOJZ, iz Voće, poginuo 1945. god. u Slavoniji.
- ROTH (Bele) ZDENKO, iz Krapine, uhvatile ga ustaše 1941. god., nestao.
- ROŽIĆ ANKICA, ubile je na Strmcu ustaše 1944. god.
- ROŽIĆ FRANJO, rođen 4. XI. 1922. u Velikom Trgovišću, poginuo 4. I. 1945. u Vukosavljevici.
- ROŽIĆ (Roka) FRANJO, poginuo kao borac kod Cazme 20. X. 1944.
- ROŽMAN (Ivana) ANTUN, rođen 1922. god. u Gregorcima (Slovenija), poginuo 1943. god. u Kraljevcu.
- RUHINA (Mije) DRAGUTIN, rođen 1913. god. u Lenišću, poginuo 1943. god. u Stolnom Gradu.
- RUHINA (Marlina) LANDA, rođena 1914. god. u Lenišću.
- RUKAV (Stjepana) SIDONIJA, iz Gorjana, općina Mihovljan, poginula kao borac.
- RUKAV SLAVKO, rođen 1926. god. u Mihovljanu, poginuo 1. IV. 1944. u Pecu, bivši kotar Zlatar.
- RUKAV (Alojza) SLAVKO, iz Gorjana, općina Mihovljan, poginuo kao borac u borbi protiv ustaša kod Ivanca 20. II. 1944.
- RUKAV (Milke) VLADISLAV, iz Gorjana, općina Mihovljan, poginuo kao borac.
- RUKLJAČ (Gabrijela) ANĐELA, rođena 1922. god., iz Poznanovca.
- RUKLJAČ (Gabrijela) RUDOLF, rođen 1920. god., iz Poznanovca.
- RUKLJAČ (Đure) ZVONKO, rođen 15. VII. 1924. u Poznanovcu, općina Bedekovčina, poginuo kao zamjenik komandira čete 15. X. 1944. u Koprivnici, pokopan na groblju u Subotici- kod Koprivnice.
- RUMBAK (Mate) STJEPAN, iz Slatine, otišao u NOB u siječnju 1944. god., poginuo kao borac u borbi protiv ustaša kod Ludbrega u ožujku 1944. god.
- RUNJAK (Stjepana) KARLO, rođen 25. IX. 1920. u Belcu, poginuo 7. II. 1944. u Miklaušu.
- RUPAR (Franje) MARKO, 21 godinu star, iz Donje Stubice, ustaše ga ubile kao partizanskog vodiča. 1943. god.

RUSAN (Ignaca) LJUBOMIR, rođen 1909. god. u Gusakovcu, poginuo 23. I. 1944. u Gornjoj Stubici.
RUSAN (Ignaca) MIROSLAV, rođen 1910. god. u Gusakovcu, poginuo 1945. god. u Oroslavju.

RUSAN (Ivana) STJEPAN, 25 godina star, iz Mateja, općina Stubica, poginuo kao borac V. dalmatinske brigade u Istri 9. V. 1945.

S

SABLIĆ (Mate) RUDOLF, iz Selnice.
SABOLIĆ JOSIP, iz Krapine, poginuo kao delegat 18. II. 1945. na Beloj kosi.
SADAJIĆ (Vinka) JOSIP, rođen 23. VII. 1919. u Turnišću, poginuo 1944. god. kao komesar čete u Jasenovcu.
SADAIC VINKO, iz Turnišća.
SAIDNER ADOLF, iz Tkalca, Krapina, uhapsile ga ustaše u Krapini 27. II. 1944., ubijen u logoru u Jankomiru 19. IV. 1944.
SAJKO (Alojza) ALOJZ, rođen 1924. god., iz Poznanovca.
SAJKO (Alojza) JANKO, rođen 1910. god., iz Poznanovca.
SAJKO (Stjepana) STJEPAN, rođen 1928. god., iz Poznanovca.
SAMBOL (Tome) DRAGUTIN, rođen 1919. god. u Vojnovcu, ubile ga ustaše 24. X. 1944. u Zlataru.
SAMBOL FRANJO, rođen 1910. god. u Vojnovcu, ubile ga ustaše 24. X. 1944. u Zlataru.
SAMBOL (Tome) FRANJO, iz Lobra.
SAMBOL (Jurja) JANKO, 36 godina star, iz Globočeca, ustaše ga ubile na bijegu 30. XII. 1943.
SAMBOLEC MARKO, iz Bednje, poginuo 1945. god.
SAMBOLIĆ (Josipa) ANTONIJA, rođena 5. II. 1905. u Selnici Gornjoj, ubile je ustaše 1944. god. u Zlataru.
SAMBOLIC DANICA, iz Selnice.
SAMBOLIĆ ĐURO, iz Selnice.
SAMBOLIĆ FANIKA, iz Selnice.
SAMBOLIĆ IVAN, iz Selnice.

SAMBOLIĆ (Ivana) IVAN, rođen 26. IV. 1895. u Selnici Gornjoj, ubili ga Nijemci 16. XI. 1944. u Belcu.
SAMBOLIĆ (Mirka) MARIJA, rođena 2. I. 1913. u Selnici Gornjoj, ubile je ustaše 10. I. 1944. u Selnici.
SAMEC BRANKO, rođen 8. III. 1926. iz Krapine, opunomoćenik OZN-e III. brigade, poginuo 15. III. 1944. u Šimi jaku — Kutina.
SANKOVIĆ JOSIP, iz Ivanca, poginuo 1944. god.
SANKOVIĆ JOSIP, iz Vuglavca, uhapšen 1944., i otada nestao.
SANTONIĆ STANISLAV, rođen 17. V. 1921., poginuo 2. XII. 1944. u Gudovcu.
SATLER (Marija) JAKOB, iz Maolja, surađivao u NOB od 15. IX. 1943., uhapsili ga gestapovci kao člana KNOO i desetara udarne grupe 13. VII. 1944., odveden u Njemačku, gdje je poginuo.
SEDLANIĆ JOSIP, iz Bednje, poginuo 1943. god.
SEDLAR (Bare) MIRKO, iz Hrašćine.
SEDLARIĆ IZIDOR, rođen 4. VII. 1917., iz Bednje, Ivanec, umro u partizanima u bolnici X. korpusa 30. I. 1944. u Podgariću.
SEIDNER ADOLF, uhvatile ga ustaše kao simpatizera NOB 27. II. 1944., ubijen u logoru u Jankomiru kraj Zagreba 19. IV. 1944.
SEMIĆ dr. ŠIME, iz Krapine, kao simpatizera NOB ustaše ga ubile u Polju kraj Krapine 24. X. 1944.

- SEMPAR (Mije) FRANJO, rođen 1911. god. u Šuselj-Bregu, poginuo 1943. god. u Zagrebu.
- SENEČIĆ (Grge) FRANJO, rođen 1918. god. u Jakovlju, sudjelovao u NOB od 1944. god., poginuo u Sloveniji 1945. god. kao borac Zagrebačkog odreda.
- SEVER (Roka) ALBERT, 38 godina star, iz Donje Bistre, ustaše ga ubile kao suradnika NOB u prosincu 1944. god.
- SEVER AUGUST, iz Gorjanā, općina Mihovljan, poginuo kao borac.
- SEVER (Stjepana) AUGUST, iz Gorjanā, općina Mihovljan, kao simpatizera NOB ubili ga gestapovci 1944. god.
- SEVER (Ivana) DRAGUTIN, 33 godine star, iz Mateja, sudjelovao u NOB od 1943. god., kao član KP i terenski radnik obješen u Bistrici 19. VIII. 1944.
- SEVER (Augusta) JOSIPA, iz Škarićeva, otišla u NOV 1943. god., poginula kao borac u borbi protiv ustaša i Nijemaca kod Koprivnice 1944. god.
- SEVER (Jurja) JURAJ, 30 godina star, iz Mateja, sudjelovao u NOB od 1942. god., kao član KP i politički radnik na terenu ubijen i spaljen u Gupčevu Domu kod Gornje Stubice 24. XI. 1943.
- SEVER (Andre) MATO, 31 godinu star, iz Mateja, kao kurir ubijen u Mateju 7. II. 1945.
- SEVER (Ljube) MILAN, rođen 1922. god. u Lenišću, poginuo 1944. god. u Varaždinu.
- SEVER NIKOLA, rođen 1916. god. u Orahovu, općina Donja Štubica, poginuo u Čugovcu.
- SEVER (Janka) NIKOLA, 34 godine star, iz Bistre, sudjelovao u NOB od 1944. god., kao borac Zagorske brigade poginuo u Srpskoj Kapeli u prosincu 1944. god.
- SEVER (Mate) ROK, 70 godina star, iz Donje Bistre, kao suradnika NOB ubile ga ustaše u prosincu 1944. god.
- SEVER (Stjepana) STJEPAN, sudjelovao u NOB od 1944. god., poginuo u Moslavini 1945. god. kao borac 33. divizije.
- SEVER (Šimuna) VJEKOSLAV, 28 godina star, iz Mateja, sudjelovao u NOB od 1944. god., kao borac Zagrebačkog odreda zarobljen 23. XI. 1944. i obješen u Brdovcu kraj Zagreba.
- SEVERIN (Ivana) JOSIP, rođen 1923. god. u Jakovlju, sudjelovao u NOB od 1943. god., kao član KP i borac Zagrebačkog odreda poginuo u Jakovlju 1944. god.
- SEZAIĆ (Franje) MIRKO, rođen 1908. god. u Erveniku, poginuo 18. X. 1943. u Brlekovu.
- SEZAIĆ (Andre) STJEPAN, rođen 17. VIII. 1908. u Erveniku, poginuo 18. X. 1943. u Brlekovu.
- SEZAIĆ (Petra) STJEPAN, rođen 11. V. 1912. u Erveniku, poginuo 18. X. 1943. u Brlekovu.
- SILBERMAN LJUDEVIT, iz Krapine, uhapsile ga ustaše 1941. god., nestao u logoru u Jasenovcu.
- SINGER JAKOB, iz Krapine, uhapsile ga ustaše 1941. god., poginuo u logoru u Jasenovcu.
- SINGER JELICA, iz Krapine, uhapsile je ustaše 1941. god., poginula u logoru u Jasenovcu.
- SINGER LJUBA, iz Krapine, uhapsile je ustaše 1941. god., poginula u logoru u Jasenovcu.
- SINKOVIĆ (Mirka) DRAGUTIN, iz Pustodola, općina Zabok, simpatizer NOB, poginuo u Zagrebu od bombardiranja.
- SINKOVIĆ JOSIP, iz Male Erpenje, općina Zabok.
- SINKOVIĆ (Mirka) LADISLAV, rođen 1920. god. u Maloj Erpenji, otišao u NOV 1942. god., poginuo 1945. god.
- SINKOVIĆ (Josipa) MILAN, iz Pačetine, otišao u Zagrebački partizanski odred 1944. god., kao zastavnik poginuo u borbi protiv ustaša kod Mrzlog Polja 28. XII. 1944.

- SINKOVIĆ (Josipa) STJEPAN, 18 godina star, iz Gornje Stubice, sudjelovao u NOB od 1943., poginuo u Vrbovcu 27. X. 1943. kao borac Zagrebačkog odreda.
- SIROČEC (Petra) KATICA, rođena 1915. god. u Milencima, poginula 1945. god.
- SIROČIĆ JANKO, otišao u NOV 1944. god., poginuo kao desetar 5. I. 1945. kraj Virovitice.
- SIROVEC (Stjepana) JULIJUS, iz Lepajaca, kao simpatizera NOB ubili ga Nijemci 2. I. 1943.
- SITAR (Mate) ALBIN, iz Jesenja, otišao u brigadu »Braće Radića« 1943. god., poginuo kao vodnik u borbi protiv ustaša u Malom Pogancu 1943. god.
- SKENDER MIJO, član MNOO, umro od mučenja u logoru 15. III. 1943.
- SKENDER (Valenta) VID, rođen 1927. god. u Jakovlju, sudjelovao u NOB od 1944. god., poginuo 1945. god. kao borac Zagrebačke brigade.
- SKLENDAR (Mije) MIJO, rođen u Lukovcu, poginuo 1944. god. u Klanjcu.
- SKOMINA (Ivana) IVAN, rođen 15. IV. 1924. u Kraljevcu, poginuo 1944. god. na Kordunu.
- SKOSPLES (Julijusa) MILAN, rođen 1917. god. u Pregradskim Vrhima, otišao u NOV 1943., poginuo 1944. god.
- SLADOVIĆ ANTUN, član KP, MNOO i JNOF, obješen u Jakovlju 8. II. 1944.
- SLAVNEC VJEKOSLAV, rođen 1922. god., iz Tuhlja, poginuo 23. II. 1944. u M. Bregima, pokopan na Šumskim bregima.
- SLOJŠAK (Ane) VJEKOSLAV, rođen 1928. god. u Jelenjaku, otišao u NOV 1943. god., poginuo u ožujku 1944. god.
- SLOKAR FRANJO, iz Zajezde.
- SLOVENAC VJEKOSLAV, rođen 6. III. 1922. u Tuhlju, općina Klanjec, poginuo kao vodnik 8. VI. 1944. u Gornjim Poljanima kraj Varaždinskih Toplica.
- SLOVIĆ FRANJO, zbog suradnje s NOP ubijen u Zagrebu 1941. god.
- SLUKAN (Milivoja) JANKO, iz Radoboja, otišao u NOV 18. I. 1944., poginuo u Leskovcu 27. II. 1944.
- SMETKO (Blaža) IVAN, 21 godinu star, iz Mateja, ubile ga ustaše 1944. god. u Mateju.
- SMETKO (Mije) MILAN, 29 godina star, iz Mateja, sudjelovao u NOB od 1942. god., potporučnik i član KP u XII. proleterskoj brigadi, poginuo u Drvaru 1944.
- SMILIĆ (Vjekoslava) DANICA, 16-godišnja omladinka, iz Gusakovca, ubila je njemačka granata 25. X. 1944.
- SMILJANEC (Antuna) ALOJZ, iz Maci ja Donjeg, otišao u Zagrebački partizanski odred 25. II. 1944., poginuo kao borac u borbi protiv gestapovaca kod Koprivnice 25. IV. 1944.
- SMILJANEC ANTUN, rođen 1904. u Krapini, poginuo 1. IV. 1944. u Šimljanima.
- SMILJANEC (Josipa) ANTUN, iz Maclja Donjeg, otišao u brigadu »Matije Gupca« 7. I. 1944., kao borac poginuo od mitraljeza iz neprijateljskog aviona kod Visokog 10. V. 1944.
- SMILJANEC DRAGO, rođen 1912. god. u Maclju, općina Krapina, poginuo 16. V. 1944. u Gudovcu.
- SMILJANEC (Mirka) DRAGUTIN, iz Maclja Donjeg, otišao u omladinski bataljon Zagrebačkog partizanskog odreda 1944. god., uhapsili ga gestapovci u šumi Macelj 17. XII. 1944., odveden u logor u Njemačku, gdje je poginuo 24. II. 1945.
- SMILJANEC (Stjepana) RUDOLF, iz Maclja, kao simpatizera NOB ubili ga Čerkezi 7. V. 1945.
- SMODILA DRAGUTIN, ubijen u Lenjinama 23. IV. 1945.
- SMONTARA MIJO, rođen 2. IV. 1926. u Voći, poginuo 11. XII. 1944. u Lepavini.
- SMREČKI (Mije) FRANJO, iz Radoboja, uhapsili ga Nijemci kao simpatizera NOB, ubijen 3. II. 1944.

- SMRECKI (Franje) IVAN, iz Radoboja, uhapsili ga Nijemci kao simpatizera NOB, ubijen 3. II. 1944.
- SOKOL BOŽIDAR, rođen 1911. god. u Budinšćini, poginuo 10. II. 1944. u Stokovcu, pokopan u Novoj Varoši.
- SOLENIČKI (Vida) FRANJO, rođen 1924. god. u Jakovlju, sudjelovao u NOB od 1943. god., poginuo kao kurir Zagrebačkog odreda u Jakovlju 1945. god.
- SOLENIČKI (Andre) PAVAO, 28 godina star, iz Jakovlja, kao simpatizer NOB ubijen u Jakovlju 1. IX. 1943.
- SOLENIČKI (Šimuna) VALENT, 29 godina star, iz Jakovlja, kao simpatizer NOB strijeljan u Jakovlju 1. IX. 1943.
- SOLGAT FRANJO, rođen 1. I. 1925. u Hrašćina-Trgovišću, poginuo 26. XII. 1944. kod Ribnjačke, gdje je i pokopan.
- SOM JOSIP, ubili ga Nijemci 1. I. 1945. u Radoboju.
- SOPEK (Božidara) JANKO, rođen 8. III. 1922. iz Petrovskoga, općina Krapina, poginuo 2. XI. 1944. u Loboru.
- SOPEK (Dragice) JANKO, iz Benkovca, otišao u Zagorsku brigadu 1944. god., poginuo kao sekretar brigade i član KP u borbi protiv ustaša 1944. god.
- SOVIC (Andre) FABIJAN, 34 godine star, iz Bašćice, sudjelovao u NOB od 1944. god., poginuo kao borac Zagrebačkog odreda u Zagrebačkoj gori 25. IV. 1945.
- SPEVEC (Slavka) BOŽENA, rođena 2. X. 1928. u Vukancima, ubile je ustaše 1944. god.
- SPEVEC (Josipa) BRANKO, rođen 6. IX. 1934. u Zlataru, poginuo 26. X. 1943. kod kuće.
- SPRIENGEN JULIJUS, iz Oroslavja, uhvaćen i nestao.
- SREMET (Petra) DRAGUTIN, rođen 1927. god. u Loboru, umro od ustaških batina kod kuće.
- SRŠA IVAN, iz Čazme.
- STANICAŠ STJEPAN, rođen 1912. god. u Pušći, poginuo 5. XII. 1944., pokopan na groblju u Srpskoj Kapeli.
- STANICAR ALOJZ, učesnik NOB od 1943. god., ubili ga križari 13. VIII. 1946.
- STANISAVLJEVIĆ SVETOZAR, iz Husinca.
- STANKO STJEPAN, iz Ivanca, poginuo 1944. god.
- STANKOVIĆ FRANJO, rođen 1910. god., poginuo 1945. god. u Milencima.
- STANKOVIĆ MIJO, ubijen u Dubrovčanu 3. II. 1945.
- STANKOVIĆ (Josipa) MIRKO, rođen 1928. god. u Dubrovčanu, općina Veliko Trgovišće, poginuo 2. II. 1944. u Dubrovčanu.
- STAREŠINA (Jurja) JALŽA, rođena 1902. god. u Slatini, sudjelovala u NOB od 1942. god., kao terenski i politički radnik u Igrišću odvedena u Jasenovac i tamo nestala.
- STAREŠINA (Alojza) JOSIP, rođen 1928. god. u Igrišću, Donja Stubica, poginuo 1945. god. u Igrišću.
- STAREŠINA (Alojza) STJEPAN, rođen 1924. god. u Igrišću, Donja Stubica, poginuo 1945. god. u Stubičkoj Slatini.
- STARIC STJEPAN, rođen 20. VIII. 1907. u Batini Donjoj, poginuo 1. VI. 1944. kod kuće.
- STARINEC JOSIP, iz Batine Donje.
- STARMAN (Jure) DRAGICA, rođena 1922. god. u Jakovlju, sudjelovala u NOB od 1943. god., poginula kao borac Moslavačke brigade.
- STAROVEŠKI VILIM, otišao u NOV 1942. god., poginuo kao sekretar bataljona u Sloveniji 18. III. 1945.
- STEFAN Z. MARTIN, rođen 1920. god., iz Tuhlja, poginuo 30. III. 1945. kod Narte.
- STEIN ELZA, 70 godina stara, iz Donje Stubice, ubijena u logoru 1942. god.

- STEINER KAROLINA, iz Zaboka, uhapsile je ustaše 1941. god., ubijena u Maksimiru u Zagrebu 10. VI. 1941.
- STEPIĆ STJEPAN, otišao u NOV 1943. god., poginuo kao vodnik Proleterske brigade 1944. god.
- STIMIČEVIĆ MARIJA, rođena 1918. god., poginula 23. I. 1944. u Gornjoj Stubici.
- STIPLOŠEK ALOJZ, rođen 15. II. 1921. u Desiniću, poginuo 4. VIII. 1944. u Jesenju, općina Krapina.
- STOLNIK ANTUN, iz Voće, poginuo u Jasenovcu 1944. god.
- STREK MIRKO, rođen 5. V. 1925. u Bistri-Stubica, poginuo 11. XII. 1944. u Lepavini.
- STRMEČKI ĐURO, iz Ponikve, poginuo kao borac Zagorske brigade 1945. god.
- STRMEČKI IVAN, iz Cerja, općina Krapina, uhvatile ga ustaše kao simpatizera NOB, poginuo u logoru u Lepoglavi.
- STRMEČKI (Franje) IVAN, iz Cerja, ubile ga ustaše kao simpatizera NOB 26. V. 1945. u Brdu.
- STRMEČKI PETAR, iz Bednje, poginuo 1945. god.
- STRMEČKI STJEPAN, iz Cerja, uhvatile ga ustaše 17. II. 1945., poginuo u logoru u Lepoglavi.
- STRMEČKI (Josipa) STJEPAN, iz Jesenja Gornjeg, uhapsili ga Nijemci kao simpatizera NOB 5. VI. 1943., poginuo u logoru u Njemačkoj.
- STRSOGLAVEC (Ljudevita) MIJO, rođen 1924. god. u Kostelskom.
- STRUGAR (Florijana) AUGUST, rođen 1924. god. u Strmcu, sudjelovao u NOB od 1944. god., poginuo kao borac Zagorske brigade kod Šuplje Lipa 1944. god.
- STRUGAR (Andre) MILAN, rođen 1921. god. u Oroslavju, sudjelovao u NOB od 1943. god., poginuo kao borac brigade »Braće Radića« u Senovcu kod Ludbrega 1943. god.
- STRUGAR (Mate) PETAR, rođen 1914. god. u Strmcu, sudjelovao u NOB od 1943. god., kao borac brigade »Mati je Gupca« zarobljen 1944. god. i ubijen u Jasenovcu 25. II. 1944.
- STUKAN (Stjepana) MARIJA, rođena 15. IX. 1923. u Radoboju, poginula 1944. god. u logoru.
- SUHINA (Janka) BARA, rođena 1888. god. u Jakovlju, poginula 30. XII. 1944. u Jakovlju.
- SUHINA METHOD, iz Jakovlja, 54 godine star, kao simpatizer NOB ubijen u Jakovlju 1944. god.
- SULEK (Dragutina) SLAVKO, rođen 1928. god. u Dubrovčanu, poginuo 1. V. 1944. u Dubrovčanu.
- SUMPOR (Franje) LEOPOLD, iz Mateja, 32 godine star, ustaše ga objesile 23. VII. 1944. u Gornjoj Stubici.
- SUŠEC BLAŽ, otišao u NOV 1943. god., poginuo kao borac 15. II. 1944.
- SUŠEC BRANKO, otišao u NOV 1943. god., poginuo kao borac u Radoboju 20. III. 1944.
- SUŠEC FRANJO, kao učesnik NOB umro u logoru u Đakovu 1944.
- SUŠEC (Miška) MIJO, rođen 1916. god. u Strmcu, sudjelovao u NOB od 1943. god., poginuo kod Lanca 1944. god. kao diverzant.
- SUŠEC MIRKO, član MNOO, ubijen u Zagrebu u logoru 22. IX. 1944.
- SUTLAR TEREZIJA, ubijena pri prolasku njemačke vojske u Poljanskoj Luki 8. IV. 1941.
- SVERTAN (Ivana) DRAGUTIN, rođen 1920. god., iz Hrašćine.
- SVETEC (Josipa) IVAN, rođen 1916. god. u Jakovlju, sudjelovao u NOB od 1941. god., kao politički radnik ubijen u Jasenovcu 1942. god.
- SVIBEN NIKOLA, iz Zlatara.
- SVIBEN (Augusta) STANKO, rođen 13. II. 1914. u Zlatarskim Martincima, poginuo 1943. god. u Veleševcu u Posavini.
- SVRTAN (Ivana) IVAN, rođen 1903. god. u Topličini, poginuo 1944. god. u Jasenovcu.

Š

- ŠAFRANKO (Andrije) ADAM, iz Maclja, općina Krapina, surađivao s NOP od 1943. god., kao predsjednika MNOO uhapsili ga 19. III. 1945. gestapovci, odveden u Zagreb, gdje je poginuo.
- ŠAFRANKO (Franje) FLORIJAN, iz Maci ja Donjeg, općina Krapina, otišao u brigadu »Braće Radića« 10. XII. 1944., poginuo kao borac u borbi protiv ustaša na Bilogori 31. I. 1945.
- ŠAFRANKO (Lize) MIRKO, iz Maci ja Donjeg, općina Krapina, otišao u Zagorsku brigadu 14. IX. 1944., poginuo kao borac u borbi protiv ustaša na Ivančici 15. XII. 1944.
- ŠAFRANKO MIRKO, rođen 1920. god. u Maci ju, općina Krapina, poginuo u Loboru 8. II. 1944.
- ŠAGUD (Andre) IVKICA, 20 godina stara, iz Banjšćice, surađivala s NOP, odvedena u Jasenovac i tamo ubijena 1945. god.
- ŠAGUD (Janka) VJEKOSLAV, 40 godina star, iz Banjšćice, naišao na ustaše, i oni ga kao simpatizera NOB ubili 1944. god.
- ŠALA (Josipa) GABRIJEL, iz Lobora.
- ŠALKOVIĆ (Stjepana) JANKO, iz Radobojskih Brega, otišao u NOV 15. VIII. 1944., poginuo kao borac u borbi protiv ustaša u Podravini 15. II. 1945.
- ŠALKOVIĆ (Slavka) MILAN, iz Radobojskih Brega, otišao u NOV 1944. god., poginuo kao mladi vodnik u borbi protiv križarske grupe u Bašnjacima 8. X. 1945.
- ŠALKOVIĆ (Alojza) STJEPAN, iz Radobojskog Kraljevca, surađivao s NOP od 1942. god., član NOO Jazvine, ubile ga ustaše 4. IV. 1944.
- ŠAMEC (Franje) IVAN, iz Grdenaca, otišao u Zagrebački partizanski odred 1944. god., kao borca i člana KP ubile ga ustaše u prosincu 1944. god.
- ŠAMEC (Franje) JURAJ, rođen 15. IV. 1927. u Grdencima, općina Zabok, poginuo 1944. god. u Čazmi.
- ŠANATALAB JOSIP, iz Kamenice, poginuo u Jasenovcu 1943. god.
- ŠANTAK (Mije) ANTUN, poginuo 31. VIII. 1944. u Jasenovcu.
- ŠANTALAB BARA, iz Žirovnice, poginula u Jasenovcu 1944. god.
- ŠANTORIĆ SLAVKO, rođen 17. I. 1921., poginuo kao mitraljezac 8. XI. 1944. u Loboru, pokopan na Ivančici.
- ŠANTOVEC FELIKS, rođen 18. XII. 1925., iz Martijanca, poginuo kao pomoćnik komesara 15. I. 1945. u Maloj Barvi, Velika Peratovica.
- ŠANJUG (Antuna) JULIJUS, iz Slatine, sudjelovao u NOB od 1943. god., kao člana KP ubili ga Nijemci u Slatini 1944. god. •
- ŠANJUG (Franje) MATO, iz Slatine, otišao u NOV 7. XI. 1944. god., poginuo kao borac u borbi protiv ustaša u Ognjanu (Moslavina) 12. XII. 1944.
- ŠAPA DRAGUTIN, rođen 1928. god. u Velikom Trgovišću, poginuo 1944. god. u Gredici.
- ŠARLOG (Antuna) FILIP, rođen 19. X. 1922. u Lučelnici, poginuo 1944. god. u Staroj Gradiški.
- ŠARLOG FILIP, kao učesnik NOB ubijen u logoru 20. XI. 1944.
- ŠARLOG MILKA, kao učesnik NOB ubijena u Staroj Gradiški u travnju 1945. god.
- ŠARONJA ADOLF, rođen 12. IX. 1919., iz Bukovca — Zlatar, poginuo kao komandir 13. VII. 1944. u Jakopovcu.
- ŠARONJA STJEPAN, rođen 2. VIII. 1921. u Pustodolu, Mače, poginuo 9. II. 1944. u Kalničkom Osijeku.
- ŠARONJA (Andrije) VLADIMIR, rođen 1920. god., iz Mača.

- ŠAŠKO (Ivana) FRANJO, iz Brda, kao učesnika i simpatizera NOB uhvatile ga ustaše 1944. god., poginuo u logoru u Lepoglavi 1944. god.
- ŠAŠKO (Andre) LJUDEVIT, iz Brda, kao simpatizera NOB uhvatile ga ustaše 1944. god., poginuo u Varaždinu.
- ŠAŠKO (Josipa) PETAR, iz Brda, kao simpatizera NOB uhvatile ga ustaše 27. XII. 1944., poginuo u logoru u Lepoglavi.
- ŠAŠKO (Alojza) STJEPAN, iz Brda, kao simpatizera NOB uhapsile ga ustaše 27. XII. 1944., poginuo u logoru u Lepoglavi.
- ŠČITNIK (Janka) JOSIP, rođen 1906. god. u Oroslavju, sudjelovao u NOB od 1941. god., politički radnik na terenu i sekretar ćelije u Mokrici, ustaše ga ranile 1942. god., umro od rane 1944. god.
- ŠČITOROCI (Mije) JOSIP, 21 godinu star, iz Globočeca, sudjelovao u NOB od 1944. god., poginuo kao desetar u XII. hercegovačkoj brigadi u Bosni 6. III. 1945.
- ŠČUKANEC MATO, otišao u NOV 1944. god., poginuo kao borac u Močju 10. X. 1944.
- ŠČURIC BOLTO, rođen 1917. god., iz Batine Donje.
- ŠČURIC (Alojza) FRANJO, rođen 1921. god., iz Batine Donje.
- ŠENJUG (Stjepana) DRAGUTIN, rođen 1922. god., iz Pustodola
- ŠENJUG (Slavka) GABRIJEL, rođen 1921. god., iz Pustodola.
- ŠENJUG (Ivana) MIJO, rođen 12. VII. 1925. u Galovcu, općina Krapina, poginuo 1944. god. u Velikoj Vesi.
- ŠENVALD (Julije) IVICA, 26 godina star, iz Donje Stubice, odveden u Staru Gradišku i ubijen 1942. god.
- ŠENVALD (Julije) MLADEN, 28 godine star, iz Donje Stubice, odveden u Staru Gradišku i ubijen 1942. god.
- ŠENVALD (Julije) NEVENKA, 30 godina stara, iz Donje Stubice, odvedena u Požegu i ubijena 1943. god.
- ŠENVALD (Blise) SILMA, 55 godina stara, iz Donje Stubice, odvedena u Požegu i ubijena 1943. god.
- ŠERMAN TANASIJE, iz Krapinsela.
- ŠEŠLEK VJEKOSLAV, član MNOO, poginuo u Lipnici u ožujku 1945. god.
- ŠILIPETAR SLAVKO, otišao u NOV 1944. god., poginuo na Bubenju 25. I. 1945. kao borac.
- ŠIMAG (Andre) MILAN, rođen 20. VIII. 1928. u Tisanić-Jarku, općina Krapina, poginuo 1943. god. u Donjem selu.
- ŠIMUNEC (Roka) IVAN, 23 godine star, iz Marije Bistriče, sudjelovao u NOB od 1943. god., poginuo kao borac Zagorske brigade u Vukosavljevici 18. I. 1945.
- ŠIMUNIĆ (Jure) ANDRIJA, rođen 1925. god. u Žeincima, poginuo 1. V. 1945. god.
- ŠIMUNIĆ (Ignaca) AUGUST, rođen 1894. god. u Kraljevu Vrhu, poginuo 1944. god. u Stubičkim Toplicama.
- ŠIMUNIĆ (Ignaca) AUGUST, rođen 1913. god. u Strmcu, sudjelovao u NOB od 1944. god., zarobljen kao desetar Zagorskog odreda i ubijen u Jasenovcu 1945. god.
- ŠIMUNIĆ (Jure) JURAJ, rođen 1921. god. u Kraljevu Vrhu, poginuo 1944. god. u Strmcu.
- ŠIMUNIĆ (Jakoba) MARKO, rođen 1919. god. u Strmcu, sudjelovao u NOB od 1942. god., poginuo kao borac brigade »Matije Gupca« 1943. god.
- ŠIMUNIĆ (Jure) STJEPAN, 26 godina star, iz Bistre, sudjelovao u NOB od 1943. god., kao borac brigade »Braće Radića« umro u Podgariću 1944. god. od zadobivenih rana.
- ŠIMUNJAK (Blaža) FRANJO, rođen 2. II. 1895. u Vadinju, poginuo 1944. god. u Lepoglavi.

- ŠIMUNJAK (Franje) MARICA, rođena 3. XI. 1899. u Pljuski, izbatinana, nakon čega umrla u bolnici u Zagrebu.
- ŠIMUNKOVIĆ (Ivana) IGNAC, 25 godina star, iz Donje Bistre, sudjelovao u NOB od 1944. god., kao borac Zagorske brigade zarobljen u Podravskoj Slatini i ubijen u logoru u Lepoglavi 1945. god.
- SIPEK DRAGICA, rođena 1923. god., poginula kao borac Zagorske brigade 23. III. 1944. u Globočecu.
- SIPEK (Franje) JOSIP, star 35 godina, iz Slatine, uhvaćen kod svoje kuće 1944. god. i odveden u njemački logor.
- SIPEK VINKO, rođen 1919. god., iz Zlatara, poginuo 20. III. 1944. na šušelj-bregu, kotar Donja Stubica.
- SIPEK (Đure) VINKO, iz Turnišća.
- ŠKALEC JOSIP, član MNO, poginuo u Velikom Trgovišću 1944. god.
- SKALICKI (Roka) VIKTOR, rođen 1926. god. u Desinić-Gori, općina Pregrada, otišao u NOV 15. I. 1945., poginuo 1945. god.
- SKAVEC VID, rođen 1923. god., iz Martinca, općina Pregrada, poginuo 2. IV. 1945. u Samarici.
- ŠKLENDAR (Šimuna) DRAGO, rođen 26. X. 1926. u Bedenici, poginuo 5. V. 1945. u Vlaškoj Maloj.
- ŠKOF (Ivana) JOSIP, rođen 23. I. 1918. u Batini Gornjoj, poginuo 5. XII. 1945. god. kod kuće.
- ŠKOF (Stjepana) STJEPAN, rođen 4. IV. 1905. u Belcu, ubile ga ustaše 5. XII. 1943. u Belcu.
- ŠKRABLJAN MARTIN, iz Strmca.
- ŠKRAPEC JAGA, rođena 1898. god. u Zajezdi, poginula od bombardiranja.
- ŠKRBA PAVAO, iz Zaprešića, sudjelovao u NOV od 1942. god., kao član Okružnog komiteta KP ubijen u Jakovlju 1943. god.
- ŠKREB (Ivana) ALOJZ, rođen 1913. god., iz Batine Donje.
- ŠKREBETA (Janka) PETAR, rođen 1921. god. u Podgorju, poginuo 1944. god.
- ŠKREBLIN (Andrije) IVAN, iz Mirkovca, općina Zabok, otišao u Zagrebački partizanski odred 1943., kao borac i član SKOJ-a poginuo u borbi protiv ustaša i Nijemaca kod Velikih Zdenaca u prosincu 1944. god.
- ŠKRINJAR MIJO, rođen 1921. god., iz Škarinca, općina Ivanec, poginuo 11. IX. 1944. u Kamenj Gori.
- ŠKRINJAR (Terezije) MIRKO, iz Klokovca.
- ŠKRLEC (Ivana) DRAGUTIN, iz Đurmanca, općina Krapina, otišao u Zagrebački partizanski odred 1. XI. 1943. god., poginuo kao puškomitraljezac u borbi protiv Nijemaca kod Šanpetra u Sloveniji 19. XII. 1943.
- ŠKRLEC JOSIP, rođen 13. III. 1925., iz Đurmanca, općina Krapina, poginuo kao vodnik 1. V. 1945. kod Bjelovara.
- ŠKRLEC (Jurja) JOSIP, iz Đurmanca, općina Krapina, otišao u Zagrebačku brigadu 1943. god., poginuo u borbi protiv ustaša i Nijemaca kod Šimljanice na Bilogori 24. IV. 1945.
- ŠKRLEC (Ivana) RUDOLF, iz Đurmanca, općina Krapina, otišao u brigadu »Matije Gupca« 1. I. 1944., poginuo u borbi protiv ustaša u Orešju 20. III. 1944.
- ŠKRLEC (Jurja) RUDOLF, iz Đurmanca, općina Krapina, uhapsili ga gestapovci kao simpatizera NOB 1944., poginuo u Dachauu u Njemačkoj.
- ŠKRLIN (Roka) STJEPAN, 17 godina star, iz Donje Bistrice, oduzeo Nijemcima pušku i zbog toga uhvaćen, odveden u Njemačku i tamo nestao.
- ŠKRNJUG MIJO, rođen 24. IX. 1921. iz Petrovskoga, općina Krapina, poginuo kao mitraljezac 2. IX. 1944. u Podrutama.
- ŠKRNJUG (Mate) MIJO, iz Štuparja, otišao u Zagorsku brigadu 14. VII. 1944., kao desetar i član SKOJ-a poginuo u borbi protiv ustaša i Nijemaca 1. IX. 1944.

- ŠKRBOT (Janka) PETAR, 23 godine star, iz Marije Bistrice, sudjelovao u NOB od 1943. god., poginuo kao delegat voda XXI. udarne brigade kod Obrežja 12. I. 1944.
- SKUDAR (Janka) MILAN, 20 godina star, iz Gornje Stubice, pomagao NOB, poginuo u miniranom vlaku kod Popovače 18. VIII. 1944.
- ŠKVORC IVAN, rođen 1921. god., iz Tuhlja, poginuo 1. II. 1944. u Svibovcu, gdje je i pokopan.
- ŠKVORC IVAN, otišao u NOV 1944. god., poginuo kao borac u Tomaševcu 4. III. 1945.
- ŠKVORC (Josipa) IVAN, 18 godina star, iz Banjšćice, sudjelovao u NOB od 1944. god., borac Zagrebačkog odreda, zarobljen i obješen u Mariji Bistrici 21. I. 1945.
- ŠKVORC (Stjepana) JANKO, star 30 godina, iz Banjšćice, kao simpatizera NOB uhvatila ga ustaše, odveden u Mariju Bisticu i obješen 21. II. 1945.
- ŠKVORC (Milana) JOSIP, rođen 1919. god. u Brezju, poginuo 1944. god. u Kalniku.
- ŠKVORC STJEPAN, rođen 1926. g. u Brezju — Klanjec, poginuo 15. II. 1945. u Donjoj Vreski, gdje je i pokopan.
- ŠKVORC STJEPAN, otišao u NOV 1943. god., poginuo kao desetar kod Daruvara 25. III. 1945.
- ŠKVORC (Stjepana) TOMO, 25 godina star, iz Banjšćice, sudjelovao u NOB od 1943. god., poginuo kao borac Moslavačke brigade u Donjem Kupincu 21. VIII. 1944.
- ŠKVORC VILIM, rođen 1926. god. u Brezju — Tuhelj, poginuo 10. II. 1945. u G. Vinskoj.
- SLOGAR (Ljudevita) ALOJZ, iz Zelenjaka.
- SLOGAR (Verone) JOSIP, iz Dubrave.
- SLOGAR (Franje) MAKS, rođen 1912. god. u Rusnici, poginuo 10. II. 1944. u Koprivnici.
- SLOGAR (Marice) VINKO, rođen 1908. god. u Velikoj Gori, otišao u NOV 6. VI. 1944., poginuo 5. II. 1945.
- ŠLOSBERGER (Maksa) ŠANDOR, iz Krapine, uhapsila ga ustaše 4. VIII. 1941., poginuo u logoru u Jasenovcu.
- ŠMAIGL (Antuna) FRANJO, rođen 1912. god. u Movraču, poginuo 1944. god. u Bjelovaru.
- ŠMIT MARIJA, 60 godina stara, iz Donje Stubice, odvedena u Slavonsku Požegu i ubijena 1941.
- ŠMIT OTO, 22 godine star, iz Donje Stubice, ubijen u Jasenovcu 1942. god.
- ŠMOJGL FRANJO, otišao u NOV 1944. god., kao borac ubijen kod Zeline.
- ŠOK dr. JOSIP, 46 godina star, iz Donje Stubice, bio kotarski predstojnik; kao pristaša NOB odveden u logor i obješen u Vraždinu 1944. god.
- ŠOK MARIJA, 38 godina stara, iz Donje Stubice, odvedena u Staru Gradišku i od tifusa umrla 1943. god.
- ŠOŠKA (Josipa) CVETKO, rođen 1926. god. u Brdu, općina Krapina, poginuo 1944. god. u Lepoglavi.
- ŠOŠKA (Josipa) IZIDOR, rođen 1902. god. u Brdu, općina Krapina, poginuo 1944. god. u Lepoglavi.
- ŠOŠTAR STJEPAN, ubijen u Jasenovcu 1943. god.
- ŠOŠTARIĆ (Rajmunda) ANTUN, iz Krapine, otišao u brigadu »Braće Radića« 17. I. 1944., poginuo kao borac u borbi protiv Nijemaca i ustaša 1944. god.
- ŠOŠTARIĆ (Milana) AUGUST, iz Jesenja, kotar Krapina, sudjelovao u NOB od 1942. god., kao člana NOO uhvatila ga ustaše 22. II. 1945., odveden u logor u Lepoglavu, gdje je ubijen.
- ŠOŠTARIĆ (Augusta) JANKO, rođen 1922. god. u Jesenju, općina Krapina, poginuo 1945. god. kod Velike Rijeke, Kalnik.

- ŠOŠTARIĆ (Stjepana) STJEPAN, 37 godina star, iz Donje Bistre, sudjelovao u NOB od 1944. god., poginuo kao borac I. artiljerijske brigade V. korpusa u Banjoj Luci 19. IX. 1944.
- ŠOŠTARIĆ VILIM, iz Cerja, kao simpatizera NOB ubile ga ustaše 1. XII. 1943.
- ŠOŠTARKO (Ane) ANTUN, iz Creta, općina Zabok.
- ŠPANICEK ŽIVKO, rođen 1918. god., iz Rovna, općina Krapina, poginuo 12. III. 1945. u Šimljaniku, gdje je i pokopan.
- ŠPANICEK (Drage) ŽIVKO, iz Rovna, općina Krapina, otišao u brigadu »Matije Gupca« 1.1.1944., poginuo kao vodnik u borbi protiv ustaša i Nijemaca kod Celiča 23. IV. 1945.
- ŠPICEK (Mate) BARICA, rođena 3. IV. 1909. u Igrišću, poginula 1945. god. u Jasenovcu.
- ŠPILJAK (Petra) ALOJZIJE, rođen 1924. god. u Rusnici, poginuo 1944. god. u Novom Golubovcu.
- ŠPILJAK (Stjepana) DRAGUTIN, rođen 2. VI. 1922., poginuo 11. XII. 1944.
- ŠPILJAK DRAGO, rođen 1918. god. u Donjoj Stubici, poginuo 7. V. 1944. u Zlataru.
- ŠPILJAK DRAGUTIN, kao učesnik NOB ubijen 23. IV. 1945.
- ŠPILJAK OLGA, kao učesnik NOB ubijena u Jasenovcu 1945.
- ŠPILJAK (Martina) VILIM, rođen 1922. god. u Gredicama, poginuo 1944. god. u Gredicama.
- ŠPIRANEC LACKO, iz Bedekovčine, gestapovci ga ubili u prosincu 1943. god. u Začretju.
- ŠPIRANEC MIMA, iz Bedekovčine, gestapovci je ubili u prosincu 1943. god. u Začretju.
- ŠPIRANEC PEPICA, iz Bedekovčine.
- ŠPLAJT (Josipa) RADOSLAV, rođen 1925. god. u Ravnicama, općina Klanjec, otišao u NOV 15. IX. 1943., poginuo 18. X. 1943.
- ŠPOLJAR (Petra) IVAN, 22 godine star, iz Strmca, kao partizanskog kurira i vodiča ubile ga ustaše u šumi na Sljemenu 31. XII. 1943.
- ŠPOLJAR (Vida) IVAN, 23 godine star, iz Bistričke Poljanice, općina Marija Bistrica, sudjelovao u NOV od 1942. god., politički radnik u šušelj-bregu, uhvatile ga ustaše u Zlataru i tamo ubijen 14. V. 1944.
- ŠPOLJAR (Stjepana) JURAJ, star 23 godine, iz Marije Bistrice, kao v. vojnog bjegunca ubile ga ustaše u šumi 1945. god.
- ŠPOLJAR (Mije) MIŠKO, 28 godina star, iz Donje Bistre, kao simpatizera NOB uhvatile ga ustaše 26. II. 1944., odveden u Jasenovac i ubijen.
- ŠPOLJAR (Ivana) SLAVKO, rođen 1920. god. u Jertovcu, poginuo 7. V. 1945. u Kominu.
- ŠPOLJAR (Viktorije) ŠTEFICA, rođena 1927. god. u Lovreća-selima, otišla u NOV 1943. god., poginula 1944. god.
- ŠPOLJARIĆ BRANKO, otišao u NOV 1943. god., poginuo kao borac kod Bednje 1944. god.
- ŠPOLJERIC (Milana) MARKO, rođen 1907. god. u Zeincima, umro od batina dobivenih od ustaša u svibnju 1944. god.
- ŠTABEK (Ivana) STJEPAN, iz Konjšćine Donje.
- ŠTABEK (Tome) ŠTEFANIJA, iz Konjšćine Donje.
- ŠTAPEK ŠTEFICA, rođena 15. IX. 1921., iz Hrašćina-Trgovišća, poginula 14. IV. 1944. u Novom Golubovcu.
- ŠTEFAN IVANKA, rođena 1920. god., iz Dugnjevca, općina Klanjec, poginula 3. III. 1945. kod Narte.
- ŠTEFAN MARTIN, rođen 1920. god. u Tuhlju, općina Klanjec, poginuo 18. III. 1945. u Kostanjevcu.
- ŠTEFAN MARTIN, rođen 1920. god. u Tuhlju, općina Klanjec, poginuo u Zagorskoj brigadi 30. III. 1945. u Narti.
- ŠTEFAN ZVONKO, rođen 1920. god. u Dugnjevcu, općina Klanjec, poginuo 10. III. 1945. u Šimljanici.

- STEFAN ZVONKO, otišao u NOV 1945. god., poginuo kao borac u Narti u travnju 1945. god.
- STEFAN ZVONKO, rođen 30. XII. 1920. u Tuhlju, općina Klanjec, poginuo 30. III. 1945.
- ŠTEFANEK STJEPAN, rođen 1919. god. u Kraševcu, općina Ivanec, poginuo 19. VIII. 1944. u Čepelovcu.
- ŠTEFANEK (Stjepana) KATICA, 20 godina stara, iz Marije Bistrice, stupila u Zagrebački odred 1943. god., poginula kao mitraljezac u XXI. slavonskoj brigadi kod Grubišnog Polja 1944.
- ŠTEFANIĆ MIJO, rođen 1922. god. u Velikom Trgovišću, poginuo 2. V. 1944. u Golubovcu.
- ŠTEFANIĆ (Dragutina) VALENT, iz Žutnice, općina Krapina, sudjelovao u NOB od 1942. god., kao obavještajac za komandu pozadine poginuo u borbi protiv ustaša kod svoje kuće 4. III. 1943.
- ŠTEFANKO (Petra) DORA, rođena 24. VIII. 1918. u Batini Donjoj, poginula 23. IV. 1945. u Jasenovcu.
- ŠTEFANOVIĆ ANKA, član MNOO, ubijena u Jasenovcu 15. X. 1944.
- ŠTEFANOVIĆ FERDO, član MNOO i kurir, ubijen u Jasenovcu 1944. god.
- ŠTEFANOVIĆ MIJO, otišao u NOV 1943. god., poginuo kao borac na Kalniku 1944. god.
- ŠTEFANOVIĆ MIRKO, rođen 1919. god. u Ravnicama, općina Veliko Trgovišće, poginuo 31. III. 1944. kod Dubrave u Moslavini.
- ŠTEFULJAK RUDOLF, iz Šumca, poginuo u Jasenovcu 1945. god.
- STIH IGNAC, rođen 16. XII. 1920., iz Brezovice, općina Krapina, poginuo u Svibovcu.
- STIH (Jurja) SLAVKO, rođen 1917. god., poginuo u Ladislavcima, Kalnik.
- ŠTOS DRAGUTIN, kao učesnik NOB ubijen u Bobovcu 1944. g.
- ŠTOS DRAGUTIN, kurir i omladinski rukovodilac, ubijen u Lepoglavi 10. III. 1944.
- ŠTREK MIRKO, rođen 1925. god., iz okolice Donje Stubice, poginuo 11. XII. 1944. u Lepoglavi.
- ŠTREK (Jurja) MIRKO, 29 godina star, iz Bistre, sudjelovao u NOB od 1944. god., poginuo kao borac brigade »Braće Radića« kod Đurđevca 16. XII. 1944.
- ŠTRITOF FRANJO, otišao u NOV 1943. god., poginuo kao komesar čete kod Šimij anice na Bilogori 1945. god.
- ŠTRITOF ROZALIJA, kao učesnica NOB ubijena u Jasenovcu 1945. g.
- ŠTROK (Andre) ANTUN, rođen 1922. god. u Vižovlju, poginuo 1944. god. u Vižovlju.
- ŠTROK (Stjepana) DRAGUTIN, iz Vojsaka.
- ŠTURLAN (Pavla) JOSIP, rođen 1919. god. u Strmci, sudjelovao u NOB od 1943. god., kao mladi vodnik i član SKOJ-a u Zagrebačkom odredu poginuo na Papuku 1944. god.
- ŠTURLAN (Pavla) MILAN, 38 godina star, iz Strmca, uhvaćen 1942. god. u Zagrebu, odveden u Jasenovac i ubijen kao talac 1945.
- SULEK VJEKOSLAV, kao učesnik NOB i kurir od 1943. god., ubijen u Dubrovčanu 1. II. 1944.
- ŠULFOH (Eugena) CVIJETA, 18 godina stara, iz Donje Stubice, odvedena u Jasenovac i ubijena 1943. god.
- ŠUMIGA STJEPAN, iz Bednje, poginuo 1944. god.
- ŠURBEK (Euarda) STJEPAN, rođen 1925. god. u Jelenjaku, otišao u NOV 1943. god., poginuo 1944. god.
- ŠURINA ANTUN, otišao u NOV 1943. god., kao borac poginuo u Srbiji 1. II. 1944.
- SURINA MIJO, otišao u NOV 1945. god., kao borac poginuo kod Nove Gradiške 1945. god.
- SVALJEK (Lacka) STJEPAN, iz Radobojskih Brega, općina Krapina, otišao u XIII. brigadu 29. divizije 5. IX. 1943., kao borac poginuo u borbi protiv ustaša i Nijemaca kod Trebinja 30. IX. 1944.

ŠVALJEK (Janka) VIKTOR, iz Radoboja, otišao u brigadu »Braće Radića« 16. I. 1944., poginuo kao borac u borbi protiv ustaša kod Svibovca 1944. god. *m*

SVEB (Stjepana) JAKOB, 38 godina star, iz Bistrice, uhvatile ga ustaše u Bistrici 1943. god., ubijen u Jasenovcu 1945. god.

ŠVIGAČ (Tome) VILIM, rođen 12. VII. 1902. u Delkovcu, poginuo 8. II. 1944. u Požnanovcu.

ŠVIGIR (Petra) MILAN, rođen 3. VII. 1912., poginuo 1945. god. kod Lepoglave.

ŠVIGIR ZIVKO, otišao u NOV 1943. god., poginuo kao borac u Đurmancu.

T

TARADE (Mirka) FLORIJAN, iz Pavlovca, otišao u Zagrebački partizanski odred 15. II. 1944., kao član SKOJ-a i desetar poginuo u borbi protiv ustaša kod Tuhlja 22. IX. 1944.

TELEBEC JOSIP, rođen 1925. u Velikom Trgovišću, stupio u Zagorski partizanski odred u rujnu 1943., poginuo 15. VIII. 1944. u Maču kao vodnik.

TEPEŠ (Vinka) JOSIP, rođen 1928. god. u Druškovcu, otišao u NOV 1944. god., poginuo 1944. god.

TEPEŠ VINKO, rođen 1916. god., iz Pregrade, poginuo 16. IV. 1944. u Belcu, općina Zlatar.

TESKAČ BLAŽ, iz Trakošćana, poginuo 1944. god.

TEŠKAČ BLAŽ, iz Brezove Gore, kao borac brigade »Braće Radića« poginuo 1944. god.

TIŠLJAR (Mate) JOSIP, 22 godine star, iz Bistre, kao suradnika NOB uhvatile ga ustaše i ubile u šumi u travnju 1945. god.

TIŠLJAR (Viktora) MIRKO, iz Oratja.

TKALČIĆ VLADIMIR, rođen 1921. god., iz Tuhlja, poginuo 27. IX. 1944. u Velikoj Crešnjevici.

TKALEC EDO, rođen 1921. god., iz Čigrovca, poginuo 1. IV. 1944. u Šimljaniku.

TKALEC (Mije) FRANJO, rođen 1908. god. u Pregrada-Vrhima, općina Pregrada, otišao u NOV 1943. god., poginuo u listopadu 1943. god.

TKALEC (Jurja) JOSIP, rođen 1925. god. u Čigrovcu, otišao u NOV 1944. i iste godine poginuo.

TKOVEC VILIM, rođen 3. I. 1926., iz Brezja — Klanjec, poginuo 10. II. 1945.

TOPLAK (Matije) BRANKO, rođen 1921. god. u Plemenšćini, otišao u NOV u siječnju 1944. god., poginuo u veljači 1944. god.

TOPLAK (Huge) ŽELJKO, rođen 23. III. 1925. u Lepoglavi, poginuo 29. IV. 1945. kota 288, pokopan u Kozarevcu.

TOPOLOVEC (Andrije) KATA, 34 godine stara, iz Marije Bistrice, ubijena u Bistričkom Podgorju 1943. god.

TOPLOVEC (Antuna) VIKTOR, iz Maclja, otišao u brigadu »Matije Gupca« 20. X. 1943., kao bolničar u Zagorskoj brigadi poginuo u borbi protiv ustaša na Kalniku 28. II. 1944.

TRAMPUŠ (Josipa) IVAN, rođen 1923. god. u Beloslavcu, poginuo 1944. god. u Moslavini.

TRAMPUŠ IVAN, otišao u NOV 1942. god., poginuo kao vodnik 1945. god.

TRAMPUŠ MIRKO, otišao u NOV 1943. god., poginuo kao vodnik 7. II. 1945.

TRAMPUŠ (Josipa) STANKO, rođen 4. V. 1917. u Beloslavcu, poginuo 1944. god. u Moslavini.

TRAMPUŠ (Josipa) STJEPAN, rođen 2. VI. 1926. u Beloslavcu, poginuo 1944. god. u Sloveniji.

- TRBUHA JOSIP, rođen 1908. god. u Kapelskom Vrh, poginuo 1945. god. u Jasenovcu.
- TRBUHA MIRKO, otišao u NOV 1943. god., poginuo kao borac u Velikoj Gorici 1944. god.
- TRBUŠIĆ FRANJO, otišao u NOV 1944. god., poginuo kao borac na Bilogori 2. IV. 1945.
- TRBUŠIĆ PAVLE, otišao u NOV 1944. god., poginuo kao borac 16. II. 1944.
- TRBUŠIĆ (Anđele) SLAVKO, rođen 1920. god. u Zagrebu, poginuo 28. II. 1944. u Đelekovcu.
- TRČAK (Franje) DRAGUTIN, rođen 1928. god. u Lugu Poznanovečkomu.
- TRČAK SLAVKO, rođen 1920. god., iz Poznanovca, općina Bedekovčina, poginuo 13. I. 1944. u Mihovljanu.
- TRDINŠAK IVAN, stražar Komande mjesta u Pregradi, ubijen u Jasenovcu 15. X. 1944.
- TRESK MARTIN, ubijen u Strmcu 1944. god.
- TRESK VLADIMIR, otišao u NOV 1945. god., poginuo kao borac na Srijemskom frontu 1945. god.
- TRKMIĆ JURAJ, zbog suradnje s NOP ubijen 3. II. 1944.
- TRUDINA (Vinka) JOSIP, rođen 1914. god. u Pregradskim Vrhima, poginuo 1942. god. u Kraljevu.
- TUCMAN STJEPAN, poginuo 8. VIII. 1943. u Sv. Križu.
- TUĐIN EDO, rođen 1908. god., iz Klanjca, poginuo 26. IX. 1944. u Velikoj Črešnjevici.
- TUĐMAN JURAJ, rođen 1941. god. u Žeincima, poginuo u svibnju 1945. god. u Žeincima.
- TUĐMAN (Stjepana) STJEPAN, otišao u NOV 1943. god., poginuo kao borac u Strmcu 7. I. 1944.
- TURČIĆ (Marije) ALBIN, rođen 1924. god. u Velikoj Horvatskoj, otišao u NOV 1943. god., poginuo 7. I. 1944.
- TURČIN (Alojza) GABRIJEL, iz Brlekova.
- TURČIN (Fabijana) IVAN, iz Brlekova.
- TURČIN IVAN, rođen 3. IV. 1918., iz Brlekova — Zlatar, poginuo na Ivančici 1944. god. kao zamjenik komesara.
- TURIBAK (Izidora) FRANJO, iz Cerja, općina Krapina, ubile ga ustaše kao simpatizera NOB, kad su palili Cerje 1943. god.
- TURIBAK (Mirka) JOSIP, iz Cerja, općina Krapina, sudjelovao u NOB od 1943. god., kao član NOO Jesenje uhapšen kod kuće 1945. god., odveden u logor u Lepoglavu, gdje je ubijen.
- TURK (Mije) ALOJZ, rođen 1924. god. u Strmcu, sudjelovao u NOB od 1944. god., ubijen kao borac brigade »Braće Radića« u Lepoglavi 1945. god.
- TURNIŠKI (Ivana) FILIP, rođen 25. II. 1925., iz Desinića, općina Pregrada, desetar, poginuo 10. X. 1944. u Koprivnici.
- TURNIŠKI IVAN, rođen 1925. god., iz Desinića, općina Pregrada, poginuo 14. X. 1944. u Koprivnici, pokopan u Jagnjedovcu.
- TURNIŠKI (Ivana) JURAJ, rođen 1924. god. u Desiniću, općina Pregrada.
- TUŠEK (Stjepana) ANDRÒ, iz Gore, općina Mihovljan, poginuo kao borac 1944. god.
- TUŠEK (Stjepana) ANDRÒ, iz Gregurovca.
- TUŠEK (Josipa) AUGUST, iz Radoboja, kao simpatizera NOB ubile ga ustaše u Radoboju u studenom 1942. god.
- TUŠEK (Rudolfa) AUGUST, iz Radobojskih Brega, općina Krapina, otišao u brigadu »Braće Radića« 24. X. 1943., kao stariji vodnik poginuo u borbi protiv ustaša i Nijemaca kod Zlatara u travnju 1944. god.

U _

ULAMA VLADIMIR, otišao u NOV 1943. god., poginuo na Bilogori u lipnju 1944. god. kao borac.
URBIĆ JOSIP, iz Krapinskih Toplica, općina Zabok.
UROIĆ DRAGO, iz Brlekova.
UROIĆ (Jakoba) FLORIJAN, iz Brlekova.

UROIĆ JANKO, iz Batine Donje.
UROIĆ (Tome) RUDOLF, iz Brlekova.
URŠULIN BARA, iz Kraševca, poginula 1943. god. u Kraševcu, u svojoj kući.
URŠULIN BARA, iz Lančiča, poginula 1943. god.

V

VAHTARIĆ JOSIP, rođen 11. III. 1908. u Klanjcu, poginuo 12. III. 1945. u Kostanjevcu.
VAHTARIĆ JOSIP, otišao u NOV 1943. god., kao komandir čete ubijen kod Pitomače 1944. god.
VAHTARIĆ JOSIP, rođen 11. II. 1926., iz Klanjca, poginuo kao vodnik 12. III. 1945. u Šimljanići, gdje je i pokopan.
VAJDIĆ MIJO, kao učesnik NOB ubijen u Tomaševcu 14. I. 1945.
VAJDIĆ PETAR, kao učesnik NOB ubijen u Tomaševcu 1944. god.
VAJDIĆ VJEKOSLAV, ubili ga gestapovci 20. IX. 1944.
VALJAK ĐURO, rođen 20. IV. 1919. u Budinšćini — Zlatar, poginuo 29. XII. 1944. na Sedlarici.
VANIĆ (Tome) BOŽO, poginuo 1944. god. u Pili.
VARGA JOSIP, iz Korenjaka, kao borac Kalničkog odreda poginuo 1945. god.
VARGA (Stjepana) STANKO, rođen 1920. god., iz Batine Donje.
VARGA STANKO, rođen 1. V. 1924., iz Zlatara, poginuo kao pomoćnik komesara čete 4. I. 1945. u Vukosavljevici.
VARGA (Stjepana) STJEPAN, iz Batine Donje.
VARJAČIĆ (Vilima) BRANKO, iz Podbrezovice, općina Krapina, otišao u Zagrebačku brigadu 1943. god., kao mlađeg vodnika ubile ga ustaše 29. IX. 1944. u Zagrebačkoj gori.
VARJAČIĆ (Mije) MILAN, iz Podbrezovice, općina Krapina, otišao u Kalnički partizanski odred u travnju 1943. god. i istog mjeseca poginuo.
VARŽIĆ (Jurja) LJUDEVIT, 31 godinu star, iz Oroslavja, pomagao NOB od 1942. god., ubijen 1944. god.
VARZIĆ (Janka) STJEPAN
VDOVIĆ (Mirka) MIJO, iz Mihovljana.
VDOVIĆ (Mirka) MIJO, iz Mihovljana, rođen 1918. god., ubili ga gestapovci kao terenskog političkog radnika.
VEDRINA (Ignaca) FRANJO, 25 godina star, iz Marije Bistrice, sudjelovao u NOB od 1941. god., kao član KP i borac poginuo na Kordunu 1943. god.
VEDRINA (Marčka) IVAN, 27 godina star, iz Marije Bistrice, kao kurira NOO uhvatilo ga ustaše, ubijen 15. I. 1944.
VEDRINA (Josipa) JANKO, 26 godina star, iz Marije Bistrice, uhvatilo ga bistričke ustaše i ubile 15. I. 1944.

VEDRINA PAVAO, 32 godine star, iz Marije Bistrice, uhvatile ga bistričke ustaše i ubile 15. I. 1944.

VEDRINA (Florijana) VLADO, 19 godina star, iz Marije Bistrice, sudjelovao u NOV od 1943. god., kao borac I. moslavačke brigade poginuo u Samarici kod Čazme 9. V. 1944.

VENEREC-ŠCITNIK (Janka) JOSIP, rođen 1910. god., poginuo 1942. god. u Jasenovcu.

VERICA (Tome) DRAGUTIN, rođen 1926. god. u Slatini, sudjelovao u NOB od 1943. god., kao borac i član SKOJ-a nestao u diverzantskoj grupi X. korpusa pri miniranju pruge kod Ivanca.

VEŠLIGAJ ALOJZ, rođen 1920. god., iz okolice Krapine, poginuo 11. III. 1944. u Radeljevu.

VEŠLIGAJ (Mije) ALOJZ, iz Hromca, općina Krapina, otišao u Zagorsku brigadu 1943. god., kao borac poginuo u borbi protiv ustaša na Kalniku u travnju 1944.

VEŠLIGAJ (Vilima) ALOJZ, rođen 1923. god., poginuo 1944. god. kod Koprivnice.

VEŠLIGAJ (Josipa) AUGUST, rođen 1920. god. u Plemenščini, otišao u NOV 1943. god., poginuo u ožujku 1944. god.

VEŠLIGAJ (Ivke) AUGUST, rođen 1902. god. u Plemenščini, poginuo 28. II. 1944.

VEŠLIGAJ (Milana) FRANJO, rođen 1920. god. u Kostelskom, poginuo u ožujku 1944. god.

VEŠLIGAJ (Anke) JOSIP, iz Kostel-Brega, općina Pregrada.

VIDANEC (Franje) FRANJO, rođen 1928. god., iz Hrašćine.

VIDEC ANDRÒ, iz Mačkovca, poginuo 1944. god.

VIDEC ANDRÒ, iz Gečkovca, poginuo 1944. god. kod kuće u Gečkovcu.

VIDEC MATO, iz Ivanca, poginuo 1943. god.

VIDEC VINKO, iz Gečkovca, kao borac brigade »Braće Radića« poginuo 29. VI. 1944.

VIDIČEK (Tome) ALOJZ, rođen 6. V. 1895. u Lugu Poznanovečkomu, poginuo 1942. god. u logoru u Staroj Gradiški.

VIDIČEK FRANJO, rođen 1920. god. u Poznanovcu, poginuo 29. II. 1944. u šušelj-bregu.

VIDIČEK (Ljudevita) GABRIJEL, rođen 1926. god., iz Poznanovca.

VIDIČEK (Tome) JANKO, rođen 2. II. 1884. u Lugu Poznanovečkomu, poginuo 1942. god. u Staroj Gradiški.

VIDIČEK MILAN, iz Poznanovca.

VIDIČEK (Janka) SLAVKO, rođen 24. IV. 1921. u Lugu Poznanovečkomu.

VIDIČEK (Stjepana) STANKO, rođen 1928. god., iz Poznanovca.

VIDIČEK (Stjepana) STJEPAN, rođen 31. XII. 1917. u Lugu Poznanovečkomu, poginuo 1944. god. u logoru u Jasenovcu.

VIDIČEK STJEPAN, rođen 21. V. 1920. u Poznanovcu, poginuo 29. IV. 1944. u šušelj-bregu, bivši kotar Donja Stubica.

VIDIČEK STJEPAN, rođen 7. I. 1926., iz Poznanovca, poginuo kao mladi vodnik 27. VIII. 1944. na Petrovskom, općina Krapina.

VIDIČEK VIKTOR, iz Poznanovca.

VIDIČEK VILIM, iz Poznanovca.

VIDMER IRENA, 40 godina stara, iz Donje Stubice, odvedena u logor u Požegu 1942. god., ubijena 1943. god.

VIDOŠA (Vinka) MIRKO, iz Brle-kova.

VIDOŠA (Vide) STJEPAN, iz Brle-kova.

VIDOŠA (Jurja) ZORICA, iz Brle-kova.

VIDOVIĆ (Alojza) DRAGICA, iz Radobojskih Brega, općina Krapina, otišla u Zagorsku brigadu 5. I. 1944., kao delegat i sekretar SKOJ-a poginula u borbi protiv ustaša i Nijemaca kod Varaždinskih Toplica 1944. god.

- VIDOVIĆ (Stjepana) DRAGUTIN, iz Radobojskih Brega, općina Krapina, kao simpatizera NOB ubile ga ustaše 1944. god.
- VIDOVIĆ (Janka) IVAN, iz Radoboja, općina Krapina, kao simpatizera NOB uhvatile ga ustaše 16. II. 1945., poginuo u logoru u Lepoglavi.
- VIDOVIĆ (Janka) STJEPAN, iz Velike Vesi, kao simpatizer NOB ubijen 1. X. 1944.
- VINCEK DRAGUTIN, otišao u NOV 1943. god., poginuo kao borac 1943. god.
- VINCEKOVIĆ DRAGUTIN, iz Voće, poginuo kao borac Zagorske brigade.
- VINCELJ JURAJ, rođen 14. VIII. 1890. u Polju, općina Krapina, poginuo 5. V. 1943.
- VINCELJ (Milana) MILAN, rođen 1926. god. u Velikoj Vesi, općina Krapina, poginuo 1943. god.
- VINCELJ (Josipa) STANKO, iz Rovninskoga, općina Krapina, otišao u brigadu »Braće Radića« 9. IX. 1943., kao član KP i komesar čete Zagorske brigade poginuo u borbi protiv ustaša i Nijemaca kod Šimljanice (Moslavina) 15. III. 1945.
- VINCELJ (Josipa) STJEPAN, iz Rovninskoga, općina Krapina, otišao u Zagorski partizanski odred 17. I. 1944., kao borac i član SKOJ-a poginuo u borbi protiv ustaša i Nijemaca kod Rasinje 28. II. 1944.
- VINCELJAK (Mije) STJEPAN, iz Radobojskih Brega, općina Krapina, otišao u NOV 1943. god., kao obavještajca Komande zagorskog partizanskog područja ubile ga ustaše kod Radobojskih Brega 11. XI. 1944.
- VINKOVIĆ IVAN, otišao u NOV 1943. god., poginuo kao desetar u Klanječkom Jezeru 14. I. 1944.
- VINKOVIĆ (Sande) STJEPAN, iz Velike Horvatske.
- VIŠEK (Alojza) JOSIP, rođen 1. I. 1925. u Loborskom Završju, poginuo 1945. god. kod Rijeke.
- VIŠEK (Stjepana) PETAR, iz Bistričke Poljanice, ubijen u logoru u Jasenovcu 1945. god.
- VIŠEK (Janka) STJEPAN, 26 godina star, iz Bistričke Poljanice, poginuo u borbi na šušelj-bregu 25. III. 1944.
- VITEZ FRANJO, iz Lančića, poginuo 1943. god.
- VLAHOVIĆ (Petra) FRANJO, 30 godina star, iz Donje Stubice, pomagao NOP, ubile ga ustaše u šumi Podgora 30. XII. 1943.
- VNUČEC (Josipa) ZVONKO, rođen 1923. god. u Velincima, poginuo 1944. god. u Podgariću.
- VNUK (Dominika) DRAGUTIN, rođen 1921. god. u Benkovu, poginuo 10. IV. 1941.
- VODAN (Mije) IVAN, rođen 1919. god. u Jakovlju, poginuo 30. XII. 1944. u Jakovlju.
- VODOLŠEK (Filipa) TOMO, iz Maclja, kao simpatizera NOB ubili ga gestapovci 15. VII. 1944.
- VODOPIĆ JOSIP, rođen 1892. god. u Erveniku, ubili ga Nijemci 11. VII. 1944.
- VODOPIĆ (Josipa) STJEPAN, rođen 1912. god. u Erveniku, poginuo u lipnju 1944. god.
- VODOPIJA (Davida) IVAN, 30 godina star, iz Jakovlja, općina Oroslavje, kao simpatizer NOB strijeljan u Jakovlju 1943. god.
- VODOPIJA (Mate) JURAJ, rođen 1921. god. u Jakovlju, općina Oroslavje, sudjelovao u NOB od 1942. god., kao politički radnik i član KP ubijen u Jasenovcu 1942. god.
- VRABEC JOSIP, član MNOO, ubijen u Jasenovcu 5. VII. 1944.
- VRABEC (Maksa) MARKO, rođen 1919. god. u Jakovlju, općina Oroslavje, sudjelovao u NOB od 1944. god., poginuo u Moslavini 1944. god. kao borac Zagorske brigade.
- VRABEC MIRKO, rođen 8. IX. 1919. iz Jakovlja, općina Oroslavje, poginuo i pokopan 14. III. 1945. u Šimljancima.

VRAGOVIC (Stjepana) ANDRIJA, rođen 1911. god., iz Malog Bukovca.

VRAGOVIĆ JOSIP, rođen 12. IV. 1908., iz Krapine, poginuo i pokopan u Borovu 23. IV. 1945.

VRANČIĆ (Jakoba) LADISLAV, rođen 10. XI. 1924. u Trebežu, općina Zabok, poginuo 6. X. 1944. u Kraljevu.

VRANČIĆ VLADO, iz Palovca, otišao u NOV 1942. god., poginuo kao borac u borbi protiv četnika u Bosni 1945. god.

VRAŽIĆ ALOJZ, rođen 1915. god., iz Huma, općina Pregrada, poginuo 23. III. 1944. u Žitomiru, općina Konjščina.

VRAŽIĆ MIRKO, rođen 1920. god. u Druškovcu, poginuo u ožujku 1944. god.

VRBANC ZVONKO, rođen 8. IV. 1924. u Kladniku, otišao u NOV 1943. god., poginuo kao borac kod Novog Marofa 1. V. 1944.

VRČEK FRANJO, iz Kaniže, kao borac brigade »Braće Radića« poginuo 1944. god.

VRČEK FRANJO, rođen 1927. god. u Ivancu, poginuo 1. V. 1944. u Podrutama.

VRČEK STJEPAN, iz Kaniže, poginuo 1944. god.

VRES (Gašpara) IVAN, 40 godina star, iz Gornje Stubice, sudjelovao u NOB od 1942. god., partizanski vodič, objesile ga ustaše u Lazu 30. VIII. 1944.

VRHOVEC ANTONIJA, ubile je ustaše u Vadini 12. IV. 1945.

VRHOVSKI FRANJO, iz Podgaja-Petrovsko, kao simpatizera NOB ubile ga ustaše 1944. god.

VRHOVSKI (Barice) FRANJO, rođen 1913. god. u Plemenščini, otišao u NOV 1943. god., poginuo u listopadu 1943.

VRHOVSKI IVAN, rođen 13. V. 1913., iz Pregrade, poginuo 22. X. 1944. u Jagjedovcu.

VRŽIĆ (Alojza) MIRKO, rođen 1908. god. u Svedruži, poginuo 1945. u Jasenovcu.

VUČAK JOSIP, poginuo 1944. god.

VUČAK VJEKOSLAV, kao učesnik NOB ubijen u Bobovcu 12. X. 1944.

VUCILOVSKI (Marice) JANKO, iz Slatine, otišao u NOV 1944. god., poginuo kao borac u borbi protiv ustaša kod Vrbovca 1944. god.

VUCILOVSKI (Stjepana) PAVAO, iz Petrovske Slatine, poginuo 1944. god.

VUCKOVIC (Ivana) JOSIP, iz Gregurovca, općina Mihovljan, ubile ga ustaše 1944. god. kao političkog radnika na terenu.

VUK (Andrije) JURAJ, 28 godina star, iz Mafije Bistrice, sudjelovao u NOB od 1944. god., poginuo kao borac Virovitičke brigade kod Đurdevca 3. V. 1945.

VUK ROMAN, iz Grletinca.

VUKASOVIĆ dr. ŽIVKO, iz Krapine, kao simpatizera NOB ubile ga ustaše 25. X. 1944. u Polju.

VUKIĆ (Josipa) ANTUN, iz Križanča, sudjelovao u NOB od 1943. god., kao člana SKOJ-a ubili ga oružnici u Varaždinu 1943. god.

VUKIĆ (Janka) FRANJO, iz Mirkovca, otišao u Zagorsku brigadu 1944. god., kao borac i član SKOJ-a ranjen u borbi kod Špišić-Bukovice 1944. god., otpremljen u bolnicu u Osijeku i tu od rana umro.

VUKINA VJEKOSLAV, otišao u "NOV 1943. god., poginuo kod Koprivnice 1944. god. kao vodnik.

VUKMANIĆ (Katrice) ANTUN, rođen 1901. god. u Marincima, otišao u NOV 21. XI. 1944., poginuo 10. III. 1945.

VUKOVIĆ STJEPAN, rođen 10. VI. 1926. u Desiniću, općina Pregrada, umro u bolnici 12. XI. 1944., pokopan na bolničkom groblju u Desiniću.

VUKOVIĆ (Mije) STJEPAN, 24 godine star iz Gornje Stubice, sudjelovao u NOB od 1943. god., borac brigade »Matije Gupca«, zarobljen i obješen u Banšćini 7. IX. 1944.

VUKOVSKI ĐURO, rođen 22. IV. 1908., iz Bednje, općina Ivanec, poginuo 25. XII. 1944. u Prugovcu, pokopan u Velikoj Crešnjevici.

VURAIĆ (Stjepana) BARA, 22 godine stara, iz Marije Bistrice, sudjelovala u NOB od 1943. god., poginula u Podravini 8. VII. 1944. kao borac brigade »Matije Gupca«.

VURČEC ZVONKO, otišao u NOV 1943. god., poginuo kao borac u Podgariću 1944. god.

VUREK MATO, rođen 2. II. 1924. u Maču — Zlatar, poginuo 11. I. 1945. u Velikom Grdevcu.

VUSIĆ ANDRIJA, iz Jertovca, poginuo 1944. god.

VUSIĆ ANDRŌ, iz Vačkovca, poginuo u Jasenovcu 1944. god.

VUZEM DRAGO, rođen 16. IV. 1927., iz Đurmanca, poginuo 11. II. 1945. kao desetar, pokopan u Šimlj anici.

VUZEM (Stjepana) DRAGUTIN, iz Macija, otišao u Zagorsku brigadu 20. IX. 1944., poginuo kao desetar u Končanici (Moslavina) u borbi protiv ustaša i Nijemaca 10. III. 1945.

VUZEM (Vinka) JOSIP, iz Macija, otišao u Zagorsku brigadu 2. IX. 1944., pripadnik OZNE, poginuo u Moslavini 1944. god. u borbi protiv ustaša.

VUZEM (Mije) MARKO, iz Macija, poginuo u Madžarskoj 1945. god.

VUZEM (Stjepana) MATO, iz Macija, otišao u Zagorsku brigadu 25. IX. 1944., poginuo kao borac u borbi protiv ustaša kod Bilogore 20. XII. 1944.

WEISS ŠTEFA, stara 60 godina, iz Donje Stubice, odvedena u Staru Gradišku, ubijena 1942. god.

Z

ZAFLET (Pavla) FRANJO, rođen 2. IV. 1921. u Pljuski, poginuo 17. X. 1944. u Klanjcu.

ZAGORŠČAK ANTUN, iz Bednje, poginuo 1945. god.

ZAGORŠČAK MIJO, iz Bednje, poginuo 1945. god.

ZAHA STJEPAN, rođen 1921. god., iz okolice Stubice, poginuo 14. I. 1945. u Zrinskoj.

ZAJC ADAM, rođen 1. I. 1919. u Bobovcu, poginuo 29. X. 1944. u Novom Marofu.

ZAJEC ADAM, otišao u NOV 1944. god., poginuo kao borac kod Novog Marofa 24. X. 1944.

ZAJEC DRAGUTIN, član MNOO, ubijen u Strmcu 6. V. 1945.

ZAJEC JOSIP, kao učesnik NOB ubijen u Mariji Gorici 1945. god.

ZAJEC (Josipa) KARLO, rođen 1913. god. u Kostelskom, otišao u NOV 5. I. 1944., poginuo 29. XII. 1944.

ZAJEC MIJO, kao učesnik NOB umro u logoru u Đakovu 1944.

ZAVRŠKI (Josipa) JOSIP, rođen 1923. god. u Klenovcu, poginuo kao komesar čete 15. I. 1945. u Baranji.

ZAVRŠKI (Stjepana) MIRKO, iz Hromca, otišao u brigadu »Matije Gupca« 2. I. 1944., poginuo kao borac brigade »Braće Radića« u borbi protiv ustaša u Novom Marofu 13. V. 1944.

ZDRELJA ANTUN, otišao u NOV 1943. god., kao komandir ubijen kod Strmca 12. II. 1945.

ZORKO (Vjekoslava) ANA, 60 godina stara, iz Jakovlja, ubijena u Jakovlju 30. XII. 1944.

ZORKO (Vilka) FRANJO, rođen 1922. god. u Jakovlju, poginuo 1944. god. u Jakovlju.

ZORKO (Petra) IVAN, iz Jakovlja, 25 godina star, bačen u vatru u Jakovlju 30. XII. 1944.

- ZORKO (Jurja) IVAN, rođen 1928. god. u Jakovlju, sudjelovao u NOB od 1943. god., poginuo kao član SKOJ-a i borac brigade »Braće Radića« 1943. god.
- ZORKO (Mije) KATICA, 15-godišnja djevojčica, iz Jakovlja, ubijena u Jakovlju 30. XII. 1944.
- ZORKO (Vjekoslava) KATICA, iz Jakovlja, bačena u vatru 30. XII. 1944.
- ZORKO (Ivana) LOVRO, 65 godina star, iz Jakovlja, obješen u Jakovlju 30. XII. 1942.
- ZORKO (Mate) MARICA, 32 godine stara, iz Jakovlja, bačena u vatru 30. XII. 1944.
- ZORKO STJEPAN, rođen 1913. god., iz Jakovlja, poginuo kao komesar čete 24. XII. 1944., pokopan iznad Sedlarice.
- ZORKO (Mije) STJEPAN, iz Jakovlja, 17 godina star, ubijen u Jakovlju 30. XII. 1944.
- ZORKO (Vjekoslava) STJEPAN, iz Jakovlja, 5-godišnji dječak, bačen u vatru 30. XII. 1944.
- ZORKO (Martina) TEREZIJA, 65 godina stara, iz Jakovlja, ubijena u Jakovlju 30. XII. 1944.
- ZORKO (Ivana) VJEKOSLAV, 45 godina star, iz Jakovlja, obješen u Jakovlju 30. XII. 1944.
- ZORKO (Vjekoslava) ZORA, rođena 1902. god. u Jakovlju, poginula 30. XII. 1944. u Jakovlju.
- ZORKO ZVONKO, rođen 1884. god. u Jakovlju, poginuo 13. XII. 1944. u Jakovlju.
- ZORMANIĆ ZDRAVKO, rođen 7. II. 1924. u Gornjoj Stubici, poginuo kao politički delegat 16. VII. 1944. u Daltanu, gdje je i pokopan.
- ZRINSKI (Petra) STJEPAN, 24 godine star, iz Donje Bistrice, sudjelovao u NOB od 1944. god., poginuo kao borac Zagorske brigade kod Srpske Kapele u prosincu 1944.
- ZRINSKI STJEPAN, rođen 1914. g., iz Poljanice — Stubica, poginuo kao bolničar 9. III. 1945. u Kri-vaji.
- ZRINJŠČAK (Stjepana) FRANJO, iz štoparja, otišao u Zagorski partizanski odred 1942. god., kao stariji vodnik i član KP ranjen kod Lepoglave 10. XII. 1943. i umro u Bilogori.
- ZUBIĆ (Franje) IVAN, iz Galovca, kao simpatizera NOB ubile ga ustaše u Galovcu 19. III. 1944.
- ZUBIĆ (Ivana) LJUDEVIT, iz Bukovca, otišao u Zagorski partizanski odred 1943. god., zarobljen od gestapovaca 1944. god., odveden u logor u Njemačku, gdje je umro 1945. god.
- ZUBIĆ (Josipa) MIRKO, iz Dukovca, kao simpatizera NOB ubile ga ustaše u Ljubešćici, kotar Varaždin 5. XI. 1942.
- ZUN (Ivana) JANKO, rođen 7. I. 1922. u Radobojskim Bregima, Krapina, poginuo 1944. god.
- ZVONAR (Josipa) GABRIJEL, iz Budinšćine.
- ZVONAR (Jurja) JOSIP, iz Budinšćine.

Ž

- ZAKMAN (Josipa) IVAN, rođen 1920. god. u Kapelskim Vrhima, poginuo 1945. god. u Dalmaciji.
- ZAPČIĆ (Đure) FRANJO, iz Gotalovca.
- ZAPČIĆ (Ivana) MARTIN, iz Gotalovca.
- ZAPČIĆ (Bare) PAUK, rođen 1912. god. u Topličini, poginuo 1944. god. u Gotalovcu od Nijemaca.
- ŽARKO IVAN, rođen 1923. god., iz Jakovlja, poginuo 23. II. 1944. na Turnašici.

ŽARKO STJEPAN, rođen 3. III. 1913., iz Jakovlja, poginuo kao pomoćnik komesara 31. XII. 1944. na Sedlarici.

ZELJEZIĆ IVAN, iz Jerovca, poginuo 1944. god.

ZEPEC JANKO, rođen 6. I. 1909., iz okolice Krapine, umro u vojnoj bolnici X. korpusa Zagrebačkog, pokopan u Podgariću.

ZERJAV (Ignaca) ALOJZ, rođen u Druškovcu.

ZEZEJ (Josipa) IVAN, iz Hrašćine.

ZGANEC DRAGUTIN, rođen 1917. god., iz Kraljevca, općina Klanjec, poginuo 24. III. 1944. u Vrbovcu.

ZIVIČNJAK (Alojza) FLORIJAN, rođen 1911. god. u Svedruži, poginuo pod Belcem.

ZIVIČNJAK (Stjepana) JULIJE, iz Svedruže, otišao u Zagorski partizanski odred 1. I. 1944., poginuo kao borac u borbi protiv ustaša i Nijer%aca kod Prigorja kod Kletačkog 18. VIII. 1944.

ZLENDER (Viktora) FANIKA, rođena 1923. god. u Bezovcu, poginula 15. III. 1945. u Virovitici.

ZLJENDE FRANIKA, otišla u NOV 1944. god., poginula kao borac 1944. god.

ZUCKO (Euarda) FRANJO, iz Košničke Gore.

ŽUKINA (Josipa) JURAJ, rođen 1925. god. u Donjoj Stubici, sudjelovao u NOB od 1943. god., poginuo na Kalniku 16. II. 1944. kao član SKOJ-a i borac Zagrebačkog odreda.

ZUNA RUDOLF, rođen u Maruševcu, općina Ivanec, poginuo 1. V. 1945. na koti 268, pokopan u šumi kod Šandrovcu.

ŽUNA RUDOLF, iz Voće, poginuo kao borac Zagorske brigade.

ŽUPANEC (Josipa) STJEPAN, rođen 28. X. 1927. u Zeincima, općina Veliko Trgovišće, uhvaćen i strijeljan kao talac 1943. god. u Oroslavju.

ŽUPANIĆ DOMINA, otišla u NOV 1944. god., poginula kao borac kod Virovitice 1944. god.

ZUPANIĆ (Vjekoslava) IVAN, rođen 1919. god.

ZUPANIĆ JOSIP, otišao u NOV 1943. god., poginuo kao borac u Sv. Petru u Slavoniji 20. X. 1943.

ŽUPANIĆ JOSIP, ubili ga gestapovci 12. XII. 1943.

ŽUPANIĆ (Jure) MIJO, rođen 23. XI. 1925. u Draču, umro u bolnici od posljedica rana.

ZUPANIĆ STJEPAN, rođen 1. X. 1924. u Zagorskim selima — Klanjec, poginuo 28. XII. 1944. na Vukosavljevici, gdje je i pokopan.

ZUPANIĆ STJEPAN, otišao u NOV 1944. god., poginuo kao borac kod Zutnice, kotar Krapina 7. XII. 1944.

ZUPANIĆ VJEKOSLAV, otišao u NOV 1944. god., poginuo kao borac 1944. god.

ZVIGAC (Tome) VILIM, iz Delkovca.

Napomena redakcije

Povijest radničkog pokreta i Narodnooslobodilačkog rata u Hrvatskom Zagorju izlazi pred čitaoce poslije višegodišnjeg rada na prikupljanju i sređivanju potrebnih dokumenata i podataka.

Drugovi koji su radili na tom poslu, susreli su se s nizom poteškoća. Iz raznih još tada nesređenih arhiva izvučeni su mnogi dragocjeni dokumenti, za koje se nije ni znalo. Mnogi pak događaji, o kojima nema dokumenata, jer su izgubljeni nepovrat, morali su biti rekonstruirani širokim anketiranjem neposrednih učesnika, čiji su iskazi bili najpažljivije proučavani. Naročito je sakupljeno mnogo spisa i fotografija iz Narodnooslobodilačkog rata. I tako je postepeno proučena opsežna dokumentacija, na temelju koje je i rađena ova knjiga. Zbog toga knjiga nije mogla izaći u onom roku, kako se očekivalo. Vjerujemo, da će to razumjeti svi oni, koji su je s nestrpljenjem očekivali.

U ovoj knjizi ipak nisu mogli biti istaknuti svi oni svijetli likovi boraca, niti su mogli biti opisani svi detalji, i sva mjesta, sela, zaseoci, koji su s najvećim oduševljenjem i odanošću izvršavali sve zadatke, da bi se organizirala borba i osiguralo jedinstvo fronta i pozadine u narodnoj revoluciji.

Knjiga ima kao poseban dodatak popis poginulih boraca i žrtava fašističkog terora. Popis je rađen na temelju podataka, koje su prikupile organizacije Saveza boraca, Saveza komunista i Socijalističkog saveza na terenu, kao i na osnovu podataka Vojno-historijskog instituta Jugoslavenske armije iz Beograda. Redakcija je svijesna, da spisak nije potpun, i da nisu izbjegnuta ponavljanja nekih imena. No unatoč izvjesnim nedostacima, smatramo, da je ovaj spisak neobično dragocjen, jer su tako obilježena imena onih, koji su dali svoj život u borbi za stvaranje socijalističke Jugoslavije.

Glavna je svrha ove edicije, da se prikaže, kako su se revolucionarna zbivanja u svijetu i u našoj zemlji odražavala na ovom području, u

kolikoj se mjeri narod Hrvatskog Zagorja pod rukovodstvom Komunističke partije i druga Tita uključio u borbu za oslobođenje svoje domovine.

U prikupljanju i sređivanju historijskih podataka radilo je mnogo drugova i drugarica, i redakcija im zahvaljuje na njihovu požrtvovnom radu. Podaci, koji su izneseni u ovoj knjizi, ni izdaleka ne iscrpljuju veliku povijesnu građu, koja je našla ili će naći svoje mjesto u arhivu Grupe za historiju Kotarskog komiteta SKH Krapina. Zbog toga pozivamo sve one drugove, koji iz bilo kojih razloga nisu dosad sudjelovali u opisu revolucionarnih zbivanja u Zagorju, a bili su njihovi sudionici i s njima su upoznati, da se uključe u izvršenje tog zadatka, jer ta dragocjena historijska građa mora biti spašena od zaborava.

SADRŽAJ

Tito narodu Hrvatskog Zagorja.....	8
Radnički pokret u Hrvatskom Zagorju.....	9
Okupacija, pripreme i organizacija oružanog ustanka ...	51
Osnivanje Zagorskog partizanskog odreda.	61
Daljnje razvijanje ustanka u Zagorju.....	85
Od odreda do brigade.....	145
Od Okružne partijske konferencije do biranja Okružnog odbora JNOF-a.....	201
Reportaže.....	237
Mjesta i ljudi.....	311
Crtice	357
Popis poginulih boraca i žrtava fašističkog terora.....	381
Napometia redakcije.....	469